

Homiliarum

doctissimi viri Iohannis ^{M. S. 88} Egkii, ad
uerfus Lutherum & ceteros
hæreticos, de septem Ec
clesiæ Sacramentis
TOMVS III.

PARISIIS,
Apud Poncetum le Preux, via ad D. Iaco
bum, sub signo Lupi.

M. D. XXXVIII.

Homiliarum

doctissimi viri Iohannis Eckii, ad
uerfus Lutherum & cæteros
hæreticos, de septem Ec-
clesiæ Sacramentis
TOMVS IIII.

PARISIIS,
Apud Poncetum le Preux, via ad D. Iaco-
bum, sub signo Lupi.

M. D. XXXVIII.

S. D. N. P. A. V.

LO III. PONT. MAX.
post oscula pedum beatorū,
Dei gratiā & virtutem.

NMODICE perfusa est gaudio Germania Beatiff. pater, quid Germania? totus inquam Christianus orbis, cum Dei nutu ad summum illud pontificatus fastigium, vnanimis sacri Collegii votis te euectum intellexit. Et cum primis nos, quotquot in vrbe aliquando fuimus, qui pietatem animi tui genuinam facilitatem dexteritati coniunctam ac eruditioni, non sine admiratione, præfentes suspeximus. Hinc omnia nobis pollicemur, quæ ab optimo pastore, Christi vicario expectari possint. Modo curet S. T. id esse quod audit: & in primis sanctum concilii Aecomenici negociū, vane sæpe promissum, ab aliquot sæculis non exhibitum, ita inuictō animo, vna cum Cæsarea Maiestate, ac reliquis Christianis potentatibus promoueat, vt ecclesiæ a tot hostibus afflictæ, & tam late ceræ, tandem consulatur. Et sic omnino existima, hanc coronam a Deo iam centū annis in id tibi fore reseruatā: quare gloriam tuam ne des alteri, sed tene quod habes, ne coronam tuā accipiat alter. Quod autē clemēter admodū S. T. per literas suas in forma breuis, dignata est in eum homuncio nē hortari, vt hoc tēpore studiū pietatis ad catholicā fidem defendēdā, adhibere velim: præstat obsequiosum animū factō potius quā phaleris verborum declarare. Ecce qui iam pridē Chalceographorū opera primā partē operum aduersus hæreses publicauerā de Primatu Petri, & de Pœnitentiæ: Secūdā itē partē de sacrificio missæ, de Purgatorio, de imaginibus nō tollendis: exhibui tandē quintā partē Declamatoriā hominibus nostræ linguæ, in quatuor tomis: multorū autē etiā illustriū pulsatus precibus, curavi vt latine loquerentur: ex quibus tres priores sub Clemente septimo sē.

re emisimus: iam vero quartum Tomum de Sacramentis, cum vtilis, tū nostris necessariū exhibemus, iussu reuerēdis Cardinalis Moguntini, principis & virtutib⁹ & dignitatibus, & natalibus excelsi, ac studiorum Meccenatis pietissimi, ab initio a nobis editum Germanice, quem S. T. nuncupatum dedicatum, latinum theatro orbis exhibemus. Quo opere abūde testatū arbitror, omnia me pro ecclesia, profunde pro sede ap. impigerrime facturū. D. O. M. diu nobis seruet S. T. incolūmē. Ingoldstadii Baiuarię prima Martii, Anno Gratiz, M. D. XXXV.

S. T.
Obsequenuff. seruitor I. Eckius.

SYLLABVS EPISTOLAE GERMANICÆ ad reuerendiss. ac illustris. principem Electorem D. Albertum Cardinalem Moguntinum Germaniæ primatem & c. Marchionem Brādenburgen. Ducem Ste-tini & c.

S PIRITVS sanctus quem Christus dedit apostolis & toti ecclesiæ cōsolatorem & doctorē veritatis, locuplete suo munere functus est per canonicos scriptores, sacra concilia, & sanctos doctores, qui eius inspiratione &

Ioan. 14
Ioan. 16

adflatu scripserunt, diffiniuerunt, ac declararunt, quæ ad ecclesię ædificationē vtilia fuerunt, oportuna ac necessaria, vt vere dicere possimus cum Ioanne, Vnctio docet nos de omnibus. At obstinatio est hominum malitia, quam quod scriptis & definitionibus eorū obediat, sed sicut Dathan & Chore & Abyron, & persæpe Iudæi resisterunt Moysi, Deo adhuc præsentiam suam in terribili fumante monte Sinai, buccinis, contruis & fulguribus attestante: Ita hodie Deus permittit huiusmodi cæcitatē & duriciem schismaticorū in ecclesia, quemadmodū & ipse & S. Petrus, S. Paulus, S. Thaddæus hæc omnia prædixerunt. Quomodo autē pii fideles debeant esse instructi in hoc periculoso tempore, docuit nos Paulus Theffalonicen. scribens, Rogamus vos fratres, vt noueritis eos, qui laborant inter vos, & præsent vobis in domino, & monent vos, vt habeatis illos abundanti-

Mat. 24

1. The. 1

us in charitate propter opus illorum, & pacem habete

cum eis, & præmiserat, Consolamini inuicem, & ædificate alterutrum, sicut facitis. Vtinam omnes principes & re- 2. Pet. 2.
tores cum subditis paruisissent iussui apostolico, sicut Reue Iudæ .1.
rendiss. Antistes Moguntinus, qui bullam pontificiam, editum Casaris aduersus Lutherum, adhibitis paternis admo 1. The. 3
nitionibus per omnia sua dominia, mature & grauitate Car. Mo
rauit publicari. inobedientes mansuete primum, dein vir- gūinus.
ga apostolica ad saniolem mentem reuocare studuit. Calicearios laicos primum ex curia sua amandauit, dein ex Acalice
dominiis suis proscrispsit: vnde furiosi apostatæ Lutheri ves quem in
pas & cæstra in se concitauit, vt illius famam atrociter ac commu
feditiosissime proscinderēt. Oculatus sum testis & auritus, niōe ne
qua diligentia, quanto studio schismaticos ad concordiam cessariū
in Comitii Augustæ & Ratisbonæ reducere fategerit. Eo ass crūz
dem zelo, cum auide legeret, & secum circumueheret Ho
milias nostras de tempore, vt vocāt, & sanctis, iussu Ba
nariæ Principum per me editas, visum est illustriss.
sua. D. ex re fidelium esse, si quartum tomum de
Sacramētis subiicerē, quod filii Amō & Mo
ab hostes ecclesię hic maxime insaniant: Ius
sit vt cum facerem: sacrosanctum existi
maui tanti præfulis iudiciū, & Deo
adiutore feliciter absolui, ac Cel
situdini sue dedicatum, cum
mei cōmendatione, Ty
pographorū opera
in mūdum spar
si. Deus Me-
ccenatem
pientif
simū
diu seruet incolūmem.

SOLI DEO GLORIA.

aaa iii

REGESTVM HOMILIARVM
huius quarti Tomi de Sacrametis per Eckii.

Prima Homilia de sacramentis in communi	8	mationis.	67
2. De causis cur instituta sunt sacramenta	11	24. Confirmationem esse sacramentum	69
3. De sacramentis legis & circumscriptione	13	25. De institutione confirmationis.	73
4. De sacramētis notū testamenti in communi	6	DE EVCHARISTIA.	
5. De eodem	18	26. De figuris Eucharistiae	77
6. De numero sacramentorū	19	27. Eucharistiam offerri in missa.	80
7. De baptismo Ioannis.	23	29. De eodem	84
8. De baptismo Euangelico	27	29. Diluuntur obiecta contra missam	88
9. De baptismo aquae	30	30. Transsubstantiatio probatur	88
10. De forma & ministro baptismi.	32	31. Obiectiones contrariae solvuntur	91
11. De baptismo paruulorum & aliis.	34	32. De Concomitantia	95
12. De baptismo adulti & eius efficacia	37	33. Non esse necessariā sumptionem sub vtraque specie	97
13. De caractere baptismali	49	34. De eodem	101
14. De solennitate praecedēte baptismum.	44	35. De communionē sub vna specie	104
15. De eodem	46	36. Diluuntur obiectiones Calliceariorum.	106
16. De baptismo in se	49	DE POENITENTIA.	
17. De immersione & vactione baptizatorum	51	37. De sacramento poenitentiae, & eius origine	110
18. De susceptoribus seu patrinis	54	38. De poenitentia & eius par.	113
19. De statis temporibus baptismi	56	39. De contritionis initio	115
20. De laude & sanctitate baptismi	59	40. De timore seruili	118
DE CONFIRMATIONE		41. De Confessione	120
21. De Chrismate & eius benedictione.	62	42. Confessio fundata in sacris literis	123
22. De consecratione	64	43. Confessio semper fuit in Ecclesia: probatur per doct.	126
23. De forma & effectu confirmationis.	67	44. De proprietatib. confes.	129
		45. De confessione bis faciēda in quadagesima	134

TOMI IIII.

46. De confessione circumstantiarum, & quod sit occulta	134	67. Episcopum esse super sacerdotium	206
47. De iteratione confessionis	137	68. Episcopatum esse ordinē, & quomodo conferatur	210
48. De absolutione sacerdotali	140	DE MATRIMONIO.	
49. De satisfactione	147	69. De tribus errorib⁹ circa matrimonium	215
50. Adhortatio ad poenitentiam	150	70. Contrahere sine peccato	219
51. Christus pro nobis satisfecit sed adhuc egemus poenitentia	153	71. Matrimonium est sacramentum	224
DE EXTREMA VNTIONE.		72. In sacramento datur gratia	227
52. De sacramento vntionis in generali	157	73. De eodem	231
53. De testimonio S. Iacobi	159	74. Diuortii non possunt contrahere primis viuētib.	233
54. De materia & forma huius sacramenti	164	75. De eodem	254
55. De ministro huius sacramenti & suscipiente	166	76. De gradibus consanguinitatis	246
56. De recipiente sacramentum, & de membris	169	77. De eodem	242
57. De fructibus huius sacramenti	172	Omnes Homiliae	77
58. De eodem	172	INDEX ALPABETI	
DE SACRAMENTO ORDINIS.		cus notabilium Tomi quarti.	
59. De sacramento ordinis in generali, & de sex potestatibus ecclesiasticis	179	A	
60. Ordinem esse sacramentum	184	Aaronis sacerdotium trāslatum	141
61. Gratia datur in ordinatione	186	Absolutio non debet diuidi	131
62. Diluuntur obiecta Lutheri	191	Absolutio est sacramentum poenitentiae	142
63. De variis gradibus sacramenti ordinis	193	Absolutionis forma eodem	142
64. De consecratione subdiaconi	197	Absolūēs oret pro absoluto ibi.	143
65. De consecrat. diaconi	199	Absolutio Lutherana aduersatur sacramento	143
66. De consecratione presbyterii	203	In absolutioe imponere ma.	143
		Absoluere ab excomunica.	143
		Absolutionis abusus	143, 144
		Achouilitaus ordo	196
		Adulterium est furtum	246
		Acriana heresis cōtra episc.	210
		Anima in morte debi.	173
		Apostolorum electio	184
		Apostolorum dona	190
		Aqua benedicta	19

INDEX

Aqua miscenda in calice	86	Character imprimatur signū	41
Artificibus infudit deus artem		Character imprimatur in tribus	
pro templo	188	sacramentis	eodem
Authoritas ecclesie	105, 106	Charitas expellit timorē	115, 116
B		Circūcisio fuit sacramētū	13, 14
Baptismus melior cir-		Circūstantiæ peccatorum con-	
B cuncisione	14	fitendæ	134, 135
Baptismi figuræ	24	Cisterciensis ordinis statutum	
Baptismus Iohannis	eodem	de iteranda confessione	138
Baptismus in igne	27	CHRISTVS.	
Baptismus prædixerunt pro-		Non omnes docet vt Zuinglius	
phetæ	28	vult	192
Baptismi institutio	28	Est Samaritanus	8
Baptismus triplex	eodem	Est baptizatus	27
Baptismus quid sit	30	Ter se obtulit	80, 81
Baptismi materia	eodem	Est agnus paschalis	eodem
Baptismi forma	32	Oblatus in cruce	88
Baptismi minister	33	Instituit omnia sacramenta	16
Baptismus Zuinglii non est sa-		Satisfecit pro nobis	163
cramentum	34	Passio eius non in omnibus effi-	
Baptizari quis debet	34, 35	cax	eodem
Baptismi virtus	37, 38, 61	Tulit peccata mundi	ibidem
Baptismi effectus inæqualis	42	Merita passionis suæ distribuit.	
Baptismi ordo & vsus	34, & se.	eodem	
Baptismi tempora antiquitus	57	Christiani non omnes sunt sa-	
Baptismi benedictio	51	cerdotes	192, & seq.
Baptismo ter immergimur	52	Christiani omnes sunt vncti. ibi.	
Baptismi sanctitas	51	Chrisma in duab. vnctionib. 62	
Baptismus paruulorum	34	Chrisma ex oleo & balsamo eo	
Baptismalis vestis	53	Chrisma debet esse consecra-	
Baptismo adfuit patrini	53	tum	64
Benedicere fecundas nup.	218	Claues non fuerunt in veterite	
ALicearii perdidit		stamento	142
C Christum.	102	Claues sunt Ecclesie	113
¶ Vide communio.		Claues sunt plures	143
Candelabrum tēpli signat	194	Claues scientie & potestatis eo.	
Canon missæ	82	Claues remittunt peccata	145
Catechismus in ecclesia	34, 35	¶ Confessio	
Carcerum vsus in templis	196	Fuit in lege naturæ	111
Cælum quomodo fuit clausum		Fuit semper interna ab initio eo.	
142		Fuit in lege Moyfi	eodem
Cæremoniæ ve. le. partū ma. 16.		Sancti Iohannis vsu	122

TOMI IIII

Publica quæ fuerit	121	Quando confirmatio sit præc.	74
Priuata fuit ante publicam eod.		Quomō excellit baptismum	74
Confessio Christianorū nō con-		Confirmatio nō cōfirmatur	175
tempū dicatur auricul.	123	Cochleus fundate scripsit pro	
Confessio instituta a Christ.	123	cōmuniōe vnus speciei	108
Probatur ex Ioanne, Iacobo &		Columba super Christo nō fuit	
Luca.	124	sacramentum	18
Probatur ex figuris	125	Concilium tenemur obedire	102
Probatur ex cōcilio & pa.	126	103	
Fiat de omnibus mortalib.	129	Cōmuniō scōrū qd̄ sit	112, 113
Et de manifestis	eodem	Cōmuniō sub vtraque specie.	
Confessio fiat deliberate	129	Tractatur ad longum a fol.	97
Fiat scrutinium conscientie eo.		vsque ad fol.	106
Sit amara	130	Cur olim fuerit permissa	98
Sit humilis	eodem	Cur vna species præcepta	98
Integra	eodem	Nulla suspicio mala in hoc præ-	
Bis fiat in quadagesima	132	cepto	104
Non differatur	133	Vna species n̄ ē cōtra scripturas	
In vltimo vitæ periculosa eodē.		104 Cur in missa sumitur vtra-	
Si fiat statim post peccatum sa-		que species	107
lubris	134	Concilium Constantien. & Basi-	
Quando quis tenetur confi. eo.		lien. prohibuerūt ne vtraq; spe-	
Confessio circumstantiarum eo.		cies detur laicis	104, 105
Confessionis sigillum	137, 142	Decretū Cōstāt. renarratur	105
Quando sit reiteranda	eod.	Cōtritiō incipit a timore	115, 116
Quid prodest confiteri prius cō-		Crux sancta expellit diabo.	175
fessum	140	Ei opera augentur	
Obticere aliquid in confessione		D cum tempore	122
malum	141	Diacon ^o pot̄ p̄dicare	18;
An catholici iam vereantur cō-		ibidem	
fiteri in ciuitatib. Lut.	140	Diaconi officium	
Monastici prolixè cōstitūt	128	Ordinatio siue forma	
Confessio venialium bona eod.		Figura eius quæ præcessit ibid.	
¶ Confirmatio.		Officio illo vsus Christus	
Est instituta a Christo	62	Articuli prælecti ordinandis	
Forma confirmandi	67	Diaconi castitatem vouent	
Articuli ante confirma. eodem.		Disputare de fide coram plebe	
Effectus & virtus sacramen.	67	malum	101
Confirmatio est sacrament.	68.	Diuortium cōiugū	243, 218. per.
Confirmant solum episcopi eo.		totum Vide matrimonium.	
Olim in ea dabatur spiritus san-		Doctrina spirit ^o est interna	193
ctus visibiliter	67	Dubitare de absolutione aliquā	
Instituto huius sacramenti	73	do est malum	138

INDEX

<p style="text-align: center;">E</p> <p>Ecclesia plus quam scriptura 105</p> <p>Ecclesiarum autoritas 105, 191, 192.</p> <p>Electio episcopi a plebe non est de iure diuino 194</p> <p>Electio cursu ablata a plebe ibi. Episcopus.</p> <p>Ordinatio eius 206</p> <p>Est superior sacerdote ibi.</p> <p>Amat sacerdotes</p> <p>Plures gradus sunt in episcopatu.</p> <p>Episcopis & diaconibus dedit Paulus regulam, cur non presbyteris?</p> <p>Episcopi dicebantur olim sacerdotes.</p> <p>Forma ordinationis eius</p> <p>Euangelium cur imponitur capiti Episcopi</p> <p>Episcopalis baculus & annulus Eucharistia.</p> <p>Figura eius in vete test. 77, 78.</p> <p>Est sacrificium 80</p> <p>Vfus eius quadruplex 84</p> <p>Eius miracula 89</p> <p>Panis substantia non manet 91</p> <p>Eleuetur in missa 93</p> <p>Cur dicitur panis 91, 92</p> <p>Veneratur cum processione 93</p> <p>Adoratur a fidelibus 94</p> <p>Continet in se quatuor 95</p> <p>Errores de eucharisti 100, 101</p> <p>102</p> <p>Est signum pignoris 106, 107</p> <p>Efficacia & virtus huius sacramenti 107</p> <p>Eucharistiae fures qui sint 108</p> <p>Exorcismus in baptismo 44</p> <p>Exorcistatus est ordo 196</p>	<p style="text-align: center;">F</p> <p>Ides infunditur a deo 38</p> <p>Fides non est magna sine operibus 115</p> <p>Fides non remittit peccatum eo.</p> <p>Fidei vnitas res magna 104</p> <p>Figuram vete. test. cuiuslibet sacramenti, circa illud reperies 105.</p> <p style="text-align: center;">G</p> <p>Enenouæ oleum non sacramentum 166</p> <p>Gentilis non peccat in matrimonio cæt. par. 225</p> <p style="text-align: center;">H</p> <p>Ebionitarum hæretici primi post Capharnaitas 103</p> <p style="text-align: center;">I</p> <p>Iacobi epistola est apostolica 159</p> <p>Eadem est catholica eo.</p> <p>S. Iacobus non errauit vt mentitur Luther eodem.</p> <p>Ianitoris ordo & ordinatio 196</p> <p>S. Iohan. quomodo baptizauit Christum 26</p> <p>Imperator seruit pontifici in missa 199</p> <p>Impositio manuum confert gratiam 70, 186, 204</p> <p>Indulgentiarum fundamentum 65</p> <p>Infirmus difficulter vete panitet 132, 133</p> <p>Iudæorum paruuli an sint baptizandi 37</p> <p>Iudæi non sunt compellendi ad</p>
---	--

TOMI IIII

<p>fidem</p> <p>Iudæi baptizati non contemnantur 38</p> <p style="text-align: center;">L</p> <p>Ayci non sunt plus sacerdotes quam olim Iudæi 192</p> <p>S. Laurentius ministravit calicem 169</p> <p>Lectoratus ordo cum attentibus Luther. 192</p> <p>Mentitur contra Christum 114</p> <p>Sai sacerdotes nolunt dicere missam sine communicante 108</p> <p>Est hæreticus seductor 120</p> <p>Eius cæcitas 150, 151</p> <p>Eius mala consuetudo 156</p> <p>Cur aduersetur S. Iacobo 160</p> <p>Nescit quis sanctus Iacobus scripsit epistolam 160, 161</p> <p>Ignorat Bibliam ibidem</p> <p>Nescit scholasticos doctores 161</p> <p>Semper sibi ipsi contrarius 162</p> <p>Luther pollicetur suis falso immortalitatem ibidem</p> <p>Reiicit doctrinam ab homine. 193, 194</p> <p>Lacerat scripturas 192</p> <p>Sanguinem sicut humanum latro 191</p> <p>Impie reiicit poenitentiam & satisfactionem 151, 152</p> <p>Luther quæ damna intulit Germaniæ 191</p> <p style="text-align: center;">M</p> <p>Aria non dedit vnctionem sacramentum 166</p> <p>Melanchtho grammatici error 115</p>	<p style="text-align: center;">codem</p> <p>Memmingen. vicini seducti 84</p> <p>Missæ.</p> <p>Est sacrificium & donum dei 80 per totum.</p> <p>Non est cæna 82</p> <p>Est sacrificium & recordat. 83, 84</p> <p>Cessabit tempore antichristi. eodem</p> <p>Non est testamentum 87</p> <p>Est opus bonum 86, 87, 88</p> <p>Sæpe celebrare missam bonum. 86, 205</p> <p>Missæ vtilitas 86, 205</p> <p style="text-align: center;">N</p> <p>Athinæi 198</p> <p>Nestoriani 103</p> <p style="text-align: center;">O</p> <p>Ferre simul quis potest & communicare 88</p> <p>Oleum triplex consecratur 65</p> <p>Opera bona redeunt in poenitentia 116</p> <p>Opera bona sunt meritoria 152, 153, 154, 155.</p> <p style="text-align: center;">Ordo.</p> <p>Ordo est sacramentum 171</p> <p>Ordo confert gratiam 172</p> <p>Ordo hodie sicut tempore apostolorum</p> <p>Ordinatio fit per homines</p> <p>Ordines sunt septem</p> <p>Cur iam non ministrant 4. minores ordines 214</p> <p style="text-align: center;">P</p> <p>Anem benedicere dominico die 195</p> <p>Panis quintuplex in scriptura 91</p> <p>Paruulorum baptisma 35</p> <p>Paruulorum fides in baptis. 39. 40</p> <p>Parabaptistæ 43</p>
---	--

INDEX

Paschæ lris inter pares	104	Prælati ecclesiæ non est resisten-	
Parrini in baptismo	54, 55, 56	dum	cv
Sanctus Paulus a deo electus in		Prælati sunt honorandi	clxxvii
in apostolum	185, 186		clxxxii, clxxxiii
Paulus ordinatus ab hominibus		Per prælatos habemus virtutem	
	185	ecclesiæ	clxxx, per totum
Paulus prius dictus Saulus	128		R
Verba de matrimonio ponderã		Registrum peccatorum	130, 131
tur	225, per totum	Religiosi prolixè consitetur	137
Pœna remittitur simul cum cul		Revelationes dei nõ oportet cõ-	
pa	152	temnere	clxxv

POENITENTIA.

Est a deo	cxii	Sacerdotium est trãslatum cum	
Ab ea incepit prædicare Chri-		lege	179
stus, Iohãnes & Petrus	ibid.	Sacerdotes quomodo eligantur	
Pœnitentia duplex	cxii		clxxx, clxxx
Causa pœnitentiæ	cxii	Sacerdotii pactũ cũ deo	clxxi
Pœnitentia est opus iustitiæ	cxiii	Sacerdotes cur dicti presbyteri	
Quatuor habet operationes ibi.		Sacerdotes honorandi	ibidem
Pœnitent. tres habet partes	cxiiii	Sacerdotum pluralitas	
Triplex pœnitentia fuit in eccle-		Sacerdotes nõ sunt omnes Chr-	
sia	cxv	stiani	
Pœnitentia in extremis pericu-		Sacerdotes dignos eligere	ibid.
losa	cxvii, cxviii	SACRAMENTVM.	
Plebanus intrusus est in pericu-		Sacramentum est medicina	8
loso statu	138, 139	Sacramenti vocula	9
Potestates sex ecclesiasticæ	182	Karlstat impie vertit in selzer-	
Presbyteri ordinatio	203	ment	9
Presbyterorum multitudo	190	Sacramentum dicitur iururan-	
	205	dum	9
Presbyterorũ matrimonia	104	Sacramentum mysterium	9
Presbyter est mediator dei & ho-		Sacramentus deus virtutem suam	
minum	cxlvi	non alligauit	x
Presbyteri communicant sub v-		Sacramentorum causæ	xxii
traque specie	106	Sacramenta non fuerunt in pa-	
Presbyteri officium	cciiii	radiso	xiii
Presbyter consecrat cum ordi-		Sacramenta legis naturæ	ibid.
nante	ibidem	Sacramentorum veteris & nouæ	
Presbyterii figuræ		legis differentia	xxiix
Presbyterii dignitas		Sacramentum quid sit	xvii
		Sacramenta sunt a solo deo	17
		Sacramenta agunt in animã	18

TOMI IIII

Sacramenta sunt septem	20	Virginitas non fuit laudabilis in	
Sacramenta dat septẽ virtutes cõ-		veteri testamento	ccxix
tra septem infirmitates	21, 173	VNCTIO EXTREMA.	
Sacramenta conferunt gratiã	23	Vnctio sacramentũ eius	clvii
Sacramentũ instituere potuit so-		Vnctio est sacramentum contra	
lus Christus	xvii, lxxviii	Lutherum	clviii
Sal benedicere catholicũ	18, 19	Instituta est a Christo	ibid.
Samaritanus est custos	8	Habuit figuras in veteri testamẽ	
Satisfactiois obliuiscit	cxvix	to	clviii, clix
Satisfactio respicit pœnam pec-		Non habuit respondens sacra-	
cati etiam culpa remissa	cl	mentum	clix
Satisfacere potest in peccato exi-		Non significat sanitatem corpo-	
stus	clv		161, 162
Satisfacere quis potest de vno		Datur solũ in periculo mor.	163
peccato sine alio	clvi	Materia huius sacramẽ.	166, 164
Satisfacere potest quis eodem a-		Nõ habet balsamum cõmixtum	
ctu & mereri	ibidem		clxv
Sanctorum communio	cxiii	Oleum debet esse cõsecrat.	clxv
Seclæ perditionis quæ sint	147	Forma huius sacr. trip.	168, 165.
Species leuitudinis	cxii	Vnctio & prolatio formæ simul	
S. Stephanus fuit diaconus	199	fiant	clxvi
Subdiaconatus est sacer or.	198	Minister huius sacramenti	clxvi
Forma eius ordinationis	ibidem	Diaconus non debet dare, sed so-	
Figura eius		lus sacerdos	clxvi, clxvii
Legit epistolam in missa		Recipient hoc sacramentum.	
Manus ei non imponuntur		Non mortui	clxviii
Institutus est ordo iste a Christo		Non impœnitentes	ibidẽ
	T	Non pueri vel fatui	clxix, clxx
Timor damnationis	cxii	Moriens vnctio nõ perfe.	ibid.
Timor duplex	cxvii	Presbytero manus non inungũ	
Timor pœnæ est etiã in iust.	118	tur	
Timor donũ spir. sanct. 118.	119	Quid cæcis & surdis	clxxi
Timor initium charitatis & pœ-		Quid de puerperis	ibid.
nitentiæ	cxix, cxx	Quæ membra vngantur	ibidem
Timor seruilis in pœnitente bo-		Vnus huius sacramẽ.	clxxi, clxxii
nus	cxviii	Sacramentũ illud est reitera.	172.
Tonsuratus est ordo	205	Efficacia & virtus huius sacra-	
Transsubstantiatio in Euchari-		menti	clxxi, clxxii, per totum
stia	87, 88, & 90	Medetur venialibus	clxxii
	V	In tribus casibus delet peccatum	
Vehe doctor optime declarat		mortale	
communione	cvii	Tollit partem pœnæ mortalibus	

debitæ	174	Voluntarie pati meritum	117
Confert aliquando fanitatē cor- poris	ibidem	Voluptas non omnis mala	221
Impedit diabolū & præstigia eius		Z	
Errores & superstitiones in hoc sacramento		Zuingliano more baptizati, non sunt baptizati, sed rursus bapti- zandi	34
Vfus in conferendo hoc sacra- mento			
Vngere baptizatum	50		
Vngere post baptismum	52		
Vnguntur triplices personæ	62		
Vnctio sancta synagogæ	63		
Vnctiones multæ Christianorū			
158			

FINIS.

SOLI DEO
GLORIA.

8
IN NOMINE TVO
dulcis Iesu.

HOMILIA PRIMA DE SA-
cramentis in communi.

☉ Samaritanus approprians alligauit vulnera eius, infun-
dens oleum & vinum. Luc. 10.

Emini dubium sit dilectissimi in Chri-
sto fratres ipsum de se dominum pa-
rabolam hanc loquutum, & se se verū
significasse Samaritanum, vt Augusti August.
nus & Beda testatur, siquidem lingua Beda.
Hebræa Samaritanus custodē sonat,
& verbo **שומר** deducto vocabulo. Ve **שומר**

re enim verus ille custos est, medicusque salutaris animarū,
eo quod miserimo iamq; omni ope destituto homini exu-
li, cecito ex paradiso, neque sacerdos legis, neq; leuita pro-
phetarum auxiliari poterat: ipse etiā salutis capax nō erat,
tantisper dum Samaritanus ille Christus pertransiens iam
incarnatus vulneratū & grauiter saucium Adamum cura. Christ⁹
ret, caelumque ei refereret, quod non poterat præstare lex, Samari-
tana mederi. quo respiciens etiam Esaias dixit, Vulnera & li Heb. 7.
uor & plaga tumens non est circumligata nec curata me-
dicamine, neque fota oleo. Quo dicto quid obsecro aliud
insinuare ille voluit, nisi quod vulnus peccati originalis, li-
uor venialium & tumēs mortalium peccatorum plaga cu-
rari non potuerunt, vsque dum medicus ille Christus veni-
ret verus Samaritanus, ferens secum vnguenta & medica-
menta præclara suæ passionis & mortis? Quod in spiritu
iam olim præuidens Dauid in psal. dixit, Misit, scilicet pa-
ter æternus, verbum suum, verbum æternum & increatum,
atq; sanauit eos. Is ipse est pharmacopola verus, quem etiā
in spiritu vidit Sapiēs quum ait, vnguentarius faciet pigmē
ta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis: vnguenta ea
sunt sacramentorum sanctorū quæ in ecclesia ministran-
tur. Idem aperte quoq; docuit Paulus quando ad Hebræos
per longum cōmemorat, quomodo sacrificia & ministeria
circa eum & potū atque ablutiones necnō quælibet iusti-

Hcb. 13. tiaz carnis in lege neminem potuerint perficere in conscientia, eo quod impossibile est, ut ipse ait, sanguinem hircorum & vitulorum delere peccata. Verum Christus nos sanctificauit in sanguine suo. Non latuit etiam hoc Dauidem, qui ob id introducit filium ira loquentem ad deum patrem, Sacrificiū & oblationē noluisti, aures autē perfecisti mihi, hoc locustū & pro peccato non postulasti, tunc dixi, ecce venio: frustra igitur fuerūt omnia, nec quicquā profectum est in aliquo, vera enim animarum medicina in terrā nunquā venit, nisi quum Christus Samaritanus ille verus descendit ad hominem miserum sanandum, iuxta illud quod ab initio diximus, Samaritanus appropians. Aue Maria.

Psal. 39. Simulatq; homo per lapsum Adæ (qui a Hierusalē paradisi descenderat in Hiericho) vestē amisit innocentiz, & quid deniq; non omnē latentiā, gaudium vniuersum, dignitatem, honorem, ipsam quoque paradisi salubritatem, & sic iam immēsis dei beneficiis priuatus est: vulneratus insuper in naturalibus etiā animæ virtutibus, ut porro tā in peccatis cōcipiamur & nascamur omnes, teste Psalmista, In peccatis præterea cōtinuo viuimus, & si quādo contingit nos per gratiā diuinā a peccatis liberari, tanta adhuc est humana imbecillitas, ut dicto citius relabamur in vitia, instar canis reuertentes ad vomitū. Atq; hæc sane lætales sunt infirmitates hominis, tā cito & leuiter in peccata cadētis. Atq; huiusmodi morbis mederi volēs medicus ille cælestis & Samaritanus verus Christus, venit in terrā ipsūq; agrotum imposuit suo iumento, hoc est gratiæ suæ, iuxta istud Petri, Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignū crucis. Medicamēta porro quæ nobis attulit ipsa sūt sanctissima sacramēta quæ ille tāta miseratione ductus, & animo plusquam paterno cōmotus instituit, ut iis vteremur ad salutē. Quorū quū summa nobis sit, & incūbat necessitas, usq; sedulo uti debeamus, ne de negligentia nostra redarguamur, neve ut ingrati censeamur de passione, morte, & merito Christi. Ob id nimirum consultum fore duxi, de sacramentis nonnihil prædicare, atque ut hoc ordine fiat commodiori, principio de vocabulo sacramētī nōnihil prælibādū erit, deinde differendū de veteris legis sacramentis, eorūq; a sacramentis ecclesię discrimine. Mox de autore illo qui sacramenta instituerit, & numero eorundem. Postremo de singulis ex ordine sacramentis, quantum per diuinæ gratiæ instinctum & aspirationem licebit, dicere prosequemur.

1. Petr. 2. Peccata nostra pertulit in corpore suo super lignū crucis. Medicamēta porro quæ nobis attulit ipsa sūt sanctissima sacramēta quæ ille tāta miseratione ductus, & animo plusquam paterno cōmotus instituit, ut iis vteremur ad salutē. Quorū quū summa nobis sit, & incūbat necessitas, usq; sedulo uti debeamus, ne de negligentia nostra redarguamur, neve ut ingrati censeamur de passione, morte, & merito Christi. Ob id nimirum consultum fore duxi, de sacramentis nonnihil prædicare, atque ut hoc ordine fiat commodiori, principio de vocabulo sacramētī nōnihil prælibādū erit, deinde differendū de veteris legis sacramentis, eorūq; a sacramentis ecclesię discrimine. Mox de autore illo qui sacramenta instituerit, & numero eorundem. Postremo de singulis ex ordine sacramentis, quantum per diuinæ gratiæ instinctum & aspirationem licebit, dicere prosequemur.

Ordo dicēdum.

Principio quod ad vocabuli huius vim pertinet, factis liquet primo aspectu illud latinā habere originē. Quorum autem vox hæc nihilo immutata permanserit apud veteres præfatos illos nostros Germanos, equidem non aliam arbitror esse rationem ab ea quam Augustinus assignat, & antea etiam Origenes, quorū quædam nomina, ut amen, alleluia, osanna, sic integra sine vlla interpretatione referuata sint in ecclesia, quum vti que nec Apostolos, neque eorum successores patres sanctos latuerit istorum vocabulorum vis & significatio. Sed quia in iis nonnihil altioris significationis, & velut abdita sanctitatis latere videbatur, & quia nomen nomini reddi non poterat commode, ita remanserunt integra. Quid igitur mirum si idem quoque a Germanis sit factitatum, qui quum fidem Christi reciperent, simul etiā vocabulum sacramenti integrum adsumpserunt, quauis nescii non erant quid eorum lingua vox hæc designaret, sonat enim sanctum quoddam & efficacissimum signum in operando gratiam, sicut infra dicitur.

Hinc sequitur quam iniique Neochristiani sanctū illud sacramenti nomen euellere conentur, dum illud e vulgo petito vocabulo signum vocant, ut Zuinglius & alii factitarunt, vti que instinctu hostis maligni, qui istiusmodi immutationibus peruersis, piam hominum deuotionem, & immensam sacramentorum dignitatem nituntur deprimere. Quod & iam iam Zuinglio euenit, qui dum fastidiret ad hoc sacramenti vocabulum, contendens Germanos illud nunquam vsurpasse, simile sibi tædium concepit, ut Iudæi super manna, dicentes, Anima nostra nauseat super cibo isto leuissimo. Quid inde cōrigit? non multo post dignissimum ex omnibus sacramentum amisit, ipsum sanctissimū Christi corpus, & nefandæ sacramentarium sectæ author ipse primus extitit. Atque sic semper aliud ex alio malum (& abyssus abyssum inuocat) Interim isti apostatæ peruersi sui similes per omnia sequuntur Iudæos, qui non dissimili eiusdem vocabuli detorsione seclæ sacramentum vocarunt, a verbo ~~tristitia~~, quasi rem vanam mendacem, planeque nihili. Ita nimirum isti apostatæ nomen illud sacramentis simili modo inuidēt. Verum nos id ipsum in singulis deinceps sacramentis explicabimus. Veruntamen ad præcauendas huiusmodi immutationes vocabulorum libet hoc loco ponere tantummodo verba beati Augustini, qui sic ait: liberis verbis videntur Philosophi, nec offensionem aurium religio-

Sacramentū. August'. Hieron. ad Marcellum.

Nam. 23

Contra Zuinglium.

Lib. 10. de ciuit. cap. 23.

bbbb

rum pertimescunt, nobis autem ad certam regulam loqui phas est, ne qua re transgrediamur terminos antiquos, quos posuerunt patres nostri. ¶ Quid multa? vos quoque dilectissimi persequere in veteri illo sancti nominis sacramenti vsu, sicut fecerunt maiores nostri iam inde ab origine suscepta fidei, quanuis enim omnis nouitas & subita in nouatione suspecta est, atque odiosa, & plarunq; discordia & diffensionem ingerit, vt affirmat Honorius papa, tamen in fide citra consensum & approbationem superiorum omnis in nouatio perniciofa est, & execrabilis. Nolite igitur sacramenta nouo & impio ritu vocare signa, quoniam signa medicantium, militantium & eorum qui ad teloneum sedet signa sunt similia ijs quæ opifices vsurpant & cerdones, nihil habentes cum sancto sacramenti nomine commune, vt infra innox docebimus.

C. Cum cōfuctudinibus de consue.

Sacramentum ethnicū.

Sacramentū eccl. trip.

1. Tim. 3.

Tob. 12.

2. Cum itaque constet istud sacramenti vocabulum a latinis promanasse, atque a sacro deriuatum esse, nihil amplius in eo laborandum est nobis, quomodo Ethnici scriptores eo sint vsi, qui interdum militare iusurandū sub certo vexillo & Centurione sacramētum appellarunt, vt Vegetius sacramētum vocat militare. Quis id inquit, siquidem illi quoque per deos suos iurabant, quos ipsi sanctos credebant. Simili modo vbi quādo duo inter se mutuo certauerant deposito in hoc certaminis pignore apud idolum, vel ipsius idoli pontificem, sacramentum id ipsum vocabat. Valeant autem ista gentilia, inepta & impia, quæ ideo tantum induximus, vt inde errorem suū cognoscant Neochristiani, videntes etiam apud Ethnicos sacramentum nullum fuisse, nisi vbi sanctum, aut, vt ipsi putabant, diuinum quid esse videretur. Cæterum more Christianorum loquendo de sacramentis, sicut ea semper in ecclesia catholica fuit cōsuetudo, videmus sacramenti vocabulum triphariam vsurpari. Et primum quidem sacramenti appellatione venit etiā res aliqua mystica & sancta, cuiusmodi mysterium vocant Græci. Atque in hunc modum loquitur Paulus, dicens, manifeste magnum est pietatis sacramentum, quod manifestatum est in carne. Mysterium id siue sacramentum ipse erat Dei filius, sub humana natura occultatus, sicque in carne manifestatus est, apparuit angelis, prædicatus est mundo: sic & Raphael ad Tobiam inquit, sacramentum regis abscondere bonum est, opera autem Dei reuelare & confiteri honorificum est: feceruntque adeo illud Prophetæ vete-

ris testamenti, dum verbis velatis & occultis diuinorum consiliorum mysteria reuelarunt de incarnatione Christi, passionis & morte eiusdem. Hinc etiam fit quod propter eiusmodi obscuritatem Paulus ipsum tempus legis noctem appellat, nox, inquit, abiit, dies autem appropinquauit. Et hoc sensu de sacramento loquutum esse constat Sapientem quum dixit, hæc cogitauerunt & enarrauerunt, & nescierunt sacramenta Dei, hoc est occulta eius consilia & mysteria. Contra Iudæos ea loquutus est, qui Christum occiderunt, quomodo & Paulus dicit, si cognouissent, dominum gloria non crucifixissent. Eodem modo Daniel quoque mysticam illam significationem, quam Deus per somnium voluit innotescere Nabuchodonosori, sacramentum vocauit. Sic & Paulus de sacramento loquitur ad Ephesios explicans, quomodo Deus Apostolis voluerit innotescere sacramentum suæ voluntatis, & quodnā sit illud, deinde ostendit quū ait, instaurare omnia in Christo. Et adhuc apertius subdit, Mihi omnium sanctorum minimo data est gratia hæc, vt genibus euangelizarem inuestigabiles diuitias Christi & illuminarem omnes, quæ sit dispensatio sacramenti a sæculis in Deo qui omnia creauit. Consimilem locum inducit & ad Colos. Atque in Apocalypsi vtitur eodem vocabulo angelus dicens Iohanni, ego dicam tibi sacramentum mulieris, loquens de fucata ista muliere omnis impudicitie Babylonis: ne neque statim ideo malū quid intellegi debet nomine sacramenti circa mulierem malam, siquidem ibi sacramentū designat occultum illud iudicium super muliere, quæ siue hæresim representet, siue Turcicam perfidiam atq; idololatricam, nunc nō laboramus. Certe illa siquidem coram & in mundo hoc tanto fastu, tantaque potentia & prosperitate intumescet, tandē occulto iustoq; iudicio Dei condēnabitur, (alioquin arbitrantur per ironiā dictum, quia iactabit hæresis mysteria & sacra, quæ angelus sacramenta ironice appellat) Neque vero Christianis vsus est, hoc sensu septem ponere & affirmare ecclesie sacramenta.

2. Porro adhuc sacramentum vsurpatur pro signis veteris testamenti, quæ dominum Iesum typice figurabant, sicut agnus paschalis die 14. mēsis primi immolatus, significauit verum agnum nostrum Christum dominum, quem circa tempus paschale oportebat immolari, Paulo teste. Ad eundem modum serpens æreus a Moyse iubente Deo factus & exaltatus in deserto, vt omnes quotquot a ser-

Rom. 1.

1. Cor. 2

Danis. 1

Ephes. 1.

Ephes. 3.

Apo. 17

Sacramē

tum Ba-

bylonis.

Exo. 12.

Luc. 22.

1. Cor. 5.

Num. 21 pentibus demorsi essent Iudæi, intendentes in illum vine-
 Ioh. 3. rent, is quoque Christum representauit, vt ipse exposuit Ni-
 codemo. Et hoc mō vniuersum vetus testamentum ad Chri-
 stum tanquam verissimum scopum referri potest, quam ob
 1. Co. 10 rem Paulus ait, omnia in figura illis contigisse. Et hoc sensu
 frequenter sancti patres vsi sunt sacramenti vocabulo, vnde
 Lib. 19. August. ait. Prima sacramenta quæ obseruabantur, & cele-
 brabantur, ex lege prænunciata erant Christi venturi, sic
 faust. ca. sape loquuntur Chryso. Orig. Ambros. & reliqui.

13. 3 Postremo vtimur hoc ipso sacramenti vocabulo
 neque pro quocunque mysterio sacro, neque pro quolibet
 signo sancto, sed pro iis tantum signis quæ faciunt ad san-
 ctificationem animæ, quæque a deo data sunt aduersus pec-
 cata, pro animarum salute. Et ea quidem misericors atque
 mitissimus deus influit pro quocunque tempore, ad me-
 dendum humanæ miseræ & fragilitati. Pro nullo enim sta-
 tu, inquit beatus August. deus reliquit hominem sine reme-
 dio peccati originalis, quantuis iam inter hæc ipsa remedia
 non parum interest discriminis, siquidem nec sacerdos ne-
 que leuita hominem poterat sanare, neque eorum sacramen-
 ta. Quapropter nos deinceps de differentia sacramentorum
 vtriusque legis differemus.

August. tu, inquit beatus August. deus reliquit hominem sine reme-
 dio peccati originalis, quantuis iam inter hæc ipsa remedia
 non parum interest discriminis, siquidem nec sacerdos ne-
 que leuita hominem poterat sanare, neque eorum sacramen-
 ta. Quapropter nos deinceps de differentia sacramentorum
 vtriusque legis differemus.

HOMILIA SECUNDA DE CAU-
 sis ob quas instituta sunt Sacramenta.

Samaritanus appropians. Lucæ decimo.

E differentibus nobis de sacramentis ecclesiæ obi-
 N. ter occurreret alicui peruersus quispiam intel-
 lectus vocabuli ipsius sacramenti, iam superiori ho-
 milia declarauimus, quoniam sensu hic accipiatur. Nunc
 porro priusquam vtriusque testamenti sacramenta recen-
 scamus, consultum fore arbitramur vobisque non insalu-
 bre, antea causas institutorum sacramentorum enumerare,
 vt inde pro sua quisque vtilitate sibi in animo proponat, quid
 nam fructus ex ipsis sit sacramentis percepturus. Prius ta-
 men hoc loco palam profiteamur, deum virtutem suam sa-
 cramentis non alligasse, ita vt absolute loquendo, saluare ho-
 minem non posset citra opem sacramentorum, siquidem ad-
 ipsum in sua tantummodo diuina voluntate & beneplacito
 consistit. Vnde & Augustinus inquit. Voluntas dei est pri-
 ma & summa causa omnium corporalium specierum atque

Sine sa-
 cramen-
 tis sal-
 uari.

Lib. 3. de motionum, nihil enim sit, quod non de interiori inuisibili at-
 que intelligibili aula summi imperatoris, aut iubeatur aut trinit.
 permittatur in ista totius creaturæ amplissima & immensa cap. 4
 quadam republica. Eius rei si testimonia ex sacris literis for-
 Lucæ. 23. te requiris, en satis magnum testem tibi ipsum in cruce pen-
 dentem latronem, cui paradysum promisit Dominus, sine vl-
 lo præuio sacramento, tantum super fide quam habebat: sic
 innocentes quoque pueri ab Herode ante circumcissionem oc-
 cisi, sine vlllo sacramento sunt saluati. Hinc in vniuersum cō-
 cludunt doctores, quod si quis vel impeditus vel subito sit
 præuentus quo minus percipiat sacramenta, ei tamen gra-
 tiam suam non abneget Deus, vt ait beatus August. Quicun-
 Lib. 23. que non percepto regenerationis lauacro pro Christi con-
 de ciuit. fessione moriuntur, tantū eis valet ad dimittenda peccata,
 dei. c. 7. quantum si abluerentur sacro fonte baptismatis. Et rursus in
 alio loco baptismi vicem aliquando implere passionem, de
 latrone illo, cui non baptizato dictum est, hodie mecū eris
 in paradiso, beatus Ciprianus nō leue documentū adsumit.
 Quod etiam atque etiā ego considerans inuenio, non tantū
 passionē pro Christi nomine, id quod baptizata deerat, pos-
 se supplere, sed etiā fidem conuersionemque cordis, si forte
 ad celebrandū mysterium baptismi in angustiis temporum
 succurri non potest fundamentum illud sunt, qui istorum
 rapiunt, quod si qui bene recteque viuunt in remotis insulis,
 quo baptismus & euangeliū non peruenierunt, etiā ex mise-
 ricordia saluentur: quod non facile tamen admittimus. Ve-
 rum de iis alias, nos iam quod cœpim⁹ prosequamur, ipsas
 institutorum sacramentorum causas explicando.

2. Etiam si vnica illa diuina voluntas sufficiens nobis
 est causa sacramentorum, & omnium virtutum seu ope-
 rationum ex illis prouentiu (quæcunque enim Deus vo-
 Psal. 134. luit ea & fecit in cœlo & in terra) attamen quā rationabi-
 lissima sit voluntas Dei, eiusmodi rationabiles causas cum
 omni humanitate perscrutabimur, non recedentes vel trās-
 uersum digitem a sanctorum patrum decretis. Prima igitur
 Ratio 1, tur ratio sit illa, quoniam sacramenta nobis data sunt in hu-
 cur sa- cur sa-
 miliationem, æquum enim, erat testante id ipsum Augusti-
 cramēta
 no, vt homini qui obœdientiam Deo subtraxerat obœdien-
 instituta
 tia quoque creaturarum subtraheretur. sicut ergo homo August.
 creatus est a Deo, vt dominaretur omnib⁹ super terram, ita
 Gene. 1. ille iam lapsus ad recuperandam gratiam Dei cogitur se hu-
 miliare, suamque salutem a Deo per creaturas petere lon-
 bbbb iii

ge inferiores se. quomodo autem non placeret hoc Deo, hominē ex ipsi⁹ p̄cepto sic se humiliare ad creaturā: quāto enim magis subiiciet se creatori? ¶ Colligitur hinc quā excrebabilis sit error Neochristianorum, qui eo sacramenta contemnunt, quod in vilibus creaturis exerceantur. clamat enim blaterones isti, Quid mihi profit aqua? quid oleum? quid vñctio ista? Ventus hic nimirum est ex Aquilone, ab ipso fastuosus & elato lucifero, dum nolunt isti se humilia-re ad creaturas a Deo ad hoc ordinatas & deputatas, neque aliter faciunt quam Naaman iste qui nolēs se lauare in Iordane dixit, nunquid non meliores sunt Abana & Parphar fluiui Damasci omnibus aquis Israel magis in hoc respiciens aquarum naturam quam diuinā potentiam, sicuti iam quoque faciunt sapientes mundi huius: verum superbia eorum eleuauit eos, & comprehendentur in superbia sua, at- qui ea ipsa illorum superbia ad infernū detrahetur in profundum lacu, nisi p̄nitentiā agant corde contrito. ¶ Alterā causa quā instituta sint sacramenta est nostra eruditio & instructio. Quum enim homo magna quadam nobilitate exornatus & creatus in paradiso creaturas, & res omnes cognosceret citra medium, qualis vnāquæq; erat in seipsa, deinde tamē propter peccatum nobilem illam & eximiam amisit intelligentiam, atque nunc porro cogitur ab exter- nis omnem scientiā haurire, vnde & Dauid ait, Homo quē in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Aspice proximū tibi hominem, equum, lignum, lapidē, domum, nō vtique essentialem earum rerū cognoscis substantiā, sed accidentia tantū, colorem, formam, figuram, vocem & c. Eo respiciens etiam Arist. dicebat, nihil esse in intellectu, quin prius fuerit in sensu, vtique autem intelligentia ipsa domina est in anima, exterior autem ista sensualis cognitio ancillatur tantum nunc videndo, nunc audiendo, atque hoc nobis suo peccato incōmoditatis intulit Adam, vt iam domina praestare per se nō possit citra adminiculum ancillæ. Quumque non sciamus, vt ait Socrates, quæ infra nos sunt, quomodo ea quæ supra nos sunt noscere valeamus? ideo non potest homo cognoscere celestia in seipsis, sed tantum Paulo attestante inuisibilia Dei a creatura mūdi per ea quæ facta sunt intellecta cōspiciuntur: sic nō intelligimus gratiā dei neq; virtutē ipsius: atque ideo ad nostram informationē visibilia nobis sacramenta cōtulit Deus, per quæ illā etiā disceremus agnoscere,

Similiter quomodo spiritus sanctus abluat animam paruuli a peccato originali, addiscere debem⁹ penes externā ablu- tionē corporis in aqua, siquidem ea nobis signum est in- terioris abluitionis in anima, simulq; nos excitamur in cor- dibus nostris ex iis quæ videmus & audimus illam quo- q; spiritualiter cōsiderare. ¶ Tertia porro causa sacramētorum salutaris est exercitatio. siquidem ipsius hominis ani ratio. mus fluctibus maris irrequietior est, semperque se exerceat instar fumæ, profundū enim est cor super omnia, hinc quū illud phantasias patitur, exerce ipsum in rebus cælestibus. Atq; in hoc conueniunt omnes doctores, quā in lege deus Hie. 27. tot p̄cepta promulgarit, puta 613. totque sacrificia. quo- Eccl. 34. niam quum illi tantopere erant ad idololatriam propensi, voluit eos deus continere in iugi exercitio p̄ceptorum suorum & torius cultus diuini, in quo dū occupati essent, facilius obliuiscerentur reliqui cultus idolorum, iuxta il- lud bea. Hieron. semper aliquid boni operis facito, vt te dīa Hier. ad tam malitiam docuit ociofitas, cuiusmodi autem exercitia Eccl. 33. quilibet Christianus habere debeat, deinceps circa singu- laria sacramenta dicitur. Atque hæc generales tres sunt cau- se institutionis sacramētorum. Reperio adhuc plures eius rei ratiōes, quarum prima hæc est quoniam vt Augustinus ait, In nullum nomen religionis seu verum seu falsum coa- Lib. 19. gulari homines possunt, nisi aliquo signaculorū vel sacra- contra mentorum visibilibium consortio colligentur, quorum sa- Faust. cramentorum vis inenarrabilis valet plurimum, & ideo cap. 11. contempta sacrilegos facit. Impie quippe contemnitur, si- ne qua non potest perfici pietas: sic bene decuit populo dei pecularia dari signacula, quibus se mutuo dignoscerent, atque ab aliis gentibus separatos esse viderent, sicut Iudei penes circuncisionem, Christiani in baptismo. ¶ Sequitur Error. Error. inde quantū aberrent Neochristiani qui sacramenta eccle- siæ penitus negant, qui tamen si rumpantur, carere tamen nō possunt externis signaculis & cæremoniis, vt Augustinus ipse testatur, quid enim comminiscuntur tot nouas suorum sacrificulorum cæremonas? nonne salubrius esset remāsis- se eos cum ecclesia catholica? Abrogarunt illi quidē cātica ecclesiastica quæ plus mille annis ab ipsis iam inde tempo- ribus Gregorii in vsu ecclesiæ fuerunt, quid autem isti iam pro his canullant? mendicāt nimirum adhuc quasdā parti- culas ab ecclesia, deinde canunt nescio quid chorearum, &

- Prou. 8.** Vuitenburgensium cantiuicularum, quas vel profuga & apostatae monachi, aut Vestales confinxerunt, vel textores. Nonne satius foret eos ecclesiam sanctam esse sequutos iuxta doctrinam sapientis, fili mi ne derelinquas legem matris tuae, vt addatur gratia capiti tuo, liga eam in corde tuo.
- Quinta ratio.** ¶ **Alia** etiam ratio sacramentorum ipsa est dei misericordia simul & iustitia, quum enim grauer laboraret homo ex peccato, & liberum eius arbitrium nimis instabile esset & procliuē ad peccandum (siquidem sensus & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua) magna itaque dei misericordia hæc fuit in iuando homine misere ægrotante, vt inquit Hugo, sacramenta ab initio ad restitutionem & curationem hominis instituta sunt. Verum nolens hoc tolerare iustitia diuina, vt fieret sine mendis, voluit hominem semetipsum humiliare & aliquid huicmodi facere, per quod tanquam per fœdus gratia dei rursus consequeretur. Ratio hæc ipsum quoque hinc demonstret, quur tandem & in quem finem sacramenta sunt instituta, ad saluandas nimirum animas nostras.
- Sexta rō** 4 ¶ **Postrema** causa (ne euagemur longius) est certificatio conscientia nostræ, quicquid enim alias faceret homo, semper tamen adhuc incertus esset gratiæ diuinæ. Pura penitentiam agat, oret, confiteatur, nondum tamen certus erit de gratia dei, etiam humana reputatione: siquidem indubitatum est neminem hominum hic in terris certum esse posse super hoc, sine diuina reuelatione, iuxta illud Sapientis, Nemo scit, odio vel amore sit dignus. Vt autem nos homines certi efficiamur (quantum scire fas est homini pro hoc statu) de gratia dei, instituit ille nobis sacramenta tanquam certa & efficacia signa firmaque testimonia suæ gratiæ & charitatis, dum modo ipsi ea non suscipiamus indigne, sicque nosmet in gratia consequenda impediamus. Vt natum iam recens paruulum certum est habere peccatum originale, Dauide & Paulo subscribentibus, vbi primum autem baptizatus fuerit, certo scias peccatum ei esse remissum, cuius rei nullus homo certos nos facere posset in orbe, sed deus ipse per illud suum efficax signaculum, cui ille assistit cum diuina sua virtute, nos certos efficit. Similiter cum confesso alicui sacerdos exprimit absolutionem, iam certus est nisi ipse ponat obicem gratiæ Dei quod omnia sibi peccata sint remissa, per illud certum signum, quod ipse instituit
- Ioan. 20** in die pascha, quando apostolis contulit clauis cœli. Ma-

gnæ vtique consolationi est omnibus ægrotis, certum aliquid commonstrasse signum sanitatis futuræ. Hinc quis non videat, quanto in honore sacramenta sint habenda, certa nostræ curationis signacula, Gratiæ quoque Deo agamus pro sua immensa benignitate & misericordia, quod hæc nobis tam salutaria signa instituit pro ceritudine nostræ sanationis. Ingratique adeo sunt Deo, qui sacramentum accipere nolunt penitentia, vltro nolentes esse incerti de peccatorum remissione, vt Lutherus ipse declarat, imo & hoc cōstanter affirmare ausim, eos certo esse in ira Dei, In resol. propter inobedientiam suam erga Deum & ecclesiam. de indulg. Appropinquate ad eos Samaritano, vt alliget vulnera multorum, ipsum quoque auersantur & respuunt. Verum hæc alias. Hic tamen vt finiamus, vera causa institutionis sacramentorum ipsum est beneplacitum Dei, eiusque sancta & omnia potens voluntas. sed si ad rei conuenientiam respiciamus, rationes sunt illæ sex supradictæ. Nunc pariter omnes dominum oremus.

HOMILIA TERTIA DE SACRAMENTIS legis & circumcisione.

Samaritanus appropians, Luca. 10.

Superiori homilia aliquot enumerauimus causas, ob quas sacramenta sunt instituta, quæ si penitus considerentur, vltro secum ingerunt & quædam quæ inde merito sequuntur, & quibus nonnullæ rationes dissolui poterunt. Principio hinc sequitur, quod si statu innocentia in ipso paradiso Adam non peccasset, Deus sacramentum nullum instituisset, quoniam vt supra commemorauimus sacramenta contra peccatorum morbos sunt instituta, quando igitur non erat in paradiso peccatum, remedium quoque non indigebat, vt testatur Hugo, sic reliquæ etiã sacramentorum causæ in paradiso locum non habent. Proximum etiã huic est, quod coniugium in paradiso pro illo tempore institutum non fuit pro sacramento, sed officio & ministerio quodam, teste August. deinde successu temporis remedium factum est ægrotis, quod antea sanis erat ad officium: de his plurâ infra in materia matrimonii. Præterea sequitur, quod vbi primum homo nactus est istam animæ infirmitatem, statim tunc ex gratia & misericordia sua, Deus instituit sacramenta pro remediis. Quumq; tri-

Hugo de nuptiis & concupiscē.

Lib. 1. d sacram.

plexit lex, triplicia etiam instituit sacramenta, in lege natura, in lege scripta, & in lege Evangelica, de iis iam ex ordine differere progrediemur.

De sacramentis in lege natura.

- ¶ Primum omnium, ut proprie loquamur 4 tantum tunc erant sacramenta ex doctorum concordia sententia, & quidem sicut Sacramentum lex ipsa obscura erat, ita obscura etiam erant sacramenta in tale. na. sanctificatione, Primumque adeo matrimonium est, de quo agitur postea (aliqui tamen non nominantes matrimonium, quia non fuit tunc institutum, sed in paradiso, ponunt tria. Sacramentum vero secundum erat commune illud sacrificium, quod profere quisque & liberis suis facere solebat. sic Abel obtulit, & respexit ad munera eius, atque hoc remedium fuit contra peccatum originale. Vide super hoc homilias in die circuncisionis domini. Et haec ipsa sacrificia signacula quaedam erant sancta, quia typice Christi oblationem figurabant in cruce, iuxta illud Iohannis, agnus occisus est (August. legit signati) ab origine mundi, non quod Christus statim ab initio sit occisus, qui tandem in plenitudine temporis mortuus est, sed tantum in figura sacrificiorum, ut testatur August. eum demortuum esse in typo & figura Abel. Dicat aliquis, sacramenta de cet a Deo tantum esse instituta, atqui nusquam reperimus in lege naturae deum huiusmodi aliquod signum instituisse: Respondetur, quod quantum ad ipsum in biblicis literis non reperitur: pie tamen credendum est, patres illos hoc ex se non fecisse, sed ex instinctu diuino, ex revelatione simul & illustratione superna, neque enim eos frustra celebrat & extollit Paulus ob singularem fidem, quoniam ait ipsum Abel sic consequutum esse testimonium probitatis, siquidem Deus ipse muneribus suis perhibuit testimonium, ut Gen. narrat historia, & Christus apud Mat. 23. ¶ Secundum legis sacramentum fuit non illud de quo iam differimus sacrificium, sed primogenitorum tantum, qui tunc sacerdotum locum gerebant, tantisper dum Deus sacerdotium Aaronis institueret, sicut in die Purificationis Mariae ad longum declarauimus: lex enim, sacerdotium & sacrificium, mutuo se comitantur, quomodo Paulus ait, translatio sacerdotio legem quoque fuisse transferendam. Et sic in lege naturae sacerdos fuit Melchisedech, qui quomodo figurat sacerdotium Christi, itidem Paulus docet. Si Noe adi- Gen. 8. ficauit altare & sacrificauit, sic Abraham, Isaac, Iacob & reliqui fecerunt. ¶ Tertium sacramentum in lege naturae erant, decimas, quas legimus etiam Abraham datas ipsi Mel-

chisedech. Et quantum ad dare decimas opus est morale, dum penduntur iis qui cultum diuinum procurant, sicut Paulus ad Corinth. testatur, & Christus ipse testis est, quod qui Euangeli- 1. Cor. 9. um adnunciat, debeat & de Euangelio viuere. Atque de Euangelio viuere, eo quod Luc. 20. men nihil minus opus etiam fuit sacramentale, eo quod decimam partem pendebant sacerdoti, ubi perfectio figurata est & designata, ad declarandum, quia veram perfectionem & sanitatem per ipsum summum pontificem & mediatorem Iesum Christum essent consequuturi, sic Paulus docet, quomodo Leui decimatus sit adhuc in libris Abraham, atque id pulchre explicat beatus Augustinus super Gen. Alibi de decimis plura diximus parte secunda. Tria haec sacramenta multum consentanea fuerunt legi naturae, siquidem per illa communia sacrificia colebatur Deus, ut rerum omnium conditor, in officio sacerdotali figurabatur tanquam supremus pontifex & redemptor generis humani. In decimis ut remunerator, qui etiam in perfectionem a nobis nostram aufert. Non tamen ita perfecte iustificabant haec tria sacramenta gratiamque conferebant, ut euangelica illa nostra in ecclesia, sicuti mox dicturi sumus. Praeter haec tamen multa alia fuerunt signacula sancta etiam in ipsa lege naturae, puta unctio lapidis Iacob, Immolatio arietis pro Isaac & similia, quae sacramenta non appellatur proprie, sicuti nec arca Noe, quoniam a deo instituta non sunt in hoc, ut iis uterentur homines tanquam communi remedio, & sic de multis aliis in lege naturae.

3. ¶ At ubi inquires, circuncisio: num & illa in lege naturae fuit in usu? Verum quidem hoc est quod Christus ait Iudaeis, Moyses dedit vobis circuncisionem, non quia ex Moyses est, sed ex patribus. Atque hoc ita legere est in Genesi, quomodo Iacob deus Abraham circuncisionem dederit in foedus, aliquot Gen. 17. centenis annis ante legem Mosaicam. Attamen quia circuncisio data est Abraham & semini eius, in hoc ut per eam populus ille tali signo vnitus disponderetur ad legem scriptam, dicitur etiam ad eandem pertinere, sic deinceps populus Iudaeorum in lege Mosaica eruditus est in cultu diuino, & ciuilibus rebus, in caeremoniis, in iudicialibus & moralibus. Vnum est quod hic obseruandum puto. Quoniam circuncisio data est Abraham ante legem, ea tamen efficax fuit medicina contra peccatum originale, iam inde ab ipso Abraham, & per tempus legis scriptae usque ad Christum, iuxta illud August. Ex quo instituta est circuncisio in populo dei quae Ad Vale

Heb. 7. August.

Gen. 28. Gen. 22.

Ioan. 7. Gen. 17

Hugo.

Circuncisio cuius

Ad Vale

Fiunt cō erat tūc signaculum iustitiæ fidei, ad purgationem valebat
tra Iulia magnis & paruulis, originalis veterisque peccati, sicut bap-
num. ptismus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex
quo institutus est. De circūcisione plura disseruimus in die
circūcisionis domini. Multas quoq; rationes institutæ cir-
cūcisionis ponūt doctores, quibus vltro hic supersedemus
contenti iis quas antea enumerauimus. Neque lubet hic im-
morari referendo, cur cessarit illa in lege euangelica, quo-
niā ea prima fuit in ecclesia dissensio post ascensionē Chri-
sti, sicut in actis apostolorum legitur. Hæc nūc omnia mis-
sa facimus. Vnicui tamen hoc silentio pertransire non li-
cet, quanuis ex verbis Augustini constet circūcisionem &
baptismum quadamtenus comparari, tamen non nihil in-
terest discriminis. Principio enim longe maior & vberior
& gratia infunditur puero in baptismo a spiritu sancto quam
olim in circūcisione, quoniam hæc omnem suam virtutē
& efficaciam habebat ex passione & morte Christi adhuc
præuisa & futura, nūc autem baptismus vim & operatio-
nem suam obtinet ex morte Christi quæ præterit, iuxta il-
lud Pauli, Quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in
morte ipsius baptizati sumus. Est vtique illud maius quan-
do præfens iam numerata pecunia est, quam quam in futu-
rum differtur. Pretium autem salutis animarum nostrarū,
ipse sanguis est Christi, in quo, vt Paulus ait, habemus redē-
ptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum, &
sicut inquit Petrus, scientes quod non corruptibilibus auro
vel argento redempti estis de vana vestra conuersatione pa-
ternæ traditionis, sed precioso sanguine quasi agni immac-
culati & incontaminati Christi. Quid denique multa? sicu-
ti noua hæc lex Euangelica multo perfectior est quā vtra-
que ista quæ præcesserat lex naturæ & Mosaica: ita longe
perfectiora etiam habet sacramenta, quia gratia & veritas
Iohan. 1
Ezec. 20
Iohann. 1
Ezech. 20
Zac. 20

A. 15.

Differen-
tia bap-
& cir-
cunci.

Rom. 6.

Eph. 1.
1. Petr. 2

Iohan. 1
Ezec. 20

Zac. 20.

2 Deinde in hoc quoque baptismus circūcisione præ-
stantior est, quia ianuas cæli aperit, quod non poterat cir-
cūcisio. in ea enim omnes quanuis sancti cōgebantur trāsī-
re in limbum, Zacharia attestante. Nunc autem in argumē-
tum eius quod baptismus cælum reserat, inquit Euāgelista,
baptizato domino a Iohanne, cælos esse apertos. Et hoc est
quod dicit Beda, circūcisio idem illud salutaris medicinae

auxilium habuit, quod nunc baptismus, in tempore gratiæ
reuelatæ, nisi quod ianuā regni cælestis nō aperiebat. Quo Luc. 2.
modo autem iam amplius circūcisio abolita sit, neque a
Christianis seruari debeat nisi in spiritu (nam in carne nūc
porro circūcidi hæresis fuerit Ebionitarum) alibi decla-
rauimus in citato sermone in die circūcisionis domini.

4 Hactenus disputatum est sacramentis in lege na-
turæ obseruatis: iam ad legem scriptam veniendum est nobis,
quæ quo fuit Christo vicinior, eo plura etiam habuit sa-
cramenta quæ Christum expressius repræsentarunt & si-
gnificarunt, quam sacramenta illa in lege naturæ: quin ipse
Christus finis legis est, vt ait Paulus, sine quo nec legem ne-
que scripturas licet intelligere: vnde rursus ille ait, quum le-
gitur Moyse, velamē positum est super cor eorum. Sacra-
cramenta igitur veteris legis multiformia extiterunt, quæ-
dam enim in remedium erant data, vt circūcisio & sacrifici-
um pro peccatis, quædam præparatoria tantum fuerunt,
ad laudē & cultum diuinum melius profequendum, quæ-
dam erant in eruditionem & informationem, vt in eorum
typo & figura veritas Christus ipse adūbraretur: sic enim
loco baptismi habebant illi circūcisionem. pro ordine sa-
cerdotali sacerdotem legalem, pro pœnitentiæ sacrificium
commune pro peccatis, pro sacramento corporis Christi
agnum paschalem vitulam ruffam, & pleraque alia signa.
Atqui & hoc interfuit, quod quædam communia erant to-
tri populo Iudæorum, & vtrique quidem sexui, vt purgatio,
si quando quis immundum aut mortuum quid tetigisset, is
aspersione indigebat aquæ purgationis, sicuti partim in die
purificationis Mariæ commemorauimus, atque ea re libri
Leuitici, & Numerorum plenissimi sunt, & Paulus ipse tes-
tatur Iudæis varia præcepta fuisse baptismata. Quædam vir-
tutibus etiam personis, vt vnctio & consecratio sacerdotum
a deo instituta in Exod. Et sic plurima sacrificiorum gene-
ra, quæ ad longum describuntur in Leui. & a Paulo cōme-
morantur ad Heb. Alia adhuc ex illis cōmunia erant vniuerso
populo ad māducādum, vt agnus paschalis, panes azimi
&c. Quædam soli comedebāt sacerdotes, puta panes sanctifi-
cationis, propositionis, & pectus oblatū, humeros quoq; &
similia, quorū plurima leguntur in veteri testamēto, multū
onerato & presso huiusmodi mandatis: quæ erant numero
136. vt nō imerito graue pōdus illud appellarit bea. Petrus.

Ro. 10.

2. Co. 3.

Leu. 12.

13. 14. 15

Num. 19

Heb. 9.

Gen. 17.

Leu. 12.

Ios. 5.

Exo. 19.

Le. 5. 27

Heb. 9.

Exo. 12.

1. Re. 21.

Luc. 10.

Sacramē 5 Cogitare autē apud se quispiā posset, an quæ pau-
 ta veter. lo ante articulo 4. percensuimus sacramēta, fuerint omnia
 legis an & æqualia sacramēta? Sane possent illa generaliter vsur-
 pato vocabulo omnia vocari sacramenta, & primum qui-
 cramēta dem, quia præparabant ad sacramēta, & res sanctas, quum
 ipse cultus diuinus exterius quidem plane consistebat essen-
 tialiter in sacrificiis, vbi impedimenta quædam erant & ir-
 regularitates a Deo prohibita: ad eas tollēdas instituta fue-
 runt illæ purgationes quibus vterentur sacerdotes, iuxta il-
 lud Pauli, sanguis hircorū & taurorū & cinis vitule asper-
 sus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: sic o-
 portebat sacerdotes lauare manus & pedes suos, capillos
 quoque tondere in præparationem ad digne administran-
 dum cultum diuinum. Deinde sacramenta in communi di-
 ci possunt, quoniam signa sancta erant, significabant quæ sa-
 cramenta & mysteria noui testamenti, vt sacrificia illa &
 tot immolationes passionem Christi figurabant, ablutio ba-
 ptisimum, agnus paschalis ipsum Christum & sacramētum
 corporis eius, quomodo Paulus ait, omnia illis in figura cō-
 tigisse. Sed si proprie loqui velimus de sacramēto, quod si-
 gnum sanctum est & gratiam cōfert, sic vtique sacramenta
 nō fuerunt, testāte id Paulo quum ait, ex operibus legis nō
 iustificatur omnis caro. & alibi legem ait vmbra tantum
 Rom. 3. habere futurorum bonorum, non ipsam verā bonorum spe-
 Heb. 2. 0. ciem. Vbi tamen excluditur circumcisio, quæ & peccatum
 purgabat & gratiam conferebat. Sunt qui putent vnctionē
 & cōsecrationē sacerdotis etiam fuisse sacramenta & gra-
 tiam contulisse. Sequitur hinc sacramenta veteris legis nō
 fuisse æqualia, siquidem circumcisio & (vt quidam credunt)
 sacerdotalis etiam vnctio vera fuerunt sacramenta, reliqua
 non item, quoniam hoc ipsum fœdus domini Dei est, si-
 gnū gratiæ efficax, sicut ad Abrahā deus loquutus est. Hoc
 est pactum quod obseruabitis inter me & vos, circumci-
 detur ex vobis omne masculinum. Atque sicut fœdus suum
 pepigit Deus cum Aarone super sacerdotio, ita confirmauit
 Nu. 25. cum Phinees, dicens, Ecce do ei pacem fœderis mei, &
 erit tam ipsi quam semini eius pactum, sacerdotii sempiter-
 num, & per Prophetam sic ait, misi ad vos mādātum istud,
 Mal. 2. vt esset pactum meum cum Leui, dicit dominus exercitū,
 Pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis. Quum igitur in
 hisce duobus fuerit pactum domini, vtique etiam ex volun-
 tate & beneplacito Dei gratiam conferebant. Reliquæ au-

tem ceremoniæ in hoc tantum traditæ, vt per eas populus
 in cultu diuino melius dispositus subsisteret, neque ad idola
 confugeret, sed iis fastus Iudæorum supprimeretur, & quæ
 in figuram tantum mysteriorum futuri testamēti noui exer-
 cebantur, neminem iustificabant, nec gratiam conferebant.
 Verum secundum quod aliquis vs vtebatur ex magna fide
 & feruenti charitate, ita & plus minusve merebatur, opus
 tamē per se nihil merebatur, nisi iuxta dispositionē faciētis.
 (in scholis dicitur, quod nihil conferebant ex opere opera-
 to, sed solum opere operante.) Exēplo nobis esse potest vel
 vnicus Abel, ad quem respexit Deus & ad munera eius. Ec-
 ce quomodo primum respicit Deus operantem, sicut hunc
 textum explicat August. & ad Petilian. ait, vniciuique tale
 esse sacrificium, qualis iste est, qui sacrificaturus accedit.

2 Hinc etiam sequitur discrimen sacramētorum noui
 & veteris testamēti, quoniam vt pulchre inquit August.
 sacramenta veteris legis gratiam tantum promittebāt, quæ
 nunc in noua gratiam præstant, & illa quidem veteris testa-
 mēti abolita sunt, in quorum locum alia instituit dominus
 longe tamen leuiora, tum magis salutaria, tum quoque san-
 ctiora: sic in lib. de vera religione ait, Iudæos fuisse in lege
 seruitutis, atque ideo multis fuisse sacramētis oneratos. Ve-
 rum hoc eis celsit in commodum, vt magis appeterent gra-
 tiam Christi per efficacia sacramēta nouæ legis, in qua pau-
 ciora iam sunt sacramenta, quoniam hæc lex est perfectio-
 nis, libertatis & dilectionis, iuxta id quod Iacobus ait, Qui
 perspexit in lege perfectæ libertatis, & permāserit in ea,
 non auditor obliuiosus factus, sed factor operis hic beatus
 in facto suo erit. Et quanuis circumcisio quoque gratiā con-
 ferebat, non tamen ita abundanter vt baptisimus, sicut antea
 docuimus, testante id etiam Paulo, quoniam ex operibus le-
 gis nō iustificatur omnis caro. & deinde, Quum cognoue-
 ritis Deum, imo cogniti sitis a Deo, quomodo cōuertimini
 iterum ad infirma, & egena elementa, quibus denuo seruire
 vultis. Quibus verbis Paulus veteris legis sacramēta in-
 firma & egena vocat elementa. Er alibi sic dicit, munera &
 hostiæ non possunt iuxta conscientiam perfectum facere.
 Et vbi ille ad noua sacramenta Christi digreditur, in hæc
 verba prorūpit, Quum benignitas & humanitas apparuit
 saluatoris nostri Dei, non ex operibus iustitiæ quæ fecimus
 nos, sed secundum suam misericordiā saluos nos fecit, per
 lauctum regenerationis & renouationis spiritus sancti,

Gen. 4.

Libr. 2.

c. 52.

Discrimi-

mina sa-

cramēt.

veter. &

no. legis

Psal. 73.

Par. 2.

c. 17.

Iacob. 1.

Gai. 2. 4

Heb. 9.

Tit. 3.

quem effudit in nos abunde per Iesum Christum saluatore nostrum. Id ipsum nos deinceps per singula sacramenta ubique docebimus, fauete domino ex ipsis scripturarum testimoniis, contra Neochristianos, qui sacramentis omnem conantur subripere gratiam, quod si ita esset, nihil relinqueretur discriminis inter Mosaica & Euangelica sacramenta, contra Paulum qui dicit, quod neminem ad perfectum adduxit lex, loquens de sacramentis, operibus & ceremoniis veteris legis: de sacramentis autem Christi inquit. Qui venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant redimeret, ut adoptionem filiorum reciperemus. Verus itaque Samaritanus ille est Christus dominus, qui homini vulnerato infudit in vulnera vinum & oleum, misericordiae suae sacramenta, per quae vitam consequeretur aeternam, quam omnibus nobis concedat qui est benedictus in secula.

HOMILIA IIII DE SACRAMENTIS noui testamenti in communi.

Samaritanus appropians. Luc. x.

Etsi animus sit de septem tantummodo sacramentis ecclesiae catholicae apud vos verba facere, tamen ut haec quoque melius accipiatis quae dicimus, atque ut gratia Christi glorificetur magis in iustis sacramentis, homilias tres praeposuimus in vniuersum omnia sacramenta, etiam illa veteris legis continentes. Nunc autem porro de sacramentis noui testamenti tantum differemus, eo quod illa vetera oblitterata iam sint atque demortua, & in ipso etiam tum Apostolorum concilio iudicata tanquam inutilia & nihil minus quam necessaria, imo & nocua & mortem illatura, quam obrem Galatis hoc idem praedicat Paulus, quod si circumcidantur, Christus eis nihil sit profuturus. Dicat autem aliquis, Quid quod in ecclesia remanserunt non tantum praecipua moralia, verum etiam ceremonialia, puta suffitus thuris, dedicatio templorum, quae olim Iudaeis dicebatur festiuitas luminarium, vnde praefecto caeremoniae illae nondum videntur elanguisse: sed huic responsum volumus, quia multitudo caeremoniarum Iudaicarum iam abolita est, partim quod earum figura & significatio vires iam suas amisit, ut circumcisio & agnus paschalis: partim quod magis grauant quam ut ad bonos mores faciant.

Sed quum quarundam adhuc significatio maneat, quae etiam mores adiuuant, nec quenquam onerant, eas reseruauit ecclesia: sic enim qui cum thure fit suffitus, orationem nostram designat, quod sicut fumus ille ad Deum debet ascendere, ita Pf. 140. & preces nostrae, quas quidem assiduas esse debet. Praeterea quoque hoc suffitu Deus colitur non secus quam in materiali templo, quod quidem typum gerit templi spiritualis & regni caelestis: sic & vnctio mansit in ecclesia, templorum & altarum consecrationes, luminaria quoque & id genus alia, omnes autem caeremoniae, quae nihil nisi figurabant, abrogatae nunc sunt, quoniam veritas ipsa Christus orbi illuxit.

² Vt autem ad ecclesiae sacramenta tadem veniamus, Sacramentum dicimus sacramenti vocabulo accipi signum externum, sensibile, quodque efficaciter gratiam Dei significat, vel effectum grauitum, ex institutione diuina, ordinatum ad salutem hominis viatoris. Ob id beat. Aug. etiam signum vocat rei sacrae, & August.

quid sacramentum sit inuisibilis gratiae visibilis forma. Sed obscuriora haec videntur, explicemus itaque, Sacramentum inquam signum est externum sensibile, quod ipse vides, ut in baptismo, vel audis ut in confessione, & quoniam nihil internum in spiritu existens, potest esse sacramentum. Atque hoc est, quod ut prima homilia deduximus, Deus ipse vult, lapsio iam Adae per inobedientiam, nos humiliari erga sacramenta, quae ille in rebus instituit materialibus. Duo igitur in se continent sacramenta, alterum quia figurat, eo nimirum, quod sunt signa: alterum quia etiam sanctificant, sicut porro deinceps dicturi sumus. Quae res cuiusmodi signum sit sacramentum? Praefecto signum illud est, vel praesentis gratiae, vel diuinae operationis, in eo qui illud digne & deceter suscipit. Quamuis etiam talia signa sunt sacramenta, ut nobis in memoriam reuocent mortem & passionem Christi, deinde in spem & consolationem nos erigant de futura gloria consequenda, proprie tamen gratiam praesentem. Sequitur inuisibile corpus Christi sacramentum non esse, ita ut nunc de sacramento loquimur, sed illa species exterior quam sensibus agnoscimus, & illa omnino sub quibus Christi corpus & sanguis admirabili modo & inuisibiliter continentur, sicut infra in homiliis de sacramentis corporis Christi latius differemus.

² Porro sacramentum efficaciter significat gratiam Dei, hoc est infallibili effectu debet gratiam designare. quantum in ipso est. Atque hic excluduntur sacramenta veteris legis, quae non efficaciter gratiam Dei designabant, circum-

Heb. 7.

Gal. 4.

Act. 15.

Gal. 5.

Ceremoniae aliae quae remanferunt.

August.

Contra och.

Gal. 2. Hebr. 8.

ciffo vero etfi gratiam contulit, nunc tamen abolita est.

3 Sacramenta autem nostra gratiam Dei signant, vel opus gratuitū, idq; adiectum est propter sacramentū corporis Christi, quod præcipue gratiā Dei per corda hominū diffusam non significat, sed potius ipsū omnis gratiæ fontem Iesum Christum, qui in hoc sacramento vere & essentialiter est, hoc autem opus est gratiæ diuina, quod ille sub hoc sacramento nobis corpus & sanguinem suū reliquit.

4 Postremo sacramentorum quoque finis innuitur, quoniā faciunt ad salutem hominū, qui per horum perceptionem hic gratiā, & illic gloriā consequuntur æternam.

Signum
efficax.

5 Quando diximus sacramentum signum esse efficacem & infallibile, volumus certum significare id esse, nec fallere quātum in ipso est. Vnde sequitur primo, omnia ecclesiæ sacramenta tantū a deo esse instituta, non ab apostolo, non ab aliquo concilio. Imo si totus nunc cōueniat mundus, sacramentum instituere nullum posset, quoniam quum gratia immediate a deo creetur, quomodo pura creatura in cuius potestate gratia dei non est, signū gratiæ aliquid euidens & infallibile queat instituere? solus ergo deus potest instituere sacramentum, quod ipse etiam Dauid in spū prædixit inquit, Misit verbum suum, hoc est, pater filiū suum, & sanauit eos, & eripuit eos de interitionib. eorum: hoc autem fecit & impleuit Christus in sacramentis, vti parabola illa Lucæ declarat, qua ostenditur nec sacerdotem neq; leuitam, sed Samaritanum Christum alligasse vulnera, vinū & oleum infudisse, hoc est sacramenta instituisse. Querat aliquis, vnde efficaciam illam habeant sacramēta, eo quod sacramēta signa sint efficiacia gratiæ diuinæ? non aliunde sane quā ex ipso Deo omnipotēte, qui solus cuncta gubernat in celo & in terra: quoniā ea voluntas ipsius est, testāte Christo quum ait, Ita pater, beneplacitū fuit ante te: nec mirum, quippe oīa quæcunque voluit fecit. Tu igitur quisquis es caue respicias creaturā illam exteriorē in sacramento, sed volūtatem Dei hic operantē & omnipotentiā eius, spiritū quoq; sanctum, qui per gratiā suam operatur in cordibus eorum, qui percipiunt sacramenta. Et quis iā hic adeo cæcutit, vt non videat quantū peccent isti, qui oīa impugnant sacramenta, simulq; diuinæ resistunt voluntati cum magna cōtumelia: resistunt omnipotentæ Dei, spiritui sancto, ipsiq; adeo Christo, qui instituit illa. De prælati administrantibus illa & distribuentibus inter fideles, sic ait Christus, Qui vos spernit me sper-

Sacramēta oīa a Deo.

Pl. 106.

Luc. 10.

Vnde efficaciam sacramētis.

Mat. 11.

Psal. 113.

Neochristiani.

nit, Qui autem me spernit, spernit eum qui misit me patrem: sic mirum quisquis sacramenta contēnit contemptui habet & Christum & totam trinitatem. Quid autem Paulus inquit, Si quis non amat dominum nostrum Iesum Christū, sit anathema maranatha. Sed quomodo amare quis potest Christum qui sacramēta illius ex mera misericordia in medicinam & salutem nostrā instituta contemnit, pro nihilo habet, & abolere conatur? Væ magistratibus per quos tanta flagitia & scelera impune licet patrare, & quod gratuitus est, qui vel ipsi ea perpetrāt vel committunt. Quam driter aliquando rationem strictam reddent iustissimo iudici? (diabolus est protector eorum.)

1. Co. 16

4 Habent ergo sacramenta efficacem suā operationem simul & figuratiōē ex ipsa Dei voluntate. Vbi adhuc obicit aliquis, Atqui memini me sæpius audire sacramenta ex vulneribus Christi profluxisse, vnde putassem sacramenta a cruce imo a crucifixo Christo efficaciam omnem habere. Neq; male sane audisti in hoc, nec inepte sentis, verū interim duo hæc nō pugnant inter se, quum dico, sacramenta virtutem suā habere ex ipsa Dei voluntate, & quando tu ais, profluxisse e latere & vulneribus Christi, vtrūq; enim hoc verum est, quod voluntas Dei operatur per sacramenta, verum eam operationem sibi proposuit Deus adimplendam per meritum passionis & mortis Christi (rotunde solet dici, sacramenta habent efficaciam a voluntate Dei principaliter, & a passione & morte Christi meritorie) Quomodo autem sacramenta gratiam operentur in animam sciipientis, miraris forsitan, siquidem res corporea in spiritum non operatur, & quum aqua baptismi corporea sit & materialis, similiter & chrisma in confirmatione & cōsecratione videtur ea non posse in tam nobilem creaturam, gratiam agere & procreare in animā vrentis. Quæstio hæc in scholis ad longum dilatari solet, nec est quod pios homines & simplices ex vulgo istiusmodi subtilitatibus obruamus, cuique Christiano hoc satis est, spiritū sanctum ipsum operari in animam suam gratiam, assistentibus tamen signis sacramentalibus externis: vt quum baptizatur paruulus iuxta Christi institutionem, tunc sane certi sumus, atque adeo efficaciter credere debemus, illum a peccato originali esse purgatum, iamq; gratiam Dei suscepisse (solent doctores dicere quod sacramenta sint causa sine qua non) Sic si quis sigillo principis obmunitā gestat pixidē, ea vtiq;

Sacramēta ex vultu Christi.

Aug. super Gen.

portantem per se non præmunit, sed signum est tantū, principem illius regionis suapte potestate velle illum securum habere conductum, ita vt a nullo incautus obruatur, neuei a quoquam vis inferatur. Quum itaque dominus Iesus misericors ille Samaritanus, & saluator in remedium & salutem nobis hæc instituerit sacramenta nosmetipsos ad eam tractanda, tum distribuenda atque suscipienda pie parare debemus, iuxta cuiuslibet sacramenti ritum & ordinem, vt per ea gratiam & gloriam adsequi mereamur.

HOMILIA V. DE SACRAMENTIS nouæ legis in communi.

Samaritanus approprians. Lucæ X.

Imulatq; dilectissimi, de institutione sacramentorum Ecclesiæ satis differuimus, & de asfistete illi immensa Dei virtute: quam obrem in ampliori ho-

nore omnibus sunt habenda: super est vt de iis non nihil dicamus, quæ adhuc plura sunt in ecclesia signa sancta, ea vt quilibet a veris sacramentis possit discernere, nosque iusto progrediamur ordine: nunc iam ex iis quædam ostendamus sacrata signa, quæ tamen sacramenta non sunt. ¶ Et principio quidem, columbæ quæ supra dominum apparuit in baptismo sacramentū non fuisse ex eo constat, quod licet signū sacrum fuerit plenitudinis gratiæ Christi, eā tamen in Christo gratiā operata nō est, quin potius vice versa, quia plenitudo gratiæ fuit in Christo: ideo super illum columba visa est. Ad eundem modū lingue igneæ quæ super capitibus Apostolorum apparuerunt in die Pentecostes, signacula vique sancta fuerunt, sed non sacramenta: quia non erāt efficacia gratiæ signa, sed potius eo quod Apostoli gratia plenerāt, signaculum illud linguarū super eis apparuit. Porro ex eadem radice sequitur, quod & æneus serpens, imago crucifixi, & similia sacramenta non sint, quoniam nō sunt euidentia signa operandi gratiæ Dei in homine. Rursus cōsequitur inde aquā benedictam sacramentum non esse, siquidem sacramenta a Deo quū sint instituta, aqua illa ab ecclesiasticis hominibus originem traxit: sacramenta quoque signa sunt efficacia gratiæ, aqua vero sacra nec gratiæ diuinæ certum est signum, neq; sanctificat, sed animum hominis erigit tantum ad remissionem peccatorum venialiū, maximeque facit ad profligandum dæmonis insultus & tentationes.

Mat. 3.

Colūba
Aq. 2.

Nu. 21.
Æneus
serpens.

2. Commodum autē hoc loco, vbi in mentionē aquæ benedictæ incidimus, quam Neochristiani admodum contemnunt, quod eorum spūs ferre nequeat, recensēbimus vobis quod etiam si illa sacramentū nullum est, attamen remedium existit validū aduersus diaboli impetum, vnde a maioribus nostris hæcæus plus mille quadringētis annis in Ecclesiastico vsu permanit. Ita enim Alexander papa a beato Petro quartus in sancta sua ecclesiastica traditione inquit, dist. 3. 2. Aquam sale conspersam in populis benedicimus, vt ea cum quā sale. De conf. dist. 3. 2. Et asperiti sanctificantur & purificantur: quod omnibus sacerdotibus faciendum esse mandamus. Nam si cinis vitulæ aspersus populum sanctificabat atq; mundabat, multo magis aqua sale aspersa, diuinisq; precibus sacrata populū sanctificat atque mundat. Et si sale asperso per Helisæum propheta sterilitas aquæ sanata est, quanto magis diuinis precibus sacraus sal sterilitatem rerum auferit humanarū, & aqua becoquinata sanctificat atq; purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias diaboli auerit, & a phantasmatis, versutis hominem defendit. Ecce quomodo papa ille & martyr sanctus sacrarū literarum exemplis confirmat, atque adeo persuadet aquā esse sanctificandā aduersus insidias, diaboli. Vnde mirari succurrit, quomodo Neochristiani quū legant in veteri testamento fuisse in synagoga aquam sacram quam sacerdos mulieri de adulterio suspectæ porandā dabat, videre tamen atque intelligere nolūt, quur adeo pauperem esse conueniat ecclesiā, vt nō & ipsa aqua vtatur benedicta. Præterea legere est in regū historiis, quomodo Iudæi abolitis idolis Baalim & Astaroth, hauserunt aquā, eamq; coram domino effuderunt. Vbi Hieron. sic ait, Hebræi tradunt quod corā domino in eandem aquā maledicta conge q. super sta sint. & sicut in lege mulier Zelotypa hausta aqua proba batur, ita & hic idololatræ hac aqua probati sunt. Tradunt etiā quod quicumque idololatra hanc aquā gustasset, labia eius ita sibi adhærerent, vt nequaquā ab inuicē ea separare idololatra posset. Atque eo signo illos Samuel dig noscebat sicut & Moyses hos qui vitulum adorauerant aureū: ipsum enim vitulum in pulueres contundebat, & iis conspergebatur aquas, vnde idololatræ bibebant. Similiter in historia tripartita legimus, quod vir quidā sanctus & episcopus Marcus, quum vellet idolum Iouis in vrbe Apamia deicere, atque operarii sub fossa statua, subiectisque lignis cuperent eam incēdere, noluerint tunc ligna naturaliter ardere: dæcccc iii

De conf. dist. 3. 2.

Num. 31
Hebr. 9.

4. Re. 2.
Aqua be
nedicta.

Num. 5.

1. Re. 7.
In Heb.
lib. reg.

Lib. 9.
ca. 64.

non enim quidā terribis apparuit, qui flāmas secundum vires suas prohibebat operari. Quod dū Marcellus episcopus intellexisset, factō signaculo crucis super aquas, quendam diaconum suum Equitium fide & zelo munitū sumere iussit aquā, & cum fide aspergere, quod dum factū fuisset, dæmon effugit non ferens aquæ virtutem. Ignis autem velut oleum habuit illius aquæ naturam, comprehensaque sunt ligna & repente cōsumpta, ita vt templum vniuersum vna cum statua corrueret. Equidem ipse audiui a viro fide digno, qui in cellario suo nihil omnium rerum conseruare potuit, præ impetu vermium venenosorum, & impurorum animalium, iussus inde semper diebus dominicis modicum aspergere aquæ benedictæ, quicquid id erat profligatū est.

Panis be totum. Quondam etiam mos extitit panem in singulos dies benedici. dominicos benedici, sicuti etiam nunc apud Græcos & in Gallia aliisque locis nonnullis obseruatur inter Christiani-
Lib. 2. de nos. Atque de pane illo sacro loquitur beatus August. de baptis. Nam & Cathecumenos secundum quendam modum paruul. suum per signum crucis & orationem manus impositionis nris puto sanctificari, & quod accipiūt quauis non sit corpus Christi, sanctum est tamen, & sanctius quā cibi quibus alimur: sacramentum enim est, sacramenti vocabulo generaliter vtitur, sicut iam supra homilia prima declarauimus.

Tomo. 3. Verum hæc iam sufficiat dicta de aqua illa sacra, plura qui volet de benedictione creaturarum petat ea ex parte tertia.

3. Ex supradictis iam sequitur, quomodo sacramenta sint signa & significet. Verū enim est illud, quod sacramenta significationem suā habent ex naturali similitudine velut radicatus, nihilq; interim minus ex institutione diuina, ita vt omnino sint signa partim naturalia, partim arbitraria, seu voluntaria. Id ita intelligas per exemplū, sacramentum bapismi sitū est in visibili lauacro aquæ, ea autē ablutio naturalis vtique est, quumq; multas habeat proprietates aqua, in frigidat enim, humectat, mundat & abluat, irrigat prata, & naturalia plane hæc sunt opera. Verū quū iam superuenit institutio diuina, vt sic in bapismo renascatur homo, institutio sane hæc voluntaria est. Iamq; nos in fide eruditi scimus, externā hanc corporis abluionē significare illā internam animæ purgationē a peccato originali. Quid multa? quū lex noua omnium perfectissima & plane perpetua (testamentū enim hoc nouū & æternū est) sacramenta quoq; habet absolutissima, quæ ideo nemo Christianus præsumat

contemnere, sed in summo quisque honore obseruet ac reuerentia, cum gratiarum actione quoque suscipiat. Atque vt ad id quod præcipuum est perueniamus, constat ecclesiā sanctam fidelium omnium matrem, Christianique adeo sponsam electissimā nos docere, vt constanter credamus & profiteamur septem esse sancta sacramēta. Idque vnicum, quod fortiter hoc ita esse tenet ecclesia, satis certum esse debeat cuique Christiano testimonium: ipsa enim columna est & firmamentum veritatis: atque ideo neminem moueat deliramenta & signa schismaticorum, nemo etiam suo nitatur intellectui, sed captiuus illum in obsequiū & obedientiā Christo. Nihil igitur te perturbet quid Lutherus Zu-
2. co. 10. glius & alii perfidi somniet, lupi enim sunt rapaces: tu Christus potius audi in ecclesia sponsa sua, atque hunc credito, quoniā, vt ait propheta, nisi credideritis, non intelligetis (secundum septuaginta.) Atque māsorum se cum ecclesia ipse
Iob. 10. nobis dominus constanter promisit, inquit, ego vobiscum sum vsque ad consummationē seculi. Idē quoque pro Petro
Mat. 28. orasse se ait, vt ne deficiat fides ipsius. Nihil vnquā tale promisit ille Neochristianorum & schismaticorum conuenticulis. Ad hæc optimo vtitur ecclesia magistro, qui illā inducit in omnem veritatē, nec sinit errare. Quisquis autem refert ecclesiā, is sane peccat in magisteriū spiritus sancti. Atque ideo vt finiamus, firmiter credimus de sacramentis, sicut ecclesia tenet apostolica, atque vt iā olim in magno illo concilio Florentino conclusum est a latinis & Græcis.

4. Huius porro septenarii numeri sacramentorum est præcipua sit causa diuina voluntas Christi, qui tot instituit sacramenta, attamen quum rationalis sit illa voluntas, rationes aliquot cū omni humanitate perscrutabimur, ad eruditionē nostrā vt sic corda simplicium in fide catholica fortius confirmantur. Primum omnium nō debebat vnū tantum institui sacramentum, quoniā instituta sunt sacramēta ex bona parte in medicinā & remediū (quā obrē in paradiſo sacramētum nullū erat, nec adhuc est in inferno vel purgatorio, neq; erit in cælo) multi autē sunt hominū defectus in peccatis & aliis quibusdā, ideoque decuit plura etiā esse sacramentorum remedia, sicut de hac multitudine nō nihil preuidisse in spiritu David creditur, quum diceret, misit verbum suū & sanauit eos, & de interitiōibus eorū liberauit eos. Quūq; instituta sint sacramēta, vt a principio diximus, ad exercitiū & eruditionē, nō poterat hoc in vnico
Psa. 106
cccc iiii

Psal. 48. sacramento præstari & confici commode. Profecto homo per peccatum Dauide teste, similis factus est iumentis insipientibus, rursus iam ab hac beluina conditione erigitur homo per hæc sancta sacramenta. Quisquis ergo auersatur sacramenta, quid aliud facit, nisi quod bestiam agit, seque vltro dæmonibus præbet exercendum turpiter, quod Neochristiani faciunt impurissimi. Sed neque nimiam sacramentorum decuit instituere multitudinem, alias enim euangelion legis Mosaicæ grauitatem æquare videretur.

Exo. 17. Moytes autem & manus graues habuit, & legem accepit scriptam in tabulis lapideis, lex ea erat multi oneris & timoris, quam etiam patres portare non potuerunt, vnde & pondus in ea erat immensum atque importabile legum & typicorum sacramentorum, Vicissim euangelica lex nostra lex est vere libertatis, authore Iacobo, iugumque suauis & leue onus. Atque hoc nimirum est quod Augustinus ait, contra Faustum, & alia sunt instituta virtute maiora, vtilitate meliora, actu faciliora, numero pauciora (concordat idem ad inquit ad Ianuar. libro primo, capite primo, & de vera religione, cap. 17. ¶ Nomina septem sacramentorum sunt illa, baptismus, confirmatio, sacramentum altaris, poenitentia, ordo, matrimonium, & extrema vnctio. Dices, Nec plura nec pauciora oportere esse sacramenta quam septem, id quidem est confirmatum, sed ratio septenarii addita non est. Quid igitur hic sentiendum? Audi, quoniam ex ipsa sacra scriptura constat septenarium & perfectissimum esse numerum, & veram designare quietem, quia numerus est vniuersitatis, vide August. lib. 1. cap. 31. de ciuitate Dei, & orationem nostram de sancta Catharina.) de perfectione huius numeri plura dicere super sedebimus & scholis relinquemus. Verum & septimo die Deus ipse requieuit post rerum omnium creationem. Atque ob id sacramentis etiam numerus hic conueniens erat, quoniam quum in iis gratia & dona spiritus sancti conferantur, dona quoque illa septem esse agnoscuntur, iuxta istud propheticum, Requiescit super eum spiritus domini, spiritus sapientie & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientie & bonitatis, & repleuit eum spiritus timoris domini. sic a lo Apoc. 3. hæc septem commemorantur spiritus, hoc est septem dona spiritus, essentialiter enim spiritus sanctus vnus est, dicente Eph. 4. Paulo. Vnum corpus, vnus spiritus. Septem etiam ecclesiis

scripsit Iohannis, quauis vna sit ecclesia, numerus tamen ille sanctus ei placuit propter septem dona, propter septem sacramenta, propterea quod huic numerum primum hoc honore deus dignatus est, quod non primo, non secundo aut sexto, sed septimo die requiescere voluit, eumque sanctificauit. Conuenienter itaque hoc numero septem sacramenta celebravit & instituit dominus Iesus, vt sic nos sanctificaremur etiam, & sacrum illum donorum spiritus sancti septenarium perciperemus in hac quoque vita, atque deinde æterna perfrueremur patria, Amen.

HOMILIA SEXTA DE NVMERO sacramentorum legis Euangelicæ.

Samaritanus appropians. Lucae decimo.

¶ Vandoquidem superiori homilia satis ostendimus conuenienter esse a Christo factum quod ille sacramenta sancto illo septenarii numero instituerit, porro declarabimus, quantopere numerus hic & virtutibus competat, quas in nobis operantur sacramenta, & morbis, quib. medicandis adhibentur. Primum itaque est in vno sacramento plures virtutes dari queant & de facto dentur a deo, tamen pulchrum est quod videmus singula sacramenta singulis attribui virtutibus, sunt autem virtutes principales septem, quapropter docuit totidem etiam instituere sacramenta.

Virtutes theologice tres	Virtutes cardinales. 4.
Fides Spes	Prudentia
Charitas, 1 Cor. 13	Fortitudo, Sap. 8.
	Temperantia & Iustitia.

¶ At quomodo quodlibet sacramentum vni ex iis virtutibus competat, sic applicant doctores, fidei enim tribuitur baptismus, eo quod in illo fidei initium sit, quum ianua sit qua & in ecclesiam & ad cætera sacramenta patet ingressus, Vnctio spem manifestat, nam qui illam in vltimo vite sue termino suscipit, testimonium dat spei sue quam habeat erga deum & meritum ecclesie, cui innixus iam parat abitum. Sacramentum corporis Christi summæ charitatis & dilectionis est arcanum quoddam mysterium, Hieronymo teste. Confirmatio fortes nos reddit & confirmatos ad agonem spiritualé. Poenitentia iustitiã operatur, vt qui

in peccatis iniuste egerat, rursus hic opus exerceat iustitia. Ordo prudentiam requirit, quoniam ordinatus hoc modo claus debet habere scientia, ut sic officium suum prudenter exequatur. Matrimonium temperantiam desiderat cibi, potus & operum coniugalium: siquidem ibi peruersa & praua hominis concupiscentia honestate nuptiarum excipitur. Possent hae omnia ad longum dilatari, sed nos breuiter tantum volumus, veluti digito commonstrare. Tu si placet extende per tres sermones.

7. sacra. cōtra. 7. inorbos.

Rom. 3.

Apo. 22

August.

Aet. 2.

Mat. 26. re non poruit.

¶ Quumque ab initio dictum sit quomodo Samaritanus Christus vulnerato homini medicando instituerit sacramenta, eius quoque morbis curandis septenarius sacramentorum numerus bene conuenit. Principio est morbus quidam hæreditarius in omnibus hominibus, ipsum scilicet peccatum originale, promanans ex Adâ & Eua. Christum hic excipimus & Mariam. Vnde Paulus ait in Adam omnes peccasse, & contra hunc morbum institutus est baptismus. ¶ Altera ægri tudo est peccatū actuale post baptismum, huic curando Christus instituit penitentiam, dedit que Apostolis suis, & eorum successoribus clauium potestatis. ¶ Tertius morbus non adeo grauis est peccatorū venialium, quum enim nihil coinquinatum sit intraturum in regnum cœlorū, ideo ut totus vndiq; purgetur homo etiā a leuioribus peccatis Christus morituris ordinauit sacramētū vñctionis. ¶ Quartus in homine defectus magnus & morbus est inscitia eorum quæ necessaria sunt ad salutem: huic quoque ut mederetur Dominus instituit ordinem, vbi intellectum suscipit presbyter quomodo absoluat, aliosq; viam doceat felicitatis. ¶ Quinta ægri tudo est exacerba ta ista malignitas voluntati nostræ congenita, quæ fastidium nobis ingerit & nauseam omnis boni faciendi. Contra eā nobis Christus proposuit corporis sui participationē, qua quisquis vtitur sepius, huic nimirum adueniet amor quidā piorū operum cū ardore animi, quod matri sancti August. euenisse legimus. ¶ VI. lāguor in nobis est infirmitas per feuerandi in fide, illamque intrepide confitendi etiam coram persequentibus. Vt huic quoq; succurreret Dominus, proposuit confirmationis sacramentum, quo Christiani cō fortantur, ut firmiter & constanter Christum consistant, quod Petrus fecit in die pentecostes coram Iudæis, qui antea ad vocem vnus ancillulæ exhorrescens eam sustine-

¶ Infirmitas, est inordinata intēsisio, & feruens ista concupiscentia ad opera carnis, in quibus omnium maxime ssi muli peccati originalis sese aperiuunt & manifestāt, quibus tamen coercendis Christus ordinauit coniugii sacramentum. Omnia hæc magis patebunt infra in singulorū sacramentorum pertractatione. Ecce, quomodo summa dei patris sapientia Christus Iesus, prudenter omnia ordinarit in salutem omnium nostrum, ut hinc paratam habeamus animarum medicinam, a primo in hunc mundum ingressu per omnem vitam, vsque ad vltimam mortis horam. In ipso enim vitæ introitu primo adeo limine baptismum habemus, atque vt in fide constanter perseueremus nec ab ea vltatenus excidamus, confirmatio nobis data est: eucharistia autem, vt illa in nobis confortatio etiā aucta permaneat. Quod si tamen in itinere gratiæ nos cadere contingat, penitentia nobis adiutrix est, vt possimus resurgere, & regia via gratiæ diuinæ porro intrepide ingredi. Atque in vniuersum ne quis in hoc ingressu itineris illius per ignoranrantiam erret, instituit ordinis sacramentum, lubricā quoque carnalis concupiscentiæ semitam per matrimonium restrinxit. excessuris autem ex hac vita prouidit sacramentum vñctionis. Merito igitur omnes clamemus ad dominum cum Paulo, Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni spiritali benedictione in cœlestibus in Christo.

¶ Tantū quidē de sacramentis in cōmuni dixisse sufficiat vnde quisq; pro se Christianus primū animo bene obfirmato credere debet cū ecclesia catholica, septem esse sacramenta, non tria aut vnicum tātum, sicut ipse sibi contrarius scripsit Lutherus, & nos infra circa singula sacramenta contra eum fortius probabimus. Multo adhuc minus fidei tribuat istis sacramētorum impugnatoribus, qui semel simulq; omnia negāt sacramenta. Deinde satis per hoc edocetis quilibet est, sacramenta hæc nouæ legis signa esse efficacia gratiæ diuinæ, si enim quis auferre conetur gratiam sacramentorum quid nobis faciet reliquū in vniuersa religione? Quo tandem essemus Christo velut incorporati, tā quā peculiaris populus eius sicut antea fuerunt Iudæi, Qui crediderūt, inquit Christus, & baptizatus fuerit saluus erit, hapsimus ergo si gratiam dei non conferret, quomodo salutem parere posset, siquidem per solam gratiam saluantur homines, teste Paulo. Ad eundem modum si eu-

Ephes. 1.

Mat. vlt.

Ephes. 2

charitatis sacramentum non daret gratiam, quod dixerit illud apud Iohannem Christus? Qui manducat meam carnem & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam: hæc autem nemo habet sine gratia dei. Et nisi in baptismo simul infunderetur gratia, frustra dictum videretur a Ioane, Ego baptizo vos aqua, ille autem baptizabit vos spiritu sancto: quod vique nisi per gratiam non fit. quam obrem ad Nicodemum dominus ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto. Ecce quod per aquam fieri videtur extrinsecus, Sacramentum interius efficitur per gratiam spiritus sancti. Vnde mirata confestim succurrit cæcitate & impudentiam Lutheri aliorumque Neochristianorum, qui audent affirmare, sacramenta nouæ legis gratiam non conferre, quum tamen aperte dicat apostolus, secundum suam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Iesum Christum saluatorem nostrum, ut iustificati gratia ipsius hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. Et alibi, An ignoratis fratres quia quicumque baptizati sumus in Christo Iesu, in morte ipsius baptizati sumus, consepulti cum illo per baptismum in mortem. Qua ergo impudentia audent isti iam negare gratiam sacramentorum? quod tamen nos deinceps per singula sacramenta fusius tractabimus, & testimoniis sacrarum literarum confirmabimus. Hoc loco interim præmonere sufficiat, illa duo inter se pugnare, quod deus infundat gratiam suam in animam hominis, & simul eandem conferat sacramenta, Deus enim dat ut verus largitor, creator & infusor gratiæ, sacramenta autem tantum ut signa efficacia a deo instituta, quibus ille ipse per suam diuinam omnipotentiam assistere non dedignatur. Nihil huc facit quod clamant aduersarij, Iustus ex fide uiuit, corde creditur ad iustitiam. Creditur Abraham Deo & reputatum est ei ad iustitiam: vera sunt hæc quidem omnia, verum interim sacramenta nihil aduersantur nec cordi, nec fidei, neque iustitiæ, imo ex fide suscipimus sacramenta, & fides ipsa facit ut paruulos nostros baptizari sinamus. Insignis igitur hic est error, quod Lutherus negat sacramenta conferre gratiam, atque in hoc ipse sibi aduersatur, namque in eodem libro libere fatetur, inquit, Credat se consequitur id quod sacramentum promittit & donat. Infra quoque, Per illa nostra sacramenta mundatur conscientia ab immunditijs veris. Quibus ille verbis aperte fatetur sacramenta donare id ipsum quod promittunt. pro-

mittunt autem gratiam, vitam nouam, regenerationem & peccatorum remissionem. Quare ergo adeo repugnat sacramentis, quare reluctatur ecclesiæ, & sacris literis, imo & sibi ipsi obgannit vulpes, sacramenta non conferre gratiam?

4 Sequitur rursus ex illis errare denuo Lutherum Sacramentum ait, sacramenta non iustificare, sed fidem sacramentorum, statim enim ei obiicit baptismum paruuli, qui iustificatur vti que, at non per fidem sacramenti, imo versa vice per sacramentum fidei. Verum quidem hoc est, quod infidelitas impedit vim & virtutem sacramentorum, testante Hieron. Hieron. qui dicit, Etiam lauacra sunt hæreticorum, sed non lauant, ad salutem, nam qui in ecclesia baptismum suscipiunt, non perfecta fide, hi aquam accipiunt, non spiritum. Consequitur hinc alius Lutheri error, neque enim iis contentus, adhuc vult paria esse omnia veteris & noui sacramenti sacramenta. Quid quod in alio loco suo more subsannat & deridet sanctos patres, eo quod discrimen faciunt inter illa, volens quod sacramenta nouæ legis non sint præstatiore. At quare non veretur Paulum dicentem? Nunc quum cognoueritis deum, imo cogniti sitis a deo, quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo seruire vultis? loquitur autem hic de sacramentis veteris legis, infirma & egena ea nuncupans, Prolixius aliquando probauit etiam beatus Ambrosius sacramenta ecclesiæ tum antiquiora esse tum præstatiore sacramentis synagogæ, idque manifeste adeo patet ex ipsius domini verbis, ut turpe fuerit & homine Christiano longe indignissimum contradicere: ita enim ille ait, Patres mæducauerunt manna & mortui sunt, qui autem manducat hunc panem uiuit in æternum. Ecce quomodo sacramentum panis discernit dominus in veteri lege & noua. Vt recte dixerit beatus Ambrosius diuiniore & priora esse sacramenta Christianorum quam Iudeorum. Postremo enim sequitur inde mirum adeo non esse, quod tam turpiter aberret Lutherus, siquidem inflatus superbia recipere noluit sanctorum patrum declarationes super eo, quid sit sacramentum, sed suo tantum priuato fretus capite temere nimis sacramentum ait esse quod in sacris literis diuinam habeat promissionem, cum adnexo signo gratiæ. Quæ diffinitio (si modo nome hoc meretur) quæ vaga sit & late patens, multis posset hic edisseri, sed breuitati studens hoc illi tantum obiicit. Quia vt episcopus Rossensis ei opposuit, iuxta ista sacramenti descriptionem, eleemosyna quoque foret sacramen-

Discrimina sacramentorum veteris & nouæ legis. Gal. 4. de myst. in. c. 8.

Ioh. 6. Lib. 1. de sacram. c. 4.

Rossen. Luc. 11.

Luc. 6. rum, quum certā habeat in scriptura promissionē, quæ est, date eleemosynā, & omnia munda erunt vobis, estque huiusmodi gnum externum quod in eleemosyna expenditur. Remittere etiā proximo noxā promissionem habet in scripturis, dimittite & dimittetur vobis. atque est hic signum externum, quando ille verbis aut gestibus veniā deprecatur, simile est de oratione & aliis multis. Quapropter dilectissimi in domino fugite quantum potestis istos Lutheri turpissimos errores, manete cum ecclesia sancta, sacramēta in magno habete honore, atque digne suscipite, vicissim a domino deo retributionem expectaturi vitæ & gloriæ & c.

HOMILIA SEPTIMA DE baptismo Iahannis.

Ego baptizo vos aqua, ille vero baptizabit vos spiritu sancto. Marci primo.

P Rimum omnium sacramentorū baptismus est velut ianua ecclesie aliorum sacramentorum, ita ut qui baptizatus non est, nullius alterius sacramēti percipiēdi capax esse queat. c. veniens de presby. non baptism. Atque adeo ordinatus

quispiā in presbyterum & non baptizatus, presbyter futurus non erit, ideoque adulti, olim ante baptismum nec confessione indigebant nec absolutione. Sacramentum autem hoc successit circuncisioni. & præcipue peccatum auferit originale. Præparauit illud Iohannes domino, sicut in spiritu præuidit Zacharias, eum præcessurum & præparaturū ipsi vias suas. sic enim prior incepit baptizare Iohannes, ut præprios fierent homines ad baptismū Christi: baptismus tamen Iohānis non erat sacramentum, ipso testate quū ait,

Luc. 1.

Tom. 3.

Figura baptism.

Gen. 8.

1. Petr. 3.

Ego baptizauit vos aqua, ille vero. & c. Aue Maria. Antequā ad sacramentum baptismi perueniā, duo permittenda videntur. Alterum quibus figuris olim sit baptismus præfiguratus. Alterū de baptismo Iohānis quo præparauit homines ad baptismum Christi sunt aduēfacti. Principio, constat typice per multas figuras baptismum fuisse præmonstratum in veteri testamento, atque omnium maxime in arca Noæ. testatur id ipsum Petrus quum inquit, In arca pauci, id est, octo animæ saluæ factæ sunt per aquam. Quod & nos nunc similis formæ saluos facit baptismus: sicut enim tūc extra arcā nullus homo cōseruabatur in vitæ,

ita nunc nemo seruabitur extra ecclesiā, & nisi baptizetur.

2 Baptismi typus extitit & mare rubrum & nubes, hinc Paulus ait, nolo vos ignorare fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt: & omnes mare transierunt, & omnes in Moyse baptizati sunt, in nube & mari: baptismū hunc intellige typicum. sicut enim dicit Damascenus nubes signum erat spiritus, mare autem monstrat aquam baptismi. & sicut Pharaon cum suis persequens Iudæos interit, populo interim Hebræo cōseruato: ita & in baptismo submergitur diabolus & peccatum, ab vtriusque autem vinculis eripitur baptizatus.

3 Pluræque adhuc fuerunt in veteri testamento abluções, teste Paulo quæ & ipse figurarunt baptismum, sicut Heb. 9. aqua purgationis, aqua leproforum, & aqua purificationis Num. 19 qua cōspurgebantur immundi, lotis ex illa vestibus, vesperis re deditur in castra, vbi baptismus significatus est, eo enim purgari homines ingrediuntur castra ecclesie. Similia multa diligens lector inueniet in veteri testamento.

2 Sed neque figuras tantum habuit baptismi sacramentum, imo & præuium sibi ac veluti præparatorium baptismum Iohannis, quo paulatim homines assuefiebant ad Christi baptismum, instar auium quæ ingestio in os cibo ad illum capiendum inducuntur. Quæras autem, quorū baptismus habuerit præparationem qua reliqua superauit sacramenta, nonnulla ex parte illo maiora: respondetur, quia baptismus, & fundamētum & ianua reliquorum est sacramentorum, & ideo præparatione indigebat præuia. vbi autem quis ingressus fuerit ecclesiam, ei non perinde difficile est etiā aliorum credere virtutem sacramentorum. Vt ergo Instituitur in hoc baptismo Iohānis non nihil immoremur, principio videndū est a quo sit ille institutus: & ut id inquiramus occasio nobis præbita est a Christo, qui ex principibus sacerdotū & seniorū quæsiuit, vnde nā esset baptismus Iohānis, e celo, an ab hominibus? Merito igitur & nos hic quærimus, quæ illi baptismū instituerit: Atque hic in promptu statim sese offert responsio, quod ipse illum instituerit Iohānes, ipseque adeo perfectus fuerit eius baptismi administrator, quauis hoc ille diuino fecit instinctu. Id ita esse ipse testatur Iohānes dicēs, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, loquens ibi de deo (neque enim curamus Canonistas aliter dicentes. c. per aquam c. proprie de cōse. distin. 4.) Sic ut satis fiat ei quod Christus quærit, dicimus,

EXO 13.

1. CO. 10

Lib. 4. c.

c. 10.

& 15.

Iohan.

Mat. 23.

Iohan. 1.

baptismum Iohānis fuisse de caelo simul, quia ex diuina inspiratione, & ab homine Iohanne, qui ipsum instituerat & opere adimpleuerat. Sequitur inde, quare baptismus Iohannis dicatur Iohannis baptismus, quum interim, si quem baptizaret Petrus, non dicitur ille baptismus Petri. Imo & Paulus verat hoc Corinthiis, si quis uolet dicere ego sum Pauli, ego Petri. Et ratio quidem hæc est, quia Iohannes ipse suum instituit baptismum, non autem Petrus suū. Quicquid in baptismo Iohannis fiebat, id totum ipse Iohānes faciebat, Petrus autem vel quilibet minister dum baptizat, ni mirum in eo præstat, quia solum externā aquæ infusionem operatur, Deus autē perfecte adimplet omnia. Ille enim & aquam infundit animæ, & eam a peccatis emundat. Quālis qualis ergo fuerit minister sacramenti, nos solum aspicimus Christum, qui baptizat omnes quotquot baptizantur: unde & Iohānes de illo ait, Hic est qui baptizat in spiritu sancto, quod dictum pulchre, ut reliqua omnia, grauius contra Donatistas inducit beatus Augustinus.

Ioh. 1.

Porro sciendum est baptismum Iohānis non fuisse euidens diuinæ gratiæ signum, neque gratiā contulisse nisi quātum pius baptizati adfectus operabatur, sicut & in aliis operibus bonis: id ipse affirmat Iohannes, quum dicit, ego baptizo vos aqua, ille autem baptizabit vos spiritu sancto. Iohānes corpus tātum abluuit, in animam nihil operabatur: itaque ut antea dixim⁹ proprie & vere baptismus iste erat & appellabatur Iohānis, quū interim baptizate Petro, non dicebatur ille baptismus Petri, solus quoque baptizauit ob id Iohānes, neque vsq̄a legimus, discipulos suos baptizasse (vide Gabrielem.) Cōtra Christus non baptizauit, sed discipuli eius. Consequitur hinc baptismum Iohānis non fuisse sacramentum nouæ legis, quia non fuit efficax signum gratiæ diuinæ, & tamen ad vetus testamentum non pertinebat, itaque signum fuit præparatorium tantum nouæ legis.

Mar. 1.

Matth. 3.

Ioh. 4.

Act. 10.

Hieron. super Iohel.

Iterum sequitur, quur aliquem baptizatum baptismum Iohannis denuo baptizari oportebat baptismum Christi, sicut Ephesos baptizauit Paulus in actis, qui tamen baptizatos esse se dicebat baptismum Iohānis, nihil autē audierat de spiritu sancto: unde denuo eos baptizauit, & quidem in nomine Iesu Christi (quæ magister in diuersum adducit ex Hieronymo, remittimus, ad scholas.) Et hoc est quod dicit Augustinus, tractatu quinto super Iohel. Si quos baptizabat Iudas, non sunt iterum baptizati, & quos baptizauit Iohānes, iterum

rum baptizati sunt, quia eos non baptizauerat Christus, Quāuis in hoc non repugno, quod si Iohannes obseruasset formam baptismi, qua utebatur Apostoli, qui cum ipso baptizabant, & illi vere fuissent baptizati, nec opus fuerat eos denuo baptizare. ¶ Rursus hinc sequitur, quam ob rem tam cito deserit finemque acceperit baptismus ille Iohannis, quia ut in eo cœperat, ita & in illo desit, nec eo opus fuit amplius, ubi primum ille est cōiectus in carceres: quoniam cœperant baptizare discipuli Christi, ipso iam ante Iohanne baptizate in Ennon. Quid igitur mirum, si superueniente veritate, figura & præparatio finem acceperint? (in summa, baptismus Iohannis non contulit gratiam, ideo non fuit sacramentum, tamen reducitur ad sacramentum nouæ legis, quia accessorium debet sequi naturam principalis.) ¶ Sed audio contra hæc sic obici, Etiam baptismum Iohannis fuisse sacramentum & dimisisse peccata, eo quod Paulus dicit, Iohannem baptizasse populum baptismum penitentiae: penitentia autem & gratiam confert & peccata dimittit. Paulo quoque manifestius videtur id ipsam dicere Marcus, quoniam de baptismo Iohannis sic loquitur. Erat Iohannes in deserto prædicans baptismum penitentiae in remissionem peccatorum: unde quis colligere possit etiam baptismum Iohannis sustulisse peccata. Sed illud ita dilui potest quod Iohannes baptizauit, non fecit hoc in remissionem peccatorum, sed quia prædicauit penitentiam & baptismum Christi, id demum vergebat in peccatorum remissionem: atque sic sentit glossa super illud Lucæ, prædicans baptismum penitentiae, quoniam non contulit baptismum penitentiae, sed prædicauit tantum: sed huic glossæ videntur adhuc repugnare verba Pauli, Proinde ut clarius, & dilucidius dicamus. In baptismo Iohannis tria fuerunt, primum, Baptismus ipse in se. 2. Humilitas & deuotio baptizatorum. 3. Penitentia quam faciebant ex Iohannis prædicatione. Quoad primum sane ipse baptismus aquæ non confert gratiam, ut supra diximus, reliqua autem, ut sunt, humilitas, pietas, & penitentia baptizati, hæc possent quadamtenus gratiam mereri, non autem ipse in se baptismus, (ideo verba sancti Pauli intelligantur consentire.) 4. Quæras, qua forma sit vsus Iohannes baptizando? Ea sane, qua dixit, baptizo te in nomine Iesu, id adeo ex Paulo colligimus, qui ait, Iohannes baptizauit baptismum penitentiae populum, dicens, in eum qui

Mat. 4.

Ioan. 4.

Act. 19.

Mar. 1.

Luc. 3.

Nō delebat p̄cā.

Act. 19.

dddd

venturus esset post ipsum, ut crederent: tantum ergo est, quod baptizauit in nomine venturi, quasi eo cohortatus sit populum, ut crederent futuram illam redemptionem per passionem Christi. Verum hic rursus duæ occurrunt obiectiones. Altera, Quomodo ille potuit baptizare in nomine venturi, non ignarus eum iam iam venisse, siquidem ipse ad eum ait, ego debeo baptizari abs te? Altera, Quomodo Christus baptizauit Iohannes, non conuenire potuit hæc verborum formula, quando ipse hic dominus baptizabatur. Ad priorem respondetur, hunc fuisse morem Iohannis, ut Messiam Christum illum vocaret venturum: id inde colligere licet, quod ipse duos ex discipulis suis misit ad Christum qui dicerent, Tu ne es qui venturus es? & alibi ipse ait, Qui post me venturus est, fortior me est, quauis enim tunc venerat dominus, quem antea quoque in utero matris agnouerat Iohannes: sed quo ad personam tantum, non autem ille adhuc inceperat opus redemptionis. Quid multa? venit in persona, sed nondum usurpauit officium personæ suæ, neque dum prædicare & miracula cœperat exercere. Ad obiectionem posteriorem respondemus, quauis hic non omnino omnes inter se conueniant doctores: nos tamen ad eam viam propius declarabimus, quæ sacris literis videbitur esse proxima. Primum omnium, verum est, quod Christus a Iohanne baptizatus sit, quodque eum Iohannes verum crediderit esse Messiam, quoniam verum ille signum de cælo compererat supra Christum, super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto, ac proinde sic dixit ad illum, ego debeo baptizari a te & tu venis ad me. 2. Sunt qui dicant Iohannem baptizasse dominum non suo sed Christi baptismo, hoc est in nomine trium personarum, atque in eius rei argumentum dicunt visibiliter ibi sanctam apparuisse trinitatem, Deum patrem in voce, Deum filium in humana natura, & Deum spiritum sanctum in specie columbæ. Hinc decuisse dicunt, ut quia Paulus affirmat Christum in omnibus primatum tenere, illum quoque primum omnium suo esse baptismo baptizatum, sicque impleuisse prophetiam Davidis, Tu contribulasti capita draconum in aquis, tu cõfregisti capita draconum. ¶ Atque in ea sententia est Damascenus qui ideo dicit, Quatum est baptisma domini, quo & ipse baptizatus est. Augustinus & communiter doctores putant Iohannem suo baptismo baptizasse Christum, & non baptismo Christi: sed quæ

Obiect. 2.
Mar. 3.
Mat. 18.
Mat. 3.
Forma baptizandi Iohan. 3.
Mat. 3.
Colof. 1.
Psal. 13.
Lib. 4. cap. 10.

forma sit vsus, aiunt non esse scriptum. Quod etiam si visitata sua formula sic vsus est, nemo dicat esse absurdum, in nomine venturi: quauis enim iam venerat Christus quoad personam, tamen adhuc venturus erat ad opus redemptionis. Video hic Franciscum Maronem in ea esse sententia, ut dicat ad ma. F. Maro hæc vel simili forma vteretur. Domine mi, conditor & creator vniuersi orbis, en ego te in hoc baptizo flumine, simulque humiliter oro, ut omnes quotquot tuum sunt suscepturi baptismum, per gratiam tuam a peccatis omnibus expurgentur. Hinc ubi lector candidus & pius colligat atque eligat, quodcunque videbitur consentaneum esse magis, nos certe præter illam visitatam formulam ex verbis Pauli citam, non habemus aliam vllam scriptam.

¶ Quomodo itaque satis multa iam hæctenus de baptismo Iohannis dicta sint, & inde nunc constat illum cum Iohanne cœpisse & secum quoque desisse, Iohannem etiam adultos tantum, & non paruulos, solosque viros, non mulieres baptizasse, supersunt adhuc tria, de quibus querere non nihil necessarium est.

1. Quando gratiam non contulit baptismus Iohannis, quid profuit ergo?

2. Aut quid potuit commodare Christo?

Utilitas

3. Cuiusmodi sit baptismus in igne, nam & de illo Iohannes, Christum baptizaturum spiritu sancto & igni. Ad hanc primam dicimus, quia baptismus Iohannis utilis fuit Mat. 3. propter deuotionem, humilitatem & penitentiam baptizatorum, ut supra dictum est.

2. Quia promiserat dominus per prophetam, se misurum angelum, qui sit preparaturus viam ante faciem suam: hic ipse angelus fuit Iohannes Baptista, quod Christus in Mala. 3. Euangelio testatur. Atque sic nimirum Iohannes preparauit viam etiam ad baptismum Christi, dum paulatim homines assuefaciendo induceret ad baptismum. Mat. 11.

3. Quanquam ad illud etiam conducebat Iohannis baptismus, ut Christus manifestaretur in Israel, per angelos Tomo. 3. enim innotuit pastoribus, gentibus stella duce, Israeli per Homilia baptismum, & per miraculum mutatae in vinum aquæ disci de Epipulis (vide homilia in festo trium regum.) Rationem quoque hanc Iohannes ipse insinuat, dicens, ideo venisse se & baptizare in aqua, ut manifestaretur in Israel, quæ manifestatio facta est in apparitione trium personarum in diuinis, & in

apertione cœlorum supra Christum.

Baptis-
m^o ignis 4 Augustinus vero ait, ideo præcipue Iohanni tradi-
tam esse baptizandi dignitatem, vt Christum baptizaret.
Cæterum ad id quod secundo loco quaerebatur, responde-
mus, quum baptismus Iohannis fuerit baptismus peniten-
tiæ, sicut illum appellat Paulus, pro tanto non indignuit do-
minus illo, sicut nec circuncisione, sunt tamen rationes ali-
quot, quas etiam enumerat doctores, quæ Christus volue-
rit baptizari.

Cur
Christus
bap.
Mat. 3. 1 Ad implendam perfectâ humilitatem, sicut & ipse
dominus dixit ad Iohannem, sine modo, sic enim nos decet
implere omnem iustitiâ, inquit glossa, omnem humilitatē.
Mat. 3. 2 Vt comprobaret dominus baptismū Iohannis esse
iustum & ex cœlo, in quo addubitabant Pharisei, idcir-
co quaerentes, in quonam baptizaret.

3 Vt confirmaret sui proprii baptismi materiam, vo-
luit sanctificare aquas, suæ mundissimæ carnis contactu, vt
Beda.
Chryso. Beda inquit, Chrysostomus etiâ dicit. Nunquam aqua bap-
tismi purgare peccata credentiū posset, nisi tactu domini-
ci corporis sanctificata fuisset. c. nunquâ de consec. dist. 4.

August. 4 Ideo quoque a Iohanne baptizari voluit domi-
nus, ait Augustinus (in q. ve. & no. testa. & super Iohan. tra-
cta. 5.) vt auctoritatem daret baptismi suo, & vt cognosce-
rēt serui sui, quanta alacritate deberēt currere ad baptismū
domini, quando ipse non dedignatus est suscipere ad bap-
tismum serui. Et infra, Vt daretur nobis a domino exemplū
humilitatis ad percipiendam salutem baptismatis, Christus
suscepit, quod ei opus non erat.

5 Augustinus aliam quoque inducit causam. Quum
De na-
tu. boni
sum. enim is qui cuncta creauit, baptizari voluit ab eo quem ipse
condiderat, docemur nos omnes, nihil referre, a quo quis
baptizetur, quando dominus non recusauit baptismū acci-
pere serui. ¶ Postremo ad tertiam obiectiōem dicimus,
Baptis-
m^o ignis non intelligendum hoc ita esse, vt perperâ acceperunt qui-
dam Indiani, & iudæ alii ex regno Nubiæ, quasi Christi-
ani baptizari deberent igne materiali, sicut isti paruulos su-
os stigmatibus notant, inurêdo ea fronti aut aliis locis. Me-
ræ hæc sunt ineptiæ & nugæ, sed id ita intelligendū est, quod
ille spiritum sanctum daturus erat in plenitudine gratiæ, nā
Dama. in specie, vt ait Damasc. ignearum linguarū super sanctos
Apostolos spiritus sancti gratiam effudit, vt ipse dominus
Act. 1. ait, quando præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent,

sed expectarent promissionem patris, Quia Iohannes, in-
quit, baptizauit aqua, vos autem baptizabimini spiritu san-
cto nō post multos hos dies. Quod si autem ad omnē Chri-
stianum populum hoc sit referendū, constat, nos omnes bap-
tizandos esse igni diuini amoris, iuxta illud, igne veni mit-
tere in terram, & quid volo aliud, nisi vt ardeat? consono
hoc quod Esaias ait, si abluerit domin^o sordes filiarū Sion, Efa. 4.
& sanguinem Hierusalem lauerit de medio eius in spiritu
iudicii & spiritu ardoris: hoc nimirum est quod Iohannes
dixit Christum baptizaturum in spiritu sancto & igni. Ter-
tio loco intelligi illud sic potest, quia Christus baptizabit
hic in spiritu, quod si autem contingat hominem mori, in
dilectione quidem Dei, sed tamen in peccatis venialibus cō-
stitutum, vel ita quod pro mortalibus commissis non fece-
rit satis, tunc deniq; eum baptizari & purgari oportet ad-
huc per ignem, & ignem quidem purgatorii. Atque in hac
sententia est etiam Damasc. qui postquam de Apostolis ver-
ba hæc est interpretatus, & linguis igneis, subdit, aut pro-
ca. 10.
pter futuri ignis punitoriū baptismū. Atq; hæc circa qua-
stionis motæ resolutionem dicta sufficiant, neque enim ita
crasse est intelligendum hoc baptismū ignis, sed de ardētis-
simo spūs sancti amore. Turpiter ergo errauit Zuinglius,
dum Iohannis baptismū æquauit baptismi Christi, & quod
Mat. 3.
vtriusque sit peccatū originale dimissum, qui error per dia-
metrum repugnat Euangelio, ipsiq; adeo verbis Iohannis,
qui dum ostenderet Christum venturum fore se fortiorem,
Mar. 1.
discrimen statim subiecit baptismi dicens, ego baptizo in
aqua, ille autē baptizabit in spū sancto. sic & Paulus Ephe-
sios baptizatos antea, baptismi Christi baptizauit denuo, Act. 19.
non facturus id, si eadem fuisset vtriusque virtus: nisi forte
Zuinglius ex Paulo parabaptistam facturus est, qualis fuit
iste suus Balthasar Hiebmeri. Oremus Deum.

HOMILIA VIII DE BAPTISMO.

¶ Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine
patris & filii & spiritus sancti. Matthæi vltimo.

V Hic quoque de sacramento baptismi dicturi
iusto ingrediamur ordine, Principio dicendum
erit, quomodo illud iam olim in veteri testamē-
to sit promissum. 2 Quo pacto sit in noua le-
ge institutum. 3 De forma verborum. 4 De
dddd iii

conuenientia materia aquar. 5 De qualitate baptizandi.
 Baptif- 6 Quidam operetur baptifmus in baptizato Septimo;
 mus pro Quis fit illius minifter. Postremo de iis quæ præcedunt ba-
 miffus. ptifmum, & de cõpatribus. ¶ Primũ omnĩ, non figuris tan-
 tum designatus est baptifmus in veteri testamẽto, licet in fu-
 periori homilia ostẽdim⁹, sed manifeste promiffus, sic enim
 per Ezechielem dicit dominus, effundam super vos aquam
 mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis ve-
 stris, & ab vniuersis idolis vestris mūdabo vos, & dabo vo-
 bis cor nouum, & spiritum nouum ponam in medio vestri,
 Id in baptifmo denique impletum est, & bene quidẽ gemi-
 nam hic Propheta commemorat mūdationem, alteram ad
 Iudæos pertinẽtem, qui baptizati sic demum emundati sunt
 ab inquinamentis peccatorum, alteram vero ad gẽtiles, qui
 Zach. 13 non solum a peccatis, sed etiã ab idolis sunt purgati, Zacha-
 rias quoq; de baptifmo sic prædixit. In die illa erit fons pa-
 tens domui Dauid & habitantibus Hierusalem, in ablutio-
 nem peccatoris & mēstruatæ: loquitur ibi de tempore post
 Ascensionẽ Christi, quando in Pentecoste baptizauit Petrus
 Act. 2. tria millia hominum. Id adeo ita esse ex præcedenti capite
 prophætæ colligitur, quando ait, in die illa effundam super
 domum Dauid & habitatores Hierusalem spiritum graui-
 Zac. 12. & precum, & aspicient ad me (hoc est, cognoscent me) quẽ
 Act. 1. confixerunt. Hoc ita euenisse, testantur Acta Apostolo-
 rum, vbi legimus eos vnanimiter perseuerasse in orationi-
 bus, ipsiq; missum esse spiritum sanctum. Deinde prædi-
 cante Petro ab eis crucifixum esse Christum quomodo cõ-
 puncti sint corde audientes illud atque dixerint, Quid fa-
 ciemus viri fratres? vbi baptizauit eos Petrus, & sic imple-
 ta est prophætia Zachariæ. Non dissimile est quod legitur
 in Esaia, Noli timere serue meus Iacob, effundam enim a-
 quas super sitientem & fluenta super aridam, effundam spi-
 ritum meum super semen tuum, & benedictionem meam
 super stirpem tuam & germinabunt in herbas, quasi salices
 iuxta præterfluentes aquas. Ecce quomodo hic propheta
 quod futurum adhuc erat, prænunciat sacramentum bap-
 ptifmi, quod daturus erat dominus sitientibus Iudæis & a-
 ridis gentibus, germinantibus tandem inter herbas, hoc est
 vt ait Rex Salomon, sub Edom, quo nomine imperium ac-
 cipitur Romanorum, sub quo ecclesia Christi germinauit
 & creuit, non obstantibus etiã maximis persecutionibus.
 ¶ Sed & in alio loco dicit Esaia, quum antea de Christo

loquutus esset, Haurietis in gaudio aquas de fontibus sal-
 uatoris, siue saluationis. Id quoque fit in baptifmi fonte, vn-
 de in Ecclesia baptifmum fere fontem nominamus. Dein-
 ceptus quoque idem Propheta sic ait, Ecce intelliget seruus
 meus, (quia in ipso sunt omnes thesauri sapientiæ & scienti-
 æ dei) & exaltabitur (in sua resurrectione) & eleuabitur
 (in ascensione) & sublimis erit valde (quando nimirum fe-
 Colof. 2. debet ad dexteram patris) sequitur. Iste asperget gentes mul-
 tas, super ipsum continebunt reges os suum. Asperfio hæc
 in baptifmo facta est, vbi & potentissimi quique reges sub-
 miserunt & inclinarunt capita sua ad nomen Iesu. Insu-
 per & Ezechiel multis commemorat, vidisse se in templo
 Eze. 4. 7. aquas emanantes, & subdit, omnis anima viuens quæ ser-
 pit, quocunq; venerit torrens viuere. Ex quo prophætico va-
 ticinio morem hunc obseruauit ecclesia, vt tempore pascha-
 li (quando per octauam baptifmi mentio frequẽs est in offi-
 cio missæ) subiade consuetum sit cani illud solenne canticũ,
 Vidi aquam egredientem de templo a laterẽ dextro, & om-
 nes ad quos peruenit aqua ista, salui facti sunt. Aqua ni-
 miũ ista baptifmi fons est sacratus. Postremo Dauid quom-
 o; in spiritu baptifmum præuidit quum ait, Vox domini su-
 per aquas, Deus maiestatis intonuit, dominus super aquas
 multas. Aut vbi sic Deus intonuit in maiestate super aquas,
 quam quum aperto celo sub baptifmum Christi vox patris
 Matt. 3. audita est, hic est filius meus dilectus, ipsum audite. Quid
 quod circa hunc psalmum diligenter examinant doctores
 Dauidem ibi in spiritu septẽ cognouisse Ecclesiæ sacra-
 menta, vna cum septem donis spiritus sancti, quæ ille nomine se-
 ptem vocum appellat. Vnde constat Iudæum mille & quin-
 gentis annis in suo Moyse legisse, nec tamen intellexisse il-
 lud quod in principio Genesios scriptum est, spiritus domi-
 ni ferebatur super aquas: cuius lotionis virtus & efficacia
 tunc demum intellecta est, quãdo spiritus sanctus in specie
 Genes. 1. columbæ visus baptizato domino in Iordane.

2 Quam itaque superiori homilia dictum sit quo-
 modo baptifmus in veteri lege sit præfiguratus, ac dein-
 ceptus per prophetas prænunciatus atque promiffus, super-
 est nunc vt dicamus, quo pacto huiusmodi promiffionem
 Matt. 3. Christus in nouo testamento expleuerit. Principio etsi non
 instituerit Christus hoc sacramentũ, quãdo baptizatus est ip-
 se, siquidẽ ille baptifmus tantũ erat Iohãnis, atq; ex huius
 quando
 ibi operationem trinitatis in baptifmo, & materiam com-
 instituit,
 dddd iiii

petentem aquam, quoniam in Iordane baptizatus est, idq; non immerito, quia sicut Iudæi in terram promissionis nisi per transitum Iordanis venire non potuerunt, ita nemo in terram viuentium perueniet nisi per baptismum.

Iohan. 3. 2 ¶ Quauis sacramenti huius necessitatem Christus Nicodemo aperuit quando dixit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum, tamen verisimile non est Christum adeo commune, tamque eximium & necessarium sacramentum instituisse ita clam atq; adeo noctu, & coram homine priuato, qui etiam non debebat cæteris adnunciare huius sacramenti institutionem. 3 ¶ Præterea quauis die ascensionis suæ Christus Apostolis iniunxit officium baptizandi omnes gentes, præscripta iam hoc certa verborum formula, in nomine patris & filii & spiritus sancti, tamen neque tum baptismum instituit, quia iam antea erant baptizari apostoli, ipsique adeo baptizauerant alios, sicut apud Iohannem legimus, discipulos venisse ad Iohannem Baptistam & dixisse, Rabbi qui erat tecum trans Iordanem, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum, & sequitur, quanquam Iesus non baptizaret, sed discipuli eius.

Mat. 10. 4 ¶ Sequitur ergo dominum instituisse baptismum quando missurus erat discipulos ad prædicandum & baptizandum: tunc enim utique formam & usum baptismi demonstrauit, siquidem discipuli Iohannis non sic baptizabant, ut discipuli Christi. ¶ Duo itaque tempora habuit sacramenti baptismi: alterum, quando præceptum adhuc non erat, sed salutare tantum & bene consultum, idq; ab eo tempore quo Christus discipulos suos primum emisit ad munus prædicandi & baptizandi, usque in diem Pentecostes post ascensionem domini, Alterum vero tempus fuit simul atque Apostoli in die Pentecostes Hierosolymis proclamant & promulgarunt baptismum, qui ab ea promulgatione tunc fuit necessarius, ita ut quicumque non baptizaretur etiam quum haberet oportunitatem consequendi baptismum, is sane condemnabatur. Christus quoque, ut tandem **Matth. 3.** finitimus opere ipso baptismum declarauit & commendauit, quando illum etiam ipse suscepit. Verbo etiam, quum **Iohan. 3.** necessitatem eius Nicodemo commoustrauit. Insuper **ver-**
Marci. 1. bo eum instituit, quâdo ipsum docuit Apostolos, quauis in **Lucæ. 9.** Euangelio non sit expressum, & opere seu facto quoq; dâ mî sit eos, ut baptizaret: fortius adhuc confirmauit baptismum.

quando ex latere suo sancto non sanguis tantum, sed & aqua effluxit, & verbo, quando ablegauit Apostolos in vni Iohâ. 19 uersum mundum, ut docerent populos & baptizarent. **Mat. vii.**

3 ¶ Triplex insuper est baptismus, fluminis seu aquæ, flaminis & sanguinis. Primus ille fluminis communis est, atque hoc ipsum sacramentum de quo in præsentiarum agimus. Baptismus autem flaminis est, quum quis credit in Christum, & vellet baptizari, præuentus vero tempore moritur ante quam baptismum consequatur aquæ, is sic baptizatur in spiritu. Atque hoc illud est quod beatus Augustinus ait, hoc modo baptizatum esse latronem, & habetur de conf. dist. 4. baptismi vicem aliquando implere passionem, de la De bapt. trone illo cui non baptizato dictum est hodie mecum eris contra in paradiso. non leue documentum idem beatus Cyprianus **Dona. li** adsumit, quod etiam atque etiam considerans inuenio, non **bro. 4.** tantum passionem pro nomine Christi, id quod ex bapti- **cap. 22.** sino deerat posse supplere, sed etiam fidem conuersionemq; **Triplex** cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in an- **baptism.** gustius temporum succurri non potest: inuisibiliter enim perficitur baptismus, quando mysterium baptismi non excludit contemptus, sed tempus necessitatis, ut si forte Iudæus iam iam baptizandus moreretur in via, eius nimirum anima baptizaretur in spiritu & saluaretur, iuxta illud saluatoris, Omnis qui uiuit & credit in me non morietur in æternum. & conuenit istud Pauli, corde creditur ad iustitiam, **Ioha. 17.** ore autem fit confessio ad salutem. Audio autem hic obiici **Rom. 10** Augustinum renocasse illud de latrone, imo sane renocauit **tract. 18.** ille tantum exemplum, non mutauit sententiam, alias enim uult baptizatum esse latronem ut in li. de origine anime, uide partem primam homiliarum, alias uideretur uelle tribuere ei baptismum sanguinis. Hoc ipso etiam flaminis baptismi baptizatus est Imperator Valentinianus, frater Imperatoris Gratiani, qui & ipse præmatura morte præuentus antea mortuus est quam baptizaretur, de cuius morte pulchram habet homiliam beatus Ambrosius. is enim **Li. 5. epi** animam baptizaturus erat eum, & tunc erat in itinere, quâdo mortuus est Imperator, inter alia uerba sic dicit, **Hiere. 4** Ventrem meum doleo, ut prophetico utar eloquio, quoniã quæ in Euangelio eram generaturus amisi, sed ille non amissit gratiam quam poposcit. Atque in hoc casu uerum est illud **August.** Augustini, baptismus inuisibiliter administratur, quum non **lib. 4. de** contemptus religionis, sed terminus necessitatis excludit. **baptism.**

contra ¶ Hoc baptismo baptizati sunt in vtero matris Maria, Jo-
Dona. c. hannes, Hieremias, Baptismo autem flaminis baptizatus
1. de pre est Cornelius, prius enim quam baptizaretur in aqua ceci-
sby. non dit spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbi Petri,
bapt. similiter & Eunuchus reginae Candaeis. Vnum hic præ-
Hiere. 1. monere consultum visum est, quod etsi baptismus hic flami-
nis sufficiens est ad salutem, si quis nequeat habere bap-
Aet. 10. tismum fluminis, quod si autem possit eum consequi, debet il-
Aet. 8. lo ipso baptizari propter verba Christi, nisi quis renatus
Iohan. 3. fuerit ex aqua, non potest videre regnum dei. Sequitur, quod
Aet. 2. si quis etiã hodie sanctificaretur in vtero matris, adhuc de-
beret baptizari in aqua, & sic consentaneum est etiam Ma-
riam Deiparam esse baptizata, aliis que factam Christiani-
anis conformem, sicut & remansit cum apostolis in die Pen-
tecostes quando acceperunt spiritum sanctum (de Aposto-
lis deinceps differemus.) In iis enim etiam si non sanctificet
baptismus, separat tamen fideles ab infidelibus. Ideoque &
Iohannes quantumvis sanctus dicebat ad Christum: ego de
beo baptizari a te. ¶ Tertius porro baptismus sangui-
nis est, quãdo aliqui pro nomine Christi & fidei professione
occiduntur, si nimirum in sanguine suo baptizati sunt,
sicut ait August. lib. 13. de ciuit. c. 7. Quicumque etiam non
percepto regenerationis lauacro pro Christi confessione
moriuntur, tantum eis valet ad dimittenda peccata, quan-
tum, si abluerentur sacro fonte baptismatis. sic baptizata
est Emerentiana iuxta sepulchrum Sanctae Agnetis, sic mu-
lier Blasii, sic baptizati sunt paruuli innocentes ab Herode
interfecti nec dum circumcisi (vide Tomum tertium folio.
40. 2. cap.) & innumeri martyres, qui in momento bap-
tizati sunt in sanguine suo nondum perfecti in fide, atque id-
eo glossa quaedam dicit, baptismus sanguinis solus est qui
nos mundiorem & purgatorem efficit quam baptismus flu-
minis. ¶ Idque adeo sic habere demonstrabimus, quan-
uis communi more loquendi infans baptizari non potest
adhuc omnibus membris constitutus in vtero matris (sicut
hic casus in sequentibus explicabitur) sacramentali bap-
tismo fluminis, attamen si homo quispiam infidelis ad odium no-
minis Christiani (quod nunc a Turcis in Vngaria & per
Ta tãta. Germaniam non raro factum est) matrem grauidam vna
cum fœtu occiderent, pie credendum est, paruulum illum
esse baptizatum in vtero matris in sanguine suo, quoniam
causa est quapropter Turca matrem necaret & ipsum par-

August.

Gloss.
Iudi. 6.

Contra
Ta tãta.

uulum, ob fidem Christi, decet itaque vt paruulus ille uiuat
& saluetur. Sanctus Augustinus pulchre comparat istos Ad For-
baptismos inter se dicens, baptizatus conficitur fidem suam tu.
coram sacerdote, Martyr coram persecutore: Ille post
professionem aspergitur aqua, hic aspergitur sanguine. il-
le manus impositione pontificis accipit spiritum sanctum,
hic templum efficitur spiritus sancti, baptismum hunc ha-
buit Abel ab origine mundi & omnes qui in occisione
gladii propter Deum & iustitiam mortui sunt. Atque hoc 1. Petr. 3.
est quod ait Petrus, si quid patimini propter iustitiam, bea-
ti. Oremus dominum, & c.

HOMILIA NONA.

Euntes docete omnes gentes. Math. vlt.

Vdiuistis dilectissimi in Christo, superiore homi- Lib. 4. c.
A lia baptismi genera (quanuis Damascenus ponit 10.
octo) baptismum fluminis, flaminis, & sanguinis,
atque duo quidẽ postremi baptismi, sacramenta non sunt,
etsi baptismus sanguinis præclarus, eximius & multum me-
ritorius sit, quo nimirum etiam Christus ipse baptizatus
est, sicuti ait, baptismum habeo baptizari, & quomodo coar-
ctor vsque dum perficiatur? loquẽs vtique de passione sua, Luc. 12.
quemadmodum Ambrosius, Theophylactus, & alii docto Ambro.
res interpretantur. Sed quum hic locus non aliud exigat ni-
si vt de sacramentis differamus, prætermisso flaminis &
sanguinis baptisate, tantum de bap- tismo fluminis verba Baptism.
faciemus, tanquam sacramento, ostendendo quã sit illius
materia, quã forma, & c.

1 ¶ Ac primum quidem omnium, baptismus sacramen-
tum Ecclesie sanctum est, ablutio hominis viatoris non cõ-
tra sentientis, facta in aqua fluida elementari, ab alio quo-
piam, conuenienti forma vtente, & rectam intentionem ha-
bente. ¶ Hanc descriptionem principio explicabimus,
deinde quãdam pũcta singillatim excutiemus. Baptismus
inquam, est ablutio, quoniam aqua in se sacramentum non
est, sed ablutio quã fit in aqua, & sic habemus quodnam
fit visibile illud signum in sacramento, quod tam efficaci-
ter vna cum forma verborum significat gratiam dei.

2 ¶ Hominis viatoris, siquidem nec angelus neque dia-
bolus, neque mortuus capax esse potest baptismi.

3 ¶ Non contra sentientis, hoc est voluntate sua obicem

ponentis, idque propter Iudæos & gentiles, qui nō raro baptizari se sinūt temporalis quæstus & commodi gratia, atque in corde interim dissentiunt, in quibus & oleum perit & opera baptismi, de iis quoque deinceps latius differemus.

4 Et hæc quidē ablutio fieri debet in aqua, Ecce materiam baptismi, de qua paulo post plura.

Iohan. 3. 5 Ab alio, nemo enim baptizare potest seipsum eo quod baptismus regeneratio quædam est, nemo autem generare potest seipsum.

6 Adiectū est & illud, ut is qui baptizat debita vatur forma verborum, quæ omnia hæc ita oportet convenire, siquidē si quis baptizat, altero interim pronunciante verba, nihil fiet: cum debita etiam intentione. ea enim est, quæ opus verbo connectit, de forma autem & intentione deinceps plura dicentur.

2 Quid multa? pluribus quæ sese ingerebāt circa sacramenti appellationem, eo tādē devenimus quod etiam baptismi definitionem adiecerimus, (est enim hæc via artis, omnia æquivoce & amphibologica primum excutere, & tunc tādē ad definitionem veniendum est) eamque posuimus talem, Baptismus est ablutio & c. siquidem aqua absolute loquendo non est sacramentum, etiam si in baptisterio detineatur consecrata festiuitate paschali vel pentecostes, tamen baptismus vere non est, etiā ad baptizandū disposita & ordinata, quanuis communi consuetudine vulgi dicatur baptismus, sacramentum autem nō est eo vique dum in illa parvulus veniat baptizandus, quia sacramentum hoc in solo vſu consistit, itaque nec antea neque post vſum dici potest aut debet sacramentum (secus de eucharistia, quæ nō consistit in vſu, sed in esse permanenti, de quo infra) sed omnia illa simul, puta ablutio vna cum verbis ad hoc requisitis, iuxta illud Augustini, super Iohānem homilia 80. De-

Ablutio sacramentum.

August.

trahe verbum ab aqua & quid erit nisi aqua, accedit verbum ad elementum & fit sacramentum: vnde ista tanta virtus aquæ ut corpus tægat & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur. Quomodo autem hæc ablutio fiat aspergendo, adfundendo, demergendo in aqua, & c. infra edifferemus, vbi de vario huius sacramenti vſu dicturi sumus. Verum quidem id est quod Tertullianus Ciprianus quoque & interdum Origenes, quum de baptismo loquuntur semper tinctionem vocant. Ad scholas relegatū volo quod quidā doctores conantur extricare quid nā sit

ablutio ipsa in se (propter glossam ineruditā Bernardi, quæ ab aliquibus dicitur esse Gandulphi, timentis ne asinus biberet sacramentum) hoc enim cuiuslibet Christiani homini simplici satis est, quod, ut ait Augustinus, sicut eques nō est Lib. 19. homo & equus, sed solus homo, & tamē eques dicitur, id de ciuitate eo quod aliquo modo se habeat ad equū, ita nec aqua abſo te dei lute erit sacramentum, sed tunc demum quando cum certis cap. 3. verbis & intentione accommodatur ad hominis ablationē.

3 Constat igitur iā in qua materia sacramentum hoc absolnatur, quia in aqua fluente, non enim oportet esse non Materiam talem, sufficit esse fluidam, neque stantem, nec condensatā, baptismum. neque in glaciem congelatā. Sciendum ergo quod debeat esse aqua pura, elementaris: vbi principio excluduntur omnia humida quæ non in substantia sunt aqua, ut vinum, oleum, sanguis, sputū, aquæ rosarum, spicæ vel ex aliis odoramentis destillatæ: in iis & similibus omnibus baptizari non potest, propter aperta Christi verba, quum ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua: illæ autem proprie non sunt aquæ, sed vel succi vitium, vel baccæ oliuarum, vel aliunde ex herbis extracti humores: proinde neque baptismus in illis consisti potest.

2 Præterea excluduntur etiā cōmixture aquarum, si illæ sint tantæ ut aquas in aliā trahāt substantiā, puta mulsum, ceruisia, vrina, & c. quoniā ibi aqua non manet in sua substantia: sed vbi permixtio nihil adimit substantiæ aquæ, etiā baptismum non impedit, ut si quis baptizetur ex aqua marina, ex lixiuio, ex fonte acido, ex aqua calida sulphurea, ex aqua niuium, ex palude vel lacu, tunc sane baptizatus is esset: si autē incideret dubium, tunc via tutiori ingrediendum est, ut in brodio densō, vel in pitifana hordeacea crassa, sicut paulo post regulas aliquot proponemus.

Aqua baptismat.

3 Ad hæc reiciuntur omnia aquarum genera quibus non potest fieri ablutio, quia aqua illam oportet esse tenuem & fluidam, itaque in niue, glacie, vapore condensato in aqua incrassata, in aqua cum spongia, in farina, baptismus fieri non potest. In summa aqua decet & oportet esse naturalem & fluidam, ad abluendum idoneam, non artificialem aut distillatam & cætera. Cap. postlasti, extra de baptismo & eius effectu.

4 Cæterum quæ saluator noster Christus dominus voluerit sacramentū hoc instituere in aqua: & si ratio præcipua sit diuina eius voluntas: attamē adhuc sunt plures &

Quorū consentaneæ rationes, quarum prima hæc est a sanctis doctoribus præscripta.

1. Quâdoquidem sacramentum hoc & vniuersale est & susceptu necessarium, decuit illud institui in elemento communi, & quod omnes facillime consequi possent: neque enim quis in orbe habitabili locus est, ubi aquarum tanta sit penuria, ut non tantulum aquæ ad baptismi necessitatem liceat adipisci.

2. Spiritus etiam sanctus viuificans omnia, iam olim ab initio creati mundi ferebatur super aquas, qui nunc quoque animas in baptismo viuificat.

3. Ad hæc aqua etiam effluxit e fonte sacramentorum omnium, ipso nimirum sacramento latere Christi, non vinum, non oleum.

4. Insuper Christus ipse in aqua baptizari se voluit, atque adeo contactu suæ mundissimæ carnis dedit vim regenerationis aquis, ut ait Chrysostomus.

5. Neque nihil & hoc est, quod aquæ conditiones seu qualitates non paulo plus similitudinis exhibent operi baptismi quam cuiuspiam alterius elementi. Aqua enim frigida est, fluida, translucida, & humida: frigiditate autem designat gratiam spiritus sancti extinguentem fomitem & prauæ concupiscentiæ incædia. Quod fluida est, eo ipso significat abluionem animæ a sordibus peccatorum. Quod autem transparet, illuminationem monstrat gratiæ diuinæ. Quod humida est, ideo irrigat animam, quæ & hinc impinguatur in gratia diuina, & donis spiritus sancti. Possent super iis omnibus plura citari scripturæ, sed breuitatis studio omitimus: vni illud Christi verbum tacere non possumus, quum ait ad mulierem Chananæam, Qui biberit ex aqua quam ego dabo ei non sitiet in æternum, sed aqua quam ego dabo ei fiet in eos fontem aquæ salientis in vitam æternam, Et alibi dixit ad turbas, Qui credit in me, flumina de ventre eius fluunt aquæ viuæ. Sed ut tãdê hæc finiamus, quælibet aqua naturalis, materia debita est baptismi, ex fonte aut flumine petita, sed non nisi in casu necessitatis, extra quem fieri debet baptismus in fonte consecrato baptismali, de quo plura infra de confirmatione.

En vides hic immensam Christi bonitatem & misericordiam, qui nobis tam certum, facile, mite & gratia plenum instituit sacramentum baptismi: atque decuit illud magnificentiam eius atque maiestatem, ut signum daret, per quod homines intrinsecus in Ecclesia sua, atque per illud ab aliis omnibus intrinsecus crederentur, & vnde largiret gratia omnibus conferretur, gratia enim & veritas per Iesum Christum facta est: signumque

adeo illud mite benignum & facile est, nihil habens vel curæ, vel doloris, cuiusmodi molestiam inferebat olim paruulis circumcisio, quoniam & vniuersa Christi lex facilis est, sicut ipse ait, Iugum meum suave est & onus meum leue. Ad Mat. 11. hæc signum hoc commune est, quum interim circumcisio Iudeis tantum erat data, & quidem non omnibus, sed viris tantum: baptismus autem viris pariter & mulieribus est communis, omnibusque adeo hominibus iuxta illud, Ite, docete omnes gentes, &c. Atque signum hoc exacte representat abluionem animæ. Et propter plenitudinem gratiæ vocatur aqua refectionis, sicut Psalmista canit, super aquam refectionis educauit me. In magna igitur fonte huic habere nos decet reuerentia, atque ideo laudare deum cum gratiarum actione, ipsi laus, honor & benedictio in secula, Amen.

HOMILIA DECIMA DE BAPTISMO & eius forma.

Euntes docete omnes gentes. Math. vii.

Accedit inquit Augustinus, verbum ad elementum August. & sit sacramentum. Audiuimus autem quod oportet esse in hoc sacramento elementum, quæ materia: reliquum nunc est de forma quoque verborum non nihil dicere, est autem ea talis, Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti, Amen. atque hic quidem exprimitur baptista, & opus eius puta baptismus, persona que baptizatur, inuocatio etiam sanctæ trinitatis vna cum deprecatoria conelusione Amen. Forma hæc ex ipsis Christi verbis est desumpta, sicuti subinde ea in præfatione induximus. Et quantum ad vocula illæ, ego & amen non perinde sunt necessaria, male faceret tamen sacerdos latinus quisquis eas obmisserit (si quis de bapt. & eius effect. In ecclesia Græca sic consueuerunt dicere, Seruus Christi baptizetur in nomine &c. sed forma ecclesiæ latinæ magis est cõsentanea, quæuis etiam sacerdos prætermittens amē, non peccaret. Vbi autem & quædo immutatio huiusmodi nocet, iam porro explicabimus. Primum omnium est Christus apostolis in nomine Iesu, sicut eorum acta testantur, idque eo factum est ut fideles amorem & desiderium conciperent nomine Iesu: deinde ipsum quoque nomen Iesu, teste Ambro-

Forma baptismi

Alexand. tertius.

Mutatio formæ.

Act. 2. 10. 19.

Ambro. fio, totâ representat trinitatem, patrem qui vnxit illum, & spiritum sanctum quo vnctus est, iuxta illud Petri, Iesum & Nazareth, quomodo vnxit eum deus spiritu sancto. Iâ vero quum & fides Christiana & nomen Iesu satis innotuerint, nemo amplius præsumat baptizare in nomine Iesu, sed in forma, quam nobis dominus ipse tradidit obseruadâ.

2 Et Græci utique dum præscripta illa sua vtuntur forma, baptizant: siquidem veteres sine dubio non nisi bona intentione eâ sic instituerunt ad vitâdas dissensiones: nâ & Paulus scribit contendentibus illis inter se, ita vt alius diceret esse Pauli, alius Apollos, alius Petri, ab iis nimirum tracto nomine a quibus erât baptizati. Id vt ne fieret, bono vique animo sustulerunt istud, Ego baptizo, & sustituerunt, seruus Christi baptizetur.

3 In omnibus etiâ linguis fieri baptismus potest dimodo præscripta verborum formula ex acte seruetur, veris synonymis in locum aliorum receptis. Quamobrem etiam nunc baptizantibus Neochristianis Germanica lingua, utique sacramentum id est. Hoc vnum tamen addidisse volumus, quod sacerdos ratione officii & ministerii sui baptizans râquâ totius ecclesiæ minister publicus, & cum solennitate si nō baptizat aut missæ sacrificium celebrat lingua latina peccat, sicut latius comprobabimus.

Mutatio formæ.

111 Superest nunc de reliquis etiâ formæ eius immutationib⁹ dicere, & primo verba hæc sic variari possunt, vt tamen tota illa & quidem essentialis verborum significatio maneat integra, sicuti quum aliquis non satis latine doctus dicat patrias pro patris, vel etiâ ipso sermone vacillet & hallucinetur, id ipsum non refert, sed si quis alia substituat verba, vel ea significationem suâ amitterent, is sane baptismus non esset, vt diceret, Ego baptizo te in nomine trinitatis, Amen. Vel, Ego baptizo te in nomine eius qui genuit, & geniti & spirati, & c. omnia hæc vana erunt, & nihil ad verum baptismum.

De conf. dif. 4. re tulerūt.

2 Sin autem forma immutetur cum appendice siue additamento, iam potest illud ex proposito & de industria fieri, ad contradicendum Ecclesiæ & confirmandum aliquem errorem. Sic nimirum Artius fecit, in hunc modum baptizâs, ego baptizo te in nomine patris maioris, & c. vt per hoc errorem suum hominibus persuaderet magis, deû patrem esse in diuinitate maiorem, quâ deus filius sit. verû hic modus longe abest a baptismo.

3 Sed si aliquid adderetur pio quodam affectu, vnde etiam principali & præcipuæ formæ nihil decederet, vt si quis dicat, ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti & sanctæ Mariæ, Amen. Hoc nihil impediret baptismi sacramentum, quanuis satis est hanc deuotionem a forma baptismi excludi. Quod si quis magna deuotione cupiat virginem matrem venerari, faciat hoc extra formâ sacramentalem. 4 Insuper ea reuerentia & honore vtendum est verbis illis, vt ne quid interponas alieni, & ea non transponas, ita vt sensui aliquid decedere possit.

5 Quumque non raro contingat quod in casu necessitatis etiam obstetrices baptizant, decet illas prius diligenter examinari, an vera baptismi forma vtantur. Reliqua de formæ immutatione scholis excutienda relinquo. Nō oportet enim illa ad longum populo recensere, quia plus intricarétur, sed fixa & firma forma eis præscribatur & declaretur. Tamen bonum est sacerdotē illos casus habere penes se, vt dubitantibus possit respondere, potissimum hoc tempore, quo hæretici nihil non attentant contra sanctæ vniuersalis ecclesiæ consuetudinem.

2 Postquam satis iam tum de materia huius sacramenti forma dictum est, proximum est aliquid de ministro illius differere. Atque vt supra dictum est, ita hic asserimus Deum principaliter baptizare paruulum, ipse enim gratiam infundit: sic Christus baptizat, ipse enim virtutem & efficaciam huius sacramenti promeruit, homines autem ministri tantum sunt loco Dei: atque sic quidem quilibet homo hic in terris intentionem habens faciendi quod ecclesia catholica facit, & vera materia simul ac forma vtens, baptizat paruulum, siue is presbyter sit, siue prophanus, siue vir, siue mulier, Christianus etiam aut hæreticus: imo & si Iudæus aliquis siue Turca paruulum baptizet intentione ecclesiæ, & sub debita materia simul ac forma, vere baptizatus est ille, siquidem necessarium non est eum credere, sed paruulus is baptizatur in fide ecclesiæ. Atq; horum omnium Ioh. 11. fundamentum exhibent nobis verba Dei dicta ad Iohannem de Christo, hic est qui baptizat: hinc nos quoad baptismum in se non consideramus ministrum, sed supremum illâ baptisâ Christû, is enim est qui baptizat. ¶ Sequitur hinc plurimum aberrasse Donatistas, quando crediderunt Donati, hæreticum non posse baptizare, imo & omnes ab hæreticis baptizatos esse rebaptizâdos, falsum id est & errore plenû
cccc

Cypria. hæretico, vnde super hac re multa scripsit August. de bap-
 tismo contra Donatistas, qui & beatum Cyprianum mar-
 tyrem præclare excusat, certumque adeo est nec amplius in
 controuersia ponendum, Vbiunque enim Dominus ipse
 bonus est, quid quantumve possit seruus etiam malus per-
 dere? Vnde & Paulus ait, neque qui plantat est aliquid ne-
 que qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Sic pulchre
 inquit Augustinus, Iacob filios suscepit ex utero ancilla-
 rum & liberarum: sic Deus filios in baptismo per catholi-
 cos aut hæreticos baptizatos. Omnia tamen hæc ita demum
 vera esse intellige, vt debita forma vtantur verborum & ve-
 ra materia, ipse enim memini quosdam me examinasse ba-
 rabaptistas, quorum etiam forma baptizandi vera non fuit.
 Vbiunque autem iam Neochristiani sub debita verborum
 forma baptizant, ibi paruulus baptizatur, nec amplius inde
 est baptizandus. ¶ Quod si porro de ordinario baptismi
 ministro loquamur extra casum necessitatis, consultius est
 a viro baptizari paruulum quam a foemina, quia sic præsen-
 te viro baptizare mulier ne præsumat, nisi forte vir bap-
 tismi formulam ignoret: & inde præsentem sacerdotem nequa-
 quam baptizare debet prophanus, nisi constaret sacerdo-
 tem manifeste esse hæreticum, tunc enim mahim pium quem-
 piam & catholicum etiam prophanum baptizare paru-
 lum, quam sacerdotem hæreticum: siquidem prohibemur
 hæreticis communicare in sacramentis, de sacramento al-
 taris, an catholici debeant illud imminente mortis articu-
 lo suscipere ab hæreticis, infra suo loco dicitur. ¶ Iterum
 sequitur hominem prophanum siue laicum non peccare,
 qui etiam sciens parochum esse in peccatis constitutum, non
 tamen hæreticum, filium suum ei tradit baptizandum, quan-
 uis interim sacerdos ad id muneris loco Dei subeundum se
 intrudens peccat, dum aliquem in peccato baptizat: laicum
 autem excusat hoc, quod ipse parochum suum iudicare non
 debet, quoniam is forte iam occulte poenitentia ducitur su-
 per peccato. Neque vero hic prophanus occasionem præ-
 bet sacerdoti peccati noui, sed officii sui ministerium, quod
 illi debet, ab eo postulat: atque in hoc magis occasionem
 ei offert poenitentiae de peccatis commissis, quam denuo
 peccandi. Culpa autem sacerdotis hæc est, quoniam irre-
 uerentiam exhibet sacramento, vnde & Dionysius ait, non
 decet impuros tractare sancta signa. si enim sacerdos im-
 mundus tam grauiter peccabat in veteri testamento, quan-

Diony.

to grauius nunc in noua lege, vbi longe sanctiora sunt sa-
 cramenta: ita autem dicit Dominus. Omnis homo qui ac-
 cesserit de stirpe vestra ad ea quæ consecrata sunt & quæ
 obulerunt filii Israel Domino, in quo est immunditia peri-
 bit coram Domino, & hoc est quod August. ait (primo qua-
 stione prima remissionem) Sacramenta in modum lucis ab
 immundis coinquinari non possunt, sic ergo mali sibi sacra-
 menta habent inutiliter & pernitiose, aliis autem salubri-
 ter & vtiliter administrant.

4 Sit itaque sacramenti huius minister homo in ter-
 ris degens, communi regula, siquidem nec spiritum immun-
 dorum neque damnatorum aliquis baptizare potest, sed si
 quis beatorum aliquem baptizat et, præsumendum esset di-
 uina id fieri voluntate, atque is quicumque esset sic bap-
 tizatus pro baptizato haberi deberet: sicuti sunt qui putent san-
 ctam Barbaram a sancto Iohanne esse baptizatam. Ad hæc
 idem ille sacerdos qui verba profert, simul etiam baptizare
 debet, ne forte falsa fiat baptismi forma: neque decet vt alte-
 ro sacerdote baptizante, alius quispiam proferat verba, sed
 vtrunque simul & ab eodem fieri debet, atque is ipse non a-
 lia forma vtetur quam hac qua vtitur ecclesia, alias enim ni-
 hil faceret. Sequitur inde quod paruuli baptizati a Zuing-
 lio & aliis qui Zuingliana forma vtuntur, baptizati non
 sunt, non ideo quidem, quod membra sunt abscisa & putrida,
 sed quia vera forma ab ipso Christo tradita non vtuntur. sic
 enim aiunt, Ego baptizo te in nominibus, & c. & formam
 ecclesiae contendunt esse falsam. Quis itaque Zuinglius veram
 formam immutarit, & expresse ostenderit intentionem su-
 am, qua formam Ecclesiasticam voluit esse contemptam &
 diminutam, idcirco nimirum baptismus illius est nullus, sic-
 que ab eo & successoribus suis baptizati denuo debent Ec-
 clesiastico baptismis rebaptizari. Ad hæc forma quoque ipsi
 falsa, erronea, & ab eo tantum est excogitata, qui etiam me-
 dioeriter doctus erat Græce, Hebraice nihil, coram vulgo
 tamen magno apparatu gesticulari voluit & videri, men-
 daciis & dolis in hoc confectis. Ita nimirum hic voluit
 Zuinglius in Hebræo euangelio Matthæi haberi, baptizan-
 tes eos in nominibus, non in nomine. falsum autem id est
 & nulli veritati consonum, quum omnia exemplaria Græ-
 ca habeant *εις ὀνόματι* in nomine seu in nomine. Ita Va-
 ticani, ita Aldini, ita Erasmi, ita omnia quot-
 quot vidi habent exemplaria. Non ergo errorem istum ce-
 cece. ii

Leui. 17.
August.Zuingl.
bapti.In Zuing-
glium.

Mat. vii.

Euangelio sed ex parte mendaciorū diabolo attraxit Zuinglius, vt sic paruuli baptismo priuati longius in diaboli faucibus & vinculis detinerentur. ¶ Quid quod illud nō simpliciter tantum falsum, sed & fidei nostræ catholicæ est contrarium. Nam quum hic nomen virtutem significet & potentiam, ipso etiam Zuinglio id fatēte, & scripturarum testimoniiis comprobante: Quo tandem modo dicere potest in nominibus? Arrhianum enim id esset, diuersum creditibus & consentibus catholicis quia patris & filii & spiritus sancti vna est diuinitas, æqualis gloria, coæterna maiestas, vt inquit Athanas. Quisquis igitur multa nomina, hoc est plures virtutes & maiestates attentaret facere in Deo patre & filio & spiritu sancto, is longe aberrabit cum Arrio & Mæcedonio, non audiens Christum dicentem, Ego & pater vnum sumus. Sic formula ista Zuingliana quando & ecclesiæ & Christo aduersatur, & per se quoque falsissima est, non potest eam sustinere illud sanctum baptismi sacramentum. Quid multa? tolerare potest sacramentum, vt minister sit peccator, imo & hæreticus aut Iudæus, tolerare potest vt per iocum etiam baptizet, sicut & Athanasius adhuc puer paruulos alios baptizabat per iocum, qui illum sibi eligerant episcopum: & patriarcha Alexandrinus cenfuit, autore Eusebio, paruulos istos esse baptizatos. Essentia lem autem illam verborum formā, quam ipse instituit Deus non licet immutare: contrarium quicumque presumunt, errant & misere decipiuntur, alios quoque fallentes, quos sub falsa ista forma baptizāt. Orate dominum Deum corde & ore, vt nos per gratiam suam cōfirmet in catholica, vera & indubitata fide, nosque sacramenta sua digne suscipiamus, & iis iuxta voluntatem suam vtamur, per eam gratiam & gloriam consequuturi æternam. Amen.

HOMILIA XI DE BAPTISMO.

Enntes docete omnes gentes. Matth. vlt.

Atis super que superioribus homiliis differuimus de baptismo, quid sit, quæque eius materia & que sit forma, qui minister, reliquū est & de suscipie

Suscipi- te hoc sacramentum dicere. Suscipere ergo illud potest tantum homo adhuc viuēs in terris, neq; enim vel angelus vel immundorū spiritūū, vel mortuorum quisquā baptizari potest, nisi forte qui mortuus est reuiuifcat, sicuti legitur mor-

Athana.

Ioh. 10.

Tom. 2.
Lib. 10.
cap. 14.

eui hominis caput loquutum esse & petiisse baptismum.

2 Baptizari etiam non possunt paruuli adhuc in utero matris exsistentes, id adeo ex verbis Christi constat, qui Iohan. 3. dicit, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & cætera: non potest autem eius qui natus nondum est aliqua dici regeneratio: itaque si quis spiritu aliter ex Adam cœlesti nasci volet, is prius ex terrestri Adam nascatur oportet. Atque in hunc sensum sunt qui velint intelligere Paulum dicentem, non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Insuper cum ratione quoque pugnat, eo quod aqua paruulum in utero matris adhuc totum detentum veluti corio insutum tangere non potest, si autem iam demortua esset mater, aperto eius corpore videndum erit an viuus inueniatur foetus vt baptizetur; sed propter foetum non licet cum periculo scindere matrem. Si tamen secundum præcipuam & principalem aliquam partem iam natus esset in utero paruulus, puta capite vel pectore, ingruente necessitate baptizari potest, dehinc quoque toto iam corpore natus rebaptizari non debet. Quum vero manum tantum aut digitum exerit, adhuc baptizari potest super immensa Dei misericordia. Si enim vt Augustin⁹ ait, anima tota est in qualibet corporis parte, in digito quoque erit tota, & talis infans si moriatur in partu sepeliri debet Christiana sepultura: sin autem nascatur adhuc viuus, tunc sub conditione denuo erit baptizandus in hunc modum, si non es baptizatus, ego te baptizo in nomine patris, & cætera, cap. de quibus de baptis. & eius effectu & c.

2 Paruuli iam iam nati, qui rationem nullam adhuc habent, nec fidem, neque consensum baptizari & possunt & debent. Atque hoc est contra recentem simul & veterem errorem. Pelagius enim teste Augustino nolebat baptizari paruulos tanquam baptismo non egentes, eo quod originali peccato carerent: hæresis ea damnata iam olim est in concilio Mileuitano, cui & Augustinus interfuit, deinde & in concilio Romano, vide 3. tomum homiliarū nostrarum in die conceptionis Mariæ. Sequitur errare Zuinglium cum suis, quando nolunt peccatū originale esse peccatum, sed tantum defectum naturalem, sicuti balbum vel strabum esse. Pelagianum id est, & noui testamenti scriptis ex diametro aduersum, sicut in loco citato manifeste inuenies. ¶ Altera hæresis quā nunc Catapaptistæ pro noua induxerunt ea est, quod non sint paruuli baptizandi, quia nō

1. Co. 15.

De quāt.

animæ

cap. 30.

August.

epi. 91.

& 93.

Pueri ba

ptizetur

credunt nondum sciunt, neq; cōsentunt. Graue admodum hoc esset & damni plenū. Quum paruuli peccatum originale ex aliena cōtraxerint voluntate & trāsgressione. Adeo quur misericors Dēus non hoc etiā permitteret, vt in aliena fide, non quidem suorum parentum vel patrinorum (quod perinde necessariū non est) sed ecclesie catholice baptizaretur. Omnia hæc ad longum atq; adeo ad viuum rescuimus aduersus anabaptistas, in homiliis de ascensione domini, tomo 3. Nā & tēporibus Apostolorum infantes baptizari consueuerunt, vt inquit Dionysii. Istud quū piissimis duobus nostris in mentē venisset, visum est infantes admittere ad baptismū. Nec quicquā nocet hoc paruulo quod fidē non habet propriā, sufficit autem quod illā per baptismum acquirit, & suscepto baptismo iam de numero est Christianorum. Audi itaq; & Augustinū ad Bonifacium sic dicentem, Paruulū etsi non fides illa quæ in credentiū voluntate consistit, iam tamen ipsius fidei sacramētū fidelem facit: nā sicut credere respōdetur, ita etiā fidelis vocatur, non rē ipsa mente annuendo, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

Cap. vii.
eccles.
Hierar.

Epist. 23

Cypri.

De fide
ad Per.

Et quāuis differri posset baptismus, sicut in primitiua ecclesia consuetum erat fieri, vt solennis obseruaretur baptismus, isque cōmunis & publicus cum ingenti solēnitate tempore paschæ & pentecostes, sicuti collectæ quæ adhuc in ecclesia remanserunt, & cōmunicantes in officio missæ declarant. Consultū tamen semper visum & vtile fuit paruulos sine mora statim baptizari, vt testatur beatus Cyprianus ad fidem, putantes paruulos octauo demum die esse baptizandos. Possunt autem ad hoc adiungi rationes efficaces, & quidem propter naturæ debilitatē: facile enim ægrotant, & sic mori possent paruuli, atque nondum baptizati damnari. vnde Augustinus ait, firmissime tene, & nullatenus dubita, paruulos qui siue in vteris maternis viuere incipiunt & ibi moriūtur, siue iam de matribus nati sine sacramento baptismi, quod datur in nomine patris & filii & spiritus sancti, de hoc seculo trāseunt, sempiterno igne puniendos: quia etsi peccatū propriæ actionis nullum habent, originalis tamen peccati dānationem carnali conceptione ex natiuitate traxerunt. Præterea bonum est paruulos statim baptizari, tunc enim minus nocumētū inferre eis potest diabolus in corpore & anima, quum per baptismū potestas auferatur diabolo, vt amplius non tātum nocere queat paruulo, quātū si originalis culpæ esset adhuc vinculis astrictus.

Ex eo tamen quod supra diximus paruulos baptizari in fide ecclesie, non parentū vel eorum qui ipsos ad baptismum deferunt, sequitur, quod si quis Iudæi Turcæ aut cuiuscunq; gentilis filium arreptum baptizaret, inuitis parentibus is baptizatus vtique esset, quanuis hoc ipsum non cuius cōpetat. Plurimi tamen doctores putāt principes posse Iudæorum filios inuitis parētibus subdere baptismō, cum ea tamē prouidentia, vt ne parricidia inde nascantur, neue irreuerētia aliqua inferatur sacramēto. Id ita intelliges, vt princeps rem agat circumspecte, ne prius resciscāt Iudæi quam filius baptizetur, ea enim sunt pertinacia, vt ante occidant proprios filios quā sinant baptizari. Baptizatis quoq; illis prospiciendum est ne Iudæi superueniāt, & tunc quoq; interficiāt, vt in pristina redigant potestātē, vt in Iudaica perfidia erudiant. Neque in hoc peccarent principes tum, nam etsi pater in filium potestātē habeat, ea tamen non debet abuti contra deum & æternam filii salutem, quoniam lex charitatis nō disrumpitur. Quum ergo Iudæus contra filii sui salutem non vult eum baptizari, merito paterna potestate priuandus est, eo quod ordinationi dei resistit, quæ habet vt omnes homines baptizentur. Porro quāuis & hoc patris est vt educet liberos, idque ex lege naturæ, ea tamen educatio fieri debet in disciplina & correptione domini, hoc est iuxta expositionē glossæ, vt crescant paruuli in iis quæ ad deū pertinent. Quod si iam velit pater filium aduersus huiusmodi ordinationem educare, tunc sane sua abutitur potestate, eoque merito priuandus est, quoniam deo vtique magis oportet obedire quam hominibus. Paulus etiam filiis iniungit, vt obediant parentibus suis in domino: vnde satis constat parentes quoque potestate sua non nisi in domino vti debere: quum interim Iudæi illa abutuntur aduersus dominum, merito itaque auferenda est ab eis. Quis obsecro ambigit, si forte Iudæus filium suum vel occidere vel in mēbris mutilare præsumat, iure posse magistratum id ne faciat, prohibere? Quanto magis, quum Iudæus hic conatur filium suum in corpore simul & anima perdere? Proh dolor autem plerique iam principes gaudēt quidem magnas exactiones a Iudæis recipere, & vsuras contra deum & præcepta diuina permittere. Atqui in hac pia cura & sancta sollicitudine auferendi a Iudæis liberos & baptizandi, quis est obsecro qui aliquid agat? in prōptu causa est, quoniam lucrosa res ea non est, alias cōsiliarii qui in omnibus ecce iiii

Filii Iudæorum baptiz.

Mat. 22.

Rom. 13
Mat. vii.
Eph. 6.

Glossa.

Act. 5.
Eph. 6.

ablandiuntur principibus, & stipendia sua volunt quam optime promereri, iam dudum rem hanc persuasissent principibus & impetrassent. Verum, quid hic cogites? profectio nisi quis rem hastis gerat argenteis, parum promouerit. Transeat autem hic error cum aliis infinitis, iam enim a multis seculis nobis Sisebutus renatus est. Vide super hære Vdalrici Zasi libellum, exactissime hæc excutientem, quæ latius profequi non est instituti nostri.

4. ¶ Vnum est quod præterire non possum, Quia non solum pius & Christianus foret Iudæorum liberos baptizare, sed & hoc laudabile esset, ut principes eos quoque qui inter Iudæos sunt adulti & iam grandævi, precibus, laboribus, minis quoque ad fidem catholicam suscipiendam adigerent, non quod velim aut consulam Iudæos vi esse cogendos ad fidem, quoniam deo coacta non placent obsequia, id quoque libertatem pene impugnet arbitrii, siquidem nemo saluatur inuitus. Atque hinc concilium Tolosanum non recepit, imo & reiecit istud quod catholicis alioquin rex Sisebutus Iudæos sub pœna capitali coegerat ad fidem, eos tamen qui sic susceperant fidem tolerabat, ut deinceps impietate & religione Christiana educati constanter permanerent. Quicquid tamen hoc est, certum utiq; & infallibile est illud Christi verbum in parabola, quum ait, exi in vias & sepes, & compelle intrare. Principes itaque non violenter quidē cogere, sed alias minis vel quouis modo eos debent ad fidem inducere. nam quum in doctrina præcipit hoc Paulus Timoth. prædica, insta, oportune importune, argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina, quanto magis qui gladium portat, non temere utique, eo debet uti, ad honorem & gloriam dei, atque ad salutem animarum. Hinc August. ait ad Vincentium, Harū legum (imperialium contra hæreticos) terror, quibus promulgandis reges seruiunt domino in timore, ita profuit, ut nunc alii dicant gratias domino quod vincula nostra dirupit, & nos ad pacis vinculum transtulit. Quamuis autē hic Augustinus loquatur de hæreticis, tamen eadem quoque ratio est de Iudæis, non quidem cogendis, sed diuerso modo adducendis. Non ut plus immunitatis habeant (quod nunc nunc parere fit) quam Christiani, sed nihil proficitur apud istos nec clamore nec verbi diuini quamuis valida prædicatione, ut quæ deo vitulus iste aureus prædominatur in omnibus, penes eos vero maxime quibus curandorum officiorum mu-

Eccle. 15
c. de Iudæis. 45.
dist.
Conc. 4.
can. 56.

Luc. 14.

2. Ti. 4.

Rom. 13.

Epi. 42.

August.

In Iudæorum parænonos.

nus est iniunctum, periculum tamen est ne impares aliquando successibus res hæc sit habitura euentus. Nostrates exorbitarunt expellendo Iudæos, possem profequi partim historias, sed nolo esse prolixior, quoniam nō sum nefcius Iudæos aliquando lucri gratia baptizari. Porro illis exprobrari Iudaismum, quum plures ex corde ad nos conuertantur, non esse christianum existimo. Vide Tom. 1. Atque ut tandem hæc finiamus, impleri oportet scripturam quæ dicit, reliquæ Israel saluæ fient: semper erunt aliqui ex Iudæis reliqui vsque ad antichristi aduentum: necessarium tamen non foret ferre nos vsurarios istos & blasphemos Iudæos in totius viciniae perniciem. Aut si maxime tolerandi sint inter nos Iudæi, sicut id ipsum & leges ciuiles, & sacri canones permittunt, attamen vsura ferenda non est, quæ isti vniuersam omnium hominum fecerunt, Insores, fures, ganeones, & bonorum suorum abliguritores sustinent, fouent, imo non raro istorum omnium sunt auctores. Vide consilium F. Bernardini de Bstis contra Iudæos, & similiter Alexandrum de Næuo, qui abunde tractant, quomodo Iudæi habendi sint inter Christianos. Oremus dominum.

HOMILIA DVODECIMA.

Euntes docete omnes gentes. Matth. vlt.

OLLigenda nobis sunt fragmenta nonnulla ex superiori homilia relicta, vbi tantum de paruulis baptizandis diximus, superest ut de adultis aliquid disseramus, qui antea baptizati non sunt. Principio adultus quispiam, qui aliquando in animo habuit suscipere baptismum, deinceps tamen vel infania correptus vel somno, baptizari adhuc potest. Sic refert Augustinus habuisse se se amicum multum dilectum, qui febriciens, & letali sudore decumbens, ita ut desperaretur de vita, sic incensus est baptizatus. Multis ibi verbis Augustinus conatur ostendere eum vere esse baptizatum.

2. Potest etiam baptizari adultus contra suam voluntatem, sicut ille facellanus Cæsaris Friderici in oppido Lintz baptizauit Iudæos. Atqui ibi dubium non est, hunc non esse baptismum, sed quum quis nimis ad hoc urgetur ut consentiat in baptismum, quamuis id non ex animo, sicut Iudæi plerunque baptizari se permittunt, ut sub prætextu

Libro. 4.
confessi.
cap. 4.
In sōno
baptiza.

e. maior Christianismi melius & lautius inter nos uiuant, quemad-
de bapt. modum præpositus iste (insigne omnium Iudæorum exem-
plar) Colonienſis ad ſanctum Andream. iſti omnes nec ba-
ptizati ſunt, neque recipiunt characterem, quanuis extrin-
ſecus a ſuis magiſtratribus ad hoc impelluntur, vt more Chri-
ſtiana, ita vt ex animo iam cupiat, baptizari tunc debet oc-
culte a ſacerdote, quia prior ille baptiſmus non fuit verus,
quum per infidelitatem ſuam nihil tunc tribueret baptiſmo,
licet voluntatem ſuam exterius reponat in eo, tamen cor lo-
ge hinc diſtat, ſiquidẽ nihil plus virtutis tribuit baptiſmo,
quam cuius ablutioni aquæ, qua alias fuiſſet perſuſus.

Fictus. ¶ Si autem adultus cum ratione & fide ſuſcipiat
baptiſmum, conſtitutus interim in peccato mortali, quod ſi
bi proponat adhuc faciendum, vel in eo ipſe ſibi placeat, ut
baptizaretur quidem, characterẽ quoque reciperet, ſed non
de med. tum gratiam dei, imo neq; peccata ei remitterentur. ſic Au-
guſtinus dicit, omnis qui iam voluntatis ſuæ factus eſt arbi-
træ c. 2. ter, quum accedit ad ſacramenta fidelium, niſi cum poenit-
teat vitæ veteris, non iam non poteſt inchoare. Verum ſi ta-
lis deinceps poenitentia ducatur ſuper peccato in quo eſt
antea baptizatus, tunc conſiteri illud tantum debet cum re-
liquis quæ poſt baptiſmum commiſit, & ſic tandem baptiſ-
mus ſuum ſortietur effectum in anima. Sacerdos quoq; tan-
tũ ſuper illo peccato, in quo baptiſmum ſuſcepit indignus
iniungere poenitentiam debet, non autem pro iis quæ ante
baptiſmum deſignauit. Et hoc nimirum voluit Aug. quum
tra Do- dixit, Tunc valere incipit ad ſalutem baptiſmus, quum illa
na. fictio veraci confeſſione receſſerit.

Auguſt. ¶ Simulatq; hætenus de materia & forma bap-
tismi diximus, de miniſtro quoque & ſuſcipiente, iam de effi-
cacia & virtute huius ſacramenti diſſerere aggrediemur.
Primum itaque baptiſmus rite ſuſceptus vniuerſa delet pec-
cata, originale ſimul & actualia, ita quod quilibet baptiza-
tus ſive paruulus ſive adultus, ſi ſtatim poſt ſuſceptum bap-
tismi moreretur, immediate euolare in cælum, ac pro-
inde baptiſmus plenarias elargitur indulgentias. Id adeo
Iohan. 3. ex verbis Chriſti colligitur, quum ait, Niſi quis renatus fue-
rit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare in regnum
cælorum, ſequitur ergo quod quilibet renatus hoc modo
intrare poteſt in regnum cælorum. Recte etiam dicunt do-
ctores cælum baptiſmo referari. Sanctus Auguſtinus eos-

cluſionem hanc ad longum inducit, & illuſtrat aliquot lo-
cis apoſtoli Pauli, vt quum dicit. An ignoratis fratres quod
quicumque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius
baptizati ſumus: conſepulti enim ſumus cum illo per bap-
tiſmum in mortem, vt quomodo Chriſtus reſurrexit a mor-
tuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambule-
mus. & alibi, Chriſtus mundat eccleſiam lauacro aquæ in
Ephē. 5. verbo vitæ, vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam, non
habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, ſed
Tit. 2. vt ſit ſancta & immaculata. ſimiliter & ad Titum ſcribens
dicit, ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis & reno-
uationis ſpiritus ſancti, quem effudit ſuper nos abunde per
Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum. Ideoque & Auguſti-
nus inquit, A paruulo recens nato uſque ad decrepitem ſe-
cap. 45. nem, ſicut nullus prohibendus eſt a baptiſmo, ita nullus eſt
qui non moriatur peccato in baptiſmo, ſed paruuli tantum
originali, maiores autem etiam iis omnibus moriuntur pec-
catis, quæcumque male viuendo addiderunt ad illud quod
Adultus baptizã-
naſcendo contraxerunt, & c. 44. Omnibus peccatis mo-
riuntur, quæcumque iam propria commiſerunt, vel cogitã-
tione vel loquutione vel opere. Sequitur paruulum per bap-
tiſmum conſequi rurfus ſtolã innocentia quã nobis Adã
in paradifo amiſerat. Dices autem, quandoquidem bap-
tiſmus tollit peccatum, an ſic auferat etiam peccati poenam?
Reſpondetur hic, quod baptiſmus adimit poenam æternã,
quam ſuſtinere debet homo pro huiusmodi peccato, ſimi-
liter & poenam temporalem, redimendo peccato mortali
debitã, non autem poenã quæ naturam lapſam & deſtitutã
conſequitur, quã poſt ſe relinquit peccatum originale, cu-
ius etiam tria ſunt genera, de quibus vide Tomo. 3. ¶ Si-
militer hinc ſequitur, quod Iudæus adultus vel etiã iã grã-
dæus Turca quiſpiã quum baptizatur, etiã ſi maximus ſit
peccator, tamen neq; conſiteri tenetur, nec ſatisfacere, dum
modo ſit contritus, ſuaque ſibi peccata diſpliceãt in fide ve-
ra. nã ſi adhuc in peccatis perſeueret, gratiã diuinã capax
non erit, iuxta illud Sapientis, quia ſpiritus diſciplinæ effu-
Sap. 1. giet ſictum. Quamobrem & Hieronymus ait, baptiſmata
ſuper E- ſunt gentilium & hæreticorum, ſed non ad ſalutem. In ec-
cleſia etiam quicumque non perfecta fide ſuſcipiant bap-
tiſmam, aquã ſuſcipiunt non ſpiritus: ſicut & Simon magus
baptizatus eſt in aqua, nõ in ſpiritu, eo quod nõ diſpliceret
ſibi ſua peccata. Quisquis ergo adult⁹ baptizari cupit, huic

primum peccata displiceant oportet: deinde neq; tunc aliquid peccet, sicut Augustinus ad longum prosequitur de eo qui in odio & inuidia baptizatur. Petrus quoque interrogantibus Iudæis in die Pentecostes, quid eos facere oporteat, respondit, Pœnitentiam agite & baptizetur unusquisque vestrum, nihil autē pœnitentiæ huiusmodi adultis hominibus iniungitur de ieiunio, oratione & similibus quæ admodum ait Ambrosius gratia dei in baptismo, nec fletu indiget neq; gemitu, sed oia gratuito dimittit. ¶ Sed video hic mihi audire aliquem obiicientem, Si adultus aliquis siue Iudæus siue gentilis quum baptizatur, non indiget pœnitentia sibi iniungenda, quid est quod Gregorius ad Faustinum scribit, Iudæo qui suscepturus sit baptismum imponendum esse tempus, quadraginta dierum, quibus pœnitentiā agat in omni continentia? Audi at ille quisquis est, Quoniam ea pœnitentia ipsi iniungitur non ad peccatorum remissionem, sed in præparationem, vt sic deinceps cum reuerentia & honore baptismi sacramentum, deuotius suscipiat, eoq; tempore ille probeatur, an verū & stabile habeat propositum recipiendi fidem Christi, neque nimium cum Iudæis est accelerandum, si quando petunt baptismum, neque plus satis cunctandum, ne forte resiliant, sicq; longa ista dilatio eorum retro possit animos reuocare, vt inquit Gregorius. ¶ Observatio dignum est quod ibidem sanctus Gregorius admonet pauperes Iudæos iam baptizatos esse vestitios, & ad Anthemium sic scribit, His quos de Iudaica perditione redemptor noster ad se dignatur conuertere, rationabili nos oportet moderatiōe succurrere: ne victus (quod absit) inopiam patiantur. Ecce sanctus ille Pōtifex nō adeo fuit pauperculus, vt Luther conatur facere Papam, quum hinc inde habuerit præfectos suos, quibus & demādauit curam exponendi pecunias. sed de iis vide libros nostros de primatu Petri, lib. 1. cap. 31. Quæras autem, Quum Iudæus baptizatur, quid faciendum de pecunia scœnore corrasa? respondeo hic tibi, Quoniam si Iudæi vel hæreditario vel aliunde iusto titulo bona acquisierunt, ea remanent penes eos, curandum enim sedulo est ne huiusmodi bona abalienentur, vel ipsi hæreditariis suis priuentur, c. Iudæi. 2. de Iud. Si autem de bonis vsurariis sermo fiat, video Iohannem Gersonem in multis defectibus, qui erant per conciliū emendandi, etiam hunc posuisse. Quir tandem Iudæis baptizatis nō misericorditer de suis bonis datur victus ad ne-

cessitatem vitæ: nisi quod paupertate compulsi decidunt de fide, conquærentes super Christianorum inhumanitate. Inuenio autem quod Papa Iohannes eius nominis 22. in ditionibus & ciuitatibus ecclesiæ subiectis præcepit, Quatenus Iudæi baptizati in bonis possessionibus suis, quocumq; nomine siue titulo reputatis & acquisitis & possessis tempore conuersionis suæ, ab omnibus maneant inoffensi, ne forte odiosa coacti egestate compellantur ad prius relicta redire infidelitatem. Hoc sunt qui velint etiam ad bona per vsuram congesta referre. Veruntamen non possunt priuata voluntate eiusmodi bona retinere Iudæi, quia quum iniusta sint, restituenda erunt. Quando autem ex maiori parte incertum est, quæ quibus sint reddenda, magistratus eius loci potest ea capere, & vel omnia vel partem Iudæo donare pro cōseruatione suæ vitæ & suorum, loco pauperū & ecclesiæ (est iusta causa transferendi dominium in feruorem fide.) Vnum est quod hic sicco pede transire non possum, quando dixi quomodo baptismus tollat pœnā peccati, excipiendæ sunt aliquot irregularitates, nam si quis ante baptismum duas habuisset vxores vel viduam, is etiam baptizatus non potest ordinari in presbyterū: similiter si Iudæa virginitatem amisit, post baptismum quoque fieri non potest monialis, neque enim eam noram adimit baptismus. Illegitime natus aliquis & per hoc ad sacerdotium parū idoneus, etiam baptizatus nihilo plus efficitur ad sacros ordines aptus, c. acutius, distinct. 26.

4 Adimit ergo baptismus peccatum, peccati quoque pœnam. Et insuper in baptismo confertur gratia dei confert & reliquæ duæ virtutes theologicæ, fides & spes. Quū autem hoc ipsum neget Lutherus in omnibus sacramentis, peruersus seductus errore, semel illud probabimus de baptismo, verum esse quod cōmuniter dicimus, Sacramenta conferre gratiam, eo modo quo ab initio dictum est. Sic enim Iohannes 3. Christus ipse ait, nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, nō potest intrare in regnum cælorum: nemo autem ingredi potest regnum cælorum, nisi per gratiam dei, oportet igitur in baptismo conferri gratiā, iuxta illud Pauli, gratia Rom. 3. gratia dei vita æterna, deinde regeneratio ex spiritu sancto, vtique ex gratia ipsius, alias enim quam differentiam statuisset Iohannes inter baptismum suum & Christi? sic autē ait, ego baptizo in aqua, ille autem baptizabit in spiritu sancto. Ita Mar. 1. & Paulus præclare inquit, saluos nos fecit per lauacrū re-

generationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, vt iustificati gratia ipsius heredes simus secundum spem vitæ æternæ: ideoque & beatus Ambrosius baptismum vocat lauacrum gratiæ. Imo Augustinus quoque contra Donatist. multum & vehementer huic innititur, quod id ipsum sit discrimen baptismi Iohannis a baptismo Christi, quoniam hic gratiam confert. In eodem quoque libro Augustinus baptismum vocat sacramentum gratiæ, cap. 21. Et Ambrosius baptismum quo nos baptizamur maioris facit quam illum quo baptizatus est Christus. ait enim, Quod salua pace dixerim licet vtrunque baptismum sit domini, tamen gratius puto hoc esse quo nos abluihur, quam illud quo saluator baptizatus est. Ibi enim tanquam incredulis fidem vult signis corporalibus persuadere, hic tanquam fidelibus gratiam spiritali virtute conferre. Quid quod ipse titulus huius sermonis qui inscribitur, de gratia baptismi vniuersum Lutheri errorem refellit & valde retundit? Ita Galat. 3. Paulus ad Galatas etiam ait, Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis, Christum autem induere, sine gratia dei quomodo cuiquam contingere possit? Et quum ad Eph. 5. Ephesios inquit, quia mundauit ecclesiam lauacro aquæ in verbo vitæ, quo pacto purgare queat ille animam nisi per gratiam? Verum Lutherus errorem hunc exuxit ex antiquis istius hereticis Pelagior & Celestio, qui damnati sunt in concilio Carthaginensi, temporibus beati Augustini. Volens hic obmittit inducere epistolam eorum ad Innocentium primum Romam missam: super sedeo quoque aliorum doctorum testimonii referendis, quoniam illa supr adiecta cuique homini catholico sufficere possunt ad fidem suam roborandam & gratiam sacramentorum constabiliendam.

Fides paruuli. Porro infundi etiam in baptismum fidem & charitatem, iam superiori homilia ex verbis Augustini docuimus, is enim paruulos post baptismum vocat fideles (de consec. dist. 4. nihil enim autem fideles dici possunt secundum fidem acquisitam, siquidem adhuc usum rationis non habent, vt addiscere possent, Christiani igitur sunt & fideles per fidem infusam in baptismum a spiritu sancto. Præterea Christus in euangelio, Qui non credit, inquit, condemnabitur, itaque quum non darentur paruuli baptizati, sed beentur, fides quoque habeat oportet, quia sine fide impossibile est placere deo, placent autem paruuli deo, imo & nos si salutem speramus a deo, oportet vt efficiamur sicut paruuli, alias non in-

trabimus in regnum cælorum, nam fide adæpta paruulis non haberent vitam spirituales, quum iustus ex fide viuat. Insuper & rationi contrarium hoc esset, vt in paruulo sit gratia dei, & non fides, quado enim ita comparatum est, vt fides sit substantia & fundamentum spiritalis ædificii. Quomodo charitas & gratia esse poterunt sine fundamento fidei? Iterum quæris, Quum in anima paruuli constituentur istæ virtutes, quum nihil operentur, imo & si paruulus talis baptizatus quantumuis habitibus suis infusus sit instructus, educetur inter infideles, nihil utique scire poterit huius fidei beneficio de religione nostra, & fidei Christianæ professione? Audi, neque enim vulgare quid quæris, sed eiusmodi quiddam quod pene intellectum vulgi transcendit, neque ita facile cuius manifestari potest. Quæ admodum in rebus corporeis duplicem vides qualitatem, vt si de calido loquamur, & ignis calidus est & sol, ferrum quoque calidum est & vinum: ignis autem formaliter calidus est, calefaciens & adurēs quicquid attingit: sol calidus quoque est, sed non proprie in sua substantia, sed per radiorum reflexionem tantum: siquidem aerem hunc medium non calefacit, verum ubi ex opposito motus radii eius reflectuntur, ibi calefacit. Vinum quoque virtute calidum est, quantumuis in vase aut vitro proprie frigidum existat, id autem ubi biberis, ibi nimirum incalcescit, & calidam vini vim senties: Sic piper, vrtica & alia multa que proprie calida non sunt, sed virtualiter tantum, & ea sane qualitas virtualis non agit, nisi excitata: Ita in anima quoque fides gemina est, alia propria & formalis, fides scilicet acquisita, vt quum puer pronunciat aliquem articulum fidei, tunc remanet non nihil adherens in anima eius, quod si eundem rursus ingeminet, iterum aliquid amplius relinquatur adherēs animæ, id tamen diu facit donec assuescat, vt tandem perfecte calleat: neque id multum est diuersum ab eo quum candelæ subinde in sæuum intinctæ parantur, semper enim plusculum aliquid adheret filo, donec in iustâ candelæ magnitudine accrescat, ita in anima quoque se res habet. Et sicut fides hæc acquisita ex multo & frequenti exercitio nascitur, ita ipsa quoque inclinatur ad huiusmodi operationes. Alia longe res est de fide infusa a deo, ea enim demum fides nobilis & efficax est, instar caloris solaris. Et hæc fides quum non sit nata ex operationibus, ita etiam non inclinatur ad illas a seipso, non minus quam nec vinum aquam calefacere potest, aliunde eam excitari oportet: id autem fit per

Ro. 10.

Hebr. 11
Quam si
des paru-

fidem acquisitam. Sic ergo in baptismo infunduntur parua lo gratia, fides, & spes: quanuis operationem nullam in eo habeant quandiu rationis vsum non habet, animam autem eius exornat, perficiunt, & deo beneplacitam reddunt, imo paruulum quoque ipsum quasi incorporant Christo domino, vt amplius sit filius lucis & vite eternæ. Magnæ & criminæ nimirum hæ sunt infusarum virtutum operationes, longè excellentiores, quam vel sit excitata dilectio vel fides acquisita. Caterum accedente iam rationis vfu in paruulo, quum is iam paulatim fidem addiscere, & amare deum incipit, tunc sane virtutes illæ infusæ exercitantur, vt iam paruulus iste multo sit promptior ad discendam fidem, ad diligendum deum, quam si virtutes infusas non haberet. Quid denique multa? In baptismo non tantum peccata dimituntur quoad penam & culpam, sed etiã gratia, fides, & spes animæ infunduntur. vt sic baptizatus deinceps intellectu suo illustretur, teste Dionysio, in voluntate purgetur, totusque Christo vnatur, & eius ecclesiæ suæ spirituale membrum efficiatur, vt ait Augustinus, illi etiã portæ cæli referentur, Domine Iesu Christe gratiam nobis tuam largire benignus, vt per hæc dona tua tanta vitam consequamur eternam, Amen.

De eccle
sialt. hic
rar. ca. 2
par. 3.

HOMILIA DECIMATER- tia de Baptismo.

Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti. Matth. vii.

Primum de effectu sancti huius sacramenti baptismi, signum illud esse efficax, purgans animam a culpa simul & pœna peccati, infundens quoque

gratiam, fidem & charitatem, quæ operationes sunt tres. Tom. 2. Quarta autem hæc est, quia & characterem imprimi, si de chara gnum vtique a deo animæ impressum in susceptione alicuius sacramenti, quod iterari non potest, perpetuo remanens in anima, signum id notat & significat illum suscepisse hoc sacramentum, & quod penes illud etiam in inferno Christiani dignoscuntur ab infidelibus: fœdus nimirum hoc est & pactum, cuius gratia velit quisque seruire ac custodire legem. Quandoquidem autem Neochristiani signum hoc abnegant, quod tamen demones ipsi agnoscant apud inferos, age characterem hunc sacræ scripturæ testimoniis

Tom. 2.
de chara
gnum vtique
a deo animæ
impressum
in susceptione
alicuius
sacramenti,
quod iterari
non potest,
perpetuo
remanens
in anima,
signum id
notat &
significat
illum
suscepisse
hoc
sacramentum,
& quod
penes illud
etiam in
inferno
Christiani
dignoscuntur
ab infidelibus:
fœdus
nimirum
hoc est &
pactum,
cuius gratia
velit
quisque
seruire ac
custodire
legem.

confirmabimus. Primumque adeo se princeps & doctor gentium Paulus nobis offert, qui sic ait ad Ephesios. In quo & vos quum audissetis verbum veritatis Euangelium salutis nostræ, in quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hereditatis nostræ: signaculum istud siue pignus iam nos characterem vocamus, quo omnes omnes quæ sunt de grege Christi consignantur. Sic Paulum intellexit beatus Hieron. dicens, Signaculum Dei est, vt quomodo primus homo conditus est ad imaginem & similitudinem Dei, sic in secunda regeneratione, quicumque spiritum sanctum fuerit consequutus, signetur ab eo, & figuram conditoris accipiat. Ecce quomodo hic Hieronymus signum illud affirmat & cõfiteatur, quod in lauacro regenerationis a Deo imprimitur, Præterea ne habeas quo characterem signaculum spiritus sancti impugnes, audi Paulum deinceps sic inquitentem, Nolite contristare spiritum sanctum, in quo signati estis in die redemptionis vestræ, hoc est baptismi. Et hic libere fatetur Paulus eos esse signatos spiritu sancto. Vbi Hieronymus, Signati, inquit, sumus spiritu Dei sancto, vt & spiritus noster & anima imprimantur signaculo Dei, & illam recipiamus imaginem & similitudinem, ad quã in exordio conditi sumus. Et inde, Qui idcirco signatur, vt seruet signaculum, & ostendat illud in die redemptionis puri & syncærum, & nulla ex parte mutilatum: & ob id numerari cum his valeat, qui redempti sunt. Notate verba, neque enim hoc Neochristianorum errorem iuuare potest, quod ipse per se baptismus sit signum. nam id quoque verum est, sed non de eo loquitur hic Paulus, verum de signo quod imprimitur in animã, ablutio autem ad corpus pertinet. Deinde signaculum istud ablutionis cito transit, hoc autem permanebit vsque in diem iudicii. Id ita intellexit in Paulo etiam Athanasius, qui super. i. cap. sic dicit, Iudæi ex circuncisione sunt, beluarum more carnis signaculo excepto, notis inuisti, sed vobis vt Dei filiis supra quam carnis patiatur conditio, spiritus impressum est signum, & super Ephes. 4. ait, Is nãque spiritus nos obsignauit, esseque de regio grege insuper fecit, atque is nequaquam astare nos finit cum fontibus & damnatis, sed signum impressit secreuitque, vt redempti & liberi ab istiusmodi ira essemus. Bruno etiam sic sensit, nam & ipse super Paulum in hunc loquitur modum. Vos credentes signati estis, vt appareatis de militia Christi, & super ca. 4. Vos cæca, spiritus sigillum vobis impressum, quo signati

Ephes. 1.

Super
epist. ad
Ephes.

Charac.

Ephes. 4

Hieron.

Athana
sius.

Bruno.

estis in die redemptionis vestrae, hoc est baptismi,

2 Adhuc immorari oportet & longius insistere circa hæc, propter eos qui nunc tanquam fœdistragi conantur a militia Christi subterfugere, signaculum fœderis abnegantes, quum tamen quilibet Christianus firmiter sperare debeat, ut Hieronymus supra meminit, se penes illud aliquando cognosci debere in die iudicii. Putrida autem Ecclesie membra pudet huius signaculi, quia sub eo cunctorum cõfusiõni patebunt. Quod autem de eo nõ multa scriperunt doctores, in causa est, quod tunc nõ perinde opus erat, quando nemo illud negabat. Iam autem Luthero illud infestate hostiliter, cõpellor scripturas penitus introspicere, & tam impudente errore, quib⁹ dignus coloribus delineare. Signaculũ itaque illud characteris iam olim in spũ præuissimũ est a Propheta Esaja, quum dixit, Ponã in eis signũ, & mitã ex eis qui saluati fuerint ad gentes in mare, in Africam, & Lydiam, tenentes sagittam, in Italiam & Graciam, ad insulas longe, ad eos qui non audierunt de me, & non viderunt gloriam meam, & adnunciabunt gloriam meam gentibus. Hic certum est loqui Prophetã de ablegatione Apostolorum & discipulorum Christi ad prædicandum Euangeliũ per vniuersum orbem, non Iudæis tantum, sed & gentibus quæ antea de Deo nihil audierant. In eos ipsos ergo legatos suos Apostolos Deus posuit signum, idque nõ aliud nisi signum hoc spiritus sancti, de quo Paulus ad Ephes. scripsit. Hieronymus ibi vult signum istud Apostolorum esse designatum per illud apud Ezechielem, quod quisquis non habebat moriebatur, ait & signum hoc esse figuratũ in Agypto, quando postes ædium & subliminare consignabantur sanguine agni, quo viso angelus vastator transiret, nec quemquam in ea domo occideret, sic & Christus postes, hoc est animæ vires signat merito sanguinis sui, quo animæ saluantur. Insuper & characteris huius mentionẽ facit beatus Dionysius, similiter & Damascenus (nihil curo quod quidam verba eorum alio detorqueere conantur, vsi enim antiqua translatione aliquando forte scrupulose quaeserunt) non illorum verba audiamus, ita inquit Dionysius, Hunc ita accedentem diuina maiestas in sui consortium intus admittit, eique lucem suam perinde ac signum aliquod tradit, sanctũ efficiens, & fortis sanctorum ordinisq̃ participẽ. Hic vtiq̃ue Dionysius non agit de signo sacramenti, quod sacerdos vel episcopus largitur baptizato, sed de eo signo, quod De⁹

Esa. 66.
Mat. vlt.
Hieron.
Ezech. 9
Exo. 12.
De Eccl.
Hierar.
cap. 2.
par. 3.

interius insigit animæ hominis baptizati, quod ibi Dionysius etiam lucis nomine exprimit. Verum & Damascenus Lib. 4. id ipsum confirmans sic inquit, Nunc igitur per baptismum cap. 10. primitias spiritus sancti accipimus, vt initium alterius vite sit in nobis, id est primitiæ regenerationis, & signaculum & tutela & illuminatio & sanctificatio (vnde liquet quam deprauate aliqui destruant hic sententiam Damasceni.) Quinq̃ue opera baptismi enumerat hic Damascenus.

1 Regenerationem per baptismum. 2 Signaculũ characteris, de quo nunc agimus. 3 Tutelam aduersus insidias diaboli. 4 Illuminationem in intellectu per veram fidem. 5 Et sanctificationem, vt sic baptizatus per gratiã Christi efficiatur membrum illius & Ecclesie. Quod autem ii ambo de hoc ipso caractere loquuti sint facile probari potest ex Augustino, is enim de hoc signaculo loquens sic August. ait lib. 6. contra Donatistas, cap. 1. Satis eluxit onem quæ foris errabat, & dominicum characterem a fallacibus depradatoribus suis foris acceperat, quum venit ad Christianæ vnitatis salutem, characterem dominicum in ea agnosci potius quam improbari, de eo loquitur, qui iam antea baptizatus ab hæreticis venit ad Ecclesiã neque rebaptizatur. Alibi Epist. etiam ad Donatum sic scribit (23. q. 4. displicet) & vos oues Christi estis, characterem dominicũ portatis in sacramento quod accepistis, sed erratis & peritis. Ad Parmenianum Tract. 5. quoque comparat characterem signo militari sub aliquo Imperatore. Et ne quis remaneat ambigendi locus, en adduco & alia Augustini verba super canonicã Iohan. quæ sic habent, Baptizatus sacramentum magnum habet, si non habet charitatem, characterem quidem impositum habet, sed desertor vagatur. Coronidis loco accedat vnicũ illud Apostoli verbum, quum ait, Deus vnxit nos, & signauit nos. 1. Co. 7.

3 Omnia hæc propter Neochristianos maxime indocere libuit, nobis enim omnibus qui fortiter adhuc stamus, & certam⁹ pro veteri illa & indubitata fide Ecclesiastica factis est, scire hunc concordẽ & vnanimem omnium doctorum esse cõsensum, quod in baptismo imprimatur in animã hominis baptizati character indelibilis: sufficeret etiã nobis constitutio canonica quã quilibet Christianus de sacramentis certo credere debet & tenere, sicut Romana tenet Ecclesia cap. ad abolendam de hæret. Romana autem C. maior Ecclesia firmiter & constãter credit in baptismo huiusmodi characterem imprimi, quoniã ita ait papa Innocentius. pñf

3 Is qui sic accedit ad baptismum, characterē Christianitatis suscipit impressum, & c. Tunc characterem sacramentalis imprimit operatio, quum obicem voluntatis contrariæ non inuenit obstitentem. Quilibet ergo Christianus credere debet characterem hunc esse instar certi coloris, quo ministri Christi vestiuntur. Ex superabundanti scripturas quoque byblicas adduximus & patrum sanctiones, quos Deus ipse per gratiam suam illuminauit. Quæris, unde signum hoc perpetuum est & indelebile? Audi, quoniam eius rei præcipua causa ipsa diuina voluntas est, cui hoc sic complacuit: deinceps tamen ostendi potest, quod characterem hunc tria habent sacramenta irreiterabilia, baptismus, confirmatio, & sacer ordo: sed eorum operatio ratione characteris est perpetua, baptizatus enim, confirmatus, & sacerdos ita in perpetuum manebunt, etiã si condemnentur. Et sic catabaptismus blasphemus totus est, vt monstrauimus in homilia de ascensione domini. ¶ Audi præclara verba beati Gregorii. Quod dicitis eum qui ordinatus est semel, rursus ordinari debere, valde ridiculum est. sicut enim qui baptizatus est semel denuo baptizandus non est: ita semel ordinatus, sapius etiã ordinari eo ordine non potest. Plures adhuc rationes ostendunt doctores, quor catabaptismus sit iniquus, quoniã baptismus præcipue contra peccatum originale institutus est, illud autem semel extinguitum non potest repeti, ergo nec aliquis rebaptizari debet.

2 Ad hæc character ipse baptismi deleri non potest.

3 Baptismus & culpam aufert & pœnam, ergo si liceret aliquem denuo baptizare, quis deinde pœnitentiæ & confessioni locus erit reliquus? 4 Baptismus Christi mortem designat, testante id Paulo, Christus autem semel tantum mortuus est: & homo itaque semel tantum baptizandus est. 4 Ex omnibus præmissis colligi facile potest, an baptismus in omnibus baptizatis æqualem habeat operationem, aut non? Nam quo ad paruulos posset forsitan ratione baptismi in omnibus æqualis esse virtus, sed ex causis aliunde accidentibus potest etiã paruulis inæqualiter gratia contribui, quia baptismus operatur ex merito passionis Christi. Sine dubio autem Christus voluit meritum suæ passionis & mortis validius & fortius operari in electis quam reprobis. qua de re vide in festo sancti Nicolai. In adultis vero baptismus actualia tollit peccata, atque Rom. 5. eo non indigent paruuli. Ex adultis quoque si vnus cum

maiori tum contritione, tum deuotione, tum vehementi ardore se præparat ad baptismum quam alius, eo amplioem quoque gratiã est recepturus. Sequitur inde quam impie & contra omne rationem dixerit Lutherus, baptizatum adeo esse locupletem & vbertim diuitem, vt etiã volens non possit beatitudinem amittere quibuscunque tandem peccatis, dũ modo credat verbis & promissioni diuine in baptismo. Nam & Lutherus in eadem cum dånati s omnibus est nauis De capte. erroris, sentiens omnia alia peccata in momento absorberi Babylo. in fide quæ habetur de verbo Dei, eo quod nullum peccatũ damnare hominem possit, præter infidelitatem. O crudelitate, o insigne truculentissimi istius animicidæ carnificiteri nam. Aut quor tandẽ dixerit Dominus, si vis ingredi ad vitæ pessi. tam, serua mãdata? Quid sibi voluerit Paulus dicẽs, Modicum fermenti totã massam corrumpit? Manifesta sunt enim Gal. 5. opera carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, ira, rixæ, inuidiæ, homicidia, ebrietates, comestiones & iis similia, quæ prædico vobis sicut prædixi: quoniam qui talia agunt, regnũ Dei non cõsequentur. Ita & sapiens ait, Via peccantium cõplantata lapidibus, & in finem Eccl. 21. illorũ inferi & tenebræ & pœnæ. Ita Ezechiel quoq; si a- Ezec. 18 uerterit, inquit, se iustus a iustitia sua, oēs iustitiæ eius, quas fecerat non recordabuntur. Et impius iste atq; adeo Siculis tyrannis omnibus immanior Lutherus affirmare audeat, omnia etiã peccata nihil nocere, modo quis credat Errori huius omnes vtriusq; testamenti scripturæ per diametrũ ad- Prou. 6. uersantur. Sapiens inquit, de homine peccatore, Morietur, quia non habuit disciplinam, non de fide tantum loquitur, quot enim Christianorum milia dånantur, nihil iuuat eos baptismus? Diabolicum autem erroris huius inuentum est, ipsique adeo dæmones virus istius hæresis per Lutherũ euouerunt, in detrimentum pœnitentiæ, confessionis, satisfactiois, aliorumque operum bonorum, quæ ipse erat aboliturus, in hoc vt plarium hominum procuraret damnationem. Verum hæc infra in sacramento pœnitentiæ. Veri autem Christiani non ita scelerate viuunt, alias & hic capitali supplicio, & illic æternis deputarentur incendiis. Intuentur hi potius exemplar & archetypum suum Christũ Dominum, qui statim a baptismo ductus est in desertum, & ieiunauit ibi 40. diebus, sine dubio etiã orauit, tentatusque a diabolo in tribus peccatis, victor ipse perstitit: ita & nos decet resistere diabolo, quanqis enim per baptismum facti

ffff iii

Rom. 8. sumus filii Dei, attamen pater filium male viuentem & inobedientē exheredare potest: unde & Paul⁹ ait, filii Dei sumus, quod si filii & heredes, heredes quidem Dei, coheredes autem Christi, si modo cōpatimur, ut & glorificemur: quapropter in alio quoq; loco dicit, nemo coronabitur, nisi qui legitime certauerit. Itaq; & hæc ad veræ pietatis perfectionem attinent, bene viuere, abstinere, & pati, mandata Dei seruare. nam si quis diligit me, ait Christus, mandata mea seruabit. Apostolos quoque dum ablegaret in vniuersum orbem, non tantum iussit prædicare fidem, quod Lutherus facit, sed addidit de mandatis, docere eos seruare omnia quæ præcepi vobis. Quod qui fecerit, & hic gratiâ & illic gloriam possidebit æternam. Amen.

2. Ti. 2.

HOMILIA XIII DE SOLENNITATE, quæ ante baptismum adhiberi solet.

Euntes docete omnes gentes. Matth. vii.

Vm satis hæcenus, dilectissimi in Christo fratres, dictum a nobis sit, quidnâ baptismus existat, quæ illius materia, quæ forma, qui minister, quis etiam debeat baptizari, & quid operetur baptismus, proximum est vt de baptismi vsu differamus, quomodo ille in ecclesia cum festiua solennitate pergatur: in casu enim necessitatis, quum acceleratur baptismus in priuato, solennitates illæ non seruantur, quas nunc non eo quidē recensimus, quasi nesciatis id quod in ecclesia Dei coram oculis vestris quotidie conspicitis, sed vt occasionem habeamus docendi, illâ quoque solennitatem ab ecclesia institutam, in sacris literis esse fundatam, neque probabilibus carere rationibus: & vt vos attentius consideretis deinceps quidnam hic agatur, atque cum totius ecclesiæ congratulatione celebretur.

Ceremo-
niæ bap-
tismi
Gen. 3.
¶ Principio quum paruulus aliquis ad fores templi deferretur baptizandus, interrogari solet, masculus ne sit an femella, quoniam orationes & benedictiones omnes quæ dehinc adhibentur, iuxta differentiam sexus debent variari, idque ex vera ratione, nam & maledictio illa non sine discrimine lata est super Adamum & Eam: mulier enim dixit Deus, Multiplicabo ærumnas tuas & conceptus tuos: in dolore paries filios & sub viri potestate eris. Adz vero dixit, maledicta terra in opere tuo, in sudore vultus tui vesceris pane tuo & c. Itaque hæc scire debet sacerdos

de sexu, quanuis in quibusdam ecclesiis non obseruetur eo de ecclesiæ quæ deinceps quærentur. & hoc colligi potest, hierar. c. vt quum de nomine quærit, facile etiâ de sexu certior esse 2. Par. 2. potest. Et hæc altera quidem de nomine interrogatio iam inde a temporibus apostolorum in vsu habita est, siquidem Dionysius Pauli discipulus solennem baptizandi formulâ Concil. 4. ab apostolis vsurpatam ad longum describit, inter alia ait, sacerdotes etiam adscribere solitos fuisse nomen baptizandi & patrini simul. Id inde in continuo vsu remanisse certum est ex concilio Carthaginensi, vbi sic habetur, baptizandi nomen suum dent, & diu sub abstinentia vini & carniû, ac manus impositione, crebra examinatione baptismum percipiant. ratio illius est quod electos deus cognoscit ex nomine. vide Tom. 2. Hoc fiebat olim in solenni scrutinio catechumenorum, quod habebatur feria quarta post dominicam lactare. 2. Querit postea sacerdos, an paruulus non antea sit baptizatus, ne forte rebaptizetur, quod peccatum grâde foret, & per hoc sacerdos officio sacerdotali per omnem vitam suam priuaretur, sicut in multis conciliis Græcæ & latinæ ecclesiæ etiam transmarinis est conclusum, vt in concilio Carthaginen. Rhomæ, sub papa Siricio, & Innocentio, in quinto concilio Constantinopolitano, & aliis multis. Quomodo autē se gerere debeat sacerdos, si paruulus sit antea baptizatus, sub finem dicturi sumus.

2. Duo quædam sunt præcipua quæ ad huius sacramenti faciunt solennitatē, catechismus, & exorcismus, hoc est institutio & adiuratio spiritus immundi. Commiscetur quidē ambo hæc inter se, & iis adhibetur tertium, quod est oratio & vniuersus reliquus ornatus qui huic solennitati adhibetur, sicut dicturi sumus deinceps. Tantum hic de duobus prioribus dicemus, quauis enim Neochristiani vtuntur aliquot partibus huius solennitatis ab ecclesia mutuatis, multa tamen intermittunt, pro diuersitate singularum sectarum, & furore quo quisque circa suæ hæresis defensionem est correptus. Primum ergo catechismus, hoc est institutio si scilicet ante baptismum, fundatur in verbis Christi, in vsu apostolorum & martyrum, atque vniuersalis ecclesiæ vsq; in hodiernum diem, ita enim Christus, Ite, inquit, ad apostolos, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti. ¶ Ecce prius docere oportet quam baptizetur. Id adeo Petrus statim obseruauit in die pentecostes, quâdo post prædicationem, denique

Hugo II.
2. de sac.

Catechi.

Mat. vii. baptizauit tria milia hominum. Vfus hoc more est & Philippus diaconus cum Eunuchio Candaeis reginae, quem prius in fide erudiuit, & tamdiu quidem, donec ipse baptismum appetens, aquam monstraret, ne quid impediret baptismum: forma haec multum necessaria fuit in primitiua ecclesia, quando fere adultiore & rationis iam capaces baptizabantur, dummodo baptismus voluntarie ab eis & extra coactionem recipiebatur. Et ob hanc catechizationem in primitiua ecclesia quicumque baptizandus erat aliquo indigebat qui eum reciperet, & pro ipso in baptismo responderet, atque is susceptor siue anadochus apud Dionysium dicebatur, qui nobis est patrinus, quia quum patrem habent sacerdotem, pater baptizandi efficitur. Aliquanto enim tempore ante baptismum oportebat eum articulos fidei addiscere, qua de re Augustinus peculiarem inscripsit libellum, de catechizandis rudibus, ad quendam qui dicebatur Deogratias. Obiicit, Catechismus hunc facile admitto, in iis erudiendis qui intellectum habent & rationis usu non careant, Paruuli catechizantes quae dicuntur, sed quid haec ad paruulos & infantes, non intelligentes hanc institutionem, unde & catechizandi catechismus illum paruulorum derident. Audi ad hoc, quia quauis paruulus haec non capit, ecclesia tamen eum in usu retinuit ex multis causis. Primum quoniam ex eo quod iam plenitudo gentium intravit & illorum quoque ethnicorum filii abalienandi non sunt ab ecclesia, decuit ob unitatem fidei, ut eadem baptizandi ratio in paruulis obseruaretur & adultis, quoniam omnino non uisum est consultum ecclesiae cum paruulis differre usque ad annos perfectae rationis, ne morte praeventi ante baptismum damnarentur, quia Dominus vnus est, vnus deus, & baptismus vnus. 2. Consulte etiam ecclesia medicinam salutis eo direxit, ut sicut paruuli per alienam transgressionem incurrerunt peccatum, ita per aliorum confessionem redirent in gratiam per baptismum. 3. Ad haec quando tam utile sacramentum est baptismus, ad illius quoque solennitatem non parum facit ipse catechismus. 4. Insuper & ad hoc prodest, ut patrini queant paruulis baptismi sui exhibere testimonium, & si huiusmodi baptizatus in infantia neminem forte haberet, qui eum de hiera. c. inde erudiret in fide, ut patrini sui admonerentur officij, & x. par. 3. sciant quidnam docere illum debeant. Audi & hic Dionysius

sic dicentem, Istud quum piissimis ducibus nostris in mentem uenisset, visum est admittere infantes hoc modo, vt naturales oblato paruuli parentes, puerum vni ex fidelibus tradant praeclearo diuinarum rerum magistro, sub quo iam puer sit, quasi sub patre diuino, sanctaeque salutis alumno. Hunc itaque praesul spondentem, puerum iuxta sanctam educaturum vitam, requirit vt abrenunciationem profiteatur fidemque confiteatur, non (vt illi ridentes aiunt) alium pro alio imbuat sacris, neque hoc ille ait, ego pro puero abrenunciationem facio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita, puer renunciat & profitetur, id est spondeo puerum inducturum quum ad sanam intelligentiam venerit, sedulis adhortationibus meis vt abrenunciet contrariis omnino, profiteaturque & peragat diuina quae pollicetur. posteaque haec. 5. ratio esse pro defendendo catechismo, vt sic paruulus vbi venerit ad annos suae rationis, religionem Christianam diligentius simul & deuotius cumque maiori reuerentia susciperet addiscendam atque confitentem: iam tum intelligens suo loco id spondidisse susceptorem suum olim, Exorcismus

3. Alterum quod in baptismo praecipuum sit, diximus esse exorcismum, ipsam scilicet diaboli adiurationem, ne ille potestate sua fretus baptismum paruuli impediat. Et quauis hoc ex Neochristianis alij vtantur, alij non, attamen sacrarum literarum testimoniis hunc quoque comprobabimus, hic in communi & vniuersaliter quidem, deinde autem specialiter in qualibet forma. Costat enim vel Petro testis, quod aduersarius iste noster sicut leo rugiens circumcui, querens quem deuoret. Is ergo propter peccatum parentum primorum potestatem accepit in hominem, atque super omnia illa quae in usum veniunt hominis, (vide homilias de dedicatione.) Sic itaque quum nulla sit conuentio Christi & belial, quicquid in obsequium & cultum diuinum impendi debet, id antea exorcizetur oportet. Paruuli quoque quum per baptismum veluti dedicentur, & consecrentur deo, sicque filij fiant lucis, operae precium est per coniurationem ab iis vel expelli aduersarii potestatem. Id ita esse non humanitus inuentum sed a Christo institutum, in vtrunque tibi Euangelistam Matthaeum & Lucam, qui narant potestatem hanc exorcizandi Christum tradidisse apostolis, idem & in die ascensionis dixit, signa eos qui crediderint haec sequentur, in nomine meo daemones eiicient, Di

1. Petr. 5.

Tom. 3.

2. Cor. 6.

Mat. 16.

Luc. 9.

ces autem loquutum id esse dominum de corporali eiectione
 Mar. vii. dæmonum ab hominibus obsessis, nō autem de coniurato
 ne spirituali? Imo si per hanc commissionem habuerunt il-
 li potestatem super maius, utique & super id quod minus
 erat. Minus autem est diabolus hoc modo coniurare,
 In homi. quam eum potenter ab homine obsessio eicere. Habe sup. r
 ascens. hac re etiam tibi verba Gregorii: sic inquit, sancta eccle-
 domini. sia quotidie spiritualiter facit, quod tunc per apostolos cor-
 poraliter faciebat, nam sacerdotes eius quum per exorci-
 smi gratiam manū credentibus imponunt, & habitare ma-
 lignos spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud fa-
 ciunt nisi dæmonia eiciunt? Huncq; adeo morē semper fuisse
 in ecclesia, quum satis confirmat hæc verba Gregorii, ut
 vero & ante eum testatur id Augustinus dicens, Ipsa eccle-
 sia sacramenta, quæ tam prisca traditionis autoritate con-
 celebrat, ut ea isti quavis in paruulis existiment simulato-
 rie magis quam veraciter fieri, non tamen audeant aperta
 Lib. 2. de improbatione respicere, ipsa inquam ecclesie sacramenta
 pe. orig. fati indicant paruulos a partu etiam recentissimos per gra-
 cō. Pella- tia Christi de diaboli seruitio liberari. Excep̄to enim quod
 gia. c. 4.º in peccatorum remissionem, non fallaci sed fidei mysterio
 baptizantur, etiam in eis prius exorcizatur & exufflatur
 potestas contraria, cui etiam verbis eorum a quibus portā-
 tur, se renunciare respondent. Ecce quomodo & tempori-
 bus Augustini in vsu habitū fuit pueros exorcizari non se-
 cus quam hodie fit, imo & temporibus apostolorum id ita
 factum est, sicut statim ex Dionysio probabimus. Vnum
 autem hic præterire non licet quod et si in primordio, eccle-
 sia adhuc quoque solitus est in adultis catechismus exor-
 cismo præponi, ut docet Hugo de sacramentis, diuersimoda
 Hugo men obseruatur in paruulis. primum enim locum tenet, ut
 mox dicturi sumus exorcismus ipse: verum Hugo forsitan
 L. 12. par loquitur de fidei informatione specialiter in conuersione
 6. cap. 10 alicuius infidelis, & iam eruditi in fide. Nam in platis-
 que iam dicecibus mixtim hæc peraguntur, quod si an-
 te & post exorcismum, quædam partes catechismi absol-
 uuntur.
 4. Nos hic quædam præuia baptismi paucis percur-
 remus. primum enim sacerdos querit, Abrenuncias sathana
 Cap. 2. & omnibus operibus eius, & omnibus pompis eius: ubi
 Par. 2. patini ter respondent, Abrenuncio, (quibusdam tamen in
 locis hoc post exorcismum tandem fieri solet) profectum

que id est a temporibus apostolorum, autore Dionysii. quū
 ait, Et quum post trinam abrenunciationis contestatio-
 nem tertio se ille abrenunciare professus fuerit. Affirmat Super A
 hoc ipsam & b. Hieronymus quum dicit de baptismo lo- mos. 6.
 quens. Vnde & in ministeriis primo renunciamus ei qui in
 occidente, nobisque moritur cum peccatis, & sic versi ad
 orientem pactum ininus cum sole iustitiæ, & ei seruituros
 nos esse promittimus. Ad antiquum ibi morem respec- Mos ba-
 xit, quo baptizandus primum se vertebat ad occidentem, puzandi
 & postquam abrenunciasset sathana, vertebatur rursus ad
 orientem, sicut & Dionys. testatur: eius abrenunciationis
 meminit & Ambros. super epist. Pauli ad Coloss. & aper- Ambro.
 tius lib. 1. de sacramen. cap. 2. ubi dicit, fideles olim interro cap. 2.
 gatos in baptismo an renunciarent sathanae & operibus
 eius, deinde an etiam mundo & voluptatibus eius, nos se-
 cius paulo vitmur. Verum interim hic committere non
 possum ut non verba adiciam sequentia apud Ambrosium,
 quoniam ea vehementer quemlibet Christianum admonet
 pacti sui atque promissi: sic enim ait ille, Memor esto sermo-
 nis tui, & nunquam tibi excidat tuæ series cautionis: si chi-
 rographum homini dederis, teneris obnoxius ut pecuniā
 eius acceperis teneris astrictus, & reluctanter te scenera-
 tor astringit, atque illic tua cautione conuinceris, ubi ergo
 promiseris considera, & quib. promiseris, leuitam (quia illi
 tunc exorcizabant, iam autem omnia facit presbyter) vidi
 sti, sed minister est Christus, ergo chirographum tuum ten-
 netur non in terra, sed in cælo. Meminit eiusdem renuncia-
 tionis & beatus Augustinus dicens, si adiutorium nostrum Lib. 2. de
 in nomine domini est, renunciemus diabolo, pompis & an symbolo
 cap. 1. gelis eius. Videte dilectissimi quia hanc professionem ver-
 stram in curiam profertis angelicam: nomina profectium
 in libro excipiuntur vitæ. Possent istiusmodi complu-
 res loci adduci ex Hieron. Ambrosio, Augustino, Beda &
 aliis, sed breuitatis studio superfedebimus illis, tu vide Hu-
 gonem, & longe pulcherrimum super hac re locum apud
 D. Chrysof. Tomo. 4. Homil. 21. cui titulus est, Catechesis Chryso.
 ad illuminandos, & c. ubi monet verbum hoc cuilibet Chri-
 stiano semper habendum in ore & præ oculis, Abre-
 nuncio tibi sathana, & coniangor tibi Christe, nec vn-
 quam absque hac voce excas: oremus dominum Deum,
 & c.

HOMILIA XV
**HOMILIA XV DE REL-
 liquis solennitatibus ante baptismū.**

Quum sanctificatus fuero in vobis, effundam super vos
 aquam mundam. Ezech. 36.

Tsi baptismi sacramentum a Christo domino ad
 animarum purgationem est institutum, ille tamē
 per magisterium spiritus sancti ipsosque aposto-

los multas præclaras solennitates ante baptismum vsurpa-
 ri solitas instituit: quibus ipsam baptismi dignitatem osten-
 dere nobis voluit, quod tam solenni adparatu & præpara-
 tione suscipitur, ita vt fere homines ante eius susceptionem
 aliquatenus sanctificentur, nondum super eos effusa aqua
 baptismi, iuxta illud propheticum, Quum sanctificatus fue-
 ro in vobis, effundam super vos aquam mundam, & mun-
 dabimini ab omnibus inquinamentis vestris: superiori autem
 homilia duo præcipua excusimus quæ ante baptismū
 adhibentur, catechismus & exorcismus: vt autem plus
 afficiantur homines circa hoc venerabile sacramentū, ani-
 mum induxi omnes solennitates & ceremonias ibi obser-
 uatas euoluere. hæc tamen quoque dictum est quomodo bap-
 tizandus siue susceptor abrenunciât diabolo, nunc porro
 progrediamur.

**Exuffla-
tio.** Ter exufflat sacerdos in puerum, & ait, Exi immū
 de spiritu ab hac creatura dei, & da locum aduenienti spi-
 ritui sancto paracletō. Exufflatio ista iam inde a temporibus
 apostolorum remansit in ecclesia vsque ad hodiernum
 diem, nisi quod in primitiua ecclesia ipse qui baptizabatur
 etiam exufflatur, sicut testatur Dionysius, quum: ait deinde
 occidentem versus baptizandum statuens intendentem ac
 manus impingentem ad eandem regionem conuersas, in-
 sissillare illum ter sathanam iubet, ac præterea abrenuncia-
 tionem profiteri. Ita & Augustinus inquit, pueri exorcizā-
 tur & exufflantur, Christus quoq; exufflauit in apostolos
 Iob. 2. o. quando contulit eis spiritum sanctum.

**Vbi su-
pra.** Deinde cōsignat sacerdos paruulum in fronte &
 pectore signo crucis dicens, signum sanctæ crucis domini
 nostri Iesu Christi in frontem pono: signū saluatoris domi-
 ni nostri Iesu Christi in pectus tuū pono. Meminit eius rei
 de conf. dist. 4.

**De sym.
Li. 1. c. 1.** tur & exufflantur, Christus quoq; exufflauit in apostolos
 Iob. 2. o. quando contulit eis spiritum sanctum.

**c. postea
de conf.
dist. 4.** Deinde cōsignat sacerdos paruulum in fronte &
 pectore signo crucis dicens, signum sanctæ crucis domini
 nostri Iesu Christi in frontem pono: signū saluatoris domi-
 ni nostri Iesu Christi in pectus tuū pono. Meminit eius rei
 de conf. dist. 4.

At: recole frontem tuam, ne signa expauescas aliena. sic ni-
 mirum, ipsi Iudæorum quoque postes signabatur in AEGYPTO. par. 2.
 pro, ne angelus percussor ingredere in aedes: sicut pulchre
 inducit Augustinus contra Faustum & ait, sanguine illinū
 tur postes, vt pernitias depellatur: signantur signo domini-
 cæ passionis in frontibus populi ad tutelam salutis. & rur-
 sus super Iohannem, Ad hoc, inquit, ipse dominus crucem
 suam, vbi cum demētia superbæ impietatis irrisset, in eorum
 qui in illum crederēt frontibus fixit, vbi est quodammodo
 sedes verecundiæ, vt de nomine eius fides non erubescat, &
 magis dei gratiam quam hominum diligit. Vide eundē su in sine.
 per I sal. 1. 41. & Dionysiuū similiter. Post hæc sacerdos ma-
 num imponit super caput paruuli & orat dicens, omnipo-
 tens sempiternus deus pater domini nostri Iesu Christi respi-
 cere dignare super hunc famulum tuum, quem ad rudimen-
 ta fidei vocare dignatus es, omnem cæcitatē cordis ab eo
 expelle, dirumpe omnes laqueos sathanæ, quibus fuerit al-
 ligatus Aperi ei domine ianuam pietatis tuæ, vt signo sapiē-
 tiæ tuæ imbutus omnium cupiditatum fœtoribus careat, &
 ad suauem odorem præceptorum tuorum lætus tibi in ec-
 clesia tua deferuiat, & proficiat de die in diem, vt idoneus
 efficiatur accedere ad gratiam baptismi tui percepta medi-
 cina, per Christum dominum nostrum.

Sal. Salem quoque acceptum sacerdos dehinc imponit
 in os paruuli & ait, Accipe salem sapiētiæ, vt habeas vitam
 æternam, pax tibi. Oremus, Deus patrum nostrum, deus vni-
 uersæ conditor creaturæ, te supplices exoramus, vt hunc fa-
 mulum tuum respicere digneris propitius, vt hoc primū pa-
 bulum salis gustantem non diutius esurire permittas, quo
 minus cibo repleatur cælesti, quatenus sit spiritu domini fer-
 uens, spe gaudens, nomini tuo semper deferuiens, perduc eū
 domine ad nouæ regeneratiōis lauacrum, vt cum fidelibus
 tuis promissionū tuarum æterna præmia consequi mereat-
 ur, per Christum dominum nostrum amen. Hæc iuxta cuiuslibet
 dicecesis consuetudinem obseruantur, cum disci-
 mine collectarum super masculos & fœmellas. Verum id
 irridet Neochristiani. quāuis enim quidam vtiuntur signo
 crucis in fronte & pectore, similiter & abrenunciatione il-
 la triplici, exorcismo, & euangelio, persuaderi tamen no-
 lunt vt salis vsum recipiant. Atqui nos illum etiam sacris li-
 teris esse consonum monstrabimus, atque a temporibus apo-
 stolorum ad nos profectum, siquidem sal peculiarem quo-

Serm. 3.
par. 2.

Lib. 12.
c. 30.

Tra. 53.

Oratio.

Sal.

Collect.

Sal in ba

Leuit. 2. que & mysticam habet significatione sicut legimus in Leuitico, Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies, nec auferes sal foederis dei tui de sacrificio tuo, in omni oblatione offeres sal. Ecce quod deus hic appellet sal foederis, ipsumque adeo voluit habere in omnibus sacrificiis, Vnde ait Be Super Num. 18 da super lib. regum. & habetur cōf. dist. 4. sal. Sal celestus sapientie quo initiantur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificiis iubemur offerre. Rabanus etiam exponit hoc de sacerdotibus & omnibus ecclesiasticis qui sapientiam habere debent apostolicā, quoniam precipue hoc deus dedit sacerdotibus signū, sicut legere est in Numeris, quia fœdus salis sempiternum est corā domino tibi & filiis tuis. Mat. 5. Eo respexit dominus quoque quum ait ad discipulos suos. Hom. 6. Vos estis sal terræ. ita enim & Orig. intellexit super Ezechielē, dicēs, Attēdite catechumeni, audite, & ex his quæ dicuntur præparate vosmetipsos dum catechumeni estis, diu necdum baptizati estis, & veniatis ad lauacrum & lauamini in salutem. Simon magus nō fuit lotus in salutem, de Hierusalem, inquit, neq; sale salita. Et hoc crimē est Hierusalem, quia non fuerat digna sale dei. Ego si credidero domino meo Iesu Christo, ipse me sal faciet, dicitq; mihi, vos estis sal terræ. Pie etiam credendum est, quod quādo in primitiua ecclesia baptizantur adulti, sal cōsecratum eis in os ponebatur: vt sic admonerentur, quatenus si inter gentes cōuersaretur, modesti simul & honesti essent in sermone. Atque in eius rei argumētum rex Artaxeres iussit, vt præfati salem impenderent in cultum dei citra mensuram. Typice quoque ideo Dauid percussit Idumæos in valle salis, quicunque enim salem habent sapientie dei, illi etiam profligant & percutiunt hostē suum diabolum. Idcirco & Christus dixit discipulis suis. Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos, bonum enim est sal. Aque hoc est quod Paulus neophytis scribit, sermo vester semper in gratia sale sit conditus, vt sciatis quomodo oporteat vos vniciq; respondere. Omnia hæc pulchre explicat Rabanus quoque de institutione clericorum, & ait, Tunc datur baptizato sal benedictum in os vt per sal typicum: sale conditus factore caereat iniquitatis, a ne vermibus peccatorum vltra putrefat, sed magis illatus seruetur ad maiorem gratiam percipiendam. Ratio autē cōsecrādi salis eadem est cū aqua benedicta quam supra adsignauimus, & habet sane verba pietate & deuotione plena, quid enim magis afficeret pijs homi-

num mentes, quam quod dicit sacerdos. Exorcizo te creatura salis in nomine dei patris & omnipotentis, & in charitate domini nostri * Iesu Christi, & in veritate spiritus * sancti. Exorcizo te per deum * viuum, per deum * verum, per deum qui ad tutelam humani generis procreauit & c. vt habetur in obsequiali.

Quum iam sacerdos ei quem baptizandum suscepit sal sacramentum dedit, & collectas perorauit, rursus exorcizare incipit & ait. Ergo maledicte diabole recognosce sententiam tuam, & da honorem deo viuo & vero, da honorem Iesu Christo filio eius & spiritui sancto paracletico, & recede ab hoc famulo dei, quia istū sibi dominus noster Iesus Christus ad suam gratiā & benedictionē fontēque baptismatis vocare dignatus est, & hoc signum sancte crucis * quod nos damus fronti eius, tu maledicte diabole nunquam audeas violare & c. Exorcismum hunc deinde conficit cum quatuor aliis deuotis precationibus.

Neque tacuit hoc Gregorius sed ait, in die baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promissimus, nā sacerdotes quum per exorcismi gratiam manum creditibus imponunt, quid aliud faciunt quam quod demonia ciiciunt? Similiter & Rabanus quum de sale dixisset subdit, dehinc iterum exorcizatur, vt diabolus suam nequitiam agnoscens, iustum per se dei iudicium timens, recedat ab homine, nec iam contentat eum arte sua subuertere, ne baptismum cōsequatur: sed magis honorem creatori suo exhibens, reddat opus deo factori suo. Postea legitur Euāgeliū Matthæi de paruulis, & orari solet oratio dominica, & saluatio angelica cum symbolo apostolorū, atq; oratiōe cōcludit exorcismū, Id adeo a temporibus quoq; deductū est apostolorū, siquidē & Dionysius meminit, quomodo episcopus cū omnib⁹ quotquot adfuit orat, & paruulo manus super caput imponat.

Sequitur hinc aliæ ceremonie perinde pie, quas veteres Christiani ante mille & ducetos annos apertionis nomine appellabāt: atq; hoc ita esse manifeste probat Ambrosius, quum ait, Quid egimus sabbato: nemper apertionem, quæ mysteria celebrata sunt apertionis, quādo tibi aures tetigit sacerdos & nares, quod significauit domin⁹ noster Iesus Christus in euāgelio, quū ei esset oblatus mutus, & surd⁹, & tetigit aures eius & os eius, & ait Epheta, quod hebraicū verbū est, & latine dicitur adaperire: eodē plane ordi-

Ho. 29. die ascē.

C. de hinc de cons. dist. 4.

Mat. 19.

Dionys.

Apertio.

Lib. 1. fra. ca. 1.

ne narrat hoc Marcus, quomodo adductum sibi surdū & mutum apprehendens dominus de turba seorsum misit, digitos suos in auriculas eius, & expuens tetigit linguā eius, & suspiciens in cælum ingemuit, & ait illi, Epheta, quod est adaperire, &c. Ex hoc nimirum factō Christi, & ex ipsi ritu sancto dicit ecclesia ad concludendum exorcismum, hunc ipsum apertioris morem: nam in quibusdam locis sacerdos pollicem spūto suo intingit, sicut Christus apud Marcum fecisse legitur. Alibi videas pollicem aliquātiſper luto illiniri, quod etiam a domino sumptum est: qui expuēs terram, factō luto e spūto liniuit oculos cæci: dehinc sacerdos crucis figurā signat in auricula dextra paruuli dicens, Epheta, quod est adaperire. * ad nares in odorem suauitatis. * Aliqui tangunt etiā linguā, Tu autem effugare * diabole. Ex Ambrosio liquet hoc suo tempore non esse usurpatum: os enim inquit non tangit episcopus, sed nares propter gratiam operis & muneris. Constat ergo ex superioribus verbis Ambrosii caeremonias illas esse in Euangelio fundatas, puta quibus Christus etiam ipse est visus: ut autem deuotio hominum qui baptismo astant, recolant, quid iis sibi velit ecclesia, age & hoc libet adicere, ait enim Rabanus, Hoc sacramentum hic agitur ut per saluam typicā & sacerdotis tactum sapientia & virtus diuina salutem eiusdem catechumeni operetur, ut aperiantur ei nares ad percipiendum odorem notitiæ dei, ut aperiantur ei aures ad audiendum mandata dei: ut aperiantur ei sensus intimo corde, ad respondendum sacerdoti inquirenti de articulis fidei Christianæ. Gulielmus Durandus plures affert rationes & expositiones, similiter & Ambrosius qui dicit, Aperite aures & bonum odorem vitæ æternæ inhalatum vobis munere sacramentorum capite. Sed hæc sufficiant, oremus iam dominum deum, ut ipse quoque per gratiam suam aperire dignetur oculos nostros, aures quoque, & nares, corda, animos simul ac sensus, quatenus sic diuinam ipsius cognoscamus voluntatem, bonitatem etiam eius addiscamus & misericordiam, gratiam, gloriam & maiestatem, ut ita hic in illius viuamus obedientia, quo tandē post hanc vitam illa potiamur æterna, Amen.

Mar. 7.

Iohan. 9

Ambro.

De insti.
clericor.
c. postea
de conf.
dist. 4.De my.
ste. initi.
c. 4.

HOMILIA XVI DE BAPTIZACIONE IN SE.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos. Mat. vlt.

Am olim in veteri quoque testamento Deus nō sentialia tantum in lege, sed & caeremonias omnes proprie admodum expressit, tum in sacrificiis, tū in vasis templi, a maximo vsq; ad minimū, tum & in ministris tēpli & vestitu &c. In nouo autem testamento nō perinde reuelata sunt omnia in Euāgelio, in hoc ut impleretur prophetia describenda lege illa in cordibus hominū, præter id quod Christus ipse promisit ecclesiæ magistrum, qui Hier. 13. eam dirigeret & induceret in omnem veritatem. Vnde facile colligere potestis, quorū quum baptisimus in Euangelio fit comprehensus, parum tamen caeremoniarum quæ circa eum exhibentur, ibidem contineatur, siquidē principes ecclesiæ Apostoli & eorum successores instituerūt eos ex instinctu spiritus sancti, sicuti primi concilii Hierosolymitani conclusio testatur, quæ sic habet, Visum est spiritu sancto & nobis, Reliquas igitur caeremonias nunc quoque excutiamus. **I** Peracto iam id demū exorcismo, paruulus in templum deferitur ad baptisterium, vbi & patrini cōparent, qui pro illo respondeant. Quondā vbi adulti baptizabantur, ipsi respondebāt sacerdoti, & licet antea dicerentur energumini, tunc tamen eo nomine amplius nō appellabantur. Quatuor enī nomina habebāt, quia dicebātur energumini priusquā exorcizaretur: post exorcismum quum iam ad baptisteriū peruenissent appellabātur cōpetentes, quia in vigilia paschæ vel pentecostes gratiā Dei per baptismū petierunt. Tertio catechumeni vocabātur, qui iam in fide eruditi nondum essent baptizati: neophyti autē dicti sunt, qui iam Christiani facti, fidē perceperant. Quum ergo paruulus venit ad fontem baptismi, primū querit sacerdos ex patris, velint ne paruulum illum baptizari (in aliquibus tamen ecclesiis præcedit abrenunciatio) quib. se id velle respondentibus, iniungit eis curam & officium, ut vbi deuenit paruulus ad vium rationis, doceat eum primordia fidei, orationem dominicam, angelicam salutationē, & symbolum Apostolorum, id quoque se facturos profitentur illi, quos inde sacerdos iubet leuatis sursum digitis, loco pueri abrenunciare sathanae, & omnibus operibus suis, & omnibus pōpis eius. ad hæc singula vbi responderint semper,

.SSSS

Energumini.

Cōpetēs,
Aug. de fide & operib.⁹, cap. 6.
Catechumeni.
Neo.

Act. 15.

Hier. 13.
Ioh. 14.
16.

tunc quærit an credat in Deum patrem omnipotentem, quo affirmato, procedit ille ad fidem de filio, & spiritu sancto habendam certoque concipiendam. Et quavis symbolum omnibus proponebatur adultis & ratione utentibus in primitiua etiã ecclesia, sicut conciliũ Bracarense 20. die exprimit ante vigiliam Paschæ, conciliũ Agathense tantũ octo dies nominat, ea tunc esset vigilia dominicæ Palmarum, se enim habet, placuit nobis, vt in omnibus ecclesiis ad vnum præscriptum diem, s octauum ante festũ paschæ, cõpeterentibus symbolam prædicetur. Conciliũ Laodicense tres instituit septimanas, quibus catechumeni erudirentur in fide, & tandem feria quinta vltima septimanæ symbolum fidei cõfiterentur corã episcopo: nunc vero sacerdos fidei articulos etiã infantibus edicit, quorum loco patrini respondent, & per patrilinos ipsi paruuli se credere profitentur. In summa pro certa tẽporis conditione cõperio quoq; cum catechumenis vel festinatũ esse vel dilatũ baptismũ, in cõcilio enim Agathensi octimestre spatium Iudæis cõstitutum erat quo fide addicerent, Gregorius autẽ ratus nimis id longũ fore, in registro suo ad Faustinum scribit, ne forte mora hæc longior animos eorũ auocaret a professione fidei, ideoq; 4. tantũ dies eis præfixit, Quicquid id sit, omnib; modis oportet præcedere symbolũ, quod apostoli cõstituerũt, Hieron. Ambros. & August. testantibus: de iis oibus præclare dicit Aug. Omnia sacrameta quæ acta sunt & aguntur in vobis per ministeriũ seruorum Dei exorcismis, orationibus, canticis spũalibus, insufflationib; cõlicio, inclinatione ceruicũ, humilitate pedũ, hæc oĩa escæ sunt quæ vos reficiũt in vtero, vt renatos ex baptisimo hilares vos mater exhibeat Christo. Accepistis & symbolũ protectionem parturientis contra venena serpentis. de abrenunciatione sathanæ satis iam supra diximus ex Dionysio, Hierony. Ambros. & August. id enim scædus est quod inquit quilibet Christianus cũ Christo domino, spondens fore se hostem hostis domini sui, sicut docet Hierony. Atq; hæc abrenunciatio tam manifeste ex sacris est desumpta doctoribus, vt nõ possit a quocũque vero Christiano abnegari.

Vnctio
pueri. 2. Post hanc sathanæ abrenunciationem & Christianæ fidei confessionem, sacerdos paruulum adsumit in laeuam manum, deinde pollicẽ intingit in oleum catechumenorum iubetq; paruuli nomen edici, & hinc duas facit cruces, vnam in pectore, alteram inter scapulas dicẽs, Vngitur

oleo salutis in Christo Iesu, domino nostro. Hic iam quoque elaborandum nobis est, vt ostendamus illum vngentem morem deriuatum esse a temporibus apostolorum, martyrum & confessorum, deinde dicendũ nonnihil est de mystica significatione: siquidem B. Dionysii. clare docet, sicut Dionys. & ab Apostolis, & apostolicis viris didicerat vsum baptismi, quomodo sacerdos adferat oleum vnctionis, & quod Homil. episcopus ter vngat eum qui baptizãdus est, bis ante baptismum & semel postea. Id ita remansisse in ecclesia, testatur de sacra. 7. lib. 1. Origines super Ezechielem, & Ambros. quoque dicit, Vnctio cap. 1. nimis ad fontem, ingressus es, cõsidera quos videris, quid vnctio loquens sis, cõsidera, repete diligenter, occurrit tibi leuita, occurrit presbyter, vnctus es quasi athleta Christi, quasi luctamen huius sæculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina. Neque vero temere morem hunc per spiritus sancti instinctum ab ipsis suscepit Apostolis, quoniam & in veteri testamento sacerdotes vngebantur, similiter & reges, vt Saul & Dauid ter, Iohannes quoque in persona o- Exo. 14. minum Christianorum ait, redemisti nos Deo in sanguine 1. Reg. 1. tuo ex omni tribu & lingua & populo & natione: & fecisti nos Deo regnum & sacerdotes, Petrus etiã de Christianis Apoc. 15. omnibus loquens inquit, Vos estis genus electum, regale sacerdotiũ. Quum igitur omnes Christiani in baptisimo spirituales efficiãtur reges & sacerdotes, ad id muneris spiritualiter etiam eos inungi conuenit. 3. Eandem rationem Ambrosii, quoque proponens dicit: ideo in barbam Lib. de Aaron, vt fas electũ genus sacerdotale, pretiosum. Omnes ini. ca. 6 enim in regnum Dei & in sacerdotium vngimur gratia spirituali. quæ autem altera inunctio fiat in pectore, altera inter scapulas, quavis id ipsum nequeat byblicis scripturis roborari, nisi quia hic mos ab apostolis iam inde per manus successorum, ita nobis traditus est. sicut illarum trium vnctionum meminit etiam Augustin. tamen quia rationaliter spiritus sanctus regit ecclesiam, possunt hic quoque rationabiles causæ assignari. In pectore ergo inungitur paruulus, qui locus est cordis, ideo nimirum, vt vera fides cor ipsius possideat, & omnes errores euellantur. Inter scapulas autem vngitur, vt fortis efficiatur, & valide robustus ad operandum, ideoque oleũ a pectore ad scapulas deferatur, quando fides in animo concepta, ipso quoque tum ver- C. de in- botum opere adimpletur. Rabanus in hunc modum ex- de cõse. ponit. Vngitur inquit, pectus illius oleo sanctificato, cum dist. 7.

inuocatione sanctæ trinitatis, vt nullæ reliquæ latentis inimici in eo resideant, sed in fide sanctæ trinitatis mens eius confortetur: vngitur & inter scapulas de eodem oleo, vt vndique muniatur, & ad bona opera faciendâ per Dei gratiâ roboretur, de reliquis vnctionibus plura dicentur infra, & cum primis in vltimo sacramento res hæc per sacrarum litterarum testimonia vbertim explicabitur.

4 Post hæc rursus ter sacerdos interrogat paternos, velint ne paruulum baptizari: quibus affirmantibus ad se, velle, inquit nomen illius, quo expresso, sacerdos hanc altera manu aquam ter fundit super paruulum, vel ipsum ter immergit in fontem, sic dicens. Ego baptizo te in nomine patris & filii & spiritus sancti, Amen. Atque hic solus & vnicus est baptismus substantialis, verum scilicet sacramentum, reliqua omnia ad celebriorem illius solennitatem faciunt tantum & ad ipsam diuini nominis gloriam, quando & in baptismo tripitas alma operatur, atque vterque paruulus a peccatis & sordibus tenebrarum liberatus efficitur filius lucis, sicut supra in homilia quadam dictum est de huius sacramenti effectibus. Hic autem nemini mirum videatur, quod repetatur quod antea vsurpatum fuit, quia id quoque a temporibus Apostolorum ad nos peruenit, vt sicut antea interrogati erant patres, ita & apud fontem interrogentur amplius de nomine paruuli: id inuenias in ipsa

Dionys. etiam Dionys. quod nomen paruuli & patris primi adscribatur. sic enim ait, Quum baptizandum eiusque susceptorem quispiam sacerdotum ex descriptione celsa voce prædicauerit, ille quidem a sacerdotibus se tenentibus in aquam, ducitur ad pontificis manum, pontifex autem superne astans quum rursus per aquas sub pontificis manu sacerdotis eius qui initiatur in clamauerint nomen, ter illum pontifex mergit: sic enim & symbolum bis hic vsurpatur, primum præ foribus templi inter exorcizandum, deinde apud fontem, vbi inquit sacerdos de tribus articulis fidei ad trinitatem personarum spectantibus: sicut ait Ambrosius, Descendisti, recordare quid responderis: quod credas in patrem, credas in filium, credas in spiritum sanctum. Porro fontem baptismi extra inuitabilis necessitatis casum oportet esse consecratum, & non quamlibet aquam communem. Quoniam etiam notis fuit, vt quancumque baptizandus aliquis adueniret, tunc primum fons consecratur, testante id Dionysio, qui dicit, Ipse (presbyter vel pontifex) ad

De myst.
init. c. 5.

Dionys.

optionis matrem proficitur, eiusque aquas sancta prece Cōsecra & inuocatione sanctificans, terque in eas ad crucis effigiem tio bapt. sanctissimum fundens vnguentum, illasque hoc ritu perficiens, terque ad numerum sacre effusionis carmen (quod propheta Deo pleni diuinitusque afflati cecinerunt,) pronunciat, semel scilicet per singulos sancti vnguinis actus. Idemque affirmat Ambrosius, & ait, Aqua sine prædicatione dominicæ crucis ad nullos vsus futuræ salutis est: quum autem salutaris fuerit crucis mysterio consecrata, tunc ad vsu spiritualis lauacri & salutaris poculi temperatur: & alibi forma baptismatis & vsus hoc habet, vt ante fons consecratur, & tunc descendat qui baptizandus est: primum enim quum Lib. 1. de ingreditur sacerdos, exorcismum absoluit: deinde super a- sacram. quas inuocat Deum: mox orat, vt fons benedicatur: & vt alii cap. 5. fiat præsentia æternæ & indiuiduæ trinitatis. Atque eâ ob causam scriptura commemorat, quia spiritus domini ferebatur super aquas: id enim tunc demum intellectum est, quando spiritus sanctus visibiliter apparuit in baptismo Christi, qui nunc quotidie apparet inuisibiliter in baptismo paruulorum. Idem sensit & Cyprianus, volens aquas prius mundari & purificari debere atque sanctificari per sacerdotem, vt is deinde sic possit cum baptismo abluere baptizati peccata: sed neque hoc tibi fieri mirum debet: nam quum omnia tabernaculi vasa olim consecrabantur, quum non & fons baptismi in quo homo peccator ab Adam progenitus, per gratiâ Dei regeneratur, & per spiritum sanctum in Christo Iesu & in morte eius, vt inquit Pau. Rom. 6. Quid quod nec aliquid concludit istud quod prætexunt Neochristiani, Christum esse baptizatum in aqua non consecrata, vt sic nos quoque oportet, in eiusmodi aqua baptizari. Si enim ex baptismo Christi volent exemplum sibi sumere, statim obiciemus eis, Christus baptismo Ioannis baptizatus est, itaque & vos cogemini tantum baptizare baptismo Ioannis: deinde Christum iam triginta fuit annorum quum baptizaretur, igitur vos quoque neminem baptizabitis ante trigessimum annum. Pulchre ergo ait Ambrosius, Christus ante descendit, sequutus est spiritus sanctus. Quare ratione: vt non quasi ipse egere dominus Iesus sanctificationis mysterio videretur, sed sanctificaret ipse, sanctificaret & spiritus. Alia autem de nobis ratio est, quia enim baptismus sanctificat homines: ideo Ecclesia illum antea benedicat, vt ibi assistet virtus spiritus sancti purificans animas ab omni labe peccatorum, sicut id ipsum spiritus sanctus docuit

Apostolos, & per eos vniuersam Ecclesiam a temporibus Apostolorum vsque ad nos. De prece[m]ur dominum.

HOMILIA XVII DE IMMERSIONE PARUULORUM IN BAPTISMO, DE VNCIONE.

Euntes, docete omnes gentes. Matth. vii.

Vperiore[m] homilia dictum est de baptismo, quomodo sacerdos aqua[m] debeat fundere super paruulum: vel ipsum etiam aqua[m] immergere, atq[ue] haec co[n]suetudo declarauimus, vt pateat vniuscuiusque Ecclesiae more[m] esse seruandum, vt refert Augustinus Ambrosiu[m] respondisse matri suae Monicae. Ita hic non refert, semel ac ante

Ad in-

quid.

Januar.

Lib. 1. re-

gis. cap.

41. ad

Leandru[m].

Lib. 2. de

facra.

cap. 7.

Act. 2. 4

Gregor.

Trina i-

mersio.

Gregor.

Rom. 6.

Dionys.

Cano.

50.

ius declarauimus, vt pateat vniuscuiusque Ecclesiae more[m] esse seruandum, vt refert Augustinus Ambrosiu[m] respondisse matri suae Monicae. Ita hic non refert, semel ac ante immergas paruulum in fonte[m] baptismi, sed cuiusq[ue] dice[n]tis seruanda interim est co[n]suetudo, sicut scribit beatus Gregorius cuidam Leandro episcopo, de trina immersione baptismatis, nihil responderi potest verius, quam quod ipsi sensissetis, quia in vna fide nihil officit Ecclesiae co[n]suetudo diuersa. Id ita licet colligere ex Ambrosio, is enim Mediolani filium baptizandum ter immerfit in aqua[m], quando confitebatur tres illos articulos de tribus personis in symbolo, quae co[n]suetudo apud nos plane non est. Doctores quoq[ue] in ea sunt sententia, vt dicat Petrum quado in die pentecostes baptizauit tria milia hominum, & deinde rursus quinque milia, non per immersionem sed tantu[m] asperisionem aquae baptizasse. Itaque haec omnia ideo fusius tractauimus, quonia[m] singula pia[m] & vere Christiana[m] possunt habere intentionem, sancta[m]q[ue] significationem, sicut beatus Gregorius in superiori Epistola dicit ad Leandru[m], reprehensibile nullatenus esse potest infantem baptismate vel ter vel semel immergere, quado & in tribus mersionibus personaru[m] trinitas & in vna potest diuinitatis singularitas designari. Vt tamen obtinuit inter Apostolos & per vniuersam Ecclesiam, vt paruuli immergeretur, vnde & Gregorius ait, Quod tertio mergimus, triduanae sepulturae sacramenta signamus, quia in morte Christi baptizamus omnes. Fuisse autem hanc Apostolorum co[n]suetudine[m] vt ter immergerent, testis satis magnus & certus nobis est Dionysius dicens, Ter illum pontifex mergit, hac trina illius mersione & emerfione tres beatitudinis diuinae personas in clamas. In canonibus quoq[ue] Apostoloru[m] legitur, quomodo si prohibuerint, ne quis siue episcopus siue sacerdos semel tantu[m] immergat: idq[ue] tum

inde esse obseruandum in ecclesia vt plurimum, ipsi testantur pontifices, Pelagius, Zacharias, & Gregorius, audiuit in se ipsum idem approbari per Ambrosiu[m], & inuenimus idem o[mn]i do de apud Hieronymum, qui sic ait super epistolam ad Ephes. 4. confes. Eodem modo & in patrem & in filium & in spiritum san[ct]um dist. 4. Etum baptizatur, & ter immergimur, vt trinitatis vnu[m] appareat sacramentum. Meminit huius trinae immersionis etiam Augustinus in sermone, sicut eum allegat Petrus Longobardus & Gratianus de co[n]sec. dist. 4. postquam. Quorundem de autem nonnullae ecclesiae ceperint contra formam Apostolica[m] dist. 4. licam semel tantu[m] immergere, rationem subinfert Gregorius Gregorius, & dicit, Sed quia nunc hucusque ab haereticis infans in baptismate tertio mergebatur, sciendum apud vos esse non censeri, ne dum mersiones numerant, diuinitatem diuidant, dumque quod faciebant faciunt, se morem nostrum vicisse gloriantur. loquitur hic Arrhianis contententibus, non esse vnam diuinam essentiam in tribus personis, quod etiam euincere conabatur hoc trina immersione. Hoc quoq[ue] ex quarto concilio Toletano satis probatur, vbi sic conclusum est, propter vitand[u] schismatis scandalu[m] vel haeretici dogmatis vnu[m], simplam teneamus baptismi mersione[m]: ne videantur apud nos, qui tertio mergunt. haereticorum approbare assertionem, dum sequuntur & morem. Confirmantur haec omnia & sanctus martyr Cyprianus scribit ad Magnum, satis esse baptismi, quando aegroti iam decumbentes in lecto asperguntur aqua, & sic baptizantur: idq[ue] probat veteri quoque testamento aqua purificationis dici solebat aqua asperisionis, neq[ue] satis facit quod quidam subterfugere cupientes dicunt Cyprianu[m] loqui de aqua benedicta. Na[m] Cyprianus si quis totum euoluat Epistolam, is facile animaduertet eum agere de sacramento baptismi: ita enim inter caetera inquit, in sacramentis salutaribus necessitate cogente, & deo indulgentiam suam largiente, totum credentibus co[n]ferunt diuina compendia: & inde, Apparet asperisionem quoq[ue] aquae instar salutaris lauacri obtineri. In sequentibus etiam affirmat huiusmodi infirmu[m], sic conualescat, rebaptizari non debere. Video quid & Haymoné super Paulum sic scribit. In suo sensu abundabat Cyprianus, quando semel mergebat in baptismate paruulos, quia quod intelligebat studiose adimplebat, bonis operibus abundado: licet in hoc facto nescius dehaereret: sed quia bonis operibus abundabat, postea corre-

Etus a domino, abundavit altiori sensu, ter illos mergendo (vnde hæc Haymo accepit fateor me nescire, quia apud Cyprianum illa non legi, quæ hic sibi imponuntur) volens nunc prætereo explicare pluribus quidnam trina hæc immersio sibi velit. nam vt supra dictum est, triduum ibi significatur sepulturæ dominicæ. Adultus quoque homo, quum baptizatur a triplici peccatorum genere liberatur, cordis, oris, operis. Alii ad hæc tria referunt ad Christi mortem, sepulturam & resurrectionem. Sunt qui etiam immergunt primum capite versus orientem, secundo versus septentrionem, sicut exponit Richard. Bonavent. asserit in Gallia baptizari per asperionem non immersionem, de quo mihi non satis constat. 5 Baptizato iam paruulo & sacro fonte leuato, sacerdos signum crucis ei facit in fronte cum sacro chrismate, sic orans, deus omnipotens pater Iesu Christi domini nostri, qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto, qui te dedit tibi remissionem omnium peccatorum, ipse te linat chrismate salutis in Christo Iesu domino nostro, in vitam æternam. Atque hæc tertia vnctio est de qua suprâ diximus, & ipsa quoque ab Apostolis est deducta. sic enim inquit Dionysius, Rursus ad pontificem ducunt, ille diuino ac deifico prorsus vnguento virû signans, sacratissimæ communionis participem facit. Vnum hoc immutatum est, quod temporibus Apostolorum ante vnctionem dabatur ei vestis candida, sicut in quibusdam locis tres illæ vnctiones omnes tandem sunt simul post baptismum. Quod tamen primo loco diximus communis tenet Ecclesiæ consuetudo, testante id etiam Ambrosio, qui iam trinam descripsisset immersionem subdit, Venisti ad sacerdotem? quid tibi dixit? Deus, inquit, pater omnipotens, qui te regenerauit ex aqua & spiritu sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te vngat in vitam æternam. Vide vbi vnctus es in vitam æternam: noli hanc vitam illi vitæ antefere. Quare autem vnctio hæc supra caput fieri solet? respondet Ambrosius, Quia sensus sapientis in capite eius. Salomon ait, friget sapientia sine gratia. Subscribit huic sententiæ & concilium Laodicen. id enim sic habet, Oportet baptizatos post baptismum sacratissimum chrismate percipere, & celestis regni participes fieri. Rabanus quoque dicit, postquam ascendit baptizatus de fonte, statim signatur a presbytero in cerebro cum sacro chrismate, sequente simili oratione, vt Christi regni particeps fiat, & a Christo

Dist. 3.
arg. 1
quæst. 2.

Vngitur
puer.

Dionys.

Libro. 2.
de sacra.
cap. 7.

Lib. 3. de
sacr. c. 2.

De insti-
tut. cleri-
corum.

Christianus possit vocari. Plura qui desiderat, videat Ambrosium de myst. & Hugonem libro secundo de sacramēt. varia parte sexta. ¶ Quæres autem, qui fiat, quod ante baptismum paruuli oleo, postea autem inungantur chrismate? Respondeo. nam primæ vnctiones sunt, vt paratiores simus ad audiendam fidem, atque in cordibus nostris confirmetur virtus fidei, nosque inde robaremur ad operandum: vnctio autem post baptismum fit in fronte, vt quisque confiteatur libere se esse Christianum, & rationem fidei suæ possit reddere omni petenti, sicq; quum schisma a Christo nomen habeat (ab efficacia rei, non a formatione nominis) inique fiat, si vnctionem Christi habeat, qui nondum sit baptizatus, hinc enim Christiani dicuntur, quia vncti. Ex hoc iam fundamento verum habes intellectum chrismatis: est enim signaculum spiritus sancti, & bis eo inungitur quilibet Christianus, semel post baptismum in vnctione verticis. & quauis olim soli episcopi habebant potestatem administrandi has duas vnctiones, sanctus Syluester tamen attendens Christianorum multitudinem, & quod non ad omnes commode venire possent episcopi, vt etiam qui ante confirmationem morerentur chrismate vnctionem reciperent, & sic perfecti efficerentur Christiani, hoc est chrismate vncti, instituit vt & reliqui clerici & sacerdotes post baptismum paruulos hoc chrismate inungerent, idque in vertice, vt sic etiam ipsi essent vncti Christi domini. Accedit iis solitum quoque scripturæ testimonium, si quidem & Apostoli bis susceperunt spiritum sanctum. Quid Ioha. 20 igitur obstat, quo minus & quilibet Christianus bis accipiat Act. 1. signaculum spiritus sancti? 4. ¶ Vnctio iam paruulo cum chrismate sacerdos illi in vestis candidam (cuiusmodi habitum in primitiua dida. Ecclesia baptizati gestare solebant vsque in diem octauum) Arque hinc est quod sabbatum a festo paschæ proximum Tuicem. adhuc dicitur sabbatum in albis, quoniam tunc omnes in albis vestiti veniebant in templum, ibiq; depositis illis accipiebant alias vestes. Et hunc quoque usum non hodie aut heri esse natum, sed ea consuetudine fuisse vsos etiam apostolos, testatur Dionysius quum dicit, post baptismum sacerdotem illum susceptorum consignat, & vna cum ipso illum vestem baptizati mundiciæ congruam induunt. Durauit hic mos a temporibus Apostolorum vsq; ad Ambrosium, De mysti qui idem etiam profitetur, & ait, Accipisti post hæc vestis. cap. 7.

menta candida, ut esset indicium, quod exueris inuolucrum peccatorum, indueris innocentiae casta velamina, sicut & vestimenta Christi facta sunt candida sicut nix, & angelique quoque ipsi apparuerunt in albis die sancto paschae. Quod omnes affirmant Euangelistae. Vestis autem illa externa candida designat baptizatum rursus esse consequentium primam stolam innocentiae, iuxta illud Hieronymi. Imponunt ei vestimenta sua, hoc est per sacramentum baptismi rursus ei restitunt priorem suam stolam immortalitatis. Ita & filio prodigo reddita fuit stola prima, neque iam amplius dubium esse potest, morem hunc semper fuisse obseruatum in Ecclesia a temporibus Apostolorum hucusque. Quid vero sibi ea velit, verba ipsa satis exprimunt, quum ait sacerdos, Accipe vestem candidam & immaculatam, quam perferas ante tribunal Christi, ut habeas vitam eternam, Pax tecum.

Raban⁹. Rabanus, Vestis, inquit candida significat innocentiam & puritatem Christianam, quam post ablutas veteres maculas, studio sanctae conversationis immaculatam seruare debet, ad praesentandam ante tribunal Christi. De hac re pulchre scribit Augustinus contra errorem quendam suo saeculo natum, qui solam fidem extollit, tanquam sufficientem ad iustificandum, nec amplius esse opus, ut baptizatus se exerceat in operibus bonis. Falsum, id est omnino, Quam enim datur ei vestis candida, nisi ut vitam viuat honestam, angelicam & innocentem? Hinc Paulus nos Christum induisse dicit, idemque iubet amplius nouum nos induere hominem Christum, veteremque Adamum abiicere. sic Iohannes consultit omnibus ut pro se quisque sit amictus albis, ne nuditatis nostrae appareat opprobrium. Pertinacibus aliis & induratis hominibus, qui nolunt accipere veram fidem Christi in Baptismo dicitur illud, quod Ezechiel exprobrauit Hierusalem, aqua non es lota in salutem (in baptismo) nec sale salita (in catechismo) nec inuoluta panis (veste candida post baptismum.) De aliis varietatibus provinciarum vide Durandum in rat. Postremo quum baptizatur ad ultus, candela quoque ei imponitur in manus, sic dicitur sic dicente, Accipe lampadem ardentem, custodi baptismum, serua mandata, ut quum dominus venerit ad nuptias, possis ei occurrere. Nam qui recens est baptizatus, bonis debet studere operibus praeter aliis, dicente domino, sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum qui est in caelis.

Mat. 16.
Ioh. 20
Matt. 11.
Luc. 15.

De fide & operibus.

Rom. 13.
Eph. 4.
Apoc. 5.

Ezec. 16.

Candela

Mat. 25.

Matth. 5.

sed & hoc formam habet peculiarem cum qua sacerdos baptizatis vestem candidam rursus exuit, maxime adultis, sic enim orat, Omnipotens sempiternae deus qui regenerasti hunc famulum tuum (vel famulam) ex aqua & spiritu sancto, quique dedisti ei remissionem omnium peccatorum, tribue ei continentiam & longaeuam sanitatem ad cognoscendam veritatis tuae unitatem, per Christum dominum nostrum, Amen. Olim baptizatis statim post baptismum datur sacramentum corporis Christi, quod etiam num fieri solet in adultis. In quibusdam diocesisbus dari solet etiam parulis quotidie de ablutione calicis per omnes dies puer perii. Quantum ad adultos attinet, curent illi & studeant bonis operibus insudare post baptismum, & Deus largiter remunerabit in vita aeterna, Amen.

HOMILIA DECIMOCTAVA,
de susceptoribus siue patrinis, quos compadres
aut patrilinos dicere solent.

Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine patris & filii & spiritus sancti.
Matthaei ultimo.

Vandoquidem in superioribus subinde mentio facta est patrinorum & duarum vigiliarum paschae ac pentecostes, & quorundam aliorum, quae latiori videntur indigere explicatione, maxime apud rudes & simplices. Quapropter fauente Christi gratia, haec ipsa iam paulo copiosius enucleabimus. Principio etsi sine dubio multi absque susceptoribus sunt baptizati, ut Eunuchus reginae Candacis, Cornelius, ipseque adeo Paulus, at tamen iam olim temporibus Apostolorum, & abhinc vsq; in hodiernum diem inter reliquias baptismi caeremoniae obseruatum quoque est, ut susceptorem haberet baptizandus, siue paruulus siue adultus. Testatur id beatus Dionysius, ostendens in primitiua Ecclesia hanc fuisse consuetudinem, si quis baptizari voluit, aliquem sibi delegit, qui sui curam susciperet, ipsumque in fide erudiret, & moribus Christianis, deinde eum duceret ad sacerdotem ac pro ipso baptismi expeteret sacramentum. anadochon hunc vocat Dionysius, quasi susceptorem & veluti sponsorem.

Mat. 11.

C. 2. &

ult. eccl.

Anado-

chum.

Paruulos quoque istiusmodi habere sponforem, ipse etiam affirmat ad finem libri, anadochum eum appellans siue pagagogum. Estque hoc rationi consentaneum, quum enim paruuli peccatum suum ex aliena consequuti sint transgressionem primi parentis Adæ, ut Paulus testatur, decet & hoc diuinam misericordiam, ut rursus adiuuentur per alienam voluntatem susceptoris, qui pro eis spodeat & proficetur. Imo & per vniuersalem catholicæ ecclesiæ fidem iuuatur non nihil. Quod & ex Euangelio liquet, quando mulier chanana dominum rogabat pro filia sua, ut a demone liberaretur, dixit, O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut petisti. vnde manifeste patet Christum respexisse fidem parentis, quæ quid operata sit, quantumque profecerit, sequitur ibidem, quia sanata est filia eius in illa hora. Ecce fides mulieris huius adiuuit filiam, quanto magis solida & firmissima fides sanctæ matris ecclesiæ iuuat filios suos in ipsa baptizatos; neque dissimile est quod in Marco legimus, ubi enim pater filium a demone obsessum attulit ad dominum, hic sane non filium interrogauit num crederet, sed patrem, an credere posset, qui dixit, credo domine, adiuua incredulitatem meam, & statim dominus eiecit spiritum istum matrum a filio. Sed & quantum ad adultos, consultius est eos habere susceptores, tamquam ductores itineris, cuius ipsi adiuuati sunt imperiti, ut sic illi quasi mediatores existant inter baptistam & baptizandum, quem isti erudiant, cuius vniuersæ vitæ magisterium in se suscipiant, & ei viam ostendant sapientia, ut ait Propheta.

Esa. 40. 2. Constat ergo ex iis quodnam sit susceptoris officium ad quod diligenter exequendum pulchre exhortatur Augustinus in quadam homilia, dicens, Vos ante omniam mulieres quam viros, qui filios in baptisinate suscepistis, moneo, ut vos cognoscatis fidei iussos apud Deum existisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere: ideo semper eos admonete, ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant, ante omnia symbolum & orationem dominicam & vos & ipsi tenete, & illis quos accepistis de sacro fonte ostendite. En duo susceptorum officia, vt eos quos susceperunt subinde exhortentur ad virtutum studia, deinde vt eosdem erudiant in professione symboli, & oratione dominica. Inde enim etiam nunc hodie inangitur hoc illis in baptismo, sicuti iam supra ostendimus. Dicitur, si tantum est patrinorum officium, & tam ardua cura.

Rom. 5.
Eph. 5.
Mat. 15.
Fides ecclesiæ.
Marc. 9.
Esa. 40.
C. vos ante de conf. distia. 4.

durum est suscipere paruulos ex sacro baptismatis fonte: fuit sane negotiosa & operosa illa quondam prouincia, quæ adhuc paruuli educarentur inter infideles, neque raro parentibus destituebantur: neminem quoque habebant qui fidei & mores Christiana professione dignos illos doceret. Tunc nimirum susceptoris incumbere munus tuedi & fouendi paruulos, atque salutem animarum promouendi, quæ admodum hoc magnificat Ambrosius, quomodo spirituales filii sint diligendi. Albertus tamé magnus sic dicit, quia in solenni ecclesia cantatur oratio dominica & symbolum, & mores prædicantur & ostenduntur in exemplis bonorum, idcirco non adhibetur tanta sollicitudo sicut in primitiua ecclesia, quædo paruuli inter infideles nutritiebantur, atque in hoc reliqui etiam doctores cõsentunt: si tamen paruulo parentes morerentur, vel alias defectum pateretur, ita vt nemo eum doceret, vel si dubitaret, tunc sane susceptorem excusatus non est, sed vbi adoleuerit paulum ille paruulus baptizatus, inquirere debet de oratione dominica, de simbolo fidei, an sciat hæc omnia: quod si viderit eum degenerare velle, & per publicam viam iniquitatis ambulare, tunc quoque admonere ipsum debet, obiurgare & docere quætam pro eo susceperit professionem, quidque sponderit in baptismo. Nunc tamen ius nostris temporibus durissimum sane est, susceptorem fieri propter tot errores & hæreses, quibus iam mundus infidelitate plenus vndique scatet. Iuxta sententiam tamen Maioris, si baptizatus fiat hæreticus, nihil in hoc culpæ habet ipse susceptor, quia nemo reus efficitur alienæ culpæ, cuius ipse non sit particeps, & tamen tenetur adhuc susceptor illum pro viribus auocare: cui si non paret, in peccato suo moritur, susceptoris auté manus innocens erit, & libera iuxta Prophetæ uaticinium. Habere autem in baptismo susceptores, a temporibus Apostolorum profectum est, sicut ex Dionysio do cuimus. Insuper & Iuo longe ante Gratianum proponit decretum Higinii huiusmodi, In catechumeno & baptismo & cõfirmatione vnus patrinus fieri potest si necessitas cogat, non tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli suscipiunt, inducit & decretum Leonis magni, in vno sacramento non nisi vnum haberi debere patrinum.

Iuo lib. 1. de baptismo. Leo.

Meminit eiusdem Hugo quoque, dicens id eo factum esse, ne si paruulus vnus plures haberet in baptismo susceptores, illa tandem multitudo contractionem impediret maioris.

C. non plu. de cõsecr.

Ambro.
Albert.

Maioris

distin. 4 trimonii. Addit insuper in quibusdam ecclesiis hoc nō fer
Antifid. uari. In concilio etiam Antifidorensi statutum est ne quis
Magūt. Moguntino cautum est, ne aliquis susceptoris manus sus-
cat, nisi qui & ipse sit baptizatus antea & confirmatus.

Sciendum quoque non esse illum patrinum, in cuius no-
mine paruulus e sacro fonte suscipitur, sicuti fere faciunt
optimates, qui suo loco ministros mittunt ad leuandū par-
uulum e fonte baptismi, aut si multi adessent, vt solent ple-
runque facere magnates, omnes respondentes ad verba sa-
cerdotis, credere se & abrenunciare, & c. Non tamē omnes
illi sunt patrini, sed ii tantum qui paruulū e baptismo susci-
piunt, sicut in vulgari Germanico dicimus, Ille suscipit in-
fantem e baptismo. neque latuit hoc Dionysium, quum di-
xit, Assumentes illum sacerdotes, susceptori, sui que acce-
sus duci consignant. Atq; hic iam quæstio oritur, quo-
modo susceptor pro paruulo respondeat se credere & ab-
renunciare. Nam si id pro sua loquitur persona, paruulo
nil proderit. Sin autē pro paruulo, obiiciet rursus quispiā,
vanum id esse, quia paruulus neque credit neque vult, nec
abrenunciat. Nihil hic nouum, siquidem iam olim tempo-
ribus apostolorū infideles deridebāt Christianos, eo quod
pro paruulo nullius rationis compote, dicerent, se credere
& velle & c. quum tamen circa septimum annum tādē se
exerat intelligentia puerorum, sicut eo respexit & Augu-
stinus cum Diocrate iam septenni, fratre Perpetuæ (quan-
uis historia illa aliquid dubii apud me inuoluat, quod non
sit omnino a me intellecta, & in libris nostris nulla fiat hu-
ius historiae mentio) ea enim ætate possunt iam paruuli ve-
rum dicere & mentiri, confiteri & negare. Quomodo au-
tem susceptores possint loco infantium paruulorum neq;
ait, cred. dum credentium, fidem profiteri, forsitan coram homini-
bus ex vulgo videbitur habere difficultatem.

In fine
de eccle-
hierar.
4 Spiritus sanctus qui hoc ipsum docuit ecclesiā di-
uino suo instinctu, is & inspirauit, quomodo hæc sint acci-
pienda, quauis enim paruuli fidem præsentē nō habeant,
tamen multifariam pro eis potest confessio fidei fieri, & ra-
tionem huiusmodi ostendit beat. Dionys. quum dicit, præ-
sul non (vt illi ridetes aiunt, s. infideles) alium pro alio in-
ciationes factio, aut fidei sacramenta profiteor, sed ita puer
renunciat & profitetur, id est spōdeo puerum induciturum

quum ad sanam intelligentiam venerit, sedulis adhortatio-
nibus meis vt abrenunciet contrariis omnino, profiteatur-
que & peragat diuina quæ pollicetur: sanct. August. quoq; August.
vt ab luone inducitur sic inquit, nihil aliud est credere, quā
fidem habere, & per hoc quum responderetur credere paru-
lus qui fidei non habet effectum, responderetur fidem habere
propter fidei sacramentum, & quia ipsa responsio ad cele-
brationem sacramenti pertinet. Inde quoque paruulum,
dicit, & si nondum fides illa quæ in credentium voluntate
conficitur iam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem faci-
nam fideles vocantur non rem ipsam mente annuendo, sed
ipsius rei sacramentum percipiendo. Ex iis verbis do-
ctores collegerunt verba paruuli, ego credo, sic esse intelli-
genda, quasi dicat, Paratus sum suscipere sacramentum fi-
dei, idque adeo verum est, nam præparatio illa in hoc sita
est, ne voluntatem habeat contrariam erga baptismi sacra-
mentum. Ideoque Augustinus ait contra Donatist. Par
Li. 4. de
uuli ex ætatis indigentia nec corde credere possunt ad iu-
baptif.
stiam, nec ore confiteri ad salutem, ideo quum alii pro eis
c. 24.
respondent, vt impleatur erga eos celebratio sacramēti, va-
let vtique ad eorum consecrationem, quia ipsi responderent
non possunt. At si pro eo qui respondere potest alius respō-
deat, non itidem valet. In alio etiam loco præclare inquit De li. ar.
idem Augustinus, perscrutari homines solent, sacramētum li. 3. c. 23
baptismi Christi quid paruulis profit, quū eo accepto pla-
runque moriūtur, priusquam ex eo cognoscere quicquam
potuerunt. Quia in re satis pie recteq; creditur prodesse par-
uulo eorum fidem a quibus consecrandus offertur, & hoc
ecclesiæ commendat saluberrima autoritas, vt ex eo quisq;
sentiat quod sibi profit fides sua quando in aliorum benefi-
cium, qui propriam nondum habent, potest aliena commo-
dari, quid enim in filio videtur profuit fides sua, quam vtq; Li. 2. de
mortuus non habebat, cui tamen profuit fides matris, vt re officii,
fugeret (in scholis possent hæc acutius discuti) Isidorus quo-
que ait, sic agi cum mutis surdis & iis qui præ ægritudine
loqui non possunt, sicut & in tertio concilio Carthaginen Pueri ser-
si decretum est, vt non iam falsum esse possit quod dicunt
uent pro
susceptores, Credo, volo, abrenuncio & c. mis. pat.

5 Adhuc queri solet hoc, An promissio patrinorum
sive susceptorum liget paruulos, vt cogantur deinceps
seruare quæcunque illi pro eis sponderunt? Profecto id
verū est, adeo vt possint per ecclesiam cogi ad ea seruanda,

quom amplius nō sint extra ecclesiam, sed quia baptismus veluti ianua est ecclesiae, ipsi quoque iam per baptismū ingressi sunt ecclesiam, quāuis & ecclesia infidelē non perinde acriter, vrget, sed ibi vitur regula Pauli. Quid mihi de iis qui deforis sunt? Quod autem ecclesia seruare compellit aliquem, quod etiam paruulus per susceptorem promissit, ratio est, quia illud ei cōtingit in bonum, vnde & obligatur ad illud seruandum per animæ suę salutem, Etiam si in iis quæ libera sunt, non possunt parentes liberos cōstringere votis, vt quum parētum aliquis vouet deo quod filius debeat effici sacerdos vel monachus, non tenetur paruulus votum hoc seruare sed adhuc liber est, quāuis decorum & honestum foret filium obsequi voto paterno, testante idipsum Gregorio, & subscribente etiam cōcilio Toletano: parentes etiam quantum in se est instituere debent filium, vt voto respondeat & satis faciat, sicut Anna & Helcana fecerunt cum Samuele, Paruulus autem non obligatur quasi sit compulsus, sed liber est, nisi volens sese astringat, quem admodum Rechabite, qui quia pater earum Ionadab filius Rechab inhibuerat eis vsū vini, abstinnerunt ab eo & beneplacitum fuit hoc in oculis domini. Plurimum tamē interest inter rem voluntariam & necessariam, ideoque quum paruulo baptizato baptismus necessario sit præceptus, ecclesia cum compellere potest ne deficiat ab ecclesia catholica, extra quam quisquis fuerit non perueniet in Hierusalem cælestē: quo nos omnes perducere dignetur Iesus Christus dominus noster in secula benedictus, Amen.

Rom. 5.
2 o. q. 1.
addidi-
stis. con
cil. Tol.
4. ibidē
c. mona
chū, &
Isido. in
c. quicu
que.
Hier. 33.

HOMILIA DECIMANONA
de constitutis temporibus baptismi.

Euntes docete omnes gentes & c. Matth. vlt.

Tsi salutis ostium nullo non tempore homini patet, dum ille modo se ex toto corde suo conuertat ad dominum, qui vult omnes homines saluos fieri tamen ad maiorem huius sacramenti reuerentiam, quodam duo tantum fuerunt instituta tempora, quibus solēnis peragebatur baptismus, vigilia s. Paschæ & Pētecostes. sicut Siricius, Leo & Gelasius pontifices instituerunt, sanctumque est in concilio Gerundinensi: & transcritpt inde Gratianus de consec. dist. 4. c. de catechumenis, & c. venerabilis. 4 o. enim dieb. ante baptismi diem cogebantur illi

Pfa. 118
1. Ti. 2.

dare nomina sua, interimque mundabantur & præparabantur orationib. exorcismis & informationib. piis: habebantur interea temporis etiam scrutinia quib. explorabatur, an symbolum & orationem dominicā scirent, vt sic vetus fermentum purgaretur, ipsique iam fierent nouū fermentum. Leo vt erat homo doctus idemque sanctus, ita pulchrā rationem proponit in quadā epistola ad ipsos Siculos qui nouo more cōperant baptizare in natali dominico, die epiphaniæ, & aliis festis: vnde perspicuum est hoc non recens esse a Leone institutum, sed a temporibus apostolorum & martyrum veluti hæreditaria successione id eis esse cōtraditum. sic enim ait, Quāuis & illa quæ ad humanitatē & quæ ad gloriam pertinent Christi, in vnam percurrant, eandemque personam, totumque quicquid in illo & virtus diuinæ est & infirmitatis humanæ, ad nostrę reparationis tendat effectum: proprie tamen in morte crucifixi & in resurrectione mortui, potentia baptismatis nouam creaturā condidit ex veteri, vt renascentibus & mors Christi operetur & pūsimi vita, dicente beato Paulo apostolo, consēpulti sumus cū illo per baptismum in mortem, vt quomodo surrexit Christus mortuis per gloriā patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. & cætera quæ potius magister gentium ad commendandum sacramentum baptismatis deputauit, vt appareret ex huius doctrinæ spiritu regenerandis filiis hominū & in filiis adoptandis illum diem esse, illud tempus electū: in quo per similitudinem mysterii ea quæ rantur in mēbris, quæ in ipso capite sunt gesta congruere: in baptismō enim peccatum emoritur & trina quidem immersio in aquā, triduanam significat Christi sepulturam: egressus autem baptizati e sacro fonte designat resurgētis Christi exitum e sepulchro. Atque eam ob causam dominus non ante passionem & mortem suā commisit apostolis vt egressi in orbem vniuersum baptizarent. Quod autem & in vigilia pentecostes celebratur baptismus, ratio hæc est, quoniam ea solennitas paschali quoque innititur festiuitati tāquam fundamento, & quod inde connumeratur per. 50. dies, deinde quia apostoli in die pentecostes baptizati sunt spiritu sancto iuxta quod promiserat illis dominus. Ad hæc vt ii qui paschali festiuitate impediebatur, in baptismō vel per mortem, vel itineris longinquitatem, vel difficultatem navigationis, vel alias necessarias ob causas, saltē hac vigilia pentecostes possunt baptizari: hinc consuetudo nata est quod

1. Cor. 5.
Leo pa-
pa.

Mar. vlt.

Act. 8.

hhhh

solenniter in ecclesia baptismi fons bis tantum consecratur diebus supra dictis, quod per eas duas septimanas processiones habentur ad fontem. ¶ Quodque per octavas habentur communicantes & collecta de renatis per baptismum in sacrificio missae.

- 2 Dices non omnino male fecisse Cumerium in Taracone temporibus Siricii, & episcopos Siciliae tempore Leonis, dum baptizarent in die epiphaniae, quo etiam Christus baptizari voluit, sicut Augustinus, Maximus Chrysostomus & vniuersa credit ecclesia. Respondit ad hoc Leo & dicit aliam esse gratiam baptismatis Christi in ecclesia & baptismi Iohannis, quo baptizatus est Christus, ibi enim virtus est regenerationis a peccatis, quae non erant in baptismo Iohannis: deinde non opus habebat illo domino, quia sicut circumcisus ita & baptizatus est sine remedio peccati: baptismi autem sui in se condidit sacramentum, & tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius fluxerunt sanguis redemptionis & aqua baptismatis: ideoque non iuxta Christi baptismum, sed eum diem quo virtutem contulit baptismum, hoc est in passione sua & resurrectione baptizari oportet, atque in signum quod haec duo in baptismo represententur, medium diem puta sabbati in hunc usum delegit ecclesia. Responso haec Leonis roborari potest in hunc modum. Primo quia Christus ipse suam mortem baptismi nomine expressit, quando dixit, baptismum habeo baptizari & quomodo coarctor vsque dum perficiatur? ita enim Ambrosius & Beda intellexerunt, atque ideo circa baptismum veteres rectius aspexerunt tempus mortis quam baptismi sui a Iohanne. Praeterea quauis in baptismo suo dominus dedit vim regeneratiuam & quae non tamen tunc aperuit caelos, donec sanguis operatus est in aqua, quando vtrunq; ex sacro suo latere emanauit. Et tamen etiam apertum est caelum sub baptismo domini, sicuti commemorant Euangelistae, idque ad exitum gratiae nobis caelitus collatae, sed ad ingressum aeternae patriae & gloriae apertum nobis est caelum in passione & morte Christi, & quantum ad locum gloriosum in die ascensionis, Bonauentura refert haec res fuisse quae visum baptismi ad solam epiphaniae festiuitatem voluit adstringere. Atque hoc non memini me vsquam legere, etiam si idem dicat Richardus, adducens in hoc c. si quis de consec. dist. 4. qui est Leonis, vt supra deduximus, quomodo ille redarguit episcopos
- Leo.
- Ioh. 19.
- Luc. 12.
- Bonauf.
- Richar.

Sicilia, quod etiam in sancto die Epiphaniae baptizarent: non meminit autem, quod tantummodo in illo die vterentur baptismi sacramento. Si quis proponat diem Christi natalem, quasi in illo debuisset ecclesia potius baptizare, quoniam natus est Christus, sicut & nos in baptismo regeneramur. huic respondendum est, vt Gregorius (aut Zoimus siue Ambrosius aut quis alius autor Petrus Diaconus Cassinensis) dicit in benedictione cerei paschalis, nihil nobis nasci profuit, nisi redimi profuisset. Quapropter non per natiuitatem, sed per mortem & resurrectionem suam Christus nos redemit. 3 Omnia haec sic accipere debet quilibet Christianus, quod ecclesia vtrunque hoc sabbatum solenni dedit baptismo, non quod sit hoc absolute necessarium, apostoli enim & discipuli Christi statim baptizauerunt fideles, vt Petrus tria & quinque millia hominum, Cornelium quoque, & Paulus ipse, & Philippus Eunuchum Candacis reginae, & alii innumeri quos non legimus expectasse haec duo tempora, sed quocumque peruenerunt apostoli & discipuli Christi, atque ibi fideles baptismi cupidos inueniunt, statim eos baptizauerunt. Quum autem auctior factus est numerus credentium, ibi ecclesia forma illa solennis baptismi coepit vt, ex orationibus supra dictis: atque sine dubio sic obseruatum est deinde vt vniuersum Christianismum. Deinde & hoc sciendum est, quauis vtrunque illud sabbatum ex certis & vrgentibus causis est ad baptizandum constitutum, necessitas tamen neminem cogit tempus hoc expectare, sed quilibet in casu necessitatis ilico potuit baptizari, dicente Leone. Qui necessitate mortis, agritudinis, iobidionis, persecutionis & naufragii vrgentur, cōf. dist. omni tempore debent baptizari, atque haec etiam sententia 4. ii qui est Gelasii. Catechumenus tamen animum habens baptismi suscipiendi forte praeventus subita morte baptizatus & cap: non est, tantum pro Christiano est habitus, creditumque eum esse baptizatum baptismum flaminis, sicut exemplum iam supra induximus Valentiniani imperatoris, quem sic mortuum ante baptismum ait beatus Ambrosius non amisisse gratiam quam optauerat.

4 Quauis haec consuetudo laudabilis extitit, & plane talis quae sacramenti reuerentiam decebat, eo maxime tempore quando Christiani adhuc inter infideles conuersabatur: nunc tamen perinde decorum est, quod non dicitur amplius, sed quocumque tempore siue paruulus siue

adultus baptisimi cupidus baptizari & potest & debet. Atque ex eo quod beatus Gregorius scribit de Iudæis, colligi facile potest, suo iam tum tempore morem hunc exoleuisse, & quidem certis de causis, quarum vna est, propter periculum mortis imminens quando paruuli simul & adulti

**Curdies
solennes
baptisimi
aboliti.**

paruulis enim negligitur ipsa salus, in adultis autē, etiam illi salutem consequantur, sicut de Valentiniano scribit Ambrosius, tamen maiorem gratiam erant habituri per virtutem sacramenti, & gloriam auctiorem in æterna felicitate, vbi vnicus gradus omnes superat huius mundi dinitias. Alia etiam caussa est, vt sic diabolus fortius habeat impedimentum hominem tentandi. sicut enim supra de exorcismo diximus, diabolus magis permittitur tentare hominem nō baptizatum quam baptizatum: deinde quo magis homo baptizatur in primæua quoque infantia, eo minus ille obicem obtrudit spiritui sancto. Quarere solent nonnulli, an etiam apostoli sint baptizati, vbi facilis solutio est & responsio eos vtique esse baptizatos: nam quum ipsi alios homines baptizarent ante & post Christi passionē, quis dubitet eos quoque antea fuisse baptizatos? colligitur idem ex verbis Christi quum dixit Petro. Qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet: lotionem hanc Augustinus & Chrysostomus exponunt de baptismo: docet hoc idem non paulo manifestius beatus August. in quadam epistola ad Seleucianam dicens, apostoli adeo largum tempus habuerunt quo baptizarentur vt alios etiam baptizarent: sed non omnia que facta sunt, etiam scripta inueniuntur. Veruntamen facta esse ex cæteris documentis probantur: scriptum est, quando baptizatus est Paulus apostolus, & scriptum non est quando baptizati sunt alii apostoli, veruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus, & inde Christus respondit Petro, qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet sed est mundus totus, vbi intelligitur quod iam Petrus baptizatus fuerat. Idem quoque sentiendū est de virgine matre, que quantum non indigebat baptismo ratione peccati, tamen filii sui legem penitus obseruauit, quando antea etiam non adstricta legem etiam Mosaicā impleuit, Nos porro profanis diuinam depreceur clementiam precibus, vt sua gratia suffulti a baptisimi gratia nullatenus excidamus, sed post huius vite decursum, æternæ capiamus gaudia vite.

**Apostoli
baptizati.**

**Iohan. 4
Act. 1.
Iohā. 13.**

Epi. 108

Iohā. 13.

baptizatus est Paulus apostolus, & scriptum non est quando baptizati sunt alii apostoli, veruntamen etiam ipsos baptizatos intelligere debemus, & inde Christus respondit Petro, qui lotus est non indiget nisi vt pedes lauet sed est mundus totus, vbi intelligitur quod iam Petrus baptizatus fuerat. Idem quoque sentiendū est de virgine matre, que quantum non indigebat baptismo ratione peccati, tamen filii sui legem penitus obseruauit, quando antea etiam non adstricta legem etiam Mosaicā impleuit, Nos porro profanis diuinam depreceur clementiam precibus, vt sua gratia suffulti a baptisimi gratia nullatenus excidamus, sed post huius vite decursum, æternæ capiamus gaudia vite.

HOMILIA XX DE COMMENTATIONE & SANCTITATE BAPTISIMI.

Iesu baptizato & orante apertū est cœlū, & descendit spūs sanctus corporali specie sicut columba in ipsum. Luc. 3.

Baptizatum esse a Iohanne in Iordane dominum tres commemorant Euangelistæ, non quod ille baptismo opus habuisset, sed vt vel suo exemplo baptisimi sanctimoniam ostenderet, & supereminentem illam virtutem quam in eo trinitas ipsa operatur, sicut hoc praeclare docet Ambrosius, quum ait, Non sanat aqua nisi spiritus sanctus descenderit, & aquam illam consecrauerit: quod quum dominus noster Iesus Christus formam baptismatis daret, venit ad Iohannem, & ait illi Iohannes, ego a te debeo baptizari, & tu venis ad me, respondit illi Christus, sine modo, sic etiam nos decet implere obiectionem. Vide quia omnis iustitia in baptismate est constituta. Quare autem descendit Christus in aquā? sane ideo vt mundaretur illa caro quam de nostra natura adsumpserat. siquidem Christus nullius ablutionis peccatorū opus habebat, qui peccatum non fecit, sed nobis necessarius relictus est sacramenti vsus, qui multis peccatorum laqueis contringimur. Omnia hæc suum quondam pondus habent quod ait Ambrosius, omne illud quod factum est circa baptismū Christi, vergere in vilitatem nostram, & consentit Beda dicens, Christum tactu suæ mundissimæ carnis dedisse vim regeneratiuam aquis. Magnum vtique hoc fuit humilitatis exemplum, quod Christus venit ad Iohannem, baptismum suscepturus ab eo, vbi quanta sit insequuta gloria, etiam testantur Euangelistæ, siquidem cœlum apertum est, spiritus sanctus visus est in corporali specie columbæ, pater in sensibili voce auditus est, Hic est filius meus dilectus, in quo mihi cōplacui. Chryso. inquit, factū Christi pertinet ad mysterium eorum qui postmodum fuerāt baptizandi. Postquam peccauit Adam, conclusum est cœlum, baptizato autem domino apertum est: vnde omnes baptizati discant, ipsis quoque per baptismum aperiri cœlos, & spiritū sanctum super eos venire cum donis gratiæ suæ, vt ait Beda. Neque sane (testante id Augustino) tunc vnctus est Christus spiritu sancto, quando super eum baptizatum velut columba descendit. Absurdissimum est enim, vt credamus eum quum iam triginta esset annorū accepisse spiritum sanctū,

**Lib. 1. de
sacra.
cap. 5.
Mat. 3.**

**Baptisimus
Christi.**

Beda.

Chryso.

**Beda.
Lib. 15.
de trin.
cap. 26.**

Luc. i. sed venisse illum ad baptismum, sicut sine villo omnino peccato, ita non sine spiritu sancto: quoniam si Iohannes iam inde ex utero matris repletus est spiritu sancto, iuxta verbum angeli, quanto magis Christus ipse, qui typice hic figurare voluit ecclesiam suam, in qua baptizati accipiunt spiritum sanctum. Quamuis id eo etiam factum esse credi potest, ut visibiliter quoque discrimen appareat inter baptismum Christi & Iohannis. Iohannes enim ut ipse fatebatur, tantum baptizavit in aqua, Christus autem in spiritu sancto, qui ideo convenienter est in baptismo Christi in specie columbe visus. Attentius concipiant & considerent hæc omnes Christiani, neque tantum qui baptizatur, sed & qui baptismum sistit, sine sacerdotibus, siue patrini, siue reliqui in comitatu existentes, quantum quamque præclarum & diuinum sacramentum sit baptismus, in quo ipsa etiam sanctissima trinitas tanta benignitate operatur in anima paruuli vel cuiuscunque baptizati remissionem peccatorum, emendationem animæ, & suæ sanctæ gratiæ infusionem, ut iam non solum ad honorem spiritus sancti & condignam reuerentiam debeant apud baptismum accendi luminaria, sed præ admiratione concidere in genna ad aduentum spiritus sancti, ipsumque sic reuerenter suscipere. Nam & tunc & interius & spiritualiter implentur hæc in quolibet baptizato, quæ exterius acciderunt in baptismo Christi, iuxta id quo exorsus sumus hunc sermonem, Iesu baptizato & orante apertum est cælum, & c. de qua re ut liceat plura differere, ipseque adeo Deus ut aperiat nobis ostium sermonis ad pronuntianda mysteria Christi, humiliter petamus omnes, dicentes, Pater noster, & c.

EVANGELIUM. MATTH. III.

Tunc venit Iesus a Galilæa.

Mmensam sacri chrismatis dignitatem, laudē, sanctitatem, quantum per gratiam Dei licuerit, vobis in Christo dilectissimi explicabimus. Potest autem baptismi preciosa dignitas colligi a sua significatiōe in mysterio, & a conformitate ad caput nostrum Christum, idque in tribus. in morte, sepultura & resurrectione Christi: simili quoque modo tria operatur in nobis, mortem peccati, sepulturam veteris Adæ, & noni hominis resurrectionem in Christo Iesu, tantisper dum tandem ultimam consequamur resurrectionem in vitam æternam. Baptismus inquit mor-

Baptismus significat.

tem designat Christi, & in nobis mortem peccati. id ex eua Mat. 4. gelio fiet manifestum. quum enim baptizatus esset dominus, ductus est a spiritu sancto in desertum, ibique post longa ieiunia ter a diabolo tetatur victor abiit semper. Ad hoc Christi exemplum nos etiam vivere debemus, continenter orare, peccato, carni, diabolo & mundo esse demortui: iuxta Pauli doctrinam, Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis: sic nimirum baptizati novum quoque induat Eph. 4. hominem, abstineant a carnalibus desyderiis quæ militant aduersus animam. Quod autem sub mysterio baptismus noster: mortem Christi representet, manifeste Paulus testatur, dicens, An nescitis fratres, quod omnes qui in Christo Iesu baptizati sumus, in morte ipsius baptizati sumus, siquidem Christo etiam passio sua baptismus extitit, baptismus quidem sanguinis præ omnibus aliis martyribus. Luc. 12.

Sciat hoc quilibet Christianus, Christum bis esse baptizatum, semel in Iordane flumine a Iohanne, & is baptismus non fuit ad nostrorum peccatorum remissionem, alias non opus fuisset eum pati, si baptismus aquæ quæ sibi peccata nostra sustulisset, baptismus alter fuit in sanguine suo, in morte, cuius ipse meminit apud Lucam, & is fuit, in remissionem peccatorum: hunc baptismum a nullo homine suscipit, quoniam ipse solus potestatem habuit ponendi animam suam, & rursum accipiendi, quapropter ipse effectus est fons remissionis peccatorum per passionem suam. Luc. 12. Ioh. 10. Patriar. baptiza.

Adhuc ex alio ostendendum est nos non esse baptizatos cum Christo in Iordane, sed in cruce, & non nos tantum Christianos, sed etiam patres in limbo esse in Christi cruce baptizatos, ita enim Christus ait ad Nicodemum, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non potest intrare in regnum cælorum, quod si igitur David Abraham & reliqui patres ingressi sunt in regnum cælorum: oportet ante fuerint baptizati, baptismum autem eorum ostendere non possumus, nisi in cruce, ubi quæ ex latere Christi fluxerunt sanguis & aqua, omnem Adæ culpam resoluit, totaque ecclesiam quæ iam tum cæperat ab origine mundi regeneravit: proinde sacramentum hoc in ostio ecclesiæ constitutum est, ut omnis qui ingredi volet in ecclesiam, prius baptizetur, non secus atque ipsa ecclesia baptizata est in sanguine in cruce Christi. Sequitur inde, quod typicis baptismatibus vsi non in sunt veteres non ad perfectionem, ut in nube & mari, quam Iordanus etiam biberit aquam ex petra manantē & c. tunc enim illi 1. Co. 10

Apo. 19 fuerunt catechumeni, tandemque per baptismum Christi & igne spiritus sancti sunt baptizati. Deprehendi hoc potest ex verbis Iohannis quum dicit, Vidi tanquam mare vitreum mixtum igne, & eos qui vicerant bestiam & imaginem eius, cantantes canticum Mosis serui dei & canticum agni: hoc mare baptismus intelligitur, & illud quidem vitreum vocat, propter figuram veteris testamenti, quae nunc per euangelicam veritatem illustrata incipiunt transparenere, hoc est innotescere & intelligi. Mixtum quoque igne ait, quia elementum aquae in se nihil esset sine inuisibili virtute spiritus sancti. Quod autem sit mare hoc vitreum, iam antea ostendit dicens, ante thronum esse mare vitreum instar chrystalli. Ecce quoniam mare illud est ante thronum, quisquis enim thronum acquirere volet in caelesti patria, oportet ante transeat hoc mare baptismi, quod non sic vitreum est, quasi fragile nimis; sed instar chrystalli quae dura est & fortis: ita qui in illo mari hic baptizantur, fragiles sunt in hoc mortali corpore, in gloria autem resurrectionis confirmabuntur & erunt fortissimi. Constat igitur Christum sese baptizasse ipsam in passione sua & morte, atque ut ille suus baptismus etiam nobis cederet in bonum, diffudit eum in cruce per aquam & sanguinem, in qua virtute & efficacia etiam patres baptizati sunt in limbo. Et de hoc ipso Christi baptismo videmus Christum esse loquutum quando dixit ad filios Zebedaei, potestis bibere calicem, quem ego bibo: & baptismum, quo ego baptizor baptizari: certum enim est eum loqui de passione sua & morte. Dices autem, si patres baptizati sunt in cruce Christi, quid est quod nos Christiani iam habemus amplius quam Iudaei habuerunt in synagoga? Profecto homines noui testamenti habere iam velut auctarium, inde manifestum est, quod Christus post passionem suam, mortem quoque & resurrectionem, apostolis dedit spiritum sanctum in die sancto paschae, & deinde auctius adhuc in die pentecostes. Itaque licet patres antiqui & nos Christiani aequaliter baptizati sumus in remissionem peccatorum in cruce, ita ut aequaliter plane in ipsis & nobis operata sit mors Christi ad delenda peccata; Christiani tamen gratiarum & donorum habent & acquirunt in sensibili susceptione baptismi aliorumque sacramentorum quibus patres veteris testamenti caruerunt, sicut ad longum probauimus in homilia, Tomo. 2.

Apo. 2

Mat. 10

Ioh. 20.
Act. 2.

Omnes itaque vos admonitos volo, ne parui facia Spiritus sanctum hoc baptismi sacramentum, ne intueamini aquam & quam illam externam, sed diuinam virtutem in ea mirabiliter operantem. Hinc factum est quod ecclesia tot tamque praeclearas caremonias instituit circa baptismum, quibus homini in memoriam reducat interna illa diuinæ virtutis operatio: tres enim sunt qui testimonium dant in terra, spiritus, aqua & sanguis, in his tribus ut minimum est aqua, ita spiritus supremum obtinet locum, quae verba Iohannis explicans Beda inquit, spiritus testimonium dat, quando descendit super Christum in baptismo. Aqua & sanguis testimonium dederunt quando ex latere Christi profluxerunt. Magnum vitreum & insigne illud erat testimonium, siquidem illud fuit contra naturam corporis mortui siue cadaveris, quo magis conueniebat hoc mysterio fidei. Ambrosius ait, spiritus innouat mentem, aqua utilis est ad lauandum, sanguis precium est culpae spiritus facit nos filios dei per adptionem, aqua sacraui fontis lauat nos, sanguis Christi redemit nos, inde iam certum esse potest cuilibet Christiano, quomodo a minimo ascendere debeat ad id quod summum est contemplandum. neque temere dixit Zacharia de Iohanne filio suo, Tu puer propheta altissimi vocaberis, preibis enim ante faciem domini parare vias eius. In quo ergo baptizauit Iohannes? in aqua quod minimum & infimum est, unde & inferiorem se ipsum esse ratus est, quam ut corrigiam solueret calceamentorum eius, Christus vero in eo quod summum & optimum est baptizauit, iuxta illud Iohannis, ipse baptizabit in spiritu sancto, vere enim ille baptizauit in remissionem peccatorum, solusque adeo Christus baptizat in spiritu. Ad maius robur omnium istorum facit declaratio Augustini. is enim admonet non aspiciendam esse personam sacerdotis vel cuiuscunque ministeri iam in ecclesia baptismum administrantis, perpetuo enim verum est illud quod Iohannes dixit, qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, super quem videris spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in spiritu sancto. Itaque etiamnum hodie quum baptizatur paruulus, noli considerare sacerdotem, qui minister est tantum: tantum Iohannes est, baptizans nimirum in aqua, supremus & vnice verus baptista Christus ipse est, qui & baptizat spiritu sancto. Quis ergo iam est qui non praedicatione tremula & feruenti animi sui ardore veneretur

1. Ioh. 3.

Beda.

Mat. 13.

Ioh. 10

Ambro.

Ambro.

Luca. 1.

Iohan. 1

Super Ioh.
tract. 5.

Iohan. 1

immensam huius sacramenti altitudinem & dignitatem in quo Christus ipse paruulum baptizat, spiritus sanctus animam purificat, & gratia sua exornat, sicque ille filius efficitur patris cœlestis, cui & aperitur ostium vitæ æternæ. Memineris quisquis es o homo tantorum donorum sanctæ & præcellæ trinitatis, Deoque gratias age per omnem vitam pro tanta gratia tibi collata, per quam velut insitus es ecclesiæ sanctæ, membrumque effectus Iesu Christi domini nostri.

Ro. 12.

4 Sed satis nimirum hæc est declaratum quod proposuimus a principio, baptismum signare mortem Christi & mortem peccatorum in nobis, proximū est ostēdere,

Rom. 6.

quo modo nos in Christo confepeliamus veterem hominem cum concupiscentiis suis, & postremo de resurrectione Christi, qui iam semel resurrexit a morte & amplius nō moritur, mors illi ultra non dominabitur. nam quod mortuus est, semel mortuus est peccato: quod autem vixit, vixit deo. Atque hoc valide concludi & euinci possunt cataphisicæ, quod sicut Christus semel mortuus est, ita & nos semel peccatis in baptismo morimur, ultra quem si porro in peccata incidimus, aliud habemus paratum nobis remedium penitentiæ, quia baptismus prima clausus est regni cœlorū, amissa deinceps gratia & innocentia baptismi, alteram tabulam habemus reliquam post naufragium s. penitentia. Et si enim peccator amittit innocentiam baptismalem, attamen adhuc prærogatiuam habet ex baptismo, quā non amittit tandem, quia baptizatus simul induitur veste vel insigni habitu Christi veluti symbolo, vnde dignoscatur. acquirat enim characterem animæ suæ a spiritu sancto impressum, de quo satis multa iam supra diximus. Est etiam quod gaudeat quilibet Christianus super hoc insigni domini sui, sicuti præclare in missa adducit hoc ecclesia circa memoriam defunctorum in canone quum ait. Memento domine famulorum famularumque tuarum, qui nos præcesserunt cum signo fidei, & dormiunt in somno pacis.

Conse-
peli
Christo
in bap-
tismo.

Hieron.

¶ Ex iis omnibus ipsi iam vobiscum recogitate excellentem huius sacramenti sanctimoniam. in baptismo etenim homo ex potestate diaboli et eptus, diuinæ committitur tutelæ. In baptismo purgatur homo a sordibus peccati originalis, & ex filio Adæ peccatoris, Dei filius efficitur. In baptismo quilibet gratiam suscepit spiritus sancti & diuinas virtutes, quas theologicas dicimus præcipue fidem,

Bap-
tismi
laus

Epilog.

spem & charitatem cum cæteris donis, In baptismo paruulus in se recipit signum Christianæ vnitatis & congregationis quod deleri non potest. Per baptismum paruulus in greditur ecclesiam fidelium, quum baptismus sit ianua ecclesiæ, per baptismum idoneus efficitur homo etiam ad alia sacramenta suscipiēda, quia baptismus non ecclesiæ tantum, sed etiam omnium sacramentorum aliorum ianua est. per baptismū paruulo aperitur cœlum, sicut supra Christū baptizatum aperti sunt cœli. per baptismum homo velut incorporatur ecclesiæ totique corpori mystico Iesu Christi.

¶ Omnibus itaque viribus enitantur parentes vt maturent baptismum filiorum, vt si nequeunt solenniter in ecclesia baptizari, saltem festinanter, & vt in casu necessitatis fieri solet, baptizentur. nam si propter eorum incuriam paruuli baptismum priuantur, in nouissimo iudicio vindictam super eos & ultionem inclamabunt. ¶ Omnes nos iam diuinam misericordiam suppliciter deprecemur, quatenus optimus maximus deus, clementer dignetur suā nobis conferre gratiam & auxilium, vt firmiter per-

manere possimus in corpore suo mystico, & constanter seruare quæ spopondimus in baptismo, tandemque exactis vitæ huius miseris æternæ felicitatis & salutis gaudiis potiamur in cœlis, Amen.

Finiant hæc Homilia de baptismo, & sequuntur aliæ de sacramento Confirmationis.

HOMILIA XXI
**HOMILIA VIGESIMA PRIMA, DE CHRIS-
 MATE & eius benedictione.**

Hoc oleum vntionis sanctum erit mihi in generationes vestras. Exod. 30.

E sancto confirmationis sacramento dicitur, consultum videtur & operæ pretiæ forte antea de ei⁹ materia. s. chrismate nihil præmittere, & probationem ipsius ex sacris literis & doctoribus desumptis proponere, ac deinde de ipso in se sacramento differere.

D

Chrism. 1 Principio itaque constat chrisma confici ex oleo oliuarum & balsamo. Atque multum conueniens est hæc materia, siquidem oleum fidem significat interiorem, quoniam oleum facit omnia splendescere, sicut & fides. Alii sic exponunt, quum oleum sit pingue, suaque pinguedine pascat & nutriat ignem, ideoque dicunt bene competere, ut pinguedinem gratiæ, ardorem charitatis, & splendorem interioris fidei significet: neque huic sententiæ aduersatur, quod alij dicunt oleum significare spiritum sanctum, a quo quilibet in oleo caput meum: balsamum autem ex odoriferis petitur arboribus in Aegypto & Iudæa, teste Hieron. ex quo si modicum alicui imponatur in manum, totam eam penetrat, ita ut ex altero latere emanet rursus, maxime si id fiat ad radium solis: lac quoque facit coagulari, nec aliquid macule a se relinquit in vestitu, vide Plin. Quum itaque balsamum omnia superet aromata in odore, etiam in chrismate adhibetur, ad signandam dulcedinem spiritus sancti, quia ille omnes quotquot iudicium habet discernendi inter virtutes ad se attrahit bono odore, facitque ut ipsum concupiscant: & cum quicumque suscipiunt, possunt cum Paulo dicere, Christi bonus odor sumus in omni loco. Omnes enim qui confirmantur in ecclesia intrepide debent eam confiteri, sicque odorem habere boni nominis. Atque hæc quidē illius sacramenti materia est quæ etiam temporibus apostolorum

ad nos usque peruenit, sicuti mox ex Dionysio, confirmabimus, habetque nomē per hyperochea hoc est excellētia, chrisma enim ex Græco nobis vntionem sonat, & sic illud ex balsamo confectum vnguentum omnia alia superat aromatica, quemadmodum diximus. ab hoc etiam chrismate Christum dicimus vntum, teste Augustino, atque sic Hebraicæ מִשְׁחָה mesach vntionem, & מִשְׁחָה Mefiam siue Christum sonat, balsamum autem hebraicæ dicitur panag, authore Hieronymo.

2 Neque tamen mirum esse alicui debet materiam hanc ex oleo & balsamo componi: siquidem & olim in veteri testamento sanctum illud oleum vntionis, diuina etiam iussione est ex diuersis aromatibus cōpositum: ita enim legitur in Exodo quando dixit dominus ad Moysem, sume tibi aromata primæ myrrhæ & electæ quingentos siclos, & cynamomi medium, id est ducetos quinquaginta siclos, calami similiter ducetos quinquaginta siclos, cassiæ autē quingētos siclos in pōdere sanctuarii, oleū de oliuetis mēsurā hinc faciesque vntionis oleum sanctum, vnguentū cōpositum opere vnguentarii, & vnges ex eo tabernaculum sanctū testimoniū & arcam testamenti, mēsamque cum vasīs suis, oleum candelabrum & vntilia eius, altaria thymiamatis & holocausti, & vniuersam supellectilem quæ ad cultum eorū pertinet, sanctificabisque omnia & erunt sancta sanctorū, qui tetigerit ea, sanctificabitur, Aaron & filios eius vnges sanctificabisque eos, ut sacerdotio fungantur mihi: filiis quoque Israel dices, Hoc oleum vntionis sanctum erit mihi in generationibus vestras. Quod si synagoga prædiues adeo fuit ut propriam eamque sanctificatam habuerit vntionē, quæ chrismatis nomine appellatur 70 interpretes, quorū nō & ecclesia quæ multis modis superat synagogā in sanctimonia, atque vniuersa dignitate & ipsis etiam sacramentis vntionem habeat sanctam, eamque commistam oleo & balsamo, non sine instinctu spiritus sancti, ut sic per oleum infusio gratiæ, per balsamum autē bonus odor sanctæ & honestæ conuersationis designaretur. Quæri hic solet, quum vnti legamus triplices olim personas esse vntas, pōtiffices & sacerdotes, qua de re sic dominus deus dixit ad Moysem, de consecratione Aaron, fundes oleum vntionis super caput eius, & super ius plura dicturi sumus infra circa sacramenta phetæ. tum ordinis: deinde vngentur & reges. sic enim Samuel vntit Saulem in regē, & deinde arrepto cornu vntit etiam Exo. 29

Eze. 27.

Exo. 30.

Sanctū vntiōis

Vnti

ces, re-

phetæ.

Dauidem oleo. Quid quod solus Dauid ter vnctus est, primum quum pater eius & fratres adessent, vt iam dictu est, deinde Hebron super domu Iuda a viris quoque Iuda, postremo in bona & magna requie vnctus est super totu populum Iudæorum a senioribus Israel. Quid autem hæc omnia sibi velint statim aperiemus. Sed & tertium genus hominum quod olim vngebatur fuit prophetarum, ita enim præcepit dominus Helix, vt vngeret Azahel regem Syriæ & Iesu super Israel, & Helizæum filium Saphar ab Abemeula in prophetam. Iam igitur in controuersia vertitur an omnes illi, sacerdotes, reges & propheta eodem sint vncti oleo sancto, aut fuerit ne diuersum genus vnquenti: nam de sacerdotibus certum est eos vnctos esse sancta illa vnctione, sicut ante probauimus ex textu Exodi, & patet hoc idem manifestius etiam ex Leuitico, vbi legimus, Moysem adsum pro oleo vnctionis vnxisse altare cum omnibus ad illud pertinentibus, atque fudisse etiam istud super caput Aaronis, sicque cum vnxisse & cõsecrassede regibus autem & prophetis videtur nonnihil habere ambiguitatis.

3. Adeo sanctum porro fuit oleum istud, vt eius vsus nõ esset nisi in cultu diuino, nullus enim Iudæus audebat simile sibi conferre ad vsus prophanos vel proprios, neque pro alienis, quoniã sic dixit dominus, Caro hominis nõ vngetur ex eo, & iuxta cõpositionem eius non facietis aliud, quia sacrificatum est & sanctum erit vobis, homo quicumque tale composuerit & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo suo. Hinc manifestum fit quantum errent Neochristiani, qui impudenter præsumunt hoc oleum sacrum, sanctuq; Chrisma contẽnere & turpi ore impetere. Atque quomodo deceat sanctiorem fuisse olim synagogam quã nunc sit ecclesia, profecto vasa ecclesiæ, altaria, calices, baptismi fons & alia non minus oportet consecrare nunc, quã olim receptum id fuit obseruari in synagoga Iudæorum. Sed quia præcepit dominus, ne caro hominis vngetur ex oleo illo sacro, dubium videtur, an etiã reges & propheta sint ex eo vncti? (nam Petrus de palude aperte errat, negãdo sacerdotes & pontifices fuisse vnctos oleo sacro, quum expresse refragetur textus Leuitici supra inductus.) Inuenio hic duas sententias quæ ambæ nõ resistunt bonitati fidei nostræ, itaque vtramque recẽdere visum est. Altera est quod pontifices, sacerdotes, reges, & propheta omnes vncti sint sancto illo chrismate veteris testamenti, maxime vsque ad destructio-

nem templi Hierosolymitani. Ita Nicolaus de Lyra sentit super Exodum, & in libro Regum, vnica eam fuisse vnctionem, quoniã Sadoch sacerdos adsumpsit cornu olei ex tabernaculo atq; inde vnxit Salomonem in regem, addit fuisse illud vnguentum sanctum Moyse, & Rabi Salomon affirmat, huiusmodi vnctionem factam esse in interstitio superciliorum in fronte. Quamuis nunc Romanus imperator inuagi solet Romæ iuxta S. Mauricii altare in brachio dextro & similiter humero. Altera sententia est, vnguentum peculiare fuisse quo peruncti sint quondam reges, nam quum iam reges & imperatores in ecclesia non vnquantur chrismate sacro, sed oleo tantum oliuarum excizato, credendum nõ est reges istos synagogæ vnctos esse vnguento illo sancto & pontificali. Atque in hac sententia est sanctus Hieronymus, discernit enim inter vnquentum sacerdotale & regale, ac deinde tertiam adhuc constituit vnctionem illam spiritualem, quæ fit in anima hominis per virtutem spiritus sancti, de vnctione prophetarum non est quod iam plura dicamus.

4. Quando igitur iam manifeste satis cõstat synagogam habuisse vnctionem ad pontifices, sacerdotes & vasa deputatam, quanto magis spiritus sanctus ordinauit in ecclesia, quæ longe vberior est & ditior quã synagoga, vt ibi quoque seruetur vnctio sacri chrismatu, a Christo ipso vel certe a spiritu sancto instituta per apostolos, quos ille omnem docuit veritatem fidei Christianæ: præclare enim de hoc sacramento loquitur beatus Dionysius, sancti Pauli discipulis, dicẽs, Alia est veneranda cõsecratio vnquenti, cõsecrationem eam vocant præceptores nostri. Et infra, vnde oportet iuxta sacratoriẽ sensum traditione diuina, sancti nostræ sacerdotalis defunctionis duces honestissimũ istud vnquenti cõsecrãdi munus teleten ab effectu rei, quæ in eo perficitur, nominãt. Qua tandẽ impudẽtia præsumunt iam nostræ synagogæ quam fuerit olim synagoga? A liter nos docet cõmunis omnium nostrum mater ecclesia, & ipsa quoq; diuinitus erudita a spiritu sancto, & deinde per apostolos. Et luce meridiana clarius colligere hoc possumus ex verbis sancti martyris & papæ Fabiani, qui ad episcopos orientis scribẽs inter cætera sic inquit, literis vestris inter cætera insertũ inuenimus, quosdam regionis vestræ episcopos non per singulos annos in cœna domini chrisma cõsecere, sed duos

3. Reg. 1.

Rabi

Salo.

Vnctio

regum.

Super

Abacuc

cap. 3.

Ioh. 16.

Dionys.

de ecclc.

hier. c. 4

In Luth.

Fabian.

aut tres annos consecrationem sancti chrispatis semel actam
 conseruare. Errant enim qui talia excogitant, siquidem in
 illa die dominus Iesus postquam cenauit cū discipulis suis
 & lauit eorum pedes (sicut a sanctis apostolis prædeceffo-
 res nostri acceperunt nobisque reliquerunt) chrisma conse-
 crecere docuit: ipsa enim lauatio pedum nostrorum significat
 baptisimum, quando sancti chrispatis vnctione perficitur
 atque confirmatur. Nam sicut ipsius fidei solennitas per sin-
 gulos annos est celebranda, ita ipsius sancti chrispatis con-
 secratio per singulos annos est agenda: quia nouum sacramē-
 tum est per singulos annos, & iam dicto die innouandū,
 & vetus in sanctis ecclesiis cremandum. Ista a sanctis Apo-
 stolis & eorum successoribus accepistis, vobisque tenenda
 mandamus. Hæc sancta Romana ecclesia & Antiochena a
 tempore Apostolorum custodit, hæc Hierosolymorum &
 Ephesiorum tenet, in quibus apostoli præsidetes hæc do-
 cuerunt. Transcripsit ista Gratianus c. literis, de cōse. dist. 3.
 Quis adhuc desiderat amplius, quin sicut deus instituit
 per Moysen vnctionem sanctam in veteri testamento, ita &
 in nouo idem ille per Apostolos cōfirmavit vnctionē chri-
 spatis, quo confertur sacramentum confirmationis sacramen-
 tum, &c. Atque hæc iam dicta sufficiat, Oremus dominum
 deum nostrum.

HOMILIA XXII DE CON- secratione chrispatis.

Oleum vnctionis fundes super caput eius. Exo. 29.

Am olim præcepit dominus Moysi, quod supra
 I etiam diximus, vt conficeret vnctionem sacrā, at-
 que ex ea funderet super caput Aaronis, qui sic cō-
 secraretur in sacerdotem, & paruit quidem præcepto do-
 mini. Moyses neque tantum in Aaronem impleuit illud, sed
 & cum tabernaculo, cū altari, cum ipsis denique filiis Aa-
 ron, iam vero quanto vberius dotata a Christo ecclesia est
 in gratiis multis, donis quoque & sacramētis excellentio-
 ribus, quam synagoga vnde euidenter satis conclusisse vi-
 demur, vnctionem chrispatis a spiritu sancto rite & com-
 petēter per apostolos esse institutam, sicque semper reman-
 sisse in vsu ecclesiastico. Nūc inde vbi substitimus, sermo vl-
 timus est protrahendus. Atq; ibi principio propono chrisma

Chri-
 sma sit
 cōsecra-

illud esse debere cōsecratum, cui rei probandæ accommo-
 dari possent rationes iā supra de baptismo ostensæ: sed quia
 hic consecratio magis necessaria est, operæ pretium videbitur
 illas quoque in medium afferre, si enim chrisma conse-
 cratum non esset, confirmatio etiam nulla foret, sicut Inno-
 centius tertius refert de eo qui tātum fuerat vnctus, vt chri-
 smate suppleretur, quod antea fuerat neglectum. ¶ Ratione reter.
 quare consecrari oporteat chrisma hæc est, quauis enim nō
 perinde necessarium est, sed tantum ad cæremonias perti-
 net & solennitatem sacramenti, quod cōsecratur aqua bap-
 tismi, similiter & panis benedicitur antequam fiat corpus
 Christi, id ideo fit, quoniā omnis sanctificatio tanquā e fon-
 te profluit a Christo, Christus autem ipse vsus est aliquot sa-
 cramentis quæ materiā certam habent, & ex illo vsū recep-
 it materiā dispositionem & aptitudinem ad perfectionem
 sacramenti: vnde præclare ait Chrysostomus nunquā a quæ Chryso.
 baptisimi purgare peccata credentium possent, nisi contactu
 dominici corporis sanctificata fuissent: sic & in sacramen-
 to corporis sui panem antea benedixit, chrisma autem non
 ita consecrauit benedictione sua, quia eo vsus nō est. Quæ-
 Mat. 29.
 res autem quare non etiam chrismate fit vsus dominus? ideo Christus
 sane externa visibili vnctione vt noluit Christus, ne per hoc
 minueretur interea vnctio inuisibilis gratiæ & spiritus san-
 chrispatis, quoniam vnctus est ille oleo lætitiæ præ confortibus & Psal. 44.
 cunctis participibus suis: idcirco nimirum chrisma sicut &
 oleum infirmorum ante benedicitur quam veniat in vsum
 sacramenti. Audi igitur quid Augustinus dicat de Christo. Lib. 15.
 Manifestus de eo scriptum est in Actibus Apostolorum, de trini-
 quoniam vnxit eum Deus spiritu sancto, non vtique oleo vt dei. c. 26
 sibili, sed donec gratiæ, quod visibili significatur vnctu-
 quo baptizatos vnxit Ecclesia. Mystica autem & inuisibili
 tantum vnctione intelligēdus est vnctus, quoniam verbum
 Dei caro factum est, id est quādo natura humana sine vlis
 præcedentibus bonorū operū meritis, Dei verbo est in vte-
 ro virginis copulata. Hæc etiam causa est quare Apostoli
 non leguntur in Actibus suis chrispatis vsū habuisse in
 confirmando.

Ad hæc penes solum Episcopum est consecrandi q. 6. si
 chrispatis autoritas, ita post antiquos patres decreuit e-
 iubet. tiam secundum concilium Carthaginense. Chrispatis con Episco.
 scatio & puellarum consecratio a presbyteris non fiat: ta-
 conficis men hoc temperatur deinde in con. 3. cano. 36. vt presbyter chrisp.

inconsulto Episcopo virgines non consecret, chrisma vero nunquam conficiat. Consecratio autem isthæc fieri debet in die cœnæ domini, idq; in sacrificio missæ, adeo ut extra illud non præsumat Episcopus chrisma conficere, ita enim habent verba Honorii Papæ ad Episcopum Sipontinum. C. te referete de celebra. miss. Mandamus, quatenus die cœnæ domini in Ecclesia Sipontina duntaxat, in qua tenetis chrisma conficere, missarum studeas solennia celebrare: atque hoc ibidem habet glossa: neque tamen putes illud ab Honorio demum esse institutum, sed ab Apostolorum temporibus iam inde profectum: quæ sic quoque Dionysius scribit. Vbi præcessit pontificis circum omnem phani ambitum redolens thure profectio, ipsal morumque modulatio, & lectio diuinarum scripturarum: sumptum deinde vnguentum pontifex sacris imponit altaribus, duodecim sacris alis tectum, resonantibus omnibus voce sanctissima melos sacrum, quod diuinitus afflati Prophetæ cecinerunt, (istud est canticum angelicum apud Esaiam, sanctus, sanctus dominus Deus sabaoth,) completaque super eo oratione solenni in sanctissimis (eorum quæ sacramentum) consummationibus eo vitur ad omnem ferme sacerdotalis officii functionem. Ecce quomodo Dionysius vult post illud angelicum canticum, confecto iam in missa corporis Christi sacramento, tunc quoque oratione solenne consecrandum esse chrisma. Remansit ea consuetudo in ecclesia vsque in hunc diem ab apostolis, nam & adhuc episcopus in canone, ante hæc verba, per quem hæc omnia domine semper bona creas: consecrat oleum infirmorum, deinde procedit in missa, vsq; post communionem sacramenti corporis & sanguinis Christi, tunc tandem incipit consecrare chrisma, & primum quidem balsamum, deinde hoc oleo mixtum sicque consecrato chrismate, demum benedicit oleum neophytorum: omnia autem hæc sanctis & deuotis orationibus ab ecclesia ad hoc deputatis: vbi & chorus cantibus vitur sonoris & plausibilibus, quibus hic recensendis ob breuitatem supersedeo: post chrismatem consecrationem episcopus ter coram inclinatus sublimi voce decantat, Ave sanctum chrisma, idem faciunt post eum presbyteri duodecim, qui episcopo in hac consecratione concientia assistent: neq; id etiã sine causa, nam hic numerus duodecarius plurimum in sacris literis commendatur, vide homilias de Apostolis, tomo tertio. Post hæc cantari solet canticum illud solenne, vt nonetur sexus ois, vnctione chrisma-

C. te referete de celebra. miss.

C. 4. de eccles. hierar.

Esa. 6.

In miss. conficitur oleum tripl.

tis, vt sanetur fauciata dignitatis gloria, o redemptor lota mente sacro fonte aufugantur crimina, vncta fronte sacro sancta influunt chrismata, o redemptor, & cætera.

Quæ autem tria hæc, puta vtrunq; oleum & chrisma sub eodẽ vnus missæ officio consecratur, præcipua causa ipsa est voluntas spiritus sancti, qui regit ecclesiam & eam omnem inspirat veritate. Rationes tamen congruentiæ designant doctores & dicunt, sicut partim diximus supra, homilia decimasexta & decimasextima. Quod Christiani in triplicibus membris corporis perungi solent in capite, fronte, & toto deniq; corpore, atque hoc in tribus fit sacramentis, in baptismo, cõfirmatione & sacra vnctione, quæ etiam administrantur triplici hoc oleo quod in die cœnæ domini consecratur. Et eius rei figura exhibita olim est in veteri testamento, quoniã Dauid quoq; ter vnctus legitur, primũ Trina a Samuele, quũ viueret Saul, reiectus tamen iam tum a Deo, vnctio in qua vnctione neminem habebat Dauid sibi resistentem, Dauid, quia Saul ignorabat, sed neque quicquam regiminis habebat, sed omne imperiũ erat in manibus Saul: & ea vnctio significat illã nostrã quæ fit in baptismo. Altera vnctio Davidis super Iuda facta est, in qua grauiter ei aduersatus est Isboseth filius Saul, & tamen tunc habebat imperium in Iuda & erat potens: vbi designata est vnctio nostra in cõfirmatione, in qua robar accipit homo ad resistendum omnibus tum aduersitatibus tum persecutoribus, sicut infra clarus aperietur. Tertia Davidis vnctio facta est in Hierony. super totum populum Israel, in qua figurata est vnctio sacra Christianorum, quæ in toto corpore exhibetur imminente articulo mortis, quando & Dauid tunc in quiete & tranquillitate iam grandævus regnabat. Neque hic me fugit quod nonnulli istas tres vnctiones referunt ad tres olei qualitates: siquidẽ oliua symbolũ est pacis, vnde & columbarum ex ea attulit in arcam Noe. Oleum ex oliua collectum resonet ignem, mēbra etiam fatigata oleo vncta cõfirmantur. Prima olei conditio seruit cõfirmationi & chrismati, secunda baptismo, in quo quisque lumen fidei percipit, tertia extremæ vnctionis in membris infernis: de omnibus illis plura dicentur circa sacramentum vnctionis.

Est ergo sacramenti huius materia chrisma consecratum, oleo & balsamo commixtum, ad signandam conscientie puritatem, & bonũ odorem sancti nominis in cõfirmatione fidei & crucis Christi coram mundo, sicuti Paulus

Trina

1. Re. 16

2. Re. 2.

2. Reg. 5

2. Co. 2. dicit, nos esse bonum odorem Christi. Dices Christū hac materia non esse vsum quando apostolis contulit spiritum sanctum in die pentecostes, sed nec apostolos vsum esse, neque aliud adhibuisse nisi manuum impositionem super capita baptizatorum. Ad primum respondetur, quod quantum non legimus Christū hac materia chrismatis esse vsum, tamen non sequitur, factum id non esse, quum multa fecerit Christus quæ non sunt in Evangelio descripta: deinde et si Christus ipse hac materia vsum non esset, posset causa subesse talis, quod in eo fuit plenitudo & potestas & spiritus, ita vt facile potuerit conferre spiritum sanctum sine externa & sensibili materia, Ad hæc certum quidem est apostolos in die pentecostes accepisse a domino spiritum sanctum: an autem ibi susceperint confirmationis sacramentū, deinceps ostendemus. Insuper vt maxime dominus confirmavit apostolos in die pentecostes, vrgens apparebit adhuc causa, quur non esset vsum chrismate: sicut enim sacramentum baptismi cepit in baptismo Christi, ita sacramentum confirmationis in aduentu spiritus sancti super apostolos in die pentecostes. Quumq; rerum principia oporteat esse manifesta, ideo vtrobique apparuit spiritus sanctus in admirando quodam & visibili signo, Idcirco necessarium non erat ibi esse materiam in qua spiritus sanctus secretius operatur salutem seu sanitatem, inquit August. Multo autem diuersum est, vbi sacramentum hoc communi lege & vsum conferendum est. Quid quod neque istud constanter euinci potest, apostolos non esse vsum hac materia: multa enim autore Damasc. sine scripto nobis tradita sunt ab apostolis. Ad hæc scriptura biblica actorum apostolorū non est amplius seu longius continuata, nisi per triginta annos post Christi passionem, & ex apostolis quidam superstitites fuerunt post excidium Hierosolimitanum, maxime vero Iohānes: quapropter etiamsi confirmassent homines sine chrismate, non tamen inde sequeretur id semper esse factum, quum fateatur Dionysius & Fabianus se hanc confirmationis materiam ab apostolis veluti per manus suscepisse. Constans igitur doctorum sententia est, apostolos vsum non esse chrismate in confirmando, quandocunq; spiritus sanctus in visibili signo apparuit, quod tunc suppleuit locum chrismatis sicut supra de Christo dictum est: quur non & ipse chrismatis materia sit inunctus, quum tamen inde Christi siue Messis nomen habeat, nosq; adeo etiā nunc in baptismo vng-

mur chrismate, vt inde a Christo Christiani vere dicamur. Ex his omnibus quæ commemorauimus facile est videre, quur simplicem & immixtam instituerit dominus materiam in sacramento baptismi, scilicet aquā, in confirmatione autem oleum balsamo commiscetur: baptismus vero conferitur quo simpliciter vita spiritus acquiratur, quapropter & vnum sufficit elementum: sed confirmatio datur ad adipiscendam plenitudinem spiritus sancti, cuius multa & varia sunt opera, quia diuisiones gratiarum sunt, vnus autem spiritus: nec quenquam hic perturbet dictum sapientis, sicut balsamus immixtus odor meus, quoniā ille ibi loquitur de tota pulchra sapientia, quæ non mixta esse debet maculis errorum, sicut glossa interlinearis ostendit: hic autem permixta variā designat operationem spiritus sancti, & bonæ vitæ odorem, vnde quis pro vero Christiano censeatur qui bona conscientia sit exornatus, & vt sit sciens atque intelligens. Meminerit autem horum & subinde secum recogitet quilibet Christianus confirmatus, vt studeat omniq; studio curet, quatenus hoc sacramentum in eo significationem suā operetur, ipseque interim sic bonæ cōscientiæ & erga proximos suos bonum habeat odorem, etiam consistendo veram fidem ore & opere, vt sic tandem, particeps efficiatur æternæ gloriæ. Amen.

HOMILIA XXIII DE FORMA confirmationis & effectu eiusdem.

Vnguentarius faciet pigmenta suauitatis & vntiones conficiet sanitatis. Eccle. 38.

Tsi primo literæ aspectu verba hæc intelligatur de pharmacopola & medico, qui artis suæ ope curare & sanare debent homines, nos tamen ex eodocendi modo quo & Christus vti solitus est quando regnum ecelorum terrenis rebus simile dicitur, ex iis quæ animus nouit, surgat ad incognitæ quæ non nouit quatenus exemplo visibilibus se ad inuisibilia rapiat. Verba illa quoque intelligenda proponemus de spiritali vntione & saluatione animarum, quam ecclesiæ tradidit dominus in sacramento confirmationis, cuius materiam diximus esse chrismata oleo & balsamo permixtum, tantumque ab episcopo consecratum, sicut & in veteri testamento erat vntio sacra: & quauis auctore Isidoro, erat tunc in regibus tantum & sacerdotibus vntio mystica qua Christus figura-

batur, unde & ipsum nomen a chrismate dicitur, sed postquam dominus noster verus rex & sacerdos aeternus a Deo, caelesti & mystico est delibutus unguento, non solum pontifices & reges, sed omnis ecclesia unctioe chrismatis consecratur, pro eo quod membrum est aeterni regis & sacerdotis.

1. Ioh. 2. ¶ Quum igitur Christus Messias sit verus & unctus, imo unctio ipsa, cuius gratia omnes inungimur, unde & apostolus ait, unctioe accepistis ab eo, maneat in vobis, itaque & in ecclesia unctioe instituit externam, sicut in veteri testamento, ubi unctio ex quaduplici materia erat composita, quam Origenes exponit referendo ad corpus & incarnationem Messiae, cuius caro ex quatuor elementis sit composita, ea omnia declarat ad longum, nos vltro super sedebimus.

¶ Quamuis ergo illa in unctioe sacra erant, non plus tamen imo multo minus significarunt quam haec pauca in chrismate, quoniam ex sententia doctorum solum balsamus uniuersam designat humanitatem Christi, oleum autem diuinitatem eius, in qua vnum quid est in essentia diuina cum spiritu sancto, qui etiam est unctio essentialiter, nosque adeo docet & erudit de omnibus. Merito sic huius sacramenti materia est chrisma ex oleo & balsamo compositum, nos iam porro formam expediamus, qua episcopus sacramentum hoc confirmationis administrat.

Forma confirmationis.

2. Forma huius sacramenti est quod episcopus praemisso nomine eius quem confirmat dicit N. Consigno te signo crucis, confirmo te chrismate salutis, in nomine patris & filii & spiritus sancti. Haec generalis est huius sacramenti formula, quae in quibusdam tamen diocesis variatur, quando dicitur, consigno te signo crucis & confirmo te chrismate sanctificationis, sed non multum refert, quia vnica & vniformis operatio siue effectus per vtramque formam significatur. Quae autem in hoc sacramento magis expressa sit mentio crucis quam in reliquis sacramentis, in causa est, quod peculiariter hoc sacramentum ordinatum est, ad confitendum intrepide & palam passionem & mortem Christi. Quapropter crucis mentio maior hic fit quam in baptismo vel aliis sacramentis. Porro si de collatione huius sacramenti agamus, quomodo debeat cum certis caeremoniis conferri & administrari, sic res se habet quod episcopus veste pontificali & pluuiiali stola idur progreditur, insula quoque decoratus, primumque exhortatione facta articulos aliquot prelegit sinit confirmatione concernentes, fere in hunc modum.

1. Nullus confirmatus debet reconfirmari, c. dictum est de consecr. distinc. 5.

2. Nullus qui non sit confirmatus potest esse pater in confirmatione. c. in baptismo de consecr. dist. 4.

3. Nullus excommunicatus vel grauioribus facinoribus alligatus ingerat se ad percipiendum hoc sacramentum, vel ad presentandum confirmandum. Modus confirmandi.

4. Adulti quoque debet prius confiteri & postea confirmari, c. vt ieiuni de consecra. dist. 5.

5. Hoc sacramento contrahitur copaternitas & affinitas spiritualis prout in baptismo, impediens matrimonium contrahendum & dirimens contractum, c. quauis de cogn. spir. para. vlti. libr. 6.

6. Nullus presentet nisi vnum aut duos non plures, c. non plures eadem distinc.

7. Confirmandi de honestate non de necessitate debent esse ieiuni, similiter & confirmans, dicto c. vt ieiuni.

8. Confirmato debet ligari frons, & sic manere, quousque desiccetur chrisma, & non oportet quod ligatura se voluerit pater in catechismo vel baptismo, non potest tenere eundem in hoc sacramento. c. si quis dist. 4.

9. Linea vitta munda, quam soluitur, igne corroboratur.

10. Ligando vel soluendo ligaturam capitis siue abstergendo frontem, non contrahitur aliqua copaternitas.

11. Nullus confirmatus discedat, nisi benedictione accepta ab episcopo.

12. Infantes per paternos ante pontificem chrismate volente teneantur in brachiis dextris. Adulti vero seu maiores ponant pedem suum super dextrum pedem patris sui.

13. Iuxta morem sanctae Romanae ecclesiae, qui fuit con-

ceptus in catechismo vel baptismo, non potest tenere eundem in hoc sacramento. c. in catechismo, de consecr. dist. 5.

3. His omnibus perfectis episcopus manus abluit, easque ante pectus suam coniungit, aperto deinde capite orat super confirmandos, qui & flexis in terram genibus procubant, & ait, Spiritus sanctus superueniat in vos, & virtus altissimi custodiat vos a peccatis, Amen. Mox seipsum assignat signo crucis a fronte usque ad pectus dicens, Adiutorium nostrum in nomine domini. Qui fecit caelum & terram. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum, & cum spiritu tuo, Oremus (hic faciem suam conuertit ad confirmandos.) Omnipotens sem-

piternus deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ex aqua & spiritu sancto, quique dedisti eis remissionem omnium peccatorum, emitte in eos septiformem tuum spiritum sanctum paraclitum de caelis, Amen. Spiritum sapientiae & intellectus, Amen. Spiritum consilii & fortitudinis, Amen. Spiritum scientiae & pietatis, Amen. Adimple eos spiritu timoris tui, & conigna eos signo crucis Christi in vitam propitiatus aeternam, per dominum nostrum Iesum Christum. Mox sedente episcopo oblati ei confirmandi per paternos, pollicem modice intingit episcopus in chrisma factaque sic cruce in fronte dicit ut supra, conigno te signo crucis & confirmo & cate. deinde leniter percussa maxilla dicit pax tecum. Omnibus hoc modo confirmatis, episcopus pollicem detergit cum pane, & manus abluit cantante interim choro, Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis, a templo sancto tuo quod est in Hierusalem, Gloria patri & filio & spiritui sancto, sicut erat in principio & nunc & semper & in saecula saeculorum, Amen. Tunc aperto capite surgit episcopus, & altare versus dicit, Ostende nobis domine misericordiam tuam. Et salutare tuum da nobis. Domine exaudi orationem meam. Et clamor meus adveniat. Dominus vobiscum. Et cum spiritu tuo. Hinc confirmati omnes deuote flectunt genua, & episcopus incipit orare, Deus, qui apostolis tuis sanctum dedisti spiritum, & per eos eorumque successores ceteris fidelibus tradendum esse voluisti, respice propitius ad humilitatis nostrae famulatum, & praesta, ut eorum corda quorum frontes sacro chrismate deliniuimus & signo sanctae crucis signauimus, idem spiritus sanctus in eis superueniens templi gloriae suae dignanter inhabitando perficiat. Qui cum patre & eodem spiritu sancto uiuis & regnas in saecula saeculorum, Amen.

Inde subiungit episcopus. Ecce sic benedicetur omnis homo qui timet dominum: & versus ad confirmatos, facto super eos signo crucis dicit, benedicat vos dominus ex Syon, ut uideatis bona Hierusalem omnibus diebus uitae uestrae, & habeatis vitam aeternam. Amen. Ad extremum adhortatur episcopus paternos, ut erudiant filios in uera fide & religione Christiana, ut quae bona sunt amplectantur & mala fugiant, ut doceant eos orationem dominicam, angelicam salutationem, & symbolum apostolorum.

4. Ceterum constat iam de materia & forma huius sacramenti, reliquum est dicere & de fine, quor tantum firmatio dem suscipiatur. Homo ergo iam inde ex peccato originali fomitem in se habet, concupiscentiam ad malum & incontinentium peccatorum, ardorem carnis irritantem & pro-uocantem ad malum: Ea fragilitas humani defectus in baptismo diminuitur quidem, sed non tollitur: proinde in nobis remanet infirmitas natura, ut iam non sufficimus resistere tentationi & suggestioni hostili, imo ut & pusillanimes simus & vereamur confiteri crucifixum: perniciosum istum pudorem adimit confirmatio, in qua signamur signaculo crucis in frontibus nostris, ubi pudoris ueluti sedes & domicilium est, dum suscipimus hic symbolum militare summi ducis & principis nostri Christi, quem deinceps libere & citra uerecundiam confiteri debemus, iuxta illud Pauli, Mihi absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi. Hic ergo finis, hic ille effectus est huius sacramenti, quod hic accipimus spiritum sanctum in robur aduersus omnes tentationes, quodque in animis nostris confirmamur uirtutibus, & maxime uirtute constantiae in confessione fidei, sicut Christus iussit apostolos sedere Hierosolymis expectantes dum induerentur uirtute ex alto, quem admodum & in acceptione spiritus sancti factum esse legitur, quando testimonium dabant apostoli magna cum uirtute resurrectioni Iesu Christi. Atque haec etiam causa est quor hoc sacramentum in uocatione conferatur, ut sic corde credatur ad iustitiam, & ore fiat confessio ad salutem, ut ait Paulus, & quauis mulieribus permittum non est docere aut praedicare, attamen & ipse constanter perseuerare debent in fidei confessione, quapropter etiam confirmantur ut uiri, sic Cecilia, Barbara, Catharina, Lucia, Agnes, fortissime confessa sunt nomen Christi. Virtus ego haec est & efficacia huius sacramenti, in uniuersum autem hic quoque gratia dei confertur ut in aliis sacramentis, praeterea etiam imprimatur hic paruulo character, signum spirituale militiae Christianae, sicuti iam supra in baptismo ad longum probauimus. Sequitur hinc primo, quod paruulus baptizatus idemque confirmatus maiorem gratiam habet quam baptizatus tantum, quia gratiam acquirit duorum sacramentorum. Deinde paruulus baptizatus & confirmatus si moriatur, beator erit quam ille qui baptizatus tantum est. Ad haec accelerandum semper est, ut statim par

Galat. 6.

Luc. 24.

Act. 1.

Ro. 10.

1. Tim. 4.

Paruul.

confirmatus

beatior.

uuli post baptismum etiam confirmantur, siquidem, ut ait Gerion, non opus est expectare dum intellectum & usum habeant rationis. Adhuc sequitur inique facere episcopos qui nec ipsi neque per suos suffraganeos diocesanas visitant ad confirmandos paruulos, quoniam eos priuant gradu beatitudinis, qui etiam minimus tamen preciosior est omnibus totius mundi thesauris. Possem super hoc inducere testimonia Clementis, Melchias & quorundam conciliorum, sed volens pertransire. Oremus Dominum &c.

HOMILIA VIGESIMA QUARTA, confirmationem esse sacramentum.

Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis. Psalmo. LXVII.

Gl. ord. P Ræuidens in spiritu Dauid nascentis ecclesie principia adhuc rudia & duriora, atque quo passo operaturus esset ibi Dominus Iesus in cordibus fidelium, qui tunc primi essent ad fidem peruenturi, & semet bonum seminaturus, quæ tamen omnia non erant suffectura, nisi quæ operaturus fuerat deus eadem etiam ipse confirmaret. Apostoli enim quanuis baptizati a Christo edocti, & sacerdotes ordinati at tamen in passione Christi præ metu fugiebant adhuc imperfecti. In eorum itaque persona Dauid exclamat ad dominum rogans, ut quæ operatus esset etiam confirmaret: ea confirmatio facta est in die pentecostes quando acceperunt virtutem spiritus sancti, qui su peruenit in eos, ipsosque confortauit. Vnde etiam nunc ecclesia in feriis pentecostes subinde usurpat hunc versiculum pro offertorio & in matutinis. Apostoli autem reliqui fideles quanuis primum præ imbecillitate humana non audebant palam confiteri nomen & fidem Christi: tandem tamen in ea confessione mortui sunt, ut Petrus, Thomas, Philippus & alii. sed quum ea debilitas in omnibus Christi membris inualuerit, suamque cœperit exercere tyrannidem, etiam post baptismum, perfectissimus ille & omnium absolutissimus medicus Christus mederi volens huic malo, remedium proposuit & instituit confirmationis, validam vtique & efficacem sanctificationem, contra metum & pusillanimitatem. Vt autem dominus in baptizatis & Christo velut insitis, gratiam suam operari dignetur, &

confirmationem aduersus insultus mundi per hoc confirmationis sacramentum, ecclesia non constanter orat, nosque adeo omnes perseueranter petere debemus & exclamare, Confirma hoc deus quod operatus es.

Aue Maria.

Audiuimus in superioribus confirmationis materiam, formam, finem & effectum. Nunc porro de institutione disserendum erit. quod vt facilius intelligatur, primum expediemus hoc quod pro fundamento huius rei esse poterit. Quum etiam hoc sacramentum allatrét Neochristiani & contemnant, probandum nobis est principio, confirmationem semper in Ecclesia catholica obseruatam esse pro sacramento a fidelibus omnibus. Primum itaque omnium decuit Samaritanum & medicum nostrum nobis post baptismum instituire sacramentum confirmationis, sicut enim in baptismo renascimur ad vitam animæ, ita in sacramento confirmationis cõfirmamur ad pugnam, sicut enim dicente Hugone in baptismo accipitur remissio peccatorum, sic per manuum impositionem datur spiritus sanctus, illi gratia confertur ad remissionem peccatorum. hic gratia datur ad confirmationem. Quid enim prodesset si a lapsu erigeris, & ad standum non confirmaris? Adhuc quum dominus Iesus ipse sit Messias vnctus, & nos ab eo Christiani dicamur teste Hieronymo, decuit sane vt ille nobis vnctionem sacram institueret chrismatis, vt & nos inuncti perfecti sic demum efficeremur Christiani. Et hoc est quod supra commemorauimus ex Dionysio, apostolos sacramentum illud appellasse teleten, hoc est perfectionem & sanctificationem.

2 Idque adeo ita esse testimonium habemus ex bibli ca scriptura, sic enim ait Lucas, Quum audissent Apostoli qui erant Hierosolymis quod recepisset Samaria verbum dei, miserunt ad eos Petrum & Iohannem: qui quum venissent, orauerunt pro ipsis, vt acciperent spiritum sanctum, nondum enim in quenquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine domini Iesu: Tunc imponebant manus super illos & accipiebant spiritum sanctum. ¶ Præterea legimus ibidem quod quum Paulus predicaret Eph. non sufficere baptismum Iohannis, audientes illi fecerunt se baptizari in nomine domini Iesu, & quum Paulus imponeret manus super eos, venit spūs sc̄tus in illos & cœperunt loqui variis linguis & prophetabant. Ex vtroque hoc testimonio

Luc. 19.
Melchias
des.

Hugo.

Abac. 3.

Dionys.

Act. 8.

Confir-
matio sa-
cra.

Act. 19:

liquet confirmationem etiam temporibus Apostolorum fuisse sacramentum, ipsosque apostolos tunc administrasse illud credentibus. Vbi considerandum hoc occurrit hoc primum quod Philippus vnus ex diaconis septem iam ante per predicationem suam conuerterat ad fidem Samaritanos, eosque baptizauerat, quo cōperto apostoli Petrus & Iohan. ad eos miserunt, vt cōfirmarēt illos, & spiritū sanctum illis cōfererēt. Hinc colligūt doctores diaconis & presbyteris nō licere sed episcopis tantū, vt hoc sacramētū administrēt atque in hoc sacramētū illud superat reliqua, in dignitate ministrari, sicut testat. Gregor. in registro scribēs ad episcopū Ianuarium (de eo autem quod idem Gregorius scripsit in alia epistola & renarrat Gratianus in c. peruenit 95. distin. remittatur ad scholās, existimo enim Inno. 3. in hoc magis sobrie loquatū contra nouellum quendam in c. quanto de consuetudine.) Deinde contextus ille proprie probat hoc sacramentum confirmationis, quia exprimit signum externum, quando impositis manibus conferebatur gratia spiritus sancti, quapropter certum est fuisse hoc sacramentum. Quir autem nō meminerit Lucas chrisimatis, iam supra rationē explicauimus. Præterea inquit Lucas orasse apostolos, vt illi acciperent spiritum sanctum. Quem modum orandi adhuc constanter obseruat ecclesia in confirmatione, sicut supra docuimus, neque vero suspicandum est vquam fuisse in ecclesia sacramentum quod nunc non sit.

3 Hoc tamen præmonendi adhuc estis variam fuisse manuum impositionem: imponebant enim manus in confirmando. Quemadmodum ex actis apostolorum monstrauimus, imponebantur & in conferendis ordinibus in consecrandis presbyteris & episcopis, quomodo dicit Paulus, noli negligere gratiā quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam cum impositione manuum presbyteri. Insuper imponebant etiam manus in sacramēto vnctionis, sicut ait Christus, Manus imponebant super infirmos, & bene habebunt. Ad hæc remissio quoque peccatorum & reconciliatio cum ecclesia per manuum impositionem est designata, & de ea loquitur Augustinus quum dicit, manus impositio nō sicut baptismus repeti nō potest. Quid enim est aliud nisi oratio super hominem? loquitur ibi de iis qui redeunt ad vnitatem ecclesie, & ab erroribus & peccatis suis conuertuntur. Ne autem verba hæc possint Neochristiani detorqueare ad peruersum intellectum contra sacramentū cō-

c. presb. de cōse. dist. 4. Caieta.

Impositio manuum.

Act. 8.

1. Ti. 4.

Mar. 16.

Lib. 3. de bap. contra Doctores natif. ca.

firmationis, interpretabimur ea per ipsum August. lib. 5. c. August. 24. ibidem sic dicentem, Manus impositio si nō adhiberetur ab hæresi venienti, tanquam extra omnem culpam esse iudicaretur: propter charitatis autem copulationem, quod est maximum donum spiritus sancti, sine quo non valet ad salutem quæcunque alia sancta in homine fuerint, manus hæreticis correctis imponitur.

¶ Quando ergo confirmatio fit, visibiliter in primitiua ecclesia, & in qua specie? Profecio sunt qui dicant visibilem radium siue fulgorem apparuisse super confirmatis, Alii putant spiritum sanctum datum esse in linguis igneis sicut & apostolis: ita enim de Cornelio & cognatis suis ait Petrus, Quum cœpisssem loqui, cecidit spiritus sanctus super eos sicut & in nos in initio: constat autē testimonio Lucæ, quia in apostolos cecidit spiritus sanctus in linguis igneis. Sunt adhuc qui adfirmant signum illud visibile aliud non fuisse, nisi quod variis linguis loquebatur, atque sic habet glossa quum textus dicit, Imponebant super eos manus & accipiebant spiritum sanctum, ait glossa, quia incipiebant loqui variis linguis, Eo faciunt & verba Lucæ, quoniam quum Paulus imponeret, manus super Ephesios, venit super eos spiritus sanctus & prophetabant. Etsi itaque ignoremus in qua specie spiritus sanctus apparuerit, nisi sub quadruplici illa, vt in die Pētecoestes declarauimus, credere tamē debemus hoc etiam esse factum, quandoquidem in biblicalis literis illud aperte continetur.

4 Probato iam isto confirmationem esse sacramentum, proximum est ex testimonio sanctorum patrum ostendere, semper illud habitum fuisse pro sacramento, testatur semper hoc in primis b. Dionys. Pauli discipulus, quem iam sæpius in ecclesia induximus testem: is totum ex ordine moris explicat, quo Dionys. quondam hoc sacramētum administrabatur in Ecclesiis. c. 4. de eccles. hierar. atque omnia tandem explicat mystice, quid per singula ista sic accipiendum.

2 Subscribit & concilium Laodicæ, quod sic habet. Oportet baptizatos post baptismum sanctissimū chrisma Anno percipere, & cælestis regni participes fieri.

3 Accedit iis etiam papa Urbanus martyr, dicens, omnes Omnes fideles per manus impositionem Episcoporum, spiritus de confirmatione sanctum post baptismum accipere debent, vt pleni dist. 4.

Act. 11.

Act. 2.

Act. 8.

Act. 19.

Confir-

122. c.

Christiani inueniantur: quia quum spiritus sanctus infunditur, cor fidele ad constantiam & prudentiam dilatatur.

Concil.
Aurelian.
ibi
cap. vlti.
iciu.
Anno
311.

Ibi. cap.
spi. sanc.

Rom. 5.

Li. 3. c. 6

August.

4 Insuper legimus institutum esse in concilio Aurelianen. sicut Iuo in Panormia & Gratianus allegant. Ut iuni ad confirmationem veniant perfectæ ætatis, vt moneantur confessionem facere prius, vt mundi donum spiritus sancti valeant accipere, & quia nunquam erit Christianus nisi fuerit Episcopali confirmatione chrisimatus, Verba Fabiani iam antea induximus, sed Melchides præclarè dat huic sacramto testimoniũ. dicit enim inter cætera, quauis hæc verba Iuo tribuit Urbano, In baptismo abluimur, post baptismum roboramur, & quauis continuo transituris sufficiat regenerationis beneficia, victuris tamē necessaria sunt cõfirmationis auxilia. Regeneratio per se saluat, mox in pace baptismi vel seculi recipiendos cõfirmatio armat & instituit ad agones huius mundi & prælia referuandos.

6 Affirmat idipsum Augustinus quoq; dicens Paulum, quum ait, charitatem diffusam esse in cordibus nostris per spiritum sanctũ, loqui de cõfirmatione. sic enim inquit in lib. cõtra Donatist. de baptis. spiritus sanctus, quia in sola ecclesia catholica per manus impositionem dari dicitur, nimirum hoc intelligi maiores nostri voluerunt, quod apostolus ait, quoniam charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctũ qui datus est nobis: & paulo post dicit, neque enim tẽporalibus & sensibilibus miraculis attestatibus per manus impositionem modo datur spiritus sanctus, sicut antea dabatur ad cõmendationem rudis fidei & ecclesie primordia dilatanda. Quis enim nunc hoc expectat, vt ii quibus manus ad accipiendum spiritum sanctum imponitur, repente incipiant linguis loqui? sed inuisibiliter & latetèr intelligitur in eorum cordibus charitas aspirari. Apertius adhuc in alio loco dicit August. lib. 2. contra Petilianum cap. 104. nam & ipse Christus a chrismate appellatur, id est ab vnctione, hunc Hebræi dicunt Messia, quod verbum Punicæ linguæ consonũ est, sicut alia Hebræa per multa & pene omnia. Infra quoque, in hoc ait, vnctio sacramentum chrisimatis vult interpretari, quod quidẽ in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est, sicut ipse baptisimus. Ecce Augustinus hic vocat sacramentum & cõparat baptismum, atq; vt ipse in præcedentibus declarat, nunc quoque nõ minus est quam fuit temporibus Apostolorum nisi quod tunc in visibili signo dabatur spiritus sanctus: sz-

pe alias contra Petilianum meminit huius sacramenti, maxime quum ait, discerne ergo visibile sanctum sacramentũ, quod esse & in bonis & in malis potest, ab inuisibili vnctione charitatis, quæ propria bonorum est.

7 Huic sacramento testimonium dat etiam beatus Hieronymus contra Luciferianos, dicens, Episcopus si imponit manum, iis imponit, qui in recta fide baptizati sunt. Et inde, Quod si hoc loco quæris, quare in ecclesia baptizatus nisi per manus episcopi, nõ accipiat spiritum sanctũ, quem nos asserimus in vero baptisate tribui? Discere hanc obseruationem ex ea autoritate descendere, quod post ascensum domini spiritus sanctus ad apostolos descendit. Plures suppeterent loci, sed volens supersedeo.

8 Postremo Eusebius refert Cornelium pontificem & martyrem scribere ad Fabianum episcopũ Antiochenũ, de heretico Nouato, qui ex ambitione, eo quod non posset ordinari in episcopum, prolapsus sit in heresim: addit quod in iuuetute spiritu immundo vexatus sit, & quum tẽpus aliquantum consumpsisset apud exorcistas, ægritudinem incurrerit grauem ita vt desperaretur, & quod iacens in lecto pro necessitate perfusus sit, nec reliqua in eo quæ baptismum subsequi solent solẽniter adimpleta sint, nec signaculo chrisimatis consummatus sit: vnde nec spiritum sanctum vnquã poterit promereri. Non diuersum est quod Lutherus, quũ non permetteret indulgentias prædicare, tam horrendam inuexit heresim in perniciem aliquot millium animarum. deinde nõ absimile est, quod de Luthero quoque proditur, ipseque adeo de se scribit familiariter cum dæmone cõuersato, cum quo modium salis comederit. Sanctus autem ille pontifex hic honorifice meminit cõfirmationis: cuius non poterit esse particeps Nouatus, qui tamen intrudere se voluit in papatum contra Cornelium: ipse enim primi schismatis author fuit in papatu, sicut prodit & testat. b. Cyprianus. Lib. 1.

9 Accedit iis testibus etiam Clemens, qui sic inquit, Clemens. baptizatur vnusquisque in aquis perennis, imò in nomine trinitæ beatitudinis inuocato super se, perunctus primum oleo per orationem sanctificato, vt ita demum per hæc consecratus possit recipere locum cum sanctis. Ad extremum sentit idẽ & Beda dicens, notandum quod Philippus qui Samarie Super euangelizabat vnus de septem fuerit, si enim apostolus esset Act. 8. ipse vtique manum imponere potuisset, vt acciperent spiritum sanctũ: hoc enim solis pũficibus debetur, nõ presby-

Eusebius
lib. 6. c.

33-

Lib. 1.

Clemens.

Act. 8.

teris chrismate baptizatos vngere licet, sed quod ab episcopo fuerit consecratum, non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur episcopis, quum tradunt spiritum paraclitum baptizatis. Vno pene verbo idem complexus est Hieronymus, quum ait, Catechumeni hoc est instructi, incipiunt per sacerdotem & chrismantur per episcopum.

¶ Epilogus siue conclusio huius Homilia.

E N itaque ex sacris literis comprobauimus, ex conciliis quoque sanctis & doctoribus ecclesiae, quorum perinde sacrosancta semper esse debet auctoritas, confirmationem esse sacramentum, & habere quidem signum externum sensibile, denotans vnctionem internam spiritus sancti per dilectionem & gratiam suam sanctam.

Ecclesia audia. Atque hoc vnum cuique Christiano sufficere debet, & vt maxime scripturarum non suppetere testimonia, potamen & vere Christiano homini satis hoc esse debet, quod tanto haecenus tempore tam constantem catholica illud obseruauit ecclesia, quam vtique audire debemus omnes, eam autem quisquis non audierit sit nobis vt ethnicus & publicanus, quoniam ipsa columna est firmamentum veritatis, ipsa sponsa est Christi, quam tantopere ille dilexit, vt seipsum traderet pro ea, vt ipsam sanctificaret, mundans caluacro aquae in verbo vitae, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Quid quod & corpus Christi est ecclesia, iuxta illud Pauli, Omnia subiecit sub pedibus eius, & ipsum dedit caput super omnem Ecclesiam, quae est corpus ipsius & plenitudo eius. Quilibet ergo Christianus penes ecclesiam inquirere debet omnem sine dubio veritatem, neque moueri vel in minimo a nouelis istis, heri tandem aut pridie natis, peruersis & haereticis doctoribus: sed quia dominus Iesus missurum se promissit spiritum sanctum, qui illam in omnem induceret veritatem, quoniam & ipse veritatis est magister & doctor, firmiter credant omnes Christiani & confirmationem esse sacramentum, & ei sicut aliis quoque sacramentis congruum esse deferendum honorem, vt sic gratiam in praesenti & in futuro gloriam consequantur aeternam, Amen.

HOMILIA XXV DE INSTITUTIONE confirmationis & similibus hoc sacramentum concernentibus.

Spiritu principali confirma me. Psalm. 50.

S Piritus sanctus, in Christo dilectissimi, vas suum Prophetam regium Dauidē sic illuminauit, vt operationem spiritus sancti agnosceret, agnitam tribus versiculis profiteretur: qui quauis variis modis a sanctis patribus exponatur, nos tamen illam expositionem nunc tantum prosequemur, quae de tribus proponitur sacramentis. Verum enim id quidem est quod spiritus rectus adcommodate refertur ad iustitiam huius vitae, spiritus autem sanctus ad homines pios iam morientes, sed principalis ad vitam aeternam, vbi electi confirmantur in felicitate, vt amplius peccare non possint. Tamen quantum ad materiam sacramentorum attinet, primus versus ad baptismum referendus est, quum dicit, Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innoua in visceribus meis: quonia in baptismo reiciimus veterem Adam cum peccato originali & renouamur in Christo, vt amplius in nouitate spiritus, & non in vetustate ambulemus, quomodo non raro nos Paulus admonet & iubet, deponere veterem hominem: sicque Paulus baptizatos vocat nouam creaturam & alibi dicit. Renouamini spiritu mentis vestrae, & induimini nouum hominem, Rom. 7. Ephes. 4. qui secundum Deum creatus est in iustitia & sanctimonia Coloss. 3. veritatis. Secundus versiculus refertur ad sacramentum ordinis, quum orat Dauid, ne proiciatur a facie Dei tanquam 1. Reg. 15. minister parum idoneus, sicuti Heli & Sauli exciderunt suo Leuit. 19. quisque regimine, sed vt ne auferat Deus ab eo spiritum sanctum, quoniam qui ecclesiae seruiunt, eos sanctos esse conuenit, sicut & Deus sanctus est. Tertius porro versus confirmationem respicit, quum dicit Propheta, Redde mihi laetitiam salutaris tui, & spiritu principali confirma me: quo verbo & nos petimus vt salutaris nostri, quod in baptismo suscepimus, amplius nunc laetitiam quoque concipiamus, & intrepide nomen Iesu atque vniuersam Christi fidem profiteamur: id autem fit quando in sacramento confirmationis confirmamur spiritu principali, principalem vero spiritum vocat Dauid spiritum confirmationis, eo quod spiritus sanctus in plenitudine vberiori confertur in hoc sacra-

mento quam in aliis. In huius rei signum spiritus sanctus in primitiua ecclesia adparuit, in signo visibili, & apostoli in die pentecostes repleti sunt spiritu sancto. Sic quauis in tribus sacramentis confertur spiritus sanctus, in quibus tantum character imprimitur in animam hominis, attamen Dauid proficitur spiritum principalem, hoc est operationem spiritus sancti praecipuam in sacramento confirmationis: iuxta illud vnde coepimus praefari, spiritu principali confirma me, & c.

Aue Maria.

Quum in superioribus homiliis multa dicta sint de materia huius sacramenti, de sacro chrismate: vnde & nos Christiani tanquam vncti dicimur a capite nostro Christo, constat Neochristianos iniuriam facere Christo, ecclesiae & spiritui sancto, dum non sine contemptu, chrisma nescio quam contumeliose vocant aruini quippiam. Audiuimus insuper formam finemque illius & operationem, super haec demonstrauimus confirmationem esse sacramentum. Vbi obicit forsitan aliquis, Omnia sacramenta a Christo sunt instituta, quando ergo confirmatio a domino instituta est: atque hoc ipsum est quod in hac homilia explicabimus.

2 Principio ergo multis hic viis ingrediuntur doctores, quae quia omnes ad institutum hoc nostrum facere videntur, omnes etiam perscrutabimur, iis tantum praetermissis qui affirmant hoc sacramentum esse a conciliis institutum, sicut sentit Alexander de ales, concilium Meldense, & Iohannes Bacho Carmelita, concilium Aurelianense, diuersa tamen sententia instituisse. Missa facimus haec omnia certis de causis, quoniam sacramenta ad verum pertinent fundamentum ecclesiae, sicque solus legislator potestatem habet ea instituire & immutare: nam etiam si totus nunc mundus conueniret, sacramentum tamen instituire non posset, quapropter neque concilium: sacramentalia tamen & accidentalias caeremonias ordinare potest ecclesia, non autem sacramenta, quae tantum summus ille ecclesiae architectus Christus ipse instituire potest, quoniam petra est cui superstru-
tio constat esse ecclesiam. Prima super hoc sacramentum sententia est, quod confirmatio sit instituta ab apostolis, non quidem propria autoritate, sed Christo iubente, & spiritu sancto inspirante, in hoc adducunt dictum Eusebii papae. Manus impositionis sacramentum magna veneratione distinetur, tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis

1. Cor. 3. Institutio confirmatio sententia est, quod confirmatio sit instituta ab apostolis, non quidem propria autoritate, sed Christo iubente, & spiritu sancto inspirante, in hoc adducunt dictum Eusebii papae. Manus impositionis sacramentum magna veneratione distinetur, tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis

De consuetudine. 5. tenendum est, quod ab aliis perfici non potest, nisi a summis sacerdotibus, nec tempore apostolorum ab aliis quam ab ipsis

apostolis legitur aut scitur peractum esse. Sententia huic permitto autoritatem suam, siquidem apostoli fuerunt columna ecclesiae, & potestatem habuerunt scribendi & conuendi scripturas byblicas, magis tamen credendum est quam sacramenta pertineant ad fundamentum Euangelicae legis, ipsum legislatorem ea instituisse, ita ut ab eodem sint instituta a quo & efficaciam suam omnem obtinent. Iam vero vniuersa sacramentorum virtus a Deo tantum est, quoniam nemo extra Deum potest nobilissimam illam creaturam, gratiam scilicet Dei, conferre aut efficere, eo quod illa sit per Iesum Christum. Hoc quidem constat quod dominus apostolos suos hoc honore dignatus est, ut ipsos sacramentorum, quae ipse instituerat promulgatores faceret, sicque Iacobus sacramentum pronunciauit siue promulgauit vniuersi, sic Paulus ait ad Corinthios, ego accepi a domino, quod & tradidi vobis. Magis igitur verisimile est apostolos promulgasse sacramenta quam instituisse.

2 Alia quorundam sententia est, Christum instituisse sacramentum in die pentecostes post suam ascensionem, quando apostolis contulit spiritum sanctum in linguis quattuor. igneis: tunc enim & confirmati sunt & potentes effecti conuerti fidei: quauis enim apostoli antea essent baptizati, sicque gratiam haberent spiritus sancti, attamen adhuc trepidi erant & animo multum deiecto, vsque adeo ut Petrus ad vocem ancillulae negaret Christum, ut inquit Augustinus, imo & omnes discipuli Euangelista testante, conclusi erant in domo, propter metum Iudaeorum, ipseque adeo dominus eorum non ignorabat pusillanimitatem, quapropter & ante ascensionem suam ait ad eos, Sedete in ciuitate quoad usque induamini virtute ex alto, baptizabimini enim spiritu sancto non post multos hos dies. Ad hunc fere sensum inducit Bonauen. verba Euangelista, quod spiritus sanctus datus nondum erat: quia Iesus necdum esset glorificatus.

Sententia haec fundamentum habet quod in fide nostra pro confesso habetur, spiritum sanctum tale robur addidisse apostolis in die pentecostes: sed an illud etiam confirmationis nomine veniat appellandum, nonnulli adhuc in deliberatione ponunt haec de causa, quod Deus virtutem suam non alligauit sacramentis: potuit ergo confirmare apostolos absque materia & forma, sed illud non fuit sacramentum confirmationis, verum virtus & opus sacramenti, hoc est robur & confirmatio spiritus sancti. Atque secundum hanc opinionem Apostoli non essent

sacramento confirmationis firmati, sed eorum confirmatio hanc sacramentalem multis modis superasset: sicut & uberioriorem & perfectiorem gratiam susceperunt. In huius rei testimonium induci potest exemplum Cornelii, qui vna cum amicis suis accepit spiritum sanctum quum primum Petrus loqui cœperat, priusquam essent baptizati. Nemo autem sacramentaliter est confirmatus, nisi qui & sit baptizatus, eo quod baptismus reliquorum omnium sacramentorum ianua existat, ita ut si quis ordinatus in presbyterum comperiat non esse antea baptizatus, ordo etiam ille totus frustra sit futurus. Sic constat & de sancto Paulo cui Ananias manus imposuit, ut videret, ipseque impleteretur spiritu sancto (illa tamen manus impositio plus pertinet ad catechumenos, vide glossam) saepe igitur Deum elargiri virtutem siue gratiam sacramenti sine sacramento, præclare nos docet beatus Augustinus libr. 2. contra Parmenianum capite decimo quinto, Possit hominem non interposito homine diuinitus aliquid accipere, exemplo suo ipse Iohannes testatur, & tot sancti antequam Dei filius homo fieret: & posteaquam resurrexit & ascendit in cœlum, centum & viginti homines, qui simul congregati erant, quos nullo homine in terra manum imponente de cœlo veniens spiritus sanctus impleuit. & constituto iam ordine ecclesiæ Centurionem Cornelium ante ipsum baptismum, ante impositionem manus, cum eis qui secum erant eodem spiritu sancto repletum Petrus ipse miratus est. Quid quod in multis historiis legere est de plerisque sanctis, quos spiritus sancti gratia præuenit, sicut beatus Ambrosius refert de sancta Ementiana, quæ nondum baptizata tantum habuit gratiæ ac si fuisset baptizata, quicumque alii Christiani fugerent a sepulchro beatæ Agnetis, propter gentiliū persecutionem, ipsa constanter remansit, & ab incredulis obruta lapidibus dormiuit in domino. Quis hic dubitet eam in sanguine suo esse baptizatam, quæ ob iustitiæ defensionem firmiter Christum confessâ, mortem quoque & constâter & patienter sustinuit? Est itaque illa præcipua sententia apostolos confirmatos esse in die pentecostes, non quidem sacramento confirmationis, sed alio quodam modo longe sanctiori, quam sit huius sacramenti, sicut nec Christus vnctus est hoc sacramento, sed aliam ille habuit vnctionem longe sublimiorem, olei lætitiæ præ cunctis consortibus suis.

3 Tertia porro opinio hæc est, quod Christus insti-

uertit hoc sacramentum in die sancto paschæ, quoniam insuilians in discipulos dixit ad eos. Accipite spiritum sanctum: sed hoc communiter nõ tenetur, siquidem quum insufflaret hic in apostolos, sacramentum instituit penitentiam, sicut eo loco latius differemus. Quarta igitur sententia est eorum qui dicunt Christum neque post ascensionem matris suam instituisse hoc sacramentum ut illi putant, neque post resurrectionem, sicut alii sentiunt, verum hic in terris ante passionem suam & mortem, quando adhuc legem Evangelicam conderet, suamque ecclesiam ædificaret, in eam rem geminos adhibent sacræ scripturæ locos, sic enim Marcus ait, offerebant illi paruulos, ut tangeret illos, discipuli autem comminabantur offerentibus: quos quum videret Iesus, indigne tulit & ait illis, finite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos, talium est enim regnum Dei. Et cõplexans eos imponens manus super illos benedicebat eos. Idem ferme refert Matthæus, quia offerebant ei paruulos, ut imponeret illis manus & oraret, & imposuit manus super eos. vbi glossa testatur, quod benedixit eos manu & ore. Vtique hæc manuum impositio effectu non caruit, sed Deus hic gratiam suam eis cõtulit: & quis neget apostolos pluraque didicisse ex iis, quæ fecit Christus, ut hic merito didicerint vsus & efficaciam huius sacramenti, quoniam sic ait illis, finite paruulos venire ad me, & non prohibueritis eos, talium est enim regnum cœlorum: neque nos hic moueat, quod non fiat ibi mentio chrismatis, nam ut maxime Christus eo fuerit vsus & euangelistæ non meminerint, sicuti factum esse Dionysius testatur, siquidem illa arcana sacramentorum mysteria patres cælabant gētes, ne cum cõtemptu eluderentur. Ad hæc etiam si Christus hac ipsa chrismatis materia vsus non fuerit, quid mirum? Dominus enim ille erat omnium creaturarum, poterat gratiâ & virtutem huius sacramenti conferre sine quacunque materia, sicuti supra commemorauimus. Pie itaque credendum est Christum redemptorem ipsum hoc sacramentum instruisse, vel iis locis quos ostendimus vel alibi, etiam si ab apostolis nulla eius rei facta sit mentio. Multa siquidem alia signa fecit Iesus quæ non sunt scripta in libro hoc, inquit Iohannes. 4 Cæterum quæ sit huius sacramenti cum baptismo collatio, dicunt doctores quod quauis homo qui sp̄iã ante baptismum ex speciali gratia Dei possit consequi, virtutem & effectum confirmationis, sicuti iam supra de Cor-

12 12 12 12 iiii

Ioh. 2.0.

Confir-

Mar. 10.

Mar. 10.

Dionys.

Ioh. 12.

Melchil. nelio docuimus ex Luca, attamen baptismus quasi ingres-
sus est & ianua omnium sacramentorum, quapropter ne-
mo cōfirmationis capax est nisi qui sit baptizatus. *Vt re-
cte interim dixerit Melchiades, ita coniuncta sunt hæc duo
sacramenta, vt ab inuicem nisi morte præueniente nullate-
nus possint segregari, & vnum sine altero rite perfici non
potest. Certumque id adeo est secundum primitiæ eccle-
siæ vsum, quando adulti tum Iudæi tum gentiles fidem re-
cipiebant, & constituti in hoc diebus cumularum bap-
tizabantur, quod tunc etiam confirmabantur ilico, sicuti &
nunc accelerandum est cum paruulis iam baptizatis vt sta-
tim confirmentur, sicque plus gratiæ consequuntur & bea-
tiores efficiantur, quemadmodum supra differuimus.*

Maiores In episcopos. Hinc enim sequitur, vt ait Iohannes Maioris, episco-
pos non carituros pœna, qui nec ipsi pontificalia exercent
officia, non consecrant presbyteros, non confirmant, inter-
dum longo tempore exigui lucelli gratia, sed nec suffraganeos
habent, quoniam paruuli interim sine confirmatione
morientes per eos magna priuantur parte sceleritatis, cuius
gradus vnicus superat omnia huius mundi gaudia, vt supra
dictum est. Querat aliquis, quum ex verbis Christi emi-
natur baptisni necessitas, an perinde necessaria sit & cōfir-
matio? is audiat & sciat non sic absolute necessaria esse con-
firmationem vt est baptismus, siquidem sine baptismo paru-
uli communi lege saluari non possunt, baptizati autē iam
iam receperunt gratiam spiritus sancti, estque illis cœlum
apertum, mortui ergo saluantur etiam absque confirma-
tione, vt Melchiades affirmat, minus tamen glorię habent quā
si sint etiam confirmati: Studeant ergo parentes sedulo cu-
rare, vt paruuli quam ocysime cōfirmantur. Sed quan-
tum spectat ad adultos qui iam vsum habent rationis, pau-
lo distinctius loquuntur doctores (vide Adrianum papam
de confirmatione.) Nam qui iam adultus est, possit vtique
confirmationis sacramentum non suscipere ex contemptu,
quod nihil aut parum ei tribueret, illa sane blasphemia fo-
ret spiritus sancti & Christi, qui ecclesiæ suæ largit^r est hæc
sacramenta. Sed si quis sacramentum non contemnat, atia
alias sit negligens vt per incuriam nō veniret ad sacramen-
tum confirmationis, quum maxime haberet occasione tem-
poris & loci, ea negligētia sane species esset accediæ & pigri-
tiæ in cultu diuino, in salute animæ suæ, quapropter merito
pro peccato reputatur. est enim contemptus interpretatus,

C. sciuni
Est autem & hæc sententia conueniens concilio Mel-
den. in quo constitutum est non esse eum perfectum & in-
tegrum Christianum, quisquis confirmationem non reci-
piat ab episcopo. Cōsimile Urbani Papæ dictum supra in-
duximus, quare hic merito supersedebimus. Cæterū si quis
confirmationem neque ex contemptu intermittat, neq; per
supinam negligentiam, sed ita vt homines simplices in de-
sertis locis commorantes, quos non cōtingit vnquam per-
uenire in locum aliquem, vbi confirmet episcopus verum
in diem tantum viuunt, eos nolim profecto iudicare quasi
in hoc peccarent, quoniam si multum longe quis absit ab
episcopo, non tenetur vtique propter confirmationem ip-
sum adire, si tamen id faciat, bene vtique & sancte facit, suæ-
que animæ saluti non male consulit. Vnum casum exci-
piunt nonnulli doctores, quando persecutio fidei immi-
net, ita vt sint qui conentur homines abducere a fide, an tūc
Christianus cui liceret consequi confirmationem, possit eā
intermittere? Nam & Christus ante ascensionem suam no-
luit apostolos se committere periculo & discrimini perse-
quutionis, nisi antea acciperent spiritum sanctum, iusit e-
nim eos expectare dum induerentur virtute ex alto: quum
itaque Apostoli non ausi sint ante confirmationem com-
mittere se persecutioni: quanto minus audebunt hoc alii
homines: quanuis & hoc constat quod multis sola gratia
baptisni sufficit tolerandæ persecutioni, vt Romano Ios-
ifæ & plerisque aliis, imo & gratia fidei, sicut antea de san-
cta Emerentiana memorauimus.

3 Adhuc cōferri solet cōfirmatio baptismō in per-
fectione, quanuis enim necessarius est baptismus, dum cæ-
li ianuas pandit, atque adeo velut aditus quidam est ad o-
mnia sacramenta, confirmatio tamen baptismum in hoc su-
perat, quod ab eminentiori ministro cōfertur, neque enim
vel homo quispiam prophanus vel simplex sacerdos potest
De sacr. conferre confirmationē, sicut de baptismo diximus, sed so-
vnctio. lus episcopus potest confirmare, vnde & Samaritani non a
Act. 8. Philippo diacono sed a Petro & Iohāne sunt cōfirmati, si-
cut & Innocentius Papa inquit, quum cæteras vnctiones
simplex sacerdos valeat conferre, hanc non nisi summus sa-
cerdos, hoc est episcopus, debet conferre. Deinde & in
hæc cōfirmatio excedit baptismum, quod in ea deus maio-
rem homini gratiam confert, ipsumque impensus confert
in agone spirituali aduersus tētationes diaboli & mūdi Ioh. 7.
l2l2l2l2 iiii

Lu. vlt.

Confir-
matio su-
perat ba-
ptismū.

Eph. 6. quia militia est vita hominis super terram, recteque Paulus
 Ephe. suos admonet, vt induant armaturā dei, & sic possint
 Mulie- stare aduersus insidias diaboli. ¶ Sequitur inde quere-
 res con- mulieres debeant confirmari, quauis enim non ingrediā-
 firmātur tur militiam corporalem, bellum tamen spiritale gerunt,
 nec raro nec infeliciter, sicuti Barbara, Catharina, Doro-
 thaea & aliae innumeræ: quapropter Paulus ait, non est no-
 bis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduer-
 sus principes & potestates, aduersus mundi rectores tene-
 brarum harum. Patet hinc quare paruuli confirmentur ea
 ætate nihil minus valentes quam pugnare in hoc spiritali
 conflictu, armantur tantum aliquando pugnaturi, atq; ma-
 xime vt fieri vberiorē gratiam consequantur, hic & maio-
 rem gloriam in futuro.

Adhor-
 tatio &
 para-nes.
 ad cōfir-
 matos.

5 Ex iis omnibus potest quilibet Christianus confir-
 matus perpendere & secum ipse reputare, quomodo miles
 sit Iesu Christi, feratque gestamen & insigne domini sui si-
 gnaculum crucis in fronte. quisque igitur consideret sub-
 inde hoc Christū sibi inclamare, quod audivit ex eo Con-
 stantinus imperator, cui monstratum est signum crucis, &
 cum hoc dictum, In hoc signo vinces, si secum cogitet qui-
 libet Christianus se crucis signaculo confirmatum, memi-
 nerit inde se in hoc signo victorem abiturum, in quo gra-
 tiam receperit & pugnandi & viuendi. Quisquis ergo in
 peccatis est constitutus, is nimirum proditor est Christi,
 qui ab eius insigni desciscit ad hostes, ad diabolos, ad pec-
 cata: crux itaque Christi clamat aduersus peccatorem in
 cœlum, vsque adeo vt non possit aliquis clamor huic con-
 ferri, quod tu homo peccator militare hoc p̄ incipisti sui si-
 gnaculum gestas, sed opera interim tua te hostem procla-
 mant, & aduersarium testantur, vnde fictitius Christianus,
 imo & proditor agnosceris, quoniam in militia nemini ve-
 xillum conceditur, nisi animoso & forti. In sacramento
 autem confirmationis tibi dominus Iesus vexillum suum
 commisit & tradidit, vt cum eo pugnares fortiter, neque
 vlli cederes, at tu ad leuem hostis insultum cedis, imo de-
 cidis, & a principe tuo desciscis, & te hostium tuorum po-
 testati & parti coniungis. ¶ Sed quod adeo inermes ef-

Guliel.
 Parisien.

ficimur sub hoc vexillo, rationem nobis reddit Gulielmus
 quidam episcopus Parisiensis dicens. Attende quod fides
 & reuerentia huius sacramenti iam pro parte apud Chri-
 stianos periisse videtur: Nihil enim amplius honoris & re-

uerentia ei relictum videtur, nisi hoc solum quod non ab
 aliis quam a summis sacerdotibus, id est episcopis mini-
 strari permittitur. Quam vero nunc passim non erudian- Confir-
 tur homines de huius sacramenti mysterio, quam citra o- matio il-
 mncm deuotionem nostro saculo suscipiatur, quam impu-
 denter quisque se primum ingerere conetur sine omni re-
 uerentia, cum magno omnium tumultu, testes nobis sunt
 hi oculi nostri, vt nemo iam miretur, sacramentum hoc
 modicum aut nullum penitus habere in huiusmodi homi-
 nibus effectum, sicut & Paulus ait, nō impune euasisse istos
 qui sacramentum altaris irreuerenter tractarunt & susce- 1. Cor. 11
 perunt. Prælati ergo & prædicatores erudire debent popu-
 lum de sanctimonia huius sacramenti, & quomodo suscipiatur,
 ideo enim signum crucis in fronte eorum qui confirman-
 di veniunt imprimitur, vt & omnem spem victoriae suae
 aduersus diabolum habeant in Christo crucifixo, & vt in
 omnibus tentationibus suis meminerint illius qui tan-
 dem sustinuit a peccatoribus aduersus semetipsum contra-
 dictionem, vt quando ipse in carne passus est, nos quoque Heb. 12.
 in tali cogitatione confortemur. Passus enim est Christus 1. Pet. 4.
 nobis relinquens exemplum, vt & nos sequamur eius ve-
 stigia. Omnes itaque vos in Christo admonitos volo, vt &
 pro vobis & liberis vestris subinde memineritis huius
 præclaræ confirmationis, gratiæ spiritus sancti in hoc sa-
 cramento semperque deum deprecemini, vt vos in hac gra-
 tia conferuet, & sic vos hic hostes vestros superare possitis
 & peccatis resistere, atque post hanc vitam consequi illam
 æternam, Amen.

Finiunt Homiliae de confirmatione, & sequuntur aliae
 de glorioso venerabili sacramento altaris
 sacratissimi corporis Christi.

De huius sacramenti institutione,

& que in eo fiant miracula, quomodo se quisq; ad dignā il-
 lius susceptionem præparare debeat. Quantum fructuū inde
 proueniat iis, qui hoc condigne suscipiunt, quid vicissim
 mali indigne sumentibus. Omnia hæc ad longum in-
 uenies lector homilia quarta primæ partis in die cœnæ
 dominicæ.

Quomodo etiam verum Christi corpus essentialiter
 hic sit, & vere quidem in sacramento, contra Capharnaï-
 tas & Zuinglianos, itidem differuimus prolixè duabus ho-

milli de festo corporis Christi. Quare si quis hæc legere cupiat, loca ista requirat, sed quia vitra ista adhuc alia nulla in hunc locum reseruauimus, ea nunc suo quoque ordine pertractabimus.

HOMILIA VIGESIMASEXTA
de veteris testamenti figuris typicis quæ sacramentum altaris significarunt.

Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se. Psal. 110.

Iohan. 3.

A Vdiuistis dilectissimi in domino Iesu, principio de sacramento baptismi, in quo spiritualiter regenerantur homines ex aqua & spiritu sancto in Christo Adam s. illo coelesti, sicuti quisque antea natus fuerat secundum carnem ex Adam terrestri & peccatore, ut sic in baptismo vitam suscipiant gratiæ. Desinceps audiuistis charitas vestra, quomodo Christiani in sacramento confirmationis gratiam recipiant spiritus sancti, qua nimirum amantur ad publice & intrepide confitendam fidem Christi, & ne quis erubescat se crucis profiteri signiferum & crucifixi militem. Proximum nunc est tertium quoque explicare sacramentum corporis Christi, quod ipse quoque dominus instituit nobis in consolationem, ad augmentum deuotionis & gratiæ diuinæ, ad preciosissimum ecclesiæ thesaurum, in memoriam quoque passionis suæ & mortis, in pignus futuræ salutis. sicut enim naturaliter loquendo homo ad hoc ut sustentetur in vita corporis, suo quodam indiget victu & cibo, ita secundum spiritum anima quoque vel maxime opus habet ad sustentationem vitæ spiritualis quodam suo cibo, qui & est hic ipse sacratissimi corporis Christi, quo spiritualiter pascitur atque fouetur anima: iuxta ver-

Iohan. 6
Luc. 22.

bum domini, Caro mea vere est cibus & sanguis meus vere est potus, qui manducat carnem meam & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in illo. Recteque adeo sacramentum hoc eucharistiæ nomine appellatur, quod eo frui debemus ad gratiarum actionem deo reddendam, deinde eucharistia dicitur & bona gratia, quoniam in participatione seu communionem huius sacramenti modo quodã vberiori cõfertur gratia quam in aliis, in quibus dominus Iesus operatur tantum per virtutem suam, hic autem ipse est

Iohan. 6

Eucharistia.

sentialem est fons omnis gratiæ, crebra igitur huius sacramenti perceptio non tantum venialia tollit peccata, & poenam mortalium, quorum iam penitentiam egeris, verum etiam excellenter auget gratiam dei, ita ut anima velut absorpta videatur in Christo ipsiq; incorporata, sicut & beata Monica Augustini mater cum iubilo exultabat semper post huius sacramenti perceptionem. Quam enim deus iam inde ab origine mundi magna sit operatus miracula, ut in mundi & humani generis creatione, in præualida & omnipotenti prouidentia gubernandi omnia quæ condita sunt, in magnis illis & prodigiis quæ fecit in AEGypto, in deserto, in Iudæa, ob quæ nimirum dominus deus Iudeis signa quædam instituit memorabilia, hæc tamen mirabilia omnia multis modis excellit & superat, mysterium inquam redemptionis generis humani per passionem & mortem Christi, in cuius memoriam hoc ipsum instituit sacramentum, dicens, hoc facite in meam commemorationem, idque præuidens propheta in spiritu exclamauit, Memoriam fecit mirabilium suorum misericors & miserator dominus, escam dedit timentibus se, & c. Aue Maria.

Euangelium Iohannis sexto, vel Lucæ vigesimo secundo, vel ex epistola prima ad Corinthios vndecimo.

E X multis quæ sacramenti huius concernunt sublimitatem, non minimum illud est æstimandum, quod plures figuras typicas habuit, quam vllum aliorum sacramentorum tum in lege naturæ, tum scriptis illius Mosaicis, neque profecto id ipsum temere, primum enim factum est ad dignitatem huius sacramenti præteris designandam ampliore. nam quum figuræ sunt plures quarum quælibet suas quasdam habet conditiones & proprietates, quis dubitet sacramentum perfectius posse multis eiusmodi typis quam vnico demonstrari? Altera porro causa est, quod in sacramento plura occurrunt credita difficiliora, quam in alio quoquam, sicuti alibi probauimus. Vt ergo corda hominum præparentur magis ad eiusmodi præclara mysteria huius sacramenti fortius credenda, deus solita clementia tot figuras proposuit præclaras, ut nos erudiremur & addisceremus magis tanta hæc & præclara illo sacramento comprehensa. Tertia ratio hæc esse potest, quod non latuit deus quantum in

Plures si figuræ huius sacra-
tius sacra-
1. Co. 10
Tomo. 2

sustinere oportet hoc sacramentum, tum ab induratis Iudeis, tum ab impiis hæreticis, quomodo futurum esset, ut illud partim impugnarent. Ut igitur pii homines ab eis minus seducerentur, sed potius per huiusmodi figuras docerentur resistere illis, ipsorum falsas doctrinas refellere, ideo tot tamque varias iam olim figuras proposuit huius sacramenti, quæ & solarentur nos in fide, & veritatem edocerent. Quamvis autem plurimæ sint illæ, nos tamen potiores tantum prosequemur, quoniam rem hæc plerique doctores tractarunt prolixius, atque pro fundamento vnicuique omnes habent illud Pauli, Omnes eandem escam spiritualem manducauerunt, omnia enim in figura contingebant illis.

1. Co. 10

Gen. 14.
Oblat.
Melchisedech.

Heb. 5.

Psa. 109

Eccl. 4.
Prou. 31.

Prima igitur figura in lege naturæ fuit oblatio siue sacrificium Melchisedech. hunc refert Moyses fuisse regem Salen, & occurrisse patriarchæ Abraham postquam percussisset quatuor illos reges, ibi Melchisedech panem & vinum obtulit: sicuti deinde in homilia de sacrificio missæ explicabitur, ad gloriam & gratiarum actionem dei, quod sine fide non addit suo sacerdotio, neque enim offerretur cuius licet, sed sacerdotibus tantum: iuxta illud, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur ut offerat dona & sacrificia pro peccatis. Hoc autem sacrificium Melchisedech figuram gessit huius venerabilis sacramenti corporis Christi, qui etiam nunc hodie sub speciebus panis & vini in sacrificio missæ offertur: sic nimirum & deus pater ad filium ait, Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Itaque sacrificium Melchisedech in pane & vino nostrum figurauit sacramentum, atque hæc figura veritati non multum ab similibus est, eo quod vtrumque sacrificium fiat in pane & vino. Idem sibi vult & nomen, quia Melchi regem sonat, & Zedec iustitiam, quis autem rex iustitiæ magnus est, rex pacis, nisi Christus? recte igitur Melchisedech Christum significat & quemlibet sacerdotem qui offert Abraham, hoc est cuius fidei, panem & vinum, corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini: atque in hoc facile est videre quanto nobilius & præstantius sit sacrificium ecclesiæ quam Melchisedech: fuerunt autem & ex patribus nonnulli qui huiusmodi panem prædixerunt: ita enim Sapiens ait, Vade & cum gaudio vescere panem tuum: de quo & Salomon dicit, loquens de muliere sancta, facta est quasi nauis in stitoris, de longe portans panem suum: fecit hoc ipsum cæli regina Maria, quæ nobis panem viuum Christi

dominum in hunc mundum protulit. quoniam super hoc conqueruntur omnes patres veteris legis, dicentes, Væ Dan. 10. nobis quia panem desiderabilem non comedimus. & rursus, In domo mea non est panis, donec panem illum nobis Esa. 3. protulit Maria in Bethlehæ quod domum panis sonat, tunc tandem verus Melchisedech Christus dicere potuit, panis Ioh. 6. quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.

Alter³ huius sacramenti figura fuit agnus pascha Agnus Iis, quem deus præcepit Iudeis per Moysen immolandum, paschal. & manducandum, fuitque adeo ille typus Christi, qui vero Exo. 12. est agnus dei, tollens etiam peccata mundi. Id ita esse quod Iohan. 6. agnus ille significarit Christum, quomodo in cruce oblatus est & adhuc quotidie offertur in sacrificio missæ, præclare testatur Paulus, dicens, Pascha nostrum immolatus est 1. Co. 5. Christus. Quia ergo dominus venit perficere legem, postquam in vltima cœna comederat agnum paschalē ex scripto legis, statim inde hoc ipsum instituit sacramentum, quasi volens per hoc innuere, defuisse iam agnum typicum, siquidem figura designat oportet, superueniente veritate quæ significat. Vnde recte Paulus docet verum huius agni escum 1. Co. 5. fieri oportere, non in fermento veteri neque in fermento malitiæ & nequitiae, hoc est in obstinacia Iudaica, vel hæretica perfidia, sed in azimis synceritatis & veritatis, in fide. I. vera & catholica. Quod Lutherus Bucerus Blarer⁹ & nescio quæ hæreticorum portenta hoc sacramento vtuntur, tantum in fermento sit, non synceritate aut veritate. Pulchre de hac figura inquit Leo Papa, Vt vmbra cederent corpori Serm. 7. & cessarent imagines sub præsentia veritatis, antiqua oblatio paschæ. seruantia nouo tollitur sacramento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit, & legalis festiuitas dum mutatur impletur. Tertius typus sacramenti huius iam olim ex Manna. titit manna, quo deus Iudeos in deserto pavit annis pene 40 ita enim habet textus, quod quum comedissent de fructibus terræ, cessauit manna nec amplius fuit esca populo Israel. Ios. 5. Multa passim extant in sacris literis testimonia de manna, sed non operæ pretium est narrare singula, quo generæ mensuræ collectum sit, quem habuerit saporem, quomodo comperuerit & c. Vnicum ex multis testem audiamus Dauid sic resonantem. Mandauit nubibus desuper, & ianuas cæli aperuit. Pluit illis manna ad manducandum: & panem cæli dedit eis, panem angelorum manducauit homo, cibaria misit eis in abundantia. Fuisse autem hanc figuram Christus

ipſe explicat quando hoc promiſit ſacramentum, nã & ſic huius meminit figuræ & veritatis, dicens, Amen amen dico vobis, non Moyſes dedit vobis panem de cælo, ſed pater meus dat vobis panẽ de cælo verum, hic enim eſt panis verus qui de cælo deſcendit & dat vitam mundo. Ecce iã hic habemus figuram mannæ Moyſi, & veritatem panem, verum qui de cælo deſcendit, Ieſum Chriſtum, Ecce diſcrimẽ inter vtrunque. Omnes enim qui manducaerunt mânã in deſerto, mortui ſunt, plerique in corpore & anima, in peccatis ſuis, eo quod non crediderint deo in mirabilibus ſuis! (vide ibidem Cyrillum & extende) ſed reſtituerunt deo inobedientes & murmurauerunt, ſicut Dauid cecinit, Adhuc eſcẽ erant in ore ipſorum, & ira dei deſcendit ſuper eos, & occidit pingues eorum, & electos Iſrael impediuit. Quisquis autem panem hunc cœleſtem ſumit digne, viuet in æternum, facile eſt qualitates mannæ comparare cũ hoc venerabili ſacramento, vel eo maxime quod nullus plus habebat quam gomor, certam ſuã mẽſuram inſtar modii, etiã ſi multo plus collegerat: ita in hoc ſacramento nihil reſert maiuſculam ne an paruam hoſtiã accipias, in vtraq; enim idem eſt Chriſtus, nec plus nec minus eo toto, ſicut pulchre monſtrat hiſtoria quæ cõtingit in Seſeld iuxta Enipontum, de nobili illo in Scloſberg, quĩ maiorem hoſtiã ſibi dari petebat quam plebi, qualem ſacerdos cõſecit in officio miſſæ.

4 Volens reliquas figuras obmitto, poſſem enim indicare panem ſubincinericium, quẽ angelus domini attulit Hebraeis quum manducaſſet eum, ambulauit in fortitudine cibi illius uſque ad montem dei Oreb: ſic quiſquis pane veſcitur huius ſacramenti, is etiam dies quadraginta, hoc eſt iẽtẽm penitentiæ, Auguſtino teſte, perambulabit uſq; ad montem Oreb, hoc eſt felicitatis æternæ, quẽ electis omnibus iã olim præparata eſt ante mundi cõſtitutionem. Sunt qui etiam nouo etiam teſtamento oſtendant huius ſacramenti typicam quãdam figuram, vt ſic ex triplici lege habeat teſtimonium figurale: proferunt autem in medium ſanguinem, qui fluxit e latere Chriſti, quũ aperuiſſet illud cõturiõ: & quãuis illa ſanguinis effuſio reputari magis poſſet pro cauſa & merito virtutis & efficaciz huius ſacramenti (ſicut ab initio diximus) quoniam omnia ſacramenta virtutẽ ſuam habent ex ipſa Chriſti paſſione. Si autem circumſtantias ponderemus, quod ſanguis & aqua fluxerint e latere Chriſti iam demortui, inueniemus vti que fuiſſe hic duorum ſacra-

mentorũ figurã, baptiſmi quidem & huius ipſius corporis Chriſti, qui in hoc venerat, vt nos redimeret a diabolo & peccatis, per ſanguinẽ redemptionis, & aquam regenerationis: ſicut filios quoque Iſrael per ſanguinem agni paſchalis eripuit a vaſtatore, & per aquam rubri maris liberavit a perſequentibus Aegyptiis. Poſſent in hanc rẽ plures aliz citari figuræ, quibus vltro ſuperſedeo ſed vt ex aduſtis conſtat figuris quod & ipſe plurimum fuerint miraculoſæ, & hoc ſacramentum adumbrantis figuræ veritas ſit: quis non videat, multo magis eſſe admirandum, quod in ſpiritu præuidit Dauid, dominum deũ feciſſe in hoc memoria ſuorum mirabilia? Atqui ea alia non eſt niſi hoc ipſum venerabile ſacramentum, longe precioſiſſimus ille theſaurus quem nobis dominus reliquit in terra. Omnibus itaque viribus enitatur chariſſimi, vt gratiæ ſuæ & meriti participes efficiamur: ſicque tãdem poſt huius vitæ decurſum æternæ conſequamur gaudia vitæ, Amen.

HOMILIA XXVII QUOMODO ſacramentum hoc in miſſæ ſacrificio offeratur.

In omni loco ſacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnũ nomen meũ in gẽtibus. Mal. 1.

Omnia creauit deus dilectiſſimi, bonitatis ſuæ gratia, ita vt ipſe ſit principium, vt ait Auguſtin. ſic- De doc. Christ.

que omnes creaturas bonitatis ſuæ fecit participes, pro ſua quamlibet capacitate. Atq; hoc ſane fundamentum eſt, quĩ omnes creaturæ deũ laudent ac benedicant quoniam ipſe creator illorum eſt, ipſæque omnes in ſuam ordinauit bonitatẽ tanquam ſummum bonum. Quum autem homo creatus ſit tã inſigni nobilitate, vt creatura eſſet rationalis, decebat vt deũ ſublimiori veneraretur genere cultus, puta patriæ, qui cultus eſt ſummo tantũ bono ſupremoque mundi gubernatori tribuendus. Atque hic ille ritus fuit ſacrificiorum in erigendis altaribus, in adorãdo & omnibus iis quæ inde tanquã ex fonte promanarũt, ſicut pulchre docet Auguſt. Videns hoc inimicus & hoſtis pietatis diabolus, ſicut antea propoſuerat thronum ſuũ collocare in cælo ad Aquilonẽ vt eſſet ſimilis altiſſimo, ita & in terra. ſic ſedem ſibi conſtituere cõepit in tẽplis & ſuper altaria, vt ſe deo aſſimilaret, imo & pro deo adorari permitteret, atq; ſic mũdus vniuerſus idolatria repletus eſt, ſicut alias expo-

Tom. 1. finimus. Vt autem sibi dominus deus semen seruaret bono-
 rum, ex omnibus totius mundi hominibus vnicam sibi de-
 legit gētem Iudæorum, iuxta illud quod ad Moysen dixit,
 Exo. 19. si audieritis vocem meam & custodieritis pactum meum,
 eritis mihi in peculium de cunctis populis, sed & ad Israe-
 lem ait Moyses, Te elegit dominus deus tuus, vt sis ei popu-
 lus peculiaris de cunctis populis qui sunt super terram: &
 Deut. 7. iam iam moriturus dixit, beatus es tu Israel, quis similis tui
 Deu. 33. popule, qui saluaris in domino? Atqui vt hunc etiam popu-
 lum Iudæorum constantius in cultu retineret diuino, tot
 & tam varia eis præcepit sacrificia, holocausta, hostias pa-
 cificas, oblationem pro peccatis, similem quoque & agnū
 paschalem, sicut illa ad longum describuntur in Exodo &
 Leuitico. Omnia autem illa sacrificia legis oportebat cessa-
 re, sicut & impia ista gentilitum sacrificia, sicut de oblatio-
 nibus Iudæorum in multis locis testantur Esaias, Amos, Io-
 hel & David in psalmis, Successit nunc illis tot tamque di-
 uersis sacrificiis in noua lege vnicum hoc, & quidem glo-
 riosissimum sacramentum corporis & sanguinis Christi.
 Quod in spiritu præuidens Malachias dixit, In omni loco
 sacrificatur & offertur nomini meo oblatio mūda, quia ma-
 gnum nomen meum in gentibus & c. Aue Maria.

Huius equidem sacramenti vsum putarim longe præ-
 clarissimum esse in officio missæ, ibi enim consecratur, ibi
 offertur, ibi a sacerdote etiam sumitur. Atque in ea re nõ est
 aliquid controuersum annis iam inde mille quadringentis
 vnde aliquid erroris fuisset exortum, donec nunc tandem
 iis periculosisimis tēporibus a Christo & apostolis prædi-
 catis, nescio qui ab heri aut nudiustertius nati Neochristiani
 1. Tim. 1. sanctum illud atque adeo vnicum ecclesiæ sacrificium im-
 2. Tim. 3. pugnare tentarint, aduersus vniuersalem catholicæ eccle-
 1. Petr. 3. siæ vsum, aduersus manifestissima vtriusque testamēti scri-
 pta, aduersus constantissima sanctorum patrum ab ecclesiæ
 receptorum testimonia, aduersus sancta & a sancto spiritu
 administrata concilia. Vt ergo vos quoque in hac fidei par-
 te confirmemini, nec aliquā etiam leuissimam erroris suspi-
 tionem hic apud vos habeatis, ecce nunc diuina fauēte cle-
 mentia ipsas sacrarum literarum testimoniis docebimus, in
 officio missæ sacro sanctum illud corporis Christi sacra-
 mentum pro viuus & defunctis offerri.

1 Prius tamen quam ad locos pro defendendo mis-
 sæ sacrificio perueniamus, inducenda quædam videntur ad

hanc rem non parum profutura. Principio itaque si dili- Mat. 26
 gentius contemplemur cœnam dominicam & quid antea Luc. 22.
 post eam factū sit, videbimus Christum sese tripliciter ob-
 tulisse: primum typice in agno paschali ex ritu legis, erat e-
 nim ille typus suæ oblationis tam in cœna quam in cruce
 cōsummata, atque sic typice Christus oblatus est in omni- Christ⁹
 bus veteris testamenti sacrificiis. Manducauit autem & ter obla-
 Christus vtique agnum paschalem cum discipulis suis, atq; tus,
 ex more Iudæico antea obtulit, sicut per Moysen fuerat præ- Exo. 12.
 ceptum, & hoc modo finem imposuit sacrificio simul & sa-
 cerdotio, vt quemadmodum agnus ille paschalis primum
 fuerat in lege Mosaica sacrificium, ita esset & postremum.

Deinde obtulit se dominus per modū sacramenti, quan-
 do hoc venerabile instituit sacramentum, quod ille vtique
 in sua benedictione obtulit, vt sicut vetus sacrificium pariter
 & sacerdotium in hac vltima cœna finem acceperunt,
 ita eodem ille rursus tempore sacrificium nouum, nonum-
 que institueret sacerdotium dicens. Hoc facite in meam cō Luc. 21.
 memoracionem. Eodem respexit & Paulus quum ait, au- Heb. 10.
 fert primum vt sequens statuat. Quod si sacerdotium insti-
 tuit nouum, nouum quoque oportet sacrificium ordinari,
 quoniam tria hæc paribus passibus ingrediuntur veluti se-
 mutuo comitantia, lex sacrificium & sacerdotium, sicut de
 lege dicit Apostolus, Translato sacerdotio oportuit & Heb. 7.
 translationem legis fieri. Tertio vt victima se obtulit
 dominus Iesus in ara crucis ad redemptionē vniuersi mun-
 di: iuxta prophetiam Isaiæ, oblatus est quoniam ipse vo- Isa. 53.
 luit, & inter multa quæ ad Hebræos scripta reliquit apo- Heb. 5.
 stolus Paulus sic dicit. Qui in diebus carnis suæ preces sup-
 plicationesque ad eum qui possit illum saluū facere a mor-
 te, cum clamore valido & lachrymis offerēs, exauditus est
 pro sua reuerentia. & inde, hoc fecit semel seipsum offeren-
 do. Rursus quoque, quanto magis sanguis Christi qui per Heb. 7.
 spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo. Heb. 9.

Omnia hæc eo magis sunt ponderanda, quod quis-
 quis illa penitus capit, facile videt quam vera sit ecclesiæ
 sententia, quam sanctus vsus, circa missæ sacrificium. vt
 autem veritas hæc omnibus magis ac magis innotescat, ad
 huc diligentius scripturarum testimonia euoluemus, ita
 enim Lucas ait, Appropinquabar dies festus azymorum
 qui dicitur pascha: & infra. Venit autē dies azymorū in
 qua necesse erat occidi pascha: hæc ne Iudaicum tantum

fapere sensum videantur, sed quod & ad Christum perti-
neant facile colligimus ex Matthæo & Iohanne, apud il-
lum enim sic ait Iesus discipulis suis, scitis quia post biduum
pascha fiet & filius hominis tradetur vt crucifigatur, hic au-
tem in hæc verba prorumpit. Ante diem festum pasche sci-
ens Iesus quia venit hora eius vt transiret ex hoc mundo ad
patrem. Paulus quoque testatur pascha nostrum immola-
tum esse Christum. Norunt autem qui in scholis ver-
santur homines eruditi pesah siue pascha proprie in nati-
uo idiomate dici transitum, inde sumpta origine, quando
angelus domini primogenita occideret Aegypti, conspica-
tus postes ædium esse sanguine conspersos transibat inde.
Et nos si penitus introspeciamus verba Euangelistæ, vide-
bimus aperte Christum verum illum esse & Euangelicum
agnum paschalem, qui diebus azymorum debebat occidi,
filius enim inquit hominis crucifigetur, Volens nimirum
sic finem imponere figuris, & mysterium illud sanctum ita
quam verus Mesiias instituire, vnde Paulus ait, legem um-
bram tantum habuisse futurorum bonorum. Vt iam non
deceat ambigere quenquam nos nunc verum habere agnū
paschalem in hoc sacramento Christum dominum: illudque
non minus nunc oportet offerre, quam olim offerebatur in
veteri testamento, alias ecclesia pauperior esset quam syra-
goga: siquidem & agnus paschalis primū offerebatur: dein
de manducabatur, sicut & in aliis fiebat sacrificiis, quod ex
Leuitici, & aliis libris satis constat. Eo facit quod sacerdos
hoc ipsum intendens proponit in missa per verba Iohānis,
quum dicit ante communionem, Agnus Dei qui tollis pec-
cata mundi, miserere nobis. His latius confirmandis multa
possent adhiberi, sed sufficiant illa, oblatum enim fuisse et-
iam olim agnum paschalem, manifeste testatur scriptura
dicens. Victimam transitus domini est. & alio loco sic habet,
Immolabis phase domino Deo tuo.
Quum igitur Euangelium de huius sacramenti in-
stitutione proprie in suo saluberrimo sensu expenditur, ap-
parebit omnino dominum, quum dixit ad apostolos, hoc
facite in meam commemorationem, voluisse, vt in ecclesia
sua sancta permaneret iugis & perpetua sui sacrificii me-
moria vsque ad consummationem sæculi: & quia scriptu-
ræ sacræ intellectus ex præcedentibus debet & sequenti-
bus verbis erui, hic quoque ex omnibus circumstantiis col-
ligimus id ipsum voluisse Christū iis verbis, quasi dixisset.

Multa hætenus habuistis in veteri testamento sacrificia, ex August.
iis etiam præcipuum & solenne illud agni paschalis. At de doct.
ego qui institutor sum & dator nouæ legis, ecce quia nunc chris.
vetera transferunt omnia, cunctaque iam innouata, hic nou-
uum quoque sacrificium vobis instituo, quod vetera omnia
adimpler, hoc ergo iam facite in meâ commemorationem,
ad remunerationem meæ passionis, & consummandæ per
passionem oblationis, quæ iam iam instat. Nouum itaque il-
lud sacrificiū facite & vos noui sacerdotes, in mortis meæ
memoriam. Hinc iam liquet, quā careat errore, quod tur-
piter somniant Neochristiani & temerario affirmant, mis-
sam non tantum esse memoriam Christi suæque passionis
& mortis, sed & vltimæ cœnæ, vnde & missam cœnam no-
minant, quum tamen hoc & rationi aduersetur & vniuer-
sæ scripturæ. Quod enim hoc magnum esset mysterium, co-
gitare Christum cum discipulis suis cœnasse, atque ibi agni
carnes manducasse vinumque bibisse? Quæ foret isthæc men-
tis in Deum eleuatio? Aliter nos docuit Paulus inquiens.
Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bi-
beitis, mortem domini adnunciabitis, donec veniat. My-
sterium porro hoc diuinitus didicit Paulus, vnde nemo in-
ficias ire poterit aut vel minimum resistere tam manifesto
scripturæ testimonio: siquidem missa repetita illa commemo-
ratio est, non vtiq; cœnæ dominicæ, sed passionis Chri-
sti & mortis, in qua ille se pro peccatis obtulit totius mundi.
Vt iam irrefragabile sit, missam passionis Christi
subinde ingeminatam esse memoriam, sicut id ipsum vni-
uersus vestrum habitus, imo & gestus omnes in missa de-
signant (vide in passione ex Gabriele.)
Atqui hic mihi videor audire nescio quem ex Neochristianis prorumpentem & inclamantem, Quod si missa
commemoratio tantum est passionis & oblationis Christi,
ipsa vtiq; non erit sacrificium, siquidem rei alienius esse
memoriam, & rem ipsam, nonne dissentiant? sicut & cæsar
aliquis pictus cæsar non est. Audio te homo mi, etiamsi
modestior esses, sed tu quod ignoras, vel sciens dissimulas,
en disce. Necessarium vtiq; est vt in ecclesia sit memoria
passionis & mortis Christi, sed longe aliter est memoria il-
la in missa & in aliis rebus, puta figuris & similibus. Id vt
intelligatur ab omnibus, norit quilibet Christianus, quod
extra spirituale sacrificium, quod vtiq; consistit in mun-
dicie cordis, in humilitate & deuotione orationis, & in
cui spūs.

Missæ
non cœ-
na.

Ridendi
Luthe-
rani.

Tom. 1.

Rom. 12. castigatione propriæ carnis, sicut Paulus Romanos docuit vt seipfos Deo exhibeant hostiam viuâ & acceptabilem domino. Extra oblationem illam munerum quæ quilibet pro gratia sibi collata confert vel in xenodochia, vel leprobrû sustentationem, vel templorum structuras, vel in cultum diuinum inuandum, sicut ab origine multi per legem naturæ & Mosaicam atque in Euangelio obseruatum est. Extra

Victima vtrunque illud sacrificii genus, prima est victima Euangelica Christi. Iuxta Christum ipse Dominus noster quomodo se obtulit in cruce pro peccatis totius mûdi. Atq; ea oblatio semel tantum facta est, quia Christus resurrexit a mortuis neque moritur amplius: de hac oblatione sæpe loquitur Paulus ad Heb. subinde affirmans ipsam semel tantummodo esse consummatam: ait enim per sanguinem proprium semel introiit in sancta, æterna redemptione inuenta. Et iterum, Christus inquit, semel oblatuſ est ad multorû exhaurienda peccata. Rursus in alio loco. In qua voluntate sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel. Neq; multo post, Vna oblatione consummatum in sempiternum sanctificatos. Alterum porro sacrificium Euangelicum etiâ est corpus sacratissimum Christi, non sic quidem quod oporteat eum rursus mori vt antea in cruce, sed in mysteriis sacramenti. Vt quemadmodû veteri testamento offerebatur typice, in cruce visibiliter & realiter, ita nûc in ecclesia offeratur sacramentaliter, atque hoc multis modis oblatione superat synagogæ, & tamè inferi⁹ est oblatio Christi facta in cruce, vnde & Græci sacrificiû vocât incrementû *ἀνέμνητον ἱεργίου* quod non perficiatur sanguinis effusione. Habet autem iuge & perpetuum hoc ecclesie sacrificium virtutem & efficaciam suam a Christi oblatione in cruce: quapropter ecclesia elevato in missa sacramento sic incipit orare. Memores domine nos serui tui, sed & plebs tua sancta, Christi filii tui domini nostri tam beata passionis, necnô & ab inferis resurrectionis, sed & in cælos gloriose ascensionis, offerimus præclaræ maiestati tuæ de tuis donis, ac datis, hostiam puram, hostiam sanctam, hostiam immaculatam. Meminit inde sacrificiorum Abel, Abrahæ & Melchisedech, atque subiungit, supplices te rogamus omnipotens Deus, iube hæc perferri per manus sancti angelii tui in sublime altare tuum, in conspectu diuinæ maiestatis tuæ. Quid sibi obsecro vult iis & aliis verbis ecclesia

aliud, nisi quia sanctissimæ trinitati proponit corpus Christi & sanguinem, atque vtrunque in mysteriis offert, subinde mentionem faciens passionis & mortis Christi, suæque oblationis in cruce. Sicut enim Christus vult nos hoc sacramento vt in sui memoriam, ita ecclesia representatiue passionem Christi velut innouat coram Deo, vt is vel hoc modo magis sit nobis misericors & propitiuſ: proinde ecclesia in quadam oratione secreta sic orat. Concede nobis Domine, quæsumus, vt quoties huius hostiæ commemoratio celebratur, opus nostræ redemptionis exercetur. Atque in ipsa etiâ post missam non simplex est representatio dominicæ passionis, sed ea sic trinitati offertur in sacrificio missæ, sicut & operatio passionis Christi influit ac in bonum prouenit, vniuersis ecclesie membris. Quumque ecclesia quotidie suscipiat fructum passionis Christi, ideo quotidie missæ sacrificium celebratur: iuxta illud Augustini. Accipite quotidie quod Deo quotidie proſit, cui consentit & hoc Ambrosii verbum. Si bis Dominus sanguis Christi effusus est in remissionem peccatorû, semper deus accipere, qui semper deo habere pro peccato medicinâ. Ambro.

5. Vt autem quæ cœpimus dicere, tandem finiamus (vide lib. 1. c. 10. de sacrificio missæ) sacramentû hoc quadruplicem habet vsum in ecclesia: primum enim memoria tantum est passionis Christi & non oblatio: vt quum prophanus quisque tempore paschali vel etiam quilibet infirmus suscipit illud. Secundo consideratur hoc sacramentum vt oblatio tantum, idque factum est in cruce die parasceues, vbi Christus seipsum obtulit sacrificium pro nobis & hostiam Deo in odorem suauitatis.

3. Est sola quædam representatio passionis Christi sine vlla oblatione, fit hoc in die parasceues, quando nulla missa celebratur.

4. Vsurpatur insuper sacramentum hoc & memoria & representatio passionis ac mortis Christi, simulque vt sacrificium, atque id quotidie fit in sacrificio missæ per vniuersum orbem Christianum, vbi nomen Dei magnum nunc est inter nos qui antea eramus gentiles: atque sic nomini Dei sacrificatur & offertur oblatio munda, sacratissimum corpus domini Iesu. Estque hæc præclara ex multis operibus Dei in nos misericordia, quam in hoc nobis contulit, quod ille vnigenitum filium suum nobis dedit, imo donauit, vt iam ecclesia eum quotidie possit rursus offerre Deo patri. & quamuis hoc ipsum faciat quotidie, tamen si-

Rom. 8. Iesus Dei semper est ecclesie, dicente Paulo, Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum, quomodo non etiam cum illo omnia nobis donauit. Omni igitur cum humilitate nos preparamus, ut fructum huius sacrificii sancti in missa participes efficiamur, sicque gratiam & gloriam impetremus a domino Deo. Amen.

HOMILIA XXVIII DE SACRIFICIO MISSAE.

In omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum nomen meum in gentibus. Mal. 1.

Vperiore homilia dilectissimi in domino diximus sacrificium huius sacramenti in officio missae offerri pro omnibus ordinibus totius Christianitatis, pro uiuis adeo & defunctis. Id autem quum impugnent uatores isti & fidei nostrae & sacramentorum omnium quamuis cuiuslibet vere pio homini satis esse debeat unanimes ille & quidem constantissimus totius ecclesiae consensus, age uerbo Dei tamen inuisibili id fortius adstruamus. Primus itaque nobis testis adesto diuine Malachia, & da testimonium huic sacramento. Ecce non est mihi, inquit dominus, uoluntas in uobis & munus non suscipiam de manu uestra, Ab ortu enim solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda, quia magnum est nomen meum in gentibus dicit dominus exercituum. Propterea hic quia ex omnium aliorum numero est ultimus, ideo paulo manifestius expressit hoc ipsum sacrificium missae, & non immerito utimur hoc loco tanquam scuto aduersus haereticorum tela, siquidem iam olim ante mille & centum annos eodem usus est beatus Augustinus contra Iudaeos, pro defendenda huius sacramenti oblatione. Nunc ipsa prophetae uerba ponderemus, uideamusque quam aperte & luce meridiana clarius probent sacrificium missae. Præuidit ille principio in spiritu repulsam Iudeorum, quos nunc ipsi quoque uideamus toto terrarum orbe exules, ideoque dixit ad eos, non est mihi uoluntas in uobis, quasi dicat, nolo uos, alium mihi iam porro deligam populum ex gentibus collectum. Impleuit hanc prophetiam Paulus quum diceret Iudaeis. Uobis oportuit primum loqui uerbum Dei,

Missae sacrificium. Mal. 1.

August.

A. 13.

sed quia repellitis illum & indignos uos indicatis aeternae uitae, ecce conuertimur ad gentes, sicut praecipit nobis dominus. Meritoque adeo id factum est, quoniam nolabant esse dei, quem coram Pilato abnegabant, dicente enim illo. Ecce rex uester responderunt, Regem non habemus nisi Caesarem. Unde quis iam meretur amplius, quod Iudaeos reiecerit deus, quem ipsi antea nolabant agnoscere dominum? Deinde commemorat hic propheta, futurum esse ut cessarent sacrificia Iudaeorum, dum ait, Munus non suscipiam de manu uestra. Id iam consummatum esse in Iudaeis quis non uideret, quando omnibus legalibus desituti sunt sacrificiis, impleta nimirum nunc prophetia Osee dicentis, dies multos sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe, & sine sacrificio, & sine altari & sine ephod, & sine thesauris. Hoc iam testatur experientia completum, sicut idem dominus per alios prophetas praedixerat, ut Isaiam, Amos, Iohannem & c.

Ad haec subiungit propheta, gentium quoque uocationem, quum ait, Ab ortu solis usque ad occasum magnum est nomen meum in gentibus, sicut antea magnum fuerat nomen domini inter Iudaeos, ita hic uaticinatur esse futurum ut sit etiam magnum in gentibus: de gentium autem uocatione plura uide Tom. 1. Postremo testatur nouum substitutum esse sacrificium euangelicum illud, ait enim, in omni loco sacrificatur & offertur mihi oblatio munda. Iam si praecedentia conferamus, quomodo deus repulerit & reiecerit a facie sua Iudaeos, & in eorum locum uocauerit gentes, quod quae abrogari Iudaeorum sacrificia, quibus successerit illud nouum, non aliud utique nisi sacrificium missae, sacrificium illud mundum, quia agni immaculati dei, qui tollit peccata mundi, nemo enim alius uenit in mundum mundus praeter dominum, qui & praeseruauit matrem suam Mariam: sacrificium hoc in omni loco per uniuersum Christianum offertur, sacrificium illud iuge, externum unicus Christianorum thesaurus, ut infra latius dicetur, & manifeste id quoque legere est apud Tertulium contra Iudaeos.

Deum immortalem quantum desiderarunt, quamque anxie laborarunt Neochristianorum praedicatorum, imo seductores, in hoc textu dilanando, quorum tamen nullus eam alio conuenit (ut ipse uicinis meis Memmingensibus aliquando fraterna pietate motus scripsi, quauis cum eximia fruge, quia nolabant uidere, sed cum caecis praedicatoribus maluerunt turpiter errare) Possent hic quoque rem

Ose. 3.

Iohan. 1

Tertul.

Memin gen.

hanc in longum extendere ex Zuinglii, O Ecolampadii, prapostorum Nurenbergensium, Blarrer & Lamperii, aliorumque erroribus, sed quur pias catholicorum aures offenderem? (vide præfatam admonitioniam ad Memmingenses, & lib. i. de sacrificio missæ.)

- 2 Iuuat in huius Prophetæ testimoniis aliquanto diutius immorari, audire itaque ne pigeat quæ ille subiungit postquam de aduentu Messia fuerat loquutus, sic enim ait de Christo: sedebit constans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & colabit eos quasi aurum & argentum, & erunt domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit domino sacrificium Iuda & Hierusalem sicut dies sæculi, & sicut anni antiqui. Quid obsecro dicere poterat apertius de sacrificio hoc Euangelico, quam quum dicit, Christus ille Messias purgabit filios Leui, hoc est Euangelicos sacerdotes, vt exponit Hieronymus, qui non vitulos & sanguinem hircorum, sed sacrificia offerent iustitiæ, seu charitatis virtutes omnium sacrificiorum in se continentem. Itaque & si plurimum commendauerat propheta sacerdotium synagogæ in capite secundo, hic tamen ostendit Christum longe sublimius & dignius sacerdotium esse præparaturum, per hoc quod ait, eum colaturum atq; purgaturum vt argentum & aurum. Testatur insuper & sacrificium hoc melius & præstantius fore, quam illud in lege, quia erit sacrificium in iustitia, non iuxta ritum Aaronis & posteritatis suæ, sed secundum ordinem Melchisedech, ex antiquo, speciebus panis & vini, sicut huius mentio quoque fit in canone. Omnia hæc ad longum induco in admonitione ad Memmingenses & de sacrificio missæ cap. 3.
- 3 Accede & tu vir desyderiorum Daniel, sanctissime, da testimonium huic Euangelico sacrificio. Tu enim quum prophetiam haberes de diebus nouissimis non satis intellectam, audiuisti vtrique ex angelo quoniam eligentur & dealbabitur, & quasi ignis probabuntur multi, & impie agent impii. Porro docti intelligent, & a tempore quum ablatum fuerit iuge sacrificium, & posita fuerit abominatio in desolatione, dies mille trecentos triginta quatuordecim. Implendam autem hanc quoque prophetiam testatur Christus apud Matthæum, atque hinc manifeste constat quomodo iuge sacrificium Christianorum, quum aduenerit abominatio desolationis sub tempore Antichristi,
- Mal. 3.
- Hieron.
- Glossa.
- Mal. 2.
- Dan. 12.
- Missa sacrificium lege.
- Mat. 24.

iacebit & vndique desinet. Hoc illud est quod pueri isti prædicatores negant esse sacrificium, vt sic missam tandem omnino aboleant, præcursores Antichristi & internuncii sathanæ, quoniam in particularibus ecclesiis hoc moliantur, quod Antichristus omnibus attentabit. Multoque adeo magis hoc iam faciunt recentes Capharnaite Zuingliani & sacramentarii quam Lutherani, dum & panem suum pistorium pro sacramento manducant. Hæc ista omnium certissima abominatio est desolationis. De illis porro prophetæ verbis & Euangelio Christi plura inuenies Tomo secundo de tempore, similiter in admonitione nostra ad Memmingenses, ne abominabile suscipiant opus abrogandi missam.

4 His veteris testamenti testibus ades & tu fidelissime testis Paule, qui ex tertio cælo diuinam scientiam nobis attulisti. Ecce autem ille ad Hebræos sic dicit, Omnis pontifex ex hominibus adsumptus pro hominibus constituitur in iis quæ sunt ad deum, vt offerat dona & sacrificia pro peccatis. Quod si ergo pontificis hoc munus est offerre pro peccatis, & pontificatus ille externus non desit etiã nouo testamento, sed digniori est commutatus, itaq; etiam num hodie summus sacerdos externum debet habere & administrare sacrificium. Atque illud in ecclesia vnicum est, puta sacratissimum hoc corporis Christi. Possent huiusmodi multo plura citari testimonia, ex Isaiâ, Sophonia, Dauide, libris regnum & c. cuique homini pio ea quæ adduximus sufficientem debent facere fidem.

5 Et tamen vt manifestissime constet rem hanc vnde quaque esse firmatam constantissime, ex sacris etiam doctoribus testimonia adducemus, quibus vtrique tam in vita quam doctrina propitius semper adfuit deus, & post mortem ipsos innumeris illustrauit miraculis. diuus Ignatius Ignas. beati Iohannis discipulus ad Smyrnenes sic scribit, Non licet sine episcopo neque sacrificium immolare, neque missas celebrare. En fidum tibi testimonium de sacrificio missæ. Clemens quoq; idem & papa & martyr, in aliis inquit, locis sacrificare & missas celebrare non licet, nisi in iis in quibus episcopus iusserit. loquitur ibi de eo quod nisi in locis sacris missa celebrari non debeat (licet verba illa in exemplari Augusti excuso sint fraudulenter prætermissa) Ita nimirum Neochristiani non possunt Euangelium suum defendere, nisi & libros corrumpant optimo-

Zuingliani.

Heb. 1.

Hieron. rum quoque patrum, sicut præclare Hieronymus Empe-
 Empsc. rus sacræ & benedictæ semper memoriæ docuit Lutherum
 plusquam in. 400. locis nouum testamentum corrupisse.
 Et o interim hominem illum Euangelicum, Euangelii sci-
 licet doctorem strenuum, potius errorum satorem ac veri-
 tatis corruptorem. Insuper sacrificium affirmat & appro-
 bat ex veteribus etiam Irenæus Polycarpi discipulus, qui
 Irenæus. & ipse sectator fuit Iohannis Euangelistæ, is enim sic ait,
 Christus noui testamenti nouam docuit oblationem, quam
 ecclesia ab apostolis accipiens in vniuerso mundo offert.

Lib. 2. ¶ Præterea Cyprianus quoque episcopus & martyr
 epist. 3. ad Cecilium sic scribit, Admonitos nos scias, vt in calice of-
 ferendo dominica traditio seruetur, neque aliud fiat a no-
 bis, quam quod pro nobis dominus prior fecit, vt calix qui
 in commemorationem eius offertur, mixtus vino offeratur.
 Lib. 4. c. Epistola huius meminit etiam Augustinus, ipsamque
 21. de commendat, vnde facile tuebimur sacrificium esse in mis-
 doct. sa, deinde in calice vinum aqua esse permiscendum, quan-
 Chriſ. uis id Luther solita tantum temeritate motus, pertinaciter
 negat & fieri vetat. ¶ Possent hic plures inducere do-
 ctōres, Augustinum, Chrysoſtomum, Ambrosium, Orig.
 Basil. & similes, sed breuitatis studio volens pertransire. At
 que vt tandem finiam, quandoquidem ecclesia catholica
 ab ipsis iam inde temporibus apostolorum per vniuersum
 mundum in hodiernum diem cum debita pietate & reue-
 rentia, ipso suo iugi vsu confirmans, credit in missa sacrifi-
 cari. Admoneantur hic catholici sacerdotes cum magna
 deuotione ibi offerre sacratissimum corpus & sanguinem
 Christi, iuxta præceptum Christi in apostolis suis, & per
 eos omnibus relictum presbyteris, quando dixit, Hoc faci-
 te in meam commemorationem, hoc est, quod ego feci, &
 vos facite, consecrate offerre & c. Ideo enim & altare
 habemus, iuxta sententiam Pauli, altare autem tam Græcis
 quam Hebræis affirmantibus ab offerendo nomen habet

Hcb. 13.

Ἰν σπυσίτοις.

¶ Vbi cunq; ergo missam pie celebrant sacerdotes, &
 eandem deuote audiunt astantes alii, profecto & hic gra-
 tiam & illic gloriam æternam habebunt a domino deo,
 Amen.

DE SACRIFICIO MISSAE 86
 HOMILIA VIGESIMANONA
 qua obiectiones contra missæ sacrificium
 diluuntur, & id ipsum confirmatur.

In omni loco offertur. Malach. 1.

Q Vis dubitet iuxta præceptum Christi de offerēdo
 sacrificio in sui memoriam datum & iniunctum
 apostolis, eos paruisse, quos & Lucas affirmat in
 Lucæ. 22. in actis perseuerasse in doctrina apostolorum & commu-
 Aet. 2. nicatione & fractione panis & orationibus. formam autē
 celebrandæ missæ sine dubio Petrus cum reliquorum apo-
 S. Petrus stolorum consilio, tanquā caput eorū & supremus a Chri-
 missam sto doctor constitutus in ordinem redegit, vt Hugo memi-
 legit. nit in libro de sacramentis, affirmans principio tres tātum
 Hugo. orationes in missa dici solitas. Reliqui doctores putant Pe-
 Aet. 11. trum primam missam publice Antiochiæ celebrasse quan-
 Lib. 2. de do tanta hominum multitudo conuersa est ad fidem, vt ibi
 eccl. hist. primum ceperint dici Christiani, sicut Lucas affirmat &
 Isidorus. post eum Eusebius. In eadem sententia est Isidorus epi-
 scopus Hispalensis, quum ait, Ordo missæ quibus oblata
 deo sacrificia consecrantur, primo a sancto Petro est insti-
 tutus, cuius celebrationem vno eodemque modo vniuersus
 peragit orbis. Ordinem autem illum scripto primus com-
 De conf. plexus est Iacobus episcopus Hierosolymitanus, quem ad-
 dist. 2. modū testatur sextum concilium Constantinopolitanum,
 Iacobus. quauis ea forma deinceps dilatata amplius est in ecclesia
 Græca per Basiliū & Chrysoſtomum, sicut & varii ge-
 neris cantica addita sunt & hymni laudum in ecclesia la-
 tina, quauis maior pars canonis ab apostolis est constituta
 & derelicta. ¶ Sicut ergo Petrus missam primus cele-
 bravit Antiochiæ, deinde Romæ, & Iacobus Hierosoly-
 mis, Marcus vero in Alexandria, ita & S. Andræas in A-
 chaix ciuitate Patras vt sacerdotum ordo vniuersus affir-
 Philalet. mat, qui hoc & viderunt & per vniuersum Christianismū cap. 39.
 descriperūt, in hūc modū, Quoniā A Egæas dixit ad bea-
 tū Andræā, Nisi in hoc cōsentias, vt sacrificiū diis oipotē-
 tibus offeras, in ipsa cruce quam laudas te fustigatū affigi
 præcipiā. Andræas respōdit, Omnipotēti deo qui vnus &
 verus est ego omni die sacrifico, non thuris fumū, nec taurorum
 mugientium carnes, nec hircorum sanguinem, sed
 immaculatū agnū quotidie in altari crucis sacrifico,

eius carnes postquam omnis populus credentium manducauerit, & eius sanguinē biberit, agnus qui sacrificatus est, integer perseuerat & uiuus. & quum vere sacratus sit, & vere eius carnes manducatae sint a populo, & vere sanguis eius haustus sit, tamen ut dixi, integer permanet, & immaculatus & uiuus. Nōne haec tibi sanctissimi apostoli uerba uidentur instar validissimi arietis perimere uniuersam sacramentorum haeresim, siquidem non semel hic beat. Andreas affirmat carnes Christi uere manducari: infringunt eadem & errorem eorum, qui negāt missam esse sacrificiū, quoniam constanter in iis asserit apostolus a se quotidie sacrificari agnum immaculatum & uiuū Christum. Satisficiat haec piis hominibus & uere Christianis, alias enim longius quā per decē homilias materiā hāc possem explicare.

² Sed quum peruersi isti doctores miserrime sacram scripturam dilaniantes fucatis uerbis conentur simplices uera fide seducere in errores suarū haeresim, ut illorū quoque rationem habeamus, age nunc fraternae admonitionis gratia, hac uia homilia istorum calumnias diluamus quibus nihil praeualere possunt aduersus ecclesiam Christi: & quanuis hic mihi mos nunquam fuerit inter praedicandum multa disputare, & ultro citroque adductis argumentis uelitari, eo quod non perinde omnia obseruāt simplices, quae pro qualibet parte uel affirmantur uel negentur, atque sic confunduntur: hic tamē inuitabilis me urget necessitas, ut cogar argumenta quae isti in dies obiciunt catholicis dissoluere, ad fidei nostrae defensionem. Quid igitur faciam? Sane diuina adstante clementia, hac uia incedam ne quis ex simplicitate dicta uel cōtradieta minus recte intelligat uel iis offendatur. Neochristianorum itaque obiecta per per modum interrogationis proponam, ut magis intelligatis.

Heb. 10. Principio quaero quum Christus quotidie sub sacramēto offerretur in sacrificio missae, idque sepius uia die, quoties aut ad Hebraeos, Vna oblatione consummauit in aeternum sanctificatos: sanctificati autem sumus per oblationē corporis Christi semel, saepius hoc ipsum repetit in ea epistola Paulus, & consimiles locos iam supra induximus. Inde, si iam quaerat catholicus quispiam, quomodo ecclesia quotidie offerat Christum quem Paulus perhibet semel tantum esse oblatum. Audi nunc uicissim, Verum quidem hoc est, quo d. Christus seipsum tantum semel obtulit

in ara crucis proprium suum effundēdo sanguinem, ubi & dimensiuē oblatum est, fuitque holocaustum per amorē, pacificum per effectum, peccatum per obiectum circa quod & c. ubi enim operatus est ille redemptionem generis humani, omniaque adeo pacauit in sanguine suo quae in calis sunt, & quae in terris, sicut autem semel oblatum est in cruce realiter in proprio corpore, ita nunc quotidie offertur modo quodam incuruato in mysterio huius sacramenti, sicut supra satis edocuimus, ut nihil amplius resideat circa hanc quaestionem dubitationis, quonia quod semel oblatum est in precii, iugiter adhuc offertur in mysterio: sic enim Christus perseuerat sacerdos secundum ordinem Melchisedech in aeternum.

³ Rursus quaeritur, quum missa sit testamentū Christi, iuxta illud, hic est calix noui testamēti in suo sanguine, Testamentum autem promissio est hominis morientis, facta haeredibus de bonis suis: haereditatē porro hanc Christus demonstrat, quum dixit fore ut corpus suum tradatur, & sanguis effundatur in remissionē peccatorum. si ergo missa est remissio peccatorum nobis a deo facta, quomodo poterit esse sacrificium? Respondetur & si huius sacramenti institutio & reliqua quae circa eam contigerūt possent comparari testamento, ipsa tamen in se missa testamentum non est, sed magnum quoddam noui testamēti mysterium, siquidem a symbolis non sumitur efficax argumentum, nisi in eo in quo tota cōsistit symboli similitudo. Quid quod neque mediocrem habet speciem missam dicere testamentum, quia quum testamentum simul mortem inuoluat testatoris, Christus in qualibet missa moreretur: sed nec ipse Luther in hac persistit sententia, quum in Germanico sermone de missa dicat eam ueluti sigillum esse noui testamenti, quod si sigillum eius est, quo tandem modo erit ipsum testamentum? Idem hinc quoque patet, quod testamentum omnia testatoris bona includat oportet, id autem hic non fit, quoniam nō tantum peccatorum remissionem inuenias in bonis Christi, sed & omnem gratiam sacramentorum, ipsamque adeo uitam aeternam, fructus illos omnes quos deus communicat suis electis. Caeterum error hic pronenit ex sinistro intellectu quem Luther hausit ex uerbis Christi, ignorat enim quomodo calix dicatur nouum testamentum, quia nō adeo crude & inepte accipi debēt uerba Christi, quasi sanguis Christi sit nouum testamentum, quoniam

Col. 1.

Ho. 26.

Psa. 109

Luc. 22.

Missae sacramenti institutio & reliqua quae circa eam contigerūt possent comparari testamento, ipsa tamen in se missa testamentum non est, sed magnum quoddam noui testamēti mysterium, siquidem a symbolis non sumitur efficax argumentum, nisi in eo in quo tota cōsistit symboli similitudo. Quid quod neque mediocrem habet speciem missam dicere testamentum, quia quum testamentum simul mortem inuoluat testatoris, Christus in qualibet missa moreretur: sed nec ipse Luther in hac persistit sententia, quum in Germanico sermone de missa dicat eam ueluti sigillum esse noui testamenti, quod si sigillum eius est, quo tandem modo erit ipsum testamentum? Idem hinc quoque patet, quod testamentum omnia testatoris bona includat oportet, id autem hic non fit, quoniam nō tantum peccatorum remissionem inuenias in bonis Christi, sed & omnem gratiam sacramentorum, ipsamque adeo uitam aeternam, fructus illos omnes quos deus communicat suis electis. Caeterum error hic pronenit ex sinistro intellectu quem Luther hausit ex uerbis Christi, ignorat enim quomodo calix dicatur nouum testamentum, quia nō adeo crude & inepte accipi debēt uerba Christi, quasi sanguis Christi sit nouum testamentum, quoniam

Hebr. 9.

Hiere. 31 sic sanguis etiam hircorum aut vitulorum fuisset vetus testamētum, quod tamē nec Luther ausit dicere, quapropter sicuti vetus testamētum fuit lex vetus & ipsa sanguine firmata, teste Paulo, quum ait, non sine sanguine dedicatum fuisse vetus testamētum: nam simulatque Moyses vniuersam legem prælegisset populo, accipiens sanguinem vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo, ipsum quoque librum & omnem populum asperit, dicens, Hic sanguis testamēti quod mandauit ad vos Deus. Ita pari modo nos quoque intelligamus legem hanc nouam Evangelicam, hoc ipsum inquam testamētum nouum, eo firmatum esse sanguine Christi. Atque debebant hoc colligere Neochristiani ex verbis Christi apud Matthæum & Marcum, quum dicit, Hic est sanguis noui testamēti, hoc est, illo meo sanguine nouum testamētum confirmatur: sicut & in veteri testamēto Moyses aspergēs vniuersum populum sanguine, dixit, Hic est sanguis testamēti siue pacti quod pepigit dominus vobiscum super omnibus sermonibus illis. Concludimus ergo missam non esse nouum testamētum, quoniam imo vniuersa lex euangelica cum omnibus his quæ comprehendit est testamētum nouum, e quibus etiam missa non exigua pars est euangelio velut insita & a Christo instituta, atque deinceps ab omni ecclesia catholica pro sacrificio habita per totum Christianismum. Vide plura in libro nostro tertio capitulo secundo, tertio & quarto.

4 Præterea quæri solet, Missa dei promissio est, quomodo ergo opus bonum esse potest, quum sit donum dei, sicut, ergo baptismus nec opus bonum est, neque vlli prodest nisi baptizato, ita suspicari quis posset missam quoque nemini cedere in bonum nisi celebranti. Atqui error is est profecto nociuus multum, antea inauditus, negare missam esse opus bonum, quis enim vsque adeo perfricta est frontis qui dicere audeat, Christum non fecisse opus bonum, quando sacramentum illud & instituit & consecrauit primus, totique suæ reliquit ecclesie in sui memoriam? Age autem quisquis es, aude non nihil dicere impudentius, & nega Mariam opus bonum fecisse, quoniam caput Christi inuixit vnguentis preciosis, quum tamen in hoc laudem meruerit apud dominum. Quur non & Christus opus fecerit bonum, totum corpus suum relinquens Ecclesie in sacramento, iaque tum in cœna incipiens quod erat in cruce consummaturus: quid multa? in propatulo est, quum Christus missam

celebrare præceperit dicens, hoc facite in meam commemorationem, eam esse opus bonum, siquidem dominus ipse præcepit. Itaque non nuda tantum promissio est missa, quanuis ea concurrat, sed etiam est opus. Mirumque adeo videri solet quod Luther tanta temeritate negat missam esse sacrificium, quam tamen præcipue in fide collocat, quæ vtique est opus bonum, iuxta illud Christi, hoc est opus dei Iohan. 6 vt credatis in eum quem misit ille. Neque vero repugnat Missa simul & donum dei & oblatio, sic enim omnia veteris quoque dei & testamēti sacrificia erant dona hominibus diuinitus collata, sicut & vniuersa terra est & plenitudo eius, vnde dominus per eundem prophetam dicit, Meæ sunt feræ syluarum, & iumenta in motibus & boues, cognoui omnia volatilia cæli, & pulchritudo agrum mecum est. Alibi quoque in oratione sua David sic clamat ad dominum, In manu tua magnitudo imperii omnium, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi. Ecce quomodo David vult omnia sacrificia que offerimus deo, ea nos tanquam munera antea habere ab eo conata, consistunt ergo illa duo simul, vt aliquid sit donum dei & oblatio. Id ecclesia quoque pulchre constitetur in canone, dicens, Offerimus præclaræ maiestati tuæ de tuis bonis ac datis hostiam puram, hostiam sanctam & c. Quauis & hoc errore non caret, quod nemo pro alio debeat offerre in missa, inde sumpto argumēto quod nullus pro alio possit baptizari, sacramenta enim in huiusmodi casibus non omnia eiusdem sunt conditionis: nam & hoc aduersarii fateantur oportet, quod nemo potest baptizare seipsum, & tamen hoc sacramētum potest quis administrare sibi ipsi. ideo non valet illatio de vno sacramento ad aliud: quum ergo baptismus tantum & solum baptizatum purget, non propterea euincitur sacramenti huius oblationem etiam aliis non prodesse, quia hoc in seipsa habet oblatio, baptismus autem quum sacrificium non sit etiam aliis non prodest: sicut & in veteri testamēto alius pro alio non circumcidebatur, & tamen sacerdos pro vniuerso populo offerebat, itaque sacrificium missæ non solum tantum prodest celebranti, sed & circumstantibus, imo & vniuersis & defunctis.

5 Quarto quærat aliquis, quomodo sacramentum hoc in missa offeratur, quum tamen a sacerdote totum manducetur, id enim si proprie loquamur, magis est a Deo accipere & tribuere nobis, quam deo offerre? Atqui etiam hic

Missa opus bonum.

Luc. 22.

Mat. 26

Gen. 17.

Neochristiani scripturas non satis intelligunt, imo nec per
transennam videntur aspicere: quomodo enim non videntur
alias, dempto solo holocausto, de reliquis sacrificiis partem
suam accepisse sacerdotes & manducasse? Id adeo luce cla-
rius liquet ex historia Heli, cuius filii in se cōciterat deū
ideo quod partem carnum nondum oblatarum extorque-
re conabantur: verum hoc displicuit deo, & erat peccatum
filiorum Heli grande, quare & sacerdotium ab eo ablatum
est. Ecce peccauerunt illi, non manducantes vti que desaci-
ficiis, id enim licebat ex lege, sed quia antequam offerretur
extorquebant: quid igitur reliquum est nisi vt admiremur
insignem Lutheri in dilaniandis scripturis temeritatem, dū
& man- resistens hic spiritui sancto, negat simul posse consistere, vt
ducare. aliquid offeratur & manducetur, quum tamen hoc sacre li-
teræ apertissime testentur? Itaque dum altare habeamus in
ecclesia, iuxta Paulum, habeamus & legem nouam & nouum
testamentum, nouumque adeo sacerdotium, necessa-
rio sequitur nos sacrificium quoque nouum habere, pascha
s. nostrum Christum Iesum, quia semel seipsum obtulit deo
patri in cruce sanguinem fundens proprium, merito & nos
quotidie illud iuge sacrificium offerimus in mysteriis sub
specie sacramenti, in missa, vt sic & nos sacrificii sui sancti
in cruce peracti, passionis quoque & mortis, summi omnium
meriti participes efficiamur, quod nobis præstet idem qui
& passus est pro nobis Iesus Christus dominus noster, Amen.

HOMILIA XXX QVA PRO-
batur substantiam panis & vini non remanere in
hoc sacramento, sed suo quodam modo corpus &
sanguinem Christi.

Accepto pane gratias egit & fregit & dedit eis, dicens,
Hoc est corpus meum quod pro vobis tradetur. Lucc. 22.

Luc. 1.

On est impossibile, inquit angelus Gabriel ad Ma-
riam, apud deum omne verbum, quam regulam
subinde animo suo voluit quilibet Christianus,
tamquam inconcussam fidei nostræ fundamentum, quum
enim pleræque in se continerent fides, naturæ limites longesin-
perantia, ipsumque naturalem captum & intellectum ex-
cedentia, captiuare nos oportet intellectum nostrum in obse-
2. cor. 10 quum fidei: dicamus ergo iuxta illam Gabrielis regulam,

non est impossibile apud Deum omne verbum, cœlū & ter-
ram vniuersæque huius mundi ex nihilo esse condita, pro-
fecto nostro aduersatur intellectui, nos quoque resurrectus
in die nouissimo ea carne quæ interim computruerit a
veribus absumpta, vnde quædam alia per transmutatio-
nem sint enata, quis credat humana ratione ductus? Aliud hæc rea-
nos docet speculū fidei, quoniā nihil horum impossibile est gula in
apud Deum, & quum vndique sit necessaria, tamen omnium fide,
maxime requiritur in hoc venerabili sacramēto, in quo om-
nipotentia suam Deus demonstrat in plenitudine & mul-
titudine miraculorum, dicente Propheta, Memoriam fecit Psal. 110
mirabilium suorum, quæ ad lōgum explicauimus in homi-
liis de tempore, & nunc sub breuitate libet transcurrere.

- 1 Quod hic desinit esse substantia panis & vini.
- 2 Quod tamen accidentia manent.
- 3 Quod accidentalia illa vt albedo, sapor, per se sub-
sistunt, & nulli substantiæ inhaerent.
- 4 Quod panis in corpus Christi conuertitur, & vi-
num in sanguinem. Miracula
Euch.
- 5 Quod hic corpus Christi incipit esse sub sacra-
mēto altaris, hoc est sub specie panis sine medio, id est, quod
non cœlitus descendit ab vno orbe ad alium per aerē vsque
ad altare, sed extra omnem motum per media loca incipit
esse in sacramento.
- 6 Quod vniuersum corpus cum omnibus suis mem-
bris naturalibus est sub hoc sacramento.
- 7 Quod etiam corpus totum est sub qualibet hostiæ
parte, ita vt vbi caput est, ibi sint & reliqua mēbra omnia.
- 8 Fracta insuper specie hostiæ & diuisa, qualibet
pars integrum est sacramentum, sicut corpus etiam Christi
& in multis hostiis & in pluribus est locis.
- 9 Quod ibi Deus sustinet naturales operationes om-
nes in accidentibus panis & vini non secus atque si sub-
stantia panis & vini adesset.
- 10 Quod desinenibus iam accidentibus panis & vini
amplius esse, Deus tunc mirabiliter aliam materiam creat,
ita vt hostia consecrata perinde nutriat hominem atque alia
non consecrata. Omnia hæc naturam longe superat, quo-
niam ea naturæ author operatur, sicque ibi impletur verbū
Christi, Apud homines hoc impossibile est, apud Deum au-
tem omnia possibilia sunt: sic enim visum est diuinę suæ ma-
iestati. Miraculorum autem istorum omnium fundamentum
mmmm

Mat. 19.

- Luc. 11. consistit in iis verbis quæ in principio præmissi, iis enim manifeste arguit Euangelista, quomodo Christus panem accepit in manus suas, quem consecratum & benedictum panem amplius non appellat, sed ait, Hoc est corpus meum. Quæ verba ut sunt clara & aperta, ita plane simplicissima.
- Ioh. 14. siquidem ea dixit Christus ipse qui sapientia est & veritas æterna, viâ simul & vita. Quinque ille sit omnipotens & omnes creaturæ suo pareat imperio, vocat enim ea quæ cõ sunt tanquã ea quæ sunt, non decet aliquẽ iam porro Christianũ ambigere, quin ille verbis suis omnia potentibus & panem hunc potuerit facere corpus suum, sicut & fecit iuxta verbũ illud, vnde nostra hæctenus excurrere cõcepit præfatio. Aue Maria. Iam dudum in nostris homiliis de tempore audistis charissimi, quid credat ecclesia circa venerabile corporis Christi sacramentum, neq; nunc vacat ea omnia repetere. Sunt autem quidã hæc & hæresim studiosi, qui seipso separauerunt ab vnitæ fidei & resciderunt vinculum charitatis, vt iam non vnum sentiant nobiscum & dicant contra Apostolum. Ex iis iam olim surrexit hæreticus Vniuersalis, qui & renouauit hæresim Berengarii ex Andagauro in Gallia, is turpiter errauit, dicens, substantiam panis & vini manere in hoc sacramento: errorem hunc sequuti sunt. & Vualdenses & Albigenses, & Amarienses: qui omnes semel abægata vna cum fide, etiam ecclesia idẽ senserunt. Exiit hanc hæresim ex eorum libris relictis tandem & Lutherus, qui quanuis adhuc profiteretur veritatem corporis Christi contra fœderis sui socios, Carolstadium, Bucerum, Capitonem, Blarerũ & similes, putat tamen substantiã panis in sacramento manere realiter, vnde multa corruunt quæ nobis per Ecclesiam proponuntur. Refellendus itaq; nobis est hic error ne simplices decipiantur. Vt autem omnia hæc facilius intelligatis, melioriq; ordine ea cõpre hendatis, in aliquot articulos vobis breuiter digeram.
- Trãssub
stãtatiatio
possib.
Damasc.
libr. 4.
cap. 16.
- I Primum omnium constat hanc conuersionem panis in corpus Christi esse possibilem: Probat hoc Damascenus quum dicit quomodo naturaliter per conuersionem panis, & vinum & aqua per portionem in corpus & sanguinem comedentis & bibentis transmutatur, & non sit aliud corpus præter id quod prius erat ipsius, sic & panis propositionis vinumque & aqua per aduentum spiritus sancti supernaturaliter transmutantur in corpus & sanguinẽ Christi. Vult dicere, quantum equidem intelligo, Quum natu-

raliter videamus in cibo panem conuerti in carnem manducantis, & vinum in sanguinem, quãuis id naturaliter fiat rarum cum tempore & opere digestionis, nemini mirum fieri debet Christum panem in suam transmutare carnem. quod ratio, enim creatura potest naturalis, idem lōge perfectius potest etiam dominus & auctor creaturarum omnium. Confirmatur illud per hoc quod legimus Deum ex leuioribus causis essentias creaturarum transmutasse, vt quando ex limo terræ formauit corpus Adæ, ex costa rursus Adæ fecit Genes. 2. Euan hominem integrum. Similiter quod per Moysen & Exo. 4. Aaronem virgam conuertit in serpentem, & vicissim serpentem in virgam, omniaque hæc in momento temporis. Insuper vxorem Loth conuertit in statuam salis, & omnia Gene. 19. flumina Aegypti in sanguinem. Quod si potuit Deus a Exod. 7. quam educere de petra durissima; quid nunc? num abbreviata est manus domini? Atque vt ad pauca redigam, neque opus sit omnes scripturæ euoluere historias, En vobis De my- beati Ambrosii verba de sacramentis quæ renarrat etiam ster. Gratianus de cõsec. distin. 4. re vera, is inter reliqua sic ait, Re vera mirabile est quod Deus Manna plueret patribus Exo. 16. & quotidiano cœli pascebantur alimento, postea hæc com parat ad corpus Christi in sacramento. Deinde ostendit maiorem esse virtutem benedictionis quam naturæ, & inducit virgam eum serpente Moysi, flumina Aegypti madentia sanguine, & hinc sequitur. Circumclusus erat vndique Exo. 14. populus Hebræorum, hinc Aegyptiis vallatus, inde mari clausus, virgam leuauit Moyses, separauit se aqua & in murorum specie se cõgelauit, atq; inter vndas via pedestris apparuit, Iordanis retrorsum conuersus cõtra naturam in sui fontis reuertitur exordium. Marath fluuius amarissimus erat, vt sitiens populus bibere nõ possit, misit Moyses lignũ Iosue. 4. in aquã, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, Exod. 15. quam infusa gratia subito tẽperauit. Sub Heliseo propheta vni de filiis prophetarũ excusum est ferrũ de securi, & statim Exod. 15. ferrum est, misit Heliseus lignũ in aquam & natauit ferrũ. 4. Reg. 5. Aduertimus igitur maioris potentie esse Dei gratiã quam naturam. Quod si tantum valuit sermo Heltæ, vt ignem de cœlo deponeret, non valebit Christi sermo, vt species elementorum mutet sermo Christi qui potuit ex nihilo facere quod non erat, nõ potest ea in id mutare quæ sunt, quod nõ erant: non enim minus est dare quã mutare nouas naturas rebꝫ. Quod igitur possit hoc facere Christus, omnino ma-

nifestissimum est ex scripturarum collatione, & usque adeo negari non potest, ut etiam si ex Neochristianis quispiam tergiversari volet, Christoque recuset tribuere illud, is utique minus sentiet de diuina eius potestate quam diabolus ipse Sathan, qui tamen dixit ad eum, si filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant, libere & ingenue per hoc confessus eum virtute verbi sui posse naturam lapidum in panes conu-
Mat. 14. terere: & tamen multis modis distat magis magisque diuersum esse lapides transmutare in panes quam panem in carnem. Ut ergo hæc finiam, affirmo facile esse Christo ut per verbum suum mutaret seu conuerteret panem in carnem, quando & de quinque panibus & pisciculis duobus satiare potuit quinque milia hominum, ita ut duodecim cophini insuper fuerint reliqui. Quum itaque illud realiter & essentialiter hoc modo sit factum, quis dubitare audebit Christum etiam sacramentaliter posse vniuersam quoque partem Ecclesiam multis hostiis, quæ quidem sint in corpore suo conuersæ? Possem similitudines naturales multas inducere ex Augustino de ciuit. Dei, ex Solino, Plinio, Isidoro & aliis, quomodo sint fontes qui ligna transmutent in lapides, alii in ferrum, sed missa facio hæc omnia vna cum argumentis & rationibus doctorum.

Trans- Neque vero possibilis tantum hæc est transmutatio, sed & a sanctis patribus & tota semper ecclesia habitata ratio facta est pro ea quæ facta sit & adhuc quotidie fiat in consecratione huius sacramenti. Quauis etiam hoc liquet ex verbis Christi, quæ in præfatione induximus, quoniam accepit dominus panem & post benedictionem dixit, hoc est corpus meum. Et quod hic ipse intellectus sit verus, facile ex concordia doctorum omnium sententia confirmabimus.

Cypria- Et primus in hoc prodeat nobis Cyprianus martyr & doctor inelytus, is ait, Panis iste communis in carnem & sanguinem mutatus procurat vitam & incrementum corporibus. Et infra, panis iste quem dominus discipulis porrigebat, non effigie sed natura mutatus omnipotentia verbifatus est caro. Ecce quomodo sanctissimus martyr serio asserit panem natura mutari in carnem, cui quis non malit plus fidei tribuere quam vel Luthero vel eius magistro Vuallepho? Ad hæc Chrysostomus non diuersum ab illo sentit quum ait, Non sunt humanæ virtutis opera proposita, qui tunc ipsa fecit in illa cœna, idem ea nunc quoque facit: nos ministrorum tenemus locum, qui vero sanctificat ea & immu-

Tom. 4. **homilia** **60.**

rat, ipse est. Et hinc satis apparet panem a domino immutari. Eusebius insuper Emillenus in homilia quadam de sacramento (sicuti renarrat Gratianus.) Inuisibilis inquit, facta De cõse. cerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & san- distin. 2. guinis sui, verbo suo secreta potestate conuertit. Et alibi, Be quia cor nedicendæ verbis cœlestibus creaturæ altaribus imponun- pus. tur, antequam inuocatione summi nominis consecrentur substantia illic est panis & vini, post verba Christi corpus & sanguis Christi. Simile quid habet Augustinus in sermo. August. & renarrat Gratia. in c. vtrum, de cõse. dist. 2. Ambrosius quoque libro quarto de sacramentis capite. 4. dicit: panis iste panis est ante verba sacramentorum, ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi. Et inde, non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi quod iam est corpus Christi. Rursus quoque, didici sti ait, quod ex pane corpus fiat Christi, & quod vinum & aqua in calicem mittitur, fit sanguis cõsecratione verbi cœlestis. Sed quærat hic forsitan sibi Lutherus euadendi rimulam aliquam, ut est ad subterfugiendum promptissimus, & dicat ambos illos doctores non meminisse transubstantiationis (ut loqui solent) sed tantum præsentia corporis Christi, quam ipse quoque non negat. Audiat ergo vicissim Ambrosium sic dicentem, Tantum valet sermo Christi ut Lib. de species immutet elementorum. Idem repetit alibi quum ait, myst. 4. Videte quantis generibus potens est sermo Christi vniuer- de sacra. sa conuertere, ut non possit iam esse dubium credidisse do- cap. 5. ctores ex verbis Christi panem conuerti in corpus ipsius.

Idem sentit Gregorius, inquiens, Bonus pastor ani- Homilia mam suam pro ouibus posuit, ut in sacramento nostro cor ego sum pus suum & sanguinem verteret, & oues quas redemerat, pastor carnis suæ alimento satiare. Ex veteribus audiamus adhuc pastor vnum, ut liquido constet omnibus Christianis, quibus mendacis hic Lutherus errorem suum oppalliare conetur, affirmans transmutationem hanc trecentis iam primum annis esse consistam, nec quicquam de ea nouisse veteres, quapropter nos antiquos patres hic citauimus qui ante 1200. & 1100. annos vixerunt, ut fortius mœdacia eius turpissima retrudantur. Theophylactus itaque sic inquit, Super Hoc est corpus meum, hoc inquam quod sumitis, non enim Mar. 14 tantum figura est & exemplar quoddam dominici corporis, sed in illum conuertitur corpus Christi: dominus enim dicit, panis quem ego dabo, caro mea est: non dixit, figura est

mmmm iii

carnis meæ, sed caro mea est (aduertite Eucharistiæ oppugnatores.) Et quomodo inquit, caro non videtur? o homo propter nostram infirmitatem hoc fit, quia enim panis quidem & vinum ex iis sunt quibus assueuimus, ea non abhorremus, sanguinem vero propositum & carnem videntes non ferremus, sed abhorreremus, idcirco misericors Deus nostræ infirmitati condescendens, speciem quidē panis & vini seruat, in virtutem autē carnis & sanguinis transelementat. (Oeclampadius paulo diuersus vertit, verum vt suspectus interpres multa corruptit, velut alius de Babyla ostendit.) Hugo quoq; de sancto Victore quauis non sit antiquissimus, vetustior tamen trecentis annis, quia temporibus Henrici scilicet vixit, sic ait, per verba sanctificationis vera panis & vera vini substantia in verum corpus & sanguinem Christi conuertitur, sola specie panis & vini remanente, & substantia in substantiam transeunte. Pluribus doctorum autoritatibus recēsendis nunc volens supersedē, quod hæc iam sufficiant, & c. Oremus dominum.

Hugo
libro. 3.
parte. 8.

HOMILIA XXXI QVA OBIE-
ctiones de pane diluuntur & materia
hæc concluditur.

Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Iohannis sexto.

Panis S I euangelium Iohannis eo quē citauimus loco diliger intueamur videbimus quintuplicē esse panē. **quintu-**
plex. I Est enim panis materialis quo dominus pauit quinq; milia hominum, quo nomine regē eum creare volebant, ipsumque sequebantur: nam ideo, inquit Chry Chryso. softomus, hoc fecit miraculum vt per illud ad doctrinam veniret huius sacramenti.
2 Fuit etiā manna quod Deus in deserto pluit Iudæis, idque hoc loco obiciebant Iudæi Christo tanquam insigne prodigium Moyfi, & simile quid petebant ab eo.
3 Est & panis qui de cælo descendit, eo nutriuntur beati in illa cœna magna ad quam omnes vocati sumus, ipsa diuinitas.
4 Insuper est panis sacratissimum hoc sacramētum sub speciebus panis & vini, sicut ipse ait, Caro mea vere est cibus, & rursus, panis quē ego dabo, caro mea est pro mundi

vita: scilicet corpus Christi mysticum etiā panis nomine Iohan. 6 venit accipiendum, quia congregatio fidelium inſta Christi iuxta illud, Qui manducat meam carnem & bibit meū sanguinem in me manet & ego in illo. Ideoque volens dominus Iudæis discipulisque suis ostendere mysterium huius sacramenti, tot genera panis proposuit, animos eorum & cogitationes elcaturus ad sublime quid cogitandum, & quidnā in sui memoriam relicturus esset fidelibus suis totique ecclesiæ: siquidem panis quē daturus esset pro mundi vita, caro sua foret. Panem hunc dedit ille discipulis in sacramento peracta iam cœna: dedit & in cruce pro vita, imo pro totius redemptione mundi. Quum itaque dominus non panem materiale sed verissimum suum corpus dederit pro mundi vita in mortem vsque, sequitur verum etiā Christi corpus nobis esse ab eo promissum in sacramento. Ave Maria. Nihil non in hoc sacramēto summo opere stupendum est & miraculosum quoq;, quod substantia panis transit in corpus Christi, quod accidentia remanent sine subiecto, & similia quæ superius ostendimus. Quid igitur est quod hic quæris ordinem naturæ in Christi corpore, quum sit præter naturā ipse dominus natus de virgine? Quisq; potius hoc debet cōsiderare, quod deus plura potest facere quā noster intellectus intelligere, vt inquit Hilarius, Inuisibilis enim sacerdos, teste Ambrosio, visibiles Hilarius creaturas verbo suo secreta potestate cōmutat, vnde & ipse Ambrosio. sacerdos est in æternum secundum ordinem Melchisedech.

Aduersus tamen huiusmodi indubitata sacramenti veritatem, noui pariter & veteres eriguntur hæretici, nostroq; Error hoc seculo maxime intumuit spiritu vertiginis & mendacii inflatus Lutherus, contendēs vna cum corpore Christi remanere in hoc sacramēto simul substantiā panis & vini, ita vt sint hic tres substantiæ, diuinitas, humanitas, & panis, sicq; necessariū non sit accidentia panis remanere sine subiecto, quum in hæreant pani, vt antea. Adferē in hoc similitudine de ferro candente, vbi & per se cōstat ignis, & natura ferri pariter in sua permanet substantia, ita fieret etiā hoc loco iuxta sententiā Lutheri, quod corpus Christi & substantia panis permanent in sacramento, pro sua quodlibet substantia, & tamen inter se vnirentur velut cōmixta.
2 Crassus ille nimis & stupidus est error, multū im Confundens dignitatem, & reuerentiā sacramenti. Quis enim ratio hauc ausit Christo contumeliā impingere, vt dicat aliquā Lutheri.
mmmm iiii

creaturam esse dignam, quæ cum suo corpore componatur, quod omnes creaturas longe lateque superat. **Quid** Hæricus quod fateri cogemur filium dei sic panis in se suscepisse naturam, ut humanitatem suscepit, quum autem hoc sit vni de maximis imo ex iis quoque summum quæ in tēpore cōtigerūt, quod & homo sit deus & deus homo factus. Quis adeo erit vafanus ut temere credat Lutherō circa scripturarum testimonium volenti diuinitatem cum irrationali componere creatura? quum dubitent multi doctorum an hoc sit possibile, adeo non fatentur ita esse de facto, vide de eorem solennem. Quod si Lutherus ex deo panem vult facere realē, sicuti realiter est homo, neque eius rei aliquid habet ex sacris literis fundamentum, quis non videt hinc sequaturum ut cogamur credere atque fateri, sicut dicimus deum incarnatum, ita etiam impanatum in sacrificio missæ, hoc est deum panem esse factum, quod etiam audire pie aures exhorrescunt atque formidant. Recte igitur & prudenter conclusum est in concilio magno ab Ecclesia Latina pariter & Græca. In Ecclesia idem ipse est sacerdos & sacrificium Iesus Christus, cuius corpus & sanguis in sacramento altaris sub speciebus panis & vini veraciter continentur, transsubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem potestate diuina. Eadem quoque sententia est papæ Marthæ Innocentii tertii, quando respondet episcopo Lugdunen. de cele. Crediderunt hoc veteres illi & constantissimi Christi missæ. ani vniuerso terrarum orbe, sicut testatur Rabanus dicens, De eucha Null^o moueatur de hoc Christi corpore & sanguine quod zistia. c. 4. in ministerio sit vera caro, merus sit sanguis, dum sic ille voluit qui creauit, omnia enim quæcunque voluit dominus fecit in cœlo & in terra. Et quia voluit, licet figura panis & vini sit hic, omnino nihil aliud quam caro Christi & sanguis post consecrationem credenda sunt, & ut mirabilius loquar, nō alia plane caro quā quæ nata est de Maria, & passā in cruce & resurrexit de sepulchro. Creadat hoc ipsum firmiter quilibet Christianus cum tota Ecclesia, sicut in sermo ipse aliquādo docuit Lutherus in quodam sermone de hoc ue eucha sacramento, quauis deinceps ut instabilis & schismaticus rist. liberum cuiq; reliquit, siue crederet substantiam panis manere in sacramento siue non. Vbi autem penitus cœperat se uire, ibi demū furis agitatus clamabat impium esse, si quis crederet substantiam panis transmutari, quum tamē Chry-Zuīg. & Iostomus, Cyprianus, Hylarius, & alii sancti patres cū vai

nerfa Ecclesia ante mille annos constanter hoc crediderint Oecolā- & affirmarint, præcipue vero Ambrosius inquit lib. quarto de sacramentis, capite quarto & quinto. Accipe quem- pad. & regem admodum sermo Christi creaturam omnem mutare con- Angliæ. suerit, & mutat quando vult instituta natura. Ac paulo post meminit conuersionis panis in corpus Christi.

³ Quæras autem si non manet in sacramento sub- Obie-
stantia panis, quæ tandem Euangelistæ panem appellant? stio.
aiunt enim Christum accepisse panem, sed & Lucas refert eos qui recens erant baptizati in die pentecostes, perseue- Mat. 26.
rassē in doctrina apostolorum & communicatione & fra- Act. 2.
ctione panis & orationibus. Paulus quoq; ad Corinthios 1 Co. 10
non raro sacramentum hoc panem nominat, siquidem eu- & 11.
inquit. Panis quem frangimus nonne communicatio cor-
poris domini est? & inde. Probet seipsum homo & sic de
pane illo edat & de calice bibat: suspicaretur hinc forsitan
aliquis, si non maneret hic substantia panis, sacramentum
hoc panem non esse dicendum, sicut in hoc multum labor-
rat Lutherus? Ad hoc respondetur primo, Lutherum hic Panis eu-
Euangelistis tribuere, quod eorum nullus habet, quauis charistia
enim Matthæus, Marcus & Lucas affirmēt Christum post
cœnam accepisse panem in manus suas, tamen de pane lo-
quantur nondum consecrato, nullum autem videas Euan-
gelistam vocare etiam panem post consecrationem. Quid
quod contrarium manifeste patet ex Luca, quoniam is re- Lu. 12.
fert Christum in prima cœna agni Iudaici accepisse cali-
cem cum vino & dixisse. Accipite diuidete inter vos, dico
enim vobis, amodo non bibam de genimine vitis huius, do-
nec veniat regnum dei: sacramentum autem hoc tandem
instituit peracta cœna. Quod si ergo substantia vini mane-
ret in sacramento, utique Christus contra priora sua verba Substan-
bibisset de genimine vitis illius, quod credendum nullate- tia vini
nus est, sapientiam scilicet dei æternam subito adeo verbo- non mā-
rum suorum esse oblitam & contra id quod iamam dixe- sit.
rat fuisse. Quin potius cum tota ecclesia confitendum
est in sacramento non manere substantiam vini. Quod au-
tem Paulus & Lucas adhuc panem nominant, faciunt id sa-
ne pro more sacrarum literarum, quæ rem aliquam nō sem-
per appellant id quod iam est, sed quod ante fuit, sic conuer-
sā iam virga Moyfi in serpentem, similiter & virgis male-
ficorum mutatis in draconis, virga Aaron deuorauit vir-
gas maleficorum, vbi scriptura serpentem virgam vocat, eo Exod. 7.

quod antea serpens fuerat. Paulus etiam sacramentum hoc propter speciem vocavit panem, quoniam adhuc post consecrationem speciem habet & omnia accidentia panis. Insuper panem appellavit Paulus, non respiciens ad panem materialem, sed illum vinum qui de caelo descendit, quique pascet electos omnes in aeterna patria, ut supra diximus. Usque adeo non probat materialis panis substantiam oportere in sacramento manere, quia sacramentum multo dignius panis vocatur, quum adhuc habeat speciem panis, quam serpens dicitur virga, quae nullam iam habebat effigiem virgae. Praeterea dicere possumus Paulum sacramentum hoc appellare panem, non eo quod materialis panis substantia hic maneat, sed propter corpus Christi, quod etiam appellatione panis venit accipiendum, apud prophetam dicentem, Venite mittamus lignum in panem eius, lignum crux Christi est quam miserunt in corpus eius, sic enim & Paulus Christi corpus panem vocat, quod si illud intellexisset de pane materiali, qualis est ante consecrationem, non esset utique panis in omnibus locis in quibus est sacramentum. Quavis igitur Paulus sacramentum hoc panem nominat, nos tamen non cogitemus ideo manere hic substantiam panis in sacramento, sed potius quia Christus dixit, hoc est corpus meum, firmiter credamus & confiteamur substantiam panis in corpus Christi transmutari, sicut exposuerunt sancti patres, & firmiter omnibus retro saeculis tota credit ecclesia.

4. Ceterum quando nihil relinquunt Neochristiani in ecclesia intentatum, inter caetera laudabilem quoque illum morem calumniantur, quod servatur in templis & custoditur, atque adeo solenni supplicatione circumferatur, atque ad infirmos deportatur hoc ipsum eucharistiae sacramentum. Age eius etiam rei rationem reddemus. Primum quod sancte in templis custoditur, fit propter incertissimam mortis horam, quum enim tutissimum & saluberrimum sit cuique ante mortem suscipere vitium huius sacramenti, vnde immensum dictu, quantum fructus percipiat homo, sicut in coena domini ad longum discussuimus, ne ergo quis hic negligatur, decet vssemper in parato habeat sacerdos hoc sacramentum, ita sancitum est in concilio Vuormarciensi, ita beatus Augustinus ait, in libro secundo de visit. infir. capite quarto, si quis infirmatur

Iohan. 6
Hier. 11.
1. Co. 11
Eucharistia servatur & ad infirmos deferatur
Tom. 1.
August.

in vobis, inducat presbyteros ecclesiae, vngentes eum oleo sancto. Illud etiam vivificum dominici corporis sacramentum suscipere non renuat, cibus enim ille ineffabilis vitium erit tibi saluberrimum, redemptionis tuae precium. Aliter causa quor sacramentum ita conclusum servatur est ipsa eius sublimitas & sanctimonia, quo enim quid sanctius est, eo honestius debet adservari, sic nimirum arca dei tabernaculo includebatur, sic & manna in vasculo servabatur formato instar calicis, quo nunc quoque utimur in templis, sicut numismate Iudaico in siclis videtur consignata inscriptio talis, VRN A M A N N A E, nihil autem nos vel sanctius vel etiam sublimius habemus in ecclesia quam hunc ipsum sanctum sanctorum Christum dominum in hoc sacramento, itaque merito decentius, ac dignius observari debet quam eius figura manna: alias quanto paucior esset ecclesia quam synagoga Iudaeorum, ubi in arca foederis sancte servabantur duae tabulae Moysi, cum decem praecipis, virga Aaraonis florens, & manna, in templis Neochristianorum nihil omnino reperias. at ecclesia verum manna servat, venerabile scilicet hoc sacramentum, in consolationem & subsidium omnium fidelium. Multum quoque serio praecipit dominus deus quomodo omnia vasa sanctificata servari & custodiri deberent, quor non Christiani vnum illud quod habent sanctissimum quam possunt religiosissime custodiant? Errant igitur Neochristiani omnes, neque leuiter errant, sed cum blasphemiam peccant, dum sacramentum hoc non sancte adservant. Horreo dicere, quod etiam effundunt quasi non sit sacramentum, ubi peracta communio est. Contra huiusmodi portenta hominum audi quid dicat Cyrillus ad episcopum Calosyrium. Ceterum audio quid dicant, mysticam benedictionem, si ex ea remanserint in sequentem diem reliquiae, ad sanctificationem inutilem esse: sed insaniunt haec dicentes. Non enim alius sit Christus neque sanctum eius corpus immutabitur, sed benedictionis virtus & vivifica gratia perpetua manet in illo. Quod autem solent pii homines sacramentum hoc honesto comitatu consequi, siue deferatur ad morituros, vel in publicis supplicationibus, totum hoc laudabile est, decens & Deo bene placitum, in sacris literis fundatum, figuris praemonstratum, atque adeo antiquissimo vsu multis iam

Exo. 25.
Deut. 10
a. par. 35.
Exo. 16.
Heb. 9.
Cyril.

HOMILIA XXIX

seculis inueteratum, ab eo iam inde tempore quo primum
 cæremonia Christianorum, cceptæ sunt publice exerceri,
 annis iam mille ducētis, debetque ab eo hoc quilibet Chri-
 stianus facere in honorem & gloriam dei: quū enim in ve-
 teri testamento tantum honoris impensum sit arcæ foederis,
 quæ maximo erat apparatu instructa, quam soli gestaba-
 bant sacerdotes, idque per duo millia passuum ante vincer-
 Num. 4. sum populum per Iordanē: quid nos facere equum est ob-
 iero, quantumque decet honoris exhibere sanctissimo huius
 Iosue. 3. sacramēto corporis Christi? Ad hæc eandem gestarunt cū
 tubis septies per circuitum vr̄bis Hierico, & conciderunt
 muri ciuitatis, sicut & in deserto arca deferebatur ante po-
 pulum, vnde constaret, vbinam castra figenda essent: lon-
 gum nimis foret, quomodo illa delata fuerit in bellū, quo-
 Ios. 6. modo a Philistæis remissa rursus sit Iudæis ī Betlames, de-
 inde in Gabaa. Certe Dauid ipse arcam ex Gabaa cum tri-
 ginta milibus virorum adduxit in domum Obedom, deinde in
 ciuitatem suā maximo cum honore, quā
 Nu. 10. do etiam Dauid rex ante arcam saltans cithara iustitiam
 reueritus etiam si ab vxore Michol deridebatur: quam imi-
 tantur & isti Neochristiani nasutuli, lusui habentes quic-
 1. Re. 6. quid pium est & ad cultum dei pertinet. Cui non turpe vi-
 1. Par. 15. debetur nos Christianos non plus honoris & reuerentia
 exhibere sacramento corporis Christi, quam Iudæi impen-
 debant arcæ? vide tu in Tomo nostro tertio de festo corpo-
 ris Christi. Nec hic quoque in immensum nostra crescat
 oratio, impiū est, inhumanū & a Christiano homine alie-
 nissimum, scripturis omnibus & ipsi etiam rationi contra-
 rium, credere dominum Iesum esse in hoc sacramento, ne-
 que tamen velle honorem illi debitum impēdere, nolle ad-
 rare, quod isti faciunt Neochristiani, qui superiores se repu-
 tant quam vt in honorem sacramēti caput aperiant, sese in-
 clinent, genua flectāt. Turpe est dicere quod ferūt eos etiā
 sacramentum in marsupio circumferre: quæ quis non auer-
 setur, exhorrescat, abominetur? Quum interim omnis scri-
 ptura clamet nosque clamando iubeat adorare dominum,
 quur non eum etiam isti sub sacramento velatum adorant?
 idem enim ille Christus qui sedet in cælis ad dexteram dei
 patris, hic in sacramento latet, quapropter diuinus honor
 & cultus latræ ei impendendus est non minus quam Deo
 patri. Quod si Iudæi Christum necdum per resurrectionē
 glorificatum tanto tamen honore dignati sunt, vt ei vesti-

Impie-
 tas Lu-
 therano-
 rum.

Mat. 21

DE SYMPTIONE EVCHAR. 95

menta quoque sua subternerent: quur non etiā nunc Chri-
 sto domino glorificato, omnemque potestatē adepto in cœ-
 lo & in terra, atque ad cuius nomen omnia genua flectan-
 tur cœlestium terrestrium & infernorum, cōdigna reuerē-
 Mat. 28. Phil. 2. tia pro nostræ imbecillitatis modulo sit exhibenda? Atque
 sine dubio corpus illius nomine multo preciosius est, ideo
 & genua magis in eius honorem sunt flectenda, certum est
 enim quod quisquis non honorificat filium, non honorifi-
 cat patrem. Miuto quod omnes angeli in cælis adorant &
 Iohan. 5. venerantur Christū dominum, quur id facere gens perfi-
 Heb. 1. da Neochristianorū recusat? sic Iohannes vidit vigintiqua-
 tuor seniores cecidisse coram agno & cantasse canticū
 Apo. 5. uum, dignus es domine accipere librum & aperire signa-
 cula eius, quoniam occisus es & redemisti nos in sanguine
 tuo. Verum hoc Lutherani facere pertinaciter recusant. At
 nos Christiani qui ecclesiam agnoscimus matrē omnium
 nostrum, diuine quoque credimus veritati, quæ dixit, hoc
 est corpus meum, ideoque dominum nostrum Iesum Chri-
 stū in hoc gloriosissimo sacramento supplices veneramus:
 simulque dolemus nos non posse illi tanquam saluatore no-
 stro condignum honorem impendere, diuinam tamē spiri-
 tus sancti iussione[m] implemus, laudantes, & magnificantes
 dominum deum nostrum, etiam adoramus scabellum pe-
 dum suorum, hoc est humanitatem, cui laus, honor & gra-
 Psal. 33. 71, 98. tiarum actio in secula seculorum, Amen.

HOMILIA TRICESIMASECVN

da, vbi incipit materia de susceptione huius
 sacramenti sub vtraque specie, & pri-
 mum de concomitantia.

Christus resurgens ex mortuis, amplius nō moritur. Ro. 8
 Nimis est, dilectissimi in domino, differere vos-
 A que docere, quomodo laicis fatis sit pro cōmuni
 tam consuetudine tum præcepto ecclesiæ sacra-
 mentum hoc sub vna tantum specie suscipere. Rē hanc prius
 quam vobis aperiam, est quod diluam nubeculam præ ocu-
 lis obvelitatem, quā nobis bonus, sanctus & pius iste ho-
 mo Lutherus perfidus ex monacho apostata concitauit, ad
 obscurandam diurni luminis claritatem. scribit enim ille
 aduersus quoddam episcopi Misnensis mādatum & affir-

mat sub alterutra specie sacramenti, alterā tantum esse partem Christi puta sub specie panis solum corpus, & sub specie vini solum Christi esse sanguinem. Insignis hæc profecto blasphemia est, ita imminuere sacramentum, ut illi & diuinitatem adimas & animam Christi. Hæresim igitur hæc nouam, fauente Christi gratia, mihi suscepi refellendam, siquidem si sic consentit, cui nimirum videri queat, Lutherū nihil honoris velle huic sacramento deferre, neq; illud ad rare, si nimirum absit diuinitas humanæ naturæ in Christo personaliter vnita: O hominem temerarium, qui sacrificium Christi corpus diuinitate priuare præsumit, exanguie & exanime facere non veretur, quū tamen in omnibus simpliciter, ipsa adeo morte diuinitas corpus & animam Christi nunquam deferuerit, iuxta regulam Damasceni, quod si mel adsumpsit deus nunquam dimisit. Vsq; adeo ut propterea quidam doctores putarint Christum in triduo suæ mortis ad huc hominē fuisse, quanuis id cōmuniter non recipitur. Attamen illud perpetuo in ecclesia creditum est, diuinitatem nunquam corpus & animam Christi desinuisse. Ad hæc firmiter credit ecclesia post Christi resurrectionē corpus eius semper manere viuum, non potest autē sine sanguine viuere: peruersa igitur & hæretica Lutheri doctrina nobis faciet Christum in sacramento demortuum, exanguie & omnino sine nomine corpus, quod etiā anima careat, cōtra id quod Paulus ait, Christus resurgens ex mortuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabitur &c.

Aue Maria.

Antequam Lutheri errorem discipiam & explodam, ita ut meretur, nostramque fidem confirmem, operæ pretium facturus videor, si prius rem ipsam explicem, ut sic melius intelligatis quæ deinceps tum probanda & confirmanda, tum etiam diluenda erunt atque confutanda.

1 Dominus Iesus in huius sacramenti institutione vobis suis ad hoc ordinatis vim contulit omnipotentem, hoc est affitit eis sua omnipotentia, ut iam non significant tantū sed & operentur iuxta beneplacitum dei: neque vero operentur tantum a Christo prolata, sed & ab apostolis & eorum successorib. pronuntiata, sacerdotes enim idem quoq; faciunt in sacrificio missæ, ex commissione domini quando dixit ad eos, hoc facite in meam commemorationē, hoc est quod ego iam feci, panem accipiendo, benedicensque

Luc. 22. iis verbis, hoc est corpus meum, idem & vos facite. Prou-

nit hoc ex omnipotentia verbi diuini, dicente psalmista, Omnia quæcunq; voluit fecit. Et hoc nimirum illud est quod Pf. 143. supra cōmemorauimus, quomodo verba hæc transelementent, ut loquitur Theoph. & transubstantient panis viniq; substantiam. iuxta illud August. nos in specie panis & vini quam videmus, res inuisibiles, id est, carnem & sanguinem honoramus, neque sic comprehendimus has duas species, quemadmodum ante consecrationem cōprehendebamus, quum fideliter fateamur ante consecrationem panē esse & vinum quod natura formauit, post consecrationē vero carnem Christi & sanguinem, quod benedictio consecrauit.

Penes hanc autem transmutationem attendendum est in quonā fiat. Potest ergo id nobis dupliciter considerari, primū, quod verba hæc in sua operatione se extendant eo vsq; quo pertingit eorum significatio, atque hoc dicitur ibi proprie esse per se & ex virtute verborum. Id in hūc modum accipe, quum sacerdos in missa debita intentione super hostiam loco Christi pronuntiat hæc verba, hoc est corpus meum, tunc sane verba hæc quoad suam significationem tantum pertingunt ad corpus Christi, nō autem ad animam vel sanguinē, quapropter operatio Christi ex virtute verborum & quoad seipsam, eo tantum extendetur, quod hic panis corpus Christi conuerteretur: similiter quū sacerdos verba a Christo instituta dicit super calicem, vbi-que ex vi verborum in se nihil aliud nisi sanguis Christi cōficitur.

2 Sed non hic tantum insistendum est, quanuis enim sub specie panis tantum est corpus Christi, & sub specie vini sanguis, ex vi verborum, in seipsis & sua significatione. Adhuc tamen cogitandum est, quod ex essentiali & naturali concomitantia, & ex inseparabili quadam vnione sub qualibet specie aliquanto plus esse oportet. Id ita intellige, etsi ex vi verborū & ipsorū significatione sub specie hostiæ tantū est corpus Christi: attamen quia Christus iam viuus & regnat, neque moritur amplius, ita ut corpus illud non sit mortuum, sequitur ibi etiam esse animam, quoniam naturalis ita habet concomitantia, ut vbi-que est corpus viuum, ibi sit anima. Deinde & hoc sequitur, quod si hic sit anima, sit etiam ibi sanguis oportet, quum animæ domicilium & sedes non est in sicco sed in sanguine. Insuper quam ibi sit sanguis, sit etiā in vino corpore anima Christi, tūc ibi & diuinitas, quia quod semel adsumpsit deus nun-

Trāssub
statio
per se.

Per con
comitan
tiam.

Rom. 8.

Damaſ. quā dimiſit, vt ait Damaſcen. Ex inſeparabili igitur vniōne ſequitur, vt vbi eſt anima, ibi ſit & diuinitas. Et ſic quatuor ſunt in hoc ſacramēto ſub ſpecie panis, primū corpus Chriſti ex vi & ſignificatione verborum, deinde anima Chriſti mox & ſanguis, poſtremo diuinitas, tria autem hæc vltima non ſunt ibi ex virtute & ſignificatione verborum, ſed tantum per concomitantiam. Hoc vt pateat magis, eſto celebrarit ſanctus Petrus miſſam in vigilia Paſchæ, tunc in hoſtia tantum fuiſſet corpus Chriſti & diuinitas eius, non autem anima propter hanc ipſam cōcomitantiam, quia tunc anima non erat corpori vnita, ſed neque ſanguis ibi fuiſſet, quoniam ſolum corpus ſicuti tum iacebat in ſepulchro, ita fuiſſet in hoſtia quando celebrariſſet Petrus, ſine ſanguine & anima. diuinitas autem quia totum triduum māſit vnita corpori & animæ, fuiſſet etiam hic in miſſa, non id quidem ex verborum ſignificatione, ſed per concomitantiam. Nunc vero quando magnifice & admirabiliter a morte reſurrexit, neque moritur amplius, iam in ſacramento nō tantum habemus corpus, ſed & animam & ſanguinem Chriſti & diuinitatem, ſicut & Lutherus non ſemel cōfeſſus eſt, vt autem eſt homo Proteus & Vertumno inconstantior, ita nūc ruruſus negat, quod tamen Lutherani ipſi Auguſtæ in comitiis negare nolebant. Porro ne iam clamet Lutherus noſtrū hoc eſſe, domique noſtræ natum, & ab hominibus excogitatum, confirmabimus illud ſacræ ſcripturæ & ſanctorum patrum teſtimoniis.

3 Et ſi ipſa ſtatim ratio docet non ſolum corpus eſſe in ſacramēto hoſtiæ, alias enim neque prodeſſet hoc ſacramentum, neque factum eſſet, neque gratiam Dei conferret, quæ omnia imminerent dignitatem eius: Chriſtus etiam quæ omnia imminerent dignitatem eius: Chriſtus etiam ſacramēto non perfecte viciffet mortem, ſi corpus eius in ſacramento ruruſus exanimaretur, contra manifeſtū ſcripturæ teſtimonium, ero mors tua o mors, ſed præter Pauli locum ad Romanos etiam alios adducam ex quibus concluſio eccleſiaſtica liquido conſtet, & primum ſic alibi etiam ait Paulus, omnes nos vnum corpus ſumus, qui de vno pane de vno calice participamus, conſtat autē ex multis membris nō poſſe corpus vnum conſici & perſiſtere ſine ſpiritu & anima, ideoque eccleſia in huius ſacramenti ſuſceptione non tantum particeps ſit mortis Chriſti, ſed & vitæ & beatitudinis & diuinitatis, aut quomodo alias eccleſia eſſet corp⁹ Chriſti myſticum? Præterea Chriſtus ipſe ſe panem vocat, &

quidem viuū qui de celo deſcenderit, quis ergo iā Luthero credat contra Chriſtum, panē hunc tantū eſſe mortuū, ſine ſanguine & anima. Ad hæc aperta ſunt & illa Chriſti verba, Panis quē ego dabo caro mea eſt pro mundi vita, Chriſtus autē pro mundi vita nō dedit corpus mortuū, ſed viuū, quod tradidit ille vſq; in mortē, ideoq; nō corporis tantum meminit, ſed & animæ, quā ille pro redēptione noſtra impendit. Nemo, inquit, maiorē charitatē habet, niſi vt animā ſuā quis ponat pro amicis ſuis: ecce quomō animā ſuā pro nobis poſuit dominus, nō corpus ex anime, vt ſomniat Luther, idē alibi dixit, paſtor bonus animā ſuā ponit pro ouibus ſuis. Et vos itaq; firmiter creditote Chriſtū ſe totū pro nobis impendiſſe in ara crucis, quapropter totū ſe quoque nobis dat veſcendū in hoc ſacramento, neq; in partes ſe diuidit ipſe, quod Luther cōmentus eſt, multis modis diuini ens authoritatē ſacramenti. Omnia hæc probāt ipſa Chriſti verba in huius inſtitutione ſacramēti, quū dixit, Accipite & mādurate, hoc eſt corpus meū quod pro vobis datur, id vtriq; corpus viuū extitit ſanguine viuō irriguū, cuiuſmodi dedit & apoſtoliſ in corna ſub ſpecie panis: poſſem in hoc adducere argumenta ex figura agni paſchalis & manna, itē ex rationibus quod vno illa inter diuinā & humanam naturā ſit inſeparabilis, deinde quod in ſacramento nō plena eſſet cōmuniō, ſi non diuinitatē, animā quoq; & ſanguinem viuūq; corpus ſuſciperemus, præterea aduerſare tur hoc etymologiæ nominis, cōmuniō enim dicitur, & Dionyſius vocat ſynaxim, in qua Chriſtus ſeipſum nobis cōmunicat: cōmunicatio autem illa nimis foret anguſta, ſi tantum corpus nobis daretur non etiam ſanguis & diuinitas, ſed miſſa facio hæc omnia. 4 Verum porro eſſe illum quem modo cōmemorauimus ſcripturæ intellectum, facile confirmabimus vnanimi ſanctorum patrum conſenſu, Primus igitur in hoc nobis prodeat ſanctus martyr & pontifex Cyprianus: ſic ita ait, Panis iſte cōmunis in carne & ſanguinem mutatus procurat vitā & incrementū corporib; ideoq; ex conſuetō verū effectum fidei noſtræ adiuta infirmitas ſenſibili argumento, edocta eſt viſibilib; ſacramentis in eſſe vitæ æternæ effectū, & non tam corporali quā ſpūali trāſitione Chriſto nos vniri: ipſe enim & panis & caro, & ſanguis, idē cib⁹ & ſubſtātia & vita factus eſt eccleſiæ ſuæ: & deinde dicit panem quē Chriſt⁹ porrexit diſcipulis: ſuis mutatū eſſe non in ſua ſpecie, ſed naturā & ſubſtātia, per

Iohā. 6.

Iohan. 5.

Luc. 21.

Cōmuniō.

De cōmuniōna domini.

omnipotentia verbi factum esse carnem. Et sicut in persona Christi apparebat humanitas, latebat diuinitas, ita in viliibili sacramento, ingerit & infundit se ineffabili quodam modo diuina essentia. Quis non videat quid hic Cyprianus ante mille & ducentos annos de hoc sacramento senserit cum ecclesia, cui merito fides danda est, quonia multas habuit reuelationes, & sic in hoc asserendo aberrasset, vti que illud ei per reuelationem fuisset manifestatum. libere enim fatetur substantiam panis immutari. At Lutherus negat, Cyprianus insinuat per ait panem conuerti in carnem & sanguinem, Lutherus vult sub hostia tantum esse carnem, non etiam sanguinem. Cyprianus ait diuinitatem quoque esse in hoc sacramento, Lutherus diuersum sentit, contendens tantum ibi esse corpus. Turpiter ergo errat Lutherus, & alios vna secum miserime seducit. Augustinus super Iohannem tractans haec verba, caro non prodest quicquam, sic exponit, vbi quicquid caro sola est, sine diuinitate & anima: quum autem corpus Christi in sacramento multis modis proficit, oportet ex sententia Augustini diuinitatem quoque adesse & animam. Non multo diuersum sentit ibidem Cyrillus, ait enim, Caro non prodest quicquam, si sola intelligatur, namque nihil prorsus viuificare potest, quippe quae viuificante indigeat, sed si habitante in hac carne cognoueritis, viuificam esse credetis: nam quonia cum viuificante verbo caro coniuncta est, tota est effecta viuifica: quare quum semel mortuus Christus amplius non moriatur, firmiter credimus cum vniuersa ecclesia catholica, quod quia substantia panis in corpus Christi transit, & corpus hoc viuum est animam habet & sanguinem etiam sub specie panis totus est Christus: diuersum enim sentire cum Lutero quid aliud fuit quam Christum de nouo crucifigere? absit autem id a mentibus fidelium, si quidem dominus Iesus praepotenter superauit mortem, nec iam amplius moritur, qui est benedictus cum Deo patre & spiritu sancto, cum quibus viuuit & regnat in saecula. Amen.

HOMILIA XXXIII AN NECES-
sarium sit vtranque sacramenti huius speciem sumere:

Panem caeli dedit eis manducare, Psal. 77. & Sapien. 16. repetitum a Christo. Iohan. 6.

1. Co. 10 P Regulam Paulus dicens, quia omnia in figura contingebant illis. Ea nimirum clauis est, cuius officio

& ope in multis locis sacrae literae magis patefcunt, meliusque intelliguntur: quum ergo habeamus ex ineffabili gratia Christi in ecclesia sanctum illud & gloriosum eucharistiae sacramentum, in quo pertractando iam ab ipso principio hac Paulina clare vti, multas huius sacramenti propositumus figuras: nunc velut ab ovo repetentes quae nobis necessaria Obie-
erunt, consideremus eas rursus, quae nos docere poterunt modum suscipiendi hoc sacramentum. Extat enim antiquissima figura in Abraham, cui etsi laico dedit tum Melchisedech panem & vinum, quae ipse sacerdos nimirum altissimi obtulerat ante, vnde quis forte colligat sacramentum hoc etiam laicis sub vtraque specie esse tribuendum, sicut ibi in figura contigit. Atqui si penitius rem introspiciamus de figuris huius sacramenti, videbimus profecto, vbicumque illae vniuersae alicui multitudini sunt datae, semper id esse factum sub vna specie tantum, vt in agno paschali, qui sub specie carnis solummodo dabatur: similiter in mana, quod Exo. 12. etsi typum gesserit nostri sacramenti, in altera tamen specie tantum conferebatur, vnde euidentis satis sumitur argumentum laicis in vna specie tantum conferendum esse hoc sacramentum, sicuti sanctio habet ecclesiastica. Quauis in scripturis possit de fendi Abraham aliqualem habuisse sacerdotium, Iohan. 6. quare & Christus in Euangelio tantum meminit, panis hic, inquit, est panis vitae, qui de caelo descendit, vt omnis qui manducat ex eo, non moriatur. Rursus, panis verus est qui de caelo descendit, & dat vitam mundo. Et iterum, ego sum panis vitae, qui venit ad me non esuriet. Et inde ad Iudeos, ego sum panis viuus qui de caelo descendit, qui manducat ex hoc pane viuat in aeternum. Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Ecce quomodo vbique hic sola fit mentio panis: nusquam enim se vinum vocat, nisi figuratiter reducatur ad sanguinem eius. Ita & in iis verbis a quibus praefari coepimus solam proponit panis figuram. Quae nimirum consolatione addant piis omnibus, vt constanter maneant cum vna totius ecclesiae, qui multis iam saeculis obtinuit, laicis sacramentum hoc sub vna tantum specie esse porrigendum, sicut & in figura dominus panem solum commemorat: super iis vt licet plura cum fructu differere, dominusque Iesus nobis aperit ostium verbi ad praedicanda mysteria Christi, salutem vna voce virginem matrem, dicentes. Ave Maria. Inter alia multa etiam hanc nobis tragiccediam concitarunt Neochristiani in ecclesia de vtriusque speciei sumptione, quam non ii

Obie-
erunt.

Gen. 14.

Exo. 12.
19.

Iohan. 6

Colof. 4

uis ea ante quoque commota est ab antiquis hareticis, qui tamen sopiti & pro se quisque ab ecclesia sunt reiecti, semperque Christiana & ecclesiastica veritas triumphauit multata, sicut in Pelagio, Nestorio, Iacobello, & aliis multis docere possumus. Vt autem pii & constantes Christiani in vera antiquæ & indubitatae fidei semita perseuerent, ipsi sacrae scripturae testimonii docebimus, quam periculose ino quam damnate errent Neochristiani, vno hoc ante praenissio, quod isti ad sui erroris confirmationem subinde nobis possent ingerere, id autem haecenus in omnibus eorum rhapsodiis & consutijs vndecunque commentariolis non animaduerti, estq; hoc ipsum de Abraham & Melchisedech, qui quia dedit illi panem simul & vinum, exemplum hoc possent ad sui erroris torquere defensionem. Verum ad hoc respondetur primo, quandoquidem figura non omnes aequaliter indicant conditiones eorum quæ figurantur, alias enim vna figura sufficeret, nec opus esset reliquis. Ideo videamus quidnam præcipue in hac figura Abraham & Melchisedech significetur: præcipue autem sacramentum hoc significatur in consecrante qui & primarius est Christus ipse, is enim ideo a psalmista sacerdos dicitur secundum ordinem Melchisedech: deinde figura illa in hoc quoque fortiter pertinet ad illud sacramentum, quod vtraque species noui sacrificii in pane & vino demonstratur, vt sic legale sacrificiū in vitulis, ouibus & bobus significaretur esse finitum: atq; id satis est ad sustinendam significationem figuræ, aequè interim necessarium est respicere personam Abraham qui suscepit, alias enim nemo sacramentum hoc suscepturus esset nisi miles qui quatuor reges expugnasset & captiuos liberasset. Quod si etiam personam Abraham respiciendam diceremus, attamen Neochristiani propositum suū inde probare non possent, nam si fundamentum videamus, Abraham vtiq; non merus fuit laicus, sed primogenitus filius Tharæ: in lege autē naturæ officium sacerdotale fuit penes primogenitos, tantisper dum eos permittant dominus cum tribu leui, sicut ad longum differuimus in die purificationis Mariæ, nihil igitur præualere poterunt aduersarii ecclesiae ex hac figura Melchisedech & Abraham.

Gen. 14.

Heb. 7.

Ps. 109.

Gen. 11.
Num. 3.

Tom. 3.

2 Nunc materiam ipsam adgrediamur, cuius vt habeatis fundamentum verum, neque obiter tantum rem attingatis velut in ramis hærentes, quod Lutherani faciunt, ab ipsis iam inde radicibus audite & attendite causam. Prin-

cipio non sane negamus imo libere profiteamur in quibusdam particularibus ecclesijs in principio atque deinde aliquanto post sacramentum hoc etiam laicis in vtraque specie esse porrectum docet nos idipsum præter scripturam vsus quorundam ecclesiarum, quem ex gratia Dei melius exauctuque tenemus quam aduersarii nostri. Primum enim testatur id Paulus ad Corinth. vbi non semel vtriusque mentitum speciei, siquidem ait, Vnus panis & vnū corpus multum sumus omnes, qui de vno pane & de vno calice participamus. Quotiescunque manducabitis panem hunc & calicem bibetis, mortem domini adnunciabitis donec veniat. Certum est autem Paulum non presbyteris tantum sed totius ecclesiae Corinthiorum scripsisse. Fuisse eundem & in Africā morē manifeste declarat Cyprianus in quodā sermone de lapsis. is enim loquens de quadā puella quæ manu cauerat de iis quæ idolis erant immolata, ea deinceps in reliqua plebe delata est in ecclesiā: quūq; finita iam missa diaconus vtriusque calicis circū circa porrigeret praesentibus, venissetq; iam usq; spe ad puellā, recusauit ea suscipere calicē, diaconus autē adhuc ciceri alivgen: illi etiam recusanti calicem infudit. Ecce quomodo quando sacramentum calicis non laicis tantum, sed & parulis sit in vsu datus: quod quamuis nonnulli conantur ad vinum consecra tum in calice detorquere, sicuti tum mos fuit quoque in pame sacra, & meminuit Augustinus, insuper in ecclesia Gallica adhuc ea est consuetudo: atramen Cyprianus non hic tantum, sed & in pluribus locis testatur fuisse sacramentum: Super Sanguinem domini populis diuidunt. Præclarum est atque vt ex magno pietatis adfectu profectum, ita quoque notatu dignissimum, quod in vita sancti Laurentii legitur, eum diuulgum, exclamauit enim, quo progredieris sine filio patris? quo sacerdos sine leuita properas? experire certo, vtrū idoneum ministrum elegeris, cui commisisti dominici sanguinis dispensationem. Non mediocriter nobis argumentum præbet eundem fuisse vsu & morem aliquando in ecclesijs Hispaniæ, siquidem in vndecimo concilio Tolitano sancitum est, eum pro infideli non habendum, quisquis morbo grauat, ibi calicem domini biberit, si venerabile illud sacramentum nequeat deglutire, extant huius rei argumenta multo plura, quæ testantur olim ita obseruatum esse in compluribus locis, sicut obsequialia & dire-

1. Co. 10
1. Co. 11.

Super S
pho. 3.

S. Lau-
rentii.

Storia docent, magnitudo quoque calicum & argenteica-
nales qui hodie in ecclesiis adseruantur.

3 Porro quod iam cōmemorauimus de vsu vtriusq;
speciei, crediderim equidem vsurpatum tantū fuisse in tri-
bus sublimioribus festis, quibus communiter omnes Chri-
stiani communicabant, paschæ, pentecostes & natalis do-
mini: non video autem quomodo id ipsum quoque sit obser-
uatum vel priuata cōmunionē vel apud infirmos: & sic in
sancto concilio Nicæno tantum sit mentio corporis Chri-
sti, similiter & in Remensi & Vuormaciensi, sed mos hic
non fuit communis per vniuersam ecclesiam, quemadmo-
dum: & in multis alijs reperias, in quibus nō sint omnia ser-
uata æqualiter, vt circa diem paschæ, & de coniugatis con-
secrandis in presbyteros & c. possunt hæc ad longum tra-
ctari. Christus profecto ipse sacramentum hoc dedit duob;
discipulis euntibus in Emaus sub vna tantum specie, acce-
pit enim panem benedixit, fregit, & dedit illis. Augu. ait id
fuisse sacramentum, atque oculos eorum esse apertos, ita vt
cognouerint illum quando panem benedictū porrexerat ei.
Et inde, non incongruenter accipimus hoc impedimentum
in oculis eorum a sathana fuisse factum ne agnosceretur Ie-
sus, si tamen a Christo est facta permissio vsq; ad sacramen-
tum panis, vt vnitatem corporis ei⁹ participata, remoueri in-
telligatur impedimentum inimici, vt Christus possit agno-
sci, eiusdem sententiæ sunt & Chrysost. & Beda. Theoph.
quoque sic ait, Insinuatur hic & aliud quiddā, nempe quod
oculi eorum qui panem benedictum adsumunt aperiantur,
vt agnoscant illum. Magnam enim & indicibilem vim ha-
bet caro domini. Quam igitur & Christus sub vna tantum
specie sacramentū hoc dederit, imitati sunt eum in illo etiā
prælati ecclesiæ. Præterea non parū roboris huic consuetu-
dini ecclesiasticæ accedit inde, quod etiā apostoli in primi-
tiua ecclesia Hierosolymis sacramentū hoc sub vna tantum
specie dederunt fidelibus, ita enim ait Lucas, erant perseue-
rantes in doctrina apostolorum, in cōmunionē & fractio-
ne panis & orationibus: intelligi hoc nō potest de pane na-
turali, nā quid hoc magnū fuisset, eos perseuerasse in cōmu-
nionē panis naturalis, in conuictu diurno, maxime quū hæc
ipsa fractio panis apud Lucam ponatur inter duo spiritua-
lia, doctrinam apostolorum & orationem. Inde colligunt
doctores tam ardentem fuisse populi in primitiua ecclesia
deuotionem, vt quotidie cōmunicarint, quoniā sic ait papa

Can. 14.
Discipu-
li in
Emaus.
Luc. 24.
Lib. 3. de
consec.
euange.
cap. 75.
Chryso-
Beda su-
per Luc.
A. G. 1.

Sixtus, peracta consecratione omnes cōmunicent, qui no-
luerint ecclesiasticis carere liminibus, sic enim etiam statue-
runt apostoli, & sancta Romana tenet ecclesia.

4 Quid quod & veteres quum mentionem faciunt
huius sacramenti, panis tantum siue speciei panis memine-
runt? Ambros. in libro de sacramentis vbi de cōmunionē
laicorum agit, panem tantum cōmemorat. Ignatius quoq;
ad Ephes. sic scribit, Obedientes episcopo & presbytero in
præuaricabilisensu frangentes panem, qui est medicamen-
tum immortalitatis, antidotum non moriendi, sed viuendi,
ecce quomodo nulla sit hic mentio vini. Greg. quoque scri-
bit, quomodo Papæ Agapito in Græciā proficiscenti obla-
tus sit marus & claudus: ille vero celebrata missa, peractō-
q; sacrificio, corā omni populo dederit ei corpus domini-
& imposuerit ori, qui deinceps cœpit loqui. Et hic
rursus calicis non meminit etiam Gregor. Similiter in con-
cilio Remen. vetitum est ne laici deferant sacramentum cor-
poris Christi ad infirmos, neque ibi de calice aut vino ver-
bulum vllum. In concilio Vuormaciensi præcipitur omni-
bus parochis vt semper in promptu habeant sacramentum
corporis Christi pro infirmis, de calice ne iota quidē. Sed
Iohannem videamus, nullam vsquam inueniemus mentionē
calicis aut vini, vt omnino mirum sit, qua tandem ratione
Neochristiani conentur ex eo loco colligere necessitatē cō-
munionis sub vtraq; specie in laicis, quum tamē altera spes-
cies calicis (quam vnice affectant isti) nusquā ibi cōmemo-
retur. Non equidē inficias eo verum esse illud quod domi-
nus ait, nisi manducaueritis carnem filii hominis & biberi-
tis eius sanguinem, non habebitis vitā in vobis: deinde, Ca-
ro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Vera
sunt hæc vtique, sed interim hic non exprimitur sub quanā
specie fiat, imo nulla plane hic species commemoratur ni-
si panis. nā nos Christiani ingenue profiteamur cum matre
nostra ecclesia catholica, laicū sub sola specie panis māduc-
care corpus domini & bibere eius sanguinē, sicut infra plu-
ribus edocebimus. Vt autē aduersarii ecclesiæ & fidei inter-
rim pudeant, & erubescant, en obstruemus eis os impudens
verbis Christi, qui dicit, Quoniā qui māducat hunc panē,
viuet in æternū, laicū vsq; sub altera tantū specie māducat
corp⁹ Christi, viuet igitur in æternū. Quur interim inflatur
& intumescit Neochristianus cōtra Christum & ecclesiā,

De cōse.
dist. 2. c.
peracta.
Ambro.
Ignatius
Lib. 3.
dial. c. 3.
De cōse.
dist. 2. c.
peruenit
C. pres-
byt.
Iohan. 6
Iohan. 6

nnnn iiii

volens æternam dei sapientiam redarguere de mendacio,
 Ioha. 6. quasi non sit satis ad vitam æternam manducate de hoc pa-
 2. Co. 10 ne, nisi insuper de calice bibat: quin potius quilibet Chri-
 stianus concedat verbis Christi, & intellectum suum capi-
 uet in obsequium fidei. ¶ His omnibus fides facit Lucas,
 Act. 10. is enim refert, quò venissent in Troadem, & sabbato con-
 uenissent frangere panem: ubi doctores venerabile hoc in-
 telligunt sacramentum. & ibi quoque tantum fit mētio panis.
 Et vos igitur Christianæ pietatis & fidei sectatores caue-
 te, ne decipiāmini ab istis Neochristianis circa vtrâque spe-
 ciem sacramenti, relinquite & fugite istos, potius credito-
 te ecclesiæ sanctæ, quæ vobis præcepit alteram tantum sus-
 cipere speciem. Imo & plus fidei tribuite Christo dicenti,
 Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. quod nobis
 omnibus concede tu ipse qui solus es benedictus in
 ævum, Amen.

HOMILIA TRIGESI

maquarta, de susceptione huius Sa-
 cramenti sub vna specie.

Qui manducat hunc panem vivet in æter-
 num. Iohan. 6.

Atis iam satis inquam monstratum est dile-
 ctissimi in domino, quomodo in quibusdam
 ecclesiis a principio venerabile hoc sacra-
 mentum sub vtrâque specie fidelibus sit por-
 rectum. Quærat autem hic aliquis (ante

quam ulterius progrediamur) qui fiat, quod nunc ecclesia
 in vniuersum laicis prohibuit calicis sacramentum, quum
 tamen ecclesia apostolorum & martyrum, vt ante confes-
 sionem, bibere permiserit: respondeo, & non hic volo in-
 niti exemplo Christi, quod tamen in principio circa hanc
 rem valuit non parum: nunc quoque Neochristiani statim
 vellent inde sibi quærere fulcimentum & quasi diuerticu-
 lum, quod tamen si facerent facile adhuc possem infringere,
 eo quod mutatio illa ex vrgentibus causis & validis rati-
 onibus sit facta. Sicut & exemplum Christi permitteret,
 hoc sacramentum suscipi post cenam, quemadmodum &

1 Co. 11. a principio multis ecclesiis atque adeo in Corintho facti-
 Cur olim tantum esse constat, id tamen ex rationabili causa est immu-

tatum: ita possem hic quoque dicere, sed animus est eis ex laicis cal-
 meliori fundamento respondere in hunc modum. Quod cem su-
 in Ecclesia martyrum hoc sacramentum etiam a laicis est mebant.
 sub specie vini in calice sumptum, id sane factum est pro-
 pter quotidianam persecutionem & continuam Christia-
 ni sanguinis effusionem, quare mirum non est, si qui semper
 parati esse debebant ad fundendum pro fidei professione
 sanguinem, etiam Christi sanguinem sub vera specie susce-
 perint. per hoc enim prouocabantur illi & confortaban-
 tur, vt constantius sustinerent supplicia, & ipsam quoque
 mortem non formidaret pro fide subire. Nunc tandem ad
 institutum nostrum veniamus.

Et si quibusdam Ecclesiis principio mos fuerit com-
 municare sub vtrâque specie, vt supra diximus, tamen æ-
 que vetusta est communio sub vna specie, sicut & id ipsum
 probauimus, imo si singula conferamus iam inde ab initio
 magis in vsu fuit vnius quam vtriusque speciei communio,
 quo ad laicos. Id inde constare potest, quod si aliquando
 ita casus tulit, vt sacerdos puniendus esset, etiam ante mul-
 ta sæcula, tunc pro pœna infligebatur ei, quatenus esset cõ-
 tētus in cõmuniōne laica. ita statuit Osius in concilio Sar-
 dicensi, vt quibusdam temerariis non detur etiam commu-
 nio laica, nisi forte ad extremum pœnitentiam agant. Et in
 concilio Agathensi decretum est. Quod si presbyter vel
 diaconus capitale crimen commiserit, aut cartham falsa-
 uerit, aut falsum testimonium dixerit, ab officii honore de-
 positus in monasterium retrudatur, & ibi tantum modo
 quando vixerit, laicam communionem accipiat. Ecce quo
 modo vnius speciei suscepcio qua vsi sunt laici, vsque adeo
 fuit communis iam olim ante mille annos & plus eo, vt
 etiam velut propria appellatione laica diceretur commu-
 nio, eaque sacerdotibus pro pœnitentia imponeretur, quan-
 uis illi etiam citra pœnam ea vtebantur, nimirum extra
 missam, sicut de sancto Martino, Ambrosio, Augustino,
 Hieronymo & Benedicto legimus, quomodo ante mor-
 tem susceperint sacramentum corporis Christi, ubi nul-
 la sit mentio sanguinis.

2 Neque vero sine ratione cõmuniō hęc laica sub
 altera tantum specie præualuit in Ecclesia, sed ex multis cau-
 sis quarum hic aliquid recensebimus, Primaque adeo est,
 periculosa sanguinis administratio, facile enim effundi po-
 test, maxime in magna hominum multitudine, ubi senes &

Commu-
nio laica

Ca. 1.

Ca. 50.

Cur lai-
cis calix
ablat.

1

paruuli, sani & ægri accedunt, id autem cederet in magnâ
 2 ignominiam sacramenti. Sed & in custodiendo pericu-
 lum esset, eo quod species vini facile acefcit, corrumpitur
 & perit, vnde fastidium oriretur hominibus & nausea,
 3 quo minus suscipere possent. Ad hæc si vltro citroque
 mittendum portandum siue vehendum sit, ne effundatur,
 cautio semper erit, facile enim huiusmodi liquida profun-
 4 duntur. Mitto quod non pauci sunt qui natura abhor-
 rent a vino, alii etiam ex morbo, alii ex aliis accidentibus
 5 causis, vt prægnantes mulieres & febricitantes, &c. In
 ipso quoque suscipiendi modo videtur aliquid subesse peri-
 culi, quoniam facile quispiam labiis aut lingua profunde-
 ret sacramentû, vel etiam remaneret nonnihil adherês bar-
 bæ aut mento, quæ omnia vergerêt in offensam Christi &
 huius sacramenti. Alexander de Ales fatis idoneus testis
 est, hoc etiam diuinitus per miracula esse comprobatum,
 nam quum in quodam cœnobio fratres quos conuersos di-
 cunt, cuperent sibi quoque dari sacramentum sub vtraque
 specie, constituto interim sacerdote in canone, repente pa-
 tina sanguine repleta est, vidêtes hoc fratres ab instituto re-
 siliunt. Præcipua tamen ex omnibus causa est errorû qui
 circa illud sacramentum exorti sunt, sicuti iamiam copio-
 sius differemus.

Obiectio 3 Dicas autem, rationes omnes illæ aliud non pro-
 bant, nisi quomodo communio vtriusque speciei sit immu-
 tata, & quibus de causis, non sufficiunt autem eam omnino
 rescindere & prohibere, sicut in concilio Cōstâtiæ, & Ba-
 silien. factum est, nosque paulo post edocebimus. Responde-
 tur, Orti sunt quidam errores circa hoc sacramentum, per
 quos non intermissa tantum est susceptio vtriusque speciei,
 sed & omnino prohibita, ex iis tres video præcipuos, pri-
 mus extitit Nestorii, qui inter alios etiam hunc tenuit, sub
 specie panis tantum esse corpus Christi, & sub specie vini
 solum sanguinem, inde necessarium esse duxit sacramentum
 hoc etiam a laicis sub vtraq; specie sumi debere. Antiquus
 ille quidê sed tamê multû horrêdus est error, facere corp'
 Christi in hoc sacramêto ex ægue & ex anime, sicut paulo
 ante môstrauimus, ideoq; quoniâ Christiani maxime vero
 simplices, credebât firmiter sub qualibet specie totum esse
 Christû, alterâ speciem inter miserût, vixit aut Nestorius tem-
 pore Theodosii imperatoris, & hûc quidê errorê iadudâ
 sopitû nûc denouo velut ex Orco reuocauit & sequitur Lu-

Ales.

Obiectio

Nestorii

Tres er-
 rores de
 commu-
 natione.
 Serm. 31.

therus. Altera hæresis fuit Pelagii tēporibus B. Aug. is quo Pelagius
 q; ratus est vtrâq; speciem laicis esse necessariâ, nō tamen ex
 fundamêto Nestoriano, quasi non esset etiâ totus Christus
 sub vtralibet specie, sed propter hæc verba Christi quâ ait,
 nisi mâducaueritis carnē filii hominis, & biberitis eius san-
 10han. 6
 guinē, nō habebitis vitâ in vobis. & hic nō exiguus est er-
 ror, vt supra docuimus: neq; enim hic aliquâ speciem præce-
 pit dominus sed manducationem: speciem autem iis verbis
 non expressit, quâuis huiusmodi errorê ex illis verbis suxe-
 rit quidâ Paulus Diesidē. & eundē deinde Iacobellus inuexit
 in Bohemiam, siquidē non memini errorē hunc ab Huf-
 sio in Bohemiam esse delatum, sicuti nec propositus est ei
 in concilio Constantien. Qui tamen huic hæresi adhærent
 fundamentum nullum habent, quia quotquot super hunc
 locum scripserunt doctores omnes exponunt de spiritali
 manducatione, & incorporatione ipsi Christo per fidem:
 alias & paruuli non saluarentur, qui sacramentum hoc nō
 suscipiunt, & quot demum hominum milia destituerentur
 salute per vniuersum Christianismum, qui sub vtraq; spe-
 cie non recipiunt sicut isti, & sic caliceorum ecclesia ma-
 ior foret quam ecclesia Christi, quod absit. Sed quid est ob-
 sacro si non hæc temeritas maxima est istorum, qui non tã-
 tum alios Christianos omnes, sed & parentes & maiores
 suos omnes, qui non item de calice participarunt damnare
 conâtur. Quid quod etiâ si verba Christi citata de sacra-
 mētali mâducaatione intelligantur, tamen minime euincût
 vtriusq; speciei participationem, eo quod sub altera tãtum
 specie tantundē sumit laicus, quantum sub vtraq;, quia to-
 tum Christum, corpus eius, animam quoq;, sanguinem &
 diuinitatem, sicut sacerdos sub vtraque, quum itaque nihil
 ei decedat, quid est quod separare se conatur ab ecclesiasti-
 ca vnitate, & inobediētē se exhibere Ecclesiæ sanctæ, vn-
 de propria ipse sibi damnationē ante tempus asciscat? quis
 quis enim Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnici-
 cus & publicanus. Interim autem iste magnus calicis affe-
 ctator, dum per phas nephasq; calicem sibi adrogat, totum
 admittit Christum, qui inueniri nusquam potest nisi apud
 dilectam suam sponsam Ecclesiam, non penes Arrhium,
 Nestoriû, Heluidium, Hufi. Luther, Butzer, & similia hære-
 ticorum portenta. Experti proh dolor nimium sumus hoc
 nostro sæculo, quomodo totum isti amiserint Christum.
 Quid enim Zuing. effecit Turegi? Quid OEcolamp. Ba-

Mat. 18.

flæ? quid Butzer & Capito in Argentorato? quid Vlmæ Rotenacher? quid Blarer Constantiæ? quid Simpertus Mëmingæ, & c. nihil aliud, nisi quod vna opera omnes in hoc calice cudendo elaborarunt, velut Aethnæi fratres, dū docuerunt necessarium esse vt etiam laici sanguinem Christi sumerent in calice. Quid inde factum est? corpus pariter & sanguinem Christi amiserunt, negantes iam Christū naturaliter & essentialiter esse in sacramento, sed tantum per figuram, sicque panem illum suum pistorium tantummodo referuarunt pro immenso illo thesauro preciosissimo sacramento, dum Christum totum, imo & fidem in illum & gratiam ipsius & misericordiam, atq; adeo regnum celorum perdiderunt, facti ipsi blasphemi, sacramentorum & missæ oppugnatores. det deus vt aliquando agnito suo errore reuiscant. Ad huiusmodi blasphemos errores præcauendos salubriter & consulto visum est ecclesiæ, quæ gubernatorē habet spiritum sanctum, docentem illum omnem veritatē, vt laicis hoc sacramentum sub altera tantum specie potingeretur, propter pericula inde emergentia, & quæ poterat sacramento deferri contumelia, quare quilibet Christianus hanc audire tenetur & ei parere.

3 Alium adhuc errorem commentus est Lutherus, qui primum non innixus est hæresi Nestorianæ, deinde tamen vt instabilis & inconstans, planeque talis qui super renam ædificarat, incidit in eundem, in libello quē scripsit aduersus episcopum Misnensē, sicuti supra de cōcomitiātia dictum est: neque fretus est textu Iohannis, vbi non tantum contra Bohemos & Pelagium, sed etiam contra catholicos ecclesiæ doctores contendit, totū illud caput nihil habere de sacramento altaris: aliam itaque rationem confinxit multum insidens & in hæres huic verbo Christi, quum dixit, bibite ex hoc omnes. Quod ille vult eū ad omnes dixisse Christianos, eisque præcepisse, vt ex illo calice biberent. Atque hoc ipso blandiuntur sibi laici in sacris literis nunquam versati, clamantes velle se stare huic commissioni Christi, sicque a Luthero seducti conantur istud verbum domini sibi adrogare citra scripturam, imo præter rationē & contra vsum ecclesiæ, sanctorumque patrum expositionem. Quum enim hoc textus ipse præ se ferat dominū hæc ad apostolos tantum dixisse, omnes hic apostoli nō omnes Christiani vel laici sunt intelligendi, vt isti exponunt: nam pertinere verbum illud omnes, ad apostolos nō autē idio-

Iohā. 16
Matt. 7.
Luther. de 6. ca. Iohan.
Mat. 26
Bibite omnes.

tas, satis liquet ex Marco, qui ait, biberunt ex illo omnes, Mar. 14 quod neque isti temerarii nec quisquam alius rationis suæ compos poterit ad omnes Christianos & laicos detorque- re, quorum & tot milia obierunt & adhuc viuunt, nec vnamquam sacramentum ex calice susceperunt, sed neque suscipere voluerunt. Cōsiderent igitur omnes Christiani bonitatem & misericordiam spiritus sancti, qui imposturas istas & deceptiones manifeste adeo ad vtilitatem nostram præmonstrauit: siquidē quum per Matthæum dixerat quomodo Christus commississet dicens, bibite ex eo omnes, omniscius ille cognouit vtique fore aliquādo hæreticos, qui commissionem hanc solis apostolis factā, ad omnes Christianos essent traducturi, proinde per Marcum ostēdit hoc ad apostolos pertinere, quādo dixit, biberūt ex illo omnes. Fat nunc Lutherus si volet & iacet cum crabronibus suis, calicis sui fundamentū se habere in euangelio. atque adeo ex commissione Christi, cū interim nihil aliud faciant quā quod scripturam dilaniant, ipsi excæcati a deo propter malignitatem & duritiem cordis, ita vt apertissimam scripturam expositionem præ oculis positam non videant. Sed nunc tandem respōdeamus ad ea quæ articulo tertio proposuimus quæ sita. Constantiense enim & Basiliense concilia vtriusque speciei communionem prohibuerunt, quæ tamen a principio nascentis ecclesiæ vetita non erat, sed a sanctis & apostolis viris usurpata: facta autem illa prohibitio est ideo quod aduersarii ecclesiæ Christum conabantur facere diuiduū, sic quod non æqualiter totus esset sub alterutra specie, qui error sane vt horrendus est, ita a Christianis meatibus alienissimus. Deinde & quidem præcipue ob id facta mutatio est, quod hæretici volebant communionem hanc sub vtraque specie esse præceptam & necessariam, vntuit eam ecclesia, non quod per se mala esset, sed vt sic Christiani fierent ab hoc errore quam remotissimi. Non scelus, atque certum est hostias in sacramento altaris non debere esse fermentatas, vt sic Paulum sequamur manducantes ex azymis sinceritatis & veritatis: attamen quū orta esset hæresis Hebionitarum, contendentium nos oportere sequi Iudas, tunc Papa Leo instituit, vt ad tempus vterentur panem etiam fermentato in hoc sacramento: & quanuis Græci ad episcopum hunc etiam num obseruant, ecclesia tamen latina scopos vbi sopitus est hic error, veterem cōsuetudinem iterū suscepit, ita vt iam amplius panem fermentatum in vfu huius sa-

Mar. 14
Epif. 4 r.

Nestorius. cramenti non admittat. Audi quidam non paulo manifestius, quā Neochristiani vellent Christi personā distrahē in duas, quarum altera deum, altera hominem confiterer: vnde sequeretur, sicut & ipsi cōtendebant, Mariā tantum esse matrē hominis Christi, non dei, ibi orta est dissensio de duobus nominibus contendētib; aliis theotocon hoc est deiparam, aliis affirmantibus Christotocon esse diciturque Mariam, tanquam Christi matrem. Et quāuis verūque hoc nomen præcipue competat Mariæ, vt tamen hæresis Nestorianorum supprimeretur quæ conabatur euincere Mariam tantummodò Christi, nō etiam dei esse matrem, ecclesia ad tempus prohibuit Mariam vocare matrē Christi, quum tamē ea verissime erat. Vide præter epistolā Leonis, etiam quæ Hormisdæ papa scribit ad Iustinum imperatorem. Quum itaque ad certum tempus vetuit ecclesia Mariam dici matrē Christi propter hæresim Nestorii & Eutyctis, quanto magis merito prohibuit ad tempus vtriusque speciei communionē in sacramēto, ad tantos errores euellendos: in rebus enim fidei sicut & in bonis moribus, instar & hortulani oportet procurare omnia, vt quāprimū ramus nimium in alterutram partem flectitur, rursus incuruet eum in alteram partem, quatenus hoc modo crescat rectior. Ita simili modo fecit in ecclesia in honorem sacramēti, & vtilitatem fidelium, atque errantium emendationem, vt ipsi quoque redigātur in ordinem vnitatis ecclesiasticæ, ecclesia siquidē illa est arca Noe extra quam nemo seruetur, ipsa vero instar sponsi sui Christi cupit omnes homines saluos fieri, dominus deus dignetur illuminare errātes, & fidelibus largiri constantiam, qua freti fortiter perseuerent in vnitāte fidei Christianæ, in qua nos tandem omnes gaudium consequamur felicitatis æternæ, Amen.

HOMILIA TRIGESIMA QUINTA
de sumptione alterius tantum speciei in sacramento altaris.

¶ Panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita. Iohan. 6.

E T si non erat animus, dilectissimi in domino lectu, materiam huius sacramenti tam copiose pertractare, attamē quū sim expertus esse multos etiā pro doctis & sapientibus habitos, quibus iste fucus imo fa-

mus Lutheri nil aliud nisi fumum vendentis, imposuit, ita vt ab vnitāte fidei & ecclesiæ resiliant: ipse me zelus dei cōpellit & charitas proximorum, rem hanc penitus adhuc introspicere, quam a principio fecimus, vbi quomodo materiam pro exigentia causæ tractauimus, ita nunc articulos quosdam ponemus, quos vir vndecunque doctissimus episcopus Roffensis aduersus Lutherum pro confortatione & consolatione catholicorum præscripsit, non quidem hic ad verbum adducemus omnia, sed ipsum succum atque adeo medullam totius rei declarabimus. Principio cōsiderandum est consuetudinem hanc laicæ communionis Nihil ac in ecclesia introductā citra alicuius doli vel fraudis suspi- cionem, quid enim excogitari etiam potest, quod habeat sacro- cerdotes veluti prærogatiuum, si laicis alteram sacramen- tibus ex- tate speciem subtraxerint, scilicet calicis, quid obsecro hoc eis pro- vna spe- ciedit? Vique adeo nemo potest ostendere, quomodo sa- cerdotes hic priuatum suum cōmodum quæsiuissent. Quid quod contrarium ipsorum causam multo fortius confir- masset: sicut Zuingli. iactitabat se plerisque vetulas ad fletū prouocasse, dum eis nonnihil dixerit de sumptione calicis, quāuis deinceps calice, hostia, & toto hoc sacramento pe- nitus exciderit. Quo tandē non Lutherus ecclesiasticos ho- mines in suspicionem trahere conatur tyrannidis, eo quod laicis species calicis subtrahatur? Tyrannis vtiq; sit vbi quispiam se propria autoritate citra expectationem iuris violenter intrudere nititur in aliquod bonum, in potestātē & c. quæ ad eum non pertinent: nihil autem istorum hoc lo- co de sacerdotibus euinci potest, Lutherus igitur temere & non sine mendacii nota pontifices, cōcilia & vniuersum il- lum ordinem sacrum insimulat tyrannidis.

2. Ad hæc communionis huius introducta consue- tudo sub altera tantum specie neque alicui scripturæ nec vl- Consue- li commissioni Christi aduersatur, sicut & ipse fatetur Lu- tudo sub- therus neutram esse necessariā, Imo alicubi affirmat nullū esse in euangelio & vniuerso nouo testamento præceptum. cie. Vbi etsi grauitè errat, ille, nostrum tamē institutum verum est, scilicet morem hunc communionis laicæ nusquam esse in sa- cris literis prohibitum, quod testatur vel illud vnicum, quo- niam in ecclesia latina tanto omnium consensu citra vllam controuersiam mos hic ab omnibus est receptus. vnde quif- quis rationis est capax, colligere facillime potest factum id esse a spiritu sancto qui operatus est in cordibus fidelium.

Quantis enim Bohemi in hac re peculiarem sibi hæresim concitarunt seducti a Petro Dresden. & aliis, antea tamen in Bohemia quoque, ut in aliis Christianorum regnis omnibus mos hac communionis laicæ ab omnibus receptus: quæ & adhuc magna Bohemorum pars sequitur cum ecclesia catholica. Quantum obsecro laboris & molestiæ dedit Christianis festum paschæ sub pontificib. Pio, Victore & Aniceto? Quantum malorum ortum est ex eo quod sacerdotibus atque diaconis negatum est ducere uxores? Quantum rixarum & contentionum emerit propter primatum ecclesie Romanæ? Imensum quantum discordiarum sit motum ob imagines Christi & sanctorum, atque id genus alia plura. Nihil simile constat esse concitatum, quando usus huius communionis est introductus. Quod autem deinceps impetuauerunt qui dissensiones mouerunt & adhuc mouent, quibus hanc comunicandi consuetudinem reiciant, quæ tanto omnium consensu ab vniuersa ecclesia latina fuit recepta: non prouenit id ex spiritu sancto, qui utique non est deus dissensionis, sed ex autore omnis discordiæ & peccatorum diabolo, huiusmodi iurgia inuehit in ecclesiam, ut sic Christiani veram vnitatem & charitatem amittant, contra illud quod eos iam olim docuit Paulus, obsecro vos fratres per nomē domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis, omnes, & nō sint in vobis schismata, sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem scientia. Hæc illa catholica & apostolica est regula, secundum cuius præscriptum non viuunt isti qui tantos in ecclesia tumultus citra causam concitant, præter utilitatem, imo cum magna animarum pernicie, det deus eis mentem meliorem, ut errores suos agnoscant & ad ouile Christi reuertantur.

1.CO.14.

1.CO.1.

2. Dixi hæreticos istos errorem hunc commouisse sine causa & aliqua utilitate, siquidem usus alterius tantum speciei in nullius cedit detrimentum, eo quod ibi totus est Christus, usque adeo ut nihilo plus iste sumat sub panis & vini speciebus, quam simplex catholicus sub altera tantum quod quidem ad Christum pertinet, nisi quod iste eundem Christum etiam sub specie vini suscipit: species autem nihil virtutis aut efficacis addit sacramento, quia tantum est signum, nec quicquam operatur in animam hominis, sed ipse Christus qui æque sub vna tantum est specie ac sub vtraque. Bene igitur catholici & veteres illi Christiani fecerunt, qui antequam ecclesia præciperet istam comunio-

nem sub altera tantum specie, ipsi proprio motu in honorē sacramenti, quod passim videbant in tanta communicantium multitudine indignis modis tractari, vltro nemine cogente, maluerunt altera specie abstinere quam vtramque ad ignominiam sacramenti suscipere. Quanto amplius pii fuerunt illi deoque propinquiores quam isti sectarum novatores Lutherani & Zuingliani, qui nihil ipsi faciunt boni, sed neque aliud ex eis audis, nisi quod homines bonos, corpore & anima, quantum in eis est perdunt. Omnes itaque Christiani multo magis permanere debent cum vniuersali toti ecclesie consuetudine, quam ut istiusmodi sibi quaerant diuerticula, vel eo maxime quod id duobus conciliis decretum est, & Christus ecclesiam suam errare utique non permittit in iis quæ sunt fidei, quum ei dederit spiritum sanctum omnis veritatis magistrum. Quæro ex huiusmodi Iohā. 16 di hæretico qui ita mordicè calicis communionem tuetur, quisnam dissensionem istam dignoscet & diiudicabit? aut alium dare poterit iudicem, nisi generale concilium. At qui hoc iam olim statuit super hac re, & impios Lutheri errores damnauit: qui quum euadere per hanc rimam cupit asfirmans scripturam indicare debere, iniquum sane est subterfugium, eo quod scriptura utriusque parti est communis, ut quam ambæ suscipiant, non enim de scriptura contenditur sed de eius intellectu: & quum Lutherus sensum suum extollere nititur supra omnia concilia & totum Christianismum, quæ diabolica est presumpcio, & luciferiana superbia: præcepit enim dominus, atque adeo serio mandauit audire ecclesiam, non vel Lutherum vel Iacobellum. Paulus quoque Heb. 13. parere nos velut prælati & in eminentia constituti, non perfidis ex monastico ordine apostatis. Christus docuit o-Mat. 18. nes audire vocem sui pastoris & rectoris, nō vlulatum saeuientium & rapacium luporum, hoc est, hæreticorum qui semetipsos ingerunt sine consensu spiritualis ecclesiasticæ potestatis.

3. Cæterum quia sæpe hæcenus constitutiones commemorauimus conciliorum Constantiensis & Basiliensis, Constantiæ ut id quoque liquido constet nostris Christianis, in hac etiam parte eorum iuuabimus intellectum, & sanctionem hoc loco adducemus quæ cōfecta est sessione 13. in hunc modum.

Cum in nonnullis mundi partibus quidam temerarie asserere præsumant, populum Christianum debere sacramentum eucharistie sub vtraque specie panis & vini susci-

pere, & non solum sub specie panis, sed etiam sub specie vini populum laicum passim communicent, etiam post cœnam vel alias non ieiunij, & communicandum esse pertinaciter asseruerunt, contra laudabilem ecclesiæ consuetudinem rationabiliter approbatam, quâ tãquam sacrilegam dånabiliter reprobare conantur: hinc est quod hoc præfens concilium sacrum generale Constantiense in spiritu sancto legitime cõgregatum, aduersus hunc errorem salutis fidelium prouideris satagens, matura plurium doctorum tam diuini quam humani iuris deliberatione præhabita, declarat, decernit, & definit: quod licet Christus post cœnam instituerit, & suis discipulis administrauerit sub vtraque specie panis & vini hoc venerabile sacramentum, tamen non obstante sacrorum canonũ autoritate laudabilis & approbata consuetudo ecclesiæ seruauit & seruat, quod huiusmodi sacramentum non debet confici post cœnam, neque a fidelibus recipi non ieiunij, nisi in casu infirmitatis aut alterius necessitatis a iure vel ecclesia cõcesso vel admisso. Et sicut hæc consuetudo ad euitandum aliqua pericula & scandala rationabiliter introductas, quod licet in primitiua ecclesia huiusmodi sacramentum reciperetur a fidelibus sub vtraque specie, postea a conscientibus sub vtraque specie, & a laicis tantum sub specie panis suscipiatur, cum firmissime credendum sit & nullatenus dubitandum, integrum corpus & sanguinem tam sub specie panis quam sub specie vini veraciter contineri: vnde cum huiusmodi consuetudo ab ecclesia & S. patribus rationabiliter introducta & diuinitus obseruata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare aut sine ecclesiæ autoritate pro libito mutare: quapropter dicere quod hanc consuetudinem aut legem obseruare sit sacrilegum aut illicitum, censerij debet erroneum, & pertinaciter asserentes oppositum præmissorum, tanquam hæretici arcendi sunt, & grauiter puniendi per diocesanos seu locorum officiales eorũ, aut inquisitores hæreticæ prauitatis in regnis seu prouincijs, in quibus contra hoc decretũ aliquid fuerit forsã attentatum aut præsumptum: iuxta canonicas & legitimas sanctiones, in fauorem Catholicæ fidei contra hæreticos & eorum fautores salubriter adinuentas.

4. Audita nunc vniuersalis ecclesiæ sanctione, siquidem in hoc concilio sancto interfuerũt nationes illæ, Italica, Germanica, Gallica, Hispanica, & Anglica, reliqua autem regna iis quinque nationibus fuerunt inclusa. Atqui

Christus nos serio iubet audire ecclesiam, neque contra præ- Mat. 18.
latos illius murmurare, alias enim rebelles sumus aduersus Exo. 16.
Deum, vt testatur Moyses, & lepram contrahimus animarũ,
sicut Maria leprosa facta est in corpore. Omnes eiusmodi Nu. 16.
murmuratores merentur consimile subire supplicium, sicut
Chore, Dathan & Abyron, vt denoret eos terra morsu a- Deut. 17
marissimo: si enim tantum potestatis iam olim contulit Deus
summo sacerdoti in lege vt quisquis non parebat ei, reus esset
mortis, non minus & nos obedire decet summo pontifici in ecclesia,
qui nobis datus est in pastorem animarum, Ioh. vlt.
sicut Christus commisit Petro & posteris eius, pascere oues
meas. Præcepit autem & ipse Christus vt audiamus præpo- Luc. 10.
sitos nostros, dicens, qui vos audit, me audit, & qui vos spernit,
me spernit & cum qui misit me patrem. Omnes igitur
synceros Christianos candide obtemperare decet sanctio-
nis huius concilij Constantien. quando dominus præfatis
ligandi soluendique contulit potestatem. Et vt maxime nõ
statuisset hoc concilium illud sanctum, adhuc tamen Chri- 1. Co. 17.
stianos obseruare conuenit laudatam illam ecclesiæ consuetudinem,
neque ipsam vlllo modo cõtemnere: iuxta istud
Pauli, si quis videtur contentious esse, nos talem consuetu-
dinem non habemus neque ecclesia Dei. Magna re vera ma-
gna est autoritas ecclesiæ cui & scriptura ipsa concedit. sicut
Nam quis abrogauit sabbatum & in eius locum substituit Exo. 20
diem dominicum? non scriptura vtique, sed ecclesia. 21.

Quis aboleuit circumcisionem in veteri testamento præ- Gen. 17.
ceptam & inde vna cum Euãgeho vñtatam? ecclesia in pri- Ios. 5.
mo apostolorum concilio Hierosolymis partim, & deinde Act. 15.
in vniuersum. Quis promouit diem paschæ a 15. die mensis
primi vsque in diem dominicum semper? non scriptura, sed ecclesia.
Quis permisit vt apostoli contra commissi- Exo. 12.
sionem domini baptizarent in nomine Iesu? ecclesia apostolica.
Quis prohibuit esum sanguinis & suffocati, eundemque
contra scripturã rursus sustulit? Ecclesia. Moy- Mat. vlt.
ses serpentem æneum suffixit & erexit ad præceptum domini.
Ezechias rursus demolitus est. An non ecclesia superior est
Ezechia? Omnia hæc inde robur accipiunt, quod Act. 2.
ecclesia doctore & magistro gaudet spiritu sancto, dicente
domino ad apostolos, Rogabo patrem & alium paraclitũ Ioh. 16.
dabit vobis, vt maneat vobiscum in æternum, spiritum veritatis,
& ille docebit vos omnia. Et inde, quum venerit paraclitus ille
spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.

Quisquis ergo cōsuetudines & sanctiones ecclesie spernit, simul quoque magistrum eius contemnit spiritum sanctum, ipsumque blasphemat, quoniam certo illa habet spiritum Dei. & quisquis in mādatis & praeceptis ecclesie dubitat, is simul de spiritu sancto ambigit in quem & peccat, inflatus inanis superbiae fastu: non faciunt hoc candidi filii ecclesie, sed contenti sunt iuxta praeceptū ecclesie vna tantum specie sacramenti, in qua & sperant se gratiam & gloriam consequuturos a domino Deo. Amen.

HOMILIA XXXVI QVA DECLINANTUR & REFELLUNTUR OBIECTIONES QUAS PRO VTRAQUE SPECIE SACRAMENTI OBJICIUNT HÆRETICI.

Qui manducat hunc panem, vivet in æternum. Iohan. 6.

Luc. 24. Satis faciat nobis vnanimis ecclesie consensus in hoc sacramento, satis faciant decreta cōciliorum, Iohan. 6. satis item quod dominus ipse sacramentum illud discipulis in Emaus sub altera tantum specie porrexit, satis persuadeat hoc nobis quod Christus Iohan. 6. vbi plurimū facit huius sacramenti mentionem, nusquam meminit vtriusque speciei necessario sumendae, satis faciat & hoc quod in veteri testamento figuræ typicæ, illius sacramenti sub vna tantum specie proponuntur, sicut manna, panes propositionis, & agnus paschalis: his accedit primitiæ ecclesie cōsuetudo Hierosolymis observata, & quod sacramentū hoc a sanctis patribus est sub vna tantum specie conservatum, ita enim Ambros. scribit de exitu fratris sui Satyri, quomodo sacramentum gestavit inuolutum in libello precum suarum, atque hoc servavit cum in naufragio. Hierony. quomodo in quadam epistola testatur Exuperium episcopum Tholosanum, conservasse sacramentum corporis Christi in corphino seu corbe iunco: sicque Epiphanium episcopū Cypri gestasse ex collo, suspensum. Ex quibus rationibus, evidenter colligendum est nobis & persuadendum firmiter, ut constantissime perseveremus cum ecclesiastica consuetudine, neque moveamur ab iis quæ novi & veteres hæretici commenti sunt de communione calicis, eorum tamen calumnias diluendas atque refutandas suscipiemus.

I. Quando quidem sacerdos in officio missæ tenetur sacramentū hoc sub vtraque specie consecrare & sumere, quare non faciat hoc ipsum laicus quoque, nihilo vti que minus Christianus existens atque sacerdos, & ipse etiam Christi sanguine redemptus? Breuiter hic respondent doctores sacerdotibus commissum id esse in persona apostolorum, quando dixit ad eos Christus, hoc facite in meam commemorationem, quæ verba ad apostolos tantum & eorū successores pertinent, quoniam ipse dominus eos a cæteris fidelibus separat dicens apud Lucam de calice, qui pro vobis effundetur, & apud Matth. qui pro nobis effundetur, non tantum pro apostolis, qui tunc sacramentum suscipiebant, sicut hæc pulchra coniungit ecclesia in consecratione, quum ait, Hic est calix sanguinis mei novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. inde quicumque consecrati sub vtraque debent specie sumere sacramentum tanquam publici ecclesie ministri. Atque in hoc conquiescunt doctores, quibus doctor quidam Vehe ad longum proponit rationem huiusmodi velut pro fundamento. Duo sunt in sacramento significatio & operatio, illa quidem nos ducit ad cognitionem inuisibilis virtutis diuinæ, gratiæ quoque & donorum, vnde in nobis accenditur charitas, spes erigitur, nutritur & alitur fides, nosque ad gratiarum actionem incitatur. Quo autem pacto sit hoc sacramentum etiam signum, inuenimus enim signum triplex, aliud significans, aliud memoriale, aliud signum pignoris, & tria hæc in sacramento quoque facile est videre: quia primo significat rem præsentem, puta vnitatem & communionem fidelium, dicente Paulo, Vnus panis & vnum corpus multi sumus omnes qui de vno pane & de vno calice participamus. Porro quid commodi adferat fidelibus hæc ipsa communio, alibi satis declarauimus, atque id ipsum non latuit eum quoque qui dixit, particeps ego sum omnium timetium te & custodientium mādata tua. hæc enim communio extendit se ad omnes sanctos, angelos & electos. Præterea designat hoc sacramentum saturitatem internæ & spiritualis famis: iuxta id quod ait dominus, beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur, quanuis ea saturitas incipit quidem hic in hoc venerabili sacramento, implebitur tamen perfecte in gloria futuræ beatitudinis, sicut testatur parabola cœnæ, & Christus promisit discipulis suis

se paraturum eis mensam, David quoque cum fiducia magna exclamavit in spiritu, satiabor quum apparuerit gloria tua. Insuper esse hoc sacramentum etiam signum memoriale, testantur ipsa Christi verba, quibus monemur ut ne dilectionis tantæ quam declaravit ille moriens obliuiscamur facile, monstravit quoque ad maiorem nobis attentionem faciendam sub duabus speciebus sanctissimi corporis sui oblationem, scilicet sub specie panis, & sanguinis sui effusionem sub specie vini, quibus nimirum ardentissimam illam Dei in nos charitatē subinde renouemus, sicut & Paulus admonet nos in sumptione huius sacramenti mortē domini adnunciare.

Ab initio iam supra diximus sacramentum hoc signum esse pignoris, id quæ ex duobus prædictis emanat, quoniam enim hoc sacramentum suscipimus propter unitatem & communionem fidelium mutuam, atque ut magnæ etiam meminerimus dilectionis quæ erga nos habuit Christus redemptor & salvator noster, profecto non possumus, non inde concipere nobis spem cum magna quadam consolatione, fore aliquando ut ille communionem huiusmodi sanctorum & dilectionem nobis conferat in æterna patria, eiusque rei nobis interim veluti symbolum certissimum sit hoc sacramentum: iuxta illud quod canit ecclesia, & futuræ gloriæ nobis pignus datur. Satis iam hæc dictum est quantum huius rei necessitas exigit, quomodo hoc sacramentum, præterquam quod immediate significat verum corpus Christi & sanctissimum eius sanguinem veraciter hic existentem, contra Capharnaitas & Berengarianos, triplicem adhuc habeat significationem: reliquum iam est ut non nihil etiam de operatione huius sacramenti disseramus, quæ non aliter explicanda erit nisi ut de aliorum sacramentorum esse dictum est, siquidem in omnibus iis occulta quadam & naturam superans operatio est, divinæ virtutis, omnia enim quæ figurant, efficiunt. Vide supra ab initio de efficacia sacramentorum. Sequitur inde effectum huius sacramenti esse Christianam unitatem, quædoquidem hic corpori Christi mystico vel incorporamur. Satiatur hic specialiter, dum quicquid naturaliter in corpore operatur cibus ille exterior, id omne efficit hæc spiritalis suo modo operatur in anima, ita memoria quoque passionis Christi & mortis exhibet omnibus Christianis spem & fiduciam summam consequendæ felicitatis. Peculiaris est in hoc sacramento quod manifestissime hic patet discrimen inter significationem & effectum, illa enim in signis consistit sine speciebus panis & vini, hic autem a virtute

faciscitur, corporis puta & sanguinis Christi, quæ essentialiter sunt in hoc sacramento. Atque nunc evidenter inde consequitur, quare sacramentum hoc nunquam nisi sub utraque specie debeat consecrari, ut scilicet satisfaciatur institutioni Christi, idque propter significationem, siquidem sub utraque specie distinctius & manifestius designatur atque adeo representatur effusio sanguinis & immolatio corporis Christi, in missa quæ utraque sane facta est in redemptionem nostram, duo etiam utraque hæc in passione & morte sunt ab invicem separata, quamobrem Christus in cœna duo instituit distincta signa quæ corpus occisum, & effusum significarent sanguinem. Atque quum perfecta saturitas esum requirit & potum, ideo illa quoque ab eisdem satis significatur per signa illa distincta panis & vini. Sacerdos igitur quia tanquam publicus ecclesiæ minister consecrat ad honorē dei & profectum ecclesiæ, utraque oportet utatur specie ex ipsa commissione Christi, ut sic fideles magis admoneantur discretæ illius significationis meminisse, immolationis inquam corporis factæ in redemptionem nostram, & effusi sanguinis ad ablucenda peccata. Quilibet etiam Christianus dum publice & palam sacramentum hoc tractari videt sub utraque specie, satis commonefit huius significationis, unde contempletur & passionem mortemque Christi, & effusionem sanguinis eius. Quando autem privatim ipse vult sacramentum hoc sumere, non perinde iam necessarium est ut tantopere significationem intendat & pro ea luctetur, quam satis suscipit audiens missam, sed tunc omnis sua consideratio debet esse intenta ad effectum sacramenti, ubi quilibet omnem eius fructum & virtutem suscipit sub altera tantum & sub utraque specie.

Hæc quisquis in hunc modum cum iudicio & semoto omni privato affectu contempletur, facile videt quam incepte Lutherani sacerdotes nescio quam novitatem commenti sunt, ad ignominiam passionis Christi, quæ mihi videtur non exigua esse pars eius erroris quæ tribuitur Antichristo, sic enim & isti conantur homines abducere a commemoratione Christi passionis, atque in hunc modum habet. Per omnia persuadere nituntur magistratus suos, quod si desint communicantes, non opus sit eos missam celebrare. Atqui Novus nōne fraudulentum est hoc inuentum diaboli, quod si non error. mines privati qui suscipiunt hoc sacramentum pro sua propria utilitate ad consequendos illius sacramenti fructus, oporteat tunc univēsam alicuius ecclesiæ communitatem signo hoc

memoriali passionis & mortis Christi destituit non semper quilibet idoneus esse potest ad suscipiendum hoc sacramentum, ideo enim probatione præuia opus est iuxta sententiam Pauli, sed ut quis meminerit passionis Christi, quæ omnium maxime ad animam & memoriam reducere potest si adsit missæ, videns ibi sacramentum hoc tractari: pene hostiam. nanque meminuit corporis Christi immolati in cruce, penes autem calicem, sanguinis ibi effusi. Aut quis tandem tam nullius est mentis, aut tam ferrei pectoris, qui non tunc huiusmodi quid secum recogitet? O domine Iesu Christe, præter & contra omne meritum tuum, ecce preciosissimum sanguinem tuum effudisti & sacratissimū corpus ita mortuum, exanime & exangue immolasti in ara crucis pro peccatis meis, quanuis nunc per gloriosissimam resurrectionem viuis & regnas cum deo patre in immensa gloria, pro quo tibi laudes & gratias ago & c. atque id genus alia quædam. Hoc sane fuerat Christiano homine dignum. Non ut isti faciunt Neochristiani ea tantum quæ carnis sunt sectantes, interimque ministros se profitentur & ecclesiastes vniuersalis ecclesiæ, nec tamen suo satisfaciunt officio, missas non celebrant in vsum totius ecclesiæ, sed priuatorum tantum hominum expectare volunt communionem, quæ tantum huiusmodi homines ecclesia suos sibi constituit ministros, si non toti ecclesiæ sed priuatis solummodo communicantibus interusunt? Quid aliud est nisi commentum diabolicum, ut per illum abusum tacite quasi missa in vniuersum abrogaretur, ipsumque passionis & mortis Christi memoriale periret, decrecente in dies communicationum numero, ita ut aliquando toto mense vix vnum inuenias qui ad communionem veniat, vel eo maxime quæ eorum antesignani & supremi ductores, sacerdotes rarissime etiam ipsi communicent. quæ de re vide consuetudinem nouæ ordinationis, editæ in Burggrauiatu & ciuitate Nurmbergensi. Omnes itaque Christiani solerter sibi caueant ab ipsis animicidis Lutheranis, furibus sacramentorum, neque sinant suffurari sibi sacramentum hoc propter communicantes, quin potius quum omnes fideles debeant uti preciosissimo huius sancti sacramenti thesauro, ut sic admonentur sæpius charitati illius quæ eis Christus in sua morte exhibuit, atque inde gratias agant: non autem operæ precium est, ut ideo quilibet Christianus consecrati sibi adroget officium, solis presbyteris commissum,

In facer
dotes Lu
theranos

contentus merito esse debet quisquis missam audit, quum publicus ecclesiæ minister sacramentum hoc sub vtraque specie in missa conficit & tractat: ipse autem volens etiam fructum & efficaciam illius sacramenti consequi, sub altera tantum suscipiat specie, vbi omnem eius virtutem & effectum plenissime sunit. Atque hæc ad primam quæstionem responsio est.

4 Altera hæc est, quum inficiari nemo queat Paulum præcepisse Corinthiis vtriusque speciei vsum in hoc sacramento, idque Cyprianus & Hieronymus testatur aperte, ut supra ipsi meminimus, non in alium tamen finem, nisi quod aliquando fuerit quidem hæc consuetudo in nonnullis ecclesiis particularibus, non autem in vniuersali, nec vniquam fuit hoc præceptum. Vbi iam quærat aliquis, quando ea consuetudo sub vtraque specie communicandi ex certis & grauibus causis est immutata, quid est quod papa Gelasius eam rursus præcepit esse obseruandam, ita enim eius habet sanctio. Aut integra sacramenta percipiatur, aut ab integris arceant, quia diuisio vnius eiusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest prouenire? Ad hoc sane respondetur quod ibi de presbyteris agitur, alias enim mysterium significationis diuideretur, sicuti supra clare docuimus de sacerdotibus in missa. Id ita esse, ecce quam omnino manifestissime testatur caput præsens ex concilio Toletano desumptum, quando aliqui sacerdotes sæpius quam semel vna die tentabant missam legere, & in vltima tandem solummodo suscipere sacramentum, ait enim, Quale erit sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse dignoscatur? quod nunc quoque Lutherani sacerdotes ignauitæ suæ consules intendunt facere. Ita & sequens caput ab aduersariis nostris inductum loquitur tantum de sacerdotibus in officio missæ consecrantibus. Reliquæ obiectiones quia ex dictis facile euincuntur, ideo iis refellendis supersedeo, nisi quod lubet aliquas adhuc in manus sumere & confutare, ex iis quæ scripsit Cochleus fidelis ecclesiæ minister & doctor, ad decanum & capitulum Eriburgense.

1 Obiciunt aduersarii, Christus sacramentum hoc sub vtraque specie sumendum instituit, ipseque adeo dedit Mat. 26. Mar. 14. Lu. 22. & 1 Cor. 11. Respondemus, bene quidem sic contulit Christus, non laicis tamen sed apostolis, atque etiamnum hodie in missa suscipiunt sacerdotes, neque enim ei cœnæ interfuerunt laici, quare verba hæc, bibite ex

De conf.
distin. 2.
Compe-
rimus.

C. relatū
ibi.

Cochle⁹

- omnes, solis dicta sunt apostolis, sicut & ista sequenda; Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, Merito igitur exhiberi hoc loco debet ecclesie obœdientia, cui non temere Christus adhibuit rectorem spiritum sanctum.
- Ioha. 13. 2. Obrudunt deinde nobis & hæc Christi verba, quando dixit in cœna, Exemplum dedi vobis, vt sicut ego feci & vos faciatis. Vbi dicitur & Christi verba dicta esse apostolis, non autem de huius communionis sacramenti, sed de pedum lotionem & exemplo humilitatis: neque vero necessarium est nos omnem illam obseruare formam, qua vsus est Christus, nam ipse post cœnam eis contulit hoc sacramentum, nos autem ex consuetudine & præcepto ecclesie consecramus & damus mane ante quemcunque alium cibum. sicut & non iam quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ieiunare possumus, quod tamē fecit Christus, sed iuxta ordinem ecclesie nos iam ad meridiem vsque ieiunamus, quum olim ieiunaretur ad vesperam. Omnia hæc pro commoditate mutare potest ecclesia, sicut & in hoc fecit sacramento, cuius variis variis temporibus vsus etiam fuit, semper tamen audienda nobis est ecclesia.
- Adhuc dicunt, ius diuinum inuariabile est, quicquid ergo fecit & docuit Christus, nunquam erat aut est immutandum. Atqui nusquam præcepit Christus vtraque speciem laicis, sicuti nec prohibuit, sed huiusmodi ordinationis constitutionem apostolis & ecclesie commisit dicens, Multa adhuc habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Quid quod non omnes in sacris literis comprehensum sit inuariabile: quum maxima pars sanctionum & preceptorum veteris testamenti modo non seruetur ad literam; insuper & noui testamenti consuetudines quasdam amplius seruare non tenemur, puta communitatem bonorum temporalium, abstinentiam ab esu sanguinis, rasionem capillorum in viris, & ne mulieres incedant aperto capite &c. a quibus nos ecclesia per spiritum dei liberauit.
4. Etsi ius canonicum veteresque illos canones obiciant, dicimus eos loqui de sacerdotibus in missa, aut si quid habent de laicis intelligendi sunt de carne & sanguine Christi, id enim vtrunque laici etiam sub altera tantum accipiunt specie. Et vt maxime sint nonnulli qui de vtraque specie loquuntur, referendi sunt ad eorum temporum mores, quibus id ipsum adhuc fuit in vsu.
5. Extremum est quod clamant, si non vtraque; eis spe-

cies sacramenti admittatur, se plane nullam accepturos. c. omnis Imo sane ecclesia serio & grauius præcepit vt hoc sacra- vtriusque mētum tempore paschali a fidelibus suscipiatur, quod neque de pœn. quis non facit inobediens est, neque ecclesiam audit, sed 2. Re. 15 instar idololatæ grauissime peccat, dubitatque insuper de spiritu sancto, qui datus est ecclesie in rectorem, & inde offendit proximum, contra præceptum Pauli, satius itaque ei Rom. 14 fuerat vt suspensa ex capite ipsius mola asinaria demerge- 1. Cor. 8 retur in profundum maris, est enim coram deo membrum Mat. 18. putridum & abscisum, quod si ganniant se id facere vrgen Matth. 5 te conscientia, profecto ea quoque iniqua erit & ideo abiicienda, neque sic extollendus intellectus supra & contra ecclesiam. Vos itaque in Christo dilectissimi optimum, maximum hunc thesaurum, quem nobis Christus reliquit in sui memoriam, suscipite iuxta ordinationem ecclesie: catholicæ. Et o dulcis Iesu te precor vt mihi ante horam mortis meæ concedas gratiam & misericordiam tuam, ad suscipiendum hoc sanctissimum corporis & sanguinis tui sacramentum, quo fretus tibi in æterna patria seruire, te colere & laudare possim in æuum, Amen.

In vulgari Germanico vsus eram vocula mihi inœognita Thurmen pro consecrare, quia ita reperi illud esse in vsu apud Saxones. Mihi tamen videtur deductum ab Hebræo Theruma, licet illud significet potius eleuationem sacrificii quam consecrationem, quod hic re- petere placuit.

HOMILIA TRIGESIMA SEPTIMA, & ea quidem prima de Sacramento pœnitentiæ.

Pœnitentibus dedit viam iustitiæ. Conuertere ad dominum & relinque peccata tua. precare ante faciem domini, & minue offendicula. Ecclesiast. 17.

Vantum gratiæ dominus Iesus, charissimi, contulerit ecclesie suæ, nec dici potest neque cogitari satis, paruulis enim peccato originali oppressis, adultis quoque qui in infidelitate adoluerunt baptismum reliquit, quo ani-

Iob. 7. ma purgatur, ecclesie & Christo incorporatur, & illi inuæ cali aperiuntur. Quumque in hac vita quilibet Christianus velut in contiua militia uiuat aduersus diabolum, carnem & mundum, sacramentum instituit confirmationis, ubi virtus confertur & robur ad resistendum tentationibus, quod adprime necessarium erat in primitiua ecclesia, tempore martyrum, vt sic fideles confortarentur & amarentur ad liberius confitendum nomen Iesu inter gētes. Insuper ad augmentum gratiæ inque sui memoriam reliquit nobis immensum illum thesaurum, sacramentum scilicet, corporis & sanguinis sui, in quo omnes diuitias gratiæ licet inuenire, dum modo ipsi contemur significatione passionis suæ & mortis, sicut ea pro nobis geritur in officio missæ, vel quum ipsi effectus eius participes efficiuntur in ipsius susceptione. Præterea mitissimus deus conspectus naturæ nostræ fragilitatem quodque facile relabamur in peccata, peccantes contra deum mortaliter, vt huic quoque malo mederetur, dedit sacramentum penitentiae, velut alteram a naufragio tabulam, vt testatur Hieronymus, & nos ab initio ex Sapiente induximus. Pœnitentibus dedit viam iustitiæ, & c. Aue Maria.

Hieron. **¶** Euangelio de filio prodigo, aut de oue perditâ. Lucæ 15.
 Quam necessarium sit hoc ipsum quoque pœnitentiæ sacramentum, vel hinc colligere facile quis potest, quod quum post partam innocentiam in baptismo homo recidit per naufragium peccati alicuius actualis in mare mundi huius, rursus relabatur in iram & inimicitiam dei summi utique boni, cui æque odio est impius & impietas eius, Vnde & Iudith dicebat eum odisse malitiam, & Sapiens admonuit ne Eccl. 15. quis ea quæ deus odio habet, faciat. Per peccatum enim homo se auertit ab æterno & summo bono, felicitatem amittit & damnationem acquirit, vsque adeo vt amplius indigne sit pane quo vescitur, vide homiliâ dominicâ 19 post festum Pentecostes. Quum itaque peccator in tantum ceciderit barathrum a summi dei gratiâ, non potest a seipso resurgere, quia nemo venit ad dominum nisi pater traxerit eum: liberum autem arbitrium vsque adeo extollere, vt etiâ possit per se resurgere a peccatis Pelagianum fuerit, sacris literis & conciliis aduersum: non sumus enim sufficientes cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex deo est. Homo iste qui inciderat in latro-

nes vulneratus ab eis, iacens prope viam, neq; ipse se iuuare potuit, neque iuuare a lenita simul & sacerdote, sensit autem auxilium Samaritani, hoc est Christi domini, transfugia per viam adsumptæ humanitatis. Necessarium itaq; est vt homo peccator habeat peculiarem quandam motionem a deo, vt seipsum inspiciens & excutiens totum, sua consideret peccata, super iis pœnitentiam agar adfistente dei gratia. Ipse enim dominus adstat ad cordis ostium, pulsans per Apoc. 3. instinctum gratiæ suæ. Et quanuis peccator ægre peccata deserit, subinde se hincinde circinuoens instar aspidis, quoniam molestus est illi a peccatis desistere, misericors dominus eum impellit per timorem & humilitatem ad agendum pœnitentiam. Quumque incertus adhuc esset peccator de peccati remissione, mitissimus dominus instituit sacramentum pœnitentiæ, absolutionem. scilicet sacerdotalem, quæ certior efficiatur peccator penes hoc signum externum de diuina gratiâ sibi collata & de peccatis remissis, non quidem ex merito suo sed virtute passionis & mortis Christi, sicut omnia sacramenta inde habent efficaciam suam.

Atque hoc ipsum est pœnitentiæ sacramentum Ecclesie. Initium scilicet a Christo traditum supra veteris testamenti pœnitentiâ, prædicationis a quo operatur autem pœnitentia sacramentalis nisi in contritionis a deo contrito, iamque parato absolutione sacerdotis & gratiam dei recipere. Eaque ratio est, quum Iohannes, imo & Christus ipse & princeps apostolorum Petrus prædicationem suam exorsis sint a pœnitentia. siquidem Iohannes perhibet Mathæus venisse in diebus illis & prædicasse in deserto Iudææ regionis & dixisse, pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum: sed & Marcus ait, Erat Mar. 1. Iohannes in deserto baptizans & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum: de Christo etiam sic dicit Mathæus, quum audisset Iesus quod Iohannes traditus esset, secessit in Galiliam, & relicta ciuitate Nazareth, venit & habitauit in ciuitate Capharnaum. Exinde cepit Iesus prædicare & dicere, pœnitentiâ agite, appropinquat enim regnum cælorum, quasi diceret, Ecce ego Messias sum, redemptor & saluator mundi, gratiæ autem & saluationis meæ non poteritis esse participes, nisi pœnitentiam egeritis, vt sic nobis etiam appropinquet regnum cælorum. Magistrum hunc optimum imitatus est non malus discipulus Petrus, nam & is in prima concione post ascensionem Christi & spiritus sancti missionem sic dixit, Pœnitentiam agite. Act. 2.

te & baptizetur vnusquisque vestrum in nomine Iesu Christi, in remissionem peccatorum, & accipietis donum spiritus sancti, vt Lucas explicat. Quem locum Lutherus ad opprimendum poenitentiae sacramentum deprauauit, pro eo quod ibi habetur, poenitentiam agite, legens, Emendemini, Tentonice, berert v.

2 Iam porro animus est homiliae aliquot adiuuante dei gratia ponere de sacramento poenitentiae, non quod omnia velim hic referre quae de poenitentia & confessione dici possent, nimis enim id & longum fuerit & molestum, sed summa tantum capita quae a Neochristianis peruertuntur temere, vt sic erroneas eorum doctrinas quibet Christianus possit euitare, & per poenitentiam dei gratiam atque remissionem consequi peccatorum. Vnã tamen quid praemittendum est, quod vocabulo poenitentiae duplici modo vtimur, poenitentia enim sacramentalis tantum est absolutio sacerdotis, quae fit potestate clauium sibi a deo tradita. Deinde poenitentia internam quoque significat contritionem in animo peccatoris super peccatis commissis, & opera poenalia externa ad declinandam peccata. & de hac nunc dicuri sumus, tantisper dum deueniamus ad homiliae de potestate clauium, vbi differemus de poenitentia, quomodo sit sacramentum. Vt autem de vtraque poenitentia sermo nobis sit acceptior, vosque intelligatis melius, principio immensam vtilitatem homini ex poenitentia emergentem ostendã, quam tamen maiore cum fructu explicare non possum, nisi rationes proposuero quae nos ad poenitentiam debeant mouere, quoniam omnium maxime illa necessaria est, eo quod simulatque ad vsum rationis deuenerimus, gratiam amittimus bapuzimi & confirmationis, per opera carnis quae Paulus ad Galat. enumerat dicẽs, Manifesta sunt opera carnis, quae sunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, contentiones, æmulationes, ira, rixae, dissensiones, sectae, inuidia, homicidia, ebrietates, commensationes, & iis similia: quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequentur. Quando autem ex humana imbecillitate sine peccatis non viuimus, iuxta illud Iohannis. Si diximus quia peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est. Sic quia inaccessibiliter delinquimus, continue delictorum querere remedium debemus poenitentiam, ad eam moueant nos rationes sequentes.

Causæ

3 Prima est, aeternae damnationis timor, paratus est

enim ignis gehene diabolus & omnibus qui in peccatis moriantur non agentes super iis poenitentiam, sicut ad Iudaeos dixit dominus, in peccatis vestris moriemini. & alibi rursus, nisi poenitentiam egeritis, omnes in vnum peribitis. Iterum Mat. 25. quoque, quid prodest, inquit, homini si vniuersum mundum lucratur, animae autem suae detrimentum patiatur? aut quam commutationem dabit homo pro anima sua? filius hominis erit in gloria patris sui cum angelis suis, & tunc reddet vnicuique secundum opera sua. Ecce secundum opera. Vbi quae male habebunt Neochristiani cum sua nuda fide, omnibus operibus destituta: qui autem poenitentiam egerunt, retributionem bonam inuenient. Ad euitandam damnationem aeternam, poenam istam ineffabilem, quilibet homo studeat peccata sua delere & redimere per opera poenitentiae, ne videat amplius ista deus ad puniendum ea: nam quum anima damnata execrabilis adeo sit & miserabilis, vt vniuersus merito mundus condolere debeat, quoties aliqua damnatur, quid faciendum de tot milibus animarum quae faciem dei nunquam videbunt, in perpetuum aeterni carceris squallorẽ detrusae? O ter quaterque imo in iumentum beati, quorum remissa sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: Beatus Psal. 31. vir cui non imputauit dominus peccatum. Altera causa est spes aeternae beatitudinis consequendae ad quam creatus est homo, ad imaginem & similitudinem dei, ideoque in nulla creatura super terram saturari & refici potest nobilissima anima hominis in deo, dicente Propheta, fatiabor quum apparuerit gloria tua: de magna gloria beatorum, de immenso gaudio & letitia nemo satis eloqui potest, quoniam oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae praeparauit deus iis qui diligunt illum. Rationem hanc Christus & Iohannes expresserunt, dicentes, Agite poenitentiam, appropinquabit enim regnum caelorum (licet regnum caelorum hic etiam praesentem possit significare ecclesiam, sicut Theophylactus & alii exponunt, tamen etiam proprie potest exponi de regno beatitudinis, id quod facit Chrysostomus) quisquis ergo gloriam vitae vult consequi aeternae, prius oportet opera peragat poenitentiae, quia iuxta Paulum per multas tribulationes oportet nos ingredi regnum caelorum: quauis omne id quod patimur propter deum, exiguum est, teste Paulo, non sunt condignae passionibus huius temporis, ad futuram gloriam quae reuelabitur in nobis.

4 Tertia causa agendae poenitentiae est, vt sic homo

nos mouentes ad poenitentiam. Ioh. 5. Lu. 13. Mat. 16.

Psal. 31.

Gen. 1.

Psal. 16.

1. Cor. 2.

Act. 14.

Rom. 8.

Causæ

agenda pœnitē. animam baptismi & confirmationis gratiam rursus acquirat, in iis enim duobus sacramentis atque præcipue in baptismo quisque conspeliuit hominem veterem & resurrexit in nouitatem vite, induit quoque dominū Iesum & vestem innocentie, factus ita filius lucis & felicitatis. Hæc autem gratiam & innocentiam per sequentia perdidit peccata, factus iam filius damnationis. Inde rursus per penitentiam reconciliatus deo, fit filius dei & cohæres Christi.

Rom. 6. Galat. 3. Rom. 8. Quarta ratio hæc est quia per penitentiam omnia prius transacta opera bona in gratia & charitate dei reuocantur & homo penitentiam agens iterum particeps efficitur omnium operum bonorum quæ sunt in mundo. Prius illud sic intellige, si quis multum gratiæ & meriti acquisierit, per orationem, ieiunium, elemosynam & similia, id omne per unum peccatum mortale amittitur, quia peccatum non tantum perimit animam, sed etiam bona opera, iuxta illud domini, dicentis per Prophetam, Si auerterit se iustus a iustitia sua & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius quas fecerat, non recordabuntur, in præuacatione qua præuacatus est, & in peccato suo quod peccauit, in ipsis morietur: sic autem peccatum mortale tollit omnia opera bona, ut ea amplius non respiciat deus ad remunerationem æternam, ita vicissim ex misericordia penitentia reuiuiscere facit opera a peccatis (ut loquuntur) mortificata, quæ tamen antea in gratia dei facta fuerant, sicut ibidem dicit dominus, quum auerterit se impius ab impietate sua quam operatus est, & egerit penitentiam, custodierit quoque omnia præcepta mea, vita uiuet & non morietur, omnium iniquitatum eius quas operatus est, non recordabor, in iustitia sua quæ operatus est, uiuet. Atque hæc sane magna est penitentia utilitas, quod per eam quis recuperat omnia bona quæ ante plurimos annos fecerat. Alter quoque non mediocris est penitentia fructus quod hominem penitentem omnium operum bonorum quæcunque sunt in mundo facit participem, nam hoc bene ponderandum est omnibus quod ubi primum dei gratiam sunt consecuti, participes fiunt omnium missarum, orationum, elemosynarum & similibus quæ sunt in mundo, teste Psalmista, Particeps ego sum omnium timentium te, & custodientium mandata tua. Ea nimirum sanctorum est in hoc mundo communio, in qua corpus spirituale huic carnali comparatur: sicut enim manducante aliquo, omnia eius membra salubria fouentur, ita hic quum quis reficitur

proficit hoc omnibus membris, hoc est fidelibus cunctis, sicut Paulus præclare confirmat. Et quod oportet penitentiam fieri tempore quadragesimali ante susceptionem sacramenti, habemus ex matre nostra ecclesia, quæ nobis est audienda, nisi sicut ethnici velimus esse & publicani, quoniam ecclesia nos regenerauit in baptismo ad vitam æternam, & Paulus iubet nos obedire prepositis ecclesie, eo quod ipsi ratione debent reddere pro animabus nostris, & præclare inquit Sapiens, Audi fili mi, disciplinam patris tui, & ita ne derelinquas legem matris tuæ, ut addatur gratia capiti tuo & torques collo tuo. Bene etiam de Ecclesia dici potest, quoniam ipsa nobis confessionis modum & tempus præscripsit, illud a quo primum exorsimus. Penitentibus dedit viam iustitiæ, conuertere ad dominum & c.

HOMILIA XXXVIII DE POENITENTIA & PARTIBUS EIUS.

Agite penitentiam, appropinquabit enim regnum cælorum. Matth. 4.

Vdistis charissimi homilia superiore, quomodo hic dupliciter utamur vocabulo penitentia, est enim ea sacerdotalis absolutio, super hominem penitentem, qui ut eam digne suscipiat, oportet habeat prius penitentiam, hoc est contritionem internam in corde, eam deinde exhibebit ore & opere. Hæc ut plenius intelligatis omnia, scitote quod ubi primum pœnitentia venerit ad peccati cognitionem, tunc ille sane debebit peccatum suum arguere & accusare, siquidem iniuste egerit, Deumque in se commouit, ideo est quod ipse illud puniat & iudicet: iuxta illud Pauli, Si nos iudicarem, non iudicaremur a domino. 1. Co. 11.

Estque hoc ipsum iam opus iustitiæ, velle malum in seipso vlcersi & punire, atque ideo sacramentum hoc quasi iudiciale est, imo (remuneratione dempta) est hæc longe nobilissima operatio iustitiæ, excellentior quam quod magistratus vindictam sumunt de aliis. Quomodo autem debeat quis peccatum in seipso vlcersi, ostendunt hoc doctores quatuor modis fieri. Primo ut voluntatem habeat peccatum vindicandi, & iudicandi, fit hoc quum voluntas sibi & aliis in re peccati peras, ut ait Augustinus, imperat etiam intellectui, ut recuset quæcumque offenderit peccatum istud diuinam maiestatem seipso.

PPPP

tem & bonitatem, quæ super omnia erat diligēda, inde iam concipitur odium peccati.

2 Atque hinc rursus emergit tanta (vt sic dicam) displicentia peccati, vt cupiat se nunquam peccasse, tantumq; possunt sibi in vniuersum displicere pctā omnia, vt veli nūquam se irritasse & commouisse aduersus se Deum etique præcepta nunquam esse transgressum (nota Bonauen.)

3 Ex illis tertiu hoc prouenit, vt volens pœnā suscipiat peccati, operat^o in hoc iustitiam, siue oret, siue ieiunet, siue templa uisitet, siue eleemofynam largiatur, siue abstineat a vino, cibo, somno, & quicquid huiusmodi afflictionum siue pœnarum sustineat ad emendationem pctōrum, omnia autem hæc vltro patiat^{ur} & quasi cum gaudio, nam iuxta August. quilibet peccator de peccato doleat & de dolo gaudeat.

4 Postremo operatur quis pœnitentiam, si voluntarie sustinet aduersitatem sibi obuientem, neque remurmuret, & quanuis tertia illa operatio magis Deo placet, qua quis vltro sibi pro peccatis suis pœnam adsumit, quā vt pœnam inuitabilis patiat^{ur} necessitatis: attamen & hoc non displicet Deo, si voluntati diuinæ suam etiā quis cōformet, dicens in omni tribulatione & angustia, corde & ore, fiat domine volūtas tua. Sequitur hinc doctrina salubris, & plebeis hominibus sæpius inculcanda, vt quilibet Christianus studiose assuefaciat animū suum, ad quascunq; tribulationes & aduersitates quas patitur suscipiēdas pro pœnis peccatorum: sicut præclare ait Chrysostomus, si de copia rerū in penuriam cadis Deo permittente, si ignis ingruens tuam substantiam absumpsit, & totam domum tuā populatus est, & agis gratias Deo qui prohibere potuit & nō prohibuit,

Lib. de pœnit.

Mat. 6.

Chryso.

Tribulationes & mortem voluntarie pati. tantam accipies mercedem, quantam si omnia illa in pauperum manus erogasses. doctrina pulchra sane, & desolatorem mentes multum confirmando, ideoq; bene obseruanda. Præterea discas hinc non quotidianas tantū tribulationes, sed & ipsam quantumuis inuitabilem mortē suscipere patienter, eamq; Deo pro peccatis tuis offerre, illa enim sic voluntarie accepta est pœna sufficiens pro pœna cuiuscunq; peccati venialis, & forte pro magna parte pœnæ debite pro mortalibus dimissis, nec obstat quod est pœna necessaria, quia aliquis potest necessarium voluntarie acceptare. Hæc Scotus distinct. 2. 1. quarti, Vide & Gerionem.

2 Quanuis ergo Lutherus Ianienā suam in hoc quo-

que pœnitentiæ sacramento nimium exercuerit, nos tamen rem integre tractantes singulas eius partes declarabimus, iuxta sententiam Ecclesiasticam & patrum receptorum dicta, scriptaque sacris literis conformia differemus de virtute pœnitentiæ, quæ quidē iustitiæ pars est, habetq; ipsa rursus alias partes tres, Contritionem in corde, confessionē & satisfactionem: neq; hoc abhorret a ratione, quū enim pœnitentia iudiciario foro similima sit, principio denūciationem fieri conuenit ad iudiciū, ea conficitur contritione, in qua pctōr admonetur sui cōmissi, quo conditorem suū Deū grauit^{er} offendit: deinde coram iudice culpa quoque confitenda est, id fit in confessione: postremo & satisfaciendū est & peccatum declinandū: iuxta decretum iudicis, quod etiam perficitur quādo quis satisfactionem sibi a confessore iniunctam opere complet. Quid quod id ipsum etiam ratio peccati probat, quoniam tripliciter offendimus Deum, in corde per malas cogitationes: ore per turpia, falsa & peruersa verba: in opere quoque, quando cogitationes prauas ipso facto implemus. Eandem rationem habere debet pharmacum pœnitentiæ, vt ait Chrysostomus, Perfecta pœnitentia cogit pctōrem omnia libeter sufferre, superiori supplex est, inferiori subiacet, in corde eius contritio est, in ore eius confessio, in opere tota humilitas. hæc est fructifera & perfecta pœnitudo. Testatur idē Ecclesia quoque sic orans ad Dominum, Omnipotens sempiternus Deus te humiliter imploramus, ne nos pctōres perire permittas propter nimia peccata nostra, quia tua creatura sumus, licet peccatores simus, vt ante diem exitus nostri per veram contritionem, puram confessionem, & dignam satisfactionem tibi domino Deo omnipotenti placere mereamur.

3 Hic priusquam progrediar, oportet non nihil attingere Neochristianorū errores, vt eos catholici facilius euent. Principio enim nimis impudēt^{er} asserunt doctores Ecclesiæ negare fidem esse in pœnitentia necessariū. Reliquæ sunt veterum hæresum, sicut Augustinus, Cyprianus, & alii sæpe conquesti sunt, quomodo hæretici suorum temporum conati sint per mendacia audientium animos auertere a veritate. Vnde & Hieronymus super Osam dicit, In mendacia Cap. 11. cogit circundant hæretici dominū, quicquid enim loquūt^{ur}, Hæretici negatio, imo mendaciū est. Plurimum hoc in vsu habet Lutherus, quod vel hinc satis patet quādo Ecclesiæ & patrib^{us} ces. impingere non veretur, quod ab eis cogitatu est nunquam:

Homil. 28.

Coll. 2a.

De ca. 2ap.

neque vero poterit ille ostendere hoc in aliquo doctore, ex
vniuerso illo numero omnium quotquot fuerunt iam inde
a temporibus Apostolorum, nanque edocti isti a spiritu san-
cto non ignorant utique, quod sine fide impossibile sit pla-
cere Deo oportet enim accedentem ad Deum credere quia
Heb. 11. est, & quod remunerator bonorum est, & quarentium se:
Iaco. 1. sciunt illi & sciuerūt iam olim quod docuit Iacobus, quo-
niam postulare volens aliquid a Deo, postulet id in fide ni-
hil hæsitans: quia qui hæsitat similis est fluctui maris qui a
vento mouetur, & huc illuc impellitur. Non latuit eos quia
1. Ioh. 5. omne quod ex Deo natum, vincit mundum, & quod hæc
Fides. est victoria quæ vincit mundum, fides nostra. Ita sciunt
quoque quid in veteri testamento dominus dixerit ad fi-
lios Israel, Vsq̄ quo detrahet mihi populus iste: quousque
non credent mihi, in omnibus signis quæ feci coram eis: se-
riam igitur eos pestilentia atque consumam. Et quod
Esaia. 7. Esaia ait, nisi credideritis, nõ intelligetis. Nemo igitur cre-
dat Luthero perperam docenti, & misere homines seducenti,
quasi vnquam aliquis fidem crediderit non esse necessa-
riam, quum tamen omnes confiteamur vna cum Paulo, fi-
dem esse substantiam, id est fundamentum totius ædificii
Christiani. Profecto homines vrsani sint oportet & nimis
stupidi, quicumque talia audiunt docentem nec audiūt tan-
tum, sed laudant, fouent, amplectuntur: quisquis enim vel
micam habet rationis, colligere facile potest neminem ve-
ram acturum pœnitentiã, nisi qui credat, quis enim magni
faciat offensam, & irã Dei, qui nihil habet fidei? Alius qui-
dã error est noui Cresconi, Philip. Melanch. qui duas ponit
Error pœnitentiæ partes, cõtritionẽ & fidem. illa enim terret
Melãch. conscientia, hæc rursus consolatur. Errorẽ hunc suum mul-
tis exornat phaleris, sed istiusmodi quæ ad populum magis
quã eruditos pertineant, quia nihil artis, nihilq; fundamen-
ti ac soliditatis, & tantundem habent veri intellectus in so-
lida Theologia, & tamen quo magis fucum faciat, inducit
verba Christi dicentis, pœnitentiã agite & credite Euange-
lio, non cõmunis, inquit, est hæc fides, sed vt credat quis di-
missa sibi esse peccata propter Christum. Verum hæc erro-
re plena sunt omnia, eo modo quo ipse cõfessionẽ & satisf-
factionẽ excludere, nudamque fidem conatur astruere, quã
tamen fides nihil minus sit quam pœnitentiæ pars: quia fides
habent etiam mali nullam agentes pœnitentiã: est autem
quiddam præuium omnem præcedens pœnitentiã. Verum

igitur est quod vniuersa scriptura prædicat fidem, nam ipsa
substantia est & fundamentũ omnium rerũ sperandarum.
4. Cæterum quod Melãchthon cũ magistro suo Lu-
thero tantopere extollit fidem, nõ facit hoc in eius laudem
& honorem: sed vt sic oppugnet ecclesiã & eius sacramen-
ta: quo in præsumptionem & temeritatẽ adigantur homi-
nes, sic ex istis erroribus persuasi. Aliquem puta esse absolu-
tum modo credat, etiã si contritionem de peccatis nullã ha-
beat. Aliter nos docuit Christi præcursor Iohannes, dicens,
Agite pœnitentiã, & facite fructus dignos pœnitentiæ. Sic Mat. 3.
ille nimirum homines ad opera bona vrgebat, iste autẽ An-
tichristi præcursor nos ab operib⁹ bonis dehortatur, & ad
nudam fidem deducere nititur. Audiatur iste mihi verbum il-
lud Augustini. Iacobus tam vehementer infensus est eis qui De q. dñi
sapiunt fidem sine operibus valere ad salutẽ, vt etiam illos citi-
demonibus cõparet, dicens, Tu credis quoniã vnus est De- q. 1.
us, benefacis, & dæmones credunt & cõtemiscūt. nõ mul-
to diuersum ait Ambrosius de pœnitentiis, Audiãt, inquit, Ambro.
quia agunt pœnitentiã, quomodo agere debeant, quo stu-
dio, quo affectu, qua mentis intentione, qua intimatorũ con-
cussione viscerum, qua cordis conuersione. Ecce quomodo
hic sanctus pater & doctor ob oculos ponit, quanto labore
quãque serio sit agenda pœnitentiã, vsque adeo nõ contentus
est fide ista operibus & charitate destituta. Quodq; possit Lib. 9.
homo non parum se solari operibus suis bonis erga Deum, moral.
pulchre monstrat Gregor. dicẽs, Sciendũ est quia ex pœna In ho-
pœnitentiæ quã sibi mens irrogat, aliquaten⁹ securitatẽ per- mil. cum
cipit, atq; ad interrogationẽ sup̄ni iudicis fidẽtior exur- sero es-
git. Et alibi, causã, inquit, pœsandã sunt, & tunc ligandi at-
que soluendi potestas exercenda. En quã omnino nõ nuda
fides sufficit, sed causã insuper sunt pœsandã, vt sic fieri pos-
sit absolutio, vnde cõstat falsum esse istud Luteranũ dogma,
quia fides sola ad remissionem pctõrum non sufficit, quum
nec pars eius existat, sed fundamentum est & vniuersam ec-
clesiasticam structuram antecedit. ideo rursus ait Gregor. Lib. 33.
sunt quidam credentes verbis, sed vita non agnoscunt fidẽ. moral.
Nemo igitur fidem sine operib⁹ sufficere solam credat, quũ
scriptũ sit fidem sine operibus otiosã & mortuã esse: ne-
mo reputet se diaboli fauces euasisse perfecte ex nuda soli-
us fidei professione. longe plus credit quilibet Christianus
vere pius & integer ecclesiæ catholicæ, illique se in sua pœ-
nitentiã conformabit, vt contritionem habeat in ore, con-

fessionem in corde, & opere satisfactionem, quatenus hic gratiam, suorumq; peccatorum remissionem, & post hanc vitam illam consequatur æternam. Amen.

HOMILIA XXXIX DE PRIMO CONTRITIONIS INITIO.

Iohc. 2. Scindite corda vestra. Iohc. 2.
 Iximus contritionem primā esse pœnitentiæ partem, vnde & pœnitentia interior siue cordis appellatur, quā a nobis dominus exigit per prophetam Iohalem quū ait, scindite corda vestra: fit hoc autem per contritionē, quæ quomodo fieri debeat & hauriri, nunc dicemus auxiliante Deo, atq; ibi mihi assumo dictū Augustini qui dicit, pœnitentia timore cœcipitur. Verbū hoc multis modis in sacris literis est fundatū & vsurpatū, ita enim sapiens proficitur quod initium sapientiæ sit timor domini, quod ante cum dixit etiā psalmistes, & in alio psalmorum loco inquit, introibo in templū sanctum tuū in timore tuo. Vsq; adeo autē necessarius est timor vt perhibeat sapiens eū qui est sine timore, nō posse iustificari, & is sane timor patitur duplici via, vt mox dicturi sumus. Quo itaq; mō concipiatur timor ille, pulchre declarant doctores, quū is qui in peccatis positus est sui meminit ipse, suorumq; cōmemorat multitudinem peccatorum, quibus grauer offendit Deū: recogitat illi oēs annos suos in amaritudine animæ suæ cum Ezechia rege: ad memoriā reuocat peccatis suis se gratiam Dei amisisse, iram Dei recolit immensam, cōsyderat & penā gehennæ quā sit intolerabilis, vbi cogitur priuatus esse gaudio fœlicitatis æternæ, nisi a peccatis suis desistat. Et quum ita huic est cogitationi intentus, secum ipse commemorans, quantum in cōmodi ex peccatis sit consequutus, volens ea porro vitare, iam iam ipsum pœnitet commissi & querit remediū pœnitentiæ, vbi primū illi occurrit passio Christi & imensa charitas in redimēdo genere humano, tunc & Deus elargitur gratiā qua adiutus concipiat odium peccati non tantū ex timore domini quod incuit peccatū, sed ex amore Christi atque iustitiæ. Hanc pœnitentiæ formulam nobis proponit August. quum ait. Ascendit homo aduersus se tribunā mentalis suæ, si timet illud quod oportet nos exhiberi antē tribunal Christi, vt recipiat illic vnusquisque quæ per corpus gessit siue bonum siue malū: atq; ita constituto iu-

dicio in corde adfit accusatrix cogitatio, testis consciētiae, carnifex timor. Atq; hoc iam pœnitentiæ initium est, quādo licet ille homini peccatori præcipit vt iudicio semet sinit, ipseque sibi fiat iudex peccatorum suorum.

2. Modus hic incipiendæ pœnitentiæ concordī cum sensu a sanctis patribus est approbatus, planeque sacris literis conformis (vt ut oblatret Lutherus, sicuti dicitur infra) In eius rei probationem euidentem, assumo euangelium de Aug. q. filio prodigo, siquidem ea parabola tota, vt & reliqua eius enang. 2. capitis, ad pœnitentiā pertinent, quemadmodum August. c. 33. Chryso. Chryso. terpretantur: ait autem inquit dominus ibi, filius iste cupiebat implere ventrem suum de filiquis quas porci manducabant, & nemo illi dabat: quo nimirum significare voluit immensam peccatoris egestatem, ibi enim statim cœpit iste cogitare apud se, quāti mercenarii in domo patris mei abū dant panibus? (Ecce meminit hic remunerationis & diuitiarum in domo patris sui cœlestis) & ego hic fame perco (ecce metum pœnæ) surgam & ibo ad patrem meum (verba sunt hæc, ait Augustinus, meditantis iam pœnitentiam. ¶ Et quum adhuc longe esset, vidit illum pater & adcurrentes cecidit super collum eius: vbi significatur, quia quum homo incipit agere pœnitentiā tunc illi occurrit deus per gratiam imo & præuenit, vt ei pœnitentiā inde dulcescat & fructum pariat. Basil. facit hic tres gradus, quibus ad patrem venit filius, spem remunerationis, timorem pœnæ, & paternæ bonitatis amorem. ¶ De hoc initio pœnitentiæ dicit dominus deus ad peccatores, conuertimini ad me in toto corde vestro, & ego conuertar ad vos, & rursus per Hierem. si conuerteris cōuertam te, ideo tantum quia se homo auertit a peccatis ad diuinam misericordiam, non deferit eum, sed & manum illi porrigit, dicē Ioh. 14. te Iob, operi manuum tuarum porriges dexteram. Nō hoc ita intelliges tamen, quasi prima hominis peccatoris conuersio fieri possit ex propria illius virtute, quoniā verū est quod dicit dominus, nemo potest venire ad me nisi pater meus traxerit eum, ideoque oportet & hanc primā cōuersionē præcedere motionem diuinā, qua Deus peccatorem trahit ad conuersionē, nostrum eam & cogitare & perficere est a Deo, ipseque adeo Deus ad ostium cordis nostri adstat, hac ipsa motiōe sua pulsans, quapropter inquit propheta, conuerte me & cōuertar. Ne autem hic quis im-

pingat ad eum scopulum ad quem impigit Lutherus, sed
 Hier. 21. sciat potius quidnam operatur homo in poenitentia, audi
 pulchrum & præclarum dictum B. Augustini, initium sa-
 lutis nostræ deo miserante habemus (puta per primam dei
 De eccl. motionem) vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ
 dog. c. potestatis est (ecce vim haberi arbitrii & meritum cõgrui)
 21. vt adipiscamur quod adqueſcẽdo admonitioni cupimus,
 diuini est muneris, (Hæc ipsa autem est gratia per quam
 peccator iustificatur) vt non labamur in adepto salutis mu-
 nere, sollicitudinis nostræ est & cœlestis pariter adiutori.
 Quatuor hic ostendit Augustinus in poenitentia, motionẽ
 diuinam quæ fit cum timore, deinde consensum peccatoris
 in huiusmodi commotionem, mox gratiam dei, & postre-
 mo perseuerantiã in gratia, quæ omnia cernere licet in fi-
 lio isto prodigo, primo motionem dei, quando dicebat, quã
 ti mercenarii sunt, & c. deinde consensum humanum in
 hoc quod ait, surgam & ibo: mox gratiam dei in occurſu
 patris, quum etiam a longe adhuc esset filius: postremo perse-
 uerantiã boni designat illud quod eum, vestiuit stola, &
 conuiuium apparauit in domo sua.

Timor
 seruilis
 & filia-
 lis.
 3 Quum ergo constet ex sacris literis sicut & deinceps
 latius probabitur, poenitentiam incipere a motione
 diuina cum timore, sciendum est hunc quoque esse gemi-
 num (quanuis alii ponunt. 4. sed ista sufficiant pro plebe)
 alius enim est seruilis, quum quis facere omittit tantum me-
 tu poenæ, vel aliquid facit quod non faceret nisi metueret
 poenam. Alter est ille quem filialem vocant, quãdo aliquis
 quippiam facit aut omittit non timore poenæ, sed quia ti-
 met ne illum offendat. Vterque hic timor ex nomine no-
 titiam trahit, quoniam & seruus bene facit timens aut ver-
 bera aut missionem: filius autem reueretur patrem obseruat
 & amat, cauens sedulo ne quid agat quo offenderet illum.
 hoc enim parentum obseruantia requirit, vt ne offendant
 eos liberi, vsque adeo vt poenitendum quid sit parentes of-
 fendisse etiã demortuos. Nõ diuersum est si de homine re-
 spectu dei loquaris, quoniam si quis a peccatis abstinet for-
 midine poenæ, timor hic seruilis est: alius autem peccare ne-
 gligit, metuens ne deum quem diligit offendat & gratiam
 eius amittat.

Super ea
 non.
 Iohan. Auguſt. exempli loco duas proponit vxo-
 res quæ adulterium metuunt, altera quidem timens verbe-
 ra & indignationem mariti, alias futura promptissima: al-
 tera vero amore castitatis & pudicitia erga maritum abſti-

net, volens ea tantum facere quæ illi placeant: prior illa
 nollet maritum diu esse præsentem, absentem quoque me-
 tuum ne veniat ex improviso: hæc autem quæ maritum caste
 diligit & cum amore reueretur, cuperet eum semper adese,
 metuens ne quo abeat. Vtraque hæc vxor timorem ha-
 bet sed inæqualiter, quia prior timet ne veniens maritus ip-
 sam verberet: posterior metuit ne abiens maritus ipsam de-
 serat. ita res habet in timentibus deum. Non celauit
 etiam scriptura discrimen istud, ideo enim Iohannes profi-
 Iohan. 4. tetur timorem non esse in charitate, eo quod charitas per-
 fectã expellit timorem, loquens ibi de timore seruili, quem
 amisit filius iste prodigus, conqueſtus ipse secum quid age-
 ret pene iam fame emortuus. Timor hic poenæ est quem
 Luc. 15. habet peccator priusquam iustificetur, metuens ne damna-
 retur, ideo eum pungit & angit iste timor. Alius autem
 timor est, de quo inquit propheta, Timor domini san-
 Pſal. 18. ctus permanens in sæculum sæculi, dictum nimirum id est
 de timore filiali quem etiam charitas comitatur, sicuti cum
 honore filius metuit patrem quem obseruat, manens tam-
 en in domo vt hæres. Hæc itaque est vtriusque timo-
 ris differentia, & quisquis poenitentiam agit, vtrunque ha-
 bet, primo seruilem, sicuti filius prodigus quum adhuc es-
 set in regione longinqua, deinde per gratiam dei & occur-
 sum patris acquirit alterum illum, quem habent filii erga
 parentes suos.

4 At quum supra dictum sit & ostensum ex verbis
 Iohannis, quia perfecta charitas expellit timorem intelli-
 gendo seruilem, non intelligendum hoc est sicut Neochri-
 August. stiani volunt quasi metus poenæ non possit stare cum chari-
 tate, vix enim paucos ex multis milibus reperias qui non
 metuunt poenam, adeo vt eos hæc retrahant a peccatis, vbi
 quis forsitan cogiter, quod quãdiu in se sentiat huiusmo-
 di timorem, non habere gratiam & charitatem dei. Respõ-
 dit ad hæc Augustinus affirmans, quia timor locum præ-
 parat charitati, quum autem incipit charitas, expellitur timor,
 ita quod vbicumque est minus charitatis, ibi plus fit ti-
 moris, quanto enim amplius charitas crescit, tanto plus timor
 decrescit, vbi autem timor nullus est, ibi nihil quoque
 loci inueniet charitas. Vnde satis patet charitatem non
 semel omnem statim expellere timorem, sed per successum
 temporis, in quantum & crescit, sicut & aqua quæ caleſcit
 non statim calor omne excellit frigus, sed in quantũ crescit
 P P P P V

Mal. 1.

calor, tantum frigiditas decrefcit. Dicat aliquis, fieri non poffe vt quis fimul habeat & charitatem & timorem, eo quod tunc idem fimul effet feruus & non feruus. Imo fane fieri potefit, ita enim dominus per prophetam dicit, fi ego pater vefter fum, vbi eft amor meus? fi dominus vefter fum, vbi eft timor meus? nemo eft autem qui non deũ agnofcat patrem & dominum, proinde eũ timere debet & amare. id pulchre exprefit beatus Bernard. quũ ait donec quis premittitur a fpiritu feruitutis, parumque habet de fpe, de timore plurimum, non eft ei pax neque requies, fluctuante nimirum cõfcientia inter fpem & timorem, maxime quod a fuperabundante timore abundantius crucietur, nam timor habet pœnam. Cæterum fi paulatim per incrementum gratiæ cœperit deficere timor, & proficere fpes, quum demum ad hoc ventum fuerit vt totis viribus exurgens charitas in adiutorium fpei foras mittat timorem, & eiuſmodi anima fingulariter in fpe conſtituitur. Recte igitur rex pendit Iohannes quando non absolute charitatẽ nominat, fed ait, quia charitas perfectã foras mittit timorem. Obiicit adhuc quifpiam, quod fi timor feruilis peccatorem facit & charitas iuſtum, iam fimul aliquis effet & peccator & iuſtus. Verum eft quod timor iſte feruilis facit peccatorem, vel magis proprie loquendo eft in peccatore, ſi autem accedat propius ad patrem & charitatem (tunc enim dicitur timor initialis) iam amplius non eft peccator. Quo modo hoc poſſibile fit, pulchre docent doctores & fic explicant, quoniam metum pœnæ conſiderare quis poteſt oculo dextro, tanquam præcipuum illud quod eum mouet, & qui aliquid facit ex huiuſmodi timore, peccator eft, vſque adeo vt quam diu manet in illo, gratiam dei non acquirit, ſicut Caino & Iudæ factum eft. Quod ſi vero oculo dextro præcipue ſuſpicit ad diuinam maiestatem ac bonitatem, ſiniſtro tamen deorfum videat ad temporalia, ad curam & euitationem pœnæ, id fane tanquam accidentaliter tantum facit & non præcipue neque hoc aduerſatur charitati. Quanuis hic nolim quemlibet timorem pœnæ eſſe timorem feruilem, quoniam & Chriſtus dominus omnium nonnihil horrore habuit de ſupplicio, pater, inquit, ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte, nemo tamen eſt qui perhibeat dominum gloriæ timorem habuiſſe feruilem, ſicut ergo ab initio dixim' hic timor eſt feruilis, quum quis facere aliquis negligit metu pœnæ, alioquin facturus,

Mat. 26

hic ipſe charitatem non habet. Quifquis autem pœnitentiam agere vult de peccato ſuo, conterat prius, cor animũque ſuum gladio timoris huius conſcindens, qui eum compellet ad veram contritionem & charitatem, vt ſic gratiam dei & vitam confequatur æternam, Amen.

HOMILIA QUADRAGESIMA, de timore feruili, quomodo fit initium pœnitentiæ, charitatis, & ſapientiæ.

Initium ſapientiæ timor domini.
Prouerb. 1. cum concordantibus.

Aut iam multa diximus chariffimi, de timore, S quomodo fit initiũ pœnitentiæ, nunc porro priusquam ad errores progrediamur Neochriſtianorum dicendum nonnihil eſt, quiſnam timor fit pœnitentiæ Pſal. 116 principium. Et profecto feruilis quoque timor initium pœnitentiæ eſt, quanuis enim timor non ipſa quidem pœnitentiã eſt, bonum tamen magnumque exordium eſt eius, quiſquis autem hic fixo pede nollet ulterius progredi ad charitatem, is fane manſurus eſſet in pœnitentiã Iudæ qui Mat. 27 ſeipſum laqueo ſuſpexit, quicumque autem ad charitatem Act. 1. vſque peruenerit, huic timor initium ſuæ efficitur pœnitentiæ, ſicut pulchra ſimilitudine B. Auguſtinus timorem hanc Timor cõparat ſetæ ſuillæ, qua ſutores conſuauat, niſi enim ea prius feruilis tranſmigratur ſilo, nullus patebit ingreſſus, ita hic niſi prius bonus timor peruenerit in animum hominis, charitas non ſequitur. Quod autem timor etiam feruilis donum fit ſpiritus ſancti & pœnitentiæ initium, teſtatur gloſſa interlinearis, Gloſſa. quæ ad hoc quod timor fit initium ſapientiæ, addit etiam feruilis, & Caſſiodo. ſuper pſalmum ait, Timor iudicii ianuã eſt conuerſionis, ſi addatur diſcretio dilectionis. Hoc ſcilicet docuit & Paulus, quando iuſſit peccatores incre- 1. Tim. 1 pandos eſſe coram omnibus, vt cæteri timorem habeant, volens ad ædificationem eccleſiæ peccatores palam eſſe re darguendos, vt ſic reliqui timore contumeliæ & pœnæ minus peccent, idem manifeſtus affirmat gloſſa ſuper epiſtolã ad Romanos, ibi poſtquã diſcernitur inter vtrunq; timo Gloſſa. re ſubiungitur, & feruilis timor bonus eſt, & a deo, ſed non Rom. 8. ſufficiens: ſimiliter Auguſtinus inquit, bonus eſt iſte timor Auguſt.

& vtilis, licet insufficiens, per quem paulatim fit consuetudo iustitiae: ideoque in veteri testamento multum & grauius scriptura conatur homines deterrere a peccatis per hunc timorem: sicut in paradiso statim imposita lege datoque; precepto primis parentibus nostris, subditur, In quacunque die comederitis ex eo, morte moriemini: deinceps quum dare Exo 19. ter lex Moyse, immensum quantum ibi exhibitum sit terro- roris, quando audiebantur tonitrua, videbatur fulgura, & nubes nigra ac densa contegebat montem Synai, ibi clangor tubarum exaudiebatur tantus, vt exhorresceret populus, quia & fumus exibat e monte, tanquam de fornace: & mons totus erat aspectu horribilis ex flammis ardentibus, ex clangore corneum atque tubarum, tunc sane populus dixit ad Moysem, loquere tu nobis & audiemus, non loquitur nobis dominus, ne forte moriamur, & ait Moyses ad populum, nolite timere, vt enim probaret vos dominus venit, vt terror illius esset in vobis, ecce impetu atque vim timoris.

2 Neque hoc solum nobis suffragatur testimonium veteris testamenti, plenissima ibi sunt omnia per quinque libros Moyse, & in prophetis, quomodo vndique deus minatur poenas & supplicia transgressoribus legis, quoniam lex ea durissima erat & plane lex timoris, vide secundo Paralipomenon septimo, Leuitici vigesimo sexto, Deuteronomii quinto, Psalm. septuagesimo octauo, primo Paralip. vicesimo octauo & c. Venio iam ad nouum testamentum, quod tamen est testamentum gratiae & charitatis, atque sine timore tamen praedicatum non est, sicut euangelii praecursor & vtriusque testamenti limes praedicauit. ita enim ait Matth. Videns multos phariseorum & Saduceorum venientes ad baptisimum suum, dixit eis, progenies viperarum, quis demonstrauit vobis fugere a ventura ira? facite ergo fructum dignum poenitentiae. Ecce quomodo interminatur eis de timore & statim ad poenitentiam relegat: blasphemum est quod Lutherus in disputatione Lypsi dixit, etiam si Iohannes Iudaeis praedicando timorem incusserit, vt sic ad poenitentiam peruenirent, non tamen ideo timorem initium esse poenitentiae: atque hinc omnes quotquot nunc ira praedicant vt Iohannes fecit, male facere. Quid est obsecro, si haec contumelia non est? quum enim Iohannes is sit quo non surrexit sanctior inter natos mulierum, qui ab utero matris fuit sanctificatus: & plenus spiritu sancto, atque adeo propheta altissimi, qui que parauit viam ante faciem domini, vtique non ma-

le docuit, eo quod iuxta Bernardum illum non praedicatione doctum reddidit, sed diuina inspiratio. Quilibet igitur Christianus sane peius & angue exosa habeat ista Lutheri verba, quibus vult, etiam si Iohannes docuisset timorem esse initium poenitentiae, non tamen inde sequi, poenitentiam incipere a timore. Ad haec dominus ipse nos idem docuit, admouens vt eum metueremus qui postquam occidit corpus, animam quoque potest mittere in gehennam ignis: & alibi in parabola dixit, Exi cito in plateas & vicos ciuitatis, & sepes, atque compelle intrare: sic nimirum Paulus admirando quodam & stupendo modo compulsus est ad fidem, ipseque deinceps minatus est se venturum in virga, alias quosdam tradidit satanae, sicut eius rei tota vndique plenissima est scriptura: Vt recte dixerit interim Ambrosius, Timor dei est via virtutum.

3 Dicat aliquis, Antea dictum est timorem hunc seruilem esse in peccatore, neque iustificare quequam, nisi quum coeperit amare deum, quomodo ergo potest hic timor donum esse spiritus sancti? Aut quomodo non faciet peccatorem adhuc grauiorem, sicut Lutherus affirmat? Respondetur verum quidem id est, quod spiritus sanctus per charitatem expellit timorem, & tamen adhuc timor donum est spiritus sancti, quauis non permaneat. Vt in simili, aurora utique est a sole, quam quum videmus dicimus aduentare diem: orto autem ipso iam sole, tunc desit aurora, & clara cernuntur singula haec. Ita & hic timor est a spiritu sancto, vbi autem illuxerit dies & sol iustitiae, euanescit timor: vnde recte dixit Augustinus timorem hunc bonum esse & vtilem, sed insufficientem. Errat vero & caecutit in media luce Lutherus, quod duo tantum sibi proponit, diem & noctem amicum & inimicum, quod non est dictum satis, quia oportet proponere tria: primum quod aliquis inimicus est dei, nimirum peccator: alter gradus est, quia quis seruus dei efficitur qui iam aliquanto propior est deo, neque tamen charitatem eius adhuc habet, metuens sempiternam poenam & vindictam, is iam quasi in aurora est & a nocte properat ad lucem: tertium gradum occupat amicus & iustus iam per charitatem peccata vitans, in cuius corde exortus est sol iustitiae, viuique in die gratiae diuinae. Quaeas, ad quid tandem condonat iste timor, quem bonum & vtile esse perhibet Augustinus? Profecto ille hominem peccatorem adducit & permouet ad cognitionem peccatorum suorum, vt

Matth.

Luc. 14.

Act. 9.

1. Co. 4.

& 5.

De vita

beata,

1. Ioh. 4

Super

Psalm.

Tres

gradus.

sic suam ipse scrutetur cōscientiā quomodo tantopere ad-
 uersum se concitauerit deum, dicatque cum Dauide, iniqui-
 tatem meam ego cognosco, & peccatum meū cōtra me est
 semper. Hoc est quod ī quodā sermone docet beatus Cypria-
 nus, Vos fratres, inquit, quorū timor in deum pronus est,
 pœnitentes ac dolentes peccata vestra perspicite, grauissi-
 mum conscientia: crimen agnoscite, ad intelligentiam deli-
 cti vestri oculos cordis aperite, nec desperantes misericor-
 diam domini nec tamen iam veniam vendicātes: fecit hoc
 Ezechias, dicens, recogitabo tibi omnes annos meos in
 amaritudine animæ meæ. Neq; vero oscitanter & obi-
 ter tantum sed summa cum diligētia fieri debet ista pecca-
 torum recogitatio, vt sic peccator metuat pœnā sibi a deo
 infligendam, & meminerit quidnam cōmiserit tātum quo
 iram dei in se concitarit, atque cogitet se perpetuum iam so-
 re damaatum, nisi gratiam dei impetrarit. Subinde animo
 suo voluat illud Pauli, si nos diudicaremus, non iudicare-
 mur: Vnde & Chryostomus præclare dixit, non est profe-
 cto non est sufficiens ad emendandum via, si quum omnia
 secundum speciem in vnum peccata collegeris, asidite ani-
 mo, ipsas deinde versas ac de ipsis continue mediteris & co-
 gites. Et in alio loco, Qualem, inquit, merebimur veniā, qui
 neque in cogitationem venimus nostrorum peccatorum, si
 enim quis dicat, quia hoc & hoc peccaui, nunquā cessabit,
 semper quidē cōfiteris, correctionis curā nunquā faciem,
 Confiteamur ergo peccata nostra non lingua tantū, sed &
 interiori conscientia, neque sic quod peccatores solum nos
 ad cūsemus, verum etiam vt peccata singillatim perecensea-
 mus. At hæc latius explicabimus infra de confessione.

3 Patet hinc falsam & erroneam esse Lutheri doctri-
 nam, atque ideo ab omnibus sedulo vitandam, quando rei-
 cit contritionem in ecclesia vsurpatam, docuit enim eā con-
 tritionem quæ paratur per recogitationē sui ipsius, per col-
 lectionem & horrorem peccatorum, eorum grauitatem re-
 colendo, amissionem vitæ æternæ, & incursum dampnatio-
 nis considerando: hanc inquam contritionem ait ille face-
 re hominem hypocritam & peccatorem maiorem. Ineptū
 hoc est, imo & impium dogma, Euāgelio & vniuersæ scri-
 pturæ contrarium, quoniam citra controuersiam filius iste
 prodigus per huiusmodi contritionem sui ipsius gratiā quā
 perdiderat recuperauit. Quare & Cassianus dicit, Tria sunt
 quæ faciunt homines a vititiis temperare aut metus gehennæ

Psa. 50.
 De lapsis.
 Esa. 38.
 1. Co. 11
 Ho. 4. 2.
 super
 Matth.
 Ho. 10.
 Super
 Hebr.
 Luther
 reiecit
 contri-
 tionem.
 Luc. 15.
 Cassian.
 col. 3.

sue præsentium legum, aut spes atque desiderium regni cæ-
 lorum, aut affectus boni ipsius amorque virtutum. Et in
 libro 4. cap. 39. docet per timorem dei nos & initium con-
 uersionis & vitiorum accipere purgationem. Quilibet ita-
 que Christianus hæc consideret diligenter, atque in seipso
 fastidium sibi hauriat & nauseam de peccatis, volens se ea
 nunquam perpetrasse, Deum nullatenus offendisse: quū au-
 tem hoc sit factum, vltro suspiciat votum iuxta ordinatio-
 nem ecclesiæ & Christi, peccata se velle delere & gratiam
 atque charitatem dei iterū recuperare. Pulchre docuit hoc
 idē Chryostomus quum ait, semper recordemur mala nos-
 tra, & cōscientiā gestorum nostrorū habeamus ante oculo-
 s, vt pro his supplicemus deo, vt gehennam ponamus in
 conspectibus nostris, & angelos qui in die iudicii vbique
 discurrunt & congregant de omni orbe terrarum eos qui
 tradendi sunt in gehennam ignis. Contemplemur quantus
 sit dolor excludi a regno cælorum, quod equidē puto lon-
 ge grauius esse ipsa gehenna. Quisquis ergo in pœnitētia si-
 nem cupit bonum consequi, & peccatorum suorum remissio-
 nem impetrare, is prius initium bonum facit cum timore,
 is enim pro exordio habetur sapientiæ diuinæ, vt sic per
 timorem perueniat ad charitatem. Ob hanc siquidem cau-
 sam toties in euangelio dominus ingeminat gehennæ incē-
 dium, ignem æternum, tenebras exteriores, fletum & stridorem
 dentium, & similia multa quæ horrorem faciunt homi-
 nibus, & sollicitudinem iniiciunt declinandi a malo ac
 faciendi bonum, atque hoc modo per penitentiam impe-
 trandi gratiam & gloriam sempiternam, quam nobis ele-
 menter largiatur dominus Iesus, Amen.

De cōpu-
satione.

HOMILIA QVADRAGESIMA- prima, de altera pœnitentiæ parte, quæ est cōfessio.

Qui abscondit scelera sua, non dirigitur: qui autem cōfes-
 sus fuerit & reliquerit ea, misericordiam cōsequetur, & inueniet gratiam. Prou. 28.

Vandoquidem per peccatum mortale Dei gra-
 tiam amittimus & charitatem, misericors & mi-
 serator dominus remediū nobis instituit quo me-
 deri possimus huic malo, sacramētū pœnitentiæ: vbi vt qui
 particeps fiat sacramentalis gratiæ & absolutionis, operæ
 precii est eum congruo vt ordine per singulas pœnitentiæ

partes: de contritione satis iam multa diximus, quomodo necessarium sit, ut quis conteratur animo, dolens de offensa dei, proponatque se deinceps illa cum auxilio gratiæ diuinæ pro viribus euitaturum. Alterum est ut confiteatur peccata sua, id enim semper exigit deus ab homine, quādo etiā si more mūdano de hac re loquamur, nullus princeps cuiquam remittit noxam vel gratiam donat, nisi confitenti delictum, iuxta illud sapientis quod proposuimus ab initio, qui abscondit scelera sua.

Euangelium Iohannis x. In illo tempore insufflauit Iesus in discipulos & dixit.

Confessio semper fuit. **V** T materiam confessionis ex ipsa radice excutimus, consultum est a prima primi peccati origine perpetuum confessionis concursum, quantum non eodem semper modo ostendere. Principio itaque constat quod omni tempore peccator, eo quod delictis suis deus cōditorem offenderit, huiusmodi commissum coactus fuit confiteri, sequere reum accusare, maxime per internam cordis cōfessionem: quūque a primæna origine mundus uniuersus vsque ad finem, triplici lege regatur, ubique hic confessionem suo quoque modo in usu fuisse ostendimus. Primum omnium in lege naturæ, ipsa dicitur ratio & urget cōscientia, ut quisque se coram deo profiteatur peccatorē: sic

Rom. 2. Paulus ait, Gentes quæ legem non habent, ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se inuicē cogitationum accusantium, aut etiam defendētium, in die quum iudicabit deus occulta hominum per Iesum Christum. Confessionem huiusmodi peccatorum in conscientia satis perspicimus etiam a gētilibus descriptam, sed speculum scripturæ diuinæ nobis iam multo clarius mōstrat,

Gen. 3. statim enim post peccatum Adæ, quū ille se occultasset una cum Eua, dixit ei dominus, Adam ubi es? testatur ibi glossa verba esse ea increpantis & ad confessionem urgentis, non quod dominus nesciret ubinam esset Adam (sunt qui credant etiam vocalem confessionem hic fore exactā.) In primo igitur illo peccatore peccatoribus omnibus formulam dare voluit, confitendi seipsum peccatores, neque imitandi istum veterē Adam qui nulla volebat ratione confiteri delictum, sed meditabatur excusationem & translationem criminis in mulierem, quare eum dominus cum tota posteritate grauiter afflixit. Idem fecit deus in altero peccatore

Cain, qui quum iratus esset vehementer dixit ad eum dominus, quare iratus es & concidit facies tua? nōne si bene egeris recipies? sin autem male, statim in foribus peccatū tuum aderit, sed sub te erit appetit⁹ tuus & tu dominaberis illius. Quid est in foribus adesse peccatum aliud, quam quod unū quenque sua mordet cōscientia, & urget delinquentem? sicut & ad huiusmodi cōfessionem Deus ipse alliciebat post perpetratum iam homicidium, quando dixit, Vbi est Abel frater tuus? verum ille noluit fateri delictum negans etiam, atque ibi iniquius fecit patre suo, ideo increpauit eum dominus acriter quod confiteri renueret. Semper itaq; necessaria fuit hæc interna confessio, eaq; sæpe ut debet recubet homo, præcipue vero dominicis festisque diebus, reculendo quibus in rebus offenderit Deum, habeatq; tunc propositum etiam sacramentalem confessionem faciendi tempore ab ecclesiâ constituto, extende ut placet.

2 Atqui in lege Mosaica non parum accessiois factum est in confessione, quoniam præter illam internā confessionem cordis, quæ fuit in lege naturæ, triplicem adhuc inuenias confessionem in lege scripta: prima erat generalis, quam sacerdos faciebat pro omnibus peccatis totius populi Israel, eam præcepit dominus in Leuit. postquam emundauerit sanctuarium & tabernaculum & altare, tunc offerat hircum viuentem, & posita vtraque manu super caput ei⁹, confiteatur omnes iniquitates filiorum Israel & uniuersa delicta atque peccata eorum, quæ imprecans capiti eius, emittet illum per hominem paratum in desertum: fecit hanc confessionem Neemias in ciuitate Zusis dicens, **Neem. 2.** Quæso domine Deus cœli fortis magne atque terribilis, qui custodis patrum & misericordiā cum iis qui te diligunt & custodiunt mandata tua, fiant aures tuæ auscultantes & oculi tui aperti, ut audias orationem serui tui quam ego oro coram te hodie, die ac nocte pro filiis Israel seruis tuis, & confiteor pro peccatis filiorum Israel, quibus peccauerunt tibi. Et ego & domus patris mei peccauimus, vanitate seducti sumus, & nō custodiimus mandatum tuum & ceremonias & iudicia quæ præcepisti: sic Daniel quoque ter orauit in die apertis fenestris versus Hierusalem, flexisque genibus confessus est peccata sua, similiter & leuitæ. Altera porro confessio Mosaica non verbis fiebat, sed ipso facto exhibebatur, instituerat enim dominus sacrificia distincta pro diuersis generibus peccatorum, ut si quis peccasset ex ignorantia, si quis periuriū, **Leuit. 4. 5. 6.**

Num. 5. furtum, rapinā aut simile quid designasset: iam quā aliquis
 Leui. 13. sacrificium faceret & offerret, statim deprehendebat sacer
 14. dos cui generi peccatorum esset obnoxius: vnde August. ait
 quia oblatio sacrificiorum ipsa fuerit confessio peccato-
 rum. Tertia confessio typica erat & fiebat in leprosis, qui
 quatuor habebant signa lepræ, in capillis, in cute, vestitu &
 in domo, quæ figuræ erant huius lepræ quā ex peccatis con-
 trahit anima: fit autem & peccatum quatuor modis, cogita-
 tione, ore, facto, & consuetudine, sed de iis mox plura.

Confes-
 sio Euan-
 gel.
 3 In tertia porro lege Euangelica quæ lex gratiæ est,
 instituit nobis dominus Iesus confessionem sacramentalem
 oris, quæ fieri debet sacerdoti cum enumeratione omnium
 peccatorum, sicuti deinceps probabimus: fuit autē vt nunc
 quidem apparet, confessio in lege naturæ in corde: sub lege
 Mosaiica in corde & opere: nunc vero in lege Euangelica
 Deut. 8. in corde ore & opere. Ita nimirum verissimum est quod
 Dei perfecta sint opera in ordine, siquidē & diuina sapien-
 tia in opere ordinate procedit a minori ad maius, ab imper-
 fectiorib. ad perfectiora. In sacrificiorū genere satis patet,
 ecce enim in lege naturæ admodum leue erat sacrificium,
 quoniam quod cuique inspirabat Deus id ipsum offerebat,
 Genes. 4. vt Abel ex agnis, Cain de fructibus terræ, sed in lege Mosai-
 ca exactius multo ritus quoq; sacrificiorum sunt expressi,
 vnde fierent, quibusque tēporibus & qua forma. Nunc ve-
 ro in lege gratiæ, superuenit oblatio longe perfectissima sa-
 cratissimi corporis Christi, vsque adeo creuit sacrificium a
 fructibus Cain & agnis Abel vsq; ad filiū dei. Non diuer-
 Heb. 9. sum est & de baptismo, multis enim baptismatibus uteban-
 Leui. 13. tur Iudæi in veteri lege, sicut Paulus testatur, sed iis omnib.
 15. Heb. 9. accessit baptismus Iohannis non paulo perfectior, tandem
 perfectissimus omnium datus est baptismus Christi, in quo
 renascimur spūaliter ex aqua & spū, efficimurq; filii Dei.
 Ita & prophetia iam inde a priscis temporibus creuit vsq;
 Iohan. 3. ad Iohannē qui prophetarum maximus, agnum quoq; Dei
 digito demonstrauit. Nemini igitur mirum fieri debet eodē
 Iohan. 1. etiam modo creuisse cōfessionem, ita vt in perfectissima le-
 ge sit & confessio perfectissima. decebat enim in regno veri-
 tatis peccatum perfecte manifestaretur, siquidem in nulla
 alia lege lux veritatis fuit splendidior quā in hac Euangeli-
 ca, dicente Iohāne, lex per Moysen data est, gratia & veri-
 Iohan. 1. tas per Iesum Christum facta est: concordat illud Pauli, o-
 Ephes. 1. mnia quæ arguūtur a lumine, manifestantur. Rationē huius

videre facilimū est, prius enim quā veniret Messias Chris-
 stus mediator Dei & hominum, nulla adhuc perfecta erat
 reconciliatio pctōris cum Deo, vnde neque mirum est, non
 fuisse tunc aliquam perfectā confessionem, sed de iis plura
 differemus infra. Ideoq; sicut Iohannes baptista viam do-
 mino preparauit in baptismo & doctrina, ita etiā in pœni-
 tentia, quomā hoc est quod Iohannes perhibet homines ba-
 Mat. 3. ptizatos esse in Iordane a Iohanne & confessos pctā sua: ea
 enim confessio non tātum fuit in corde, quia sic quid pro-
 fuisse exire in desertū ad Iohannem? s. quoq; Antonius re-
 fert quosdā ex Iudæis doctores asserere, qui inuenerint ali-
 quando sacerdotem de tribu Leui, tunc etiā oris confessio-
 nem faciunt ante mortem. Et quod Iudæi huiusmodi con-
 Rici^o de-
 fessionem oris vsurparint etiam in veteri testamento, testa-
 præce-
 tur Paulus Ricus super illud Numeri, confitebantur pec-
 ptis.
 catum suum, allegat ad hoc librum Iudaicum. Num. 6.

4. Caterum propter scripta doctorum, vt ea quoque Pœnitē-
 melius intelligantur, admonendi estis in primitiua ecclesia tri-
 triplex pœnitentiam fuisse in vsu, solennem, publicam & plex.
 priuatam. Solēnis pœnitentia imponebatur in grauissimis
 & manifestis delictis: eam cogebatur quis facere longo
 admodum tempore in summa abstinentia, & durabat in-
 12. q. 2. terdum ad tres annos, atque a solo poterat absolui episco-
 de viro.
 positi Nicolai papa scribit euenisse Rodolpho episco-
 po Argentoracen. eo quod propriam occiderat matrem: C. in ca.
 in concilio quoque Agathensi ad longum declaratur quo-
 dist. 1. modo in hac pœnitentia debeant omnia seruari: ea cum re-
 frigescante hominum charitate simul elanguit. Pœnitentia
 33. q. 2. hæc non erat reiterabilis, sicuti docet Origenes & Augusti-
 latorem.
 nus ad Macedonium. deinde nulli imponebatur presbyte-
 ro, imo si quis hanc aliquādo fecerat iam idoneus non erat
 Hom. 15. ad sacerdotium, vt Sirius Papa, Leo quoque & nonnulla cō-
 Leuit.
 cilia statuerunt. Multa dici possent de rigore & seuerita-
 te, Christianæ disciplinæ quæ in veteri quondam seruaba-
 Solennis
 tur ecclesia, & quō potuerit ea etiam inter Laicos seruari, pœnit.
 vt merito debeam^o exhorrescere teporē, imo & frigus istud
 immēsum super nostris peccatis, pro quibus nihil sustinere
 possimus, hinc fit quod quum ipsi nullā in nos suscipiamus
 pœnitentiam, tot nobis vndique plagas & infirmitates im-
 mittit Deus, vt sit verum quod sæpe induximus ex Paulo, si 2. Co 11.
 nos diiudicemus, non iudicemur. Secundum pœni- Publica
 tentiæ genus publicum dicebatur, fiebatq; in conspectu to- pœnit.

Privata
pœnit.

Homil.
2. super
Psal. 37.

tius ecclesiæ, propter aliquod enorme peccatum, sicut etiã
num homines in grauibus casibus detenti vt homicidæ, in-
cendiorum autores, meretrices & cætera. ad pœnitentia
rios remittuntur, & in ecclesiis cathedralibus coguntur a-
gere pœnitentiam die cœnæ domini, vbi providere decet
confessorem, ne pro peccatis occultis alicui pœnitentiam
iniungat publicam, sed publicis tantum delictis & gravita-
ti illorum. Pœnitentia tertia privata ea est quæ priva-
tim fit sacerdoti, a quo & cõfitemens absoluitur. Atq; hic præ-
terire non possum Lutheri errorẽ, qui alicubi ratus est olim
in ecclesiastico vsu non fuisse cõfessionem hanc privatam,
& occultam absolutionem, sed omnem tum cõfessionem
tum absolutionem factam esse publice & manifeste. Verũ
hoc errore non vacat, qui quidem ex ignorantia provenit
consuetudinum & cæremoniarum primitiæ ecclesiæ, si-
quidem a pœnitentia privata demum veniebat aliquis con-
fitemens ad illam publicam sicut adhuc est in vsu, & manife-
ste testatur Origenes, qui temporibus martyrum vixit, is e-
nim super hæc verba Psalmi, iniquitatem meã ipse pronun-
cio, pronunciationem, inquit, iniquitatis, id est cõfessionẽ
peccati frequenter diximus. Vide ergo quid nos edocet scri-
ptura diuina, quia oportet peccatum nõ celare intrinsecus,
fortassis enim sicut ii qui habent intus inclusam escam indi-
gestam aut abundantiam humoris vel phlegmatis stoma-
cho grauitè infestam, si vomuerint, releuantur: Ita etiam ii
qui peccauerunt siquidẽ occultant & retinent intra se pec-
catum, intrinsecus vrgentur & propemodum suffocantur
a phlegmate vel humore peccati: si autem ipse sui accusator
fiat, dum accusat seipsum & confitetur, simul euomit deli-
ctum atque omnem morbi digerit causam: tantũmodo cir-
cumspecte diligentiũs, cui debeas confiteri peccatum tuum,
proba prius medicum, cui debeas languoris causam expo-
nere, qui sciat infirmari cum infirmante, flere cũ flente, qui
condolendi ac compatiendi nouerit disciplinam, vt ita de-
mum si quid ille dixerit qui se prius eruditum medicum o-
stenderit & misericordem: si quid consilii dederit, facias &
exequaris. Si intellexerit & præviderit talem esse languo-
rem tuum, qui in cõsentu totius ecclesiæ exponi debeat &
curari, ex quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu
ipse facile sanari. Multa hoc deliberatione & satis peritili-
us medici consilio procurandum est. Verba hæc diligen-
ter cõsiderate charissimi, & agnoscite vsum ecclesiæ an-

tiquissimum, temporibus apostolorum proximum, siquidẽ
hic ille Origenes ante mille & trecentos annos vixit, atque
is docet non Deo tantum esse confitendum, sed homini pru-
denti & perito: neque id in communi tantum, sed oportet
singillatim morbi causam detegere. Atque ea iam con-
fessio est privata, vbi demum pro confessoris consilio insti-
tuti debet confessio publica, præmissa tamen deliberatione.
At Lutherus illotis simul manibus & pedibus irruit, volens
adigere omnes ad cõfessionem publicam, quum ipse in-
terim nec privatim nec publice confiteatur. Pii autem
homines & obediens filii sanctæ matris ecclesiæ pœnã sua
humiliter & integre confitentur, vnde misericordiam con-
sequantur & gratiam inueniant in hac vita, in futura au-
tem gloriam sempiternam, vtranque nobis largiri digne-
tur qui est in secula benedictus. Amen.

HOMILIA XLII DE CONFES- sione sacramentali, quomodo ea ipsa sit in sacris literis fundata.

Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacobi. 5.

Imulatq; ab initio diximus, fratres charissimi, tres
5 esse pœnitentiæ partes, cõtritionem, cõfessionem,
& satisfactionem: de contritione iam interna dixi
mus quomodo confitemens concipere debeat odium peccati
commisi, quo offendit Deum, neque propositũ habeat pec-
candi, siquidem omne impedimentum gratiæ diuinæ opor-
tet hominem pœnitentem deponere simul & occasionem
peccandi: de cõfessione quoque varios indicauimus vsus,
quibus iam partim semotis de privata tantum cõfessione
animus est differere: & quauis Neochristiani atque qui
eorum adherent se cœ turpiter & ridicule eam vocant au-
ricularẽ ac pharisaicam, nos tamen in honorem sacra-
menti & spiritus sancti pro decoro atque dignitate illam
appellabimus catholicam & Christianam. Quia autẽ hæc
ab hostibus ecclesiæ magis impugnatur, eo quod non latet
omnis probitatis & virtutis inimicum diabolus, quantum
damni sibi ab hac cõfessione accedat, instituti nunc nostri
est ex scripturis byblicis eam confirmare.

1 Primum itaq; omnium ex iure diuino institutam
gggg iii

Cōfessio & vsurpatam esse in ecclesia confessionem, imo & ab ipso probatur iure diuino. Ioh. 20. **Cōfessio** & vsurpatam esse in ecclesia confessionem, imo & ab ipso Christo præsriptam, ex eo constat quod ille penitentia sacramentum ordinauit in die sancto pasche, quando apparuit discipulis, & exufflando dixit ad illos, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt. Ecce quomodo Christus Apostolis suis eorumque successoribus potestatem dedit remittendi peccata atque retinendi, neutrum autem facere potest sacerdos, si nesciat ante rationem delicti, nisi enim confitens ipse singula ostendat peccata, quo pacto discernere poterit sacerdos inter ea quae remittenda sunt aut referuanda? proinde pulcherrime locum hunc excussit beatus Augustinus, dicens, Agite penitentiam qualis agitur in Ecclesia, vt orat pro vobis Ecclesia, nemo dicat sibi in occulto ago, apud deum ago, nouit deus qui mihi ignoscit quae in corde ago. Ergo sine causa dictum est, quae solueris in terra erunt & soluta in caelo: ergo sine causa clauis datae sunt Ecclesiae dei, frustamus Euangelium Dei, frustamus verbum Christi: promittimus vobis quod ille negat, nonne vos decipimus? Confirmat idem Gregorius, qui ait dominum summi iudicii sacerdotibus esse commissum, qui loco dei quibusdam peccata retinent, aliis remittunt. Ratio haec multis inducitur tomo. 2. cum plarisque aliis ad penitentiam pertinentibus quae hic breuitatis studio reticemus. Vniuersum solum admonendi estis, vt recogitatis quam praecclare a Christo promissae sint clauis, & quanta cum maiestate traditae, primum enim eas promissit ille Petro, inquit, Ego dico tibi, tu es Petrus & super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & portae inferi non praeualebunt aduersus eam, Tibi dabo clauis regni caelorum, quaecumque ligaueris super terram, erunt ligatae & in caelis, & quaecumque solueris super terram, erunt soluta & in caelis. Ecce quam magnificis verbis clauis illarum potestatem promissit Petro, dicens, Ego quem tu profiteris filium Dei, dico tibi, Ego inquam qui sum veritas ipsa, nec possum fallere, dico tibi, ne quid ergo dubites, tu es Petrus, super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, eam ego defendam ab omni insultu etiam infernali atque in hanc structuram trado, eam tibi munus praecclarum & illustre, clauis regni caelorum, quibus fretus claudere possis & referare hic in terris, quae sic rata futura sunt in caelis. Et quantum tam exacte dominus clauis promissit Petro, admiratione tamen inuehit, quod eas ille denuo deinde omnibus est pollicitus Apostolis, Summum autem est quod hic mirari occurrit, dominum tanta cum maiestate

state clauis tradidisse Apostolis in die Pasche post sua gloriosissimam resurrectionem, quando exufflando dixit ad illos, Accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata Ioh. 20. ta: vt praemonstraret quantum donum esset eis collaturus, prius exufflauit in eos, & inde tradidit spiritum sanctum spiritu oris sui. Quapropter haec ipsa clauis potestas magnus vtique & preciosissimus est ecclesiae thesaurus.

2. Neque vero parum roboris & confirmationis accedit confessioni ex eo quod inquit in canonica sua Iacobus confitemini alterutrum peccata vestra, & orate pro inuicem vt saluemini. Quibus ille verbis principio confessionem praeci Iacobus, 5. pit loco dei, addit cui sit confitendum, non soli vtique deo, vt isti volunt, non angelis, sed vult hominem homini confiteri: & quantum exacte personam non exprimit apostolus, tamen ex euangelio satis constat, cuiam tradiderit dominus potestatem clauium. Subiungit etiam sanctamque Christianorum consuetudinem, vt confessor & confitens pro inuicem orent, sicut id ipsum boni sacerdotes in continuo habent vsu, vt peracta confessione alter alteri dicat, Oremus pro inuicem. Reperias etiam multos pios & deuotos confessores, qui iuxta hanc doctrinam Apostoli sedulo orant pro iis quorum aliquando confessionem audierunt. Et quantum Lutherus & Oecolampadius haec Iacobi verba referunt ad confessionem fraternam, quum alter alteri mutua fretus amicitia, peccatum suum manifestat, consilium ab eo petes & consolationem, tam in laicis quam sacerdotibus, hoc tamen fingit vterque ex proprio animo, citra scripturarum testimonium, praeter rationem, quare nihil fidei dandum est istiusmodi somniis. Magis admirandus est Ambrosius, qui a spiritu sancto edoctus & illuminatus dicit libr. 1. de penitentia cap. 2. dominus parius & soluendi esse voluit & ligandi, quod vtrunque pari conditione permisit. Et inde, ius hoc solis permisum est sacerdotibus, recte igitur vendicat ecclesia, quae veros sacerdotes habet. Plane itaque anile deliramentum est quod Verbanus Rieger & quidam alii scioli disputatores confessorem suum iactant alterutrum, & ad laicos quoque referunt, dummodo potestatem hanc etiam mulierculis tribuerent, nam & illae vt sunt procaces & petulantes, illa sibi autoritate facile arrogaret vt liceret eis audire confessionem. Lubens hic obmitto quod quidam doctores aiunt Iacobum hic praescripisse confessionem, non dico instituisse, quoniam solus Christus Euangelica instituit sacramenta, 9999 iiii

Ambro.

sed hoc volo, quod Iacobus tanquam vnus ex Apostolis Christi confessionem in poenitentia a Christo institutam promulgauit & adnunciavit vniuersæ Ecclesiæ. Ponderat ergo hic doctores illud, quod ea quæ simul vno contextu denunciantur, æqualiter ligant: iam vero Apostolus vno perpetuo textu extremam vnctionem coniungit cum confessione: itaque sicut vnctionem præcepit, ita pariter intelligendum est eum præcepisse confessionem peccatori illi.

Chryso. qui sperat iustificationem, iuxta illud Chrysostomi, non potest quisquam gratiam dei accipere, nisi purgatus fuerit per confessionem ab omni peccato.

3 Præterea si latius euoluamus sacras literas, videbitur confessioni Ecclesiasticæ suffragari etiam illud quod Lucas habet in Act. Apostolorum, quoniam prædicante Paulo Ephesius, multi venerunt confitentes & adnunciantes facta sua, confessionem hanc Cyprianus & Gregorius, non aliam intelligunt nisi hanc ipsam qua vitur Ecclesia, id ita esse testatur ideoma linguæ Græcæ in qua Lucam scripsisse certum est. ibi enim legitur *ἔξομολόγησαν* quod nobis sonat confitentes, sicut & *ἔξομολόγησις* confessio nem, vt affirmant etiam doctores Latini Cyprianus & Tertullianus. Atque id ipsum præcedentia simul & sequentia verba confirmant, siquidem ibi Lucas ait timorem irruisse super omnes, ipsosque laudasse nomen Iesu: nos autem iam ante in quadam homilia docuimus timorem initium poenitentiae, vnde collectu facile est, quod & timor eos compulerit ad poenitentiam. Accedit huic sensui testimonium & ex verbis sequentibus quum dicit Lucas, Multi ex eis qui fuerant curiosi sectati, contulerunt libros & combusserunt eos coram omnibus, edocti vti que id ipsum in confessione vbi confessor peccatorem non absoluit, nisi istiusmodi velut instrumenta & vniuersam peccati abiciat proximam occasionem, quapropter bonum illud fuit veræ poenitentiae signum quod libros magicos exusserunt. In eius rei confirmationem & adprobationem habuerunt illi exemplum prænum, nam & Iudæi egressi sunt in desertum ad Iohannem, & baptizabantur ab eo in Iordane flumine cõfiteates peccata sua, inquit Beda, exemplum confitendi peccata ac meliorem vitam promittendi datur ei qui baptismum accipere desiderat, sicut & prædicante Paulo in Epheso multi credentium veniebant confitentes & adnunciantes actus

Chryso.

Act. 19
Cyprianus.

Act. 19.

Marci. 1

suos, quatenus abdicata vita veteri, renouari mererentur in Christo. Id omne confirmat & Chrysostomus in quibus, Tempus confessionis incumbit iis quoque, qui baptismum consequuti sunt. Aliis quidem, vt post patentia criminum vulnera poenitentia interueniente curentur, & ad sacra mysteria redire mereantur. Aliis vero vt eam quam post lauerum cælesti conceperant maculam diluentes, ad dominicam mensam munda iam conscientia securaque conueniant. Hæc tamen confessio sic in Ecclesia vsurpata, sacramentalis non fuit in veteri testamento, quia Christus nondum dederat hominibus clauces cæli, & insuper adhuc multa habemus quæ nobis confessionem repræsentarunt, vt ea etiam prophetis non omnino fuerit incognita, quod vt paucis absoluamus, constat vti que sacerdotium Mosaicum typum fuisse huius nostri Euangelici, sicut ergo antiquus sacerdos iudicium habebat discernendi lepram carnalem, ita sacerdos Euangelicus cognitionem habet lepræ spiritualis quam contrahit anima. id ideo præcepit dominus illi quem iam mundauerat a lepra, vt abiens ostenderet se sacerdoti idem quoque iniunxit aliis decem, non tamen hoc eo dico quod adfirmem Christum hic instituisse confessionem vel etiam præcepisse, sed quia antiquus sacerdos typum gessit huius noui operæ precium est vt spiritualis hic sacerdos & Euangelicus spiritualiter dignoscatur & iudicet, quod ille antiquus iudicauit corporaliter, lepra autem spiritualis quid aliud nisi peccatum est? Confessio quoque ista vocalis in Iosue demonstratur, quando enim Achor in furto deprehensus fuit expugnata iam ciuitate Hiericho, vrgebatur ad faciendam huiusmodi vocalem confessionem, dicente ad eum Iosue, da gloriam deo, & confitere atque indica mihi quid feceris ne abscondas, quilibet enim peccator dum peccati sui miseriam manifestat atque deplorat, vt deus sua bonitate auferat illud, tunc sane misericordiam eius constitetur & dat gloriam deo. Longum nimis foret ostendere quomodo propheta veteris testamenti in spiritu cognouerint hanc confessionem, & tamen ex multis pauca proponemus. Ita enim ait Esa. Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor, reduc me in memoriã & in dicemur simul: narra si quid habes vt iustificeris, facit nimirum hoc quilibet peccator dum confitetur, vnde & iustificatur & dimittuntur ei peccata sua. Sapiens quoque, non di-

Hom. 10
super
Math.Confessio
figuratur
in
veteri
testamento.
1. Co. 10
Leuit. 13.Matthæ 8
Luc. 17.

Iosue. 7.

Esa. 43.

Prou. 27

- uerfum sentit, quū ait, diligenter agnosce vultum pecora
Prou. 13 tui, gregesq; tuos considera, ibi sic habet glossa, pastor Ec-
 clesie dicitur, diligenter adhibe curā eis quibus te præesse
 contigerit, agnosce animos actusq; singulorū, si quid vitii
 in eis inueneris, citius castigare memēto. Et inde, qui abscō
 dit, inquit, scelera sua, non dirigitur: qui autē confessus fue-
 rit & reliquerit ea, misericordiam consequetur & inueniet
Eccle. 4. gratiam. Et alius iterum Sapiens, dicit non confundaris cō-
 fiteri peccata tua, quanuis ibidem docetur etiam nō cuius
 esse confitendum, quum dicitur, ne subiicias te omni homi-
 ni pro peccato. Dauid quoq; pulchre exclamat, Dixi, hoc
Psal. 31. est, in animo meo mihi proposui, confitebor aduersum me
 iniustitiam meam domino, & tu remisisti impietatem pec-
 cati mei: cōfiteretur ille hoc de homicidio suo pariter & ad-
Psal. 50. ulterio, dicens, iniquitatē meam ego cognosco & peccatū
2. Re. 12 meū contra me est semper. Ad Nathan quoq; prophetam
 confessus est, peccaui, inquit, in dominum. Et Sapiēs ait,
Eccle. 17. Ante mortem confitere, a mortuo quasi nihil perit confes-
 sio: confiteberis viuens, quoniam magna misericordia do-
 mini, & propiciatio illius conuentibus ad se, de filiis quo-
 q; Israel graui peccatorum mole onustis ait dominus deus,
Leui. 26 si aliqui remanserint, tabescunt in iniquitatibus suis in ter-
 ra inimicorum suorum, donec confiteatur iniquitates suas
Iob. 10. & malorum suorum recordentur, hoc est quod inquit Iob,
 Dimittam aduersum me eloquium meum. & Salomon, ius-
Prou. 13. tus principio est accusator sui. Hæc non eo induxi quasi
 confessio Euangelica fuisset in veteri testamento præcepta,
 sed ideo vt antea proposui, quia semper fuerit bona & salu-
Iob. 15. taris, interdū quoq; in veteri testamento usurpata, & a pro-
 phetis in spiritu præuisa atq; cognita, iuxta illud Iob Sapit
 tes confitentur & non abscondunt patres suos scilicet spirituales
 sacerdotes. Extende quemcūq; locum & accommoda pro
 conditione auditoris, Galat. lib. 8. c. 8. & lib. 10. c. 3. multa
 ex Hebræis adfert pro confessione etiam homini faciēda.
Hunna. Nota autē quod vltimo iuducit ex li. **NDP** dixit Rabi Hunna.
 Omnis qui transgressione transgressus est, necesse est singul-
 latim exprimat peccatum Coronidis loco audiamus quid
 Iohannes dilectus Christi discipulus dicat de confessione,
 si confiteamur peccata nostra, fidelis est & iustus vt remit-
 tat nobis peccata nostra, & emundet nos ab omni iniquita-
 te. Quilibet ergo peccator festinet confiteri peccata sua, vt
1. Iob. 1 inde remissionem illorum consequatur & absolutionem,

gratiam quoque impetret coram domino, & post hanc vi-
 tam æternæ gaudia vitæ. Amen.

HOMILIA QUADRAGESIMA.

tertia, de testimoniis sanctorum patrum,
 quod semper cōfessio fuerit in ecclesia.
 Confitemini alterutrum peccata vestra.

Iacob. quinto.

Quando in superioribus docuimus ex scripturis bi-
 blicis Euangelicam hanc confessionem necessariā
 esse omnibus qui vere cupiant agere pœnitentiam,

perspicuū autem est quomodo aduer sarni fidei & ecclesie
 falsis glossematis, & intelligentia peruersa corrumpere co-
 nantur, reliquum est auxiliante dei gratia ostendere, quo-
 modo ille quē docuimus scripturarū sensus integer sit &
 veri solidus, spiritui sancto, a quo omnis scriptura proma-
 nat, conformis, ex eo fundamento quod & in iure usurpa-
 ri solet, quod consuetudo optima sit legum interpretata cō-
 stans ecclesie consuetudo obtinuit, vt hic scripturarū intel-
 lectus sit verus, atq; ab omnibus sanctissimis doctissimisq;
 patribus velut vno ore cōfirmatus, quæ quomodo non sa-
 tisfaciant obsecro cuiq; quē nō Luciferiana obsedit super-
 bia, vt sic eiusmodi cōfessione vocali se totū deo aperiat co-
 rā sacerdote? Et quanuis hæc omnia prolixè per nos sunt
 tractata lib. 2. de pœnitentia, tamen ne huic loco non nihil
 deesse videatur, ex multis optima delegimus, & his plura
 adiunximus quæ iis erant obmissa.

1 Primusq; hic nobis testis adest B. Aug. dicēs, confitere
 quæcūq; fecisti, quæ in verbo, quæ in opere, quæ in nocte,
 quæ in die, cōfiteri in tempore oportuno, & in die salutis
 recipies cœlestē thesaurū. Alibi quoq; sic ait, cognosce te
 infirmū, cognosce te hominē, cognosce te pœtōrē, apparet
 in cōfessione tua macula cordis tui, & pertinebis ad gregē
 Christi, quia cōfessio pœtōrū inuitat medicū ad sanādum.
 Idē in lib. de pœnitētia in hæc verba loquitur, qui cōfiteri
 vult pœtā vt inueniat gratiā, quærat sacerdotē scietem liga-
 re & soluere, ne quū negligēs circa se extiterit, negligatur
 ab illo qui eū misericorditer monet & petit. Leo etiā hoc
 docet inquit, Sufficit cōfessio quæ primū deo offertur, de-
 dit sacerdoti, qui pro delictis pœnitentiū precator acce-
 dit, tūc enim plures poterūt ad pœnitentiā prouocari, si
 populi auribus non publicetur conscientia confitentis.

Cōfessio
 probatur
 ex patri-
 bus.

August.

De ver.
 domini

De pœni-
 tentia.

quia sicut publica noxa publico eget remedio, ita occulta secreta confessione & occulta satisfactione purgantur. In eadem quoque sententia est B. Grego. quum dicit, non vult deus vlcisci malitiã, qui cõsiteri delicta suadet: optat dissolui confitẽtes, ne cõtumaces punire cogatur: quotidie Christi euangelium clementer vocat confessionem tyranni, ex puro corde desiderat & cuncta quæ delinquimus clementer relaxat. Nõ abluat hinc quod ait Beda, conueniens est vt nos qui peccando deo contumaces fuimus peccando supplices sacerdotibus & ministris ei⁹ simus, & homo qui ad gratiam conseruandam mediatore eguit, iam eã nisi per mediatorem habere non possit (induc tu adhortationem & applicationem cuiuslibet autoritatis, non est necesse vt omnia tibi digeram in minutias, adhibe & tu ingenium tuũ secundum exigentiam materiæ & auditorum)

2 Sed horret aliquis & formidat confiteri quod cõmisit, ideoq; plura requirit testimonia, ea requirat is ex lib. 2. de penitentia, & tamen audiat interim Augustinum sic dicentem, Sunt quidam qui sufficere sibi ad salutem autumant, si soli deo, cui nihil est occultum, quem nullius conscientia latet, sua confiteatur crimina. nolunt enim aut erubescunt, siue dedignantur se ostendere sacerdotibus, quos tamen inter lepram & lepram discernere per legislatorem constituit dominus. Sed nolo vt illa decipiaris opinione, quatenus confundaris confiteri coram domini vicario, ut abscens præ rubore vel ceruicofus præ indignatione. Nam ipsius humiliter subeundum est iudicium, quem dominus non dedignatur sibi vicarium. Ergo ad te venire roges sacerdotem, & fac ipsum conscientiarum tuarũ penitus participem: non te seducat superbientium illa superstitio, quæ in vísitando confirmat, quia saluat sacerdote inconstituto ad deum peccatorum confessio. Inducit super hæc locum Iacobi, confitemini alterutrum peccata vestra. Et adhuc prophano & blasphemio ore audebũt Neochristiani oblatrare aduersus tam apertissimum de cõfessione testimonium, sicut obseruatum etiam fuit temporibus Augustini. Insuper Chrysostrmus quoque de baptismo Iohannis differens multa habet de confessione, & inter cætera dicit, quia ipsum erubescere pœna est grauis, ideo iubet nos deo confiteri peccata nostra, vt verecundiam patiamur pro peccatis nam & hoc ipsum pars iudicii est. Sed & Hieronymus id ipsum apertissime testatur, adeo vt mihi mirum fiat quomo

do tam temerarii esse queant isti qui præsumunt re certissimam infringere. ita enim inquit Hieronymus si quem serpens diabolus occulte momorderit, & nullo conscio eum peccati veneno infecerit: si tacuerit qui percussus est & nõ egerit penitentiã, nec vulnus suum fratri & magistro cõfiteri voluerit, magister qui habet linguam ad curãdum, facile ei prodesse non poterit: si enim erubescat ægrotus vulnus suum medico confiteri, quod ignorat medicina, non curat. Quid habet quod hic obganniat Neochristianus, num illud quod a serpente demofusus non sitimo si dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos seducim⁹, & veritas in nobis non est. Atque adhuc ad magistrum venire contẽnunt, ideoque ægrotabunt perpetuo, Deus modo eis mentem aliquando dei meliorem, vt agnoscant quæ commiserunt.

3 Dies hic citius deficeret quam omnes sanctorum patrum de confessione sententiã liceret commemorare, & tamen non decet omnes quæ supersunt obmittere. venio ergo ad Orig. (quanuis alii allegant Cyrillum, sed falluntur Lib. 3: titulo) is sic inquit Est aliquod in hoc mirabile secretum super quod iubet pronunciare secretum. etenim cuiusvis generis pronuntianda sunt & in publicum proferenda cuncta quæ gerimus, si in occulto gerimus, si quid in sermone solo, vel etiam intra cogitationum secreta commisimus, cuncta necesse est publicari, cuncta proferri, proferri autem a nobis aut ab illo, qui & accusator peccati est & inceptor. En quomodo proferri omnia oportet, neque satis est idolo ligneo confiteri: siquidem Origenes temporibus apostolorũ proximus, non ignorauit confessionem quoque ab apostolis promanasse. Volens prætermitto Basilium qui tamen Basil. ex veteribus manifestissime asseruit confessionem, tamen quia nimium immorari non licet, ideo accedo ad Cyprianum martyrem illum longe celeberrimum, qui quum sæpe Cypr. meminisset confessionis, sua etiam propria & Græca appellatione exomologesin vocans, tum vero de ea præclare loquitur sermone 5. de lapsis, vbi loquens de iis qui solo animo & cogitatione a fide fuerant lapsi sic dicit, Hi quanuis nullo sacrificii aut libelli facinore sunt constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitarunt, hoc ipsum apud sacerdotes dei dolenter & simpliciter cõfiteantur, exomologesin conscientie suæ faciant, animi sui pondus exponant, salutarem medelã paruis licet & modicis vulneribus exqui-

rant. Et inde, confiteantur singuli quæso vos fratres delictum suum, dum adhuc qui deliquit in seculo est, dum admitti confessio eius potest, dum satisfactio & remissio facta per sacerdotes, apud dominum grata est. Verba hæc Cypriani sibi quisque credat esse dicta, modo nolit peccatis suis confessione carere æternam sibi accedere damnationem. Ex innumera doctorum, quos in libro de penitentia induxi pro confessione, turba, lubet solum adhuc autoritate & verbis Diony. uti. f. Dionysii qui discipulus fuit Pauli apostoli, quo plus si dei tribuitur illi a doctoribus omnibus, & tertium creditur eum, quicquid scripsit, id omne ab apostolis & discipulis Christi vidisse, aut certe ex Paulo audivisse, hic sane ad Demophylum sic inquit, Tu vero ut literæ tuæ indicant, prociidentem sacerdoti impium (ut ais) atque peccatorem, nescio quo pacto contra disciplinam ordinem altaris cæcæ abiecit: quam ille quidem verecunde, quod oportuit fateretur se ad peccatorum remedia querenda venisse: neque exhorruisti insuper & sacerdotem optimum lacerare conuitisti, miserabilè eum dicens, qui penitentem atque impium iustificasset. Ecce quomodo temporibus apostolorum moris fuit, ut is qui confiteri volebat prociideret & procumberet ad genua coram sacerdote. Vbi observandum est insolentem istum monachum Demophylum aduersus disciplinam ecclesiasticam nimium appropinquasse ad confidentem, unde satis liquet illum tacite fuisse confessum. Atque in hunc etiam diem curandum est ne nimis prope ad alicuius confessionem accedatur. Præterea notatu dignum est quod etiam apostolorum temporibus sacerdos confidentem iustificauit, hoc est quod potestate clauium absoluit eum, quapropter nemo Christianus quam magni facit animæ suæ salutem, tam omnino non vilipendere aut contemnere debet confessionem.

4 Quid igitur aliud hinc necessario sequitur, nisi quod cuique Christiano huiusmodi occulta & sacramentalis confessio coram sacerdote est faciendâ, semperque habitâ sicut in usu ecclesiæ. Ut autem aliquanto diutius hic in morem, supersunt aliquot errores confutandi quos Lutherus proposuit priusquam totus in hæresis esset demersus, vniuersam semel abolens confessionem, docuit enim principio peccata venialia nullo modo esse confitenda. Erroneum hoc est & Christiano homine indignum: quis enim nemo tenetur peccata confiteri venialia, id tamē facere nemini prohibitum est: imo si quis faciat, male non facit, sed vili-

ter & e re atque salute animæ suæ, maxime si confiteatur communiora & quæ melius nouit, quoniam peccata venialia hominē velut dirigunt & præparant ad peccatum mortale. id facilius præuenies, si illa frequentius confitearis: siquidem qui spineta vitat, rotam quoque, syluam melius effugiet, vnde & Augustinus ait, Illa peccata quæ quauis parua, humana tamen fragilitati crebra subrepuunt, quasi collecta contra nos fuerint, ita nos grauabunt & opprimēt, sicut vnum aliquod graue delictum (intellige hoc dispositiue, vel quod nimis placeat, aut inducat contemptum, iuxta illud August. Dist. 25. nullum peccatum est adeo veniale, quin fiat mortale dum placet) quumque peccata etiam venialia multum sint periculosa & grauer offendētia, quid vetat quo minus aliquis ea confiteatur, quum tamen clauis sacerdotales non minus imo fortius deleant venialia quam mortalia peccata? accedit quod in commune dixit dominus, cuiusque remiseritis peccata: non discernens inter venialia. Exemplo nobis est ipse Augustinus, qui in libro confessionis suæ multa confitetur venialia peccata. Atque hoc etiam constat, quia quo quis magis est pius bonæque conscientie, eo plus compellitur ad confitenda etiam venialia peccata: similis enim conscientia est, panno alicui lineo, qui si fuerit crassus canabeus, non facile in eo paruos puluisculos conspicies. sin autem sit tenuis albus & subtilis, etiam minutissimum in eo puluerem cernes: sic quoque corda puriora facile labent aliquam agnoscere possunt peccati venialis ex qua appareat eis perturbatus ordo piæ sanctæque conuersationis: sed homo aliquis rudis & crudus mundi sectator non facile comperiet huiusmodi minutula, siquidem tantopere premitur a grauissimis malis, ut leuiuscula ista non animaduertat. Et hoc ipsum sane est quod virgines vestales interdum tam proximam faciunt confessionem, neque ob id veniunt in calūniā rapiendâ, ut a plerisque, dyscolis attentatur, sed quia tenerior rem habent conscientiam in qua etiam venialia deprehendunt peccata, quæ sic per confessionem declinant & extinguunt.

Alius est error Lutheri contententis peccatorem non teneri ut omnia confiteatur etiam mortalia peccata, ait enim fieri non posse ut quis omnia cognoscat mortalia, iuxta illud propheta, delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me. vnde impie docuit iste & ad perniciem animarum, peccata manifesta omnia confitenda esse sacerdoti, reliqua tantum deo, atque sic aliud ex alio deduxit, eo vsque ut iam

Lib. de penitentiæ.

Dist. 25. nis.

Ioh. 20. August.

Psal. 18.

Peccata Neochristiani plane nihil confiteantur. Meminerit autem manifesta confessionis fideique suae, recolat quid sit Christiano homine dignum, fugiat quicquid huiusmodi sapit errorem. nam hoc quidem verum est quod nemo tenetur oblita confiteri peccata, quae post diligentem recogitationem non venerunt alicui in memoriam, sed ibi satis est quod in conclusione reum se profitetur omnium etiam obliatorum peccatorum, quicquid adhuc superest quod quis peccavit in occulto siue cogitatione siue verbis, neque memoria est elapsum, id sane omne tenetur confiteri, iuxta doctrinam & auctoritates sanctorum patrum quas supra induximus. Manifestum enim est quod ait Cyril. cuncta quae gesta sunt quantumvis occulte, siue opere siue sermone aut cogitatione, referenda sunt si nolint in extremo iudicio per diabolum ea referari. Impietas enim est ut inquit Augustinus infidelitatis ab eo qui iustus est & ipsa iustitia dimidiam sperare veniam. Insuper & Hieronymus idem affirmat dicens, Anathema sit a deo dimidiam sperare veniam. Et alibi, manifeste adserit regem Ezechiam ideo a deo tam acriter esse punitum, quod non omnia sua peccata lege sit confessus. Hinc quis non videat quam sit impia Lutheri doctrina quae habet, nos si integre conemur omnia confiteri, nihil aliud facere, nisi quod misericordiae divinae nihil velimus facere reliquum quod nobis dimittat: sibilus hic nimirum est serpentis qui nos seducere nititur, nam etsi omnia confessi fuerimus, haec tamen omnia divinae bonitati & clementiae relinquimus dimittenda: deinde adhuc ultra ea quae fuerimus confessi, satis adhuc superest quod dimittat deus in peccatis oblitis. Praeterea constat dominum ex postulatorem a nobis rationem de quolibet verbo otioso, si quidem iudicet Luc. 19. sustinebimus iustum & rigidum. Quid quod uniuersum illud Lutheri fundamentum nullam est, quia quicquid confitemur, id omne divinae misericordiae relinquimus dimittendum, quod autem non confitemur, divinae iustitiae reseruatur puniendum: ne igitur obsequamur erroribus Lutheri, sed potius spiritui sancto, qui per prophetam aliud nos docuit dicentem, effunde sicut aquam cor tuum ante conspectum domini. Sed & Hieronymus ait, agnosco immensam meam miseriam ideo infinitam dei peto misericordiam. Sequitur inde quomodo euasio Lutheri qua nititur effugere nulla sit, primum enim antequam rem totam in hunc deformem statum perduceret, admodum lente procedebat scri-

bens manifesta tantummodo peccata esse confitenda, quod quum ei exprobraretur, glossam confinxit huiusmodi, quod manifesta peccata non ea vocaret, quae non essent occulta, sed quae certo constant esse peccata, & de quibus dubium non sit. Errorum hunc eo usque perduxit, ut sui iam sectatores nec manifesta confiteatur peccata neque occulta. Ineptum autem & falsum est hoc ipsum Lutheri propositum, etiam si in eo persistisset, quauis pro sua inconstantia non perseuerauit, nam quum alicui non constet fecerit ne huiusmodi peccatum aut non, & si fecit, veniale sit an mortale, adhuc tantum tenetur id ipsum confiteri, tunc enim adripit sacerdos clauas scientiae, ut sic pro potestate sua diiudicare queat inter lepram & non lepra: quoniam in veteri quoque testamento quando constabat de lepra alicuius, non magno opus erat arduo iudicio, sed in dubiis tantum penes sacerdotes erat iudicium: ita quoque quum confitens dubitat de aliquo, sit ne peccatum an non, debet id ipsum confiteri, ut ex iudicio sacerdotis certior fiat, alias certo succedit haec regula doctorum: quisquis se exponit periculo peccati mortalis, peccatum facit mortale: consonat illud sapietis, qui amat periculum, peribit in illo. Id ne faciat, sedulo cauebit omnis catholicus, poenitentiam agens & confitens, sicque in tali poenitentia & gratia Dei moriturus feliciter, ut a Deo tandem aeternam percipiat remunerationem, Amen.

Dubia
confiteri.

HOMILIA XLIII DE PROPRIETATIBUS CONFESIONIS.

Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacob. 5.

Tsi instituti nostri non sit totam illam poenitentiae & confessionis materiam ab ipsis inde radicibus funditus repetere, sed errores tantum Neochristianorum ostendere & confutare, ne inde offendantur catholici. Ut tamen simplices certum quid habeant de confessione, quam poterimus breuissime confessionis etiam conditiones explicabimus, quia enim iam audiuius sacramentalem hanc confessionem a Christo esse institutam, nosque teneri de iure diuino ad confitendum, idque secreto alicui sacerdoti loco Dei constituto, reliquum est nunc dicere, qualem oportet esse confessionem.

Principio decet ut sit confessio prius frequenti & diligenti deliberatione ponderata & recogitata, quilibet

enim ante confessionem suam accurate euoluere debet li-
brum suae conscientiae, atque in eo peccata sua recolere, vt
possit illa coram sacerdote facilius commemorare, siquid-
dem confiteri nihil aliud est quam deo rationem vitae suae
Mat. 18. reddere: quapropter Christus ipse se domino comparat qui
voluit rationem ponere cum seruis suis. Videmus au-
tem quā curiose mercatores & negociatores omnes omnia
Delibe- ad calculum vocent, quoties suppent, ne alicubi fallatur,
ratio in quanto diligentius oportet peccatorem debitorum suorum ca-
confes- telogum euoluere, vt sic plenam faciat de peccatis rationē
sione. in confessione. Praemeditationem huiusmodi confessionis
Psal. 31. docuit nos exemplo suo Dauid quum ait, Dixi confitebor
aduersum me iniustitiam meam domino, & tu remisisti in-
Psal. 37. pietatem peccati mei, dixi, inquit, hoc est meditatus sum &
proposui mihi vt confiterer. Alibi quoque sic dicit, Iniqui-
tatem meam adnunciabo & cogitabo pro peccato meo: fa-
ciat hoc omnis peccator & circumspectat vndique diligen-
ter recolens se ipsum, & euoluens totum quid peccarim: nam
si quisque tanto studio meminit eorum quae alicui credidit,
temporalis lucri gratia, quanto studiosius in rem & salu-
tem animae suae elaborare debet, quae ex confessione pen-
det, dicente domino, quid prodest homini si vniuersum
Mat. 16. mundam lucretur, animae vero suae detrimentum patiatur
aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?
Quaeres quantam oportet esse hanc diligentiam? pro-
fecto ea non debet esse nimis anxiosa & morosa, quia talis fa-
stidium & nauseam ingerit confessionis, atque irrequie-
tam facit conscientiam, sicut in velatis religiosis plerum-
que fieri solet, & in huiusmodi casu norunt confessores
quid agere debeant ex Bernardo, Gersono, & aliis. Sed
neque nimis ignauiam & negligentem esse oportet, qualis
est Thrafonum quorundam, quos piget etiā horalem vni-
cam in hanc rem collocare. Verum talis esse debet diligen-
tia qualem quis adhiberet in re maxime seria, & sic tran-
Luc. 19. quilla reddenda est conscientia & pacanda. Atqui res
Mat. 9. non ludicra est confessio, qua peccata abiiciuntur & ani-
marum salus acquiritur, quoniam haec sunt tanta, ob quae
Dei filius factus est homo descendens de caelo, crucifixus
& mortuus (extende cū allegationibus, vt nosti,) Propterea
Mat. 24. angelos quoque & sanctos colliget de caelo, homines ex
pulueribus terrae, demones ab inferis in die nouissimo: quod
si res haec est tanta, & in ea tantū momenti hominibus, quis

non summam impendat diligentiam? Quis non imitetur
Ezechiam dicentem, Recogitabo tibi omnes annos meos Efa. 38.
in amaritudine animae meae. ita enim & Deus nobis praec-
pit per prophetam, Vide vias tuas in conualle, scito quid fe-
Hier. 2. ceris. Aut quidnam est vallis nisi conscientia & memoria
cordis tui? ideo dicit ibidem, scito & vide quia malum &
amarum est reliquisse te dominum Deum tuum, & non esse
timorem eius apud te.

2. Dicas adhuc impossibile esse tibi vt peccata con-
fitearis omnia, siquidem aliquorum sis oblitus, ita vt non
possis recogitare amplius. Audi, peccata oblita & oc- Ordo cō-
cultata de quibus non constat nemo tenetur confiteri nisi in fessiois.
communi, quādo in fine dicit confitens, reum profiteor me
omnium peccatorum oblitum & occultum, quae cun-
que admissi opere vel obmissione: quisque tamen diligen-
tiam omnem sedulo debet impendere, an peccata oblita queat
ad memoriam renocare, id quomodo quis facere possit &
debeat, pulchre insinuant doctores hoc pacto.

1. Vt penes tempus aliquis peccata recogitet, vt quid
post festa paschae, pentecostes, Iohannis & c. egerit, & sic ab
vno festo ad aliud, quo modo facile reducet ad memoriam
peccata alioquin latentia & oblita.

2. Proponat quis ob oculos sibi conditionem suam
& vitae statum, omnemque occupationem & negocia sua
artificii vel status an ibi quoque commiserit aliquid quod
sit confessione dignum. 3. Loca etiam sibi pingat ante
oculos, in quibus sit conversatus, quid vbi que fecerit, nam &
inde non nihil accedet memoriae peccatorum.

4. Personas insuper commemoret, quibus cū sedulo
versatus est, inde meminerit quid cum singulis gesserit.

5. Ponderet illa peccata diligentius, quibus se sentit
magis obnoxium, puta luxuriam, ebrietatem, fraudem, ca-
lumniam, superbiam, & id genus alia.

6. Sic autem apud se instituat confessionem, procedat
in recogitatione peccatorum per ordinem decem praecceptorum
decalogi, transiens ab alio ad aliud: similiter in septem
peccatis capitalibus & quinque sensibus. Eodem plane ordi-
ne confiteatur etiam singula, sicut ante seculum ipse commemo-
rauit, ita enim fiet & nihil obmittat & minus aberret.

7. Facilis esset peccatorum recogitatio crebra con-
fessio, vt si quis confiteatur singulis festiuitatibus maioribus,
Christi & beat. virginis, frequens enim confessio animam

purgat, auget gratiam, distinctam & exactam peccatorum cognitionem præbet homini. Amariſcula quidem res videtur eſſe confeſſio, propter ſuperbiam noſtram, & quia non libenter ipſi nos reos ſcelerum noſtrorum proſitemur: ita inuenias qui etiamſi ſæpe confeſcantur, nunquam tamen aſſueſcunt, inſtar lapidis quem etſi millies ſurſum verſuſ aſcias, tamen aſſueſcet nunquam vt proprio motu & per ſe aliquando ſurſum moueatur. Duo tamen hic ſunt obſeruanda ſecûdum doctrinam Gerſonis: Alterum quod in recogitatione peccatorum homo non debet nimis anxie tueri, vel nimium diu immorari, maxime in cogitatione peccati carnalis, iræ aut odii, quia ſic facile noua poſſet exoriri tentatio, ſqua quis ſeipſum denuo pronocaret ad voluptatem turpem aut iram, ſicut eadem quoque peccata modeſte & honeſte ſunt conſtitenda, ita tamen vt inde ſatis intelligat confeſſor genus & grauitatem delicti. Alterum hoc eſt vt confeſſurus ſibi proponat in animo ſuo, ſe omnia peccata velle pro viribus confiteri, atque ſi a confeſſore ſuper aliquo fuerit interrogatus, ſe pro veritate reſponſurum, neque quam ad ſui excuſationem vltro celaturum. Hanc notulam prædicator bene inculcet plebi (ſicce illa induximus quia feſtinamus, ſi cupis extendere cum autoritatibus, vide noſtrum librum. 1. de pœnitentia, ca. 20. & 21.)

Pœnit.
amara.

Eſa. 38.

Pſal. 101

Pſal. 6.

Hiere. 6

Iohel. 2.

3 Diximus a principio, cõfeſſionem eſſe debere præmeditatam: altera iam eius conditio eſt, vt fiat cum dolore & amaritudine cordis, ſic vt homo recolat omnia peccata ſua, quibus velut vno ſacce colligatis, doleat ſe tot tantique peccatis grauitèr offendiſſe Deum, ſicut ſupra de contritione ad longum diſſeruimus. Et hoc ſane non parum diſplicet Luthero volenti pœnitentiam eſſe debere iucundâ & gaudio plenam, quod vt ſacris literis ita & rationi aduerſatur: deinde natura ſimul & vocabulo pœnitentiæ contrarium eſt. Ezechias aliter de pœnitentia loquitur dicens, Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ. Et inde, in pace eſt amaritudo mea amariffima. Dauid quoque inquit, poculum meum cum ſletu miſcebam: quomodo omnes pſalmi pœnitentiales pleniffimi ſunt amaritudine & ſletu, vt quum dicit, lauabo per ſingulas noctes lectum meum lachrymis meis ſtratium meum rigabo. Idem docet Hieremias peccatorem vt cum dolore pœnitentiam agat, fac tibi planctum, ait quaſi ſuper vngentum: & Iohel nos admonet vt cõuertamur ad dominum in ſletu &

planctu, in ieiuniis: ſic Iob dicit ſe loquutũ in amaritudine animæ ſuæ: & Petrus poſt negatum dominum fleuit amare. Volens ſuperſedeo autoritatibus patrum inferèdis: cum quique ſana mētis agnoſcat delirium Lutheri, quid quod per diametrum pugnat cum vocabulo pœnitentiæ. pœnitentia enim dicitur pœnam tenere, quicquid autem pœnale eſt dolorem incurrit & amaritudinem, ideoque & pœnitentiã oportet eſſe amaram & grauem, ita vt alicui diſpliceat peccata ſua: non ſic tamen quaſi neceſſarium ſit hominem habere oportere dolorem ſenſibilem, cuiuſmodi habent homines natura molles & mulieres, bonus ille quidẽ eſt ſed non perinde neceſſarius, triſtitia autem in voluntate pertinet ad cõfeſſionem, ita vt quis velit ſe nunquam offendiſſe Deum, & ita triſtatur in voluntate.

4 Præterea confeſſio ſit humilis, quando enim iam Confefſor omnia delicta ſua recogitauit quæcunque cõmiſit, & ſiſo humiſcipſo toto excuſſo iam dolore ſibi concipit ex animo ſuo, ſiſ. tunc enim omni humilitate abeat ad ſacerdotem, exhibeat ſe ei humilem, pœtã ſua pudice & verecunde cõmemoret, non temerarie præcipitando effutiat, quaſi paruifiaciens: ea humilitas cum verecundia coniuncta in confeſſione optima eſt, quia partẽ pœnæ auferit pro peccatis debita, ſicut ſaſiſfactio, pudor tamen ille non ſit nimius, ne præ huius magnitudine taceat quod omnium maxime dicendum fuerat.

4 Debet etiam confeſſio eſſe integra, vt ne quis aliquid ſciens occultet ex verecundia vel quacunque alia cauſa ſiſo inteſa: iuxta illud Auguſtini, ponat ſe pœnitens omnino in poſtgra. teſtate iudicis, in iudicio ſacerdotis, nihil reſeruãſui, quic Auguſt. quid enim celabit, id ſemel omne reuelabũt angeli in die iudicii: ſed ſi quis confitetur peccatum ſuum, hoc inde fructus capit quia ei remittitur, ſed ſi occultat, ipſe ſibi damnationem aſciſcit, & tamen reuelandũ erit in die nouiſſimo: demon homini huiuſmodi pudorem ingerit vt vereatur ipſe ſuam prodere culpam, quoniam in pœtõ eximit ille homini verecundiam vt citra pudorem peccet: in confeſſione autẽ verecundiam ei reſtituit, quominus peccatum confeſſeatur.

Dæmones nanq; hominẽ infeſtantes triplices ſunt, alii Dæmones occludunt cor, ne cõtritionẽ habeat: alii obſtruunt os, ne cõnes triſtetur: alii peram, quo minus bona iniuſte parta reſtituat, plices, ſicque diaboluſ iugulũ hominiſ adripit, ſicuti lupus ouem correptam tenet, ne clamitet: hinc ſit quod pœtõr vno tantũ peccato celato totam ſuam cõfeſſionem facit infruſgerã,

tio contemptum Ecclesie, id quoque variis modis fieri potest. **Qui-**
fessionis dam forsan faciunt animo perverso & more haretico, cum
 contemptu legis Ecclesiasticæ, nolentes ultra confiteri, ut
Mat. 18. nunc faciunt Neochristiani, quos reputare debemus ut ethn-
 cos & publicanos, siquidem in statu constituti sunt damna-
 tionis æternæ, nisi pœnitentiam agant. Alii non hoc ani-
 mo faciunt sed incuria quadam & ignava oſcitantia, pa-
 uipendentes omnia diuina: sicque & pœnitentiam diffe-
 runt, non de die in diem, sed ex anno in annum, cogitan-
 tes etiam hunc annum ita esse transmittendum, ut sequenti
 tandem sapere incipiant. Magis autem excœcantur qui pra-
 uis commertiis & conuersationibus utuntur, qui mercimo-
 nia tractant falsa, qui pœderibus, aut vlnis falsis, utuntur vitu-
 rarij, raptores, fures, & alienorum bonorum possessores,
 quique in manifestis & publicis ac in notorijs criminibus
 degunt, & cætera. Omnes illi bifariam seipſos deci-
 piunt. Primo, quia nimium suæ tribuunt longæuitati, nul-
Auguſt. lus enim, ut ait Augustinus, nisi desperat sperat se aliquan-
 do velle conuerti, quod autem differt, inde fit, quia quum sa-
 nus est sperat longius victurum, nimirum in omnes corui
Soph. 2. sequuntur clamorem, iuxta illud Sophoniæ, vox cantantis
 in fenestra, coruus in superliminari. Atque ista est res, in-
Auguſt. quit Augustinus, quæ multos occidit, dū dicunt, cras, quo-
Mat. 25. niam qui pœnitentiam semper differunt priusquam deni-
 que pœnitentiam agant, ianua concluditur, ipsique a con-
 sortio beatorum separantur cum virginibus fatnis, fiducia
 hanc eximere tibi o homo debet incertissima mortis hora,
 neque enim est quod fortitudinem tuam vel sanitatem con-
 sideres, quum fieri queat ut multi male valentes longæuita-
 te te superent: siquidem vita nostra candelæ ardenti simili-
 ma est, si enim accendas lucernas duas, alteram longam,
 breuiorem alteram, utraque quidem ardet æqualiter, sed
 breuior extinguitur citius, ita plane si duos obicias æque
 valentes aut debiles, alteri tamen cæterius extinguitur lu-
 men vitæ suæ.
 2. Quamuis sollicitudine non careant qui pœnitentiam
 suam differunt ad aliquot annos, tamen periculosus
 est de iis qui confessionem ad extremam vsque senectam,
 vel etiam ad vltimum spiritum protrahunt, vere enim ea
Ioha. 10 suggestio diaboli est, quia post mortem nullus super-
 est pœnitentiæ locus, superueniente tunc nocte in qua
 nemo potest operari, vsque adeo periculosior est pœnitentia,

tia, quo vicinior morti, quamuis melior sit etiam sera pœni-
 tentia quam omnino nulla, periculo tamen se exponit quis
 quis pœnitentiam in vltimum locum differt, quoniam si-
 cut Augustinus de pœnitentia distinctione septima, capite
 secundo ca. si quis autem, vere dicit, Nullus expectet quan-
 do iam non possit peccare, nam qui prius a peccatis relin-
 quitur, quam ipsa relinquat, ea non libere sed quasi ex ne-
 cessitate condemnat, quæuis enim sera pœnitentia melior
 est quam omnino nulla, tamen periculo non caret, etſi non
 sit impossibilis ut testatur exemplum latronis, vnde & Leo.
Leo. papa inquit, Nemo desperandus est, dum in hoc corpore
 constitutus est, quia nonnunquam quod diffidentia ætatis
 differtur consilio maturiori perficitur. Addidimus autem
 quod non careat periculo. 1. Quis enim certus est ne
 subita morte præueniatur? quod tamen a nobis auertat do-
 minus Iesus. 2. Quis scit an non eiusmodi morbo oppri-
 matur, quo amittat vsum rationis, sicque non sit capax pœ-
 nitentiæ? 3. Quid si quis incidat tale periculum, vbi aliud
 non sit et meditandum nisi quomodo effugiat mortem, ut
 in aquis, incendio, ruina, seu lapsus in conflictu & simili-
 bus? 4. Quid quod interdum dolor ægritudinis potest ef-
 se tantus, ut non multum cogitare quis possit de pœnitentia?
 vnicum enim homini cor est, & vrgente dolore vndiq;
 in omni us membris, non multum suppetit aut vacat medi-
 tari pœnitentiam de peccatis. 5. Aut nonne stoliditas est
 magna, si quis post vniuersam male transactam vitæ finem
 expectare præsumat felicem? Hinc Augustinus ait, quem
Auguſt. morbus vrget, pœna terret, ad veram vix veniet satisfactio-
 nem, multos enim solet serotina pœnitentia decipere.
 6. Et ut maxime alicui gratiam hanc conferat deus, ut
 iis periculis omnibus careat, tamen periculosum adhuc est
 homini, maxime diuiti, vrgentibus hinc testamentariis, in-
 stantibus inde hæredibus de bonis temporalibus. Medicis
 quoque laborantibus circa sanitatem corporis, vxore &
 liberis non raro consolantibus bene & spem sanitatis resti-
 tuenda dantibus præter conscientiam. Præcipue vero si is
 potens sit & prædiues, atque alicuius nominis & authori-
 tatis, cum sane quis audeat submouere & dicere, Ecce per
 vniuersam vitam multis arduis pressus es negocijs, multa
 in potestate tua fuerunt, de quibus nunc demum reddenda
 semel est ratio coram iusto iudice deo. Relinque igitur mun-
 dum & omnia quæ sunt mundi, teq; deo reconcilia. Huius-

- modi quid si tenet aliquis dicere statim audiet ex adulato-
ribus & amicis, quid tu tibi vis? Quid afflicto addis moro-
rem? non illi sufficit dolor hic corporis, nisi insuper addas
cruciatum animi? faxint superi ne modo assentatores blan-
direntur miseris, consuetos puluillos sub cubitu manus, vt
Ezec. 13. ait propheta, sicque suis blanditis decipientes infirmum vt
amplius non videat neque consideret grauitatem peccato-
rum suorum. 7 Accedit tuis quod dubium est an deus ali-
cui gratiam poenitendi conferat, qui tam diu pessime vixit,
Ezec. 18 quauis enim non abiiciat deus peccatorem ingemiscntē
super peccatis suis, tamen certum satis non est, an ei deus in-
gemiscendi quoque gratiam tribuat, & an petentem sit ex-
audieturus, si quidem multis modis doceatur in sacris liti-
Esaia. 1. ris, huiusmodi peccatores non exaudiri, vnde Esaia dicit,
quum extenderitis manus vestras, auertam oculos meos a
vobis, & quum multiplicaueritis orationem nō exaudiam.
Mich. 4 Atque per Michāam dicit dominus, clamabunt & nō ex-
Ezech. 8 audiam. Rursus per Ezechielem ait, quum clamauerint ad
Iob. 30. aures meas voce magna, non exaudiam eos. sed vt Iob di-
cit, Clamabunt, & non exaudiet propter superbiam malor-
um (cum concordantibus.) Horum omnium rationem red-
Zach. 7 dit dominus per Zachariam prophetam dicens, factum est
sicut loquutus sum, & sicut non audierunt, sic clamabunt
& nō exaudiam. Præter hæc superest & illud, quod
talis omnino apparet sera ista poenitentia, quasi nec concur-
rat charitas neque tumor filialis, sed seruilis tantum, qui nō
sufficit delere peccata sicut iam inde ab initio diximus, ma-
gis enim videtur eam aliquis facere metu atque periculo
mortis imminētis, quam amore iustitiæ, quoniā sic ait Au-
August. gustinus de poenitentia distinctione septima, c. nullus. Quæ
sero poeniter, oportet non solum timere deum iudicem, sed
& iustum diligere, quia sine charitate saluari nemo potest,
ita quisquis poenitentiam agit, non tantū timere debet poe-
nam, sed etiam esse sollicitus de gloria. Sunt autem plurima
quæ infirmum auocant & retrahunt a proposito, proinde
sera ista poenitentia vt periculosa est, ita exitio proxima quā-
uis donum dei sit præclarum, si cui sub vltimum agonem
deus inspiret animum agendi poenitentiam veram, sed vbi
hæc ita non eueniunt & tamen deus pro sua misericordia
homini tribuit poenitentiam, adhuc illud reliquum manet
quod nō potest satisfacere pro peccatis commissis, & quia
potestate clauium poena æterna commutatur in tempora-

lem, ea quum non resoluatur hic per satis factiōnem bono-
rum operum referuatur in purgatoriū, quoniam vt ait Pau-
lus adhuc ipse saluus erit, sic tamē quasi per ignem, vide To-
mum nostrum, 3. Confessor enim confitenti sub extremum Infirmis
articulum mortis, nullam debet iniungere poenitentia, hoc non iniū-
quidem ei potest dicere, si conualefceret pro suis peccatis gatur
huiusmodi poenam sibi esse infligendam, quia autem nunc poeniten-
harum virium non est aliud fieri non posse nisi vt diuine re-
tia, linquatur misericordiae, iuxta illud Theodori, ab infirmis 26. q. 7.
in periculo mortis positus pura est inquirēda confessio pec-
catorum, non tamen illis imponenda est quantitas poeni-
tentiae, sed innotescenda. Et quod aliquis seram agens poe-
nitentiam, huiusmodi periculis sit subiectus cum sequentis
poenæ per solutione, Sapiens quoque testatur affirmans, quia Ecclē. 2.
si non egerimus poenitentiam incidemus in manus dei vi-
uentis: qui autem poenitentiam agit in hac vita, is incidit in
manus hominis sacerdotis. Atque non differendam esse poe-
nitentiam ad vltimum spiritū vīq; docet nos dominus, quū
ait, Vigilate, nescitis enim quando dominus domus veniat
fero, an media nocte, an gallicantu, an mane, vbi Glo. sic ha-
bet forte ideo nescis quādo dominus venit, vt semper te pa-
ratū inueniat (extēde illa octo, & habebis duos bonos ser-
mones). 3. Ceterum an quis statim perpetrato delicto de-
beat confiteri, videtur sane Bonauētura esse totus lapideus
An mox
cōtra religiosos, laicis tamē est mitior: estque hæc cōmunis cōfite-
dū doctorū sentētia, quotienscunq; aliquis secum recolit pec-
catum suum & offensam dei, maxime die quoquam festo
catum. siue dominico, tenetur tunc propositum & voluntatem sibi
concipere cōfiteendi peccata iuxta ordinationem Ecclesiæ,
propositum tamen hoc nō tenetur statim ipso opere adim-
plere, nisi statuto tēpore quadragesimali, exceptis aliquot
casibus. 1. Primo in morbo periculoso cōfite-
dū cuique est, nec differēda confessio ad tempus paschale, deinde eadem
ratio est in omnibus casibus vbi periculum est de morte, vt
circa mulieres prægnantes, & eos qui bella adeunt pericu-
losa, vel arduas suscipiunt peregrinationes & nauigationes.
Ad hæc cōfite-
dū est cuique, qui rem aliquā subire pa-
rat, quæ virum bonum & iustum requirit, puta sacrificium
missæ celebraturo, sacramentum ordinis suscepturo, & om-
nibus qui aliquod sacramentum accipere vel administra-
re cupiunt: similiter quū quis statuto aliquo ad cōfite-
dū est adstrictus, vt religiosi pro suo quisque ordinis regula.

5 Postremo si quis casum aliquem referuauit superiori, cuius facultate quā primū habuerit, debet tunc facere confessionem & non differre in quadragesimam quando copiam illius habere forsitan non licebit.

Epilog⁹

4 Constat igitur iam quomodo confessionē oportet esse præmeditatam, amarā & cum dolore coniunctam, humilem quoque, integram & acceleratam, reliquum est, ut ostendamus decere etiam ut sit manifesta, nō ita quidem ut quis manifeste & palam confiteatur, omnibus publice audiētibz quæcunque designauit, sed ut sit aperta seu

Confess. manifest.

manifesta ratione peccati, confessoris & loci: loci quidem, quia in publico loco oportet audire confessionem, non in cellulis & angulis priuatis, sed palam in ipso templo, ut sic procul omnis amoneatur suspicio: ratione peccati autem, ne quis fucum facere conetur & quærere diuerticula, sed ut intelligenter & expresse pronuncientur omnia, & confessor cognoscere facile queat, quo peccati genere teneatur: ita tamen ut ubique honestatis obseruetur ratio, ut & peccata carnalia non crasse & impudenter sed modeste & reuerenter detegantur. Quo ad ipsum confessorem etiā, ut persona sit publica, puta parochus vel eius cooperato-

Confess. fiat in in parochia.

aut ii quibus copia data est audiendi confessionem, ut religiosi, minores, prædicatores & c. Angelus tamen & ipse Franciscanus in summa sua adfirmat longe certius esse si quis cōfiteatur parochi, eo quod religiosi hoc priuilegiū tantum sit concessum, ita quod existente defectu in parochiis, tunc subditi magis excusentur quam si confiteatur extraneo. Plurimum tamen in eo sitū est, erga quem conscientia tua sit inclinatio meliusque adfecta, & quem tu ipse no- ris vitæ morumque integritate esse spectatiorem, sed hæc alias, & cætera.

HOMILIA QUADRAGESIMA.

sexta, quomodo confitendæ sint circumstantiæ peccatorum, & quod oportet confessionem esse occultam siue tacitam.

¶ Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacob. 5.

D Iximus superiori homilia, charissimi in domino, quomodo conueniat esse confessionem apertam & manifestam quoad peccata, ne ea quis cum fu-

co & pretextu verborum proponat, ita ut grauitatem illorum non intelligat confessor. Ad hoc faciet plurimū, si confitens circumstantias quoque peccatorum nō cælet, quoniam hæc peccatorum arguunt grauitatem, sicuti iam ostēdemus.

1 Sunt enim in quolibet opere & facto multum ponderandæ circumstantiæ, siue Christiano more siue moraliter loqui placeat, quoniam oportet tibi respicere locum, tempus, personam, causam, modum & formam, quæ etiam cuique rationis compotū satis pateant, attamen quia Lutheri sectator Carolstadius vsque adeo ex cæcatus fuit & furiosus, ut omnino negaret, quod tamen manifestum est omnibus, im- morandum est paulo longius, & præmittenda principio verba Augustini, qui dicit, Recte offertur sacrificium quū offertur deo vero, cui vni tantummodo sacrificandum est: non autem recte diuiditur, quū non discernantur recte vel loca vel tempora, vel res ipsæ quæ offeruntur, vel qui offert, vel cui offertur, vel ii quibus ad vescēdū distribuitur quod oblatum est, siue quum offertur vbi non oportet, siue offertur quomodo non oporteat, aut quod non tunc & c. Ecce quam accurate Augustinus considerat in sacrificando circumstantias, quod omnino in aliis quoque rebus faciēdum esse constat. Gregor. quoque in omni, inquit, eo quod dicitur, summo opere intuendum est, quid dicatur, cui dicatur, quando & quomodo dicatur. Quis dabitur factorum etiā sic inquirendas esse circumstantias, tolle enim circumstantias & amplius non habebis discrimen vitii illati alicui virgini, coniugatae, vel cognatae aut soluta, siquidem circumstantiæ personarum tantum discernunt inter hæc peccata. Ad hæc nihil intererit siue quis alienum, siue amicum aut fratrem cædat, laicum siue clericum, in platea aut templo, ex proposito perpetrandi mali, aut a casu, impulsus ad hoc per aliquam causam, vel ex propria temeraria malignitate. Omnes enim hæc circumstantiæ vel aggrauant, vel alleuiant delictum, & iam moraliter & ciuilitate loquēdo: itaque nolle circumstantias rerum considerare, mera stupiditas est & induratae malitiæ argumentum, quum tamen qui ægrotat in corpore, ipse morbi sui circumstantias aperit medico, quod multo magis faciendum est peccatori erga medicum animæ.

Circumstantiæ

Li. 15. de ciuit. dei cap. 7.

Lib. 2. 4. moral.

2 Oportet tamen hic circumstantiarum videre discrimen, sunt enim aliquæ quas impertinentes dicimus, hæc stantia nihil addunt & adimunt, puta si fur manu dextera siue sinistra

fra sit furatus, & quod genus monetae sublegerit, tales circumstantiæ non sunt confitendæ. Aliæ sunt quæ alleuiant delictum, vt si quis in quadragesima vescatur carnibus, additq; circumstantiam causæ, quia aduersa laborarit valetudine, & in similibus. vbi sunt qui putent circumstantias alleuiantes peccatum non esse confitendas, quia in confessione peccator seipsum debet accusare, iuxta illud Sapiētis, Iustus principio est accusator suus: sed quum huiusmodi circumstantias proponit, vsq; adeo non accusat seipsum vt etiam excuset.

Pro. 13.

Sentētia hæc nunquā mihi probata est, quomam quum confitens hic corā sacerdote tanquā iudice suo sit constitutus, vt intelligat ergo iudex grauitatem & leuitatē peccati,

Circumstantia alleuians confitenda

merito proponere debet ea quæ aggrauant delictum, quæ non etiam quæ alleuiant? fieri potest interdum vt tales circumstantiæ tantopere alleuient delictum, vt tandem compariatur veniale tantum, aut nullum omnino esse peccatum, quæ ergo peccator iudici suo confessori hunc reliqueret errorē, vt peccatū veniale iudicaret esse mortale? Quid quod non raro confitens mouetur ad aliquid confitendum, non quod iudicet illud esse peccatum mortale, sed quia aduersatur constitutioni & consuetudini Ecclesiasticæ, etiā si habuerit rationabilem alicuius rei perpetratæ causam, seipsum tamē purgare cupit, & certiorē facere corā suo iudice, si forte nimium credulus ipse sibi plus æ quo tribuisset, iuxta enim Gregorij, piarum mentium est agnoscere culpā, vbi non est culpa. Vnde & Iob ait, Verebar omnia opera mea.

Gregor. Iob. 9.

Interdum plane necessarium est, vt quis circumstantias huiusmodi quæ peccatum alleuiant manifestet, ad vitandū scandalum in confessore. Vt si forte in itinere amifero libellum orationalem, eo que die nihil orauero ob defectum libri, vt tranquilliori vtar conscientia, cōfiteor hoc sacerdoti alicui iuniori: cui si non ostendero causam intermisisse orationis, offendi. per hoc facile poterit, & cogitare sibi quoque non perinde stricte persoluendas esse horas suas canonicas, adrepta inde occasiōe, vt leuiter orationes suas citra rationabile causam negligeret. Quapropter, equidē pariter etiam illas circumstantias esse confitendas, quæ alleuiant peccatum. Quod que isti nobis obiiciunt, de eo quod oportet peccatorem accusare seipsum non excusare, verum si ne est, sed ita quod nō duri⁹ teneatur sese ad accusare quā pro ratione delicti, alioquin esset sibi ipsi iniurius.

3 Tercij generis circumstantiæ sunt, quæ peccatū ali-

quod in aliā speciē pertrahūt, vt qui furatur fur est: sed qui facta irruptione in tēplum furatur, vltra hoc etiam sacrilegus est, fur scilicet rei sacra: si quis rem habeat cum soluta, fornicationem committit: adulterium autem si cum vxore alterius: ita enim circumstantiæ peccatum adducunt in aliā speciē, & illæ quidem sunt confitendæ, siquidem confessor alias nesciret grauitatem delicti. Super sunt adhuc aliæ circumstantiæ aggrauantes peccata, quæ etiam sunt omnibus confitendæ, pro capacitate cuiusque intellectus, quo enim quis magis valet in scientia & prudentia, eo plus meliusque poterit & debebit eas confiteri, sunt autem illæ.

1 Ordo quia peccare cū persona sacra, grauius est, Circumstantiæ quam cum homine prophano.

2 Tēpus, quo enim tēpus sanctius est, eo maius etiā peccatum erit quod in eo committitur peccatum. Væ nobis qui diebus dominicis & festis omnibus magis abutimur ad vitia carnis quam vt ea impendamus spiritui: magis collocamus in voluptatē & lasciuia quam ad gloriam dei & honorē sanctorum (expende illa ex sermonibus de decem preceptis.)

3 Locus, quoniam in loco sacro peccare grauius est, quam in prophano. Væ iis qui vniuersos contractus malos, amores turpes, & id genus negotia mala in templis tantum transigunt.

4 Numerus, puta quoties quis peccauit, si id constat, debet hoc indicare: si certo nescit, deploret toties repetitū esse peccatum, vt numerus effugerit memoriam suam.

5 Magnitudo, sicut enim dicere tenetur tantū se esse furatum: ita debet etiam ostēdere, quantum damni per hoc fecerit proximo suo.

6 Multum in ipsa etiam conditione personæ positū est, vt si quis offendit viduam, pupillum, hominem inopem & miserum, alicquem in potestate positum, vel cui sit astrictus fidelitate, quæ omnia aggrauant peccatum.

7 Accedit iis, si quis citra tentationē exteriorē propria malignitate se ad peccandum prouocat, atque si cum premeditatione sciēs & volens peccatū perpetravit, si diu in peccatis quasi obsurdit, si vltra spatium annum cōfite ri distulit, huiusmodi profecto aggrauationes multum sunt considerandæ, quas licet nō perinde queant homines rudes perscrutari, qui tamen intellectu valent, debēt vtique pro sua quisque capacitate & intelligentia diligenter euoluere singulas circumstantias aggrauantes peccata. Præclare docuit id nos

De peccatis. Augustinus, dicens, consideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in persecrancia, in varietate personæ, & quali hoc fecerit tentatione, & in ipsius vitii multiplici executione. Oportet enim poenitere fornicantem secundum sui status aut officii excellentiam, & secundum modum meretricis, & secundum modum operis sui, & qualiter turpitudinem suam peregerit, si in loco sacro, aut cui debuit excellentiam fidei, ut sunt domus dominorum, si in tempore orationi constituto, aut in festiuitate sanctorum, aut in tempore ieiunij, consideret quantum perseuerarit, & defleat quod perseueranter peccauerit, & quanta victus fuerit impugnatione. Omnis ista profecto varietas confitenda est & desideranda. In consideratione & recogitatione peccatorum, videat quisque, qua ætate, qua sapientia & conditione, cum quibus etiam peccauerit personis. Atque hæc nunc de circumstantiis sufficiant.

Confessio propria & occulta. 4. Fiat igitur confessio præmeditate, humiliter, integre, festinanter aperte & cum enumeratione circumstantiarum, atque super hæc omnia esse debet propria & occulta. Propria quidem sic ut quis sua propria confiteatur delicta, non ut solent ancilæ irrequiete quæ sacerdotem obtundere conantur vitii vicinarum suarum, inepte sane: vsq; adeo enim volunt doctores confessionem propriam esse debere, quod si contigerit aliquem cum personâ multum sibi cognitam rem habuisse, ut cum sorore: & antea iam dictum est, quo modo oporteat confessionem fieri cum circumstantiis, in hoc casu aliquis potius sibi querere debet confessorem, qui nec ipsum neque sororem cognoscat suam, vel priusquam sororem suam infamet, taceat interim, & peccatam illud generaliter tantum confiteatur, quo adusque confessorem acquirat, cui neutra persona satis sit cognita. Adde casum Richardi de sacerdote in pago, qui consacerdoti non cogitur confiteri cognitam mulierem, vnde auditor veniret in cognitionem confornicantis. Sit insuper confessio tacita & occulta, quoad contentem, ne iis qui quicquam effutiat confessione, confessor enim interdum pro informatione contentis vtens officio iudicis exquirat & scrutatur nonnulla, quod si iam contentus cum scandalo velle exaggerare illud & in diuersum rapere quam erat factum, vel etiam iniuriam sibi satisfactionem manifestare, iniquum faceret vtrinque. Super hæc omnia esse debet confessio tacita respectu confessoris, quoniam iudicium hoc & tribunal esse debet

Nota.

et occultissimum, quod sit in terra, neque enim vel verbo vel signo vel quacunque ratione debet confessor contentis occulta prodere peccata, vsque adeo occultum illud confessionis iudicium prouenit ex naturali, diuino & humano iure. Quid multatam occulta est confessio, ut requisitus confessor ad iuramentum, libere possit iurare, sibi nihil de eo constare. alius est enim iudicium Dei aliud hominum, neque is interim iurat inique, qui coram externo iudice, & in illo foro missi, sibi non constat, sed quicquid super hoc scit, hoc ipsum scit loco Dei. Adhuc quid amplius dicam, quoniam etiam si contentus libere permittat hoc confessori aliquid prodere, manifestare tam hoc nemini debet, vsq; adeo tacitum oportet non reue hoc esse confessionis iudicium (contra Innocentium & Panorlet peccati. nec contentimus Thomam aut Paludensem.) Quod si tamen uirgeat contentus & cupiat aliquid reuelandum esse uxori, liberis, aut præcipuo alicuius causæ auctori, confessor diligenter admoneat contentum post completam confessionem super ea re: quam si adhuc velit reuelari, deinceps prudenter aggrediatur negotium quasi extra confessionem per modum consilij sibi propositum. Plura prosequi fastidium & molestiam ingereret lectori, & tamen possem materiam hanc per aliquot homilias explicare. verum animus est ea potissimum tractare quæ magis necessaria & præcipua sunt in sacramentis, illaque tueri quæ isti Neochristiani reiiciunt: vnum hoc addendum est, quod si quis obiter audierit non nihil alterum contentum, tenetur id ipsum celare sub peccato mortali, quauis magis peccat confessor prodens aliquid ex confessione, quam is qui citra attentionem audiuit & manifestat, sed de his satis &c.

HOMILIA XLVII DE ITERANDA confessione, & quando quisque debeat iterato confiteri, atque de aliis quibusdam ad confessionem pertinentibus.

Confitemini alterutrum peccata vestra. Iacobi. 5.

Itra controuersiam verum certumque hoc esse constat, quod peracta rite confessione, & confitente vere absoluto, peccata illa nemo tenetur iterato confiteri, sed quum interim aliquid occurrit defectuum, operæ pretium videbitur super iis etiam non nihil differere. Iterare
1 Et principio quidem, si quis confessus est non ha- confess.

benti potestate absoluendi eum, tenetur adhuc illa peccata denuo confiteri, ut quum aliquis non indulta potestate confiteatur alteri a suo purocho, qui non habeat auctoritatem audiendi confessionem, ut sunt fratres mendicantes, Iohannita & similes: quia enim sententia lata non a suo iudice est nulla, ita quoque absolutio profecta ab eo qui potestatem non habet inconfitentem: neque hic sufficit potestas ordinis sed requiritur potestas iurisdictionis, & hinc male faciunt qui non requisito purocho pro suo libitu sibi quaerunt confessores, non habentes potestatem. Omnes illi tenentur plenam & integram denuo facere confessionem.

2. Casus est de fisco, qui simulatam facit confessionem aliud sentiens in animo quam ore edicit, & habes adhuc in corde peccandi propositum, is quoque quia absolutionis nullus est capax, ideo omnia peccata tenetur rursus confiteri. Nota sententiam sancti Thomae.

3. Non absimilis multum ab hoc est & tertius ille casus, quum quis volens & ex proposito aliquod celat delictum, tunc & de ceteris non absoluitur, & ea omnia debet confiteri de integro. Ibi tamen sentiunt doctores, quod si quis poenitentia ductus super malo proposito vel de peccato confessio, statim rediret ad confessorem, qui recenti adhuc memoria haberet peccata sibi confessa, tunc non teneretur integram iterum facere confessionem, sed illud tantum exprimere peccatum quod ante celauerat, & propositum suum malum proderet, quod habuerat, & si qui fuerint consimiles prioris confessionis defectus, super hoc petat absolutionem sibi conferri, de illis & omnibus aliis antea confessis peccatis.

4. Casus est, si forsitan confessor sit vel excommunicatus vel ab officio suspensus, vel potestate laica introductus in parochiam sine aliquo iusto titulo, quia tunc non habet iustam potestatem in subditos, & extra casum extremam necessitatis, confessio erit inutilis atque inualida, ita ut quicunque sic absoluitur, teneantur de integro nouam facere confessionem. Apparet iam inde quantum sibi suisque subditis laqueum interitus parens, omnes qui in magistratu sunt positi, qui ex laico tantum potestate non requisitis iis quorum interest, quique potestate spiritali funguntur, sine iusto titulo parochias occupant: quod quum sit, hoc est quum subditi parochum alium non habent, nisi eum qui per phas nephastique intrusus huic muneri praestit, hoc unum consilium reliquum est omnibus subditis, ut tempore paschali conferant

Nota.

Con. in-
trufos.

se in aliquod carnobium proximum, in quo per privilegium & pontificiam potestatem liceat absolueri, ut apud Minores, Praedicatorum Augustinianorum, Carmelitarum, Iohannitarum, & professos ordinem sancti spiritus. Ab iis iusta potestatem impetrare absolutionem, sicut ab ordinario suo purocho.

5. Praeterea non dissimilis casus est, si confessurus sciat confessorem suum rudem esse & indoctorem quam ut queat exactum super peccatis suis ferre iudicium, maxime quum graua sunt & multum intricata, neque confitens ita est animo satis confirmato, ut possit eum iudicio cuncta proponere, quum sic volens ad ductorem & caecum & ipse caecus veniit, tenetur adhuc peccata sua confiteri alteri presbytero doctiori, nisi velit secum impleri quod ait saluator, quum caecus caecum ducit, ambo in foueam cadunt.

6. Superfunt adhuc duo casus in quibus aliquis tenetur iterare confessionem. 6. Alter est, quum quis premittitur peccato cuius remissionem peculiariter sibi reseruauit magistratus superior, ut papa vel episcopus, tunc sane sic agerit iuxta communem sententiam doctorum, (Gerson est difficilior, sed Durandus difficilior.) Omnia peccata alia confiteatur quis suo confessori, suscipiat ab eo absolutionem illorum, excepto hoc uno casu reseruato, tunc demum adeat superiorem suum vel eius poenitentiarium, & ei confiteatur tantum peccatum illud residuum, reliqua a quibus iam est absolutus, non tenetur confiteri, nisi vltro velit: aut potest prius accipere absolutionem illius reseruati casus, ut supra diximus: & quanuis ibi absolutio diuiditur, tamen hoc verum non est, ille iam antea priori suo confessori plenam fecit de peccatis sui rationem (haec sunt ita obseruanda in practica: & disputaciones in contrarium sunt ad scholas remittenda.)

7. Alter autem casus est talis, si cui illud incubat faciendum ex ordinis sui instituto, ut in ordine Cisterciensium, hoc habet regula, quod Abbas aliquot ipse constituit confessores, qui fratrum confessionem audiunt per totum annum, vsque ad tempus quadragesimae, quando omnes oportet generale facere confessionem Abbati, non habito respectu quod quilibet illorum ante confessus est & absolutus, namque in hoc casu, quum quis in ingressu ordinis regulam huiusmodi suscipit & venit, tenetur sane hanc constitutionem seruare (Dionysius frater illius ordinis multum reluctatur) quod quum tam de statuto diximus, idem de voto quoque volumus obseruari: ut quum quis tam ex osium habet aliquod peccatum,

ffff ii

Mat. 15.

Casus reseruati.

In fine homil.

74.

Statu. Cistert.

vt id magis euitet, vouet se bis illud confessurum, si quando semel perpetret. Non video equidem, quomodo quis non tenear confiteri illud, quum hoc votum sit licitum: quauis & hoc verum est quod summus pontifex in vniuersum præcipere non potest alicui iterandam denuo esse confessionem, qui alias sacramentalem confessionem legitime obseruauit coram eo penes quem est absoluendi potestas (Bona. Antonius, Gerson, Paluden.) quoniam illud, inquit materiam sacramenti immutat, quod etiam papa nullatenus facere debet aut potest.

Iteratio 3 Satis autē hæc tenetur aliquis iterare confessionem prius factā, reliquum est etiam differere de iteratione confessionis nō coacta sed voluntaria: atq; hoc primū fieri potest ita quod confitens forsā dubitat de priori absolutione. id autē laudi non tribuitur, quoniā non decet Christianum in dubium vertere virtutem sacramentorū, sed firmiter credere verbis Christi dicentis, quorū remisistis peccata remittuntur eis. Imo qui per se non credit efficaciam sacramentorū verus iam Christianus non est, quod nunc faciunt Zuingliani & reliqua fex Parabaptistarum. Si autem quis dubitet nō quidem de sacramento in se, sed quo ad suam ipsius personā vereatur, ne aliquod peccatū non sit satis plene confessus, ne non satis acceperit confessor qualitatem delicti, vel non audierit aliquid, aut non intellexerit satis, aut denique metuat, ne ipse minus recte cicatricem vulneris ostenderit, vnde non constet satis quando illud sit peccatum, & quando non, vel etiam si ambigit de potestate sacerdotis, an habuerit illam in absoluēdo a tali casu; in omnibus illis casibus ob meliorem securitatem maioremque conscientie requiem quanto consultius est denuo confiteri, quam scrupulosam seruare & irrequietam conscientiam. ita salutare est denuo confiteri peccata, quia qui amat periculum, peribit in illo, (vide Gersonem de illa regula) curandum tamen est ne quis nimium sit pusillanimis, sibi que ipse faciat confessionem molestam & exosam, quā fortiter credere debeat verbis Christi & sacramentis ecclesie (vide Gersonem de illa pusillanimitate, & post eum Kaiserpergium.)

Ioh. 2.0.

Eccle. 3.

Gerson

2 Potest adhuc aliquis peccata prius confessa rursus confiteri, vt sic erga Deum maiorem suam exhibeat diligentiam, siue quod antea aliquantulum fuisset neglectus vel in sacerdote vel se ipso, siue quia prius tantum habuit sa-

cerdotes qui remisissent ei peccata, nunc autem contigerit aliquis absoluens a peccata & culpa, vel etiam confitetur iterum ob auctius meritum. Ex quacunque illarum causarum denuo confiteri, non quidem necessarium, sed tamen utile est & salutare: vt si quis anno sapius confessus, adhuc tamē tempore paschali plenam facit confessionem, quod pii sacerdotes habent in vsu: deinde cum aliquis confitetur in loco, vbi plenarie dantur indulgentie anni iubilæi, similiter si quis Romam venerit, vel ad compostellam, vel Hierosolymā. Ad eundem modum quis priore confessione quadragesimali omnia sua confessus est peccata, & deinde ante communionem sacramenti eadem rursus confitetur vna cum iis que succurrunt in memoriam, queque denuo perpetravit, omnia hæc parum sunt mentium, multumque faciunt ad salutem æternam. Vnde Augustinus inquit, quanto pluribus De peccati confitebitur in spe veniæ turpitudinem criminis, tanto factentia cilius consequatur misericordiam remissionis. Hoc ita ca. 10. expendunt & ponderant doctores, quauis secunda absolutio non tollit reatum siue culpam peccati, tamen triplici de causa est bona, primo facit ad remissionem & alleuiationem peccati, ad augmentū gratiæ diuine idque tum propter pudorem confessionis, tum ob clauium potestatem: dein tuo quid de in se opus laudabile est humilitatis ideoque beneplacitū fac. (an autem secunda absolutio tollat peccatum ex opere operato, & an tollat quantitatiue, aut solum in proportionem, mitto ad scholas, & ad Iohannem Maioris.)

3 His supradictis omnibus addunt quidā hunc casum, si quis non cōplerit satisfactionē sibi a confessore iniunctā & a se susceptā. Articulus hic amplissim⁹ est & potentissim⁹ sent super eo induci quamplurima, sed nos breuiter ea proponemus, que sanctis patribus videbuntur conformiora. Etiam.

1 Si is satisfactionem suam nouit, potest eam adhuc complere, etiam elapso iam tempore, confiteatur negligentiam suam, & non completam satisfactionem, roget sacerdotem atque ex eo petat sibi indulgeri vt adhuc compleat, vel quatenus in aliam satisfactionem ei illam immutat & c.

2 Sin autem fuerit satisfactionis oblitus, & ea tamē imposita sit non super aliquo casu reseruato, rursus tenetur huiusmodi suam negligentiam confiteri, atq; inde nouam suscipere satisfactionem (ratio, quia satisfactio hodie non imponitur secundum seueritatem canonum, vt olim, & se-

cundum respondentiam ad magnitudinem peccatorum, ideo nec presens nec praterita æquiualeat peccato) si sit autem casus quispiam referuatus, tunc debet ille superiorem suum rurtus conuenire in confessione vel extra eam, & consuetudinem requirere super huiusmodi casu de adsumenda vel iniungenda satisfactione. Melius tamen est facere hoc in confessione. Vide doctores.

4 Non exigua se nobis hic offert quæstio, quid agendum sit piis & catholicis hominibus hoc sæculo, in iis locis ubi non permittitur eis ut more ecclesiastico constentur & communicent, an hæreticis sacrificiis debeant confiteri & sacramentum ab eis accipere, aut sine sacramento eis sit ibi moriendum? Perplexa sane hæc & multum ambigua quæstio est, super qua audiui equidem multorum doctorum consilia, eorum tamen mihi semper displicuit conclusio, proinde breuibus hoc quoque expediam, ad consolationem catholicorum qui nunc passim opprimuntur ab hæreticis. Et principio quidem constat baptismum in casu necessitatis accipi posse ab hæretico, excommunicato sine suspensio. ea sententia est Augustini quum ait, si quem forte coegerit extrema necessitas, & ubi catholicum per quem accipiat, non inuenerit, & in animo pacem catholicam custodiens per aliquem extra unitatem catholicam positum acceperit, quod in ipsa erat catholica unitate percepturus si statim etiam de hac vita migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Nunc tamen in iis locis ubi sacramenta ecclesiastica sunt suspensa, malim paruulum baptizandum tradere cuilibet laico, modo catholico, quam hæretico & Lutherano sacrificio.

2 Vbi autem incumbit periculum seductionis vel magnum scandali, nemo Christianus debet sacramentum vel penitentiam vel eucharistiam suscipere, sed se potius diuinæ misericordiam committere, cum fiducia tali, quod summus ille pater & sacerdos Iesus ipsum sit absoluturus: sic nimirum beatus Gregorius commendat Ermigillum (alii nominant Hermigillum) filium Leogilli regis Gotthorū in Toletō Hispaniæ, Libro. 3. quæ pater captiuū ceperat & detinebat eo quod consentire nollet in hæresim Arrii, tempore autem paschali miserat in carcerem usque episcopum Arrianum, a quo sacramentum susciperet, sicque reconciliaretur patri, adhuc renuit ille & exprobrauit episcopo impietatem erroris sui: unde pater grauissime commotus filium propter fidem in vinculis præcepit

Inter hæreticos non confidentes. Lib. 1. de bapt. cō. Donati cap. 5.

24. q. 1. si quem.

C. cepit 24. q. 1. Libro. 3. dial. c. 31

occidit: sic & papa Iulius vetat sacramentum ab iis accipi, qui hæretica sint prauitate corrupti. Idem affirmat Gratianus si quis, & multis in hoc citatis probat autoritatibus: quauis a sacerdote symoniaco vel in publico crimine viuente possunt præter. accipi in necessitate sacramenta, ab hæretico nequaquam, per totum. nisi solus baptismus. In casu scandali idem hoc longe certius & gloss. nisiimū non est, quoniam deinceps gloriari facile possent hæretici corā simplicibus, suæ sectæ non nihil accessiois esse factū, unde moior fieret a catholica fide & veritate defectio.

3 In casu necessitatis tamen baptismus potest accipi ab hæretico, alias minime, usque adeo ut possit aliquis in vi de. tima necessitate mosi sine sacramento penitentiam & Eucharistiam, potius quam sumat ab hæretico. Extra periculum enim.

autem scandali potest homo Christianus imminente morte & deficiente sacerdote catholico confiteri etiam hæretico, ab eo absolui, & sacramentum penitentiam suscipere salubriter, ita ut illa peccata confessio non teneatur amplius confiteri, nactus iam sacerdotem catholicum. Atque in hoc casu longe certius est suscipere sacramentum penitentiam etiam ab hæretico, quam omnino intermittere: id facile persuadebit bonus ille pater Angelus de clauasio franciscani Instituti monachus sic dicens, ego credo quod nisi sit periculum peruersionis in confitente, quod etiam in tali casu liceat confiteri hæretico, aut excommunicato aut præciso, & absolui ab ipsis, si alius sacerdos haberi non possit & sit paratus audire. Ratio est, quia potestas clauis quæ est absoluendi a peccato, & ex consequenti ad vitam æternam commutandam in temporalem & ad gratiam conferendam: per modum applicantis meritum passionis Christi fundatum in charactere sacerdotali, qui quidem est indelebilis: & quauis ab ecclesia in tali sit ligata talis potestas, tamen in tali casu necessitatis non credo primo quia necessitas non subiacet legi positivæ: dū autem ille utitur potestate, summus sacerdos operatur & dat gratiam in sacramento, sicut Augustinus probat de baptismo, qui gratiam confert etiam baptizante hæretico. Eadem quoque sententia est. Petri de plaudē, si enim in necessitate potest sacramentum baptismi suscipi ab hæretico, quum non & sacramentum penitentiam, quum utrunque sit sacramentum necessitatis: Hoc ipsum affirmat & glossa in c. non est, de sponsal. ubi papa Alexander præcepit episcopis Angliæ, ut vniuersum cultum diuinum tollerent in iis locis, ubi rex filiorum suorum vxores

C. frater co. mi-

Nota.

In verb. confess. 3. para. 2.

Aureoli libr. 4. dist. 17.

Trac. 6. sup. Ioh.

Aug.

detinebat captiuas, exceptis duobus sacramentis baptismo & penitentia morientium. dicit enim glossa, Ista duo sacramenta, baptisus & penitentia semper excipiuntur in quolibet interdicto, quia sunt sacramenta necessitatis, unde etiam in necessitate possunt recipi ab hæretico. Circa sacramentum tamen eucharistiæ omnes velut vno ore consentiunt doctores, non sumendum esse illud ab hæretico, sed in tali casu exercenda cuique est sua fides & deuotio, vt summe desyderet recipere a sacerdote catholico, quia tunc sufficiet ei illud Augustini. Crede & manducasti. Concordat Angelo Pelbarti par. 4. in verbo confessio. 3. par. 19. Et Ant. par. tertia tit. 14. cap. decimonono par. 17.

Celare peccatū in cōfess.

5 Iam eram finiturus hæc de materia sacramenti huius, & ecce occurrit illud nequiquam tacendum, quando possit aliquis confitens celare peccatum, vsquedū perueniat ad confessorem qui possit absoluere a tali casu. Præter ea autem quæ supra diximus, potest quis tacere casum alicuius peccati in confessione. Primo quum verisimiliter & probabiliter coniciere potest, quia confessor sibi confitentem sit ad illud peccatum prouocaturus.

2 Si multum in eo peccato situm sit confitenti, ita quod ex manifestatione huiusmodi peccati graue sibi periculi imminet, ipseque pro comperto habeat id genus peccati etiam ante esse manifestatum ex confessione, vel etiam si constet ipsum quoque confessorem leniusculum esse, de quo periculum sit ne quid prodat, & tunc sane referuare potest illud peccatum, cōsque dum copiam habeat alterius confessoris, de quo nihil sit periculi.

3 Quando confitens forsitan haberet casum, quem si confiteatur, futurum tunc esset vt proderetur peccatum ei antea in confessione reuelatum, tunc enim quis confessor posset animaduertere personam quæ huic antea erat confessa, in hoc casu non tenetur illud confiteri, imo tenetur & cogitat minime confiteri. Exempli gratia, percussit aliquis clericum clam, & sit excommunicatus, hunc absoluit parochus, neque tamen absoluendi habet potestatem, deinceps ita res fert, vt & parochus confiteatur sacellano absoluisse se aliquem excommunicatum, cuius rei potestatem non habuerit, statim suspicaretur ille alter, audisset parochum confessionem istius excommunicati, qui clam percussit clericum. id iam foret iniquum, eo quod sigillum confessionis decet esse occultissimum in terris.

4 Huic simile est illud, si quando quis non possit cōfiteri peccatum, nisi exprimeret personam quoque cum qua sic peccasset, id sane faciendum non est nisi veniat ad sacerdotem cui neutra persona sit cognita, vt si aliquis cum nouerca, cum sorore, cum vxore fratris sui fornicatus fuisset, & vtraque persona sit confessori nota, iam non tenetur hanc circumstantiam confiteri, donec habeat confessorem qui personas illas non cognoscat, nam in hoc verum est illud beati Bernardi, quia quod est institutum pro charitate non debet militare contra charitatem: plures huiusmodi casus inuenies in doctoribus, hæc sane volumus breuiter inferre citra allegationem scripturarum, ne multitudo locorum & prolixitas fastidium vobis ingereret. Nunc tandem de circumstantiis tantum dixisse sufficiat, Oremus dominum Iesum.

Bernardus.

Conclusio Homiliarum de confessione.

Obserua hic quisquis es qui prædicandi munere fungeris, & memento eius quod ab initio diximus, nos non vniuersam confessionis materiam suscepturos explicandam, sed præcipua tantum, & quæ nobis sint factura ad refellendos Neochristianorum errores, & ad confirmandam fidei catholice veritatem. vltro enim hic ista que sequuntur prætermisimus.

1 Quomodo mutus & qui confessionem non intel. Omittit hic.

2 Quo pacto Italus aut Hispanus, & quisquis teneatur confiteri, possit hoc in scripto proponere?

3 An in articulo mortis possit aliquis confiteri laico, qui tamen nullam habeat absoluendi potestatem.

4 An sacerdos queat confiteri alteri a suo parochio?

5 Vtrum etiam confessi sint apostoli?

6 An possit cū aliquo dispensari, vt non confiteatur?

7 Diu multumque disputatum est, liceat ne religiosis audire confessionem in paschate.

8 An oporteat confessorem esse doctum, & carere aliquo peccato mortali?

9 Qua vtatur modestia & quo iudicio confessor in interrogando confitentem?

10 Quid operetur confessio manifesta & generalis?

11 Quur tandem cessarit in ecclesia confessio penitentiae solennis?

Hæc & id genus alia multa, quæ ipsi per sexenniū præ

dicauimus in quadragesima, vltro transentes studio breuitati, proerabimus ad ea quæ ad huc supersunt circa materiam pœnitentia explicanda.

HOMILIA QUADRAGESIMA.

octaua, de absolutione sacerdotali, quæ insequitur confessionem.

Missa hæc sunt omnia ea quæ supra differimus Tomo. 1. per duas homilias de potestate clauium.

Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata. Iohan. 20.

Quæ ea sit nostra conditio pro vitæ huius statu vt subiude per peccatum excidamus a gratia dei & iustitia baptismali, misericors & miserator dominus alteram nobis post naufragium reliquit tabulam vt ait Hieron. pœnitentiam scilicet de qua per aliquot hæcenus homilias differuimus, quomodo pœnitentiam volens agere, veram debeat habere contritionem in animo suo, integrâ confessionem in ore, proxime nunc sequitur absolutio sacerdotalis. non est autem contritio hoc ipsum sacramentum, neq; confessio, quia illa opera sunt hominum, sed proprie consistit hoc pœnitentiæ sacramentum in absolutione sacerdotali, ideoq; tunc se humiliare quisq; debet & cum reuerentia inclinare, neq; amplius cogitare opus id esse hominis, sed virtutem & operationem spiritus sancti, quâ sacerdos exprimit verba quæ commisit Christus, tunc enim operatur virtus passionis & mortis Christi, sanguis quoq; illius abluunt peccata nostra, accipiente tum pœnitente gratiam spiritus sancti ex vi sacramenti, eaq;ne provenit ex clauium potestate, quas ante passionem suam dominus promissit apostolis, & post resurrectionem die sancto paschæ, confidentibus vndecim largitus est nocte, inuissillando in eos & dicendo, Accipite spiritum sanctum, quorum remisistis peccata, remissa erunt, & quorum retinueritis, retenta erit, &c.

Quomodo non æqualis sit clauium potestas circa remissionem peccatorum in deo, in Christo, & sacerdote, satis declaratum est alibi, quantû ergo ad hoc nostrum institutum satis est, principio & decuit & necessariû fuit nobis, vt pro sua immensa clementia dominus Iesus potestatem

sacerdotalem (quam nos illum sequenti clauium nomine in Potestas telligimus) ecclesiæ suæ priusquam ascenderet ad patrem clauium, relinqueret, sicut enim dominus quicumque aut princeps aliosum profecturus, ministris suis clauem committit, ita Christus ministris ecclesiæ suæ clauem illas tradidit, potestatem scilicet sacerdotalem, propter similitudinem, quoniam sicuti clauis materialis ad hoc vtilis est, vt fores referet atque patefaciat, ita per hanc potestatem sacerdotum hominibus aperitur & clauditur regnum cœlorum, nam & hoc clauditur alicui per peccatum, vel per obligationem ad poenam peccati, aperitur autem quando vtrunque id instar obicis retruditur. Sequitur inde, quor non fuerint illæ clauem etiam in veteri testamento, vt ibi quoq; sacerdos secundum non in le ordinationem Aaronis habuisset eiusmodi potestatem, imo ge. & nomen clauium antea fuit inauditum, vique dum venisset Christus, qui clauem domus David hoc est, crucem portauit in humeris suis, & insuper pollicitus est Petro, atque post eum omnibus apostolis clauem regni cœlorum. Ratio autem quod ante Christum in veteri lege non habuit sacerdos legalis has clauem, est illa, quia ante passionem & mortem Christi cœlum nondum fuit apertum, quod deniq; referant dominus Iesus cruce sua, in cuius efficaci virtute etiam sacerdotes referant cœlum per verba absolutionis, sicut ab initio diximus, omnia sacramenta habere efficaciam suam ex morte Christi ideoque clauem sacerdotales nõ quidem in veritate sed sub figura tantum fuerunt in veteri testamento. Siquidem officium illud vetus & Mosaicum fere situm erat in tribus, primû quia clauderant & referabant templum materiale mundis & immundis, iuxta dispositionem legis deinde consistebat in oblationibus sacrificiorum & sacramentorum legalium. Postremo in purificationibus quarundam irregularitatum in quibus aliquis demeruerat non nihil iuxta legis determinationem. In primo figuram gesserunt ecclesiæ catholicae, in secundo sacramentorum ecclesiæ, in tertio remissionis peccatorum, quæ propter thesauris hic longe preciosissimus est, quæ reliquit nobis Christus in iis clauibus, ad consolationem omnium afflictorum peccatorum, vt sic habita contritione de peccatis vereque confessi signum habeamus infallibile remissione peccatorum & collata gratiæ diuinæ.

2 Ex iis liquet triplicem esse occlusionem cœli, primum enim conclusum est cœlum omnibus in vniuersum hominibus propter præuaricationem primorum parentum, con-

Officiû sacerdotum legalium. Leui. 21.

clusio hæc etsi generalis, non tamen fuit perpetua, quia dominus Iesus iterum aperuit. ipse enim est qui aperit, & nemo claudit.

- Apoc. 3. ² Clausum quoque erit cælum in die nouissimo, per per horribilem sententiam iudicis omnibus damnatis in æternum, atque hoc est quod ait dominus, quæ paratæ fuerant, introierunt cum spòso ad nuptias, & clausa est ianua.
- Apoc. 3. Eodem pertinet quod in superiori loco Iohannes dicit de Christo, claudit & nemo aperit. O conclusionem miserandam, quando damnatis perpetuo claudetur cælum, sunt tamen qui intelligunt de limbo, quem etiã clausit dominus.

³ Insuper adhuc clauditur cælum quibusdam hominibus, specialiter ad tempus, propter peccata vel poenã pro peccatis debitam, vt iis qui in purgatorio detinentur. Hanc clauium potestas & vsus est penes ministros ecclesiæ, quorum interest aperire cælum in absolutione sacramentali.

- Apo. 1. Vnde patet intellectus verborum Iohannis, quãdo dicit in persona Christi habere se clauis mortis & inferni, quoniã & ibi intelligitur potestas Christi, non diuersum est quod clamat vidisse se ostium in cælo apertum. Vere enim apertum est, & quidem a Christo, quoad ostium in se, sed pro dolor multi peccatores per sua peccata sibi occludunt.
- Apo. 4. Diligenter & sepe hoc secum recolat quilibet peccator, quam acerbum fuerit Christo quoad usque, aperuit nobis ianuam regni cælorum per passionem suam & mortem, rursum quæ sit ingratitude peccatoris illam sibi denuo claudere per peccata sua, idque ob exiguam, sordidam & momentaneam voluptatulam. Accedit & hoc quod quannus clauis illæ datæ sunt ad claudendum & aperiendum, præcipue tamen in hoc sunt commissæ & traditæ, vt per eas aperiatur cælum, sicut & passio Christi principaliter est cõpletalob referandum regnum cælorum, quod tamen nihilo minus conclusum est in fidelibus. Ratio illius hæc est, quod clauis datæ sunt in salutem & vtilitatem ecclesiæ: cõclusio autem inutilis est & damnosa miseris: quapropter clauium sacerdotum vsus præcipuus est in aperiendo cælum, atque peccatores tantum cõcludunt cælum iis, qui seipos nõ præparant ad huiusmodi referationem & apertionem cæli. Quãuis & hæc ipsa conclusio medicabilis est, siquidẽ ideo quis ligatur a sacerdote, vt sui ipse rationem habens, seque ipsum euoluens totum, agnoscat peccata sua, & quod inde nascitur damnum immanis, sicque conteratur. & hinc rursus

sibi aperiatur cælum, sicut & canones excommunicatione remediũ appellacione exprimunt & intelligunt.

³ Sed dubitas non nihil adhuc, neque satis tibi videris intelligere, quidnam sit hæc sacerdotalis apertio & conclusio clausis clauis, audi quãdam paulo apertius. Profecto conclusio & apertio clauium sacerdotum primo intelligi sic potest, quod faciat illud dum iudicat examinata iam & explorata conscientia, sit ne apertum ei aut conclusum adhuc cælum. Confessor multum durus & rigidus fuit Christus Iudas quando eis reuelauit dominum suum iudicium, dicens in peccatis vestris moriemini, & de Iuda sic inquit, Melius ei fuerat, si natus non fuisset homo ille.

² Deinde aperit quoque sacerdos dum remittit partem poenæ pro peccatis debitæ, vel quum obligat & constringit eum ad poenã, quã aut hic pro peccatis suis sustineat, aut tandẽ in purgatorio pro illa grauius torqueatur.

³ Præterea dum aliquem excommunicat, etiam concludit cælum, absolvens iterum ab excommunicatione, aperit cælum, de excommunicatione tamen hic plura non dicemus, quia magis pertinet ad forum spirituale. exterarum quam ad iudicium poenitentia: quando etiam qui clauis sacerdotales non habet, excommunicare alium nõ potest, vt archidiaconus (excommunicare est iurisdictionis, & non fundatur in potestate clauium de propinquo, vt patet in archidiacono: sed bene remote, quia ille habet iurisdictionem ab habente potestatem clauium papa vel episcopo, & c.) Queris adhuc quot tandẽ sint clauis sacerdotales, eo quod hic semper clauis commemoramus? Sane plures sunt clauis plures. quæ vna, siquidem Christus tam ad Petrum quam ad reliquos apostolos semper de clauibus loquutus est in plurali, vide inducã a per nos in lib. de poenitentia. Sunt qui dicant dominum ideo multas dixisse clauis, propter ligationem & solutionem, nos iter ingrediemur consuetum & benetratum patrum nostrorũ, atque sic minus aberrabimus. sunt ergo geminæ clauis sacerdotis, prior est potestas scientia, quæ dignoscit dignum aliquem esse vel indignum absolutione. Ecce quomodo non idẽ est potestas scientia & ipsa scientia (vide Gab. in canone missæ post Gerfonẽ) omnes enim sacerdotes legitime ordinati potestatem habent discernendi, & tamen ex iis plurimi rudes sunt & indocti. Accipe eius rei exemplum, si quando princeps iudicem constituit in sua ditione, is iam potestatem habet iudicandi inter

Apertio clausis clauis
Apo. 1. 6.
Iohan. 8.
Mat. 16.

Excom-
muni-
care an-
sit cla-
uium.

Claues
plures.

Clavis
sciētiae
non est
scientia.

C. cū sit
de arate
& qua-
li. ordi.

Clavis
potesta-
tis.

Iurisdic-
tio.

Lib. 11.
de quæf.
Arm.

iustum & iniustum. neque minus interim deficit ille sepe in suo iudicio vt non satis discernat æquum ab iniquo. Ita plane sacerdos in sacramento ordinis accipit clauē sapiētiæ. sed non ideo etiā scientiam simul recipit: quāuis verum sit quod nemo potestatem sibi debeat vsurpare, imò neque episcopus aliquem consecrare, qui non sufficientem habeat scientiam, ad huiusmodi potestatem exequendam, siquidē cura animarum profecto scientia est, quæ omnes longe superat & excellit scientias, quia est ars artium. Inde sequitur, iudicium datum esse quarundā diocesium consuetudinem, in quibus etiam si omnes sacerdotes in ordinibus equalem suscipiunt potestatem, tamē quia alius ad sui officii executionē alio aptior est, prudētior ibi agitur, quod nonnulli ad orationes tantum & ad missæ sacrificiū admittuntur, alii etiā ad curā animarum suscipiendā, quod si tamen sacerdos videat se exequendo officio suo paulo esse inferiorē minusque idoneum, is sequatur illud consilium Gersonis, doctorū & piorum hominum sepe vtere consiliis. Altera clavis potestas est ferendi iudicium, prior illa in primis foribus est, primum enim diiudicandum est quid faciendum, quidne obmittendum, quid iustum sit aut iniustum, ac deinde tandem edicit & pronunciat sententiam in causā, pro sua & affectu suorum iudicio. Esse autem clauē illas duas inter se distinctas, vel hinc manifestum fiet, si quando princeps vni suæ pluribus cognitionem causæ committit & iudicium relinquit, quid denique super eo sit pronuncianum, illi non dandum habet potestatem ferendi sententiam, sed quicquid cognouerint tandem proponunt, ostendentes quid in ea rescripto sit opus. Ita demum princeps, siue arbiter causæ vel consilii ipse potestatem habet ferendi sententiam, vnde satis apparet, distincta illa potestas in diuersis personis: si autem fuerit princeps vel iudex ipse eius intelligentiæ, vt possit perse discernere de iis quæ sint agenda, statim sine ulteriori cognitione feret sententiam. Et sic gemina hæc potestas clauium est in quolibet sacerdote. Cæterum posse presbyterū vtriusque huius clauis vt ministerio, requirit adhuc tertiā potestatem iurisdictionis, vt sic tāquam superior iurisdictionem potestatem habeat in eum que absoluit (potestas clauium per se dicitur potestas ordinis, quia omnis sacerdos ordinatus habet illam potestatem, licet nō executionem) de hac potestate tertia nonnihil infra dicturi sumus circa sacramentum ordinis opinio enim Armacani & Durandi

in 4. quod quilibet sacerdos quilibet possit absolvere, nec auctoritati nec rationi innuitur. Volens hic obmittito, an illæ duæ clauē idem sint essentialiter in sacerdote vel non, & an duæ tantum dicantur, propter operationem Ad scho- las enim sunt releganda: vide Gabrielem in canone post Gerso. & Aliacen.

4. Effectus itaq; clauium & maxime clauis ipsius potestatis est hic, vt sacerdos absolutionē pronunciet cōfesso super omnibus peccatis suis: atq; hoc ipsum sane verum & essentialē est sacramentum pœnitentiæ, quia vt reliqua sacramenta ita hoc etiam suas habet partes: materiæ enim solum subit hic peccator cōfiteus, minister autem solus est sacerdos, quoniam nullus laicus potest alium sacramentaliter absolvere, sed forma essentialiter consistit in absolutione, quæ cōplet sacerdos ex clauium potestate, de absolutione ergo immorandum nonnihil est, & hæc breuiter dicenda.

1. Conuenit vt ad finem confessionis quilibet confitens conclusionem proponat generalem, seq; reum pronunciet omnium aliorum peccatorum venialium & mortalium eorum etiam quæ confessus sit vel non confessus quorum oblitus forsitan fuerit, vel quæ non satis sciat esse peccata, si cut eum deus reum agnoscit &c.

2. Decet etiam sacerdotem præscripta vt absoluenti formula, quāuis hic nō perinde certa & inuariabili vt in aliis sacramentis, puta baptismo & eucharistia, quia hoc sacramentum est quasi iudiciale, vbi sacerdos veluti iudicis fungitur officio inter deū & hominē pœnitentem, sicut Moyses iudex erat inter deū & populum Israel. In secularibus autē iudiciis non eadē semper obseruatur ferendæ sententiæ formula, quoniam Agricolaus huiusmodi tulit sententiā super s. Blasium, Blasium doctorē Christianorū, contēptorē venerabilium deorū nostrorum gladio animaduerti, ad exēplū cæterorum iubemus. Super Tecla huiusmodi lata sententiā est, Teclā pietatis ac dei cultricæ relaxo. Galerius tali sententiā condēdauit B. Cyprianū, inimicum te diis Romanis & sacris legibus constituiti, ideo quū sis nequissimi criminis autor & signifer deprehensus, ad exēplar aliorum in te gladio animaduerti placet. Quapropter neque sacerdos certis est verbis adstrictus in sua sententiā ferēda, modo istiusmodi verbis vtatur quæ ligatū illum siue absolutū esse insinuent.

3. Inde sequitur verba illa sacerdotis non esse absolutionem quum dicit, Misereatur tui omnipotens Deus, & Oratio

Forma
absolut.

Blasius.

Tecla.

Gypria.

ante ab- dimissis omnibus peccatis tuis perducat te dominus noster
solutio- Iesus Christus sine macula cum gaudio in vitam aeternam,
nem. Amen. Indulgentiam & remissionem omnium pecca-
torum tuorum tribuat tibi omnipotens & misericors domi-
nus, Amen. Hæc inquam absolutio non est, sed pia tantum-
modo precatio pro remissione peccatorum. Verba autem
sacramentalia efficaciam suam ex diuina habet institutio-
ne, ideoque oportet tibi uti verbis quæ institutioni diuine
sint conformia; Christus autem ait, quorum remisistis pec-
cata & c. Ecce quorum, ait, remisistis, non quorum peti-
tis remitti; deinde quilibet iudex libere debet ferre senten-
tiam, non rogare aut petere, quãuis in hac re pium est utra-
que hanc precationem præmittere ante absolutionem, nõ quod
sint necessariae, sed ut sic confessor deũ roget, quatenus pen-
itentem suam gratia faciat capacem sacramentalis absolu-
tionis, si forte adesset aliquid impedimentum.

Ioh. 20.

Confuta-
tio ordi-
nationis
Nuren-
bergensis.

4 Rursus hinc consequitur, formam recesã a qui-
busdam Neochristianis excogitatã inualidam esse ad absol-
uendum, eo quod tantum petit, nihil absoluit, sicut eorũ ordi-
nationem nouam de integro refutauimus.

5 Essentialiter in hoc consistit forma, quod verbis
propriis declaret sacerdos se ei quæ absoluit remittere pec-
cata, fit hoc plerunq; iis verbis, Dominus noster Iesus Chri-
stus dignetur te clementer absoluere, & ego autoritate ip-
sius qua in hac parte nunc fungor, absoluo te a sententia ex-
communicationis minoris & ab omnibus peccatis tuis, in
nomine patris, & filii, & spiritus sancti. Amen. In hac iam
forma sacramenti poenitentiae confertur gratia sacramen-
talis, quam operatur efficaciter amarissima passio & mors
Christi in animam absoluti.

6 Nemo tamen suspicetur omnia hæc verba esse ne-
cessaria. nã & illa prima possunt omitti, dominus noster
Iesus Christus, similiter & hæc vltima, in nomine patris & c.
sicuti neque necessarium est ut sacerdos faciat crucem in-
ter absoluendũ: omnia tamen hæc pulchre sibi conueniunt,
& subinde admonent sacerdotem summi huius officii mi-
nisteriũ; sui, & vnde habeat hoc sacramentũ suam] opera-
tionem: præcipue enim & ut ita loqui liceat, authoritatius fit
absolutio a summa & superbenedicta trinitate, sacerdos an-
tem minister tantum est dei, loco cuius absoluit, deinde sa-
cramentum quoque ipsum omnem suam virtutem & effi-
caciã habet ex merito passionis & mortis Christi, vnde

bene conuenit ut ibi tam præclara fiat Christi memoria &
passionis suæ, atque mortis commemoratio.

7 An autem debeat sacerdos super caput poeniten- Imposi-
tis digitos suos ponere, dum pronunciat absolutionem, vitio ma-
deco hanc esse beati Thomæ & Antonini sententiam, ut hoc nu-
mum.
minime fit faciendum, quoniam impositio manuum prop-
rie tantum pertineat ad sublimiora sacramenta quæ super
excellentem conferunt gratiam, ut sunt confirmatio & sa-
cerdotalis ordo. Equidem putarim si quis absoluitur qui
peccarit in Ecclesiã, ut hæreticus schismaticus, aut excom-
municatus, non male fieri si sacerdos imponat illi manũ in
signum reconciliationis, sicut hoc testatur August. lib. ter- August.
tio de vnico baptismo cõtra Donatistas, dicẽs, Manus im- ca. 16.
positio non sicut baptismus reperiri non potest, quid est enim
aliud, nisi oratio super hominem. Ita & conciliũ Aga- Agath.
thense decreuit, ut sacerdos priusquam aliquem absoluat so- coucil.
lenniter, imponat ei manus super caput & aspergat aqua be-
nedicta, ideoque quum fere per Germaniam mos hic fit im-
ponendi manus super caput sub absolutione, nolim sane re-
luctari, sicut nec improbandum censeo quod quidam cruce-
m faciunt dum absolunt poenitentem. Profecto enim C. in ca-
illa quoque beati Thomæ ratio nihil concludit, quasi ma- pite. i. di
num impositio gratiam conferat super excellentiam, verũ stinẽt.
id quidem est in confirmatione & ordine, alias autem non
semper: in multis nanque dicecibus mos obtinet, ut in sa-
cramẽto vnctionis imponatur manus super infirmos: iuxta
illud verbum Christi, Manus imponent super infirmos, &
bene habebunt.

8 Et si hoc quoque necessarium non est, laude tamen Poenitẽ-
nõ vacat, quod quidam addunt, passio Christi & meritum tia iniun-
beate Mariæ virginis, labor quoque tuus sacerdotalis (si fit etia.
sacerdos) & omnia opera bona quæ fecisti vel adhuc es fa-
cturus, sint tibi ad salutem & remissionem peccatorum tuorũ,
ad incrementum gratiæ in hoc tempore, & gloriæ in futu-
ro. Ratio huius est, quod omne opus bonum quum fit ex im-
positione clauium sacerdotalium, magis satisfacit pro pec-
catis quam si faceret aliquis sine iussu clauium, ut si proprio
motu ieiunet, minus acceptum est Deo, quam si ieiunaret ex
impositione sacerdotis, sed de iis plura infra de materia sa-
tisfactionis.

9 Ex simili causa bene fit etiam si addat sacerdos,
omnia mala & aduersa quæ pateris sint tibi in remissionem

& absolutionem peccatorum, sicuti supra in quadam homilia de poenitentia diximus.

Abfoluit a peccata excōmunicatio. 10 Perinde & salutare & necessariū est, quod sacerdos in absolutione sua confitentē absoluit a sententia excōmunicacionis minoris, & (si potestatem habeat) etiā maioris, atque insuper addat, & ab omnibus peccatis tuis: quia oportet primum amovere impedimentum huius sacramenti, puta excommunicationem, & si habeat sacerdos potestatem absoluedi ab excōmunicacione maiori, dicat, Absoluo te ab excommunicatione maiori seu grauiori, & restituo te communioni fidelium & sacramētis Ecclesie, atque eadem potestate absoluo te ab omnibus peccatis tuis & c.

Abfolutio super cōtritiis, cōfessis, oblitis. 11 Quod autem addunt nonnulli, absoluo te ab omnibus peccatis tuis contritis & confessis & oblitis, etiam non perinde probant doctores, quia disputatione non uacat quid intersit inter attritionem & contritionem, ibi multo fatius est huiusmodi dubium vitare, ideo cōmuniter concludunt doctores, quo generalior sit absolutio, & paucioribus uerbis comprehensa, eo meliorem illam esse.

Nota. 12 Si quando sacerdos absoluere uult quempiā perfecte in anno Iubilæo, uel ubi quis bullam habeat cōfessionalem a summo pontifice, ut possit absolui a pœna & culpa, de iis uide ad longū in Antonino, & qualis obseruanda sit forma quum quis solenniter uel ab anathemate absoluitur, aut hæreticus, siue schismaticus, & autor hæreseos, omnia hæc est reperire in pontificali libro. iii. tit. ix. & c. x.

Ex supradictis omnibus sequitur, quod sicut solus sacerdos potestatem habet super corpus Christi uerum, ad consecrandum illud in sacramento altaris, ita solus ille potestatem quoque habet super corpus Christi mysticum, hoc est super fideles, absoluedi eos a peccatis, quoniam si in casu & periculo mortis confiteatur aliquis laico, non potest hic illum sacramentaliter absoluere.

Effectus clauu. 3 Ad extremum dicendū non nihil est de effectu clauu in absolutione (omissis disputationibus doctorum, uide Scotum, Adrianum papam, & c.) id ut magis pateat, digere mus more nostro in articulos.

Cōtritio delet peccata. 1 Quicumque peccator in animo suo perfectam cepit contritionem super peccatis suis, iamque uoluntatem habet firmam ea consistendi, & absolutionem super iis a sacerdote suscipiendi, huic iam demissa sunt peccata, priusquam absolua tur a sacerdote: cōstat hoc ex uerbis prophete

te dicentis, considerans & auertens se ab omnibus iniquitatibus suis quas operatus est, uita uiuet & non morietur. Ezech. 18 conuertimini & agite poenitentiam ab omnibus iniquitatibus uestris, & non erit uobis in ruinam iniquitas. Proiicite a uobis omnes iniquitates uestras, in quibus præuaricati estis, & facite uobis cor nouum & spiritum nouum. Id factis manifeste cernere licet in figura poenitentis. Augustinus Super Iohannem & Gregorius testantur resuscitationem Lazari esse typum resurgētis alicuius a peccatis. Christus autem ipse uel que uiuificauit Lazarum, quem ubi iussit prodire foras aduestigat huc tamen ligatum, adhuc commisit Apostolis ut eum soluerent, Ita in contritione peccator suscipit gratiam Dei & Iohā. 11. reuiscit, quanuis deinceps apostoli, hoc est sacerdotes uincula dissolunt.

2 Certum adeo hoc est quod in omnibus poenitentibus solus Deus præcipue peccata dimittit, & post eum sacerdos quoque tanquam minister per potestatem clauu, tit. pœn. ita enim dicit per prophetam, Ego sum ipse qui deleo iniquitates populis: sic & Ambrosius ait, solus peccata dimittit, qui Ambrosius pro peccatis nostris mortuus est. Et concordat Augustinus contra Iulianum inquit, Nemo tollit peccata nisi Augustinus solus Deus, qui est agnus qui tollit peccata mundi. Quod autem Iohannem sacerdos etiam ut minister dimittat peccata, satis aperte testatur & affirmat Christus dicens, quorumcunque remiseritis peccata, remissa erunt: simili modo in pluribus locis probat Augustinus ecclesiam suscepisse potestatem dimittendi pœnā, ita quod quibuscunq; sacerdotes dimiserint peccata, iis remittat etiam Deus, quanuis nemo abuti debet hac potestate, uel ligandi tale nil com meritum, uel remittendi peccata iis qui etiam non meruerint, sicut Hieronymus in Super uehitur contra eos, quoniam apud Deum non sententia sacerdotali, sed reorum uita quaeritur.

3 Communis hæc sententia est, quod si peccator contritionem haberet imperfectā & defectuosam, quæ ipsum non satis præparet ad suscipiendam gratiam Dei, & tamen cum humilitate accedit ad confessorem, neque tamen habet propositū peccandi, nec obicem ponit gratiæ diuinæ, in illo sacramentali, quia Christus præsens & propicius adest ei, remissio nem peccatorum & gratiæ infusionem largiendo: nō quod sacerdos tribuat gratiā, sed sicut in baptismo, ita hic omnia adimplet ut minister, faciēs ea quæ fieri ordinauit dominus,

ibi tum summus sacerdos Christus operatur sicut ab initio diximus in præfatione de sacramentis.

4 Id ita intelliges, quod sacerdos quasi mediator est inter Deum & hominem peccatorē, sicut fuit Moyses inter Deum & Iudæos. Quod si ergo mediator est, utique p̄t̄or quasi per eum ascendit ad Deum, & Deus per illū sese demittit ad p̄t̄orem. in ascendendo quidē ad Deum orat, ut supra diximus, quomodo sacerdos oret ante absolutionē, Misereatur tui & c. & dominus noster Iesus Christus per meritum pass. Quantum autem & quomodo Deus per operationem & effectum gratiæ suæ descendit mediante sacerdote, ibi sacerdos potestatem habet loco Dei discernēdi & iudicandi tanquā superior, atq; ea sane velut radix est, quare sacerdos in absolutione se habent per modū petentis & præcipientis, quo ad Deum enim petit, quo ad sacerdotium præcipit. 5 Et si iam peccatori p̄t̄a sua sunt per præviam contritionem dimissa, tamen ea minime dimittantur, si non habeat propositum & voluntatē illa confitendi, quia alias resisteret spiritui sancto qui per sacerdotē peccata dimittit, prius enim quā dominus Apostolis tradidit claves, ait Evangelista, insufflavit & dixit eis, Accipite spiritū sanctum, contrarium id esset potestati Ecclesiasticæ, quā quisquis contemnit, Deum ipsum contemnit, & quicumque potestati resistit, Dei ordinationi resistit.

Ioh. 10.
Luc. 18.
Ro. 13.

6 Huiusmodi homini cui peccatum per præmissam contritionem dimittitur, multum adhuc commodi emergit ex remissione peccatorum, nam quum nemo certo scit, odio ne an amore sit dignus, unde & dominus ait, Si feceritis omnia quæ præcepi vobis, dicite, serui inutilis sumus, ideo quis semper in ambiguo adhuc veluti suspensus est, sit per remissione peccatorū: suscepta autem absolutione sicut instituit dominus, nihil amplius dubitare potest de eo quod Christus promissit Ecclesiæ, quin illud sit servaturus ipse enim est via, veritas, & vita. Ita autem habet promissio Christi, quæcunque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis: gaude igitur & lætare quisquis confiteris, dum illud reconciliatorium & sacramentale signū suscipis a sacerdote, animum tuum & fiduciam erige in Deum, non aliud tecum cogitans, nisi te ab ipso Christo esse absolutum certo, quando prius per contritionem & confessionem te ipsum, ut edoctus es præparasti, glorifica Deum cum turba eo quod talem potestatem dederit hominibus remittendi

Abolutio prius contri.

Mat. 9.

peccata. Vnicum hoc est remedium quo pacatur hominum conscientia, promissio Evangelica Christi dicentis, quorūcunque remiseritis peccata: summum hoc solatium est hominibus p̄t̄oris in hac vita, sicut & Esaias consolabatur Ezechiam, & Christus subinde in Evangelio dicere solitus est ad infirmos, confide filii, remittuntur tibi peccata tua.

Ioh. 20.
Mat. 18.
Lucæ. 7.

7 Ad hoc etiam cōfert absolutio sacerdotalis, quod p̄nitentem reconciliat cum Ecclesia, qui paulo ante per peccatum mortale se ipsum fecerat membrum mortuum & inualidum. Atque ut maxime p̄t̄or per veram contritionem acquirit gratiam Dei, p̄na tamen solummodo æterna ei mutatur in temporalem: iuxta magnitudinem & ardorem contritionis, sacerdos autem per absolutionē & clauium potestatem adimit quoq; magnam partem illius p̄næ temporalis, sicut ex historiis beati Gregorii in dial. posset induci, & dominus quoque culpam & p̄nam ab invicem non segregat, quando vel promissit, vel tradidit claves, quia arbiter seu iudex non discernit neque fert sententiam pro ambarum partium placito ac desiderio.

Vis clauium.
Libro. 4

8 Postremo præterquam quod sacerdos per potestatem clauium adimit multum de p̄na temporali, dum absolvit, longe plus tamen aufert, eo quod illa ipsa potestate clauium satisfactionem ei imponit, quæ tertia est p̄nitentiæ pars, de qua in sequentibus homiliis differemus, interim hæc nunc de absolutione dicta vobis satisfaciant, rogemus communibus votis dominum Iesum & c.

HOMILIA XLIX DE SATISFACTIONE, & quod ipsa quoque sit necessaria.

Facite fructus dignos p̄nitentiæ. Lucæ. 3.

REclaram nos docuit dominus regulam, cuius opere omne bonum agnoscamus tam in personis, quam legibus, doctrinis, sectis & aliis, licebit hac amulsi uti, quæ paucis uis verbis est proposita, ex fructibus eorū cognoscetis eos: hac regula si diu vsi fuissent nostrorum Neochristianorum principes & magistratus, intellexissent utique, quomodo prædicatores eorum carnis desideria sectantes sectam doceant perditionis, planeque talem quæ nil boni nec ferat nec faciat, cui adherent ii qui nullam sui emendationem considerant, neque eorum quos

Mat. 7.
2. Pet. 2.

Act. 1. suis adiungunt peruersis dogmatibus. Diuersum docuerunt nos suis exemplis & verbis Iohannes, Christus, Petrus & omnes p̄i pr̄dicatores, quia qui ad nouam Petri pr̄dicationem sunt conuersi, compuncti sunt in cordibus, baptizati quoque perseuerarunt in doctrina apostolorum, in oratione & fractione panis, hoc est communione corporis Christi, erant illis etiam omnia communia. Pr̄dicatio in super Christi quantum bonorum fructuum in omnib⁹ p̄i sit operata, tota Euangelica testatur historia. similiter & ad pr̄dicationem Iohannis conuenit vniuersa Iudæa & tota ciuitas Hierosolymitana, baptizabantur autem ab eo confidentes peccata sua: neque hoc satis sicut apud Iohānem, qui super hęc requirebat ab illis vt facerent fructus dignos penitentia, contritionemq; suam ipso facto declararent. Vox hęc clamātis in deserto etiamnum resonat in omnibus templis apud catholicos, quia ille adhuc quoque preparat viā domino, adhuc clamat ad omnes cōtritos de peccatis suis, facite dignos fructus penitentia &c. **Aue Maria.**

Mat. 3. Christum, erant illis etiam omnia communia. Pr̄dicatio in super Christi quantum bonorum fructuum in omnib⁹ p̄i sit operata, tota Euangelica testatur historia. similiter & ad pr̄dicationem Iohannis conuenit vniuersa Iudæa & tota ciuitas Hierosolymitana, baptizabantur autem ab eo confidentes peccata sua: neque hoc satis sicut apud Iohānem, qui super hęc requirebat ab illis vt facerent fructus dignos penitentia, contritionemq; suam ipso facto declararent. Vox hęc clamātis in deserto etiamnum resonat in omnibus templis apud catholicos, quia ille adhuc quoque preparat viā domino, adhuc clamat ad omnes cōtritos de peccatis suis, facite dignos fructus penitentia &c. **Aue Maria.**

Iohan. 1. Duae hastenus penitentia partes absoluimus, dilectissimi in domino Iesu, cōtritionem & confessionē, illa enim sacramentalem pr̄cedunt absolutionem, reliquū nunc est auxiliante Dei gratia nō nihil differere de satisfactione que penitentia pars tertia est, & in executione quidē sequitur absolutionē. decenter autē, vt audistis impositione eam pr̄cedit veteri instituto, quāuis si post quoq; fiat, nihil erit deterius, eo quod sacramentum illud quasi iudiciale est: sapienter autem iudex ei cui confertur gratia, pœnam reuelat ante liberationem, nōnunquam post eam: iuxta qualitatem temporis & cause. Nos autem vt hic quoq; sicut in aliis videamus fundamentum materia, & vos expeditius intelligat. Principio in comuni dicimus de satisfactione, hinc de se suri ad eam que sequitur penitentia sacramentum.

Satisfactio. Satisfactio ergo in cōmuni est redditio æquiualentis, alias indebiti, vt definit Anselmus, id sic accipe, quum quis debet, & debiti precium æquiualentis precio confert, pr̄ter illud quod ei debet, etiam satisfacit illi.

1 Est ergo satisfactio redditio non donatio libera, sed restitutio debita.

2 Eam oportet esse volūtariam, nam si fuerit coacta per pœnam, carceres aut quoduis supplicium, dicimus aliquem satis afflictum passum & punitum esse, non autem satisfecisse. Sequitur hinc damnatum satis cruciari pro

diuina iustitia, non vero satisfacere.

3 Decet insuper vt sit æquiualentis culpa, si enim non tantundem redderet, sed minus non satisfaceret.

4 Adieciimus, alias indebiti, quia aliter satisfaceret pro alio non pro isto debito, quod nunc prae oculis est.

Atq; hæc generalis est satisfactionis definitio in omnibus negotiis & commertiis. Mouetur autem iā hic quæstio An possit homo satisfacere deo pro peccatis suis? Responderi ad hoc cōmuniter solet, nullum peccatorem a seipso & ex suis propriis operibus posse pro peccatis satisfacere, quia offendit summum bonum, deum & conditorum suum, quā accepit a deo gloria restituere illi nō potest. Et vt maxime homo bonum quid facit, tamen tenetur illud pr̄ter hoc facere & impendere deo, ob immensa quæ ab eo recepit beneficia, iuxta illud beati Augusti. Illud constantissima fide tenendum, neque vllam esse naturā, quæ non deo debeat id quod est, quia deo debetur omne decus & pulchritudo & congruentia partium. Idem affirmat & Bernardus, de diligendo deum, & pulchre inducit cū illo versiculo David, quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi? nam quum me totum illi debeam, quod me plasmauit, quid retribuere potero ei quod me redemit? etsi milies me ei totum impenderem, quid hoc futurum erit collatum deo? Imo hoc affirmant doctores, quum non possit homo aliquid boni facere, nisi adistente gratia dei, iuxta id quod scriptum est, sine me nihil potestis facere, nemo profecto satis potest gratias agere deo pro immensa bonitate quam ei confert in tali opere bono. Sin autem non nudum aspiciamus peccatorem, sed etiam præsidium gratia dei, meritum Christi, bonitatem & clementiam diuinam, vnde nobis præscriptus est modus quo possimus declinare peccata, non quod opera nostra in se tanti sint ponderis, sed quia sola tam misericors est dei miseretis voluntas, vt opus per se indignum tale velit acceptare, quasi sit æquatū & remissioni peccatorum & merito vitæ æternæ. sic Paulus inquit, non sunt condignæ p̄siones huius temporis ad futuram gloriam, profecto verum est, quia p̄siones in se condignæ non sunt, sed quum firmantur per voluntatem dei cum merito Christi, tum efficiuntur dignæ. Atque hoc est quod ait Augustinus in enchi. nullus patrum absque fide mediatoris Christi saluari potuit, (& sic reddit Deo æquiualentis non per essentiam sed per diuinam acceptationem.)

Lib. 83. q. 68.

Bern.

Psa. 115.

Iohā. 15.

Homo potest satisfacere pro peccato.

August.

Satisfactio pœnitentiæ. Constat nunc ex iis, quid sit satisfactio in communi, iam de satisfactione ea quæ in pœnitentia est tantum differere animus est, & non tantum sicut in efficaci consistit voluntate, sed ut ipso opere cõpletur. Est ergo satisfactio opus externum, pœnale, voluntarie susceptum pro peccati pœna. Vel etiam est pœna quam quis volens subit & sustinet ad placandam iram & offensam diuinam. Hæc omnia de dog. ca. inceptus fusius explicabimus. Augustinus sic ait, satisfactio pœnitentiæ est causas peccatorum excidere, nec earum suggestionibus aditum indulgere. Quum ergo quis opus suscipit molestum, puta ieiunium, orationem, elemosynam, peregrinationes, iis ipsis exciduntur peccata præterita: quum autem quis propositum habet amplius non peccandi, id ipsum est quod August. vocat causarum suggestionibus aditu non indulgere. Iam vero satisfactio vel a sacerdote imposita vel voluntarie suscepta, semper pro parte pœnitentiæ habita est sicut a principio ostendimus tres esse pœnitentiæ partes. Hinc quis facillime colligat, quomodo variis peccatis diuersæ quoque satisfactiones iniungantur extrinsecus, sicut in primitiua ecclesia obseruatum est diligentissime, quauis refrigerante deinceps charitate, hæc piæ satisfactionis disciplina sustineri non potuit, alias enim faciendum omnino esset iuxta illud quod Gregorius dicit in homilia si quis vult, dominus noster Iesus Christus contra opposuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiam, tenacibus largitatem, iracundis mansuetudinem, elatis præciperet humilitatem. Vide antiqua pœnitentionalia Theodori, Bedæ, Rabani, Haymonis, quæ passim reperies in bibliothecis ecclesiarum cathedralium, nolimus plura de iis dicere. In hoc ergo stat intentio vera & propositum Christianum, quum iam peccator tantum gratiæ impetravit apud deum, vt humili corde conteratur de peccatis, effundens ea coram sacerdote per veram confessionem, sicq; per sacerdotalem absolutionem consequutus vnctionem spiritus sancti, adhuc tamen misericors illa dei iustitia requirit non nihil fieri aut sustineri pro peccato, quauis enim iam pœnitens effugit iram & odium dei, remissa ei iamque deleta culpa, pœna etiam æterna conuerfa in temporalem, eam scilicet adhuc dilui oportet, quod deinde fit ieiuniis, orationibus, & similibus operibus, bonis dicentẽ Leone, per orationem remissio apud deum tentatur, ieiunio autem incensa iam carnis concupiscentia extinguitur, & elemosy-

nis tandem redimuntur peccata.

Tertiam hanc pœnitentiæ partem vel a sacerdote Error Inimpositam vel a deo iniunctam & pro peccatis sustinentem reicit Lutherus cum suis, atq; eius erroris falsum fundamentum in duobus consistit. Primum enim dicit, quod quum deus alicui culpam dimittit, quod maius est, dimittit etiam pœnam quod sit minus. deinde clamat Christum satisfacisse pro peccatis nostris, ideoque nemini iam necessariam esse satisfactionem. At nos in diuersum manifestis scripturarum testimoniis sustinebimus, facile necessariam esse satisfactionem. id principio patet ex verbis Christi dicentis, Agite pœnitentiam, appropinquabit enim regnum cœlorum. Expende verba hæc, iubet enim nos pœnitentiam agere, vtique operibus quoniam satis non est, quod isti aiunt, cogitare vel credere pœnitentiam, sed operæpretium insuper est agere opera pœnitentiæ. idem ante Christum apertius monuit Iohannes clamans, facite dignos fructus pœnitentiæ. Et ne Iudæi tanquam non indigentes pœnitentia eo quod Iudæi essent efferrentur, subiicit, ne cœperitis dicere, patrem habemus Abraham. dico enim vobis, quia potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abraham. idem nunc obiici potest Neochrist. nostratib. Ne cœperitis dicere, Christiani sumus, filii dei sumus per baptismum, nihil enim hoc satisfacet, quia potens est deus ex lapidibus, hoc est gentibus suscitare Christianos, quod nunc cernimus omnes fieri in insulis nouis & antea incognitis terris, in India, Spanioli, America & aliis. Atqui intelligere Iohannem per fructus ipsa opera, ex iis verbis quoq; suis liquet, quum dicit ibidem, iam securis ad radicem arboris posita est, omnis arbor quæ nõ fert fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur. Eius rei exemplum proponit Gregorius, inquiens, quot in se habuit Maria oblectamenta, tot de se inuenit holocausta, conuertit ad virtutum numerum, numerum criminum. Hoc etiam inde probatur, quum enim iam Adam in paradiso peccasset, quauis ei tunc culpa sit remissa, quia pœnitentiam egit & saluatus est, sicut antea ipsi docuimus, nos tamen quotquot ad huc viuimus in vniuerso terrarum orbe, sui peccati pœnas luere cogimur, (extende ex verbis Augustini, c. sicut primi de pœnitentia dist. 1.) Videre hoc ipsam licet in principibus quoque nostris, si enim quis vel indignationem principis incurrit, vel mortem commeruit, etiam indulta iam

Satisfactio necessaria. rursus venia & gratia impetrata, quanuis, quod maius est, princeps ei indignationem remittit, ipsum tamen omnino impune abire non permittit, sicut in bello plerique gaudet sibi tantummodo vitam prorogari, vbi maior dimittitur, minus non item. Hoc est quod Aug. dicit super Iohannem, cogitur homo tolerare etiam remissis peccatis, quanuis vti in eam veniret miseriam, primum fuerit causa peccatum, productior enim est poena quam culpa, ne parua putaretur culpa, si cum illa finiretur & poena. Ac per hoc vel ad demonstrationem debitae miseriae, vel ad emendationem labilis vitae, vel ad exercitationem necessariae patientiae, temporaliter hominem detinet poena, etiam quem iam ad damnationem sempiternam reum non detinet culpa. Neque multo diuersum idem alibi dicit, non sufficit mores in melius commutare, & a praeteritis malis recedere, nisi etiam de iis quae facta sunt satis fiat domino per poenitentiae dolorem & per humilitatis gemitum, per contriti cordis sacrificium, cooperantibus elemosynis & ieiuniis.

2. Manifestum huius rei exemplum habemus & in sacris literis, quum enim iam Dauid peccasset per adulterium simul & homicidium, atque propheta Nathan ei illud denunciasset, poenitentiam egit & peccatum confessus est, tunc dixit Nathan, transtulit dominus peccatum tuum, non morieris, veruntamen quoniam blasphemare fecisti inimico nomen domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi morte morietur. Ecce quomodo peccatum Dauid transtulit dominus in filium, non vti que quoad culpam, quoniam filius non portabit iniquitatem patris, sed anima quae peccauerit, ipsa morietur: ergo translatio illa peccati facta est quo ad poenam temporalem, sicut catholici in ecclesia sentiunt & dicunt, remisso iam peccato, requiri adhuc satisfactionem poenalem pro peccato subeundam. Confirmatur hoc idem per glossam quae habet, deus delictum delet, sed inultum non deserit. aut enim homo in se poenitens puniatur, aut deus eum homine vindicans percutit. docemur hinc quod licet non possit alter alterius hominis culpam delere, nisi in quantum sacerdos facit per potestatem clauium loco dei, potest tamen pro temporali poena satisfacere (volo dicere, purus homo non delet culpam peccati alterius, sed bene poenam.) Sicut ergo paruulus hic satisfecit pro peccatis Dauid alioqui propter peccatum moriuri, ita filius potest complere satisfactionem patri suo im-

Tr. 124.

Libro de medic. poenitent. ca. 5.

2. Re. 12

Ezec. 28

Glossa.

positam, sic nimirum, & viui satisfaciunt pro defunctis, sic Alteri in fraternitatibus alius pro alio satisfacit, sic in cenobis fit quum aliquis in hoc recipitur vt particeps fiat bonorum primam quae ibi perficiuntur. sic oramus deum vt suscipiat supplicia sanctorum pro peccatis nostris, id est pro satisfactione omnium peccatorum nostrorum, & in similibus casibus.

An autem alter alteri possit mereri primam gratiam, varia de eo dicantur oportet: absolute enim hoc non permittitur, quoniam sic alius alteri promeretur remissionem peccatorum, quoad culpam, & oscitanter quasi per se num obtingeret illi regnum caelorum. Vide Chrysostomum nostrum centur. 2. num. 80. Caeterum bonam & piam aliquam motionem potest quis alteri impetrare a deo, qua si recipit tunc demum acquirat gratiam primam, ita legimus in Euangelio quomodo Christus respexit fidem eorum qui paralyticum demiserunt per tectum, quem ille protinus sanauit & peccata ei sua dimisit. vbi glossa ait, si tantum profuit fides aliena, quid proderit propria? Ad eundem quoque modum, quum mater Augustini Monica desleret filium suum adhuc in erroribus Manichaei demersum nec baptizatum, consolatus est eam B. Ambrosius. affirmans fieri non posse vt pereat filius pro quo tantum materni fletus profunderetur. hinc ipse etiam testatus est se per intercessionem matris peruenisse ad agnitionem fidei. Quando igitur culpa dimittitur per contritionem & absolutionem, operibus adhuc satisfactoriis declinanda est poena pro peccatis debita, iuxta illud Graeg. poenitentiam agere est praeterita peccata deplangere & plangenda non amplius committere, hoc est quod praecipit apostolus, sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiae & iniquitati ad iniquitatem, ita exhibete ea seruire iustitiae in sanctificationem, sicut & Petrus per omne reliquum tempus vitae suae deplorauit peccatum suum abnegauit domini: Ita plane nos quoque peccata nostra plangamus, & faciamus fructus dignos poenitentiae, ne praeventi igne purgatorii quaeramus spatium poenitentiae. neque tunc inuenire possimus, sed potius vt hic per poenitentiam declinatis peccatis nostris post hanc vitam laetemur & exultemus cum sanctis omnibus in saecula, Amen.

Gerfon.

Eccl.

Matth. 1

Amb.

Libro. 5.

confess.

cap. 9.

Greg.

Rom. 6.

HOMILIA QVINQVAGESIMA, adhortatoria ad agendam poenitentiam de peccatis commissis.

¶ Facite fructus dignos poenitentiae.
Luca tertio.

Nisi poenitentiam egeritis, inquit saluator, omnes
in vnum peribitis, itaque quum per peccatum a-

mittit homo innocentiam & gratia baptismi, so-
lita motus misericordia Christus instituit nobis sacramen-
tum poenitentiae, sicut Leo scribit ad episcopum Foroliuii,
Mediator dei & hominum homo Christus Iesus haec de-
dit potestatem praelatis ecclesiae, vt cōsistentibus tribuerent
effectum poenitentiae, eosque saluari satisfactione purgatos
admitterent per ostium recōciliationis ad communionem
sacramentorum. Ita semper in ecclesia praedicatum, doctum
& creditum est, poenitentiam esse agendam per confessionem
& dignam satisfactionem, donec ab Aquilone, vnde pandi-
tur omne malum, angelus malus concitauit ventū qui vni-
uersum semel ordinem ecclesiasticum primo nitebatur im-
petu subuertere, iamque sane euerit aliquot casus imbecil-
les & tuguria inualida in quibus isti nouatores multas ten-
tant hucusq; nouas ordinationes, & moliantur nescio quā
restauracionem: sed frustra omnia, quia quo plus nouitati
adgrediuntur, eo in amplioem errorum voraginem ipsi se
demergunt. Vnde egregie iuxta B. Hieron. dicit psaltes, de-
cidant a cogitationibus suis, quotidie enim haeretici immu-
tant dogmata sua, non querunt quemadmodum saluetur,
sed quomodo superent. Inter reliquos istorum errores hic
sane non minimus est quod asserunt hominem non debere
pro peccatis suis satisfacere, eo quod simul poena remittatur
cum culpa. huius contrarium iam supra docuimus, nūc
idem quoque fortius adstruemus.

Leo. **Hæreti-
ci sem-
per ca-
dunt in
deterio-
ra.**
**Super
Psal. 5.**
2. re. 24

1. Possit hic principio induci historia de peccato Da-
uidis in numerando populum, quum & is statim poeniten-
tiam egit & peccatum confessus est, quia sic habet textus.
Percussit cor Dauid eum, postquam numeratus est popu-
lus, & dixit ad dominum, peccaui valde in hoc facto, sed
precor domine, vt transferas iniquitatem serui tui. Vsq̄
adeo etiā poena Dauid non fuit dimissa cum culpa, vt pro-
pter illud peccatum 70000 virorum mortua sint & insu-
per ipse Dauid iussus a propheta Gad peculiarem facere sa-

tisfactionem, edificare, s. altare, & offerre ibi pro 50 siclis.
Istiusmodi exemplis plena vndique est scriptura, sicut testā Ioh. 3.
tur & Ninivitarum, quorum vrbi quum minaretur deus exci-
dium post dies 40, annunciauerunt illi ieiunium, inducē-
tur faccis, a maximo vsque ad minimum, adeo vt cogeren-
tur etiam peccatis ieiunare: praecepit quoque rex vt conuer-
tatur quilibet a via sua mala & ab iniquitate, sequitur ibi, rē sunt
& vidit deus opera eorum quia conuersi sunt de via sua ma-
la & misertus est deus. Vbi iam delitescit animicida Lu-
stra cum blasphemis suis, clamans: deū non considerare ope bona.
ra nostra bona, neque illorum egere: profecto non eget sed
nos indigemus vt a nobis credatur verax. Audi insuper istū
blasphemum. Eger, inquit, deus fide nostra, qui tamen nulla
indiget creatura in vniuerso orbe: dicente psalmista, bono-
rum meorum non egēs: perinde impium est dicere, quod
opera nostra bona non consideret, quum diuersum & iam
ex Iona sit auditum, & Christus ipse in euangelio affirmit
se illa remuneraturum in die nouissimo, & eorū intermis-
sionem exprobraturum malis. Quae tanta Lutheri temeritas
est vt negare ausit deo curae esse opera nostra bona, con-
trarium vndique testante vniuersa scriptura? superuacuum
fuerit inducere exempla Adae, Enae, Abel, Cain, Noe, & to-
tus mūdi diluio perditū, Abraham, & Chaldaeorum, Loth
& Sodomitarum, Iudaeorumque in deserto & c. Quod si
curae sint deo passeruli, quorum quinque duobus vaneunt
minutis, quod si apud eum numerati, etiam sunt capilli ca-
pitis nostri, quanto magis opera nostra bona? sed nunc haec
sufficiant, quoniam de operibus errorem Lutheri alias refu-
tauimus sapissime. Vt ergo ad satisfactionem redeamus, ea
quoque manifeste videmus in Achab ieiunante, dormiente
super sacco, aspergente caput suum cineribus & ambu-
lante demisso capite, atque placuit deo haec ipsa eius humi-
litas: similiter de poenitentia regis Manasses & Iob in fauil-
la & cinere, atque filiorum Israel non semel, sicut libri Re-
gum, Iudith & Mach. testantur, Vndique enim hic imple-
tum est quod ait Apostolus, si nos iudicaremus non diiudi-
caremur a domino, quoniam quum quis peccatum in seip-
so punit per poenitentiam praue nit poenam & vltionē di-
uinam. Ita Chrysostomus, terribile illud iudicium est, inui-
tabilis poena, intolerabilia tormēta, sed si vis (quod ego cō-
sulo) nec hic quoq; aliqua poena cruciari, tu ipse tibi iustus
sis iudex, referas tibi ipsū rationes viuēdi. Audi Paulum

dicentē, si nosmetipſos iudicauerimus, non utique iudicabi-
mur. Cōſimili modo quum iniunxiſſet deus Dauid peſtem
2. re. 24 triduanam per vniuerſum regnum, & Dauid adhuc ange-
retur clamans ad dominum, miſertus eſt eius, & contentus
fuit vnica die vltionis, reliquos duos attribuit pœnitentię
Hier. 18 Dauid. Accedit huc & Hieremię testimoniū, qua ſatis cō-
uincitur per noſtram ſatisfactionem auerti iram & pœnā
diuinam, quum dicit, ſi pœnitentiam egerit gens illa a ma-
lo ſuo quod loquutus eſt aduerſus eam, agam & ego pœni-
tentiam ſuper malo quod cogitavi vt facerem ei.

2 Quauis hæc ſufficerent ad ſuſtinendum fidei no-
ſtrę veritatem, & omnibus piis ſatisfacere deberēt & per-
ſuadere, vt tamē aliquanto plus accedat roboris, & ſcriptu-
ris & rationibus adhuc inſtitutum illud probabimus. quis
enim tam ſtupidus erit qui tibi credat contendenti magnū
& paruum peccatorem æqualiter puniri in pœnitentiā?
profecto homines æquales peccatores non ſunt, ſicuti nec
peccata æqualia, vt impie docuit Iouinianus, ipſumq; imi-
tatus Lutherus quum dicit, fuius, ſumus, & manemus co-
rā deo æquales ſemper: non autē eſt hæc doctrina ſani do-
ctoris, ſed infani & furioſi hominis, ſed neq; ſcriptura id-
ipſum patitur, quoniā ſic dicit Iohan. Quantum gloriaſi-
cavit ſe & in delictis fuit, tantum date illi tormentum & li-
cendum menſurā delicti erit & plagarum modus. Reſiſtit
igitur Lutherus ſpiritu ſancto dum contendit pœnā & cul-
pam æqualiter in omnibus peccatoribus dimitti, quod ſi fie-
ret, quid eſſet illud Danidicum, lauabo per ſingulas noctes
leſtū meum, lachrymis meis ſtratū meum rigabo? Quid
De vera pœnitē. quod Auguſt. ait, continue dolendum eſt de peccato, vt ſem-
per puniat in ſe vlciſcendo, quod cōmiſit peccando: docuit
c. 19. hanc pro peccato ſatisfactionē & Sapiens filium dicens, ſi
li peccaſti, nō adicias iterum, ſed & de priſtinis deprecare
vt tibi dimittantur: & alibi, de propitiato peccato tuo noli
Eccē. 21. eſſe ſine metu, neq; adicias peccatum ſuper peccatū: & ne
& 3. dicas, Miſeratio domini magna eſt, multitudinis peccatorū
meorum miſerebitur. Miſericordia enim & ira ab illo cito
Pſal. 50. proximāt, & in peccatores reſpicit ira illi. Quid hic vult
aliud, niſi vt quis remiſſo iā ſibi peccato, tamen in cōtinuo
maneat timore pœnæ, vſq; dum ſatisfaciat: ſic Dauid excla-
mat, iniquitatem meam ego cognoſco, & peccatum meum
contra me eſt ſemper. Non vt volunt iſti, per contritionem

deſeri pœnam ſimul & culpam. Rectius dedit conſiliū Da-
niel regi Nabuchodonozori, conſilium, inquiens, motū pla-
ceat tibi o rex, peccata tua elemoſynis redime, & iniquita-
tes tuas miſericordiis pauperum, forſitā ignoſcet deus de-
Rom. 8. lictis tuis: non redimitur autē peccatum elemoſynis quo-
ad culpam, oportet ergo intelligatur redēptio hæc de pœ-
na temporali, quoniam nullum malum relinquit deus im-
Hier. punitum, qui etiam proprio filio ſuo non perpercit, ſed pro
nobis omnibus tradidit illum. Præclare intellexit hoc bea-
tus Hieronymus ſuper Dan. & habetur cap. vide de pœna
diſtinct. 1. Vide, dicens, benignum dominum miſericor-
diam cum ſeueritate miſcētem, & ipſius pœnæ modum iu-
ſta, & clementi deliberatione penſantem: & ideo non tra-
didit in perpetuum pœnæ delinquentes, ſed tantisper, dum
Mat. 23. ei ſeruiuat: non hoc ille dicit de iis qui nec pœnitentiam
agunt, nec conſitentur, quoniam iis paratus eſt ignis æter-
nus, ſed de peccatoribus quibus iam culpa dimiſſa eſt, & ta-
men iuſtitia dei ab eis requirit pœnam temporalem ſatisfac-
tione declinandam.

3 Ita plane a temporibus apoſtolorum obſeruatum
eſt in eccleſia ad nos vſque ſicut libro 3 de pœnitentia ipſi
induximus ſanctorum patrum testimonia Cypriani, Am-
broſii, Auguſtini & Leonis, atq; Gratiani. Magnā eius rei
copiam congeſit de pœn. diſt. 1 & 3, & 26. q. 7. c. his qui, cū
multis ſimilibus, omnia hæc volens omitto, ne faſtidium
vobis ingeram, & tamen omnia prætereire non poſſum: au-
diamus ergo b. Aug. de fide ad Petrum c. 3. ſic dicētem, om-
ni homini in hac vita poteſt eſſe vtilis pœnitentia, quam
Auguſt. quocunq; tempore egerit, quamlibet iniquus, quamlibet
annuoſus, ſi toto corde renunciauerit peccatis præteritis, &
pro eis non ſolum corporis ſed etiam cordis lachrymas fu-
derit, & malorum operum maculas bonis operib. diluere
curauerit, omnium peccatorum indulgentiam mox habe-
bit. Ecce quomodo maculæ peccatorum bonis ſunt operi-
bus diluendæ, quoniam opera bona & accepta non poteſt
facere peccator niſi prius iuſtificatus. maculam ergo intel-
ligit reatum & obligationem ad pœnam temporalem. Vi-
Idē. c. 72 de eum de pœnitentia vera & falſa, capitulo decimo & 12.
Non multo diuerſum eſt quod alibi inquit, de quotidiana
breuib. leuib. que peccatis, ſine quibus hæc vita non
ducitur, quotidiana oratio fidelii ſatisfacit, delet enim o-
mnino hæc oratio minima & quotidiana peccata, delet &

illa a quibus vita fidelium, scelerate etiam gesta, sed penitendo in melius mutata discedit. An non est hæc satis manifesta Aug. sententia, quod etiam oratio dominica delecta, prius tamen per contritionem transmutata? si autem, ut isti volunt, culpa & poena deleteretur simul, nihil reliquum fieret orationi post penitentiam diluendum. Obserua & hoc quod dicit mutata, hoc enim illud est quod omnes dicimus in ecclesia poenam æternam mutari in temporalem. S. Ambros. quoque multa præclara habet de satisfactione in lib. de poenitentia, & maxime in apologia David inquit, cognoui quosdam in poenitentia fulcasse vultum lachrymis ex arasse continuis fletibus genas, strauisse corpus suum calcædum omnibus, ieiuno ore semper & pallido mortis speciem spiranti in corpore prætulisse. & c. 2. Maiora crimina maioribus abluuntur fletibus. Rursus quoque super Luc. peccati poena charitatis compensatione soluitur, vel aliis operibus aut satisfactione. His accedat & facundissimè eloquentiæ torrens, Chrysol. qui sic ait, solers & promptitudine feruens, & multo cum studio gerens poenitentiam, & breui temporis momento multi tēporis peccata delere poterit, & inde parem, inquit, peccatis poenam exhibeamus. Multa habet ibidem, quæ nos monent æqualem facere pro peccatis retributionem. Vide totam Hom. 2. super psal. 50. dicit enim, glorifica deum indefinenter, quia ablatum est peccatum tuum, sed volo inquit, & cicatricem extenuare, ablatum est vulnus, volo & pulchritudinem recipere. Cyprianus etiam præterquam quod conqueritur super hæreticis Nouatianis ad papam Cornelium & Antonium, sic scribit ad Fidum, legimus literas tuas frater charissime, quibus significasti de Victore quodam presbytero, quod ei antequam poenitentiam plenam egisset, & domino deo in quem deliquerat satisfacisset, temere Therapius collega noster immaturo tempore & præpropere festinatione pacem dedidit & c.

4 Quid multa? vsque adeo hæc certa sunt & liquido constant apud doctores, ut affatum suppetant vndiq; & sese offerant legenti, nos tamē receptui canemus, vbi vnum aut alterum adhuc locū induxerimus. Orig. quoque in hæc verba more suo prorumpit, In vulneribus corporū postquam curata fuerint, remanet interdum ipsius vulneris signum quod cicatrix appellatur, vix enim est qui ita curetur, ut nullum suscepti vulneris residere videatur indicium

Lib. 1. c.

Pœnitē.
magna.Ho. 80.
de pœ-
nitent.Libr. 3.
epist. 8.Sup. leu
homil. 8.

transi nunc ab ista legis vmbra ad veritatem eius, & intue-
re quomodo anima quæ peccati vulnus acceperit, etiam si
curetur, tamen habet peccati cicatricem in loco vulneris re-
sidentem. Et inde, vide quia etiam si quis mundetur a peccato,
& non sit iam in opere peccati, ipsa tamen vestigia scele-
ris commissi purificatione indigent, enumerat deinde varia
genera purificationis. Præterea Chrysol. homil. 41. de pœ Chryso.
nitentia sic dicit, poenitentem nunquam oportet obliuioni
peccatum tradere, sed Deum quidem rogare ne eius memi-
nerit, ipsum vero nunquā ipsius obliuisci: Deus ipsius non
obliuiscetur, si non eius meminerimus, Deus obliuiscetur, si
a nobis ipsis vltionē sumamus, nos ipsos accusemus, ita pla-
cabinus iudicem. En quum affirmat Chrysolomus & iu- Non si-
bet nos meminisse peccati, utiq; innuit nō simul culpam & mul-
de-
penam dimitti. In ea plane sententia est beatus Hierony. su letur cul-
per Malach. ut citat Rossen. quum ait, qui pœtor est & quæ pa- &
mordeat propria cōscientia, cilicio poenitentiae accingatur, poena,
& plangat vel propria delicta vel populi, & ingrediatur Hieron.
ecclesiā de qua fuerat egressus, cubet & dormiat in sacco,
ut præteritas delicias per quas Deum offenderat, vitæ auste-
ritate compenset. Non satis ergo est tantum cōteri, nisi bo-
na malis compenentur, sicut ille commendat Paulam quæ
tantam poenitentiae acerbiter in se susceperat. Hinc
est quod patres adeo aggrauant poenitentiam, quam quis fa-
cit ante vltimum vitæ suæ terminum. Augustinus enim con August.
stanter quidē afferit quod si aliquis baptizetur iam iam mo-
riturus, is saluetur citra purgatorii poenam, non audeat autē
hoc affirmare de poenitentia. Et Ambrosius in exhortatio- Ambro.
ne ad poenitentiam dicit, agens poenitentiam ad vltimum &
reconciliatus, si exierit, an securus hinc exeat, ego non sum
securus: poenitentiam dare possum, securitatem dare non
possum. quod dico attēdite, ego illud planius expono, ne a-
liquis me male intelligat. nunquid dico, damnabitur? non
dico, sed nec liberabitur dico. Quamquam aperte etiā Am-
brosius non audeat eum liberatum ilico, etiam si poenitentiam
agat, & recōcilietur. Isti autē temerarii vana præsumptio-
ne inflati audent polliceri miseris remissionem poenæ &
culpa, atque eos citra impedimentum intrudere in cælum.
Vos autem dilectissimi scitote errorem hunc non ho-
die demum aut heri esse natum, sed iam olim ante. 1300. an
nos fuisse quibusdam persuasum. est enim ea Lutheri con-
suetudo, ut omnes hæreticorum sentinas percurrat, & vbi

De la-
pſis ſer.
5.

2. Ti. 2.

cunque aliquis Chriſtianæ pietati contrarium inuenit, hoc ipſum producit, & extollit tanquam Chriſtianū: id ita eſt en teſtem vobis ſatis magnum, glorioſum martyrem Cyprianum, qui ſic dicit, agite pœnitentiam plenam, dolentis ac lamentantis animi probate mœſtitiã, neque vos quorundã moueat aut error improuidus, aut ſupor vanus qui quum teneatur in tam grandi crimine, percuſi ſunt animi cœcitate, vt nec intelligant delicta nec plangant: & inde, pacem ſibi vltro nemine dante ſumpſerunt, falſa pollicitatione ſeducti, & apoſtatis ac perfidis inncti, errorem pro veritate ſumpſerunt. Submonet eos deinde quomodo ſibi cauere debeant, nec quicquam cum ipſis habere commune, ſiqui dem ſermo illorũ vt cancer ſerpit, vt Paulus loquitur. Quũ ergo Neochriſtiani ſic viuunt & docent vt hic Cyprianus improbat, omnibus ſane Chriſtianis ſunt vitandi, & ſacræ ſcripturæ teſtimoniis, ſanctorum patrum ſcriptis & conſuetudini eccleſiæ ſtandum, vt per pœnitentiã & ſatisfactionem hic quiſq; iudicet ſeipſum, ita deinceps emundatus coronam conſequuturus æternam, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA prima & vltima de pœnitentia & ſatisfactione.

Facite dignos fructus pœnitentiæ. Lucæ. 3.

N ſatisfactionem tertiam eſſe pœnitentiæ partem, at que cuius peccatori neceſſariam, niſi forte pœnitens tantam haberet animi ſui contritionem, vt dolor hic pœnam vna cum culpa tolleret, quoniam lachrymæ pro peccatis effuſæ plurimum habent virtutis & efficaciz: ſic Lucæ. 7. nimirum pœnitentiam egit Maria Magdalena quando ſleuit tantopere pro ſuis peccatis, vt etiam lachrymis irrigaret pedes domini & tergeret capillis, quare plenam indulgentiam peccatorũ pro pœna & culpa eſt conſequentia: iuxta illud quod dominus dixit, dimiſſa ſunt ei peccata multa, quia dilexit multum. Alias tamen quia in vniuerſum & illis maxime temporib. quando refrixit charitas multorum, raram huiusmodi reperias pœnitentiam, quæ ſufficiat delere pœnã & culpam, quapropter ſatisfactio neceſſaria eſt. Aliud eſt, quo miſere ſeducunt iſti ſimplices & indoctos, quum clamant Chriſtũ ſatisfeciſſe pro nobis oĩbus, ideoq; nos nulla indigere ſatisfactione, quando Chriſtus in cruce

ſua ſuſtulit omnia. Placent iſta pigris & ignauis hominib⁹ amant euangelium hoc ſummopere & amplectuntur, dum audiunt in luſum verti, imo nihil fieri ieiunium, oratione, & omnia opera bona: atque huiusmodi dogmatibus gaudent iſti animicidæ, & eoſque adduxerunt, donec iam ipſi Chriſt⁹ vident tam induratos eſſe homines & obſtinatos, vt fiant ſatisfactiſſimum impij, nunc demũ recipiunt prædicare iram Dei cit pro & vindictam malorum. Ne ergo offendantur catholici ab peccatis iſto ſuco & prætextu hæreticorum, breuiter oſtendemus quomodo ſatisfecit Chriſtus pro peccatis noſtris.

1 Et principio quidem dubium non eſt de merito Chriſti Phil. 2. ſti pro ſe ipſo, quo meruit ſibi nomen ſuper omne nomen, Super vt clarificetur, inquit Auguſt. reſurrectione, ideo humilia- Iohan. tus fuit prius paſſione, adeo vt humilitas ſit meritum claritatis, hæc autem merces ſeu præmium illius, quapropter maximam ille habet beatitudinem in cœlis, ſed hæc in paſſione declarauimus. Quo ad nos autem paſſus eſt Chriſtus, ita vt paſſio ſua ſit ſufficiens pro omnibus totius mundi peccatis. id teſtantur paſſim ſacræ literæ, ita enim inquit Iohan. 1. Ioh. 2. ſi quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantum, ſed etiã pro totius mundi, Affirmant hoc ipſum & propheta, quoniã ſic ait Eſaias, Eſa. 53. vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit. vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra. Et apud eundem Deus pater di- Apoc. 1. cit, propter ſcelus populi mei percuſi eum: in nouo quoque teſtamento Iohãnes ait, quia dilexit nos, & lauit nos a peccatis noſtris in ſanguine ſuo, & Petrus, peccata, inquit, noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignum. Ita iam largiter nos redemit ille ſanguine ſuo, vt etiam ſi ſupereſſent mundicentum, ſufficienter pro omnibus effuſus eſſet ſanguis Chriſti (quia natura illa fuit vnita hypſtaticè perſonæ diuinæ inſinitæ dignitatis, ideo nõ poteſt æſtimari magnitudo meriti Chriſti) ſic ſi alteri lanci libræ imponas vniuerſa totius mundi peccata, alteri autem ſanguinem Chriſti, quantum hic præualebit & præponderabit?

2 Quauis meritum Chriſti ſufficiens eſt pro omnibus peccatis totius mundi, non tamen in omnibus operatur efficaciter, ſed iis tantum quibus applicatur & communica- tur, obſtaculum eſt inde, quia nolunt ſe participes facere huius meriti. Maniſeſtum hoc eſt ex eo, qui alias neq;

inferi essent, nec purgatorium, neq; aliqua plaga diuinitus immissa, non morborum tot genera, infidelitas nulla, nulla hæresis & c. quia pro omnibus iis sufficiens est satisfactio passio Christi, sed non æqualis illius ubi capacitas & participatio est. Vnde Paulus inquit, Deus huius sæculi excæcauit mentes infidelium. Et quid vltra desyderas o miser? quod si satisfecit Christus pro omnibus vt tu pro falsa intelligētia tua iactas, quare ergo excæcauit infideles? quare dixit, ad Iudæos, in peccatis vestris moriemini? Quare etiam nō satis permisit post 40. denique annos dirui Hierusalē? Age nunc fecit pro eloquere vicissim hoc mihi, si vt tu sentis pro omnibus satisfecit Christus, quare Iudas, Nero, Pilatus, Arrius & alii innumeri damnati sunt? quare non & pro illis satisfecit, si satisfecit pro omnibus? Quis non videt quantopere hic hallucinētur miseri? Aut quis præsumet dicere peccata Cain, Nemroth, Iudæ, & aliorum esse abolita, pro quibus damnatione cruciantur æterna? Atqui audio eos hic resillire ab instituto, & affirmare, istos non credidisse. Præclare sane & nimis quam subtiliter, sed audi rursus quod inferimus, non erit igitur plane sufficiens passio Christi, nisi illius participem se quis faciat per fidem: fatere ergo impudentiam erroris tui, & dic neminem habere ex passione Christi plus quam pro portione & mensura fidei, adde iis, quæcunque tota prædicat scriptura & celsura ecclesiastica. Alias enim, quorsum faceret, quod toties Deus omnes homines vocauit, & ad se venire monuit? quum dicit, Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos. vocationem quoque hanc multis modis expresserunt prophete in veteri testamento.

3 Constat ergo Christi passionem sufficere pro omnibus omnium hominum peccatis, & tamen efficaciam suam habere tantum ex applicatione: superest nunc vt ostēdamus quo id modo fiat, etsi autem materia hæc amplissima est, nos tamen breuiter aliquot applicationis huius motio meriti indicabimus, vnde liquidum fiat, quo pacto nos meriti Christi efficiamur participes.

2 Alibi capaces illius fiūt ex mera gratia præueniente sicuti Paulus & qui iustificati sunt in utero matris, Dein de merito Christi dispensatur per sacramenta a Christo relicta Ecclesiæ, vt ab initio diximus, omnia sacramēta virtutem suam habere ex merito passionis & mortis Christi. Atqui nec sacramenta æqualiter omnia operantur, ba-

1. Co. 4.
Christus
nō satis
fecit pro
omnibus
efficaci-
ter.

Mat. 12.

Applica-
tio meri-
ti Christi

Act. 9.
Hierc. 1.

ptissimus enim præterquam quod originalis peccati culpam tollit, pœnam etiam & culpam aufert, actualium peccatorum, vt supra docuimus de baptismo. neque hoc illi commune est cum aliquo alio sacramento, quoniam baptismus est regeneratio spiritualis, vbi sane conuenit vniuersam & culpam & pœnam auferri ac dilui. id si etiam fieret in poenitentia, Deum immortalem quam tepidos, imo frigidus ignauos & impios esse habituri Christianos?

3 Ad hæc quæ quisque facit opera in se nulla sunt & minime meritoria apud Deum, æstante Paulo, si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum velut æsonans aut cymbalum tinniens. Etsi habuero prophetiam, & nouerim mysteria omnia & omnem scientiam, & si habuero omnem fidem ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperū omnes facultates meas: & si tradidero corpus meum ita vt ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest. Hinc & Christus ait, Ioh. 6. Sine me nihil potestis facere. Et iterum, Nemo venit ad me nisi pater meus traxerit eum, & c. Ita opera quoque bona in se nihil sunt, verum gratia Dei facit vt sint aliquid & quidem meritoria, sicut alibi diximus. Quid quod opera alicuius bona etiam assistente gratia Dei non essent sufficientia (ponatur hoc per possibile) ad satisfaciendum pro peccatis, peccatum enim infinitam habet malignitatem, vnde & commeretur pœnam infinite æternam, ideoque nulla creatura pura neque potuit neque etiam nunc potest satisfacere pro peccatis: & hinc necessarium erat vt Deus fieret homo, cuius supplicium infinite reconciliaret Deum, & vnde infinitum Deo beneplacitum emergeret: solum ergo meritum. Christi potest pœnam æternam commutare temporali, & satisfacere pro peccatis, vt Augustinus lib. 13. August. de trinit. cap. 10. & Ansel. in libro. quare Deus homo, pulchre explicant. In huius meriti virtute potest homo auxiliante gratia Christi pro peccatis suis satisfacere, sicut Paulus ait nos in sanguine suo esse iustificatos: super quæ verba dicit Augustinus quod per nullam aliam hostiam potuit nobis aditus ad Deum aperiri, & salus obuenire, nisi per mortem vnigeniti Dei. Ita iam satis liquet ex canonicis scripturis: quomodo dominus Iesus pro nobis satisfecerit, & tamen nobis quoque reliquerit nō nihil faciēdū, puta laborandum in vinea, vt sic talento nostro aliqua fiat per lu-

Iohan. 5

1. Co. 13.

Ioh. 6.
15.

Opera
merito-

August.
Ansel.

Heb. 10.
August.

Mat. 20 crum accessio. Aut quam speciem rationis habebit si dicas
 Mat. 25. Christum pro nobis pium sanctumque fuisse, nos tales esse
 non oportere, Christum pro nobis passum, nobis nihil esse
 patiendum: Christum esse pro nobis mortuum, at nobis non
 esse moriendum. Ita plane non sequitur, Christus pro nobis
 satisfecit, neque nobis amplius est satisfaciendum.

3 Non tamen velim vos hæc ita accipere, quasi sine
 gratia Dei non possit aliquis satisfactionem suam exequi
 ut si quis confitetur tempore paschali, & a confessore susci-
 pit satisfactionem certarum precum quotidie vsque ad fe-
 stum pentecostes persolueudarum, utique dum suscipit &
 incipit perficere eas, adhuc in gratia Dei, quum autem inde
 Satisfa- cere in peccato mortali. prolabitur rursus in peccata, non ideo intermittere debet ora-
 tionem inunctam quod amplius non sit in gratia, quia tunc
 de integro peccaret, imo talis oratio a Deo suscipitur tan-
 quam satisfactio pro peccatis, quapropter & a sacerdote
 alicui iniungitur, dummodo is non errauit in clauibus: ne-
 que enim pronior est Deus ad condemnandum quam misere-
 randum, eo quod misericordia superat iudicium, iam ergo
 puniret eum Deus si negligeret orationem sibi imposi-
 tam, quare ergo non proderet ei si persoluat? Volunt hic do-
 ctiores quia confessus aliquis peccata, poenitentia desuper &
 satisfactione suscepta, si recidat in peccatum mortale in quo
 moriatur & damnetur, quod tamen non æternum torque-
 bitur pro peccato a quo est absolutus. Videant hic & confi-
 derent omnes quam salutaris sit poenitentia, in qua quisquis
 perseverat saluabitur, sin excidat in peccatis suis moriatur,
 minus tamen affligetur in cruciatibus gehennæ quam si con-
 fessus nunquam fuisset, quoniam sententiam semel latam su-
 per peccatis remissis ratam seruabit Deus, & quia absoluto
 poena æterna commutata est in temporalem, id quoque per-
 mittit Deus neque retractat sententiam. Vide glossam in ca. quod
 quidam de poenit. & remissio. Sequitur inde quomodo quis
 satisfacere possit pro vno peccato sine alio, si satisfactio refera-
 tur ad peccatum perpetrata, ut ebrius propter temulentiam suam
 imponitur ieiunium, propter luxuriam eleemosyna, alterum
 facit alterum forsitan intermittit, sicut quis partim satisfacere
 potest pro poena peccati, reliquum negligit. Rursus con-
 sequitur hinc quod nemo satisfacere potest per aliquod ope-
 Satisfa- cere per opus præcepti, ut si incubat pro satisfactione ieiunare qua-
 opus præcepti. tus dies in septimana, & incidat dies aliquis ex præcepto
 Ecclesiæ ieiunio additus, tunc non potest illi suæ satisfactio-

ctioi imputare, sed cogitur alio die ieiunare, quo satisfaciat
 poenitentia, eo quod alias tenetur ex præcepto ieiunare
 illo die, neque sic vna fidelia (quod aiunt) duos poterit dealba-
 re parietes, nisi forte concurrerent præcepta, ita ut sit circa vi-
 gilias Matthæi & Thomæ in angariis, ubi quis satisfacit
 vno ieiunio & vigiliæ apostoli & angariæ, quia sunt præ-
 cepta quæ veniunt accumulatiue. Insuper opus aliquod bonum
 pro satisfactione impositum & in gratia dei completum non mi-
 nus utique est meritorium, quam si non satisfaceret eo ipso, rium &
 quonia omne opus quod ex radice charitatis enascitur me-
 ritorium est, vnde multum est salutare eiusmodi satisfactio-
 nes in se recipere, quas qui in dilectione & gratia dei perficit,
 geminum inde fructum acquirunt. nam & satisfacit pro poena
 peccati & gradum meretur felicitatis æternæ: sic apparet
 in Christo cuius opera & sibi & nobis fuerunt meritoria,
 atque ultra hoc satisfecit ille per ea pro peccatis nostris.

4 Ut autem hæc tandem finiamus quoque, considerandum
 est posse alium pro alio satisfacere & filium implere satisfactionem
 patris. Imo & in eodem opere potest quis pro seipso mereri
 remunerationem gloriæ æternæ, & nihilominus pro alio
 satisfacere, sine aliquo meriti sui defectu seu diminutione.
 id iam apparuit in Christo, & probari potest etiam aliunde.
 En tibi & Moyse, is orauit dominum vt deleatur de libro vitæ,
 aut vt ille dimitteret populo peccata sua. hæc utique oratio
 Moyse ex tam ardenti charitate profecta remuneratione carere
 non potest, opera enim eorum sequuntur illos, & tamen ex parte
 satisfecit pro peccatis populi. Ad eundem modum ex præcepto
 domini instituit Moyses vt sacerdos oraret pro iis qui
 pro peccatis suis essent oblaturi hostias, vt propiti-
 us esset ipsis deus. Vbi oratio sacerdotis satisfacit pro
 sacrificiis, & ultra hoc meretur aliquid si bene Stephanus orans
 pro lapidantibus se, multum profuit Paulo, neque interim
 ipse orationis suæ meritum ex charitate amisit, quia, ut ait
 Apost. vnusquisque propriam mercedem accipiet secundum
 suum laborem. Ita etiam qui pro mortuo orat, nihil inde
 damni acquirunt, quoniam merito suo nihil ideo decedit,
 sicut pulchre docent August. & Grego. orandum esse pro
 mortuis, & nos in festo animarum diligenter ostendimus.
 Hoc quoque fundamentum est indulgentiarum quas ecclesia
 elargitur ex thesauro quæ habet ex merito Christi & sanctorum,
 quorum opera non tantum fuerunt meritoria vt æternæ,
 sed & satisfactoria. quumque illi non habuerint

Opus factio
 rium.
 Satisfa-
 cere pro
 alio.
 Exo. 32.
 Rom. 2.
 Apo. 14
 Leuit. 4.
 Act. 7.
 1. Cor. 3.
 vvvv iiii

peccata propria de quibus necdum satisfecerint, Ecclesia illa aliis impendit hominibus magis indigentibus sed hac alias.

Conclusio huius materiae.

Libro. 4. Audistis iam nunc quam sit utilis poenitentia, nobisque
moral. c. necessaria, audistis de contritione, de absolutione & satisfac-
18. & in fatione qua satisfaciatur pro poena peccati dimissi, audite
de. nunc egregiam B. Gregorii sententiam super Iob, quum
deus nullum peccatum sinat impunitum, oportet enim il-
lud aut nos persequi plangendo, aut deum puniendo, hoc
vnum nobis reliquum est, vt exacte animus noster vigilet
ad emendationem. infra, Et tunc dies amaritudine inuoluitur,
quum animus ad sui cognitionem reuertitur, & poenitentiae
poena sequitur dilectionem peccati. Die ergo inuoluimur, dum
prauae voluptatis oblectationem consideramus, & eam
quae inde consequitur poenam. ad finem etiam libri sapienti-
ae dicit, quum cogitat mens ream esse, se tunc luget: & quicquid
deliquit, id omne punit amara quadam moestitia: & dum
meminit delicti, terrore afficitur metuque iudicii: quum-
que sic homo perfecte conuersus est, nondum tamen perfe-
cte securus existit, considerans enim extremi iudicii rigorem,
inter spem & metum medius contremiscit, ignorans
an adhuc satis deplorauerit peccatum. Itaque quisquis se-
cundum ea quae diximus se conformem exhibet consuetu-
dini Ecclesiasticae, sequitur consilium illud Augustini,
qui dicit, ponat se omnino in potestate iudicis, in iudicio sa-
cerdotis, nihil referuans sui, vt omnia eo iubente paratus sit
facere pro reparanda animae vita, quaecumque faceret pro
vita corporis morte. Quicumque inquam toto cordis
affectu conteritur, integre confitetur, & impetrata
absolutione obedienter satisfacit, is gloriam
simul & gratiam inuenit apud dominum
bonorum omnium largitorem, id
nobis contingat omnibus.

A M E N.

August.
de poen.
c. 15.

HOMILIA QVINQVA

gesimasecunda, sacramento extre-
mae vnctionis.

Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ec-
clesiae & orent super eum, vngentes eum oleo
in nomine domini. Iacobi quinto.

I

Egis Euangelicae lator legem nobis tulit gra-
tiae, legem perfectissimam & omnibus vt aiunt
numeris absolutam, contra veterem, duram,
rigidam & lapideam legem Moysi. haec enim
nostra, si praecipua consideres, iustissima &
aequissima est: si ea quae fidei sunt respicias, certissima: si ope-
ra meritoria videas, longe acceptissima: & si sacramenta
intuearis, gratia simul & vniuersa sanctitate plenissima
est, (vide Aliacen. in suis principiis) quoniam altissima dei
sapientia Christus Iesus prudentissime instituit sacramen-
ta, planeque salubriter pro immensa nostra necessitate ho-
mini iam ex utero matris in hanc lachrymarum vallem
prodeunti ordinauit baptismum, quo renascetur spiritua-
liter ex aqua & spiritu sancto, sicque intraret in Ecclesiam
& incorporaretur domino Iesu. Quia autem vita hominis
militia est super terram, non quod in perpetuo nobis agen-
dum esset conflictu, sed sic vt Paulus ait, non est nobis col-
luctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus prin-
cipes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum
harum, contra spiritualia nequitiae in coelestibus, ideo no-
bis instituit dominus pro robore sacramentum confirma-
tionis, & pro spirituali refectioe in via ad vitam aeternam
proposuit & parauit nobis mensam cibumque sanctissimi
corporis & potum sanguinis sui, vt quisquis iis fruatur di-
gna, habeat vitam aeternam. Sed quum omnis cogitatio &
sensus nobis iam inde ab adolescentia prona sint in malum,
nosque adeo carnales venditi simus sub peccato habitan-
te in nobis, & dominante in membris nostris, ac reluctan-
te legi diuinae, quae humanae fragilitatis miseria est, & ad
peccandum inclinatio, huic quoque mederi volens medi-
cus animarum nostrarum, instituit sacramentum poeniten-
tiae. Sed quum non tantum ingressus noster in vitam, sed
multo magis exitus periculosus existat, etiam hic consul-

Aliacen.

Iohan. 3.
Rom. 12
Iob. 7.

Ephe. 6.

Septem sa-
cramen-
ta.

Iohan. 6
Genes. 8.
Rom. 8.

tum nobis voluit dominus atque præscripsit vnctionis sacramentum, cuius promulgator fuit Iacobus Apostolus dicens, infirmatur quis in vobis, & cætera.

Aue Maria.

Vnctio. ¶ Euangelium Matthæi. 6. Quocunque introieritis, Principio hic pro repetitis haberi volo omnia quæ supra de sacramento confirmationis dicta sunt, de oleo & vnctione, similiter quam varia sit vnctio, sunt enim duæ vnctiones sacramenta vt confirmatio & hæc nostra, pleræque sacramentales vt in baptismo & ordine, alia nec sacramentum neque sacramentalis existit, vt quando Imperatores & reges inunguntur, sicut rex Galliæ vngi solet oleo sancti Remigii quod in vrbe Remen. seruat. Nunc tantum modo dicemus de vnctione hominis iam morituri, ea sic describitur, quod sit vnctio hominis infirmi poenitentia agentis de peccatis suis facta in certis membris corporis a sacerdote cum oleo ab Episcopo consecrato, obseruatis in hoc verbis præscriptis, & cum intentione debita, ex institutione diuina efficaciter significans remissionem venialium & releuationem mentis, &c. Hæc priusquam explicemus, probandum est aduersus veteres, nouosque hæreticos esse hoc verum Ecclesiæ catholicæ sacramentum, quoniam oblatrarunt contra hoc Vualdenses dicentes, extremam vnctionem non esse sacramentum benedictionis sed maledictionis. Errorem hunc sequutus est Vnicleph, & post eum Lutherus. Nobis autem contra sentinam & colluuiem omnium hæreticorum satisfaciatur communis Ecclesiæ consensus, semper enim atque adeo omnibus retro sæculis catholici omnes constantissime crediderunt hoc esse sacramentum, id conuincitur etiam ratione tali, quoniam omnis medicina diuina institutione ordinata pro efficaci signo exteriori ad adiuuandam vitam spiritualem est vti que sacramentum, sicut ab initio materia de sacramentis declarauimus, vnctio autem hæc ipsa olei est tale remedium, testante id Iacobo, erit igitur & sacramentum. Accedit etiam Innocentius. ¶

Vnctio est sacramentum

Iacobi. & Innocentius. ¶ testantem id Iacobo, erit igitur & sacramentum. Accedit etiam Innocentius. ¶ testimonium Innocentii qui ante mille & centum annos vixit, is ad Decentium scribens sic inquit, Non est dubium hæc de fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui facto oleo christiatis perungi possunt, quod ab episcopo coffectum non solum sacerdotibus, sed omnibus vti Christianis licet in sua aut suorum necessitate inungendo: ac deinceps affirmat esse hoc genus sacramenti. Nemini ergo Chri-

stianorum dubium esse de hoc debet, quoniam hic videt præ C. illud oculis externum illud signum vnctionis. adest etiam esse- 85. disti^mctus sacramentalis, assistentia gratiæ diuinæ, sicut nobis etiam adest testimonium forte ex scriptis Iacobi quæ ob signata sunt signaculo spiritus sancti. Ad hæc facit autoritas Augustini, lib. 2. cap. 4. de visitatione infirmorum quæ ait, non prætermittendum est illud Iacobi Apostoli præceptum, infirmatur, quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, & cætera. Ergo si roges de te & pro te fieri, sicut dixit Apostolus Iacobus, imo per apostolum suum dominus, ipsa videlicet olei sacri delibutio intelligitur typica spiritus sancti vnctio, obserua quod oleum dicitur sacrum, inueniens illud prius esse consecrandum sicut infra dicemus. Animaduersio quoque dignum est, quod Augustinus vult non Apostoli tantum esse verba hæc, sed quia dominus per os eius loquutus est. Idem sentit ille parte quarta, sermone nono, quum dicit, Quoties aliqua infirmitas superuenerit, corpus & sanguinem Christi, ille qui ægrotat, accipiat, oleum benedictum humiliter a presbyteris & fideliter petat, & inde corpusculum suum vngat, vt illud quod scriptum est, impleatur in eo, infirmatur aliquis ex vobis, & cætera.

¶ 2. Constat ex iis vnctionem hanc esse sacramentum, Bona, superest nunc vt probemus a quo sit institutum, atque hic vobis brulher lens omitto ea quæ disputant nonnulli & contendunt etiam magister spiritum sanctum per Apostolos potuisse instituere sacramenta, quia iam inde ab initio ratam credidi esse sententiam quæ concludit omnia sacramenta nouæ legis esse instituta a Christo, vnde necdum recedendum puto, & constanter credendum, hoc quoque sacramentum esse institutum a Christo, sic enim legere est apud Marcum, exeuntes Apostoli prædicabant vt poenitentiam agerent, & damo- Marc. 6. nia multa eieciabant, & ungebant oleo multos ægros & sanabant. Super eum locum Beda inducens verba Iacobi, dicit, hinc patet ab ipsis Apostolis hunc sanctæ Ecclesiæ morem esse traditum, vt energumini vel alii quilibet ægroti vngantur oleo pontificali benedictione consecrato. Idem su per epistolam Iacobi sic ait, hoc & Apostoli in Euangelio Sacramentum fecisse leguntur, & nunc consuetudo Ecclesiæ tenet, vt infirmi oleo consecrato vngantur, a presbyteris, & oratione comitante sanentur. In hanc sententiam concedit & Nicolaus institutus laus de Lyra super Marcum, vt omnino ridiculum sit contra naturam Christi- ture eos qui dicunt sacramentum illud esse a primo concilio isto.

Hierosolymitano institutum, & ab apostolo Iacobo deniq; promulgatum. Quid quod etsi in loco illo nō institueret dominus hoc sacramentum, tamen inde non sequeretur non esse ab eo institutum, vsque adeo multa facta sunt, neq; tamen descripta. Et longe magis credēdū est habuisse hoc apostolum ex vero suo præceptore Christo, quam ex quolibet alio. An autem vsi sint apostoli eadem hac forma ecclesiastica, in controuersia ponit Gerson, quoniam ad tempus potuerunt forsitan dispensatiue vsi fuisse alia forma, sicut in baptismo, vbi contra præceptum Christi, vt baptizarent in nomine patris, & filii, & spiritus sancti, ex rationali causa vsi sunt alia forma baptizantes in nomine Iesu.

Ioh. vlt.
In cōpē.
Mat. vlt.
Act. 19.
1. reg. 16
2. re. 2.5
Exo. 29
1. Re. 10
3. Re. 19.
Cypria.

Sacramētū hoc peculiare habet præ cæteris, quod multas habuit figuras præuias in veteri testamento, sed in lege Mosaiica nullum fuit sacramentum loco huius: de figuris typicis quadrifariam loquuntur doctores hoc modo, sicut enim Dauid ter vnctus, primo in domo patris sui ad regnum futurum, deinde super Iuda in Hebron, postremo super omnem populum Iudaicum, quando regnauit in pace. Ita quilibet Christianus ter inungitur, in baptismo, confirmatione, & hac ipsa vnctione, sicut supra ad longum ostendimus in materia confirmationis. vide Alti fidorum. Alii proponunt figuram de quatuor illis quæ vngebantur in veteri testamento, puta pontifices & sacerdotes, vasa templi, reges quoque & prophetæ, ea pulchre ad Christianos applicat Cyprianus in sermone de vnctione. vide Fræcisicum Maronis, quoniam & vnctio in quatuor sacramentis vsurpatur, baptismo, confirmatione, ordine & hac vnctione: præcipue tamen prophetica vnctio ad hanc nostram refertur, omnes enim Christiani ex reuelatione diuina & lumine fidei illustrati constanter prostentur, futurum aliquando vt corpus quod in morte deponunt, vbi placium id fuerit deo, in die nouissimo, idem illud immortalitate recipiat vestitum, eiusque felicitatis gloriam quam tantopere desiderant, veluti cum ardore prophetant. Cæterum quod reliqua sacramenta habuerunt alia quoque in veteri lege sibi respondentia, sicut baptisimus circumcisionem, sacerdotium euangelicum habuit illud Aaronicum, coniugium idem matrimonium, & poenitentia varias purificationes & oblationes pro peccatis, vnctio autē nullum habuit sibi respondens, idque factum doctores affirmant ideo, quod imperfecta erat lex illa, dicente Paulo, quod neminem ad per-

fectum adduxit lex, atqui sacramentum hoc præparat hominem ad digne suscipiendam gloriam caelestem, atq; idcirco confertur iam iam morituris, sed in veteri lege inutilis fuisset isthæc præparatio, quando nemini patebat cælū, verum in limbum detrudebantur omnes, atque ideo sacramentum hoc nullo alio indigebat præuio, maximeque nihil utilitatis allaturo. Albertus Magnus simulatque causas illas ex ordine ponderasset, subiecit, hoc optime in euangelio Nicodemum inuitur, quod Adā misit filium suum Seth ad accipiendum ab angelo paradisi oleum misericordiae, quo vngeretur corpus suum agrotum, & negatum fuit ei, donec veniret Christus qui sua vnctione corpora & animas reficeret (vide locum pene ad finē euāgelii illius, quia Michaelē nominat angelum constitutum a deo super corpus humanum, & ait post annos 5000. veterum amantissimi dēi filium, qui oleo misericordiae perungat omnes credentes in se, & c.) Non eo quidem inficias euangelium hoc non recipi ab ecclesia, ideo neq; pro cōstanti veritate propono, nisi quantum Albertus illud inducit.

4 Ex iis facile cōsequitur, quare sacramentum hoc dicatur extrema vnctio, nimirum respectu reliquarū triū vnctionum in baptismo, confirmatione & ordine, quanuis non sit ordo substantialis inter hæc sacramenta dempto baptismo, potest enim inungi qui nec confirmatus est neq; ordinatus, nemo autem nisi baptizatus suscipere debet hoc sacramentum, quia baptisimus veluti ianua est omnium sacramentorum. Præterea extrema dicitur, quoniam conferri nemini debet nisi ei de cuius vita periculum sit, nimirum vrgente morbo, non quod ob eius vehementiam conferatur vnctionis sacramentum, sed propter emigrationem ex hac vita, ideo recte extrema dicitur, quod in extremis homini cōferatur, quanuis non adeo sit extrema, vt non possit homo etiam illa inunctus conualescere & sanari. Imo & ecclesia in illius administratione precatur dominum ne sit extrema, sed omnes illæ orationes, vt infra docebimus, eo tendunt, vt ille ad se reuersus non moriatur. Etsi in comuni Iudæis prohibitū fuit ne vngeretur oleo sacro, postquam tamen venit vnctus ille noster dominus Iesus, is nobis instituit hoc sacramētum vnctionis, id enim visibile est vnctionis signum, inde & orationes palam pronunciantur super infirmum a sacerdote, quæ efficacia sunt diuine gratiæ signa, dicente apostolo, quoniam oratio fidei saluabit in-

Heb. 7.

Dist. 23.
quarti.

Extrem.
vnctio.

Exo. 30.

Jacob. 5. firmum, & si in peccatis fuerit dimittentur ei. Decretū hoc C. abolē idem sit in magno cōcilio Florentino collecto ex Latinis & Græcis Ecclesiis, vnde nec decet hominem Christianū di-hæretic. uersum sentire vel credere, nisi ecclesiā nolit audire, & ma-lit haberi pro Ethnico aut publicano. Quin potius omnes pii sacramentum hoc cum gratiarum actione suscipiāt, & gratias agant domino Iesu pro sua immensa pietate & mi-fericordia, pro tantis gratiæ suæ donis, ex quib⁹ affatim no-bis largiſſima & innumera bona redundant, sicut infra do-cebitur de effectibus huius sacramenti. Interim oremus do-minum nostrum Iesum vt & c.

HOMILIA QVINQVAGESIMA-
tertia, de sacramento extreme vñctionis.

¶ Si quis infirmatur in vobis inducat presby-
teros Ecclesiæ & c. Iacob. 5.

Robatum iam satis est extremam hanc vñctionē esse sacramētum, & quidem a Christo institutum & a beato Iacobo promulgatum, habuisseq; in ve-teri testamento figuras, non tamen aliud sacramentum sibi respondens. Consequens nunc est differere de materia sa-cramenti illius. verum nos hic impediunt canes quidam rabidi oblatrantes contra hoc & alia ecclesiæ sacramenta, vt merito dici queat ad catholicos, videte canes, videte ma-los operarios, videte concisionem, sicuti nunc Lutherus & Zuinglius a nobis sunt concisi, & quidem operarii mali, quia nec ieiunant, nec orant, nec templa visitant, neque cor-pus in minimo castigant. Ecce canes impudentes quam ca-lumniantur pōtiffices, Imperatores, reges, Cardinales, prin-cipes & episcopos, omnes que quotquot renuunt ipsorum accedere impietati. Hic oportet in luce protrahatur quic-uid iū vsu ecclesiastico vel fuit a tēporibus apostolorum: nos hic audiemus tātū, quomodo Lutherus cū suis allatret hoc sacramentum & calumniatur vñctionem (omitimus glossam in ca. vir. de sec. nup. & de consec. distinc. 5. in sum-ma, quæ etsi in verbis labantur, arbitramur tamen intētio-nem habuisse ecclesiæ obedientē) quā enim fere omnes do-ctores innitātur verbis Iacobi, Lutherus more suo allatrat, contendens epistolæ huius non fuisse authorem Iacobum apostolum, neq; dignam esse spiritu apostolico, sed stramineā esse, ideo & reiecit atq; exposcit e sua biblia, neque fuit

Philip. 3

Hæretic. canes.

Sanctus Iacobus author epist.

eam esse in canone. Latratus hic vos nil moueat charissimi, ecclesiam quæ errare non potest, sectemini, verum quidem est in primitiua ecclesia dubitasse nonnullos de authorita-te huius epistolæ, nemo tamen pius post ecclesiæ constitu-tionem ambigere potuit super hoc, decretum est autem in cōcilio Africano quod approbauit Bonifacius papa, vbi omnes libri biblici vtriusque testamenti nominatum expri-muntur, & in iis hæc quoque Iacobi epistola connumeratur. Ita & Innocen. papa primus ad Exuperium episco-pum Tolosanum inter ceteros libros bibliæ numerat etiā hanc epistolam Iacobi. Testatur idem Hieron. in prologo dicens, Iacobus, Petrus, Iohannes & Iudas septem epistolas ediderunt, tam mysticas quam succinctas, & breues pari-ter & longas: breues in verbis, longas in sententiis, vt rarus sit qui non in earum cæcutiat lectione. Et in alio prologo ait septem esse epistolas canonicas, quarum prima Iacobi, duæ Petri, tres Iohannis, & vna sit Iudæ. Porro quod ab ini-tio dubitatum est super hac epistola affirmat. B. Hierony. de viris illustribus, inquiens Iacobum fratrem domini tan-tum vnā scripſisse epistolam quæ & vna sit ex canonicis, ea est quæ fertur ab alio edita sub Iacobi titulo, quantum inde paulatim quoq; suam recuperavit authoritatem. Idem sentit Eusebius de S. Iacobo sic dicens, cuius illa habetur epi-stola quæ prima scribitur inter eas quæ catholicæ appellan-tur: sciendum tamen est quod a nonnullis non recipiatur, nec facile quis antiquorum meminerit eius, sicut nec illius quæ dicitur Iudæ, quæ & ipsa est vna de septem, nos tamen scimus etiam istas cum ceteris ab omnibus pene ecclesiis recipi. Dubitandi autem causa hæc fuit, quod circun-ferrebat tunc falsa quædam epistola sub alterius Iacobi Zebedæi nomine, sicut meminit Innocentius, ideoq; quum percrebuisse illud quomodo epistola falsa sub titulo Iaco-bi haberetur, neque quiuis potuit alteram sub altera secer-nere, factum est, vt hæc quoque in dubium venerit. Cur epi-stola Iacobi ali quando fuit du-bia.

Nihil autem hoc promouere potest causam Luthera-nam, quantum enim quippiam fuerit aliquādo in ambiguo positum, de quo tamen deinceps certo statuit ecclesia, il-ludque autoritate condigna donauit, minime permittend-um est Luthero vel consimili alicui post tantum tempo-ris illud rursus in controuersiam adducere, & autoritatem Ecclesiæ celeberrimam multisque seculis obfirmatam ac præscriptam velle eleuare: quis obsecro non abhorreat os

Can. 24

Inno. 1.

Hier.

Lib. 2.

c. 23.

istud impudens Lutheri, qui epistolam hanc sanctam a spiritu sancto per organum electum scriptam, & ab ecclesia in continuo usu constantissime obseruatam tot contumeliis & opprobriis impetere non veretur, usque adeo ut straminea vocet & indignam dicat apostolico spiritu. Hæc incine qui & blaterare perfidum ex monacho apostata, desertoræ ecclesiæ, fiderque desolatorum? aut quid tandem est, si non hæc temeritas est hominem perfidum sese comparare apostolo, ipsumque calumniari? aut Paulus videtur sibi forsitan, qui Galat. 2. Petro restitit in faciem. Verum iam olim rex Angliæ declarauit satis vnde enatum sit ei tantum huius epistolæ odium: & vir pietate simul & eruditione clarus Hieron. Emser fecit illius memoriam, omnes eius obiectiones abunde satis refutauit, quibus vitur contra hanc epistolam: tota namque apostolica & Christiana est epistola, patientiam docens in aduersis, in tēratione gaudium, & quod omne bonū sit a deo, ut homo tardus ad iram & in sermone existat, ut quisque linguam suam domet, quod Lutherus minime facit, ut visitentur viduæ & orphanī in tribulatione, ne extollamus diuitem cum contemptu pauperum, ut simus in iudicio misericordes, ut quisque fidem suam exornet virtutibus: plurimus est ibi apostolus in corrigendis vitiis linguæ, in reprimenda ira, coercendo odio, & reprimenda sapiētia humana, docet nos dominari concupiscentiis prauis, eo quod deus superbis resistit, humilibus dat gratiā, ut in omnibus deum habeamus præ oculis, reprehendit diuites non viuentes secundum voluntatem dei, sed opprimentes pauperem, docet patientiam Iob, vetat iurare, ostendit vtilitatem sacræ vnctionis, confiteri iubet & orare: an non sunt hæc Apostolici spiritus? non sunt hæc pia & catholica dogmata? Reliquum est, ut dicamus Lutherum cum suis mendaciis contumeliā inferre spiritui sancto, & iniuriam facere sancto apostolo.

2. Neque vero iis contentus est Lutherus, sed multa alia adcumulat, ait enim ut maxime sit hæc epistola Iacobi, non decuisse tamen eum ex proprio suo proposito instituire sacramentum, quoniam id ad Christum proprie pertineat, & in prologo suo conatur inde probare epistolam hanc non esse Iacobi Apostoli, quoniam is cito & mature sit occisus ab Herode, multo ante Petrum & Paulum, & tamen vtatur dictis illorum.

3. Ad hæc clamat sacramētū hoc esse signū sanitatis quam tamen raro confert, vnde cōstet signū id falsum esse.

4. Deinceps reprehendit catholicos, quod quum Iacobus de infirmantibus simpliciter loquatur, illi tamen non nisi morituris porrigant hoc sacramētum, priuantes sic reliquos infirmos vtilitate huius sacramēti. Nihil autem hæc moueant quenquam, sed potius constanter perseueret cum ecclesiastica consuetudine. Principio enim hic patet eorum caecitas & stoliditas, quod Lutherus etiam si Iacobus autor Rom. 5. esset huius epistolæ, non tamen vereretur sanctissimo apostolo impingere & exprobare, quoniam non licuerit ei aliquid instituire sacramentum: de sanctimonia huius apostoli multa diximus in eius festiuitate, cui quis non merito plus fidei tribuat quam apostatae perfido? ipse enim est vnus ex duodecim fundamentis ecclesiæ, ipse & columna est ecclesiæ, ipse ex numero est illorum vndecim quibus Christus Eggesip. promisit spiritum sanctum, qui nos docet omnem veritatem. quumque ab vtero matris sit sanctificatus, & in die Mar. 6. pentecostes spiritu sancto repletus, dominoque iubente vnixerit infirmos, quis neget eum melius tenuisse voluntatem Christi quam os blasphemum & impudens Lutheri? Quod si Lutherus temerario sensu ductus putat Iacobum potuisse errare, quum hanc scripsit epistolam, quid sentiendum erit de Lu. & Marc. an non prodiret statim aliquis qui clamet non licuisse eis quicquam tale scribere, ut nunc Lutherus imputat Iacobo, profecto simili temeritate imo blasphemia Campa. inflatus Lutheri discipuli Iohannes Campanus instar gi- Arrianus gantis cœlum ipsum stultitia petens conatur impetere trinitatem. Neque istiusmodi commentum careret fucō, & tanto quidem minus, quanto magis autoritas Iacobi superat Marcum & Lucam, ita tandem futurum esset ut claudicaret aut omnino periret vniuersa fides nostra, sicut omnibus stoia Iacobi. viribus elaborat in hoc Lutherus. Melius autem nobis consuluit Christus quando rogauit pro Petro ut non deficiat fides sua, quando dixit portas etiam inferorum nihil præualituras aduersus ecclesiam, quando promisit mansurum se nobiscum usque ad cōsummationem sæculi. Sic itaque confirmabit Deus Christianam veritatem, fidemque ecclesiæ fugietiam si rumpantur omnes hæretici, quorum iam pene innumeri dissecti sunt & perierunt quasi lapis in profundum maris dimerfus, & sicut plumbum in aquis vehementibus: verbum autem Dei triumphat, ecclesia adhuc cōsistit inuicta, fides vera illius permanebit in æternum. Sed faceret forsitan fucum Lutherus coram simplicibus quum

ait S. Iacobum non potuisse instituire sacramentū, atqui su per eo non contendunt cum ipso catholici, quoniam nec ipse apostolus dicit, se instituire hoc sacramentum, neque doctores communiter affirmant Iacobum hic instituisse sacramentum, sed quia & ipse vnus fuit ex duodecim, quibus cōcedita est ecclesia plantanda, utique hoc ille habuit ex magisterio legis Euangelicæ latoris domini Iesu: non ergo ipse instituit hoc sacramentum, sed a Christo institutum promulgauit: nos quoque hoc semper peculiariter tribuere soliti sumus Christo, quod ipse solus plenam habeat potestatem instituenti sacramenta, quoniam ipse solus promissionem dare potest efficacem gratiæ suæ diuinæ,

Error cę
cus Lu-
theri de
morte
Iacobi,

Act. 11.

Cæterum quod deinceps proponit Lutherus plane infantiliter contendens Iacobum mature admodum esse passum & occisum ab Herode, hic iam appello Christianos omnes, eos vero maxime, quos pestifera Lutheri doctrina seduxit, ut saltem hinc videant & considerent diligenter quam imperitus sit ille scripturarum & historiarum omnium, atque interim vniuersum mundum conetur exsecare, quum ipse cæcus in mediis palpitet tenebris. Quomodo vero non erubescat Lutherus cum omnibus iis que ei defendere conantur, dum errorem tam puerilem & temerarium non potest non agnoscere? Impudentissimus ecce apostata ideo Iacobi epistolam reicit ex canone quod passus sit ante Petrum & Paulum: nec scit interim homo furiosus & rabidus, quis sit ille Iacobus quem autorem perhibet huius epistolæ, quum etiam pueri sciant Iacobos fuisse duos, ex quibus quem Lutherus clamat ab Herode esse occisum? fuit utique Iacobus maior, is qui in Galitia in Compostella colitur, quum tamen ex Hier. Euseb. & omnibus antiquis doctoribus certissimum sit Iacobum minorem filium Alphei, fratremque domini dictum, episcopum Hierosolymitanum autorem huius esse epistolæ. Eant nunc Lutherani & iacent magistrum suum, Danielem & Heliam mendacissimum, ut qui ignoret de quo dicat, nesciat inter duos illos apostolos discernere, interimque tam peruicaci temeritate presumat epistolam hanc citra rationem & fundamentum ex canone reicere, sed quid agas, quum istis autoribus & arbitris res non aliter cadat? Consumili temeritate qua epistolam Iacobi reicit, nesciens interim vter ex duobus eam scripserit, etiam prodit infantiam suam, dum ostendit non intelligere se quidnam sacramentum vnctionis si-

Alius ex
ror Lu-
theri.

gnificet, tantum persuasit hoc ipse sibi priusquam hanc cepisset euomere, cum suo Carolstadio, & Vuenceslao, scire se omnia, hic autem manifeste declarat se nihil solidi sciuisse, maxime quum ignoret, quid sit signatum, vel res in hoc sacramento, tam ridicule & turpiter hic se victum dedit, ut quod sciūt primi scholares inter rudimenta Theologiae, id ille vir magnifice doctus ignoret, dum perhibet sacramentum hoc significare sanitatem corporis & eam polliceri, ideoque quum ut plurimum illam non præstet, isthuc declinare conatur, quod signum hoc sit falsum.

4. Quauis hoc iusto ordine tunc demum fuerat confutandum, quando de effectibus huius sacramenti diceretur, attamen quum non sit animus noster illas homilias Signatū de sacramento vnctionis deinceps Lutheranis huiusmodi huius factibus coinquinare, consultum visum est id etiam hoc loco refellere, vobisque Christianæ fidei & religionis ostendere veritatem. Primum autem hic mihi videte errorem nescio dicam magis an inscitiam Lutheri, quum asserit hoc sacramentum significare sanitatem corporis. O hominē trunco & stipite stupidiorē, qui ignorat id quod omnes profitentur cum beato August. sacramentum esse inuisibile gratiæ visibilem formam, vnde sciunt omnes certo, omnia sacramenta præcipue significare gratiam Dei, vel eam essentialem ut in eucharistiæ sacramento, vel ita quod effundatur per spiritum sanctum in cordibus nostris. præcipua igitur illius sacramenti significatio tendit non ad sanitatē corporis, sed gratiam & dona animæ.

August.

2. Adhuc conatur Lutherus modis omnibus, & huic sacramento & ipsi apostolo impingere mendacium, si hoc pro sacramento habuisset, quod sic quā pollicetur corporis sanitatem non præstet: sed in primis statim delinquit foribus Lutherus quasi cantherius in porta, siquidem sacramentum hoc non significat sanitatem corporis sed salutem animæ. Ad hæc non liberaret sua euasione Iacobū a mendacio, quia hoc loco non de sacramento vnctionis loquutus fuisset, attamen alleuiationem promissit infirmo a Deo & saluationem: quæ si intelligantur ad sensum Lutherianum, vbi quis vnctus fuerit iuxta præceptum apostoli, adhuc tamen sanitatem corporis impetraturus non esset: sic nimirum cupit Lutherus mendacem facere S. Iacobum, siue vnctionē intelligat sacramentum, siue non: si enim ait Iacobus vnctos fore sanos, idem erit defectus in & extra

Alius er sacramentum. Perinde ineptum est quod minus vere proponit, sicut de vnctione apostolus loquitur, quod si ea etiam nunc fieret a piis hominibus in fide nihil hæsitantibus, dubium non esse, totidem fore sanos, quotquot tãdem ipsi velimus. Id si ita esset, profecto Lutherus pro sua ingenti & magnifica fidei prædicatione, si quem vngeret, eum plane redderet immortalem, quæ non attentat hoc cum aliquo, si forte sua illa tam animosa fide quempiam sanaret, vt sic quod gloriatus est diu miraculum aliquando facerent aduersarii nostri, quorum nullus tamen nec equum claudum sanauit vaquam. Mendacia igitur ista sunt tatum & inania verborum delyramenta, quum non auint huiusmodi vnctionem tentare, scientes vtiq; ea se nihil profecturos. quod si succedere potuissent, iam olim tentassent hoc in Friderico Saxoniz electore protectore suo. Quanto autem verius docet ecclesia sacramentum hoc signum esse gratiæ diuinæ vt alia sunt sacramenta, deinde auferre peccata venialia: iuxta illud Iacobi, Si in peccatis sit, dimittetur ei, quannu interdum propter orationem ecclesiæ deus etiam infirmo cõfert sanitatem, vt infra dicitur.

Luc. 5.

Quinto loco conqueritur Luther indigne facere nos, quum tam opere vsum huius sacramenti restringimus, vt solis iis conferamus de quorum vita periculum sit, non attendentes quod Iacobus generaliter dicit, si quis infirmatur: nec aliquam facit de periculo mortis mentionem. Audite hic rursus blasphemiam, & os impudens, reprehendit enim nos quod minus æquo vtamur hoc sacramento quod etiam conferendum esset omnibus infirmis, quum interim ipse in sua spelunca Vuitenberg. nulla plane vtatur vnctione neque in communibus neque letalibus morbis, sicut & discipuli sui eam non vsurpant. Ita mendacem facit se ipsum in iis quæ sunt fidei, cum maiori sane pernicie quam si esset homicida: iuxta illud Psalmi, Odisti omnes qui operantur iniquitatem, perdes omnes qui loquuntur mendacium. vbi pulchre inquit Hierony. Rem nouam video, qui malum operatur, odio habetur: qui mentitur, perit, quum iam perire maius sit quã odio haberi, quur ergo Deus maiorem infligit pœnam homini mendaci quã operanti iniquitate? Ex consequeribus inquit ille, psalmi & ex eo ipso ordine intelligere possumus, quia de hæreticis dicit, qui eci animi operatur iniquitatem, suam tantum occidit animã, qui autem hæreticus est, & loquitur in edacium, tot occidit ho-

Vnguntur mo-
situri.

Hæreti-
ci animi
sidæ.

mines quot seduxerit, ideo deinceps virum sanguinum vocat & dolosum, vere quilibet hæreticus vir sanguinum est, ut qui quotidie seductarum per se animarum sanguinem effundat, ita quod non tantum hic temporaliter pereant, sed & illic damnentur in æternum, quotquot sequuntur perueria istius animicidæ dogmata, & ex nauicula Petri & Ecclesiæ Christi excidant, vt non immerito sit iste ex eorum numero quos abominatur dominus, vt ait Dauid, qui in alio etiã Psal. 7. loco hæreticos appellat vasa mortis. Sed nunc respondeamus stulto iuxta stultitiam suam, inquit Lutherus Iacobum in cõmune de infirmis esse loquutum, hinc nos male vt oleo vnctionis in morbis tantum letalibus. Audio, sed ille vicissim audiat, quod quauis verba Iacobi generalia sunt, consuetudo tamen & vsus ecclesiæ, ratio quoq; & institutio huius sacramenti satis persuadet illud non quouis morbo laborantibus esse porrigendum, quoniam ante Cusanum Gerson quoq; præclarum nos docuit regulam, quod praxis ecclesiæ sit optima interpret scripturarum. sicut enim scriptura a spiritu sancto prouenit per electos suos scriptores, ita per eundem spiritum sanctum a Christo promissum Ioh. 16. & missum ecclesia potest eas intelligere, neque frustra promissit ille mansurum se nobiscum ad consummationem sæculi. Id ita esse propriis Lutheri verbis conuinci potest, nã & ipse affirmat datum hoc esse ecclesiæ a Christo vt possit hab. de discernere inter verbum Dei & verba hominum. quod si potest præstare in iudicandis scripturis biblicis, quur non etiã in intelligendis? aut quum quod maius est dederit ei Christus, minus forsitan negarit? Recte igitur credunt omnes catholici Iacobum quum de infirmantibus agit, loqui de iis quorum vita iam in discrimen venerit. quoniam sic catholica intelligit ecclesia. Accedit huc & oratio satis valida quã institutum sit hoc sacramento contra peccata venialia, quibus nõ caret homo quam diu est in hac vita, sicut ait Iohannes, quia si dixerimus quod peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis nõ est: illud ergo in nobis est instar morbi incurabilis, nullo modo desinens infirmitas, nulla medicabilis arte. & ideo non est contra venialia peccata aliquod peculiare institutum sacramentum, nisi inquantũ singula sacramenta alia aliis plus tollunt & adiungunt. Quum vero consideramus peccata venialia velut in statione, hoc est iam iam ex hac vita commigraturũ, vbi finis & terminus est venialiter simul & mortaliter peccan-

di, hic iam decuit ut diuina misericordia aduersus ista peccata venialia & alias suggestiones tentatoris diaboli institueret homini morturo sacramentum quo ista omnia dilueretur, hoc ipsum sacre vnctionis a Christo primitus institutum, a beato Iacobo apostolo promulgatum, & ab ecclesia receptum, frustra q; ab hæreticis impugnatum, a piis & Christianis omnibus pie & sedulo vsurpatum & remissionem peccatorum venialium, ad profundos dæmonum insultus, ad robur fidei & spei, ut sic pie & sancte decedant ex hac vita, præmia consequuturi æterna, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA
quarta, de materia & forma sacramenti vnctionis,

Infirmatur quis ex vobis, &c. Iacobi, 5.

Quum vnumquodque sacramentum a Christo institutum in signo aliquo sensibili externo confertur pro cuiuslibet cõditione & qualitate, nunc quoque in hoc vnctionis sacramento opera precii erit nos eius materiã considerare, & illius comoditatem ostendere.

Mar. 1.
Iaco. 5.

Materia ergo huius sacramenti oleum oliuarum, & oleum quidem expressum est in Marco & Iacobo: quod autẽ oporteat esse ex oliuis præterquã quod vsus probat ecclesiã, suffragatur nobis etiam testimonium veteris legis, neq; enim aliud in templo oleũ vsurpabatur nisi oliuarum, sicuti præcepit dominus, ut afferrent filii Israel oleũ de arboribus oliuarum purissimũ, similiter & in Leuit. quanto magis cõuenit ad vsũ huius sacramenti adhibere tale oleũ quam ad lucernas in tẽplo & synagogis: deinde per excellentiã & antonomasiã per oleum intelligitur hoc ipsum oleum oliuarum, plurimumq; illud est huic sacramento conueniens, ut sic exterior oliuæ proprietates internã significet virtutẽ huius sacramenti, multas enim habet hoc oleum conditiones eximias & præclaras quas hic breuitatis studio non recensemus. Vide autẽ Cyprianũ in sermo. de vnctione christiatis, Origenes homil. 14. super Leuit. & Gregor. lib. 19. moral. c. 12. & 13 Repræsentatũ & hoc olim est per ramũ oliuæ viridis quem columba in ore attulit in arcam Noe, vide de sacra. vnct. faciunt eo nõn parũ conditiones etiam olei, est enim mite, tranquillum, molle, neq; offendit, penetrat, foet & cõfortat: salutare insuper est. & internã significat sacramentõẽ spũs & conscientie nitore ad introitũ vitæ æternæ

Exo. 27
Leuit. 24

Oleum
materia
sacra-
menti.

Cypria.
Origen.
Gregor.
Gene. 8.

quod autem salutare sit oleum colligere licet ex Esaiã (per abnegationẽ) quum dicit, vulnus & liuor & plaga tumes, nõ est circũligata, nec curata medicamine, neq; fota oleo. sed quomodo triplex sit oleum, cathecumenorũ, confirmationis, & infirmorum, iã supra dictum est in materia confirmationis. Oleum itaq; nucum nõ est idoneum ad hoc sacramentum, quia internum animæ gaudium & alleuiationem significat, quod nec faceret oleum nucum, nec esset ita conforme huic remedio in significando: certe Gregor. quoque Gregor. homil. de decẽ virginibus affirmat quod per oleum nitor gloriæ designetur. Est autem hæc vsque adeo propria illius sacramenti materia, ut neque summus pontifex nec cõcilium possit immutare (hoc est quod dicimus in scholis, quia possunt immutare materiã sacramentalium, sed nõ sacramentorum) sine reuelatione diuina. Sequitur inde errasse Armacanum in quæstionibus Armaniorum, quãdo dixit Lib. 9. c. Christum & vsũ esse hoc sacramento & illud instituisse, 14. quando fecit lutum ex spũto & liniuit oculos cæci, posseq; loh. 9. id ipsum etiam hodie fieri: satis autẽ impremeditate asseruit hoc ille, quia non erat ibi materia in qua oportet hoc sacramentum adhiberi, quanuis magnum sit grauumen & grauisima pœna esse cæcum, non tamen ægritudo letalis existit, quæ hominem constituat in periculo vitæ suæ, ideoque cæcus iste capax non erat huius sacramenti: deinde nec materia vera ibi fuit in qua conuenit illud sacramentum vsurpari. Cæterum quum non etiam hic commisceatur oleum Cæcus a balsamo ut in confirmatione, causa designari talis potest, Christo quod balsamum ut supra diximus propter odorem quẽ ha non vnbet gratissimum significat odorem boni nominis spectatẽ: factus famæ, qua nõn perinde indigent emigraturi ex hac vitæ cramentata, sed eis sufficit nitor conscientie sanæ, qui per oleum oli taliter. uarum repræsentatur. (vide c. 1. de sacra. vnctionis.

Atqui nõdum satis est materiam hanc esse oleum oliuarum, nisi accedat insuper & consecratio episcopalis, quanuis enim baptismus fieri potest in aqua nec benedicta nec cõsecrata, ideo quia ut ait Beda, Christus tactu suæ mû Beda. dissimæ carnis dedit vim regeneratiuam aquis, id autem in oleo non fit, quum interim reliquæ vnctiones fiunt oleo cõsecrato, ut sit verisimile, autore Alberto, Apostolos etiã quã Albert. do vixerunt infirmos, oleo vsos fuisse antea a Christo cõsecrato, siquidẽ de hoc oleo volunt doctores Dauidem quocumque esse loquutum quũ dixit, oleo sancto meo vnxi eũ: ecce

Oleū sit oleo sancto, inquit, vt non intelligas quoduis oleum. Addi consecra-
 tum. gnitatem huius sacramenti non parum quoque facit, quod materia eius tantum consecratur ab episcopo, siquidem Innocentius papa putat illud a solo debere consisti episcopo, propter ipsius excellentiam, quod autem Iacobus de presbyteris loquitur, inde factum est, quod episcopi aliis occupationibus impediti non possunt omnes visitare infirmos. Præterea & hoc ibi innuitur, quod operatio sacerdotalis a potestate promanat episcopali, neque enim vel hoc vel aliud quodcunque sacramentum possent presbyteri tractare, nisi eam potestatem ab episcopo suscepissent, adduce
 Psal. 132. re solent in hoc verba Dauidis, sicut unguentum in capite, quod descendit in barbam Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius. virtus enim huius vnctionis descendat a capite Christo in episcopos, & ab aliis deinde in oram vestimenti, hoc est in reliquam plebem fidelium (scio quod Hieronymus explicat unguentum in capite diuinitatis descendere in barbam, hoc est Christum, & in oram vestimenti, id est ecclesiam, alii barbam faciunt apostolos.) Sciendum tamen hic est oleum non consecratum, fieri consecratum, quando cum consecrato permiscetur, non secus quam quum pannus non benedictus vesti consecratae adsuitur, vel quando aqua non benedicta in benedictam infunditur, tota benedicta efficitur, e. quod in dubiis, de conse. eccles. vel alt. & gloss. de alea. 97. distinct. presbyteros, id tamen sic intelligendum est, ne oleum additum superet ipsum consecratum in quantitate. Hinc facile patet, quomodo sacramenti huius debeamus excellentiam ponderare, quod ex oleo oliuarum tantum administratur & exhibetur, salutarem scilicet significans animæ medicinam, nihil enim vt ait Hieronymus sanctificatur nisi per vnctionem. Adhuc quoque sanctimoniam huius sacramenti id indicat quod non nisi in materia consecrata administratur, neque minus arguit eius eminentiam, quod illius materiam oportet ab episcopo tantum consecrari, maximum argumentum est, quod a solo episcopo etiam deberet adhiberi, nisi aliud expostulasset hominum necessitas, vide e. illud & c. presbyteros. 95. dist.
 Hieron. 3
 Iacob. 3
 Satis iam de materia huius sacramenti diximus, proinde ad formam progrediemur, quum enim Iacobus iubet presbyteros orare super infirmum, vt sic oratio dei saluet infirmum, non est hoc intelligendum de fide vn-

gentis, sed ecclesie, in cuius fide omnia administrantur sacramenta. quum autem sacerdos aliquid orat vt publicus ecclesie minister, vocali facere hoc oratione debet, vt alibi in Homil. de oratione differuimus, sed quæ sit huius orationis forma quæret forsitan aliquis, sane ea triplex est, prima Gregoriana siue Romana deprecatiua est in hunc modo Triplex forma. dicitur, per hanc vnctionem & suam piissimam misericordiam dimittat tibi dominus quicquid peccasti per illicitum visum, auditum, & cætera. Altera forma absolute est indicatiua & dicitur Ambrosiana, quod ea vsus sit Ambrosius, & sic habet quum ait sacerdos, vngo oculos tuos oleo isto sancto, Tertia porro formula ex vtraque composita est, vbi video Albertum magnum affirmare plerasque ecclesias obseruare formam illam indicatiuam, puta omnes ecclesias superioris Germaniæ. mihi quoque constat antiquissimos libros istius prouinciæ (arbitror autem eum loqui de Gallia vel Germania inferiori) habere hæc formam verborum, & erant sane libri adeo vetusti, vt vix dimidiam partem liceret legere. Ex horum verborum admiratione conquisiui vetustos huius ciuitatis libros, siquidem Carolus magnus mentionem huius ciuitatis facit in suo testamento, vbi quoque in antiquissimis libris illud quod habet Albertus circa formam huius sacramenti sic obseruatum, est vngo oculos tuos oleo sancto, in nomine patris & filii & spiritus sancti, vt quicquid peccasti per visum illicitum emundetur & dimittatur per vnctionem & cæt. Porro quum viderem etiam libros recens impressos inueni vtranque formam sic connexam, vngo oculos tuos oleo sancto, in nomine patris & filii & spiritus sancti, vt quicquid visu illicito peccasti dimittatur per huius olei vnctionem, idque per dominum nostrum Iesum Christum, ibi in medio impressa sunt, verba substantialia, Per istam sanctissimam vnctionem & suam piissimam misericordiam dimittat tibi dominus quicquid peccasti visu oculorum tuorum, per Christum dominum nostrum, pax tecum & cum spiritu tuo. Est quidem nonnulla variatio pro diuersis diebus, sed substantialia omnia conueniunt, & tamen firmiter credendum est quod vbicumque sola forma Ambrosiana vsurpatur etiam ibi conferatur sacramentum, quia & in aliis sacramentis absolute indicatiua forma vsurpatur, vt in baptismo, baptizo te: in sacramento confirmationis, consigno te: in sacramento quoque altaris, hoc est corpus

Ingolsta
 dium.

meum: in penitentia, absoluo te: in matrimonio etiam con-
trahitur & fit copulatio verbis de presenti (scio Bonauen-
Thomas turam & Thomam ambos sanctos contrarium sentire)
ideoque concilium sanctum, vt ait Petrus de palude, de-
Ambro- creuit ritum Ambrosian. in sua diocesi Mediolanensi ob-
serrari debere, ob honorem & memoriam tam sancti vi-
ri & præclari doctoris, alias tamen per vniuersam eccle-
siam obseruandam esse missam & ordinationem Grego-
rii, quanuis non æque omnes doctores satis aperte de
hac re loquuntur, vt Antonius, Capreolus, & cæteri.
Si mihi esset obsequiale Mediolanense, possem tunc ma-
nifestius & constantius super hoc pronuntiare, nunc o-
mitto.

4 Rectius tamen facit minister minusque dubita-
tionis committit, vtens forma illa Romana deprecatina
quam docuit Petrus & Gregorius in omnibus ecclesiis præ-
cepit obseruari, sicque connectit vtraque, nam tunc nihil
dubitationis reliquum erit Christianis, eo quod Iacobus

Jacob. 5. quoque orationem vocat. Ambigere autem quis posset
quum altera forma sit absolute & simpliciter indicatua,
altera deprecatina, si quis pronunciet ambas quod tunc bis

Sacramē- conficeret sacramentum, in vnica materia, propinqua rur-
tum non sus confici & reiterari? Respondent ad hoc doctores, quod
bis con- quum vtraque hæc forma vsurpatur, tunc sola illa depre-
fertur. catina sit substantialis in sacramento, altera autem indica-
tiua præparatoria tantum ad sacramentum, ita Thomas &

Albertus alii declarant, neque discordat Albertus quum ait, prior
forma ornamenti loco est & decorum supplet in sacra-
mento, in posteriori autem est sacramentum substantiale.

Sequitur inde, vt sacerdos administrans hoc sacra-
mentum sit prouidus in hoc, ne intentionem sacramentalem di-
rigat ad formam priorem, sed posteriorem, vnde pruden-
ter cautum est in diocesi Eychstettenensi, sicut & per rubri-
cam admonetur sacerdos, vt intentionem suam habeat ad
verba postrema, tanquam ad formam substantialem. Ad
hæc quum oleum non solum sit hoc sacramentum, sed ip-
sa vnctio, adhibita quoque forma certa vt nunc ostendi-
mus, requisito etiam ministro idoneo, & debita intentione

August. seruata, consequitur hinc iam, vt sacerdos simul & inun-
gat, & formam verborum pronunciet, ex regula beati Au-
gustini super Iohannem. Accedit verbum ad elementum,
& fit sacramentum, quo dicto vtuntur doctores in omni-

bus sacramentis dempta penitentia, in qua potest confes-
sor penitentem absolueret aliquantulo tempore post con-
fessionem, vt supra diximus. Alias materia & forma pari-
bus semper passibus ambulare debent, atque hoc facit con-
tra rudes & ignauos sacrificios, qui formam memoriter
non tenent, sicut Petrus de palude refert vidisse se quomo-
modo quis peracta vnctione tota, tandem recurrere ad li-
brum legens inde formam verborum. Erroneum hoc est
& animabus damnosum, neque cura animarum istiusmo-
di hominibus est committenda. Præterea admonendi &
hoc estis mihi, quod nonnulli postremo denique loco sub-
iungunt illud in nomine patris & filii & spiritus sancti, &
non ad singulorum membrorum formas repetunt ea ver-
ba, atque id non modo non iniquum sed & multum ratio-
nabile est. habet enim hoc egregium argumentum decla-
randa: vnitatis in hoc sacramento, quum singulari membo-
rum formæ in eandem desinunt conclusionem, quasi vni-
ca ea tantum forma existeret, sicut & vnctiones omnes vni-
cum tantummodo conficiunt sacramentum (vide Vdalri-
cum surgant in suo manuali &c. Omnia hæc sacra-
menti illius eminentem arguunt dignitatem. hoc enim so-
lum & plane aliud nullum sacramentum ex Romanæ ec-
clesiæ consuetudine est in sua substantiali forma precatio.
quam sit autem efficax hæc oratio, alibi diximus ad lon-
gum, est quoque hoc pie recolendum quod singulis mem-
bris cum peculiari vnctione certa etiam adhibetur

oratio, & quum hoc sacramentum id opere-
tur quod significat necessaria est i singulis
membris peculiaris operatio huius
sacramenti ad diluenda pecca-
ta, vt sic homo in corpore
ab eis purgatus feliciter
commigret ad
dominum,
Amen.

August.

HOMILIA LV
HOMILIA QVINQVAGESIMA

quinta, de ministro huius sacramenti & quis
 debeat illud suscipere.

Si quis infirmatur in vobis, inducat presbyteros ecclesie, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini. Iacob. 5.

Vdiuistis hactenus, quid nā sit hoc ipsum vnctio-
A nis extremæ sacramētum, audistis & institutio-
 nem eius, materiam quoq; & formam, reliquum
 est vt dicamus de ministro: qui quidem nec in extrema ne-
 cessitate potest esse laicus, quia nullum sacramentum quod
 non est necessarium ad salutem potest conferri ab homine
 non habente aliquam potestatem & auctoritatem in eccle-
 sia: testatur id ipsum Dionysius dicens, esse quoddam in ec-
 clesia qui sanctam & principem exercet operationem, alii
 autem sunt qui suscipiant: idem quoque cōstitutum est per
 Innocentium tertium & Alexandrum tertium de sacram.
 vnctio. cap. vnico & cap. quæsiuit de verbo signifi. Vn-
 de sequitur, quod quanuis plurimi scribunt Mariam mul-
 tos vixisse infirmos qui statim cōualuerunt, ita enim Tho-
 palude, Brulifer fatentur, non memini me legisse apud An-
 tiquos: etiam si simile quid perhibent historiæ de sancta Ge-
 nouefa virgine Parrhisii, tamen illæ vnctiones non fuerūt
 sacramentales, sed medicinales tātum. equidem miraculo-
 sas dicere malim, quoniam illæ non naturaliter sanauerunt
 ægrotos, sed miraculose per gratiam spiritus sancti, quam
 Paulus vocat gratiam sanitarum, siquidem hæ sacramen-
 tales sane non sunt, quia Maria clauum sacerdotalium pote-
 statem non accepit, vt ut fuerit sanctissima. Sequitur hinc
 diaconum non posse administrare hoc sacramētū, eo quod
 manifeste dicit Iacobus, Infirmatur quis in vobis, inducat
 presbyteros ecclesie, non laicos commemorat, neque dia-
 conos, proinde ea sacerdotalis tantūmodo est potestas, quæ
 quanuis in sacramento ordinis non exprimitur manifeste
 vt reliqua officium hoc cōcernentia, vsus tamen obtinuit,
 ne cui vnctio cōferatur extrema, nisi prius absoluto & eu-
 charistie sacramento prouiso: sed hæc alias, quando de va-
 rio dicecesum vsu dicitur. Dices autem & tu, nōne Lau-
 rentius administrauit calicis sacramentum, sanguinē Chri-
 sti, quod longe superat vnctionem, quæ non poterit exhi-

De eccl.
 hier. c. 5

Vnctio
 Mariz.

1. Co. 12

Iacob. 5.

S. Lauré.
 calicem
 ministra
 uit.

DE EXTREMA VNCTIONE. 167

bere & hanc ipsam? Audi vicissim, quoniam diaconus po-
 testatem suscipit (vt infra dicitur circa materiam ordinis)
 legendi euangelium, ministrandi presbytero, & illi assistē-
 di in officio suo: ideoque in primitiua ecclesia tēpore mar-
 tyrum, quando sacerdos distribuebat sacramentum sub spe-
 cie panis, diaconus tanquam minister eius dispensabat cali-
 cis siue sanguinis Christi sacramentum: vnctio autem illa
 non perinde est communioni adnexa, sicuti tunc in multis
 ecclesiis fuit consuetum circa communionem calicis. De-
 inde ea doctorum quoque sententia est, vt maxime potue-
 rit diaconus administrare sacramentum altaris, quæ admo-
 dum & in casu fieri potest deficiente presbytero, non tamē
 inde sequitur, posse eundem exhibere etiam extremam vn-
 ctionem, quia omnis tum virtus tum operatio in sacramen-
 to altaris cōsistit, citra aliquem ministri respectum. vnctio
 autem, absolutio, & cōfirmatio peculiarem requirunt etiā
 in administrante virtutem. Præterea non exigua inter exhi-
 bitionem calicis domini & vnctionis differentia est, dia-
 conus enim sacramentum calicis non conficit, sed illud iā an-
 te est in officio missæ consecratum, cuius minister tantum
 existit diaconus, nihil addens de suo: hic autem qui porri-
 git hoc sacramentum, simul quoque conficit vt commissio-
 nem habens a Christo, quia in hac vnctione prolata verbo-
 rum forma fit demum vnctionis sacramentum. licet enim
 id antea sit ab episcopo consecratum, tamen nō oleum sed
 vnctio est sacramentum (eucharistia est sacramētum in esse
 quieto, vnctio in esse successiuo & transitorio ipso actu.)

2. A priori itaque sententia nō sū discidemus, quod
 sacerdos etiam non episcopus idoneus sit huius sacramen-
 ti minister, & nullus illo inferior in statu, quoniam tātum
 ista duo sacramenta confirmatio & ordo relicta sunt episcopis,
 ex causa quæ circa quodlibet sacramētum ad signa-
 ri solet, iuxta illud Dionysii, quia sacerdotes officium ha-
 bent illuminandi per doctrinam suam & administrationē
 sacramentorum, episcopi autem tanquam supremi hierar-
 chæ, sancti gubernatores ecclesie potestatem etiam habēt
 perficiendi de tribus iis actibus hierarchicis, purgatione,
 illuminatione & perfectione attingimus quædam in mate-
 ria angelorum circa festū sancti Michaelis. Quannus nūc
 quilibet sacerdos possit esse idoneus minister illius sacra-
 menti, nullus tamen administrare debet extra necessitatem
 quæ legi non subiacet, nisi sacerdos proprius, hoc est epi-

Diony.

Tom. 3.

scopus siue parochus, aut qui ordinariā ab illis habeat potestatem: sicut enim episcopus consecrare non debet qui in aliena sit diocesi, ita neque oleo vngendus est quisquā, qui in alterius sit parochia & iurisdictione spiritali, idque ob vitandam confusionem inordinatam in ecclesia dei, atque vt disciplina ecclesiastica seruetur: ideoq; religiosis & medicantibus quatuor. s. ordinibus sub pena excommunicationis prohibitum est, quam ipso facto incurrūt, ne cui vel sacramentum altaris vel extremam conferant vñctionē sine indulgētia & permissione parochi, qui si impeditus fuerit aut abſit, tunc sane proximus quisque sacerdos potest sacramentum hoc administrare. Quodque iam de presbytero diximus, de vno tantum intelligi volumus, quāuis enim Iacobus pluraliue loquatur, tamē ibi numerus pluralis pro singulari ponitur, ait Michael de Bonon. atq; hunc sensum nobis offert praxis Ecclesiæ, nā & si plures possint in extrema vñctione adesse sacerdotes, quod fere in monasteriis fit, ex iis tamen vnus tantum & verba pronunciet sacramentalia, & cum hoc vngat. Quoniam sic concilium Tolet. reprehendit quendam episcopum, qui oculorū morbo grauatus ipse quidem ordinabat alios, alio interim pronunciante verba, siquidem duo sacramenta imperfecta vnum perfectum non faciunt, sacramenta autem ecclesiæ & vnica sunt & vnitatis sacramenta: vnde mirum mihi fieri solet de Marfilio quomodo dixerit mutum & manibus priuatum posse baptizare paruulum, quod vnitatis sacramenti nunquam tolerabit.

3 Veniamus nunc ad eos qui sunt huius sacramenti capaces, vbi principio liquet homini sano conferendū non esse, quia Iacobus de infirmantibus loquitur, non bene valentibus. Ea enim huius sacramenti velut propria conditio est, quod foris agitur in eo, quicquid intus significatur: significatur autem interna curatio animæ a vitiiis suis, ideoque & foris in corpore oportet esse ægritudinem, quam comitatur medicina, sub cuius forma & modo administratur hoc sacramētum. Nisi forte quispiam ex instinctu spiritus sancti appeteret hoc sacramentum, sicut refert Paludētis de quibusdam sanctis qui statim postea sunt mortui, quā susceperint vñctionis sacramētū, veluti prædixerant. Et in hoc casu sacramentum illud confertur etiam sanis, tamen certo citoque morituris, idque per viam naturæ. nam & illi connumerantur infirmis, etiam si infirmitatem non sentiant.

Cle. reli. de priui.

Vnus sacerdos vngit.

C. quorundam 23. dist.

C. quia passus de conf.

Iacob. 5.

Qui sint vngendi

Consequitur inde, quod qui sententia lata cuiusque adiu dicentur generi mortis, quauis bene valeant, non sunt tamen huius sacramenti capaces: simile est de omnibus sanis, & tamen in periculo vitæ constitutis, vt sunt puerperæ, & qui vel inuent certamen, vel periculosas suscipiunt nauigationes, quoniam non infirmantur: quod autem sunt in periculo mortis, potius ex fato vel humana prouenit voluntate quam cursu naturæ, siquidem plerique in bello percūt duris dētibus, quod dicitur: an autem alicui infirmo, & ad mortem iudicato sit conferendum, dubium quidem id est, C. super sunt enim qui putent eum iam factum ex lata sententia infirmo de hæc famē, alii arbitrantur porrigēdum ei esse non minus quam penitentiam & Eucharistiam, verum in hoc casu quisque obseruet suæ diocesis consuetudinem.

4 Porro nec quælibet infirmitas sufficiens est ad arguendam huius sacramenti capacitatem, sed quæ multum sit periculosa iamque minetur mortem, quam diu enim vitæ spes est in aliquo, non debet ei conferri, quia vñctio vocatur extrema, locum non habitura in paruis, vel diu durātibz morbis, & qui alicui vitam tantum prorogant, vt sunt podagra, calculus, & cætera, sicut refert Aristoteles in libro de longitudine & breuitate vitæ. Non vno tamen modo baptismus dici solet sacramentum primum, & hæc vñctio extrema, sed ideo baptismus primum est sacramentum, quod nullum possit esse ante eum, quum ipse sit quasi quidam ingressus & ianua omnium sacramentorum proprie loquendo, quoniam si quis ordinatus in presbyterum, comperiat se deinceps non esse baptizatum, ordo futurus esset nullus: qui autem vñctionem suscipit extremā, potest reualefcere & sano deinceps corpore citra impedimētum particeps esse aliorum sacramentorum, quid quod in nonnullis diocesis ea seruat consuetudo vt infirmus primum suscipiat vñctionem, & deinde tandem Eucharistiæ sacramentum: pari modo si post extremam vñctionem infirmo occurrat aliquid confidendum, etiam tunc sacerdos non debet illi sacramentum absolutionis denegare.

Quare aliquis iam mortuus non debet hoc sacramentum iungi, neque enim amplius est eius capax, quum non sit viator, & ideo in eo esse nō potest virtus & efficacia sacramēti, quoniam sic ait Sapiens, lignū vbi ceciderit, ibi iacet: & Christus minatur vcturam noctem in qua nemo operari queat, significās mortem imminentem: futura insuper ea

C. super eo de hæc reticis libro 6.

Baptismus primum sacramēt.

De presbyteris nō baptizatis. ca. veniēs.

Ecccl. 12. Ioh. 10,

Mortui
non vn-
gendi.

Vbi sup.
parte. 2.

esset ignominia sacramenti, vt cum illo putre, examine & exangue cadauer inungeretur, quod gratiæ diuinæ capax non est, quum tamen illius infusio communis sit omnium sacramentorum operatio. Patet nunc illam vñtionem qua Dionysius refert perungi solita quondam in ecclesia primitiua mortuorum corpora, non fuisse sacramentalem, narrat enim ille quia post missam (ecce quomodo etiam temporibus apostolorum moris fuit, super corporibus mortuorum diuina celebrare officia) & post denuntiationem mortuorum, habitamque super eos orationem, sacerdos salutabat mortuum (puta salutatione huiusmodi, pax, siue dominus tecum, aut consimili) salutatione dehinc ab omnibus facta, episcopus suseo super mortuum oleo rursus orabat, postea corpus deponebatur in honestum locum sepulture. Vtiq; hæc olei infusio non fuit vñctio sacramentalis ex rationibus supra assignatis, sed consuetudo ceremonialis pietatis & Christiana, sicuti nunc suffitus thuris & aspersiones aquæ benedictæ fiunt super corpora mortuorum. Non esse autem illam infusionem olei sacramentum (sicut turpiter errauit Stapulensis, somnians septē continuis diebus mortuorum corpora esse a sacerdotibus peruncta, quod sane multum aduersatur cōsuetudini ecclesiasticæ) facile colligitur ex verbis Dionysii, quum ait, Memento vt in prima sancta regeneratione ante sacrum baptismum, prima sancti symboli participatio traditur initiando, post priorem omnem abiectam vestem, sancti chrisimatis oleum, & nunc in fine omnium defuncto itidē infunditur oleum. Atqui tunc quidem olei vñctio baptizandum euocabat ad sacra certamina, nūc autem infusum oleum signat eum qui defunctus est eadem sacra egisse certamina, sic fuisse consummatum. Pulchre hic declarat Dionysius, quid sibi ista voluerit in vñctio defuncti, nec quequam commemorat de operatione sacramentali, infusione gratiæ & remissione peccati, sed comparat eam illi vñctio quæ fit ante baptismum. cōstat autem istam non esse sacramentum, quia alias baptismus primum sacramentum non esset. Constantiter itaque adhuc cum Ecclesia concludimus defunctos non esse huius sacramenti capaces. Quæres, quid agat sacerdos, si inter manus illius moriatur infirmus? vel si dabitur ille de membro aliquo, viuante an ne sit mortuum? Respondetur, quod quum incipit vngere sacerdos, & vñctione nondum completa, moritur infirmus, desistere tūc debet: si autem de vita dubium est, sic

faciat vt in baptismo, vngens eū sub conditione tali, si mortuus es, equidem te non vngo: si autem viuus, per hanc sacramentissimam vñtionem & c. Quauis ergo sacramenta Ecclesiæ debent esse integra in hoc tamen casu nō potest illud subsistere ob præmaturam infirmi mortem, ideoque sacerdos non pergat procedendo videns illum mortuum, sed potius summum pontificem Christū oret, vt ipse dignetur implere, quod sibi non licuerit facere morte præpedito, requie quoque mortuo precetur æternam, quam nobis quoq; concedat dominus noster Iesus Christus. Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA sexta, de suscipientibus vñctionis sacramentum & in quibus membris.

Si quis infirmatur. Iacobi. 5.

Omilia superiori differuimus de iis qui suscipere debeant hoc sacramētū, superest ex dictis fragmentum quod nūc absoluemus, ne pereat: homini igitur ei qui pœnitentiam non egerit, hoc quoq; sacramētum porrigendum non est, ita Innocent. i. inquit, non pœnitentibus illud fundi non potest, quia genus est sacramenti. nam quibus reliqua sacramenta negantur, quomodo vnum genus posse putatur concedi? non pœnitentem intellige eum, qui sacramentum pœnitentiæ recusat accipere, quum potest, sed contemnit, maxime qui tempore paschali confessus nō est, vel etiam aliquot annis antea, neq; apparent pœnitentiæ signa. Diuersum est in eo qui tempore paschali paruit præcepto Ecclesiæ, etiam si morbo letali obruatur tanto, vt nequeat confiteri, vñctionis tamen sacramentum ei debet administrari, præsumitur enim de vnoquoque, quod propriæ suæ salutis non obliuiscatur, vnde & præsumēdum est eum habere contritionem in corde, etiam si nō possit ore exprimere. Porro quum supra auditum sit & infra melius declarabitur, sacramentum hoc esse institutum contra venialia furiosorum, qui vel insanunt semper vel alias fatui sunt & deliri, huius sacramenti non sunt capaces, quia peccatum actuale nullam habent: sin autem quis antea fuisset compos rationis, & labatur in amentiam, is sane pro tali habendus est qualem se gessit antea, quum haberet rationis suæ vsum: nisi forte iam vitam vixisset Christiano indignam, sine omni

yyyy

penitentia, talis enim etiam in insania censendus est pro indigno, sed si antea pie vixit, etiam tunc pro Christiano haberi debet, nisi forsitan ita fureret & grauiter insaniret, ut inde sacramento ignominia inferretur, vel homines alii hinc offenderentur, tunc satius est omittere: sed si gestibus & moribus fuerit compositis, etiam si deuotione non exhibeat, exhiberi tamen ei debet hoc sacramentum, quia non requiritur deuotio actualis in eo qui sacramentum suscipit dignus. Exemplum tale proponunt doctores, si quis ex animo & toto cordis desiderio appetit sacramentum corporis Christi, & priusquam illud ei deferatur, furore corripitur, volunt tunc quoque dandum ei esse sacramentum, etiam non declaranti aliquam deuotionem, modo ne sit inportunus, unde iniuria fiat sacramento. Subscribit huic sententia & concilium quartum Carthaginen. canone septuagesimo sexto, quum ait, Is qui penitentiam in infirmitate petit, si casu dum ad eum sacerdos inuitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat penitentiam, & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori eius Eucharistia, si superuixerit, admonetur a suprascriptis testibus petitioni sue satisfactum, & subdatur statutis penitentia legibus, quam diu sacerdos qui penitentiam dedit, probauerit (adde cano. qui recedunt, vigesimo sexto, quaestione sexta, cum concordantibus, disputationes doctorum remitto ad scholas) omnium istorum causa est haec, quoniam etsi preparatio suscipientis sacramentum non nihil facit ad meritum, ipsum tamen sacramentum operationem suam & effectum habet ex opere ipso in se (in scholis sic dici solet, deuotio suscipientis auget meritum ex parte operis operantis, sed sacramentum habet suam efficaciam ex opere operato.)

Furiosus capit sacram.

26. q. 6.
15. qui.

Paruuli non vng.

Præterea infantes quoque & paruuli, omnes nondum habentes usum rationis vngendi non sunt, qui actualiter non peccarunt, ideoque nec illius sacramenti forma eis competere potest, etsi peccatum habent originale, illud oportet per baptismum dilui, unde nec vsus ecclesiae inungendi paruulos (omitto quæ vir doctiss. Iohannes Maioris Glegorren, inquisitione proponit de iuuenibus in quarto) Quia autem ætate esse debeant vngendi hoc sacramentum, non plane concordant omnes tum doctores, tum diceceses, G. Durandi (modo ne insit vitium libro) terminum

præfigit 8. annorum, alii 8. vel 10. annos constituunt, sed si inspiciamus sacramenti huius effectum & virtutem contra peccata venialia, atque diabolicas suggestiones, equidem sic video & doctoribus & rationi esse conforme, vt omnibus iis qui ad usum rationis peruenerunt, iamque norunt discernere inter bonum & malum, ac iam potuerunt mortalibus & venialibus peccatis transgredi & prauariari, sacramentum hoc sit administrandum, nec aliquis in hoc vltior terminus præfigendus. Beatus enim Gregorius refert de filio cuiusdam Romani quinquennali, nimis delicate & indulgenter educato ita vt iam deieraret & blasphemaret, imminente autem iam morte illius, apparuerunt demones paruulo illi qui ibi infelicem suum exhalauit spiritum. Moneantur hoc exemplo parentes qui nimis molliter educant liberos, vt mature eos castigent, neque indulgant omnia, multo minus scelera eorum occultare vel excusare debebunt, dicendo paruulos esse rudes, & rationis expertes, ideoque conuiniendum. Ecce quomodo Gregorius narrat hoc de paruulo quinquennali, qui si potuit intelligere malum, quomodo non doceri poterat etiam quod bonum est? de educatione tamen liberorum vide homilias collegæ mei de decem præceptis. Volens hic intermitto illud quod queri solet de Maria matre Iesu, an & ipsa sit vncta ante mortem suam, vt Albertus & quidam putarunt, quum enim iam ante fuerit plena gratia, quum ab angelo salutaretur, quantum creuit in gratia, in ipsa Christi conceptione, natiuitate, passione, & spiritu sancti missione? Quando igitur patrona illa & mediatrix est atque adeo protectrix omnium peccatorum & infirmorum, vncta utique fuit plenitudine gratia a spiritu sancto, neque ei competere potuit forma illius sacramenti, vt per hanc vnctionem deleterentur ei omnia peccata, quum fecerit tota pulchra & experta omnis macule peccatorum, sicut in homilia de eius conceptione disseruimus, unde mihi verisimile non sit, illam utique sanctissimam suscepisse hoc sacramentum, & vt maxime suscepisset, tamen nihil inde accessions factum esset in ea quo ad gratiam Dei auctiorem: quoniam si Abraham, quanto inferior quam Maria in gratia, nullam sensit ex circuncisione gratia quæ suæ plenitudini accessisset, sicut communiter doctores intelligunt verba Pauli, quod ille suscepit signum circuncisionis, quasi non auderet dicere eum suscepisse gratia circuncisionis, quanto minus

Lib. 4.
dial. ca.
18.

Maria non vncta

Lucæ. 1.

Cati. 7.
Tomo. 3

Dist. 7.
quarti.

Rom. 4.

Maria aliquid fenserit argumentum gratiæ etiam ex hoc sacramento suscepto?

3 Multa quæ in controuersiam vocari solent, transeo, vt iis liceat immorari longius, quæ ad ædificationem & instructionem vestram faciunt, audistis hæcenus qui nam sint huius sacramenti capaces, reliquum est nunc ostendere in quibus tandem membris, illud sit administrandum.

Quæ membra vngenda. Id vt explicare liceat facilius, age hinc ordiamur, & dicamus, non vniuersum sane corpus hominis esse inungendum, sed certa quedam & constituta membra: quoniam ita fit etiam in corporali medicina quod non operæ precium est totum perungere corpus, sed ea tantum membra in quibus ægritudo latet, & quasi radicatur: ideoque etiam spiritualis mediciniæ vnctio fieri debet in iis locis vnde origo manat & consummatio peccati pendet, contra quod inflitutum est hoc sacramentum, ea sunt autem membra illa de quibus mox dicturi sumus. Verum quidem hoc est quod peccatum latet & residet in voluntate, exerit tamen se & manifestatur in opere per membra exteriora, ideoque non voluntas hominis, sed extrema membra sunt hoc visibili signo illius sacramenti perungenda. Sed nondum hæc intelligis? crediderim id quoque, nam & mihi non parum laboris facessit tanta diocesium diuersitas, vt iam non videatur esse satis, ista applicare ad nostram tantum diocesim Eychstetten, si forte in aliorum quoque manus peruenerint hæc nostra scripta. vt ergo omnes habeant huius rei fundamentum, porro iam paulo procedendum erit generalius. Quando tres sunt in nobis virtutes animæ, ad peccata venialia multum prone, apprehensiuæ, appetitiuæ & sensitiuæ, ideoque in omnibus istarum virium membris, quantum honestatis permittit ratio, potest hoc sacramentum vnctionis administrari. Alii virtutes illas animæ vocant, sensitiuam, generatiuam & motiuam. apprehensio ergo siue sensitio in 5. sensib. latet, generatiua in lumbis, motiua in pedib. ita erunt capitales vnctiones septem. 5. sensus, lumbi & pedes, quum autem oculi sint gemini, totidem aures, manus quoque, lumbi & pedes, partiales erunt vnctiones. 12. mirum de Scoto quod numerauerit duntaxat. 11. cum Brianstone & Scoticulis. Gerson tamen & Michael de Bononia admo-

August.

12. vnctiones.

Pectus.

nent non male fieri, si pectus quoque oleo sacro perungatur, mihi id sane de nulla diocesi certo constat. Deinde etiã si lingua quum membrum sit multum damnosum, vnde &

Iacobus perfectum vocat, quisquis non offenderit in lingua, per linguam enim virtus motiua non raro peccat loquendo, sensitiuæ gustando in cibo & potu, non tamen inungitur, ne cui nauseam ingerat oleum, sed extrema tantum modo labra solent perungi. 3. Notandus etiã solerter est ordo membrorum quomodo debeant inungi. 1. ocul. 2. aures. 3. nares. 4. labia. 5. manus. 6. pectus, lumbi in viris, in feminis vero vmbilicus, pro cuiusque diocesis consuetudine. 7. pedes. 4. Semper etiam membra dextra prius vngantur quam sinistra quomodo autem vnctiones omnes referantur ad vnum instans prolationis verborum vltimæ vnctionis, pro saluanda vnitæ sacramenti, mitto ad scholas, non est pro plebecula, cuius est simpliciter credere.

4 Quandoquidem omnium operum nostrorum origo est virtus inemoratiua, effundens se per sensus exteriores, a quibus concipit rursus rerum exteriorum cognitionem: ideoque vnctio quæ fit in membris illorum sensuum, omnino necessaria est in hoc sacramento, atque id in omnibus locis est obseruandum: in reliquis autem membris licet vnctio solita fiat per ecclesiam Romanam, tamen quia sunt velut adminiculatoria sensuum membra, eorum vnctio nõ perinde est necessaria, sed adhiberi potest vel intermitteri pro cuiusque diocesis consuetudine: ibi enim locum habet regula illa, vnaqueque provincia sensu suo abundet. Hinc est quod fere per vniuersam Germaniam ex innata modestia & verecundia communiter non adhibetur vnctio lumborum siue vmbilici, quoniam prima velut scaturigo concupiscentiæ nostræ, vt ait Alb. ex sensibus emanat: proinde reliqua non sunt substantialia in hoc sacramento, sed potius propter honestatem & scandali vitiationem fugienda, ne aliqua huic sacramento ignominia irrogetur. Eandem ob causam in puerperis & mulieribus alias non bene apud se constitutus intermitteri solet vnctio pedum, quod ea non sit necessaria. Præterea ob maiorem sacramenti reuerentiam, quum laicorum manus vngantur intrinsecus, in sacerdotibus tantum vngendæ sunt foris, quia antea in sacramento ordinis sunt perunctæ, vt ait G. Durand. hinc institutum ab ecclesia est, ne fiat vnctio in fronte & scapulis, quoniam ibi iam antea fit facta in aliis sacramentis.

Similiter si infirmus careat membro vngendo, vnctio tunc fieri debet in parte proxime contigua, faciunt id ipsum quoque nonnulli, quum illarum partium membra fuerint

Palud. infecta vel vlcibus vitata, vel omnino talia que non liceat tangere. Queri quidem hoc solet, an etiam cæcus natus debeat vngi in loco oculorū, qui tamen videndo non potuit peccare? In nuto minus dubium est, quoniam is effloquendo nihil peccarit, tamen edendo & bibendo vitique peccauit. Quoad cæcum autem, fere cōsentiant doctores, atque id quidem habet vsus, vt etiam loca oculorum vngantur, licet enim actuali visu non peccarint, quis tamen credat eos non peccasse praua concupiscentia ad videndum illicita? Cæterum an quis sapius quā semel in vna ægritudine suscipere debeat hoc vnctionis sacramentum, etiam in controuersia vertitur. sunt enim qui dicant vnam huius olei vnctionem sufficere per integrum annum, vt G. Durand. & Brixien. in reportorio. Alb. magnus tamen ponit tres menses. communis resolutio doctorū hæc est, quod quilibet homo quotiescunque mortali laborat ægritudine, metuens peccatis venialibus se esse obnoxium, sine quibus non facile transigi potest hæc vita, tunc potest illud suscipere sacramentum, neque debet alius in hac re modus vel terminus præscribi, quin potius si quis hodie suscepisset vnctionem, & melius haberet, post 14. autem dies recideret in morbum ita quod periculum esset de vita, rursus potest accipere. atq; hoc ecclesiarum nostrarum consuetudini & consentaneæ rationi magis est consonum, quia recurrente morbo, quid prohibeat repeti debere medicinam? Quum itaque tantum sit in nobis malarum concupiscentiarum, per singulos sensus, quorum membra expurgat hoc sacramentum, quanto præparatior inde erit homo ad ingressum regni cœlestis, in quod nihil coinquinatum intrabit: quauis etiam fieri non potest, si quis saltem suæ sit rationis compos, vt non meminerit magis suorum peccatorum videns se sic vndique per singula membra perungi, vt non nouum super iis dolorem sibi concipiat. debet autem ad hoc admoni homines in publicis concionibus vt per hoc vitium & præsentaneum remedium magis moueantur ad salutarem conuersionem a peccatis, tandemque imminente mortis hora confirmentur aduersus insultus diaboli, multoque minori impedimento perueniant ad gaudia felicitatis æternæ, quam nobis donet omnibus bonorum omnium largitor Christus. Amen.

Cæcus

**Sapius
inungi.**

Apo. II.

Nota.

DE EXTREMA VNCTIONE. 172
HOMILIA QVINQVAGESIMA.
septima de fructibus & effectibus huius
sacramenti vnctionis.

¶ Si quis infirmatur inter vos. Iacob. 5.
Nstitutione huius sacramenti, materiam, formam, ministrum quoque & qui sint illius capaces, queque sint mēbra vngenda, satis hæctenus monstrauimus, nunc demum quod præcipuum est adgredimur, & cuius gratia hæc omnia sint instituta a Christo, & in quem finem, quid inde fructus proueniat hominibus.
Habet ergo principio sacramentum effectum generale ex præsidio gratiæ diuinæ, sicut alia sacramenta. s. quia cōfert gratiam & eam infundit in animam suscipientis. Ita enim ait Augustinus, sacramenta veteris legis tantum promittebant & significabant, sed sacramēta nouæ legis etiam vnctionis dant salutem. Sequitur inde, quod si sint duo æqualis meriti, quorum alter moriatur sine hoc sacramento, alter vero particeps eius factus, hic illo futurus est in æternū Super beator, quoniam præterquam quod in gratia est ei æqualis habet etiam insuper gratiam huius sacramenti. Deus autem maiorem gloriam elargitur eis, qui auctiorem habuerunt gratiam in hac terra, iuxta illud propheta, ex æquabit gratiam gratiæ, hoc est in proportionem ex æquabit gratiam gloriæ cum gratia huius vitæ. Porro tanti momenti est talis gradus felicitatis, vt si sit aliquis in pœna purgatorii, malit eam sustinere vsq; in diem nouissimum, quā vt talem gloriæ gradum amittat, quapropter valde damnosum est si quis per negligentiam intermitat hoc sacramentum.
Hinc iam progrediamur ad particulares effectus huius sacramenti, quorum primus est & fere præcipuus, peccatorum venialium remissio, iuxta illud Iacobi, si in peccatis fuerit, dimittentur ei, vnde satis patet hoc sacramentum esse institutum contra peccata, non tamē aduersus peccatū originale, quia illud delet baptisimus, nec absolute contra mortalia que diluit pœnitentia, ergo tātum venialia, quæ id remedium nō faciat cōtra ea per vniuersam vitam nostram, sed differtur ad vltimum articulum mortis, supra diximus.
Audio hic obiicere aliquem, etiam pœnitentiā esse institutam contra peccata venialia? Verum quidē est, imo fere omnia in vniuersum sacramēta accidentaliter tollunt peccata venialia, pœnitentiā vero nō præcipue ordinata est
yyyy iiii

**Effectus
vnctionis
gratia.**

Plal.

Zac. 4.

Iac. 5.

contra ista venialia, sed contra defectum perimentem spiritualem vitam animæ, id solum fecit peccatum mortale, atque in huius rei argumentum supra dictum est in sacramento poenitentiae piū quidem esse & salutare ut confiteamur peccata venialia, non autem necessarium, nisi in certis casibus ut ibi clare patuit. Sed hic mirum cupiam videri queat, quomodo remissio peccatorum præcipuum quiddam sit in sacramentis, quare ibi per conditionem exprimitur ait enim apostolus, si in peccatis fuerit: audiat ille, quoniam in aliis sacramentis effectus libere & absolute promittitur, quia forma eorum est pure indicativa, huius autem sacramenti formula deprecativa est, vnde non merito peccatorum remissio promitti potuit per conditionem. Quæret adhuc aliquis, quidnam impulerit Iacobum ad hoc ut huiusmodi conditione expresserit effectum huius sacramenti? Profecto præcogitavit ille & cognouit fore ut multi pii homines tam diligenti studio præparaturi se sint ad sacramentum poenitentiae & corporis Christi, ut ibi eis remittantur peccata venialia cuncta: hinc subiicit, & si in peccatis fuerit, quasi dicere velit, præsumendum est plerisque homines per poenitentiam & sacramentum altaris abicere omnia peccata, si ergo adhuc aliquid reliquiarum superesset, id ipsum dimittitur in hoc sacramento. Sed video nondum tibi satisfactum, obicitis itaque hic mihi etiam sacramentum corporis Christi esse institutum aduersus venialia peccata, non est autem vnus morbi nisi vnicum præcipuum remedium? Imo neque hoc ipsum eucharistiæ sacramentum præcipue est contra aliquod peccatum ordinatum, sed potissimum illius effectus est incrementum gratiæ in suscipiente, vnde & nomen eucharistiæ traxit, quauis synaxin appellent alii, per accidens tamen sacramentum quoque altaris delere potest peccata venialia, eo quod in illo augetur feruor charitatis, quem antea peccata venialia quadam tepiditate infecerant.

2 Alia huius sacramenti virtus est sublatio spiritualis fragilitatis, reliquiarum nimirum illarum sunt peccati originalis simul & aliorum mortalium, quæ minus dispositam faciunt esse mentem hominis, ablatiis iis per hoc sacramentum, tunc denique redit in nobis alacritas animi, robur & consolatio. Id ita explicant nonnulli, sacramentum hoc ordinatum præcipue est & prodest aduersus quosdam defectus, per quos homo non plane moritur spiritualiter,

& tamen languet, neque amplius valet firmiter perficere opera vitæ & gloriæ, aduersus huiusmodi defectus. hic animatur & confirmatur animus, quare Iacobus ait, peccata, hoc est reliquiarum peccatorum dimittentur ei. Atqui reliquiarum illarum tribus modis considerantur, primo, in quantum impediunt meritum, sic auferuntur per sacramentum corporis Christi: deinde ea ratione qua resistunt viribus corporis, & distrahunt ascensum animæ in cælum, maxime quæ oriuntur ex peccatis oblitis, vel per ignorantiam perpetratis, sic tolluntur in hoc sacramento, cuius rei figura in veteri testamento hæc fuit, quod per singulos annos semelangebatur tabernaculum propter huiusmodi, ut sic dicam irregularitates, quæ obuenire poterant ex peccatis occultis siue oblitis. Sed nequidem illa satis capiunt simplices? Ecce adhuc apertius explicabimus illa ad mentem Paluden. & Antonini, quoniam imminente iam morte variis modis opprimitur anima.

1 A diabolo hoste & tentatore continuo, qui homines iam morituros infestat acerrime, sicut hoc iam olim ostendit deus in maledictione serpentis quomodo dixit, tu infidiaberis calcaneo illius, calcaneum autem hominis vltimum vel extremum est, quare ibi mortem intellexit quam anxie expectat diabolus, siquidem tunc validissime hominem tentat.

2 Hinc etiam opprimitur anima in morte, quod nimirum naturaliter dilexit corpus: vnde Paulus ait, nolimus expoliari sed superuectiri. sic ergo nimirum affecta anima corpore, negligit se ipsam, ait August.

3 Obruitur insuper anima dum reuocat in memoriam omnia peccata præterita, quæ tunc illi veluti noua obtrudit diabolus & aggrauat vehementius, in hoc tantum si possit eam in desperationem adducere, & desperando facere irrequietam.

4 Ad hæc non parum premitur anima & exhorrescit ab aspectu dæmonum obuiantium illi circa tempus mortis, & properantium, si quid inde adripiant, certe enim qui non pepercit Christo, sed ad mortem ipseus accurrit, nec mihi parceret nec tibi.

5 Quin & contemplatione diuinæ iustitiæ percussa efficitur anima videns eam flecti non posse, ideoque dum considerat iram dei, poenam & cruciatum inferni concidit tota & exhorrescit. Ex iis ergo anima percussa tremat, hor

Exo. 40

Gen. 3.

2. Cor. 5

Glos. sup. per Dan.

ret, & languet ad opera gloriæ, præcipue vero si antea magnis luerit peccatis oppressa, timeatque ideo se derelictam a deo contra omnes illas tentationes homo moriturus inungitur quasi fortis athleta, vnde robur recipit ad resistendum illis, atque hinc alacritas quædam enascitur, testante id Iacobo quum dicit, oratio fidei saluabit infirmum, & alieuiabit eum dominus. sic enim animatus & confirmatus maiori cum alacritate morietur, & magis voluntarie vtro se offeret in mortem, qua re multum mereri poterit apud dominum vt supra docuimus in sacramento penitentia, & per Chrysof. imo Christum ipsum comprobauimus.

3 Ad declarandos huius sacramenti effectus non parum conducit etiam materia olei, quod significationes. 6. habet hincinde in sacris literis & doctoribus.

Luc. 10. 1 Primum enim sanctificationem & sanationem in sinuat, vt testatur exemplum Samaritani, qui vulneribus illius vinum infudit & oleum. facit ad hoc locus Isaia iam ante inductus.

Mat. 25. de. 10. 2 Oleum designat nitorem conscientia, vt in hominibus dictum est, cum latiori explanatione.

Tom. 3. fol. 5. 3 Robur quoque & obfirmationem membrorum significat, quapropter eo vtuntur athleta congressuri.

Prov. 21. 4 Notat & pacem & misericordiam & mansuetudinem, vnde ait sapiens, thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo iusti. Dauid quoque impinguatus, inquit, in oleo caput meum.

Psal. 122. 5 Videtur respicere etiam sanctimoniam, in hoc enim omnia veteris legis sacrificia aspergebantur oleo, excepto illo pro peccatis, vasa insuper, ipsique adeo sacerdotes, reges & prophetae vti declarauimus, oleo vngebantur.

Psal. 44. 6 Gaudium postremo significat & lætitiã, iuxta illud Davidis de Christo, vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ, & alibi, vt exhilaret, ait, faciem eius in oleo & panis cor hominis confirmet, dominus etiam per Isa. sic dicit, vt darem eis coronam pro cinere, oleum gaudii pro luctu, palium laudis pro spiritu mœroris. Hæc omnia pulchre referuntur ad hoc ipsum vnctionis sacramentum. Cæterum quæ

Isa. 61. nam ex iis duabus potissima sit huius sacramenti operatio, relegatū id sane volumus ad scholas, quia priorē commentat Armacanus, Altifiodoren. Bonauent. Richardus, Scotus, Durand. Maronis, Maioris, & c. posteriorem refert s. Tho-

mas, Alb. magnus, S. Antoninus, Petrus de palude, Brianfo & c. satis hoc est cuique homini pio vt credat sacramentum illud rite susceptum ab iis quibus necessarium est, vt runcque præstare effectum. Quapropter pulchrum est quod doctores illis sacramentis septem tribuunt virtutes, nam in baptismo præcipue confertur fides, in confirmatione fortitudo, in sacramento altaris charitas, in ordine scientia, in penitentia iustitia, in matrimonio continentia, & in sacramento vnctionis peculiariter confirmatur spes, quoniam ibi homo erigitur in spem bonam suscipiendæ felicitatis, vnde infirmo animo redit & quidem fortior, vt inde facilius moriatur dum adeo ardentem sperat vitam se consequatur æternam, iuxta illud Iob, habebis fiduciam proposita tibi spe, quoniam spes eorum immortalitate plena est.

4 Tertia porro huius sacramenti operatio talis est, quoniam licet directe non medetur peccato mortali, fieri tamen potest vt accidat illud, quod autem non curet mortalia hoc sacramentum, & supra docuimus quomodo illis medetur penitentia, & hinc quoque collectum facillimum est, quia sicut corporaliter non confertur medicina mortuis sed male habentibus, ita spirituale remedium nemini impendi debet nisi ei qui per gratiam dei iam viuunt, quisquis autem est in peccatis mortalibus demersus, spiritualiter mortuus est, sicut vocabulum ipsum sonat, & affirmat Paulus, quia

Rom. 8. sapientia carnis mors est, ideoque & peccatores resurgentes spiritualiter intelliguntur per mortuos illos quos a morte corporali resuscitauit dominus, teste August. Quomodo igitur fieri possit vt sacramentum hoc tollat etiam peccatum mortale, præ cæteris diligentius docet variis modis Armacanus de quæst. Armen. & quidam alii: vna eius ratio est, quum quis in extremis constitutus non potest peccatum aliquod mortale confiteri de quo contritus esset factus, licet sit attritus, si iam suscipiat hoc sacramentum, saluabitur, si non suscipiat, damnabitur. id ita exponunt, quando peccator contritionem habet tepidam & imperfectam, qua non potest reconciliari deo, si tam accesserit virtus huius sacramenti, ea tantum operabitur, vt inde contritio perficiatur, quod citra dubium quotidie sæpe fit in confessione, atque hæc illa est immensa dei misericordia, quod per meritum passionis Christi in sacramentis adimplet quod in nobis erat imperfectum. Secundus modus est talis, quum quis iam est confessus, fieri adhuc potest vt absolutionem non suscipiat

a sacerdote ob imperfectam suam preparationem ad penitentiam, ita quod censetur fictus respectu penitentiae, qui tamen satis esset instructus ad sacramentum unktionis, in causa est, quia penitentia maiorem requirit preparationem quam vel baptismus vel unctio. sic baptismum recipit paruulus sine voluntatis consensu & opere, aliquis vñ tam rationis destitutus inungitur etiam citra aliquam suam deuotionem, quisquis autem suscepturus est salubriter penitentiae sacramentum, is oportet voluntate consentiat, ore & facto cooperetur, humiliet se a facie ecclesiae & sacerdotis. Tertia adhuc via superest illa, esto vt sit aliquis confessus, susceperit sacramentum, neque peccarit suscipiendo, adhuc tamen possibile est, eam esse in aliquo peccato constitutum, quod ibi per unktionis sacramentum dimittatur. Hoc ita accipies fieri potest vt qui peccator est, ignoret se esse peccatorem, sed credat se peccatorem non esse, iuxta illud apostoli, nihil mihi conscius sum, sed tamen in hoc non sum iustificatus, huiusmodi aliquis quum suscipit sacramentum nec dignus est neque indignus (contrarie) & is quidem peccator est, quumque suscipit hoc sacramentum, nec peccat, nec meretur (vide Bonauent. & Henricum Gorchemi propos. 5. de eucharistia) in hoc iam casu potest talis peccator per medicinam extreme unktionis liberari ab illo peccato, qui per sacramentum corporis Christi ab eo liberatus non erat. Video quidem hic Thomam dicere, quod si aliquis post diligentem inquisitionem & perquisitionem suae conscientiae quoniam forsitan minus sufficientem, sic tamen accedat ad sacramentum, remanente in eo peccato, quod ipsius subterfugiat cognitionem, tunc non peccet, quanto magis per huius sacramenti susceptionem acquirit remissionem illius peccati; is quidem innititur dicto beati Angu. in quodam ser. quum mäducatur corpus Christi, sic viuificat mortuos, mortui autem sunt peccatores. Verisimilis quidem haec sententia est, fieri autem istud per unktionis sacramentum, test. etiã Gerson, qui dicit, quoniam unctio extrema rite suscepta delet peccata venialia, imo iudicatur quasi absolueret ab omnibus peccatis, adiuncta precatione suscipientis, idque in virtute huius sacramenti, modo ille oret perseveranter pro se & ad animae suae salutem. Magna igitur & eximia est huius sacramenti dignitas, effectus immensi, & fructus copiosissimi, quapropter quilibet Christianus summo opere curare debet, ne sine eo sit ex hac vita emigrandum sibi, sicque destitua-

1. Cor. 4

In regu. mor.

tur tantis virtutibus, quin potius laboret illud suscipere, & effectuum eius fieri particeps, vnde gloriam consequatur auctiorem in patria. eã nobis largiatur qui est benedictus in secula, Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA octaua, de effectibus sacrae unktionis, cum conclusione huius materiae.

¶ Si quis infirmatur inter vos. Iac. 5.

¶ Ixiimus homilia superiori quidã operetur hoc sacramentum in suscipiente, neque adhuc absoluiimus omnia: proinde quod superest in effectibus

illius, nunc deinceps explicabimus. Quartus ergo huius sacramenti effectus est, quia magnam adimit partem poenae temporalis pro peccatis debitae, vel in purgatorio luendae, vt si cui pro peccati poena sexenniũ sit in purgatorio sustinendum, quando sine hoc sacramento moritur, iam vero quum suscipit, minuitur & decedet ei aliquid de tempore simul granitate poenae, idque virtute huius sacramenti, testatur hoc sanctus Iacobus dicens, si in peccatis fuerit, dimittentur ei. Quum ergo vocabulum peccati in sacris literis alias accipiatur pro culpa, alias pro ipsa peccati poena, volunt doctores intellexisse hic Iacobum de poena peccati, neque vero id rarum esse in scripturis quod peccatum pro poena vsurpetur, quum ex multis locis probari potest, tum vero maxime ex eo quod dicit propheta, peccata, hoc est peccatorum tuorum poenam, elemosynis pauperum redime: simile est quod in Machabaeis legitur, sancta & salubris est cogitatio pro defunctis exorare vt a peccatis soluantur. non soluantur autem defuncti a peccatis suis quoad culpam, sed quoad poenam tantum: si ergo elemosyna & orationes pro defunctis adimunt poenam pro peccatis debitam, quum non sacramentum unktionis in virtute passionis & mortis Christi etiam tolleret aliquam partem poenae, quum tamẽ omnis satisfactio promanet ex merito Christi? Sed audio quendam hic obiicere, supra hic ipse Iacobi locus allegatus est pro peccatis venialibus, qui fieri potest, vt nunc nouo intellectu rapiatur ad poenam pro peccatis debitam? Neque nouum id est profecto nec rarum in sacris literis, imo efficacissimum diuinæ sapientiae & vbertatis argumentum, quod non

Iac. 5.

Dan. 4. 2. ma. 12

- idem tantum locus, sed & vnica dictio varios habeat intellectus: præclare admiratur Augustinus has spiritus sancti diuitias in libro de doctrina Christiana. nemini igitur mirum hoc fiat quod supra peccati vocabulum exposuimus de venialibus, hic autem pro peccata peccati, vide Gersoné & Lyram in prologo bibliae.
- 2 Superest & quinta huius sacramenti virtus, quomodo non tantum medetur animæ interius vti diximus, sed & corpus adiuvat, restituendo illi sanitatem, id licet non numeretur inter præcipuos eius effectus, euenit tamē interdum, vt anima simul & corpore alienet infirmum dominus, sunt enim sacramenta iam post mortē Christi multo efficaciora, quam ante, siquidem pretium prompte numeratum quanto plus valet quam adhuc debitum. Atque hoc ipsum vnctionis sacramentum etiam ante mortē Christi hanc habuit virtutem, quod homines sanauit etiam in corpore, sicut testatur Marcus, nemini igitur debet hoc iā videri alienum. Ad hæc Iacobi etiam verba videntur esse intelligenda de corpore & anima, quū ait, oratio fidei saluabit infirmū, & alleuiabit eū dominus. sic intellexit etiā gloss. distin. 95. presbyteros. **Quæres** forsitan, quur nō semper operetur sanitatem, sicuti factum est tempore apostolorum? Ad hoc respondetur, quoniam quod illud ita euenit temporibus apostolorum, factum est ad ædificationem fidei, vt sic ex sanitate corporali homines in principio fidei inducerentur ad sanitates animarum, sicut & in primitiua ecclesia spiritus sanctus in visibili dabatur specie, vt inde certiores fierent Christiani & animosiores ad credēda atque amplectenda mysteria fidei. idem quoque circa sacramentum vnctionis factum est. **Quur** autem non etiam nūc sanitas corporum ita consequatur vnctionis sacramētum, multæ possent assignari causæ, quibus hic vltro superfedemus. Hanc vero fidutiam habere quemlibet conuenit ad deum, quod quādoque vngitur oleo sacro, si etiam incolumitas corporis profutura sit tibi & salutis animæ suæ, non negaturus eam sit illi pro sua bonitate deus: vnde præclare dicit Franciscus Maronis, an etiam alleuatio infirmis vtilis profutura sit ecclesiæ vel priuatæ personæ, vt sic longiori vita auctius faciat meritum suū, scit deus, qui pro suo beneplacito cuncta disponit. Narrat quidem Paludenus de quodā infirmo, qui sicut fuerat de mēbro vno ad aliud vnctus, ita successiue etiam conualuerit, sicque tota com-
- Lib. 2.**
- Mar. 6.**
- Iaco. 5. Gloss.**
- Act. 10.**
- Maron.**
- Palud.**

- pleta vnctione, ipse etiam integram recuperarit sanitatem. Sunt qui sexto loco inter effectus huius sacramenti numerant & illud, quod cohibeat dæmonum insultus atque tentationes in morte. Accedit iis omnibus quod quisquis inungitur, eo ipso declarans fidei suæ integritatem arguit se memori verum Christianum, quoniam diabolis nihil perinde aduersum est & horrendum vt signum crucis, sicut testatur Lactan. quod quotiescunque gentiles voluerunt sacrificare, si forsitan interfuit ibi Christianus habens frontem cruce consignatam, non potuerint impietatem suorum sacrificiorum adimplere, sed neq; idola quiuerint aliquod responsum dare pro more iis a quibus fuerant interrogati. Atque in hoc sacramento variis modis vsurpatur signum sanctæ crucis, quapropter merito abhorret diabolus, & fugit. Gerson super magnificat refert interrogationem factā esse a virgine quadam adulta, quidnam sit præcipuum illud, quo omnium maxime insultibus & insidiis dæmonum queat resisti: post multam deliberationem inde inclamasse eam, crux est, quam vocem inquit ille, accipi tanquam cœlitus delapsam, sicut & erat. **Quod** autem vnctio illa argumentum sit vere pii & Christiani animi, vel hinc facile patet, si quis expendat, quod quæadmodum vnctus est ante baptismum vt ecclesiam ingrederentur militantem, ita nunc demum vngatur quoque intraturus in ecclesiam triumphantem, & hanc fidem suam confirmat ille, opere susceptionis huius sacramenti.
- 3 Hinc quis non videt obsecro, quātæ superstitiones quamque impiæ persuasiones suscitatae sint ab hoste & insidiatore bonorum omnium diabolo aduersus hoc sacramentum? videns enim ille quantum defectiois fiat a sua tyrannide hoc ipsum sacramentum. conatur id omnino subvertere vel impedire, homines quoque ab eo alienare.
- 1 In hoc fraudulenter comentus est hunc errorem, quod multi persuasum habent si suscipiāt hoc vnctionis sacramentum, se celerius morituros, quum tamen diuersum iam supra sit à nobis probatum & ostensum, plerisque sanitate inde recipere, qui alias erant morituri.
- 2 Non dissimile isti quod clamant alii per hanc olei vnctionem diminui calorem naturalem.
- 3 Nonnulli impie contendunt aliquem vnctū amittere pilos, quod alias vt plurimum fieri solet ex grauibus morbis, id isti imputant sacramento.
- Alius est**
- Lib. 4. c. 27.**

4 Sunt quidam adhuc tā stolidi & vesani, vt dicant mulierem grauidam ex hoc sacramento venire in periculum partus, infantulum quoque laboraturum icterica.

5 Alius est error quorundam asserentium apes circum circa ædes in quibus perungitur aliquis emori.

6 Nescio ridiculum ne sic magis an impium, quod alii eogitant & putant infirmum post vnctionē fortius tentari quam ante, diuersum supra probauimus ipsi.

7 Accessit his erroribus & inepta anicularum suspensio, qua persuasum habent, vnctes hoc oleo sacros non debere toto anno saltare quia alias moriantur.

8 Pro nihilo habendum est, quod vetat ne quis integro anno nudis pedibus tangat terram, neve pedes abluat, nisi forte ad aliquot dies, in honorē sacramento, id laquei tribuendum foret: nihil quoque necessarium est semper habere lucernam succensam, quando durat infirmitas. Huiusmodi erroribus implicant homines eosque sic dubios reddunt, vt difficiliter persuaderi possint ad suscipiendum hoc sacramento. Ita fit quod multi seipso negligunt, dumque sibi vitam semper pollicentur longiorem, tanto sacramento vnctis thesauro priuantur. Debent etiam singula membra peruncta rursus detergi lino aut cōsimili materia, quæ deinceps vel exuratur vel in flumen abiiciatur: similiter & sacerdos manus sale & aqua fricando abluat, quæ deinde cum lino comburantur. Sunt quidem in hoc sacramento accidentalia multa, maxime in hac nostra diocesi, vt in nonnullis locis obtinuit consuetudo, infirmos, si conualescāt, rursus abluī prius in membris hoc oleo perunctis, quā admittantur in balneum. Alibi permissum hoc quoque est sacerdotibus vt vngendo leproso loco pollicis vtantur ligno tenui quod inde vna cum absterforis exuratur, vel in flumen proiciatur. In morbis contagiosis, vt in horrenda epidimix peste (æ qua nos præseruet Christus) potest hoc sacramentum vnctionis etiam virga aut baculo porrecto administrari, pro consuetudine diocesis, & vt habent obsequialia. De necessitate huius sacramento posset etiam multis differi, sed ne longius euagemur & ad cōcludendā hanc quoque materiam properemus, quāuis absolute nullū homini est necessarium sacramentum, siquidem virtutem suā deus sacramento non alligauit: attamen baptismus & penitentia communiter perhibentur necessaria esse sacramenta: confirmatio quoque, sacramentum altaris & extrema

Accidē-
talia.

vnctio aliquatenus sunt necessaria, quāuis aliud alio magis, vt sacramentum eucharistix multis modis est necessitas huiusmodi magis quam vnctio, ideoque in interdico vbi permittitur alicui sacramento altaris, vnctionis tamen sacramentum ei interdicitur. In vniuersum ergo hoc sacramento ita quoque necessarium est vt alia, nempe ne contemnatur vsque adeo, vt dato casu quem supra ostendimus, vnctus possit saluari, & is qui vnctus non est pro merito suo damnatur. Vnde multum necessarium est hoc sacramentum, ex cuius susceptione quis gaudiis perfruatur æternis. Quilibet igitur letaliter infirmus credat certoque sciat se hoc sacramento plurimum indigere, quod possemus explicare ad longum: simus autem contenti manifestissimis beati Iacobi verbis, quæ & ipsa sonant per modum præcepti, sicuti Felix. 3. hoc ipsum serio districteque mandauit.

4 Nunc demum & postremo quidem loco progrediamur ad consuetudinem ecclesiasticā administrandi hoc sacramentum, vnde cognoscant catholici omnes quā præclaris ceremoniis & orationibus in hoc adhibitis soleat illud sacramentum conferri: appareat etiam quam inique hæretici omnes oblatrent & reiiciant sine causa.

Primum omnium, quum sacerdos venit ad locum vbi infirmus decumbit, dicit, Pax huic domui & omnibus habitantibus in ea. Pronenit hæc salutatio ex præcepto Christi, quod dedit Apostolis. Deinde interrogat infirmum, an cupiat sacramentum extremæ vnctionis, quo affirmante, subiungit sacerdos, Dominus tecum & cum spiritu tuo. Exaudi nos domine sancte pater omnipotēs æternæ Deus, & humilitatis nostræ officii gratiam tuæ visitationis mittere, vt quorum adimus habitaculum, tuam in eorum cordibus facias mansionem, per Christum dominum nostrum. Mox subnequit septem psalmos pœnitentiales, cum septem antiphonis, quæ sunt tales.

1 Sana me domine quoniam cōturbata sunt ossa mea, & anima mea turbata est valde, sed tu domine conuertere & eripe animam meam. Psal. 6.

2 Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Ca pharnaum, hic quum audiisset quia Iesus veniret in Galilæam, rogabat eum, vt sanaret filium eius. Iohā. 4.

3 Domine puer meus iacet in domo, & male torquetur. Amen dico tibi, ego veniam & curabo eum. Mat. 8.

4 Cor contritum & humiliatum ne despicias Deus, Psal. 50

sed propter misericordiam tuam miserere mei.

Ioh. 4. 5 Domine descende vt sanes filium meum, priusquam moriatur. Dicit ei Iesus, Vade filius tuus viuit.

Mat. 8. 6 Domine non sum dignus vt intres sub tectū meū, sed tantum dic verbo, & sanabitur puer meus.

Mat. 4. 7 Quum sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad Iesum, & curabantur. His ita peroratis sacerdos admonet infirmum, vt deum & electos Dei imploret: adhortatur etiam circumstantes, vt orent pro infirmo, atque statim incipit orare Litaniam, K. C. K. Christe audi nos, & c. sicut habet ordo & Letania. totus Litanie processus, nisi quod responsio semper dirigitur super infirmum: & in fine addit, Vt veniam ei dones, te rogamus audi nos. Vt sanitatem animæ & corporis ei dones, te rogamus audi nos. Vt misericordia tua ei subueniat, te rogamus audi nos. Vt a lecto ægriitudinis tua potentia eum erigat ad salutem, te rogamus audi nos. Vt cœlestis medicina reficias, te rogamus audi nos. Vt presentiam & solatium sanctorum angelorum ei adesse iubeas, te rogamus audi nos. Vt vitam æternā ei dones, te rogamus, & c.

Coll. cta. Et inde post aliquot preces sacerdos sic orat, Omnipotens & misericors deus, quæsumus immensam pietatem tuam, vt ad introitum humilitatis nostræ hunc famulum tuum in hoc habitaculo tuo fessum iacentem salutifera consolatione visitare digneris, sicut visitasti Tobiam & Saram, socrum Petri, puerumque Centurionis, ita & istum, vt pristina sanitate animæ corporisque recepta, gratiarum tibi in ecclesia tua referat actionem, per Christum dominum nostrum. Postea sacerdos potest ex collectis sequentibus quotquot volet orare, Deus qui famulo tuo Ezechie ter quinos annos ad vitam donasti, ita & hūc famulum tuum a lecto ægriitudinis suæ tua potentia erigat ad salutem, per Christum dominum nostrum. Deus qui facturæ tuæ pio semper dominaris affectu, inclina aurem tuam supplicationibus nostris, & famulum tuum ex aduersa corporis valetudine laborantem propitiis respice, & visita enim in saluari tuo, ac cœlestis gratiæ ei præsta medicinam, per Christum. Virtutum cœlestium deus, qui ab humanis corporibus omnem languorem & omnem infirmitatem præcepti tui potestate depellis, adesto propitiis huic famulo, vt fugatis infirmitatibus, & viribus receptis, nomen sanctum tuū instaurata protinus sanitate benedicat, per Chri-

stum dominum nostrum. Respice domine famulum tuum infirmitate sui corporis laborantem, & refoue animam quam creasti, vt castigationibus emundata, continuo sentiat tuam medicinam salutarem, per Christum dominum.

Deinde imponit sacerdos manus suas super caput infirmi, & ait, Sanet te deus pater qui te creauit, Amen. Sanet te dei filius qui pro te passus est in cruce, Amen. Sanet te spiritus sanctus, qui pro te effusus est in baptismo, Amen. Sanet te sancta trinitas * vnus deus ab omni dolore & infirmitate, qui viuit & regnat per omnia secula seculorū, Amen.

Hic iam porro submonet infirmum, si forsan aliquid ei adhuc occurrat confitendum, atque ad minus generalem ei pronuntiat confessionem. In quibusdam dicere solent multa solent adhuc legi collectæ, quæ non sunt de substantia sacramenti. Post hæc offert sacerdos infirmo osculandam imaginem crucifixi, ipsumque confirmat vt in omnibus aduersis recurrat ad passionem, Omnipotens sempiternus deus, qui per beatum Iacobum apostolum tuum dixisti, infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros ecclesiæ & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus, & si in peccatis sit dimittentur ei, te suppliciter exoramus, vt hic famulus tuus per ministerium nostræ vnctionis & donum tuæ sanctæ pietatis, peccatorum suorum veniam consequi, & ad vitam æternā peruenire mereatur, per Christum.

In casu tamē necessitatis orationes illæ omnes omituntur, atque si sit periculū de morte, statim adgressurus vnctionem sacerdos pollicē modice intingit in oleū, & vngit r. bra infirmi iuxta formā supradictā: finita vltima vnctione, lotisq; rursus manibus cum sale & aqua, iterum sic incipit orare, Omnipotens sempiternus deus, qui subuenis in periculis & in necessitate laborantibus, maiestatem tuam suppliciter oramus, vt mittere digneris sanctum angelum tuum, qui famulum tuum huic in angustiis & necessitatibus laborantem consolationibus tuis attollat, quibus & de presententi consequatur auxiliū, & æterna remedia apprehēdat, per Christum. Domine Iesu Christe, qui es saluator & redemptio nostra, qui es salus & medicina, a quo omnis sanitas & medicamentū venit, qui voce Apostoli tui nos instruis, vt liguos olei liquore tangētes, tuæ pietatis misericordiā

postulemus: respice propitius super hunc famulum tuum ab illa mirabili summitate cœlorum, ut quem languor ad exitum, & virium cōtractio iam pertrahit ad occasum, extingue in eo libidinum & februm æstus, dolorum stimulos ac vitiorum contere cruciatus, ægritudinum & cupiditatum tormenta dissolue, superbiæ inflationem tumoremque cōpescē, hūlcera & putredines vitiorum euacua, viscera interna, cordiumque ac medullarum & cogitationum sana discrimina, conscientiarum atque plagarum obducito cicatrices, tuque veteres & immensas remoue passiones, opera carnis sanguinisque materias compone ac delictorum illi veniam propitiatus attribue, sicque illum iugiter custodiat pietas tua, ut nec ad corruptionem aliquando sanitas, nec ad perditionē te auxiliante hunc perducatur infirmitas, fiatque hæc vnctio olei illi sacra perunctio, concita morbi præsentis expulsio, & omnium peccatorum remissio, te concedente saluator mundi, qui viuus ac regnas deus, & cætera.

(His omnibus peractis, infirmus in quibusdam dicere-
sibus suscipit etiam sacramentum corporis Christi) ad extremum sacerdos aqua benedicta aspergit infirmum & circumstantes, sic concludens, Benedictio Dei patris * omnipotentis, & filii * & spiritus * sancti descendat super te, & maneat semper. Potest etiam apud infirmum fieri inquisitio talis, vel a sacerdote vel a quouis alio, Credis omnia quæcunque continet vera fides Catholica totius ecclesie Christi? Credo. Lataris ne & gaudes te moriturum in hac vera & Christiana fide? Gaudeo. Agnoscis ipse peccata tua, quibus per omnem vitam tantopere Deum offendisti? Agnosco. Pœnitet iam te huiusmodi offensæ diuinæ? Pœnitet. Habes etiam propositum firmum porro ab huiusmodi offensæ cauendæ? Propono equidem assistente in hoc mihi gratia Dei Credis ne quia per meritum passionis redemptoris nostri domini Iesu Christi venturus sis ad gloriam, & non per propria merita? Et id quoque credo, nam opera mea quantula erunt citra gratiam suam?

Querē-
da ab vn-
gendo.

Recess^o
sacerdo-
tis.

Id igitur fac mi frater, & ideo vbicunque se tibi obtulerit hostis & insidiator noster diabolus, semper ei obturde meritum passionis & mortis Christi saluatoris omnium nostrum. Pax itaque Christi sit tecum, & tueatur atque custodiat te in vitam æternam. Audistis nimirum hæcenus dilectissimi, quam piis orationibus vtatur ecclesia, vtique ex instinctu spiritus sancti, circa hoc sacramētum vn-

tionis, quibus & infirmus & circumstantes moueantur ad pietatem, confirmentur in fide, meminerint sedulo dilectionis & misericordiæ diuinæ: vt interim mera sit impietas & blasphemia Neochristianorum cōtemnentium hoc sacramentum ad contumeliam Christi & spiritus sancti. Catholici autem cum magno desiderio & pio quodā affectu suscipiant illud, vt sic feliciter ab hac vita commigrent in patriam beatitudinis æternæ. Amen.

HOMILIA QVINQVAGESIMA
nona, qua in vniuersum disseritur de sacramen-
to ordinis & sextuplici potestate spiritali.

Vos sacerdotes domini vocabimini, ministri dei nostri dicetur vobis. Isa. 61.

Pactum meum fuit cum Leui vitæ & pacis. Malach. 2.

Vimus ille idemque potentissimus mundi gubernator deus ita omnia ordinauit, vt sibi quoque decentis gloriæ velit exhiberi cultum ab hominibus, vnde & per prophetam dicit, filius honorat patrem & seruus dominum suum: si ergo pater ego sum, vbi est honor meus? & si dominus ego sum, vbi est timor meus? Veruntamen præter cultum patriæ quo omnes generaliter homines tenentur agnoscere, colere, & summe obseruare deum: expetiit insuper dominus ex hominibus sibi quosdam veluti proprie esse addictos in vniuerso cultu diuino, tales fuerunt in lege naturæ primogeniti, inde pontifices, sacerdotes & leuitæ in lege Moyli (vide Tomum. 3. homilia.) si-
cut ergo Moyse sacerdotium habuit Aaronicum omnibus officiis instructum, quoniam sic & vnctiones & consecrationes illorum describuntur ad longum in Leuitico & Exo. 24
Exodo. Ita dominus Iesus legem constituturus nonā Euan-
gelicam hanc, illi consultum quoque voluit de sacerdotio Nexus
nouo, quod veteri isti succederet: connexa enim sunt tria legis, hæc inter se, sacerdotium, lex & sacrificium, ita vt aliquo cerdo-
illorum mutato, transmutetur & alterum, sic Paulus ait, tii, & sa-
translato sacerdotio, necesse esse vt & legis translato fiat: crificii.
vnde constat Christum non abrogasse sacerdotium, sed in Heb. 7.
melius transmutasse, sibi que ministros elegisse novos. Et si-
cut deus olim pactum iniiit cum tribu Leui vitæ & pacis, ita
yzzz iii

Mala. 1.

1. Par. 23

Exo. 24

Leui. 8.

Ioh. 20. & quidem fortius fœdus pepigit cum sacerdotibus noui te-
 stamenti, quibus etiam tradidit clauas & potestatem clau-
 dendi atque aperiendi cœlum, quibus dedit potestatem sa-
 cratissimum corporis & sanguinis sui sacramentum conse-
 crandi. Præuidit hoc ipsum in spiritu Isaias dicens, vos sa-
 cerdotes domini vocabimini, ministri dei nostri, dicitur vo-
 bis, loquens de futuris sacerdotibus Christi, non de iis qui
 tunc erant Aaronis sectatores. id colliges ex eius capitis
 exordio, quod sic habet. spiritus domini super me, eo quod
 vnxit me, ad euangelizandum mansuetis misit me: quæ et-
 tiam verba propheta in spiritu uaticinatus est de Christo
 vero Messia, sicut ipse testatur est, dicens, Hodie imple-
 ta est scriptura hæc in auribus vestris: sicut ergo ab initio
 loquitur de Messia, deinde de ædificatione ecclesiæ, ita pos-
 tremo digreditur ad prophetiã de nouo sacerdotio Euan-
 gelicæ legis iuxta uaticinium propheticum ex quo hæc no-
 stra cœpit homilia, vos sacerdotes, & c.

Aue Maria.

Euangelium Luc. 10. vel Matth. 10. aut

Luc. 12. siue Iohan. 20.

De ordinis sacramento dicturo mihi operæpretium vi-
 detur non nihil primùm de ordine in cõmuni attingere, ut
 deinde facilius sit probatio qua ostendatur ordinem esse sa-
 cramentum. Est igitur ordo signũ sacrum cũ quo potestas
 spiritalis cõfertur & officium ordinato: ordo autẽ Latinis ideo
 dici cœpit, quoniã ministri ecclesiæ non oēs equalẽ habent
 potestatem, sed quisq; illorũ pulchro & conuenienti ordine
 est a deo constitutus: ubi enim nullus ordo, ibi horror &
 perpetua confusio est, sic in cœlis est etiã ordo quidã inter
 beatos, ideoq; & in ecclesia militanti merito esse debet, si-
 cut præcepit dominus Moysi, ut faceret omnia iuxta figurã
 quæ mōstrata est ei in cœlo: unde colligunt doctores eccle-
 siam militantẽ debere a triumphãte velut imaginẽ quãdam
 exemplarẽ sumere. Ita & Bern. ait ad Papã Eugentium, non
 vilem reputes formã hanc, quia in terra est, exemplar habet
 in cœlo. Et inde, non est paruipendendũ quod & deũ habet
 autorẽ, & de cœlo ducit originẽ. Huc facit illud quod scri-
 bit B. Greg. ad episcopos Galliarũ, ad hoc diuinã dispositio-
 nis prouisio gradus & diuersos ordines cõstituit esse distin-
 ctos, ut dũ reuerentiã minores potioribus exhiberẽt, & po-
 tiores minoribus dilectionem impenderent, vna cõcordiã
 fieret ex diuersitate contextio: & recte officiorum moles

Magi-
 ster in li-
 tera,

Exo. 25.

Lib. 3. de
 conf. c.

Ordo.

gereretur administratione singulorum, neque enim vnuer-
 sitas alia poterat ratione subsistere, nisi huiusmodi magnus
 eam differentie ordo seruaret: quia vero creatura in vna
 eadẽq; æqualitate gubernari vel viuere nõ potest, ecclesiũ
 militiarum exemplar nos instruit, quia dum sunt angeli,
 sunt archangeli, liquet quod non æquales sunt, sed in pote-
 state differt vnus ab alio & ordine. ¶ Docet hoc ipsum
 & Dionysius pulchre in quadam epistola ad Demophy-
 lum monachum, quum ait, Si distinctiones ordinesque con-
 fundere, sacratissimas dei sanctiones & iura transgredi est,
 omni profecto ratione caret, dei causa peruertere traditum
 diuinitus ordinem. Et inde, neque enim sancta sanctorum
 simpliciter omnibus sunt inaccessa, verum iis appropin-
 quat magis Pontificum sacra distinctio, deinde sacerdo-
 tum ordo, quos deinceps & ministrorum sequitur ordo.
 Ecce quantum opere affirmat Dionysius hunc ordinem mini-
 strorum esse diuinitus institutum, quoniam sicut in æqua-
 lem in Ecclesiastica hierarchia ministri dei sortiti sunt po-
 testatem, ita gradus & ordines faciunt inæqualiter distin-
 ctos, omnes tamen habent potestatem eminentem præceteris
 hominibus in ecclesia, quo ad exercitationem ecclesiasti-
 ci alicuius operis spirituales, quãuis sunt qui velint omne
 ministerium ordinis directum esse debere ad hoc sacramen-
 tum altaris, sed hæc deinceps.

2. Etsi ab ipsis iam inde temporibus apostolorum o- Sacerdo-
 mnes ecclesiæ per vnuersum mundũ sacerdotibus vsq; sint tium a
 ordinatis & vnctis, vsque ad hunc diem, attamen ne aliqua deo insti-
 ex parte conuiesceret, & ecclesiæ ordinationem ac tran- tutum.
 quillitatem non satis perturbaret perfidus apostata Luth-
 erus, hic quoque abominabilem nobis errorem ingessit, ne-
 gans ordinem esse sacramentum, ordinationem multis mo-
 dis subsannat, vnctionem chrisimatis risui habet. At nos iã
 probabimus ordinem imo ordinationem (nam ordo pro-
 prie est potestas collata in hoc sacramento) esse sacramen-
 tum, ubi quauis vel solus ecclesiæ vsus, vel conciliorum
 constitutiones, cuique Christiano satis poterant & debe-
 bant facere ad persuadendum hoc, sacris tamen literis id-
 ipsum confirmabimus. Nanque in veteri etiam testamen-
 to videmus vndique quomodo typicum illud sacerdotium
 a Deo institutum, electum, sanctificatum & priuilegiis sit
 donatum: unde & Paulus vetat aliquem sibi sumere ho-
 norem, nisi sit vocatus a Deo vt Aaron. In veteri autem

testamento constat non quoslibet esse a deo vocatos, quoniam sic deus dixit ad Moysen, *Applica ad te Aaron fratrem tuum cum filiis suis de medio filiorum Israel, ut sacerdotio fungantur mihi, Aaron, Nadab & Abiu, Eleazar & Ithamar, & cunctorum consecrabis manus, sanctificabisque illos, ut sacerdotio fungantur mihi.* Compleuit hæc omnia Moyses deinceps, sicut legimus in *Leuitico*, quantis ceremoniis vestium & reliqui apparatus, tumunctiones, tum consecrationes omnes sint consummatae. Morturo quoque iam Aaroni in monte Hor exiit Moyses habitum pontificalem, quo mortuo induit illum Eleazari filio Aaronis, *Officii huius sublimitatem quum affectare cœpissent Chore, Dathan & Abiron, quannus Leuitæ essent & ministri templi, quia tamen temere sibi adrogabant sacerdotalis muneris sanctimoniam (quod nunc tentant quidam laici Lutherani, sed quo effectu, viderint ipsi) devoravit terra mortu amarissimo, & viui descenderunt in infernum.* Profecto nisi tam eximia fuisset sacerdotii dignitas, ad quam tres illi cum aliis. 250. viris idonei non erant, deus tam horribili & inaudita plaga eos non afflixisset. Porro quum Phinees interfecisset Zambri principem ex tribu Simeon, eo quod palam in conspectu Moysi & populi vniuersi ingressus esset ad mulierculam Madianitidem, voluit hoc illi rependere deus, & ait ad Moysen, *Phinees filius Eleazari filii Aaron sacerdotis auertit iram meam a filiis Israel, quia zelo commotus est contra eos, ut non ipse deletem eos in zelo meo, idcirco loquere ad eum, eccedo ei pacem foederis mei, & erit tam ipsi quam semini eius pactum sacerdotii sempiternum, quia zelatus est pro deo suo, & expiavit scelus filiorum Israel. utique nisi magnum & eximium quiddam esset sacerdotium, quorsum pertineret promissum illi esse pactum sacerdotii sempiternum? Præterea foedus quod pepigit deus cum tribu Leui, multum exaggerat Malachias, dicens, *Pactum meum fuit cum Leui, dicit dominus exercituum, pactum meum fuit cum eo vitæ & pacis, lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non est inuenta in labiis eius, in pace & æquitate ambulavit mecum, & multos auertit ab iniquitate. labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Ecce quam sublimis & sanctus fuit iam olim ordo sacerdotalis, vsque adeo ut sacerdotem**

1. Reg. 2. angelum vocare non dedignetur deus? Dignitas ea deinceps

ceps loco grauissimæ pœnæ adempta est sacerdoti Heli & filius eius.

Dices autem hæc omnia pertinere ad sacerdotium Aaronis in veteri lege quando & scriptum est ex verbis sacerdotum pendere omnia. Atqui locus hic ex postulat pro *Deut. 23* bationem de ordine noui testamenti, quod sit sacramentum. Quis ignorat hæc obsecro, aut quem tandem laet discrimen sacerdotii vtriusque legis? quicquid enim nunc est in veritate, illic tantum erat in figura & vmbra: sicut ipsa quoque lex vmbra habuit futurorum bonorum. Non est autem animus hic dicere, quod ex signo sacramentali, & in virtute eius collata sit sacerdoti ordinato gratia dei, quâ uis id sensit rex Angliæ scribens contra Lutherum, & tamen deus præcepit Moysi ut vngeret atque sanctificaret eos, vnde satis probabile est collatam esse ibi gratiam diuinam (siue ex opere operato siue opere operante) at nos hic confirmabimus ordinem noui testamenti proprie esse sacramentum, omnia enim quæ ab initio dicta sunt de proprietate sacramenti, conueniunt etiam ordini. itaque a Christianis omnibus pro sacramento ecclesiæ haberi debet. August. namque sacramentum definiens sic inquit, *Sacramentum est inuisibilis gratiæ visibilis forma. Sunt autem in ordine signa visibilia clauium, lucernarum, libri, calicis, panis & vini & c. sicut inde in collatione singulorum ordinum dicetur. Vnum hic restat docendum, quod in ordine conferatur gratia diuina ordinato. Patet autem hoc principio manifeste ex Paulo, quum scribit ad Timotheum, *Noli negligere gratiam quæ in te est, quæ data est tibi per impositionem manuum presbyterii, hæc meditare, in his esto, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Ibi Paulus & signum monstrat sensibile externum, scilicet impositionem manuum, & simul commemorat gratiam quæ data sit ei cum impositione manuum presbyterii. Et inde, admonet eundem quoque ut resuscitet gratiam dei quæ in ipso est per impositionem manuum suarum. Ita nimirum intellexit verba hæc B. Aug. in lib. quæst. vet. & noui test. August. postquam dixit insufflationem illam a Christo factam ad apostolos, gratiam hanc esse, quæ per traditionem infunditur ordinatis. vnde & Paulus inquit, noli negligere gratiæ quæ in te est. Chrysost. quoque ad eundem sensum accepit, quum dixit, Ita Tim. electus est. prophetias autem plurimas hic dicit fortassis & illam per quam ipsam acceperat, quâ**

do eum & circumcidit atq; ordinauit, quem admodum & ipse scribit, noli negligere gratiam quæ est in te.

4 Ad Titum etiam sic scribit Apostolus, Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ defunt corrigas & constituas per ciuitates presbyteros, sicut & ego disposui tibi. Ecce quomodo Paulus non solum ordinauit Titum, & constituit episcopum, sed etiam potestatem dedit illi alios consecrandi. Rursus quoque ad Timoth. Manus cito nemini imposueris, neque communicaueris peccatis alienis. Ex his duobus locis constat aperte, ordinem conferre gratiam in manuum impositione. Sed hic remouendum aliquid est propter uocabulum presbyteri, quod apud Græcos seniori sonat, ita vt illo uitur etiam Lucas. Quæres ergo quiri dicti, illos non uisitato scripturæ nomine uocant sacerdotes?

6. Tim. 5 Respondetur ad hoc, quia in primordio nascentis adhuc ecclesiæ, ante excidium Hierosolymitanum erant adhuc pontifices & sacerdotes legales secundum ordinationem Aaron in templo iuxta præscriptum legis, usque ad. 40. an nos post Christi passionem. Ne ergo eo tempore confusio- nem pareret eadem in diuersis personis & officiis appella- tio, non fuit tunc in usu inter Christianos, vt suos illos uocarent sacerdotes sed presbyteros, diaconos, pastores, epi- scopos, quum autem impleta iam esset propheta Osee, vt filii Israhel sederent sine principe, sine sacrificio, sine akari, sine Ephor &c. ibi tum sancti patres rursus uti ceperunt honestissima illa ueterum appellatione & dicere sacer- dotes, presbyteros, qui sanctificationem vel ipsa sacra darent & porrigerent. Nec est quod probationem illius longius petamus, ipsum namque factum Christi, vt est a Iohanne descriptum, abunde magnum nobis præstat testimonium.

Ita enim ait Christus ad Apostolos, Pax uobis sicut misse me pater, ita & ego mitto uos. Et quum hoc dixisset, insu- flauit in eos, & ait, accipite spiritum sanctum quorumcum- que remiseritis peccata, remissa erunt, & quorum retinue- ritis, retenta erunt. Communis autem hæc est docto- rum sententia, Christum eos hic ordinasse presbyteros. ha- bemus enim hic signum sensibile, insufflationem, & promissam inde gratiam, accipite spiritum sanctum. Obiciet aliquis Christum apostolos constituisse presbyteros in vi- tima cœna. Sane, sed multiplex est sacerdotii potestas, quæ- tes sacer- materia etsi ad longum posset aliquot hominibus explica- dotales. rit, tamen nos hic eam breuiter indicabimus. Prima legi-

Presbyte- non sa- cerdotes
Osee. 3.
Ioha. 20

tur sacerdotum potestas est consecrare corpus Christi ve- Confe- rum in sacrificio missæ, & quicquid huic potestati est ad- crandi- nexum, vt sacrificare, pro uiuis orare & mortuis: atque hanc potestatem contulit Christus Apostolis in cœna, quum iam instituisset venerabile sacramentum, subiecit, hoc fa- cite in meam commemorationem, & ea potestas sane est or Luc. 2.2. dinis sacerdotalis.

2 Secunda potestas residet in administrandis sacra- mentis, præcipuè uero poenitentia, quæ potestas dicitur clauium, sicut abunde docuimus supra de poenitentia, & Tom. 2. Atque hæc potestas collata est in die sancto pa- Homil. schæ. Quem admodum enim in prima potestate Dominus 48. su- commisit eis consecrationem ueri corporis sui, ita in hæc pra. secunda curam iniunxit corporis mystici, hoc est fidelium. Duæ illa potestates etiamnum hodie distinctim conferun- Absolue tur in ordinatione sacerdotali, & sunt æquales in omnibus re. presbyteris, qui quia in ordinis sacramento charactere- accipiunt, signum indelebile, illæ ambæ non possunt ab eis auferri. Inhiberi quidem potest sacerdoti ne celebret mis- sam, vt quum excommunicatur, vel (vt uocant) degrada- tur, quum ab officio suspenditur: non tamen per hoc cha- racterem amittit sacerdotalem, sed usum tantummodo si- ue priuilegium sacerdotum. Quare & Augustinus ad Par- menianum reicit errorem Donatistarum, qui putabant sa- Li. 2. c. 13. cerdotem factum hæreticum, non quidem amittere bap- tismum, sed tamen ius dandi quod acceperat, hoc est, ordi- nem sacerdotalem. sic enim ait, Nulla ostenditur causa quur ille, qui ipsum baptismum amittere non potest, ius dæ di amittere potest. utrunque enim sacramentum est, & qua- dam consecratione utrunque homini datur, illud quum ba- ptizatur, istud quum ordinatur, ideoque in catholico utrū- que non licet iterari.

3 Tertia potestas est iurisdictionis, qua quis iurisdi- que imperium habet in subditos sibi, tanquam supe- ctio. rior in inferiores, sicut parochus in eos qui sub sua con- tinentur parochia, Episcopus in dioecesanos, Papa su- per uniuersum Christianismum. Potestatem hanc con- cessit Dominus Petro in plenitudine, quando ter di- dixit illi, Pasce oues meas. Atque ea sane potestas si- cut ex capite Christo prouenit in vicarium suum Papam, 13. q. 1. ec- tanquam caput administratorium, ita uicissim ab illo effan- ditur in Archiepiscopos, & inde in parochos: omnino au-

16. q. tem necessaria fuit hæc potestas ad vitandam confusionem
peruenit in ecclesia, si quibuslibet permitteretur dominium. Ideo quo
que Urbanus Papa distinxit parochias. prohibitum etiam
est, ne quisquam parochus sibi usurparet ius alterius: atque
inde fit ut nemo possit audire confessionem eius, qui alteri
sit parochus subiectus, nisi haberet veniam a superiori ut re
ligiosi quidam. Hinc etiam promanauit quod supremus pre
latus ex sua inriscditione potest sibi quorundam peccato
rum casus referuare, a quibus nequeant subditi sui absolue
re. eo referunt nonnulli, quod apostoli non poterant eice
re demonium ex homine lunatico, qui subinde in igne &
aquâ proiciebat se, & tamen reliqua demonia eiciebant,
hunc autem oportebat curare dominum ipsum, quasi qui ca
sum illum tam arduum soli sibi referuasset.

Mat. 17. 4 Quarta potestas est prædicationis, quod officium
Christus iam in perfectione sua demum contulit apostolis
iam iam ascensus in cælum, quâdo dixit ad apostolos, ite
in orbem vniversum prædicate euangelium omni creatu
ræ. fuerat eis quidem hæc potestas antea collata, sed imper
fecte: quia tunc uenit dominus ne abirent Apostoli in uias
gentium, neq; in ciuitates Samaritanorum: deinde 72 disci
pulos tantum eo misit, quo erat ipse venturus. Hanc ipsam
prædicandi potestatem nemo sibi adroget temerario, ut nunc
quidam faciunt, nisi sit uocatus: quomodo enim prædica
bunt nisi mittantur? Præcepit hoc idem & Innocentius Pa
pa, dicens, Quum ordo doctorum sit quasi præcipuus in ec
clesia, nõ debet sibi quisque indifferenter prædicationis offi
cium usurpare. Nam secundum apostolum quomodo præ
dicabunt nisi mittantur? Et ueritas ipsa præcepit Apostolis
rogare dominum messis, ut mittat operarios in messem suâ.
Missio ea fit a summo Pontifice & aliis qui potestatem hu
iusmodi spiritualem habent, quibusque prædicatores præ
sentari solent: interdum tamẽ aliqui mittuntur immediate
a deo, atque si commissionem suam debent miraculis cõfir
mare, sicut fecerunt apostoli, vel certe per scripturas, ut Io
hannes qui missis ad se ludæis & inquirentibus quis esset,
respondit, Ego vox clamantis in deserto. Queritur solet hoc
Ioh. 1. loco, an officium prædicandi competat etiam diacono: ne
Iñ. 40. que hic me clam est, esse quosdam qui putent diaconum in
An dia. sua ordinatione tantum accipere librum euangeliorum in
conus prædi. hoc ut legat euangeliũ pro uiuis & defunctis, idque ad ora
ctet. tionem magis quam ad prædicationem esse referendum, si

cuti sentit Guil. Paris. de sacramentis. Veruntamẽ quia Gre C. perse
gor. iam suis quoque temporibus reprehendit diaconos eo cõtis. 15.
quod incumberent canticis, monens eos prædicationi insu dist.
dare. 92. distinct. c. in sancta, & post eum Isidorus affirmat
officium hoc esse diaconi prædicare euangelium & episto
lam, subdiaconi uero minus, ut prædicet uetus testamentum,
exilimo equidem eos posse iure prædicare.

5 Quinta spiritualis potestas est correctio externa, Excom
municatio ecclesia ad dirigendos subditos suos in finem seculi muni
citatũ æternæ, potestas illa est ex communicationis, quam care.
dominus dedit apostolis quum dixit, si peccauerit in te fra
ter tuus uade & corripe eum inter te & ipsum solum, si te
audierit, lucratus eris fratrem tuum, si autem te non audie
rit, adhibe tecum adhuc unum uel duos, quod si non audie
rit eos, dic ecclesiæ, si autem ecclesiam non audierit, sit tibi
sicut ethnicus & publicanus. Ex hac potestate proue
niunt interdicta, sunt suspensiones a diuinis officiis, consti
tuuntur leges, præcepta & prohibita: usus est illa potestate
apostolus quando Corynthium istum tradidit sathanæ, ne
que diuersum ab hac potestate est quod ait ad Timoth. nau
& Alexander quos tradidi sathanæ, ad Titum quoq; præ
cepit hominem hæreticum post unam aut alteram admoni
tionẽ esse uitandum, sed de excommunicatione alias plura.

6 Potestas & vltima hæc est, quod necessaria uita
accipere possunt & debent ab iis, quibus ipsi sua commu
nicant spiritualia, iuxta commissum domini quando dixit,
manducate & bibite quæ apud eos sunt. multum immora
tur in hoc Paulus scribens ad Corinth. & nos copiose tra
ctauimus, dominica secunda post pascha, nũc ulterius pro
grediamur, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA,

qua fortius probatur ordinem
esse sacramentum.

¶ Accipite spiritum sanctum, quorum remi
seritis peccata, remittuntur eis.

Iohan. 20.

C O Epimus explicare uobis dilectissimi in domi
no Iesu, quomodo in ordinatione circa signũ ex
ternum cõferatur gratia interior, induximus ad

hoc Paulum ad Titum & Timoth. postremo etiam verba Christi quum dixit ad apostolos, accipite spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata & c. ubi etiam ex litera satis patet apostolos in hac ordinatione sua sacerdotali accepisse spiritum sanctum, & sic gratiam dei. Videor autem mihi hic audire ex Neochristianis quempiam oblatrare & dicere, etiam apostoli in ordinatione sua acceperint spiritum sanctum, non tamen idcirco id nunc quoque fieri? At pulchre hoc refutat Aug. in quaest. no. & vet. test. c. 93, sic dicens, illud quod insufflavit in discipulos dominus legitur post paucos dies resurrectionis suae dixisse, accipite spiritum sanctum, ecclesiastica potestas collata intelligitur esse, quia enim omnia in traditione dominica per spiritum sanctum aguntur, ideo cum regula eis & forma traditur huius disciplinae dicitur eis, accipite spiritum sanctum, & quia vere ad ius ecclesiasticum pertinet, statim subiecit dicens, cuius tenueritis peccata, tenebuntur, & cuius remiseritis, remittuntur. Inspiratio ergo haec gratia quaedam est, quae per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur, unde apost. dicit ad Timot. Noli negligere gratiam quae est in te, quae data est tibi per impositionem manuum presbyterii. Semel ergo fieri oportuit ut de cetero traditio ista non sine dono spiritus sancti esse crederetur (inde probat praedicta) sicut enim in salvatore forma data est visibiliter, ut post baptismum spiritus sanctus credentibus de cetero inuisibiliter dari non ambigeretur: ita & in supradicta causa forma data est in principio, ut ex eo traditio ecclesiastica spiritus sanctus infusus credatur. Ecce quam manifeste fidelis Christi serus August. docet in sacra ordinatione semper gratiam dei conferri, quapropter etiam est sacramentum, siquidem ea forma ordinandi in hunc usque diem vitur ecclesia, sicut infra patebit. Eadem quoque Cypriani sententia est ad Florentium Pupianum, ubi post multam sacerdotii commendationem, subijgit revelatum sibi esse diuinitus inter cetera, quod qui Christo non credit sacerdotem faciendi, postea credere incipiet, sacerdotem vindicanti. & addit: quamquam sanctam omnia ridicula & visiones ineptas quibusdam videri, sed utique illis qui malunt contra sacerdotes credere quam sacerdoti. Et in fine, haec pro animi mei pura conscientia & domini dei mei fiducia transcripsi, habes tu literas meas & ego tuas, in die iudicii ante tribunal Christi vtriusque recitabitur. En tibi satis magnum testem Cyprianum, qui clare ostendit quomodo a Chri-

sto sicut consecrantur sacerdotes, quamvis per ministerium hominum, & quanto per deum ultionem sumet de iis qui malum credere contra sacerdotem quam sacerdoti.

2 Clemens quoque idem & papa & martyr gloriosus, Petri discipulus, nimirum recte a tanto magistro doctus de ordinatione ecclesiastica a spiritu sancto constituta sic scribit omnibus episcopis: primus pontifex Aarō christimare compositionis perunctus princeps populi fuit, & tanquam rex primitias & tributum per capita accepit a populo, & iudicandi populos sorte suscepta de mundis immundisque iudicabat, sed si alius ex ipso vngento perunctus est, virtute inde concepta, etiam ipse rex aut propheta aut pontifex inde fiebat. Quid autem in praesenti seculo propheta gloriosus, pontifex clarius, rege sublimius? Omnis enim pontifex sacro christimate perunctus & in civitate constitutus, scripturis sacris conditus, charus & preciosus hominibus oppido esse debet, quem quasi Christi locum tenentem honorare debent omnes, eique servire, & obedientes ad salutem suam existere, scientes quod siue honor, siue iniuria quae ei deferatur in Christum redundat, & a Christo in deum. Audire ergo eum attentius oportet, & ab ipso suscipere doctrinam fidei, monita autem vitae a patribus inquirere, a diaconibus vero ordinem disciplinae. Quantum ecce extollit vir sanctus ordinationem episcoporum, quam stricte praecipit honoris eis esse impediendum: unde etiam liquet tres fuisse ordines statim in primordiis nascētis ecclesiae, sicut inde ex verbis Christi docebimus. Neque vero admirari debet Manuum quisquam huiusmodi remedium adversus peccata, siquidem impositio ex veteri etiam testamento constat manus ab aliquo solitas imponi sacerdotibus, quod utique temere & citra significationem factum quis credat: ita enim Isidorus ait lib. 2. c. 5. de origine officiorum, episcopum latine superintendentem possumus dicere, ut intelligat non esse se episcopum, qui non prodesse sed praesse dilexerit. Quod vero per manus impositionem a praedecessoribus dei sacerdotibus episcopi ordinantur, antiqua est institutio. Isaac enim patriarcha sanctus ponens manum suam super caput Iacob benedixit ei, similiter & Iacob filiis suis: sed & Moyses super caput Iosue manum suam imponens dedit ei spiritum virtutis & ducatus in populo Israel. Sic & superimpletor legis & prophetarum dominus noster Iesus Christus per manus impositionem apostolis benedixit, sicut in euangelio Lucae scriptum

Lu. 24. est, & perduxit eos trans Bethaniā & eleuauit manus suas & benedixit eis, factumque est quum benedixit illis, discessit ab eis. Et in actibus apostolorum ex præcepto spiritus sancti, Paulo & Barnabæ ab apostolis manus impostæ sunt ad euangelizandū. Quis adhuc dubitare audebit manuum impositionem contulisse iam olim quoque gratiā & benedictionem? nec est quod hic aliquis credat nudis uerbis Isidori, nam sacræ scripturæ testimoniis omnia confirmat. Quid quod ante eum etiam Augustinus docuit dicēs, nemo ignorat episcopos saluatore ecclesiis instituisse, ipse enim priusquam in cælos ascenderet, imponens manū apostolis, ordinauit eos episcopos: hoc apostolus sancto spiritui deputat, quum ait, attendite uobis & omni gregi in quo uos spiritus sanctus posuit episcopos regere ecclesiam domini Iesu. Porro quæ supra induximus de ordinatione Pauli & Barnabæ paulo diligentius explicanda nobis erunt, eo uel maxime, quod errorem de hoc sacramento fortissime dissoluunt. Volēs autē omitto dicere quomodo apostoli distincte sint a Christo uocati, apud Matthæum, ordinati apud Lucam & Iohan. emissi etiam accepto in hoc spiritu sancto, apud Matthæum & Lucam. Nolo etiam immorari quod dicunt doctores apostolos omnes in ipsa uocatione ordinatos esse diaconos, in cœna presbyteros quoad potestatem conficiendi corpus Christi mysticum, in die autem paschæ accepisse etiam potestatem clauum, tandem in die ascensionis ordinatos & consecratos esse episcopos, sicuti iam super hoc audiuimus testimonium Augustini.

Iā ergo nunc penitus introspeciamus uerba Lucæ, quoniam sic ait, de iis qui erant de ecclesia Antiochena, ministrantibus illis domino (Græcus contextus uocabulum hoc habet magis proprie impressum, quasi tu dicas mystam celebrantibus, quod ibi habetur *κλιτουργουντων* nam & in hunc usque diem Græci *κλιτουργίαν* uocant missam) & ieiunantibus dixit illis spiritus sanctus, segregate mihi Saulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos tunc ieiunantes & orantes, imponentes que eis manus, dimiserunt illos, & ipsi quidem missi a spiritu sancto abierunt Seleuciā. Ibi principio in memoriam reuocandum est illud quod Paulus antea quoque suscepit impositionem manuum, & per hanc deinceps gratiam spiritus sancti, tanti semper momenti fuit manuum impositio: postquā enim Paulus profecturus Da-

De. q. no. & vet. test. c. 97. col. 9.

Luc. 9. Lu. 22. Ioh. 20. Lu. 24.

Ordinatio Paul.

A. 9.

mascum percussus esset in terram, itaque, Damasci uidisset in oratione uirum imponētem sibi manus sequitur, & abiit Anania & introiuit in domum & imponens ei manum dixit, Saule frater dominus Iesus misit me, ut uideas & implearis spiritu sancto. Ecce iam uides quid in Paulo operata sit manuum impositio, utique gratiam spiritus sancti, quem autem gradum siue quem ordinem sit consequutus ibi, incertum est. Verisimile est autem hanc manuum impositionem tandem esse factam post baptismum, fuerit autem ea confirmatio an diaconatus, nolim equidem temere affirmare quum non suppetat scripturæ testimonium, neque nunc facile meminerim esse hoc a doctoribus constanter expressum. Hæc eo libuit inducere, quod quantum impostæ fuerint manus Paulo ab Anania, denuo tamen illi sunt impostæ in Antiochia, ut sic possint alicui manus sepius quam semel imponi, sicut in ecclesiastico usu semper obseruatum est circa confirmationem, in solenni pœnitentia, & sacris ordinibus, ut infra docebimus. Præterea certo iam constat uel ex huius loci testimonio gratiam spiritus sancti conferri per impositionem manuum, quæ quid aliud profuisset? aut quid solus ille cōtactus efficeret? ridiculum fuerit istiusmodi quid de uiris sanctis affirmare sub initium nascentis ecclesiæ. Et doctores igitur affirmant & ipsa per se scriptura asserit cōstanter, per impositionem manuum ibi spiritum sanctum reuelasse apostolis hoc & manifestasse, imo ueluti pepigisse se hoc signo eis gratiam suam collaturam, ideoque post impositionem manuum subinde spiritus sanctus in uisibili forma apparuit, sicut ait Lucas, imponebant manus super illos & accipiebant spiritum sanctum: quum uidisset autem Simon quia per impositionem manus apostolorum daretur spiritus sanctus & c. fecit id ipsum Paulus apud Ephesos quoque, quibus imposuit manus, & datus est illis spiritus sanctus, loquebantur in ignis & c. Nemo igitur Christianus innitatur uanę persuasioni ipsius Lutheri, qui sacramentum ordinis cōtemnit, & ab impositione manuum omnem aufert uirtutem, quam tamen non ita otiosus existat spiritus sanctus, ut hæc citra omnem frugem frustra instituisse credatur, cum stupore potius uelut attoniti demiremur gratiā & dona dei, gratias illi agentes, ipsumque laudantes & benedicentes in æuum.

4 Cæterum quomodo Paulus ordinatus sit apostolus, nunc porro explicabimus, nam licet uocatio ipsius im-

AAAA

A. 8.

Galat. 1. mediate facta fuerit a deo, sicut ipse ait ad Galat. Paulus apostolus, non ab hominibus neque per hominem sed per Iesum Christum & deum patrem: videntur hoc idem insinua-
 Act. 13. re & verba Lucæ, segregate mihi Paulum & Barnabam in opus ad quod assumpsi eos: quod poterat eis esse testimonium apertius, quia sint assumpti in apostolatam etiam antequam essent segregati ab aliis: atque ideo volunt doctores Paulum sibi ipsi veluti proprie usurpasse hunc titulum ab aliis diuersum, Paulus seruus Iesu Christi vocatus apostolus, segregatus in euangelium dei &c. ideoque Paulus susceptus & vocatus est immediate vt esset apostolus.
 Rom. 1. Deinceps refert Lucas quod orauerint ac ieiunauerint, & tandem imposuerint eis manus. hæc nimirum eorum fuit ordinatio, ex sententia quorundam, ad dignitatem episcopalem; apostolatam enim habuerunt a deo, sed adhuc oportebat eos episcopos, quem ordinem hic ab hominibus consecuti sunt, puta a prophetis & doctoribus Antiochie (quantiis sunt qui velint etiam hanc ordinationem referre ad apostolatam, quorum sententiam vt non reprobo, ita nec approbo, propter ea quæ contigerunt cum Mathia, & Eccl. 2. quæ adnotauimus ipsi lib. 1. de primatu Petri cap. 38.)
 Colligimus hinc ipsam quoque ordinationis formulam, facta enim est cum ieiunio, oratione, & impositione manuum. quis enim credat viros illos gloriosos prophetas & doctores Antiochiæ frustra compleuisse illa, quæ tamen præcepit spiritus sanctus? Atque hoc quidem plurimum facit contra Lutherum, & sui similes, hinc enim satis liquet, quod etiam si aliquis a deo ad officium sacerdotale adsumptus est, eum tamen oportet ab hominibus ad hoc ordinari, quoniam & Paulus antea susceptus est a spiritu sancto, & tunc demum ordinatus ab illis in Antiochia. Sic Aaron quoque a deo electus in sacerdotem, per humanam tamen consecrationem est ordinatus. Idem plane euenit & Paulo, qui si simpliciter fuisset segregatus, quid opus erat, tantis ceremoniis, vt ieiunarent, orarent, manus imponerent per hanc autem reuelationem intellexerunt Paulum iam electum esse apostolum a spiritu sancto, quod illis antea nõ constabat. Probabile etiam hinc fit illud, quod amplius eum Lucas non vocat Saulum, vt. antea fecerat, sed post hæc segregationem nominat Paulum, quanti nonnulli putant eum id nominis sibi ipsi usurpasse a Sergio Paulo, qui tunc fuerit in Cypro, sicut Hieronymus scribit super epistolam

Paul' vocatus
 a deo ordinatur
 ab hominibus.
 Exo. 29.
 Leui. 8.

Pauli ad Philem. alii volunt quod ipse sibi nomen hoc indiderit vt Paulum se vocarit quasi pusillum propter humilitatem. in eam sententiam concedit beatus August. in libro August. de spiritu & litera cap. 7. Mihi magis arridet hoc, vt sicut a Christo immutatum est nomen Petro qui prius dicebatur Simon, ita idem eueniret cum Paulo, quoniam si duo Mat. 16. vno in loco, puta Romæ, vnaque die, vnius tyranni Neronis, tolerauere sententiam, atque sic ambo principes apostolorum imo totius ecclesiæ constituti sunt. Et ne videatur alicui hoc minus probabile, ecce statim post hæc ordinationem Lucas eum vocat Paulum, etiam priusquam credidisset ille Sergius Paulus, de quo sic ait Luc. hic accersitis Barnaba & Paulo, desiderabat verbum dei: resistebat illis Elymas magus, quærens auertere pro cæsulem a fide, Saulus autem qui & Paulus repletus spū sancto intus in eum dixit, o plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli &c. Ecce quomodo ille dictus sit Paulus, quum iam ad Sergium Paulum venisset priusquam crederet. siquidem hic tandem post miraculum, quod Paulus magum istum solo sermone mirabiliter cæcum reddidisset, credidit admirans super doctrina domini. Hinc dissoluitur etiã quæstio, quare Luc. enumerat viros illos eminentes qui fuerint Antiochiæ, vltimo demum loco nominarit Paulum? ait enim, erant in ecclesia quæ erat Antiochiæ propheta & doctores, in quibus Barnabas & Simon, Lucius & Manahé, & Saulus. Nam etsi nunc in ecclesia pererebuerat admiranda illius conuersio, adhuc tamen nihil illi cõstabat de apostolatu eius & commissione diuinitus facta, vt ipse testatur dicēs, eram ignotus facie ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo, tantum auditum habebant, quoniam qui persequebatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam aliquando expugnabat, & in me clarificabant deum. Hic autem quum iam spiritus sanctus præcepisset eum segregari cum Barnaba, dans illi quoque testimonium quod iam assumpserat eum in opus, certus iam erat deum velle implere, quod antea dixerat ad Ananiam, vade, quia vas electum est mihi, vt portet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis Israel. Sed quid hic immoramur longius, quum ex tam aperto scripturæ testimonio, dubitare nemo amplius possit Barnabam & Paulum antea quoque suscepisse gratiã dei, verum hic multo auctiorē, quod quoque fit in omnibus qui ordinantur, vt per gratiam

August.
 Mat. 16.
 Act. 13.
 Galat. 1.
 Act. 9.

dei incipiant hic illi placere, & tandem corona gloriæ do-
nentur æterna. Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA PRI-
ma, de ordine, & quod ibi conferatur
gratia, vt in sacramento.

Qui bene præ sunt presbyteri, duplici honore
digni sunt. 1. Timoth. 5.

Exo. 20 Quid si præceptum de honorandis parentibus cha-
rissimi bene est a deo latum, nobisque sancte ob-
seruandum, quanto magis oportet etiam spiri-
tualibus patribus honorem deferre competentem atq; con-
dignum, & quidem tanto plus quanto præstet anima cor-
pore. Pia autem est & plane diuina ordinatio, impendere
cuique quod illi debetur cui tributum, tributum: cui hono-
Mat. 6. rem, honorem: cui vestrigeal, vestigial: omnis enim potestas a
Rom. 13 deo est. Quod quum ita verum sit in communi, quanto ma-
gis potestas illa spiritalis erit a deo, quoniam eam imme-
diate deus contulit ex seipso (sicut alias ex scripturis bibli-
cis satis probauimus ipsi.) Hinc est quod in omnibus suis
1. Ti. 3. epistolis tantopere conatus est Paulus & laudare presby-
teros, & ad eorum honorem exhortari omnes sicut in his
verbis a quibus exorssi sumus, qui bene præ sunt presbyte-
ri, duplici honore digni sunt, maxime vero qui laborant in
verbo & doctrina: quanuis ea verba a multis sic intelligun-
tur quod duplex sit illis honor impendendus, temporalis
1. Co. 9. sustentationis, vt ipse etiam Paulus affirmat: & condignæ
reuerentiæ, quæ merito debeat eis exhiberi tanquã a Chri-
sto missis & angelis dei: vnde ipse Paulus testatur ita se a
Galat. 4 Galatis acceptum, qui sermonem eius non contempse-
runt, vt angelum dei, imo vt Iesum Christum, subdit testi-
monium, perhibeor vobis, quia si fieri potuisset, oculos ve-
stros eruissetis, & dedissetis mihi. O charitatem immen-
di sacer- sam, o verum pax dilectionis ardorem, cuiusmodi affectum
dotes & sine dubio multi Christiani primitiua ecclesie habuerunt
prædica- erga suos prædicatores, & nunc prohdolor multum defe-
tores. cit sicut & alia opera bona elanguerunt, refrigerente nimi-
rum charitate multorum. Magis dolendum est, quod miser-
& reuerentur suos prædicatores, quam catholici suos, vbi

nil nisi odium, inuidia, contemptus, non raro etiam perse-
quutio, hæc inquã impenduntur prædicatoribus, vt vix re-
perias iam in paucissimis locis, vbi tamen omnes gloriantur
se esse Christianos, honorem condignum deferri facer-
dotibus, sed risu & lusu expositi sunt omnium, pro Iudæis
habentur, in eo psallitur etiam a bibentibus vinum, atq; in-
ter hæc omnia parientes tamen eos esse cõuenit, & cogita-
re quoniam huiusmodi ignominia nõ ipsis tantum, sed ante
eos iam dudum est illata Christo, qui dixit, quia qui vos cõ-
temnit, me contemnit, non inefficax est hoc argumentum
veteri Antichristi, quod suus negatur sacerdotibus honor,
sicut alibi declarauimus, quoniam nemo est iam fere, qui
obseruet illud Pauli, presbyteri qui bene præ sunt, duplici
honore digni sunt. **Luc. 10.**

Aue Maria.

1 Principio antequam veniam ad materiam de reue-
rentia sacerdotibus exhibenda propositã, placet ipsam bea-
ti Pauli ordinationem superiori homilia leuiter tactã pau-
lo diligentius examinare, est autem ibi præter commemo-
rata obseruandum, quod Lucas dicit, eos a spiritu sancto
missos abiisse in Seleuciam, ibi innuitur nobis, quod quan-
uis homines puta episcopi ordinant sacerdotes illos tamen
tales existimare debemus tanquam a deo missos, sicut vtri-
usque testamenti scriptura testatur. Deinde & hoc consy-
derandum est, quod opus illud ad quod Paulus & Barna-
bas erant adsumpti, non tantum fuit ministerium verbi &
doctrina, vt somniat Lutherus, omne officium sacerdotale
cupiens ad solam prædicationem referre, sed hic satis mani-
feste patet opus illud præter officium prædicandi fuisse et-
iam reliquorum sacerdotum ordinationem, vbi & ipsi cõ-
similibus vsi sunt ceremoniis quæ cum ipsis fuerant exhibi-
tæ. suffragatur nobis & hic Lucas quum deinceps affirmat
eos constituisse presbyteros per omnes ecclesias, & orasse
cum ieiuniis, atq; sic illos commendasse domino in quem
crediderunt. Ecce quomõ Paulus quoq; & Barnabas ora-
uerunt cum ieiunio, nec utiq; sine manuum impositione cõ-
mendarunt illos domino, qua forma deinceps apostoli & di-
scipuli semper vsi sunt in ecclesia. Ad hæc vide quod illi nõ
perfecerunt ministerium suum, donec officium iniunctum
compleuissent, ita enim Lucas ait, inde nauigauerunt An-
tiuchiam, vnde erant traditi gratiæ dei in opus quod com-
pleuerunt, considera hic gratiam dei, & quod sine illa non
AAAA iii **Act. 13.**
Act. 14.
Ibidem.

facta sit ordinatio, sicuti etiamnum in omnibus ordinibus, quod si ergo gratiam confert ordinatio, negare nemo poterit eam esse sacramentum. Super hæc omnia ponderandū & hoc est, quod non solum Paulus ex collata sibi potestate presbyteros ordinavit & constituit, sed etiam constituit ab eo episcopi eandem habuerunt potestatem deinceps ordinandi presbyteros, sicuti Titum ordinavit Paulus episcopum in Candai, & Titus rursus constituit presbyteros in xta cōmissionem sibi datam a Paulo qui scribit se ideo Titum reliquisse in Candia, ut ea quæ defunt corrigat, & constituat per civitates presbyteros sicut ego disposui tibi, sed quam alia dispositione fecisset hoc discipulus, nisi ut ipse a suo fuit præceptore edoctus, puta ieiuniis, oratione, manuumque impositione: ut habet Lucas. Hoc est etiam quod

Tit. 1.

Act. 13.

14.

Esa. 58.

Gratia

in ordi-

natione.

Deu. 34.

Ephe. 5.

Num. 11

Porro quod capitibus ecclesiæ apostolis, episcopis, presbyteris, & diaconibus gratia divina in ordinatione sit collata per sensibile signum, superioribus sacræ scripturæ locis quibus id confirmavimus, lubet addere & etiã rationabiles causas. Moriturus enim iam iam Moyses, ne nõ satis prouisum esset populo dei, imposuit manus suas super caput Iosue, qui sic impletus est spiritu sapientiæ, sicut & superiori homilia induximus. Quod si ergo deus tanta prouidentia profectum esse voluit vnico isti populo Israel & synagoga, quanto magis moriturus ipse multis modis Moyses superior curam habuit ecclesiæ suæ, quam non tantum ex Iudæis sed & gentibus tanquam propria sua hereditate vsque ad terminos terræ collegit, suoque adeo sanguine repleuit & sibi desponsauit, atque pro illa tradidit seipsum, emundans eam lanacro aquæ in verbo vitæ. Præterea Moyses iam grandævus audiuit a domino, congrega mihi septuaginta viros de senioribus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri, & duces eos ad ostium tabernaculi atque fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut descendam & loquar tibi, & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, atque hoc ita factum est, quum igitur 70. illi seniores in populo Israel cõstituti rectores acceperint spiritum sanctum, quãto rectius rectores ecclesiæ? (de ablatione spiritus iam non vacat explicare,

sicut & duplo spiritu Helisei) insuper quum deberet Moyses tabernaculum & arcam extruere, omniaque vasa eo pertinentia, dixit dominus ad eum, ecce vocavi ex nomine Be-seleel filium Huri filii Hur, & implevi cum spiritu dei, sapientia & intelligentia & scientia in omni opere, ad excogitandum quicquid fabricari potest ex auro & argento & ære & marmore & gemmis & diuersitate lignorum, & dedique ei socium Ooliab. Quis obsecro non miretur deum iis duobus artificibus dedisse spiritum suum ad fabricandum tabernaculum & altare? At quis non credat magis eum tribuisse gratiam spiritus sancti fundatoribus ecclesiæ suæ, per doctrinam, exempla, administrationem sacramentorum, & consummationem officiorum, imo & per effusionem sanguinis? Vtique plus dilexit Christus ecclesiã quam synagogam, sicut & Iac. magis amavit formosam Rachel quam Lia istã lippis oculis, quapropter melius illi prospexit citra fundatores & operarios quam synagoga cū Be-seleel & Ooliab: sic nimirum seipsum vocat operarium Paulus quum ait, secundum gratiã dei quæ data est mihi, ut Sapiens architectus fundamentum posui, alius autem superædificat: & alibi, dei, inquit, adiutores sumus, dei agricultura estis, dei edificatio estis, sic etiã omnes ministri ecclesiæ cõadiutores sunt dei & laborant in opere suo.

Exo. 3.

Gen. 29.

1. Cor. 3.

1. Cor. 4

Eph. 4.

Varietas ordinũ.

Esse autem huiusmodi operarios & quidem diuersos in ecclesia constitutos Paulus ipse in alio loco affirmat dicens, Christus dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, alios vero enangelistas, alios autem pastores & doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii in ædificationem corporis Christi, donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitiõis filii dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi, ut iam non simus paruuli, fluctuantes & circumferamur omni vento doctrinæ in nequitia hominum, in astutia ad circumventionem erroris. Verba hæc eo libentius ad locum induxi, quod quilibet Christianus ea multum considerare debet hoc præcipue tempore, quo tantum errorum & hæresum vndique concitatur. Primum enim hic varios & distinctos videmus in ecclesia gradus, atque id sane ornatus & decor ipsius exposcit dicente Psalmista, affuit regina in dextris, circumamicta varietate, quoniam illa multum horribilis est dæmoni, ut castrorum acies ordinata. Enumerat autem hic apostolus quinque ordines seu gradus

a Christo in ecclesia institutos, vnde manifestum est quantum opere delerent qui illis ordinibus nunc despoliantes ecclesiam Christi, omne clerum laicis conantur subicere, quam ob causam iam olim Tertullian. reprehendit hæreticos de quibus dicit, faciunt ex sacerdotibus laicos, & sacerdotalia munera laicis iniungunt. Nunc ipsum quoque finem consideremus, quæ tandem Christus illos in ecclesia gradus ordinari? ad plenitudinem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi. Ecce tres causas, quarum prima est plenitudo sanctorum, puta in se, quæ per ordinem constituuntur in statum perfectionis etiam iis qui per administrationem atque doctrinam sacerdotalem sanctitatem acquirunt. 2 In opus ministerii, vt sic sacerdotes officii sui ministerium adimpleant, cantando, legendo, orando & sacrificando.

3 Ad ædificationem corporis Christi scilicet mystici, quod ædificatur a sacerdotibus per administrationem sacramentorum, per verbum dei &c. (vide hic Thomam, quia abunde tres sermones fructiferos hic colligere poteris, nos breuiter studentes, reiciimus etiam in parte necessaria, adeo non anxie inquirimus, quæ librum faciant auctiorem.)

Ordo ex Paulo. 4 Progrediamur vterius in enarrandis Pauli verbis, poterat enim ex dictis adhuc quispiam cogitare secum quandiu ordinatio illa esset duratura? hoc pulchre explicat apostolus, quum subiungit, donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filii dei, vnde patet cultus huius ordinationem permanfuram semper in ecclesia, neque tantum institutam pro primitiua ecclesia, sed duraturam tantisper dum impleatur hoc verbum Christi, erit pastor vnus & vnus ouile: itaque semper adhuc sunt in ecclesia qui successerint in locum apostolorum & euangelistarum, ea successio officiorum per vices durabit in ecclesia vsque ad diem nouissimum, quando iam occurrerimus omnes in virum perfectum, quod demum fiet post resurrectionem, iuxta illud parabolicum, ecce sponsus venit, exite obviam ei, & quomodo propheta omnes exhortatur animas, preparare in occursum de tui Israel. inde Paulus nomine occursum intelligi voluit vltimam resurrectionem, quum ait, si quo modo occurram ad resurrectionem quæ est ex mortuis. Ad hæc resurrectionis quoque formam præscribit hic Paulus, ostendens eam neque infantuli, neque se

nili specie futuram, sed in plenitudine ætatis qua tunc fuit Christus quando resurrexit (vide Tom. 2. Homil. de resurrectione.) Idem affirmat etiam alibi Paulus dicens, quoniam reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ, quare nihil efficiet Lutherus cum omni furore & vniuerso suo suorumque insultu, quicquid denique moliantur omnes, semper verbum domini manebit inuictum & triumphabit perpetuo, quum interim Lutheranum istud v. d. m. i. æ. & in nummate liquecet & in manicis computrescet. Deinceps docet apostolus quomodo per huiusmodi spirituales ecclesiæ præfectos deueniamus in vnitatem fidei, atque vt sapientissimus architectus diligenter admonet quæ sint nobis fugienda, quibusque auertamur ab hac fidei vnitatem, ne simus, inquit, paruuli fluctuantes, & circumferamur omni vento doctrinæ, quo verbo docere ille nos voluit cognitionem hæreticorum, & eorundem doctrinæ, quæ instar ventorum instabilis est, hinc inde circumfertur, vt paruuli solent fluctuare, vnde & Iacobus ait, quia qui hæsitat in fide, similis est fluctibus maris qui agitantur a vento. Hanc hæreticorum inconstantiam commemorat & beatus Hieronymus super illud psalmi, decidant a cogitationibus suis, vbi dicit, in singulos dies mutant hæretici doctrinas suas, non querunt quomodo saluentur, sed quomodo vincant & superiores euadant, id quis quæso non videt in Lutheranis & Zuinglianis omnibus qui semper alios ex aliis texunt errores, & quum putant se rem acu tetigisse, paulo post inuertunt & rursus mutant omnia, causam huius venti & fluctuum ostendit apostolus esse, nequitiam hominum, astutiam & circumventionem erroris. An non præclare vidit nostrorum hæreticorum malignitatem Paulus, de qua non satis dici posset iustis aliquot voluminibus, profecto enim præter iacturam centum millium rusticorum & ciuium atque vltra, plus incommodorum perpessa est vniuersa Germania tantum ex Lutheranis commentariolis, quam antea 100 annis datum sit ad indulgentias, quarum tamen isti magnum grauenam queruntur fuisse, de pecunia Romæ missa. præmonuit tamen nos iam Paul. caueri huiusmodi nequitias, dum inquit, timeo ne sicut serpens Euam seduxit astutia sua, ita corrumpatur sensus vestri & excidant a simplicitate, quæ est in Christo. In hunc sane finem tendunt omnes conatus eorum vt decipiant quam plurimos, suisque adiungant

2. Cor.

Hæretici
inconstantes.

Eph. 4.

Iacob. 1.

Psal. 5.

Hæretici
instabiles.

2. Co 11.

erroribus, nihil prius habentes nihilque antiquius, nisi ve
 2. Tim. 3 impios errores suos promoueat maxime, sicuti Paulus ve
 luti ex proposito de eis dixisse videtur, mali homines & se
 ductores proficient in peius, errantes & in errorem mitten
 tes. Sed quid desideramus adhuc ultra manifestum hoc
 Pauli testimonium, quomodo varios in ecclesia sua domi
 nus constituit ministros, ad ædificationem illius, qui etiam
 1. Co. 15. perpetuo sunt in ea permanfuri, donec tradat Christus pa
 tri suo regnum, in quo sancti & electi cum eo regnabunt in
 sæcula. fac igitur & nos domine Iesu regni huius & con
 fortii participes, qui viuas & regnas in æternum. Amen.

HOMILIA SEXAGESIMASE
 cunda, in qua materia hæc concluditur, simul
 que Lutheri obiectiones diluuntur.

Qui bene præ sunt presbyteri, & c.
 1. Timoth. 5.

Nihil nobis reliquum esse credo ex sacris literis quo
 non sit satisfactum huic rei adstruendæ circa pro
 bationem externi sacerdotii in ecclesia, neminem
 quoque dubitare iam suspicor in sacramento ordinis con
 1. Tim. 4 ferri gratiam quam ipse Timotheus suscepit per impositio
 nem manuum presbyterii, tantum vos admonitos volo, ne
 ab hac certissima ecclesiæ fide resiliatis, sed indubitato hæc
 ita credatis & seruetis, vt sunt ab ipsis iam inde apostolo
 rum temporibus ad nos profecta. 1 Nec enim vnquam
 quisquam pro Christiano habitus est qui senserit diuersum
 siue docuerit. nec aliquod superest scripturæ vestigium,
 quod in sano intellectu aduersetur sacerdotio, sed in vtrius
 que testamenti scriptis illud efficacissime confirmatur, si
 cut partim induximus supra. 2 Aut quis non merito mi
 retur obsecro, Christum ecclesiam suam suo preciosissimo
 redemptam sanguine, tanto tempore reliquisse in tantis er
 1. Tim. 3 roribus fluctuantem, atque in tam serua re tangente nego
 tium, imo periculum fidei, quam tamen ipsa sit columna &
 firmamentum veritatis? 3 Neque vero minus mirum vi
 debitur de spiritu sancto, qui in hoc potissimum missus est,
 Ioh. 16 vt ecclesiam doceret omnem veritatem, vt eam ille. 1500.
 hæcenus annis deseruerit. 4 Sic etiam verisimile non est
 prælatos & præpositos ecclesiæ, qui ad eam regendam con

stituti sunt a spiritu sancto, simul omnes in tantis tenebris
 fuisse & caligine errorum, vt rem minime veram tanto
 tempore palam vniuerso mundo prædicarint. 5 At hoc
 vero admirationem omnem longe superat, quandoquidem
 tot sunt per vniuersum terrarum orbem Ecclesiæ dispersæ,
 idque curante prouidentia Christi & spiritus sancti, propo
 sitis in hoc magnis præmiis & adminiculis a Christo
 pro tuenda Ecclesia, quis persuaderi queat tam im mensam
 hominum multitudinem in vniuerso Christianismo tot ha
 stenus seculis adeo misere in tam periculoso & execrabili
 errore esse versatam? Itaque quom tanta semper fuerit Chri
 sto ecclesiæ suæ cura, tam diligens spiritus sancti admini
 stratio, tantique labores omnium patrum pro tuenda vera
 fidei Christianæ vnitatem & vnica veritate, quam illi verbo
 doctrinæ vitæ sanctimonia, & miraculorum admiranda
 exhibitione declararunt atque confirmarunt, quom etiam
 constans totius Ecclesiæ consensuum iam inde ab ipsa Chri
 sti passione factus nos queat instruere, quis erit tam fatuus
 atque delirus, quis adeo impudens, vesanus & furiosus qui
 votifrago apostatæ Lutheri credere præsumat aduersus ec
 clesiam, doctores, Christumque adeo ipsum & spiritum san
 ctum, aut distulit hic omnem suam curam ecclesiæ vsq; ad
 istum apostatam, cuius vita offendiculis plenissima est, cui
 us omnis conuersatio carnalis & a spiritu dei aliena, cui
 us doctrina hæretica & sibi ipsi contraria palam cerni
 tur, sicut hæc omnia vir doctissimus idemque optimus epi
 scopus Rossensis peculiari in hoc edito libro edocuit, que
 & inscripsit titulo defensionis sacri sacerdotii aduersus Lu
 therum, scripturis & rationibus apertissimis omnia pro
 bans, dignus sane memoria sempiterna: cuius vel solius (ni
 mirum viri sancti) nomine nunquam poenitebit me Angliam
 vidisse. 2 At nunc animus est Lutheri cauillationes & ca
 lumnias diluere. id dum paro, aliud ex alio subinde mihi ve
 nit in mentem, nec tamen ea omnia licet, ita vt deceret pro
 ponere. Omitto igitur multa, ex multis vnum hoc tacere
 non possum, pro confirmanda fidei veritate, que dona gra
 tiarum Christus apostolis suis contulerit: at hoc quoque Tom. 3.
 alias meminisse me ad longum explicasse. Christus ergo Apo
 stolis suis potestatem dedit super spiritus immundos, dedit Mar. 10.
 eis sapientiam & prudentiam loquendi coram regibus &
 principibus. Potestatem insuper contulit illis excõicandi inobe Mat. 18.
 dietes, cõsecrandi corporis sui sacramentum, absoluedi pec Luc. 12,

Luther
 tantum car
 nalis.

Ioh. 20. catores, prædicandi verbum dei per vniuersum orbem, plã
 Mar. 16 tandi insuper ecclesiam, constituit etiam eos in lucem mun
 Ioh. 15. di gubernatores ecclesiã, & principes super omnem terrã,
 S. & 11. vt obmittamus reliquas dignitates, de quibus vide Tomã
 nostrum tertiu. Ceterũ Lutherus suo more procaciter in-
 sultans & contemnens tum vniuersum sacerdotium, tũ ip-
 sus ordinis sacrametum, blanditur & adulatur laicis, per-
 hibens omnes Christianos esse sacerdotes, inducit in hoc
 2. Petr. 2. verba Petri, Vos estis genus sanctum, regale sacerdotium:
 Apoc. 5. addit & illud Iohannis, Occisus es, & redemisti nos in san-
 guine tuo, & fecisti nos deo regnũ & sacerdotes. Ad hæc,
 inquit, Christiani omnes vncti sunt a Christo: omnes ergo
 sunt sacerdotes, quum sint filii summi sacerdotis Christi.
 Age nunc accingamur ad respondendũ istis locis quos
 dilaniat Lutherus pro cõsuetudine omnium hæreticorum,
 sicut egregie super hæc re ei respondit rex Angliã, Omnes
 enim fere hæretici susceperunt quidem scripturas, sed illas
 Lib. 20. pro suo libitu dilaniarunt falseque sunt interpretati, iuxta
 moral. istud. Gregorii, Hæretici rodunt scripturas, & sanctos pa-
 moral. tres nobiscum laudant, sed depranato intellectu pugnat cũ
 Duplex laude eorum contra nos. Quantum ergo atinet ad verba
 sacerdo. Petri, sciendum est scripturam dupliciter de sacerdotio lo-
 qui, simul & de regno: alterum enim internum est & spiri-
 tuale, quod quisque in seipso & erga se debet habere, atque
 hoc iam commune est omnibus Christianis, siquidem nos
 Christus & regnum fecit & sacerdotium: regnum quidẽ,
 quia Christus in nobis regnare debet per fidem & gratiam
 suam, per dilectionem & charitatem spiritus sancti, per quã
 regat ille vires animã nostrã. Sicut ergo mendicus rex est,
 ita pari quoque ratione sacerdos, in spiritu. s. & erga seip-
 sum, vt Christo offerat fidẽ suã, pietatẽ & preces: huiusmo-
 di sacerdotes instituit Apost. quando dixit, Fratres oro vos
 Rom. 5. per misericordiam dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiã
 viuam, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium ve-
 strum, & c. Atqui extra regnum illud internum & spiritua-
 le oportet etiam esse externam quandã administrationẽ,
 quã a potestate superiori proficiscatur, oportet & esse re-
 gnum & imperium, sic quoque præter interius sacer-
 dotium spirituale necessarium est esse aliud externum in
 hominibus, ad hoc ordinatis & constitutis, ad officium
 & ministerium suum coram hominibus exequendum. Ita
 Li. 4. c. 1 beatus Ambrosius aperte inquit in libro de sacramẽ. Quid

hoc ad populum, si virga sacerdotis aruerat & refluuit
 populus ipse quid est nisi sacerdotalis: quibus dictũ est: vos
 autẽ genus electum, regale sacerdotiũ, vt ait Petrus, Vnus-
 quisque vngitur in sacerdotium, vngitur in regnum, sed spi-
 ritale regnum est & sacerdotium spirituale: potest hoc idem
 & exemplis confirmari, quilibet enim Christianus existẽs 2. Cor. 3
 in gratia dei, dei templum est, iuxta illud Pauli, Templum
 dei sanctum est, quod estis vos: templa autem hæc spiritualia
 sunt, extra quã necessum est habere etiam externa & mate-
 rialia templa. Id ita esse vt credas, en tibi scripturã testimo-
 nium inuincibile, neque enim cuiquam dubium esse credi-
 derim facile, in veteri testamento sacerdotium fuisse exter-
 num saltem circa Aaronem & eius successores: quoniam Nu. 16.
 quum illud officium sibi vsurpare conarentur Chore, Da-
 than & Abiron, clamarentque aduersus Moysen, sicut nũc
 Lutherani, vniuersam populi multitudinem esse sanctã, &
 dominum quoque in ipsis esse, deglutiuit eos terra, & sic vi-
 ui descenderunt in infernum: non disidet inde quod ami-
 rando virgã flore declarauit deus hoc munus sacerdotale
 veluti proprie pertinere ad Aaronem in tribu Leui, neque Nu. 17.
 ad vllam aliam tribum populi Israel, & tamen deus ita dixit
 & custodieritis pactum meum, eritis mihi in peculium de-
 Exo. 19. cunctis populis: mea est enim omnis terra, & vos eritis mi-
 hi in regnum sacerdotale & gens sancta: vbi iã non omnes
 ita constituit sacerdotes vt Aaron, sed interne & spiritua-
 liter tantum. Sicut ergo Iudæi laici in veteri testamento sa-
 cerdotes fuerunt in spiritu, ita nunc quoque Christiani sa-
 cerdotes iunt & reges spiritu tantum. Atque ad eundẽ mo-
 dum intelligi etiam debent verba Iohannis.
 3. Quod præterea inducit Lutherus omnes Christia Supra
 nos vnctos esse a Christo, nemo est qui inficias eat: ideo e- d. 19.
 nim paruulus in baptismo vngitur, sicuti supra duabus ho-
 miliis ostendimus, & Augustin⁹ affirmat nos omnes a chri-
 smate vel potius a Christo dici Christianos. Veruntamen
 vniuersalis illa omnium Christianorum vnctio non est or-
 dinata ad ordinem hunc sacerdotalem, sed potius ad mili-
 tandum & seruendum Christo sub vexillo crucis contra
 hostes nostros, diabolus, mundum & propriam carnẽ: ló-
 ge alia ratio est de hac vnctio, quã nec laicis neque mu-
 lieribus competere potest: causã nobis suppetit propheta, Isa. 61.
 imo Christus ipse: qui, vt ait Lucas, quũ venisset Nazareth, Luc. 6.

intrauit in synagogam die sabbati, & surrexit legere: & traditus est illi liber Isaia propheta, & ut renouit librum, inuenit locum ubi scriptum erat, Spiritus domini super me, propter quod uenit me, euangelizare pauperibus misit me. Unde satis constat Christum fuisse uentum ad euangelizandum. In ea uentioe adhuc praefati praedicat & qui praepositi sunt caeteris, ut parochi magis sunt illius participes, quam laici. Lutherus autem omnes Christianos ad unum ordinem sacerdotum redigere conatur, nihil reliqui faciens laicis & reliquis hominum multitudini. Quanto uerius docuit nos Paulus, dicens, Omnis pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur in iis quae sunt ad deum, ut offerat dona & sacrificia pro peccatis: non permittuntur haec cuius ex plebe homini, nulli Chore siue Dathan licita sunt ista munia tanta, sed iis tantum qui ad haec sunt uocati & constituti, ut non tantum pro se, sed etiam pro populo orent & intercedant. Atque hic quidem manifeste Neochristiani redarguuntur de errore, quod Lutherus concedit sacerdotibus tantum a vulgo & plebe esse eligendos, non ab episcopis per ordinationem constituendos: deinde ex omnibus seniores tanquam magis exercitatos ad hoc munus afficiendos. Lutheri haec sunt somnia & deliramenta, quibus conatur laicos irritare aduersus episcopos & capitula, dum pollicetur eis sacerdotalis electionis ius contra omne ius, praeter aequum & bonum. Quondam fuit id quidem in uisum, ut populus alicuius ciuitatis eligeret episcopum, sicuti libere constitit Orig. super Leni. quum ait, Requiritur in ordinando sacerdote & praesentia populi, ut sciant omnes & certi sint: quia qui praestantior est ex omni populo, qui doctior, qui sanctior, qui in omni uirtute eminentior, ille eligitur ad sacerdotium, & hoc astate populo, ne qua postmodum retractatio cuiquam, ne quis scrupulus resideret. Quo faciunt & 1. Tim. 3 haec apostoli uerba, dicentis oportere & episcopum habere bonum testimonium ab iis qui foris sunt. More huc etiam omnes comprobant historiae, ex quibus constare electionem etiam episcopi, quanto magis parochi fuisse penes plebem. Haec ita esse nemini dubium est, uerum nobis id nunc considerandum uenit, ubi hic hallucinetur Lutherus, qui quidem principio ibi statim impingit, quod putat id ita semper ab initio primitiuae ecclesiae esse obseruatum, diuersum & uerbo & 2. Tim. 1 suo ipse exemplo Paulus apostolus testatur. Nam Timotheum solus ipse ordinauit Paulus, sicut & ait, Admoneo te, ut re-

Electio
episcopi
a plebe.

Hom. 6.

1. Tim. 3

2. Tim. 1

fuscites gratiam dei quae est in te per impositionem manuum mearum. Ecce dicit, mearum: unde patet Timotheum a Paulo esse ordinatum, non a plebe. Similiter & ad Titum scribit. Ideo reliqui te in Candia, ut constituas presbyteros: non relinquit hoc populo, sed iniungit Tito, qui non multos adhuc habebat annos, sicut & Timotheus: palam igitur fit ambo illos a Paulo esse ordinatos episcopos, neque sine omni ordinatione intrusos, ut putat Lutherus: nam si sacerdotes ueteris testamenti oportuit esse consecratos, quanto magis nunc presbyteros nouae legis.

4 Aude nunc, quisquis es, Paulo esse impudenter, & affirmare Lutheri fundamentum esse solidum, quando ait electionem episcoporum in primitiua ecclesia tantum fuisse penes plebem, contra tam manifesta ipsius Pauli testimonia. Adhuc longe lateque superabit errorem hunc, quod deinceps docet plebeiam istam hanc episcopi electionem esse de iure diuino, & inducit ad hoc epistolam Cypriani scriptam a concilio Aphricano ad quendam presbyterum Felicem, licet autem id in epistola non inueniatur, concilium tamen affirmat ordinationem hanc deuenisse ab autoritate diuina, & allegatur in hoc exemplum Eleazari, qui successit patri suo Aarone. Nam si reuoluamus librum Numerorum, non inueniemus utriusque eum esse electum a plebe, sed quia deus praecipit Moyse, ut Aaron una cum Eleazaro duceret in montem Hor, & uestimeta Aaronis indueret Eleazaro. Id ita factum est coram uniuerso populo, & Aaron mortuus est, neque in eius locum plebs, ut somniat Lutherus, elegit filium suum Eleazar. Quum autem more hunc eligendi dimiserint patres, palam fit ex epistola Augustini, quando Eradium adsumpsit non iuris in coadiutorem & successorem suum in episcopatu, ait enim, Scio post obitus episcoporum per ambitiosos aut contentiosos solere Ecclesias perturbari, quod saepe expertus sum, & dolui. Merito itaque plebeia ista electio per ecclesiam sublata est, & presbyteris relicta, primum pluribus, mox paucioribus, sicut in concilio Constantinopolitano & Laodicensi constitutum legimus. Vide de primatu Petri lib. 3. c. 28. Eccl. 2.

¶ Priusquam finiamus hanc materiam, operae pretium uideatur, respondere etiam ad illud quod inducit Lutherus uerba haec Pauli ad Corin. In uno spiritu omnes nos in unum corpus baptizati sumus, & omnes in uno spiritu potati sumus: infert ille, ergo aequaliter omnes sumus sacerdotes. O Ianicnam haereticam dignam, hoc cunctis est sacras literas tra-

Tit. 1.

Nu. 20

Electio
plebeia
non iuris
diuini.
Epi. 110

1. Co. 11.

Et ara? Aut quis non videt ineptiam hominis, quis non con-
 doleat merito tam inepte deliranti? Quid enim magis ab-
 surdum? quid ve concludit minus efficaciter, quã hoc quod
 ait, Omnes nos Christiani vnum sumus in corpore Chri-
 sti, cuius spiritum accipimus & in eo potamur, ergo omnes
 sumus quoque sacerdotes? Quasi si quis colligat in hũc mo-
 dum, Omnia membra corpus vnum sunt, vitamque vnã hæ-
 bent, ergo omnia erunt manus vel pedes, siue capita: quum
 tamen etiam in vno corpore membrorum diuersitas sit, vt
 1. COR. 12. ipse fatetur Paulus, dicens, Multa quidem mēbra, vnum au-
 tem corpus: & subiicit inde verba a Luthero allegata, cuius
 falsitas luce clarius inde patet, quod etiã Paulus vnus cor-
 ris membra tamen asserit esse diuersa: quod tamen negare
 præsumit Lutherus, æqualitatem membrorum cupiens ad-
 struere, affirmans Christianos omnes æque esse sacerdotes:
 quod vt erroneum est, ita cum textu per diametrum pugnat.
 Docere Nequedum a proposito definit Lutherus, sed vt insti-
 tum suum magis persuadeat, dicit officium docendi esse cõ-
 mune & cuius ex plebe permillum: addit & aliud, quod
 non est plebis. nulla iam amplius doctrina sit opus, eo quod nũc post ad-
 uentum Messia omnes æqualiter doceantur a Christo, si-
 Ioan. 6. cut scriptum est, Erunt omnes docibiles dei. & ait Prophe-
 Isa. 11. ta, Repleta est terra scientia domini, sicut aqua maris ope-
 Hier. 31. rientis. Nec discordat Hieremias, dicens, Non docebit ul-
 tra proximum suum, & vir fratrem suum dicens, cognosce
 dominum: omnes enim cognoscent me a minimo eorum
 vsque ad maximum. His locis multum innititur Lutherus,
 cum quibusdam cõcordantibus. Adducit enim & illud Isa.
 Isa. 54. Dabo vniuersos filios tuos doctos a domino. atque per hoc
 multum laborat, si forte queat, tollere sacerdotiũ ecclesie,
 sicut quidã alii adducunt hæc verba Iohannis, Non neces-
 1. Ioã. 2. se habetis vt aliquis doceat vos, sed vnctio ei⁹ docet vos de
 omnibus. Et quauis Lutherus cum omnibus suis fere huic
 doctrinã innitatur, eamque prædicet, adeo tamen excæca-
 ti sunt omnes, vt si vel mediocriter aliquid facere videatur
 ad eorum causam, tunc vniuersam eam semel reiiciunt, li-
 cet hi loci omnes nihil omnino faciant contra officium sa-
 Ioan. 6. cerdotale in docēdo: primum omnium quod ait Iohãnes,
 Erunt omnes docibiles dei, hoc est, quod omnes Christiani
 veram habent fidem. fides autem donum dei est, sicut eam
 Oēs do- Paulus in numero reliquorum donorum enumerat. Quum
 cti a deo ergo fidem habeamus a Deo, sumus & a Deo docti (si scri-

taris fidem non solum quoad assensum, sed etiam quoad ap-
 prehensionem) deinde etiã id eo Christiani omnes dici po-
 sunt edocti a Deo, quia & Christ⁹ ipse eis prædicauit, ipsos Ioh. 16.
 que docuit, & inde spiritum sanctum illis misit, qui aposto-
 los eorumque successores Christianos doceret omnem ve-
 ritatem. Quum itaque Ecclesia in fide susceperit omnia illa
 quæcunque Christus docuit apostolos simul & spiritus san-
 ctus, recte dici potest eam a Deo doctã, per apostolos qui-
 dem & sanctos doctores. Quid quod etiam nũ spiritus san-
 ctus quotidie suo instinctu docet ecclesiam: nam hoc illud
 est quo deus pater attrahit homines, puta per suam doctri-
 nam, quam vel immediate inspirat, vel per reuelationẽ an-
 gelorum, vel ministerium humanum, (vide August. de præ-
 dest. sanctorum) vsque adeo magnum Dei donum est fides,
 vt doctorem habeat in cœlis. Reliqua ex prophetis indu-
 cta, licet partim sint in apostolis in die Pentecostes impleta,
 quando acceperunt spiritum sanctum, perfecte tamen im-
 plebuntur in statu gloriæ futuræ, quando quicquid imper-
 1. Co. 13. fectum est, euacuabitur: sicut ad longum explicat August.
 August. in lib. de spirit. & litera. Alias si pro hoc statu sublatum fo-
 cap. 28. ret omne docendi ministerium, quæ præcepisset Dominus
 Petro vt pasceret oves suas: quæ commississet Paulo apo-
 Ioh. 2. 1. stolatam in gentibus: quæ ipse etiam Paulus tot scrip-
 set epistolas: quæ tãtum prædicasset vbique cum aliis Apo-
 Galat. 2. stolis, neque ipsi tãtum, sed & per discipulos suos, sicut offi-
 Tim. 1. cium hoc iniunxit Paulus Timotheo & Tito. Petrus quo-
 1. Ti. 4. que subornauit Maternum, Eucharium, Valerium, & c.
 Imo & scriptura vniuersa vana futura erit, si omnẽ do-
 ctrinam immediate expectabimus a deo, sic nobis Lutherus
 prophetas omnes tollit e medio, & Evangelistas totamque
 bibliam: neq; vero sanctorum tãtummodo patrum scripta
 corruent, sed & sua propria commenta ac signemta suorum
 procul ableganda erunt. verum sic contendit cæcus iste &
 stupidus Andabata, præter omnem rationem, neque sciens
 1. Ioh. 2. quid dicat. Superest vltimus Iohãnis apostoli locus, quẽ
 inflatis buccis velut inde triumphans, serio proclamauit
 Zuinglius, & hunc quoq; nodũ paucis dissoluem⁹. Nõ est
 autem hic sensus, quasi non debeamus extrinsecus doceri
 mutuumq; docere, propter vnctionem: alias enim & hanc
 (qua id docemur) frustra scripsisset Iohannes epistolã. Aut
 quid tantum clamatur passim in concionibus? Quær non
 omnes cõtenti sumus eo quod vnctio docet nos omnia? Ita
 BBBB

Vnctio
nos do-
cet.

Mat. II.

beatus Augustinus scribēs super hanc epistolam obiicit, & ipse sibi responderet, dicens, Videte magnum sacramentū fratres, sonus verborum nostrorū aures percutit, magister intus est, nolite putare quequam hominem aliquid discere ab homine: admonere possumus per strepitum vocis nostræ: si non sit intus qui doceat, inanis sit strepitus noster: adeo fratres vultis noscē, nunquid non sermonem istum audistis omnes? quam multi hinc indocti exituri sunt: quātum ad me pertinet omnibus loquutus sum, sed quibus vnctio illa non loquitur, quos spiritus sanctus intus non docet, indocti redeunt, magisteria forinsecus adiutoria quædā sunt & admonitiones, cathedram in cælo habet qui corda docet. Præterea, & ipse ait in Euangelio, Nolite vobis magistram dicere in terra, vnus est ergo magister Christus. Super eundem locum & Beda sic inquit, Vnctio eius docet vos de omnibus, quomodo in Euangelio Dominus de eodem spiritu loquens discipulis ait, Ipse vos docebit omnia, quia nisi idem spiritus corda adsit audientis, ociosus est sermo doctoris. Nemo ergo docenti homini tribuat, quod ex ore doctoris intelligit, quia nisi intus sit qui doceat doctoris lingua exterius in vanum laborat, nec tamen doctor cessare debet, quin quod valet, faciat. Nullum itaque reliquum est Lutherano errori fundamentum, quando nec scripturæ per eum inductæ ipsius probare possunt institutum: sequantur ergo Catholici omnes Apostolorum & Euangelistarum doctrinam, neque contemnāt sanctorum patrum scripta, prædicationes suorum superiorum audiant attente: utique hic gratiam, & illic gloriam æternam consequentur a summo sacerdote Christo Iesu domino nostro, qui est benedictus in secula. Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA
tertia, de multitudine graduum
in sacramento ordinis.

¶ Facies & lucernas septem, & pones eas super candelabrum, ut luceant ex aduerso. Exod. 25.

¶ On me clam est, dilectissimi, verba hæc a Moyse scripta quo ad literam de septem candelabris aureis & lucernis in tabernaculo, quapropter suggillare forsitan queat Neochristianus aliquis thema istud

a nobis hoc loco positum: sed nos iam breuiter ostēdemus, quomodo verba inducta nobis multum valeant ad confutandum eorum errorem, siue literam inspiciamus siue spiritum: quoad literam certe infringit furiosam ipsorum insaniam, siquidem vna cum hæretico Vigilantio derident sim Hieron.: plicitatem Ecclesiæ, quæ lucernis vitur accensis in cultu diuinis: isti in lustrum vertunt, clamitantes inique nos incendere luminaria Deo ut videat, qui omnia videt, cuique nunquam defuit visus, & tamen serio adeo præcepit ille sibi luminaria succendi ad honorem. Præterea pungit & hic locus fastidium Neochristianorum, quod conceptum habent aduersus magnos templorum sumptus & apparatus cultus diuini, neque vident deum præcepisse, ut etiam candelabra fierent ex auro purissimo, cum omni ornatu, & emunctoris similiter ex auro puro, auri quoque pondus exprimit, scilicet talentum. Verum quantum ad sensum mysticum attinet, neque hic eis facile cessero, præcipue adiutus a Paulo, qui præclaram nobis in hac re regulam dedit dicens Je patribus veteris testamenti, Omnia in figura contingebant illis: operæpretium igitur est videre quid sibi velint lucernæ cum candelabris, quidque nobis in veritate significent. Sicut autem de Sara & Agar dicit Paulus atque filiis earum, quæ utique vera erat historia: ait tamen, hæc sunt per allegoriam dicta, quanto magis in iis candelabris atque lucernis sensum allegoricum & mysticum debemus indagare? Candelabrum ergo, inquit Beda, significat vniuersalem Ecclesiam præsentis temporis, ideo nanque sunt ante velum, intra quod arca posita, quia nondum ad visionem redemptoris meruit intromitti. Et ecclesia recte per candelabrum intelligitur, quoniā errantibus viā veri luminis monstrat.

Non alienum est quod doctores per septem luminaria accipiunt septē dona spiritus sancti, quæ Catholicis pro vniuersitate Domini distribuuntur. Quia autem lumen in sacris literis fere significat illustrationē, siue per gratiam, siue doctrinā, sicut & Dominus seipsum vocauit lucē, & Iohannē Iohā. 1. appellat lucernā ardentem. Sed ecclesiastici ministri sunt a Christo instituti, & repositi super candelabrum ecclesiæ, ad illuminandum, & dispergendā Ecclesiæ lucem per vniuersum orbem, idque per radios splendoris Euangelici: iuxta hanc Christi commissionem, Ite in orbem vniuersum. Quamuis sint ex doctoribus nonnulli, qui apostolos intellegere volunt per emūctoria, in quibus emuncta a luminari-

bus sint deleta, quod nimirum emunxerint illi lucernas veteris testamenti, easque deleuerint vt minus forent. factumque id affirmant in abrogatione præceptorum legalium. Quicquid est, certe a mysterio huius sacramenti diuersum non est, quod ibi etiam ordines septem significetur, vt ita, sicut ad finem illius capitis insinuat, inspiciamus exemplar, sicut in monte monstratum est, Facies lucernas septem, & pones, &c. Aue Maria.

Nunc demum hic locus exposcit, charissimi, vt de septem ordinibus disseramus iuxta consuetudinem Ecclesiasticam a sanctis Apostolis traditam, & ad nos vsque deductam: deinde de tonsura, & episcopali ordine quoque dicemus: ita vt si quid hæreticum & Christianæ veritati contrarium occurrerit, id obiter reiciamus. Et principio constat in ecclesia catholica ordines seu ordinationis gradus esse septem, ordinem autem dicimus eximum & eminentem aliquem in ecclesia gradum, qui non nihil præparet ad sanctissimum illud opus consecrationis corporis & sanguinis Christi perficiendum, vel etiã qui pertineat ad id quod inde adiuuat eiusmodi præparationem. id infra in singulis ordinibus plene docebimus. Esse autem plures ecclesiasticæ dignitatis gradus, rationabilis adsignari potest causa: docet enim Paulus ecclesiam corpus Christi esse mysticum, aliqua ratione, simile vero & naturali corpori Christi, Atqui corpus eius naturale membra habet diuersis officiis & ministeriis distincta, ideoque decet & in ecclesia esse varia membra itidem variis functionibus instructa: Atque ii nimirum sunt gradus ecclesiasticæ dignitatis & status. Nonnumquamq; testamentum dignitate ministrorum luge superat vetus, dicente domino, Multi reges & prophetae voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt. Valide probat id ipsum Paulus ad Corint. & aliquanto fortius ad Hebr. quomodo lex vetus umbram tantum habuerit futurorum bonorum, In veteri autem testamento non tantum sacerdotes, sed & Leuitæ, & præcipue Pontifices consecrabantur. Quid igitur prohibeat, quo minus sint etiam in ecclesia distinctæ consecrationes? In eius rei figuram legimus quomodo regina Saba quum venisset Hierosolymam, conspicata ordinem ministrorum Salomonis vsque adeo admirata est, vt ita attonita præ stupore magno velut extra se raperetur: neq; iam sufficeret admirari sapientiam Salomonis. Quanto magis admirari conuenit quauis animam piam, super admirando illo or-

A. 15.

Ro. 12.

1. Co. 12

Luc. 10.

1. Cor. 3.

Heb. 10.

3. Re. 10

dine famulitii ecclesiastici veri Salomonis Iesu Christi, in domo ipsius, hoc est, ecclesia sancta, &c. Petrus Longobardus egregium dedit huic tractatui principium, & ait, Septem sunt spiritualium officiorum gradus siue ordines, sicut ex sanctorum patrum dictis aperte traditur, & capitis nostri scilicet Iesu Christi exemplo monstratur: qui omnium officia in seipso exhibuit, & corpori suo quod est ecclesia eosdem ordines obseruandos reliquit. Septem autem sunt propter septiformem gratiam spiritus sancti, cuius qui non sunt participes, ad gradus ecclesiasticos indigne accedunt: illi autem in quorum mentibus diffusa est septiformis gratia spiritus sancti, quum ad ecclesiasticos ordines accedunt, in ipsa spiritualis gradus promotione ampliores gratiam percipere creduntur, Porro in electione presbyterorum, & omnium ecclesiasticorum ministrorum maturior & grauior quondam diligentia obseruabatur, nunc tamen vsque adeo opus esset, vt cum maxime, seueriter admodum super hoc statuit Clemens Papa & martyr. Tales, inquit, ad ministerium eligantur clerici, qui digne possunt Dominica sacramenta tractare: melius est enim Domini sacerdotium paucos habere ministros, qui possint digne opus dei exercere, quam multos inutiles, qui onus graue ordinatori adducunt. Eadem quoque sententia est Leonis magni quando tractat verba Apostoli de non imponendis cito manibus alicui, docens id ipsum non esse aliud, nisi ante temporis maturitatem, ante tempus auditionis siue probationis, ante obedientiam meritum, ante expertum disciplinam, dignitatem sacerdotalem conferre non probans. Atque hoc etiam nunc ecclesia habet in usu, nam imminente iam ordinationis tempore, diaconus primo dicit ad episcopum, Reuerende pater, postulat sancta mater Ecclesia, vt hos presentes ad onus diaconatus vel presbyterii ordinetis. Episcopus subiungit, Vide vt ii natura, scientia, & moribus tales ad te adducantur vt per nos tales in domo Dei ordinentur, per quos diabolus late expellatur, & ordinati domino Deo nostro augeantur. Archidiaconus inde respondet, Quantum ad humanam pertinet experientiam, naturam, scientiam & moribus digni sunt reputati: qui, fauente deo, in ministrando boni inueniantur coadiutores. Caterum ab initio diximus, septem esse ordinum gradus: ex iis quatuor dicuntur minores, ostiariorum, lectorum, exorcistarum, & acolythorum: tres reliqui maiores vocantur, subdiaconorum, diaconorum, & presbyterorum. Quattuor autem omnes

C. tales
13 dist.

1. Tim. 5

Numerus
ordinum.

ordines sint sancti, quia sacramentum, altamen tres maiores tantum sacri solent vocari, non ideo tantum, quod præcæteris minoribus ordinibus sint excellentiores, sed quia quilibet illorum officii sui ministerium exequitur cum materia sacramenti corporis aut sanguinis Christi cõsecrata.

De singulis iam porro ordinibus dicturi, viam in-
 3
 Janitor. grediamur communem, & principio se nobis offerunt Ianitores, quorum figura in veteri testamento etiam præcessit, eorum autem officium fuit aperire & claudere templi, ab eius ingressu prohibere immundos. Hodie autem ianitoris officium est in Ecclesia discernere inter bonos & malos: malos in ecclesiam non admittere, vt eos qui in excommunicatione sunt vel interdicto, aut hereticos, & c. Paludis

c. clericos
 21. dist.
 & c. per
 elect.

dis putat ædituum nunc gerere officium ostiarii. Quicquid illud est, nos dispiciamus ordinationem ipsius. finita iam lantania super ordinandos, dicit episcopus ad eos, Suscepturi charissimi filii officium ostiariorum, videte quid in domo Dei agere debeatis. Ostiarium oportet percutere cymbalum & campanam, aperire ecclesiam & sacrarium, & librum aperire ei qui prædicat. Prouidete igitur, ne per negligentiam vestram illarum rerum, quæ intra ecclesiã sunt, aliquid depereat, certisque horis domum Dei aperiatis fidelibus, & semper claudatis infidelibus, quod Dominus vobis concedat per suam misericordiam. Amen.

Adrepta deinde claue ab altari, exhibet illam Episcopus eis dicens, Sic agite quasi reddituri rationem pro iis rebus quæ in iis clauibus recluduntur. Mox archidiaconus deducit eos ad ianuam, vt eandem aperiant & claudant, æ rursus adducit ad episcopum, qui facta super eos oratione, benedicit illos: Officio hoc vsus est dominus Iesus, quando facto ex funibus flagello eiecit vendentes & ementes e templo: neque absurdum id est, quum ipse se quoque dixerit esse ostium, adeo vt quisquis per illud, ostium sit ingressurus, seruetur. Secundus ordo est lectorum, quibus ex officio incumbit prophetas legere coram populo, & illis itaque episcopo oblati, sic dicit ipse, Electi fratres charissimi, vt sitis lectores in domo Dei nostri, officium vestrum agnoscite & implete: potens enim est Deus, vt augeat vobis gratiam perfectionis æternæ. Lectorem enim oportet legere ei qui prædicat, & lectiones cantare & benedicere panem, & oēs fructus nouos (sit hoc ex more veteris ecclesiæ, sicut adhuc & in Græcia & Gallia obseruatur, vt singulis

diebus dominicis benedicatur panis, sicut apud nos sal & aqua. ostēdimus hoc ipsum & supra ex Aug. lib. 2. de bapt. par. c. 26) Studete igitur verba dei videlicet lectiones sacras distincte, etiã aperte ad ædificationē fidelium absq; omni mē dacio falsitatis proferre. Quod autē ore legitis, corde credatis, atq; opere cõpleatis: quatenus auditores vestros verbo pariter & ex plo vestro docere possitis, ideoq; sic legitis in alto loco ecclesiæ statis, vt ab omnibus audiamini & videamini, figurates positione corporali, vos in alto virtutū gradu debere cõuersari, vt cælestis vitæ formã eis præbeatis, quod in vobis deus impleat per gratiã suã, Amen.

Deinceps episcopus eis librum porrigit, & ait, Accipite, & estote verbi dei velatores, habituri (si fideliter & vtiliter impleueritis officium vestrū) partē cum iis qui verbum dei bene ministrauerunt ab initio. Ad extremum præmissa oratione episcopus, benedictione quoq; absoluit hanc ordinationē. Ordinatus autē in lectorē, inquit Hugo, debet esse doctus, vt intelligenter & distincte possit legere scripturã. Typū huius ordinis gessit in veteri testamēto clamor prophetarum, qualis fuit hic Isaia, Clama, ne cesses, exalta vt Isa. 58. tuba vocē tuã, & annuncia populo meo delicta, & domui Iuda scelera sua: quauis hoc proprie pertinet ad prædicatores. Hoc officio perfunctus est & dominus Iesus, Luc. 4. quando in Nazareth ingressus synagogam reuoluto libro cepit legere illud Isaia, Spiritus domini super me. Quale Isa. 61. ctione docere voluit lectorē sacre scripturæ debere habere vnctionem gratiæ spiritus sancti, sicut intellexit August. lib. 1. de bapt. par. c. 32.

4 Tertius ordo est exorcistatus, ibi episcopus primū Exorcistam admonet illos officii sui, vt meminerint eicere dæmones, ita & cum aqua ministrare in ecclesia. hinc subiungit, Studete igitur, vt sicut a corporibus aliorū dæmones expellitis, ita a mentibus & corporibus vestris omnē immunditiã & nequitia eiciatis, discite per officium vestrum vitium imperare, ne in moribus vestris aliquid sui iuris inimicus valeat vdicare. Tunc enim recte in aliis dæmonibus imperabitis, 23. dist. quū prius in vobis eorum multimodã nequitia superatis. exorci-

Post hæc exhibet eis librū in quo exorcismi sunt descripti. pti, & ait, Accipite & cõmendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos. Postremo episcopus, vt supra oratione & benedictione hunc quoque concludit ordinem.

Præcessit autem & hunc gradum figura in veteri testamento, quando rex Salomon inuenit modum, quo demones coniuaret remanentes in templo Hierosolymitano, sicut Hieronymus commemorat Mat. 12. & Beda in Homi. Matth. 8 Luc. 11. Sed & Christus vsus est officio illo nec semel neq; Lu. 8. 11. raro, quoties obsessos a demoniis liberauit, præcipue quum Luc. 7. tetigit spuito suo aures & linguam muti ac surdi, dicens, Es Mar. 8. feta, quod est adaperire. Vide supra in materia baptismi. Neque vero ipse tantum modo Christus hac potestate vsus est, sed eandem quoque dedit Apostolis, sicut in Matthæo Mar. 10. & Marco legimus. Apud Lucam quoque sic dixit ad Iudæos, Si ego in Beelzebub ericio demonia, in quo ergo ericiunt filii vestri? ideoque ipsi iudices vestri erunt, intelligens apostolos, qui tunc erant exorcistæ. In Actibus Apostolorum legimus, quoniam tentauerunt quidam de circummeuntibus Iudæis exorcistis inuocare super eos qui habebant spiritus malos nomen domini Iesu, erant autem septem qui hoc faciebant. Et insiliens in eos homo in quo erat demonium pessimum, & dominatus amborum inualuit contra eos, ita ut nudi & vulnerati effugerent de domo illa. Temerarie nanque vsurpauerant isti officium sibi non contraditum, nec a quopiam commissum, contigit igitur eis merces condigna.

¶ Quartus ordo est Acolythorum, (Longobardus post Isidorum in Etymologia libro. 7. dicit Græce Acolyti, latine cæroferarii dicuntur, a deportandis cæreis, fateor paruitatem meam hoc nondum attigisse, sed cum $\alpha\kappa\omicron\lambda\upsilon\theta\omicron\varsigma$ sequi significat & seruire, inde $\alpha\kappa\omicron\lambda\upsilon\theta\omicron\varsigma$ sequens, consequens, minister, sectator, puer. Quomodo ad cæram flectatur, fateor me nescire, ego arbitrator ita voluisse præfatos, non quod illa sit interpretatio nominis e Græco, sed quod voluerint adsignare morem ecclesiæ Græcæ, quæ Acoluthos appellat, quos in Latina ecclesia cæroferarios nominamus.) Officium eorum accipitur ex iis quæ ad ipsos dicit episcopus: Suscepturi charissimi Acolythorum officium, pensate quod suscipitis. Acolythum enim oportet cæroferarium ferre, luminaria ecclesiæ accendere, viqum & aquam ad eucharistiam ministrare. Studete igitur susceptum officium digne adimplere: non enim deo placere poteritis, si lucem deo manibus præferentes, operibus tenebrarum inseruiatis: & per hoc alius exempla per

Ita indicauit & Agricola medicus lector Græcæ linguæ.

fidia præbeatis, studeatis potius fructibus lucis, qui sunt apostolo teste, in omni bonitate, iustitia & veritate, ut sic & vos & dei ecclesiam illuminetis. Tunc enim in dei sacrificio digne vinum suggeretis & aquam, si vos ipsi deo per sacrificium, per castam vitam & bona opera oblati fueritis, thos, quod vobis dominus concedat per misericordiam suam, Amen.

(Pontificale Romanum est auctius.)

Deinde porrigit eis episcopus candelabrum cum lucerna extincta, & ait, Accipite cæroferarium cum cæreo, & sciatis vos ad accendenda lumina ecclesiæ mancipatos in nomine domini: Mox & vrccolum dat vacuum, dicens, Accipite vrccolum ad suggerendum vinum & aquam in eucharistia sanguinis Christi in nomine domini. Vltimo quoque præmissa oratione benedicit eos de ministerio quod sunt consequuti. Circa hunc ordinem meminere quilibet Christianus, & consideret non hoc esse acolythorum officium ut sicut æditui discurrant hinc inde in templo accendentes luminaria, sed tanquam & ipsi consecrati incendiant lucernam, eamque deferant ante diaconum iam lecturum Euangelium, vel ad missam sacerdote consecraturum. Quoniam lucernæ illæ ab eis gestantur accensæ non ad discutiendas tenebras, quæ tunc nullæ sunt, sed clarissima dies: in hoc autem deferuntur, ut sic veluti signum prodant lætitiæ, quodque sub lucerna illa materialis lux intelligatur, de qua scriptum est, Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem. Hugo ita ait, Sicut visibile lumen manibus gestant, ita opera lucis proximis ostendant, & more lucis errantibus viam, in tenebris palpantibus ducatum præbeant. Ordinis huius figura in veteri testamento penes eos fuit, quibus incumbere cura candelabri aurei cum septem lucernis, atque ii sane erant filii Aaron, sicut præcepit dominus, etiam de iugi igni in templo, potest accommodari ad hanc figuram. Sed in nouo quoque testamento videbimus Christum in se plus quam ministerii huius functionem habuisse, quando dixit, Ego sum lux mundi, qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ. Hi sunt igitur quatuor ordines sacri in ecclesia catholica ad illuminationem fidelium, & commemorationem eorum quæ in ecclesia fiunt. Superest nunc porro ut non nihil dicamus de reliquis tribus ordinibus sacris, id que in proxima homilia & c. Rogemus dominum.

Iohan. 1.

Exo. 27.
Num. 6.
Leu. 24.

Iohan. 8

HOMILIA LXIIII
HOMILIA SEXAGESIMA
 quarta, de sacro ordine sub-
 diaconatus.

¶ **Facies tibi lucernas septem &c.**

**C. a mul-
tis de eta-
te & qua-
lit. ord.**

Bern.

**C. ante
triennium
c. aliter
c. lex, cū
concor.
2. 1. dist.
Esa. 52.**

Ordines minores haecenus ex ordine declarauimus, idque breuiter, quanuis non pauca in iis quoque lateant mysteria, nunc ad reliquos tres maiores progrediemur. Est ergo quintus ordo subdiaconorum, quorum officium ex iis quae eis iniungit episcopus poterimus colligere: primum enim iuxta ordinationem ecclesiae Romanae sic dicit ad eos, Fratres dilectissimi ad sacrum subdiaconatus ordinem promouendi, iterum atque iterum considerare debetis attente, quod onus hodie vltro appetitis: haecenus enim liberi fuistis, licetque vobis pro arbitrio ad secularia vota transire, quod si hunc ordinem susceperitis, amplius non licebit a proposito resilire, sed deo (cui seruire regnare est) perpetuo famulari, & castitatem illo adiuuante seruire oportebit, atque in ecclesiae ministerio semper esse mancipatos. Proinde dum tempus est cogitate, et si in sancto proposito perseverare placet, in nomine domini huc accedite. Aderant ergo singuli ordinandi secum humerale vestem albam, cingulum, & manipulum habeat in sinistra, vna cum veste Leuitica, in dextra autem cereum (qui libet episcopatus habet suas ceremonias, modo non differant in substantialibus.) Exhortationis huius causam offert nobis lex & constitutio ecclesiastica de perpetua castitate seruanda, sicut in multis conciliis decretum est & sancitum. ita enim statuit papa Stephanus, ita & Leo. 2. Qua de re plura dicemus infra circa matrimonium. Quantum ad ordinationem subdiaconi pertinet, sane sic ait Hugo, libro. 2. par. 3. cap. 10. patribus placuit, vt qui sacra mysteria contrectant, legem obseruent continentiae, sicut scriptum est, Mandamini qui fertis vasa domini. Atque subdiaconum etiam Graeci hypodiaconum vocant, quod diacono subditus esse debeat, illiusque stare iussioni, & in omnibus ei obedire.

2. ¶ Post hanc primam admonitionem, dictaque le-
 tantia episcopus denuo exhortatur eos & ait, Adepturi fra-

tres charissimi officium subdiaconatus sedulo attendite, quale ministerium vobis traditur: Subdiaconum enim oportet aquam ad ministerium altaris praeparare, diacono ministrare, pallas altaris & corporalia abluere, calicem & patenam in vsum sacrificii eidem offerre, de ipsis oblationibus tantum in altari ponere, quantum possit populo sufficere, ne aliquid putredinis in sacratio remaneat. Pallae altaris & corporalia in alio vase lauentur, nam ipsa lotionis corporalium aqua in baptisterium mergi debet. Studete itaque, vt ista visibilia ministeria nitide & diligentissime complentes, inuisibilia horum exemplo perficiatis. Altare quippe sanctae ecclesiae ipse est Christus, sicut Iohannes in Apoc. vidit. Estote ergo tales, qui sacrificiis diuinis, & ecclesiae dei digne seruire valeatis, in vera & catholica fide fundati, quod ipse vobis praestare dignetur, qui viuit & regnat deus in secula seculorum, Amen.

Apoc. 8.

Mox vnique calicem porrigit episcopus vacuum vna cum patena, & archidiaconus, quia illi velut in administriculum ordinatur. dat ei vceolos cum vino & aqua, gutturnium cum mappula: Episcopus autem dans illi calicem dicit, Accipe calicem salutis in nomine domini. Ad omnes vero subdiaconos sic ait, Videte cuiusmodi ministerium vobis traditur, ideo vos admono, vt ita vos exhibeatis, quod deo placere possitis. Postremo praemissa oratione benedicit ordinatos benedictione finita, episcopus cui libet imponit humerale super caput, & tunicam Leuiticam tradit induendam, librum quoque epistolarum porrigit & ait, Accipite librum epistolarum & habete potestatem legendi eas in ecclesia sancta dei, tam pro viuis quam defunctis, in nomine patris & filii & spiritus sancti. Ad extremum iniungit singulis vt orent quotidie septem horas Canonicas, pro consuetudine dioecesis. Et nota quando diximus calicem debere esse vacuum, & similiter patenam, hoc non est necessarium secundum archidiaconum & Hug. Et forma ordinandi fuit conscripta in concilio Carthaginensi quarto sine dubio ex veterum instituto.

**C. subdi.
dist. 23.**

3. Habuit & hic ordo figuram in veteri testamento, siquidem Nathinai in hoc erant constituti a Dauide, & principibus vt inservirent Leuitis, sicut eoru. 12. 2. missi sunt ad Iudaeos, cum reuertentur ex captiuitate Babylonica,

נתן

Iohan. 1.

Iohan. 2.

Ioh. 13.

Subdiaconus legit epistolam.

Manus impositio 23. dist. sub diac.

Quemadmodum ergo nunc in ecclesia subdiaconi ministrant diaconis, & seruiunt ad omnem nutum, ita quoddam Nathinæi seruebant Leuitis, nomen autē habuerunt נתן quod est dare, eo quod illorum officium erat Leuitis porrigere ligna, aquas, & omnia necessaria in templo (scio quod Hugo, & post eum Petrus Longobardus interpretatur, Nathinæi, id est in humilitate deo seruientes, nos linguam sanctam sequuti sumus.) Sunt qui putent Nathanaelem vnum fuisse ex illis, qui Christum cognouit, & laudatus est ab eo, quando dixit dominus, Ecce vere Israelita, in quo dolus non est (ego arbitror esse nomen proprium.) Christus quoque ordinis huius ministerio usus est ut quidam volunt, quando vinum fecit ex aqua. Magis tamen arridet sententia Hugonis, qui dicit Christum hoc officio functum, quando post cenam lintheo præcinxit se, & fudit aquam in peluim, cepitque lauare pedes discipulorum, & tergere lintheo. Quia ministerium aquæ olim fuit penes Nathinæos, nunc autem penes subdiaconos. Quæres, cur subdiaconus legat epistolam in missa, cum tamen liber epistolarum ei tandē post ordinationem conferatur? Obseruanda hic principio est regula Hugonis, quia quum non expresse constat, quæ sint essentialia illa in quibus ordo confertur, ideo tota debet obseruari forma, sicut habetur in pontificali cuiuslibet diocesis: sunt tamen quædam quæ singulariter in singulis ordinibus vsurpantur, in quibus putant doctores essentialiter conferri ordinis sacramentum: ut in exhibitione clauium aium conferri ostiariatum, in oblatione libri exorcismorum exorcistatum, lectoratum vero in acceptione libri prophetarum, acoluthatum in exhibitione vrceolorum & candelabri, subdiaconatum in porrectione calicis & patenæ, diaconatum autem in eodum recipit librum Euangeliorum, de presbyteris infra dicemus. Quannus ergo non sit præcipuum subdiaconi officium, legere epistolam, sed porrigere diacono vasa ad consecrationem, & quod est offerendum: tamen quia diacono subiectus est, & hic quidem euangelium cantat, deest omnino cum legere seu canere epistolam, ideoque post suam ordinationem demum recipit librum ab episcopo.

Sequitur inde ordinationem subdiaconi non fieri cum impositione manuum, sicut manifeste testatur concilium Carthaginense quartum. Quo tamen modo diaconus & presbyter ordinantur (varia imponitur manus, ut supra de confirmatione.) Nihil autem per hoc decedit sanctimoniam hu-

ius sacramenti, quæ aliunde prouenit quam ex manuum impositione. Est & hæc sanctorum patrum sententia, quod quantus diaconorum & presbyterorum ordinatio in sacris literis nomine impositionis manuum exprimitur, tamen neque illorum ordinum substantialis pars est impositio manuum cum sine ea possit ordinari presbyter, sicuti Gregorius. 9. C. prescribit, Presbyter & diaconus cum ordinantur, manus impositioem tactu corporali, ritu ab apostolis introducto recipiunt, quod si omissum fuerit, non est aliquatenus iterandum, sed statuto tempore ad huiusmodi ordines conferendos, caute supplendum, quod per errorem extitit omissum.

Rursus audio obgannire aliquem ex Neochristianis aduersus hos quinque ordines, eo quod nec aliqua eorum fiat in sacris literis mentio, neque sint a Christo instituti, quum tamen omnia sacramenta institutionem nisi a Christo habere non possint: etiam si enim vniuersus conueniat mundus, inimum tamen sacramentum institueri non permittetur. Quapropter isti quoque ordines illos ex numero sacramentorum reiciunt, quemadmodum & prima ecclesie congregatio, duas tantum habuit ordines, presbyteratum & diaconatum, ut affirmat Urbanus. Verum hoc quidem est, quod omnia sacramenta a Christo sunt instituta, ideoque & nos profitemur Christum omnes instituisse sacrorum ordinum gradus, quannus illis ecclesia deinceps coepit distinde uti, siquidem & in primitiua ecclesia etiam ii ordines fuerunt essentialiter distincti, sed ob paucitatem ministrorum solus diaconus officio & ministerio distinctus est omnium ordinum inferiorum, sicque velut impletus in diaconatu ordines reliqui omnes fuerunt. Et ne quis dubitet temporibus apostolorum fuisse hos ordines omnes, & quidem a Christo institutos affirmat Egnatius, is enim in epistola ad Antiochenos sic scribit, Saluto sanctum presbyterum vestrum, saluto sanctos diaconos, saluto subdiaconos, lectores, cantores, ostiarios, laborantes, exorcistas atque confessores. Sic & Cypr. scribens ad Cornelium Papam, meminit literas illius accepisse se per Saturum acolythum suum, & Hieron. asserit Paulum Theſſalonicensibus epistolam misisse per Onesimum acolythum. Nimis longum fuerit, omnium doctorum locos concordantes adducere. Vanum hoc tacere non possum, quod nemo ad hunc ordinem admittitur, nisi cui sit prouisum de beneficio, vel patriis bonis, vel vndeunque quoad victus necessitate, ne co-

1. Ti. 4.
2. Ti. 1.

C. presbyter,
de sac.
no iter.

C. nullus
60. dist.

An oes
ordines
a Christi
sto insti

Lib. 1.

Titulus. gatur ex mendicatio viuere ad ignominiam status sacerdotalis. Memini me iam olim puerum adhuc audire, Caesarem quoque esse subdiaconum. Nunc etiam video quosdam fuisse in ea sententia, sed illa communiter reicitur. (Vide gloss. in c. Valentianus. 63. distinct. vbi notabilis gloss. & notat in c. ad apostolicam de sententia & re iudic. lib. 6. vide Bal. in pro. C. & Io. Andr. c. 2. de praeb. lib. 6. Spe. in titu. de legato par. nunc ostendendum. vers. 39.) In die tamen coronationis, accipitur imperator pro Canonico ad sanctum Petrum Romae ab ipsis Canonicis ibidem, qui & induunt ei habitum Canonicorum. Pontifice quoque canente tunc missae officium imperator loco subdiaconi calicem porrigit ad altare cum patena & hostia, exhibet etiam aquam fundendam in calicem ad usum pontificis. Simili modo in Aquileia quoque Canonicus est imperator, sicut ibi Caesar Fridericus affuit ut Canonicus in choro, neque tamen idcirco ordinem suae gradum habuit subdiaconatus. Oremus dominum & c.

HOMILIA SEXAGESIMA-
quinta, de ordinatione diaconi.

¶ Considerate ex vobis viros boni testimonii septem. Act. 6.

Diacon. Emo verus vereque pius Christianus ambigere potest diaconatum esse ordinem sacrum, in scripturis quoque fundatum: ita enim refert Lucas in actibus apostolorum, Conuocantes duodecim multitudinem discipulorum dixerunt, Considerate fratres viros ex vobis boni testimonii septem, plenos spiritu sancto & sapientia, quos constituamus super hoc opus: & elegerunt Stephanum virum plenum fide & spiritu sancto, & Philippum, & Prochorum, & Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum aduenam Antiocheum: hos statuerunt ante conspectum apostolorum, & orantes imposuerunt eis manus. Haec autem ipsa fuit ordinatio, sicut alibi docuimus. Neque hic quicquam inuare potest Lutherum, qui ideo conatur Stephanum despoliare hoc ordinationis suae gradu, quoniam haec electio facta non sit ad opus aliquod diuini cultus, sed ut tantum ministrarent ad mensas viduarum. Quid autem ad hoc profuisset eis impositio manu? Ministrasse quidem eos nemo negat, sed non in hoc tantum, verum etiam in cultu diui

1. Ti. 4.
Para. 2.
1. Tim. 1.
Act. 13.

no, vnde non longe post electionem diaconorum subiungit Lucas, quia Stephanus plenus gratia & fortitudine, faciebat S. Stephani prodigia & signa magna in populo. Ecce quomodo hic non natus diaconus ministravit tantum ad mensas, sed miracula magna fecit, conus non sine doctrina, quoniam omnes Iudaei non poterant resistere sapientiae & spiritui qui loquebatur per eum.

Constat id ipsum ex apostolo quocumque, is enim post enumeratas episcopi virtutes conditione quoque diaconi subinde describit, & inter caetera dicit, Diaconi habeant mysterium fidei in conscientia pura, & ii probentur primum, quia cum bene ministrauerint, gradum bonum sibi acquirant, & multam fiduciam in fide, quae est in Christo Iesu. Philippus insuper vnus e septem a Luca vocatur euangelista, & sic sentit Ambrosius super epistolam Pauli ad Ephesios. dedit quosdam quidem apostolos, alios autem prophetas, alios vero euangelistas, vbi Ambrosius putat per euangelistas intelligi diaconos: qui etsi non sint presbyteri, euangelizare tamen possunt quauis non in cathedra doctrine, sicut Stephanus & Philippus fecerunt. sed haec supra latius tractauimus homilia quinquagesimo octaua. Non autem hos septem tantummodo fuisse diaconos, vel ex hoc liquet, quod apostolus quoque diaconum habuit nomine Tychum, per quem epistolam suam misit Thessalonicensibus, ut affirmat Hieronymus. Dionysius etiam ordinationem diaconorum describit, quanto cum apparatu caeremoniarum episcopi. In arguit exhibita iam olim temporibus apostolorum. Clemens insuper a beato Petro edoctus mysteria fidei meminit diaconorum, & ait, Si nobis episcopis non obediuerint omnes presbyteri, diaconi, subdiaconi, & reliqui clerici & c. Origenes quoque vetustissimus auctor ita scribit super Num. Putas ne qui sacerdotio funguntur, & in sacerdotali ordine gloriantur, secundum ordinem suum incedunt, & agunt omnia quae illo ordine digna sunt: Similiter autem & diaconi, putas secundum ordinem ministerii sui incedunt? Ecce quam aperte meminit sacerdotum & diaconorum statum in primitiua ecclesia?

2. Caeterum quid exigit officium diaconorum, optime colligitur ex eorum ordinatione, ita ut obseruatur in ecclesia: ita enim ad eos dicit episcopus, prouehendi dilectissimi filii ad Leuiticum ordinem cogitate magno opere, ad quantum gradum ecclesiae ascenditis, diaconum namque oportet ministrare ad altare, baptizare & praedicare.

Act. 22.

23. dist. Curate vt quibus euangelium ore annuntiatis, viuis ope-
 diaconi. ribus exponatis, vt de vobis dicatur, beati pedes euangeli-
 Num. 1. zantium pacem, euangelizantium bona. habete pedes ves-
 Ro. 10. tros calceatos sanctorum exemplis in preparatione euan-
 gelii pacis, quod vobis dominus concedat per gratiam suam.
 (Pontificale Romanum est auctius.) ¶ Et post hæc
 episcopus alloquitur populum dicens, Commune votum com-
 munitatis oratio prosequatur, hinc adhortatur omnes orare
 pro diaconis: ipse quoque subiungit Collectam piam cum
 praefatione, vbi & imponit manum suam super caput dia-
 conis, & ait, Accipe spiritum sanctum ad robur & ad resi-
 stendum diabolo & tentationibus eius in nomine domini
 (quæ manu impositio non ad presbyterium fit, sed in mi-
 nisterium.) Mox stolam adreptam induit illi dicens, Acci-
 pe stolam candidam de manu dei, imple ministerium tuum,
 potens enim est dominus, vt augeat tibi gratiam suam, qui
 viuunt & regnat in secula seculorum. Deinceps induit ei dal-
 maticam, & ait, Induat te dominus vestimento salutis, & cir-
 cundet te semper indumento latitiae, in nomine domini,
 Amen. Porro episcopus porrigit illi librum euangelio-
 rum inueniens, Accipe potestatem legendi euangelium in ec-
 clesia dei, tam pro viuis quam pro defunctis, in nomine do-
 mini. Et ad extremum concludit ordinationem hanc cum
 benedictione & collecta. (Quomodo diaconi etiam dal-
 matica vtantur, est textus & glossa si. in cap. communis, dist.
 23. & cap. episcopus presbyter. 11. q. 3.) In ecclesie pri-
 mordio præter ea quæ Paulus scribit plures fuerunt de dia-
 conis sanctiones, quoniam sic de eis ait Clemens, Diaconi
 sint tanquam oculi episcopi oberrantes & circumlustrates
 cum verecundia actus totius ecclesie, perscrutantes dilige-
 tius, si quem videant fieri vicinum præcipitio, & proximum
 esse peccato, vt hoc referant ad episcopum, & ita episcopo
 suggerere, quæ ad cultum ecclesie & disciplinam eius per-
 tinent, diaconibus cura sit. Euaristus insuper ad Aphas ita
 S. Euar. 3 scribit, Diaconi (qui quasi oculi videntur esse episcopi) in
 & S. Fa- vnaquaque ciuitate iuxta apostolorum constituta septem de-
 bianus bent esse, qui custodiant episcopum prædicantem, ne aut ipse
 sub De- ab insidiatoribus quoquo modo infestetur, aut lædatur a
 cio. suis, idem plane constitutum est in concilio Neocæsariensi,
 Cano. 14. Præterea in concilio Carthaginiensi legimus
 permitsum esse diaconibus etiam in præsentia sacerdotum,
 tempore necessitatis ministrare sacramentum, cap. 38.

In eodem decretum est etiam, vt diaconus tantum inter
 offerendum, & cum legit, induat albam, quanuis deinceps
 in concilio Laodiciensi veritum rursus est, ne diaconus vel
 panem porrigat, vel calicem benedicat.

3 Quid multa? officium constat esse diaconi, vt adfi-
 stat presbytero, illiq; in omnibus seruiat quæ ad sacramen-
 ta ecclesie pertinent, in baptismo, in chrismate circa pate-
 nam & calicem, in porrigendo hostiam ad altare, altare quo-
 que præparando ad sacrificium, in ferenda cruce, in legen-
 do & prædicando Euangelium Christi. Typice iam o-
 lim figurauit hunc ordinem, gradus Leuitarum, quorum o-
 Hugo li. 2. per. 3. ca. 11.
 tererat seruire Aaroni sacerdoti loco totius populi Iudai-
 ci, sicut præcepit Moyse dominus, tolle Leuitas pro omni-
 bus primogenitis filiorum Israel, ego sum dominus, sicut in
 libro Numerorum describitur seruitus filiorum Caath, quan-
 do dixit dominus, Tolle summam filiorum Caath de medio
 Leuitarum, vt stent & ministrent in tabernaculo foederis.
 Hic est cultus filiorum Caath, Cum inuoluerint Aaron &
 filii eius sanctuarium, & omnia vasa eius in commotione ca-
 strorum: tunc intrabunt filii Caath, vt portent inuoluta: &
 non tangant vasa sanctuarii, ne moriantur. Ista sunt onera
 filiorum Caath in tabernaculo foederis, super quos erit Elea-
 zar filius Aaron sacerdotis. Aaron & filii eius intrabunt,
 ipsique disponent opera singulorum, & diuident quid quis
 que portare debeat. Sic ordinatum est, quid Leuitæ filii Ger-
 son portare debebant sub sacerdote Ithamar filio Aaronis,
 & filii Merari, hi omnes Leuitæ dicti sunt a Patriarcha Le-
 ui, a quibus omne ministerium templi peragebatur. Et
 sicut ordini Leuitico impositum est onus a Moysse portan-
 dum, ita nunc in nouo testamento diaconibus stola impo-
 nitur in humero sinistro (miror quomodo Hugo & magi-
 ster meminerint Leuitas numeratos ab anno vigesimo vsq;
 ad quinquagesimum, cum litera nostra sicut & Vaticana ha-
 beat ab anno trigesimo, vsq; ad quinquagesimum.) In die-
 bus quoque ieiunio inditis vestis illa conuoluta inicitur
 eidem humero sinistro, ad signandum quod quascunq; pas-
 siones sustinemus in hac vita, tanquam in sinistra portamus,
 tantisper dum perueniamus ad dexteram requiem felicita-
 tis æternæ. Vnde incumbet & hoc diacono officium, vt can-
 tet litanias, & neophytorum nomina legat, homines exhor-
 tetur attentis auribus obseruare quæ circa diuinum cultum
 tractantur, vt annunciet pacem, vt admoneat homines fle-
 CCCC

Officiū
 diaconi.

terere genua ad orationem, & inclinare capita ad benedictionem. Huiusmodi plura quedam officia adimplent in ecclesia. Ordinis illius officio vsus est dominus, quando Mat. 15. post cenam corporis & sanguinis huius sacramentū porrexit apostolis, quando eosdem a somno suscitatos adhortatus est ad orationis sedulitatem, dicens, Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.

Luc. 22. Honeste admodum perfuncti sunt hoc ordine apostoli post acceptum spiritum sanctum, quando ordinarunt septem diaconos, vt supra diximus. Atque ex hoc apostolorum facto natus est mos ille laudatus, quod a sanctis episcopis institutum est, vt in qualibet episcopali ciuitate sint diaconi septem, qui & significati sunt per angelos septem tubis canentes in Apocalypsi per candelabra septem, quæ ante deum vniuersam illustrant ecclesiam, per voces septem tonitruum. Ita nunc habemus ordines. 6. inferiores presbyterio, qui omnes a veteribus sunt obseruati, iam inde a principio nascētis ecclesie, sicut ex Ignatio probauimus. Idem patet ex. 4. statim concilio Carthaginensi, quomodo omnes ordines debeant obseruari, ita & Syluester apertam omnium ordinum facit mentionem, & Fabianus refert accepisse se a maioribus suis, vt septem diaconi diebus dominicis, & aliis festiuitatibus vna cum subdiaconis & acolythis, reliquorum etiam ordinum ministris, ministerium sibi impositum procurant diligēter: siquidem & in veteri testamento plurimi fuerunt ministri in templo domini, sacer dotes, Leuitæ, Nathinæi cantores, psalmistæ, ianitores, sicut supra ex Ambrosio super Paulum satis declarauimus.

Super Ephæ. 2. Sed vt tandem huic rei supremam imponamus manum, præter ea quæ supra diximus, nunc quoque breuiter indicabimus, quæ proponi debeant ordinandis iuxta constitutionem & morem ecclesie sanctæ: principio oportet eos examinari, vt sic audiantur atque probentur, sint ne digni & idonei, qui admittantur ad ordinem. cap. quando episcopus. 2. 4. distinet: Quatenus ita impleatur præceptum Pauli, de non imponēdis facile manibus cuius, id nos etiam supra ex Leone monstrauimus.

1. Ti. 4. 2. Non decet pecunia cōparari ordinem aliquem sacrum, quia hoc simoniaci foret, & quisquis in hoc casu vel accipit vel exponit, erit excommunicatus. 1. q. 1. quicquid: id aduersabitur dicto Christi, gratis accepistis, gratis date.

Mat. 10. 3. Neque magis conuenit mancipium siue seruum

promoueri ad ordines, saltem sine consensu domini & assertionem in libertatem.

4. Homicidæ quoque ordinari nō debent, de ætat. & Ordina quali. or. c. vlt. de tēp. ord. c. vlt. gl. in. c. ex poenitētib. 1. dist. di audi.

5. Nemo qui ætatis competentem maturitatem non ant. habet, prouehi debet ad ordines, est autem ætas in presbytero. 2. 5. annorum, in diacono. 2. 0. in subdiacono. 1. 8. Cle. Venerabilem, de ætat. & quali. or. Ordines quoque minores nulli ante. 7. ætatis annum debent conferri.

6. Illegitimi similiter ab ordinibus arceantur. de fil. presby. cap. 1.

7. Nemo ex aliena dioecesi sine permissione superiorum, nullus quoque religiosus citra prælati sui licentiam ordinandus est. 71. dist. c. 1. cum seq. & c. ad aures de temp. ord. & c. 5. 8. distin.

8. Coniugati quoque prohibentur ab ordinibus, intellige sacris, de cle. coniu. c. l. & c. 2. 8. dist. nullum.

9. Nullus apostata siue schismaticus admittatur ad ordines. distin. 1. cap. vlt. de apost. cap. 1. & ca. vt periculosa ne cle. vel mona. lib. 6.

10. Nullus excommunicatus ordinari debet. c. cum illorum de senten. excom.

11. Nullus quoque bigamus, nullus qui vxorem habuit viduam est ordinandus.

12. Nemo irregularis, vel simoniacus, vel qui laborauerit epilepsia, admitti debet ad ordines. ca. ex tua. de Simo. 33. distin. communiter.

13. Nemini qui captus sit aliquo membro, & mutilatus, vel alias habeat notabilem in corpore defectum vel incurabili aliquo morbo oppressus, vnde ministerium sui ordinis exequi non valeat, debet ordinari. cap. exposuisti. capite. ex parte. de corpor. vin.

14. Nemo minorem transfiliens ordinē, suscipiat maiorem, nemo simul ordines suscipiat duos, vel etiam subdiaconatum cum minoribus, de cle. per saltum. promo. c. literas, de temp. ord. & cap. vin. l. 2. distin.

15. Nemo in peccato aliquo mortali constitutus, & antea non confessus, cum sit in excommunicatione minori, & quantum in se est, irregularis siue suspensus, admittatur ad ordines. cap. nuper, de senten. excommu.

16. Multo minus aliquis non confirmatus præsumat ad ordines irruere.

Communiter etiam prohiberi solet, ne quis ante de-
dat, quam literas acceperit, quibus se ordinem suscepisse te-
stetur, quas formatas vocant. Quod ad scientiam attinet,
examinantur omnes pro conditione ordinum quos susce-
pturi, & pro statu quem volent subire. Nemo quoque
in subdiaconum ordinari debet, cui non sit prouisum in ali-
quo sacerdotio, vel cui alias non suppetat ex patrimonio
quantum satis est ad victus necessitatem, vel cui non sit ali-
quis titulus collatus, ne quis cum ignominia status sacerdo-
talis cogatur inde pauperem vitam ex mendicatio agere.
Profecto enim maiores nostri praeclare omnia ordinarunt
vna cum ecclesia catholica, bene constituerunt vniuersa,
edocti a summo doctore & magistro spiritu sancto.

Vos quoque dilectissimi in domino, profusis precibus
deum implorate, vt gratiam suam conferat praelatis & re-
ctoribus ecclesiae, qui omnia ordinate componant & per-
ficiant in laudem & honorem dei, ad aedificationem eccle-
siae, quatenus tales in ecclesia sancta ordinentur, per quos
vivi in melius semper proficiant & emendentur, defuncti
consolationem sentiant, deusque laudet in secula. Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA
sexta, De ordinatione presbyterorum.

Hoc facite in meam commemo-
rationem. Lucae. 22.

Quam eximio honore dignatus iam olim sit do-
minus deus ordinem sacerdotale in veteri quo-
que testamento, partim scriptura testatur partim

- Exo. 28 nos iam supra commemorauimus, siquidem ibi Aaroni soli
29. permittum erat gestare nomen dei ineffabile in fronte,
Leuit. 8. ipse quoque ungebatur oleo sancto, portabat insigne pe-
Hebr. 9. ctoris cum lapidibus preciosis duodecim, vbi & descripta
erant nomina duodecim filiorum Israel. Summus ille
sacerdos semel ingrediebatur in sancta sanctorum, qui lo-
cus erat sacratissimus, solis iam tum sacerdotibus licebat
ex commissione diuina offerre, oblationes a plebe suscipere,
1. Re. 22 & cum iis deo seruire in templo. Soli tunc sacerdotes
(exceptis quibusdam casibus) potestatem habuerunt man-
ducare panes sanctos propositionis, vt omitamus reliquas
prerogatiuas & dignitates plurimas. Verum iam nuac te-

ste Paulo sacerdotium Christi in ecclesia multo dignius & Heb. 7.
sublimius est, quando non amplius vt apud Iudaeos ex vni-
ca tribu sacerdotes eliguntur, sed ex omnibus omnium na-
tionum populis & gentibus adsumuntur presbyteri, iam
quoque ineffabile nomen domini non soli possunt expri-
mere sacerdotes, sed omnes Christiani, quoniam nomen
eius est Iesus. An non est illa dignitas immensa, quod de-
Luc. 7. us sacerdotibus suis potestatem dedit dimittendi peccata,
aperire coelum, quod nulli vnquam permittum fuit homi-
Ioh. 20. ni? Multo sanctiora sacramenta commisit iis dispensare
deus, quam illis in veteri lege. Quodque pretium rerum om-
nium longe superat, vbicumque sacerdos legalis sacrificia
vitulorum, ouium, & bouum tractabat tantum, atque
cum sanguine illorum fiebat, asperionem. Ibi iam Christus Heb. 9.
sacerdotibus suis potestatem dedit consecrandi corpus &
sanguinem suum, offerendi, manducandi, & bibendi, po-
testatem illam longe excellentissimam presbyteris nouae
legis contulit post coenam vltimam, nunc quoque eandem
ex iussione & commissione diuina distribuit ecclesia, adhi-
bitis in hoc verbis Christi, quando dixit, Hoc facite in meam
Luc. 22. commemorationem, &c. Aue Maria.

1. Dicturo de sacerdotio nouae legis operaprecium
videtur principio differere, quibus & quam praeclare ce-
remoniis presbyteri ordinentur, quoniam per hoc facile
patebit, quod sit eorum officium, ministerium, & quanta
dignitas. Primum itaque omnium vestiuntur illi, instar Ordina-
diaconi, amictu, stola alba, cingulo, manipulo & casulam tio pres-
byteri. byteri.
nam & strophium: ibi tum inuocata gratia spiritus sancti,
hoc cantico, Veni sancte spiritus, incipit eos exhortari
episcopus, vt sic digne suscipiant ordinis huius sacramen-
tum, oportet enim presbyterum offerre, benedicere, praef-
esse, praedicare & baptizare, ideoque praeparare se quisque
debet ad digne suscipiendum sacramentum, sicut illi se-
ptuaginta quos sibi adiunxit Moyses in auxilium ex pra-
Num. 11. cepto domini. Tunc archidiaconus siue presbyter adducit
eos ad episcopum, ipsumque orat loco totius ecclesiae, vt
per eum isti ordinentur presbyteri. Ibi episcopus quaerit,
sciat ne esse eos dignos. Qui subdit, Quantum humana
permittit nosse imbecillitas, testimonium perhibeo esse il-
los dignos & idoneos suscipiendo muneri huius officii.
Episcopus subiungit, Det deus vt omnibus modis efficiantur

tur digni & iusti, talesque in suo cultu perseverent. (in ali-
quibus dicecesibus fit hoc ante exhortationem) Postea epi-
scopus imponit manus super ordinandos & vna cum eo re-
liqui etiam presbyteri praesentes: episcopus autem ad singu-
los dicit, Accipe spiritum sanctum, quorum remiseritis pec-
cata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta erunt.
In quibusdā locis cū spiritu insufflantur haec verba in aures
eorū. Illud autē quod vna cū episcopo sacerdotes quoq; cae-
teri imponunt manus super capita ordinandorū, iam olim

4. Con-
cil. c. 3.

constitutum est in concilio Carthaginensi. 23. dist. presbyter,
Hæc enim manū impositio significat resuscitationem ope-
rum spiritus sancti, siquidem caput designat animum, digi-
ti dona spiritus sancti, & manus opera. Quauis autem etiā
diaconis in ordinatione sua imponuntur manus ab episco-
po, qui mos ab Apostolis profectus est, tamen illa manuum

Act. 7.
Imposi-
tio ma-
nuum.

impositio in alium fit finem, quia ad sanctificationem mini-
sterii: at hic in presbyterio imponuntur ad opus lōge subli-
mius, puta ad oblationem & sacrificium corporis ac san-
guinis Domini nostri Iesu Christi: proinde sanctior est hæc
manuū impositio in sacerdotio. Deinde episcopus subiun-
git orationes duas tum prolixas tum pias, ac præfationem
multum deuotā super ordinandos, cum multis figuris hunc
& alios ordines cōcernentibus. Ad finē præfationis stolam
arripit episcopus, quæ antea super sinistrū tantummodo hu-
merū fuit imposita, illius ergo partē posteriorē deflectit su-
per humerū dextrum, & per modū crucis cōplicat in an-
teriori parte, dicens, Accipe iugum domini, iugū enim eius
suauē est, & onus eius leuē. Posthac singulis induit casulas,
ita vt pars eius anterior depēdeat tota, posterior autē leui-
ter iaceat super humeros, & ait, Accipe vestem sacerdotalē,
per quā charitas intelligitur: potēs est enim Dominus auge-
re tibi charitatē, & opus perfectū, deo gratias. Et inde rur-
sus incipit orare episcop⁹, & petere a Deo gratiā diuinæ cō-
secrationis, & postulat virtutes ac dona Dei, quorū partici-
pes fieri ordinatos testatur Paulus ad Titū & Timotheum,

1. Ti. 3,

2. Inde incipit chorus cantare hymnū, Veni creator
spiritus, atq; interim episcopus intingit in oleum catechu-
menorum, ordinandis autē utrāque manū cōplicantibus,
crucē obliquam S. Andree per transfuersum cōsignat a pol-
lice dextro vsq; ad sinistrū indicem, & rursus a pollice sini-
stro vsq; ad dextrū indicem, similiter inungit & volas ma-
nuum, dicens, Consecrare & sanctificare digneris domine

manus istas per istā vnctionem, & nostram benedictionem
vt quæcunq; benedixerint benedicantur, & quæcunq; cō-
secrauerint cōsecrentur & sanctificētur, in nomine domi-
ni nostri Iesu Christi, Amen. Porro deinceps preparat
diaconus calicem cum vino & modica aqua, atq; imponit
patenam desuper cum hostia, quæ omnia sic adripiens epi-
scopus, dat eis in manus, dicens, Accipe potestātē offerre sa-
crificium deo, missasq; celebrare tā pio viuus quam pro de-
functis, in nomine domini, Amen. Hinc benedicēs eis oscu-
latur manus singulorum, & ait, Pax domini sit vobiscum
semper. Sicque solennis presbyterorum ordinatio est con-
summata, quauis adhuc supersunt plæręque aliæ cæremo-
niæ, quæ non ad necessitatē, sed ad decorum pertinet. Hoc
tantum aduertant, vt quilibet ordinatus habeat Canonem
missæ, quem legat vna cum episcopo, licet non sit necessa-
rium, vt dicit Guil. in suo rationali, sed in hoc seruetur con-
suetudo dicecesis. Ad hæc cautelam S. Thomæ aduertat no-
uus sacerdos, vt intentionē suam consecrandi referat ad il-
lud instans, in quo episcopus profert verba consecrationis:
nam sic nec propositum episcopi, nec concelebrantiū frau-
dabitur, distinct. 13. 4. ti. arti. 2. q. 2. & fulcit dictum suum
auctoritate innocēti. Possent hic multa dici de immensa
sacerdotum dignitate, & de prærogatiuis eorum, sed bre-
uitatis studio illis explicandis supersedebimus, neque a ne-
cessariis circa hoc sacramentum recessuri, neq; omnia quæ
ad presbyterium spectant enarraturi, quia ordo non est sa-
cramētum, sed ordinatio. Audiuius ergo officiū esse
sacerdotum, vt cōsecrent sacramentum corporis & sangui-
nis Christi in altari dominico, vt prædicēt, benedicāt, orēt
pro viuus & defunctis. Atq; hæc omnia ex ipsa vi vocabu-
li satis patent, Sacerdotes enim dicuntur, quoniā sacra dēt,
& in principio nascentis ecclesie, Apostoli vocabant eos
presbyteros, hoc est seniores, non quod oporteret eos gran-
dæuos esse, & annorum numero valentes, siquidem Timo-
theus, teste Paulo, annosus nō erat, & tamen voluit aposto-
lus, atque adeo imperauit, ne quis adolescentiam eius con-
tēnat: decet autē animis eos esse fortes, ratione & intellectu
bene valentes, morū integritate & bonæ cōuersationis ma-
ritate spectatos, sicut scriptū est, Senectus venerabilis est, Sap. 4.
non diuturna, neque annorum numero computata, canī au-
tē sunt sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.
faciunt ad hoc & vestes ipsæ, & singuli ordines suam my-
CCCC iiii

Cautela

1. Ti. 4.

sticam habentes significationem. Ideo enim inunguntur eis manus, ut intelligant suscepisse se gratiam ordinationis, & quod erga omnes obseruare debeant ac exercere opera charitatis. Stolas utriusque aptant humero, in hoc ut sentiant se armis iustitiæ esse debere munitos, ne vel prosperis extollantur, vel in aduersis desperent, sed ut iugum Domini vltro & libenter deferant. In susceptione calicis atque patenæ considerent, oportere eos offerre domino oblationem sanctam & bene placentem.

Leuit. 8. 3 Sacerdotii huius figuram gesserunt olim filii Aa-
 Num. 11 ron, & successores eorum, similiter quoque. 70. seniores a
 Moyse electi, & a spiritu sancto edocti, illiusque gratiam im-
 pleti, ut Moysen adiuarerent in regendo populum alias effre-
 nem, cui solus ille non sufficiebat moderando, sicut & do-
 minus ipse supra duodecim Apostolos, alios elegit. 72. di-
 scipulos, qui opus Apostolorum & laborem promone-
 rent: eorum iam locum & vicem gerunt in ecclesia sacer-

Luc. 10. dotes, sicut episcopi Apostolorum, ut ait Beda. Ordinis hu-
 ius ministerio ipse quoque perfunctus est Dominus, quan-
 do post cenam consecrauit panem & vinum, atque trans-
 mutauit in corpus & sanguinem suum, idemque facere in

Luc. 22. sui memoriam iussit Apostolos. Omnium vero maxime &
 eminentissime officio hoc vsus est idem in ara crucis, vbi
 non sacramentaliter tantum, ut in cœna, sed tanquam ve-
 rus ipse sacerdos & Pontifex, sese vere & essentialiter ob-
 tulit victimam pro peccatis omnium hominum deo patri,
 sicque per proprium sanguinem suum intrauit in sancta, ut
 Heb. 9. pacificaret omnia quæ in cœlis sunt, & quæ in terra.

Hinc iam sacerdotes longe sanctissimum gerunt offi-
 cium, opus administrant, si quid aliud, perfectissimum con-
 secrantes corpus & sanguinem Christi, quod utique supe-
 rat omnia totius mundi opera, quum sit ipsum omnium sa-
 luberrimum, deinde non minus hominum promouet salu-
 tem, quod solis illis datum est absoluere a peccatis. Vnde
 & talis consecratio præclaris & deuotis missæ ceremoniis
 perficitur, multoque pluribus solennitatibus quam vel bap-
 tismus, vel confirmatio, vel absolutio, vel vnctio extre-
 ma.

Dicar hic aliquis forsitan, Si hoc præclarissimum
 Sacerdo- est in ecclesia officium, deceret utique & conueniret illud
 tium sim- supremis tantum ecclesiæ ministris esse commissum, ut Epi-
 plicibus. da- scopis & archiepiscopis, neque tam excellentem potesta-
 sur. tem veluti vilescere, dum simplicibus hominibus confer-

tur, quibus tamen non licet vel confirmare, vel altare ali-
 quod consecrare? Audiatur ille rursus, quisquis ita cogi- De conf.
 tat, Si reuerentiam & immensam inspiciamus huius sacra- dis. 5. Eu-
 menti dignitatem, conueniat utique solos episcopos, imo sebi. Pa-
 solum Pontificem summum illud administrare, sicut olim pa-
 solus summus sacerdos, idque toto semel in anno ingredie-
 batur in sancta sanctorum. Atqui ob immensos & innumeros Heb. 9.
 ros fructus quos ex hoc sacramento percipiunt fideles,
 Christus ipse ex sua ineffabili gratia & misericordia vol-
 uit huius sacramenti administrationem esse penes quosli-
 bet sacerdotes. Ex multis autem fructibus sunt ii sex non
 postremi, si rem in vniuersum consideremus.

- 1 Quia per hoc cultus diuinus assatim adaugetur.
- 2 Humana fragilitas restauratur.
- 3 Defunctis poena mitigatur.
- 4 Immensa Christi benignitas in opere redemptionis subinde in memoriam reuocatur.
- 5 Communicatio dei nobiscum manifestatur.
- 6 Nostra quoque superbia deprimitur fortius, sicut hæc omnia possent ad longum extendi, quoniam cultus hic dei in terra maximus est, cū dignitate venerari & adorare illud gloriosissimum sacramentum, ideoque maiori deuotione plebs fidelis audit missam, quam aliquod aliud diuini cultus officium, & ob id sacerdotes diligentius horas Canonicas adimplent celebraturi, quam alias. Laici quoque tum confitendo, tum ieiunando, tum orando præparare se debent deuotius, quando suscepturi sunt hoc sacramentum tempore Paschali. Quid multa? Vbi cumq; missarum obseruatio diligens non est, facile corrumpitur omnis deuotio. Vnde & hoc opus est Satanæ, quod nunc Lutherani, illo instigante, missas in tam arctas redegerunt angustias, Zuingliani & Catabaptistæ penitus abrogarunt, qui nimirum præcurus est Antichristi certissimus. Volens hic omitto illud vulgo quod queri solet, vtilius ne sit missam vel verbum dei in concione audire, quoniam certo qui dem verum id est, quod si in vna prouincia continuis triginta annis prædicaretur Euangelium, & non legerentur missæ, in alia autem totidem annis missæ legerentur sine prædicatione verbi, meliores tunc futuri sunt Christiani ibi, vbi conciones fierent, quam vbi missarum solennia tantum peragerentur. Ideoque supra dictum est ob maiorem vtilitatem, dominum Iesum humili pietate & clemen-

Cur mul-
 ti sacer-
 dotes.

Missæ.

Dan. 12.

Vtili⁹ ne
 audire
 missam
 vel ser-
 monem.

tia motum, vt permiserit se a pluribus & humilibus presby-
teris confici in sacramento altaris, propter quam bonita-
tem & misericordiam nos illi perpetuas & immensas age-
re gratias debemus.

Prima tō
fura. 4 Quæras adhuc præter hos septem ordines, quis
locus erit primæ tonsuræ, cuius nulla hucusque facta est
mentio? Ideo scilicet, quia nonnulli eam pro sacramento
non habent, sed aiunt eam esse præparationem tantum ad
ordines suscipiendos, & sic in numero sacramentalium so-
lum reponunt. Ego autem quum putem etiam illud esse sa-
cramentum, sequutus Innocentium, qui dicit per primam
tonsuram iuxta formam ecclesiæ datam clericalem ordi-
nem conferri, credo non temere permanisse in Ecclesia
ritum conferendi hunc ordinem, qui omni & loco & tem-
pore dari potest etiam extra missam. debet enim ibi præsto
esse forpex cum pelui, ordinandus quoque sit indutus veste
alba linea, & lumen gestet in manibus. Atque si forte con-
firmatus nondum fuerit, debet prius confirmari (quia cha-
racter clericalis habet ordinem ad characterem confirma-
tionis & baptismatis). Ita deinceps incipit ordinare Episco-
pus, & ait, Adiutorium nostrum in nomine Domini, Qui
fecit cælum & terram. Sit nomen domini benedictum. Ex
hoc nunc & vsque in seculum. Mox subiungit orationes
aliquot multum deuotas, canente interim choro Psalmum,
Conserua me domine. Quod quum sit, Episcopus detondet
eis capillos in quatuor partibus capitis, in fronte, ceruice,
& iuxta utranque auriculam. ad extremum etiam in sum-
mitate capitis tres fasciculos pilorum auellit paruulos.
C. prohi.
dist. 23. Quilibet eorum, dum tondetur dicit, Dominus pars hære-
ditatis meæ, & calicis mei, tu es qui restitues hæreditatem
meam mihi. Deinde canitur Psalmus, Domini est terra, &
Psal. 21. episcopus orat Collectam vna cum benedictione, & cui-
que induit vestem illam lineam, dicens, Induat te Deus homi-
ninem nouum, qui secundum deum creatus est in iustitia
& sanctitate veritatis, hæc omnia postremo concludit cum
Collecta. Multa seruauit hic ordo nomina, nam & Psal-
mistatus dicitur & Clericatus, vt Leo vocat, & Cantora-
tus appellatur in Concilio Toletano. 22. dist. si Psalmista,
per hunc ordinem acquirit aliquis priuilegium Clerico-
rum. 21. dist. clerus, ita vt etiam coniugatus non bigamus
coronam ferens, merito gaudeat priuilegio clericorum. c.
cler. si tonsura, de vit. & honest. cleri. nemo tamen ad hoc

impellendus est vt gestet coronam, sed quisq; potest quum
vult priuilegium illud a se amouere: sic qui viduam duxit,
& qui bigamus est, coronam ferre non permittitur, & si
præsumpserit portare, clericorum tamen priuilegiis non
gaudebit. C. quisquis cleri. 84. dist. & C. altercationis de
biga. Habuit & hic ordo figuram in veteri testamento Na-
zaræos, qui capillos suos seruabant donec consecrarentur,
& tunc demum offerentes sacrificium tondebantur, idque
sub ostio tabernaculi, capilli autem proiiciebantur in igne.
Neque vero mysterio caret, quod hic capilli rescindantur
in capite, vt sic liberrimus eorum animus in deum eleuatus
significetur, & resolutus ab illicitis temporalium rerum de-
sideriis insinuatur ibi & sensus liberi, a quibus illi pili au-
uelluntur, quare dominus deus dixit ad Ezech. Fili homi-
nis, sume tibi gladium acutum, & duces eum per caput tu-
um & barbam. Inde legimus Priscillam & Aquilam se to-
ndisse. Atque hic quidem ingressus est, & primus aditus
laicorum in statum clericorum, vbi quilibet vocatur in for-
tem domini, vt illi seruiat cum laude & benedictione in se-
cula, Amen.

Ezech. 5
Act. 18.

HOMILIA SEXAGESIMASE-
prima, de dignitate Episcopali.

Attendite vobis & vniuerso gregi, in quo
vos spiritus sanctus posuit
episcopos. Act. 20.

Ixi mus hæcenus de ordinibus septem, sicut in Ec-
clesia Catholica constanter obseruantur, & quo-
modo prima tonsura debeat in ordinum numero
computari: superest adhuc ordinatio Episcoporum, quam
semper crediderunt Christiani esse sublimiorem & dignio-
rem super ordinem aliorum sacerdotum. an autem sit pecu-
liaris ordo & sacramentum singulare, controuersum qui-
dem est a nonnullis, qui putarunt eo quod consecratio cor-
poris & sanguinis Christi sit officium eminentissimū, id-
eo quoque non esse ordinem alium sublimiorem sacerdo-
tali. Sed quod quis ordinatur episcopus, id aiunt eo tantum
ferri, quod se ordo ille extendat & diffundat ad quasdam
operationes, quo antea sacerdotalis ordo non pertigerat

vt sunt confirmatio paruulorum, sacerdotum ordinatio, altarium consecratio, & similia: quae utique multo sunt inferiora consecratione corporis & sanguinis Christi. Fundamentum eorum qui ita sentiunt est tale, quod omnes ordines qui sacramentorum numero censentur, vel immediate, vel per media debent facere ad consecrationem sacramenti altaris, vel ad preparationem ad ipsum. Et quum episcopus non habeat opus dignius, quantum ad illud sacramentum, quolibet sacerdote, aiunt non esse illum ordinem peculiarem, sed extensionem ordinis sacerdotalis ad aliquas operationes digniores. Atque id ipsum sane nemo est qui eat inficias: nam si quis sit episcopus, & non idem sit sacerdos (posito per possibile & impossibile, propter verba Innocentii Papae, pontificale officium sine altaris ministerio non valet adimpleri) profecto sacerdos aliquis missam celebrans, dignior futurus esset eo, qui tantum foret episcopus. At quia dignitas episcopalis includit sacerdotalem, & reliquos inferiores omnes essentialiter, ideo merito censeri debet superior sacerdotali. Porro si Paulo diligentius consideretur sacrae litterae, primitiue ecclesiae consuetudo, autoritas ecclesiae, sanctorumque patrum testimonia, & rationes euidenter, tunc sane praebeat episcopalem dignitatem non tantum esse sacerdotali superiore, sed & ordinem sacrum atque adeo sacramentum, ut reliqui sunt ordines. Testatur hoc historia iam supra inducta de confirmatione, quando apostoli miserunt Petrum & Iohannem audientes quod & Samaria recepisset verbum dei, iamque illi essent baptizati a Philippo diacono, confirmati deinceps sunt ab apostolis istis duobus tanquam episcopis & non ab aliquo ex 72. Ad haec iam antea induximus Bedam, & est sententia glossae, quod Christus elegerit duodecim apostolos, quibus successerunt episcopi: deinde alios septuaginta duos, in quorum locum subrogati sunt presbyteri. Ita Hugo ait de sancto Victore, Presbyteri successores & vicarii sunt septuaginta discipulorum, qui praecedebant dominum Iesum in omnem ciuitatem & locum, quo ipse erat venturus: ita quippe presbyteri, qui adiutores sunt episcoporum, rudes populos catechizando in tiant, baptizando unitati ecclesiae incorporant, & in sacramentis usque ad manus impositionem populo dei ministrant. Episcopi vero successores sunt apostolorum, qui ex necessitate ad adiutorium & supplementum sui officii in tanta multitudine populorum regendorum ministerium sibi expetunt

Act. 8.
19.

Mat. 9.
Luc. 10.

sacerdotum, sicut Moyses in eremo elegit septuaginta viros prudentes. Quanuis non ignorem B. Ignatium S. Iohannis discipulum dare aliam collationem in quadam epistola ad Smyrneses, quum ait, Omnes episcopum sequimini, Episcopi sicut Christus Iesus patre: presbyteros sicut apostolos, diaconos autem veneramini sicut dei mandato ministrantes. ceteros Multo plura ibi habentur de dignitate, sublimitate & veneratione episcoporum. At hinc obiciat aliquis, quomodo comitatus & apostolorum, quod Ignatius presbyteros Apostolis confert, quorum successores nos diximus esse episcopos? Facile hoc dissoluitur: nam si episcopi conferantur Christo, quod hic Ignatius facit: ipse enim episcopus est animarum nostrarum, ipse sancta sanctorum. Hinc nemini mirum videri debet, presbyteros successores dici apostolorum, licet Ignatius non dicat eos in locum apostolorum esse successores, sed sequendos & venerandos. Hoc quoque expendendum est, quod Ignatius tres distinctos ordines commemorat, episcopos, presbyteros & diaconos: nam inde enincitur, Episcopatum peculiarem & sublimiorem esse ordinem super presbyterium. Deinde licet Lucas alibi referat diaconos electos a plebe, tamen praclare hic testatur Ignatius eos dei mandato seruire.

Act. 6.

2. Constat hoc etiam ex perpetua apostolorum consuetudine. ita enim Timotheus & Titus ordinati a S. Paulo, alios potuerunt ordinare & constituere presbyteros, dummodo curarent ne cui nimium leuiter imponerent manus, sicuti non male intellexit Ambrosius, quando Paulus Titum, Lucam & Timotheum commemorans, Titum vocat socium suum, quia & ipse erat episcopus. Patet idem ex primo Canone apostolorum, qui sic habet, Episcopus aut presbyter, aut diaconus, nequaquam seculares causas adsumat. Et Canon octauus, Si quis episcopus aut presbyter aut diaconus sanctum Paschae diem ante vernale equinoctium cum Iudaeis celebrauerit, abiiciatur. Rursus Canon 13. sic habetur, Si quis presbyter aut diaconus, aut quilibet de numero clericorum, relinquens propriam parochiam, pergat ad alienam praeter episcopi sui conscientiam, hunc vitierit ministrare non patimur. Canones autem illos esse receptos testatur Isidorus, qui ait eos approbatos synodali auctoritate. Idem testatur S. Zepherinus, & approbati fuerunt in sexto synodo, c. placuit. c. sexaginta, sicut meminit Gratianus, lib. 3. in sexto synodo, c. placuit. c. sexaginta, sicut meminit Gratianus, lib. 3. in sexto synodo, c. placuit. distinct. 16. D. Iohan. Chrysostomus c. 31.

quoque plurimum fidei & autoritatis tribuit illis.

Præterea manifestum fit hoc ipsum & ex beato Dionysio Pauli discipulo, qui nõ tantum trium istorum ordinum facit mentionem, sed & ordinationem singulorum cõmemorat: atque de episcopis sic inquit, Pontificum ordo sacrator, primus est diuina speculantium ordinum idemque & summus & vltimus, quippe in quo desinit & impletur sacerdotii nostri distinctio omnis. Et probat, Porro pontificalis ordinis virtus in sacris omnibus distinctionibus capitur, & per omnes sacros ordines operatur propria hierarchiæ mysteria. Et inde, Et si a sacerdotibus perficiuntur quædam venerabilia signa, nunquam tamen diuinam regenerationem sine sacratissimo consummabit unguento, neque sacrosanctæ communionis sacramenta perficiet, nisi signis tanti mysterii altaribus venerãdis impositis: ne ipse quidem sacerdos erit, nisi pontificalibus officiis ad hoc fuerit promotus, vt sic pateat constantissime semper fuisse in Ecclesia discrimen inter episcopos & sacerdotes: deinde penes Episcopum iugiter mansisse peculiaria quædam officia sacerdotibus non permiffa, discrimen quoque illud non esse confundendum docet idem in epistola ad Demophilum, sicut ab initio induximus. Affirmat hoc ipsum & Philo, qui beatum Petrum Romæ vidit, cum eo loquutus est, & prædicantem audiuit, sicut testatur Eusebius: is enim librum scripsit de viris Apostolicis (de vita contemplatiua supplicum, quod videlicet cælestia contemplantur & semper Deum orât vt inquit Hieronymus.) Ait ergo Eusebius eum in isto libro scribere, quomodo diaconi & presbyteri officia sua perficiant, & quid sit super omnia cathedra episcopalis sublimitatis & dignitatis.

Quumque aduersarii nostri multum innituntur verbis beati Hieronymi ad Euagrium, sicut eum ipsum citauimus super discrimine episcoporum a presbyteris, scribens enim ad Nepotianum, quanuis insolentiam reprehendit episcoporum contemnentium præ se presbyteros, tamen differentia inter eos constituit, dicens, Esto subiectus Pontifici tuo, & tanquam animæ parentem suscipe. Et inde, Quod Aaron & filios eius, hoc episcopum & presbyteros esse nouimus, vnus dominus, vnum templum, vnus idemque cultus. Quæ verba omnino resellunt veteres nouosque errores, qui dignitatem episcopalem reiiciunt, quoniam dixerat Hieronymus Nepotianum debere subditum esse pon-

tifici, id inde probat exemplo Aaronis & filiorum eius: si autem ad libros Exodi & Leuitici recurrimus, tunc sane videmus Aaronem summum fuisse sacerdotem, & filios eius inferiores, hocque adeo manifestum fit ex tribus, quia scriptura ipsa & successores suos semper appellat summos sacerdotes, deinde solus ille decentius vestiebatur & magnificentius ex præcepto domini: ad hæc in Leuitico patet Aaronem etiam vnctum fuisse in capite, quum interim in Exodo legamus filios eius tantum vnctos in manibus, sicut in hunc vsque diem obseruatur, & nos infra breuiter aperiemus. Ideoq; præclare dixit Hugo, Vnctio capitis peculiariter ad episcopum pertinet, vnde recogitet illus se esse vicarium, de quo scriptum est, Vnxit te Deus oleo lætitiæ, quomobrem in ordinatione episcopi canitur hic Psalmus, Sicut unguentum in capite, quod descendit in barbâ Aaron, quod descendit in oram vestimenti eius quoniam ibi mandauit dominus benedictionem & vitam vsq; in seculum, quæ admodum & supra locum hunc allegauimus. Adhuc autem verbis beati Hieronymi paulo diligentius præmonendi sunt episcopi, vt ne nimis contemnunt sacerdotes, dicitur Aaroni & filiis eius comparat episcopos atque sacerdotes. Amare igitur debent episcopi presbyteros, non eis quoslibet præferre venatores, assentatores, muscos & mimos, sed diligat eos vt filios, quemadmodum Aaron dilexit filios suos sacerdotes (extende quia campum habes amplissimum contra quosdam episcopos nostri seculi, qui parum reuerenter tractant clerum etiam doctum & bene meritum.)

3 Communi hoc cõsensu semper est obseruatum in ecclesia, vt mera iam sit malitia, quod Lutherus & eius magister Vuiclef ausi sint hoc inficiari. Volens hic omitto Anacletum (vide c. in mono dist. 21. & quando Lutherus pro solita temeritate ausus fuerit eum reicere, tamen nos vindicauimus eum ab illius iniuriis, lib. 1. c. 23.) similiter & Anicetum, qui idem affirmat quod nos iam ante induximus ex Beda, Hugone & aliis, Leonem tamen magnum præterire nõ possum, qui scribens ad Anastasium episcopum Thessalorum, quomodo etiam subdiaconi non debeat vxores ducere (in codice canonum cuius meminimus in lib. de primatu Pet. lib. 1. c. 20. habetur c. 34. subdit, Quod si in hoc ordine, qui est quartus a capite dignum est custodiri, quãto magis seruandum est, ne aut Leuitico aut presbyterali honore aut episcopali excellentia quisquã idoneus æstimetur, qui se a vola-

De eccl.
hier. c. 5.
par. 1.

Episco.

Lib. 2. c.
16. 17.

Exo. 29.
Leui. 8.

Exo. 13.

Psal. 44
Psal. 32.

In epi-
scopos.

De pri-
matu Pe-
tri.

Leo Pa.

ptate vxoria necdum frenasse detegitur. Ecce quam manifeste hinc patet ex verbis Leonis ordinē subdiaconorum esse quartum, vnde oportet tres alios eo superiores esse, diaconorum scilicet, presbyterorum & episcoporum. Atq; hoc sane nostrum est institutum, vt doceamus dignitatem episcopalem quoque esse ordinem (vel potius ipsam ordinationem, ne quis Corycæus auscultet) amplius hic non placet insistere, quāuis possent adhuc multa ex sacris literis & doctoribus induci, quæ tamen fastidium forsitan ingererent piis & Catholicis hominibus nihil super hac re dubitantibus, sicuti in hoc nemini Christiano est dubitandum.

Tres cō
secrent
episco-

Quapropter omisis scripturæ & patrum testimonis simulatque conciliorum decretis, obiter enim nunc succurrit, quam omnino prudenter & circumspecte prouisum sit, vt episcopus a tribus, presbyter ab vnico tantum ordinetur vnde satis constat magnum esse vtriusque ordinis discrimen (vide Cano apost. c. 1. & 2. Canones Anacleti. cap. 1. Canonem Concilii Nicæni. 4. Canonem Concilii Nicæni. 39. cum multis aliis similibus) imo Eusebius refert hunc modum obseruatum in consecratione episcopi primi Hierosolymitani, vnde forma posteritati sit data consecrandi episcopos. Res est plus quam in aprico, ideo nolo esse diffusior. Vnum hoc omittere non possum, vt sententiam illam meam proposuimus, sed quid dico meam? quum sit decisio totius ecclesiæ, sicuti satis declarauimus, rationabilibus causis confirmem: quoniam episcopus præstare potest & exequi opus in ecclesia aliis sacerdotibus non permisum, vt confirmare templa, altaria, & ipsos quoque sacerdotes cōsecrare. Quum ergo possit opus perficere spirituale in corpore Christi mystico, quod non quilibet potest præstare sacerdos, sequitur eum illud facere virtute ordinis episcopalis: nam cui tandem poterit ista potestas attribui? Ad hæc episcopus etiam excommunicatus siue depositus, quauis neminem debeat sacris initiari, si tamen hoc tentat, erit ille vtique cōsecratus: confert enim ordinē, sed non executionem ordinis. Idque nō aliunde prouenit, nisi quod ei in sua episcopali ordinatione, sicut & in aliis ordinibus cūctis imprimitur animæ illius character indelebilis, de ord. ab eo qui renūc. episco. nā si episcopum esse dignitas foret tantū siue iudicialis potestas, posset tunc id omne simul auferre Papa, ita vt etiam si tentaret aliquid facere, tamē nihil faceret, sed sicut presbyter licet excommunicatus, vel in inter-

Damas.
ad epi-
scopos.
Aphric.

dicto constitutus vel degradatus, vt loquuntur vulgo, tamen si tentat consecrare, cōsecrat, ita vt episcopus ordinet.

Præterea ordo Episcopalis iterari non potest, ita vt quis semel ordinatus in episcopum, rursus ordinaretur, idque sit propter characterem qui deleri non potest. Postremo etsi plures sint etiam in episcopali dignitate gradus: sunt enim quidam episcopi tantum, vt Augustanus, Herbipolen. Alii archiepiscopi, puta Moguntinus, Treuerensis. Alii primates, vt Madeburgen. per Germaniā, Lugdunensis in Gallia. Alii patriarchæ, qui fuerunt ab initio tres, Romanus, Alexandrinus, & Antiochenus: nunc autem sunt quinque, additis etiam Constantinopolitano & Hierosolymitano: atque ex iis supremum locum obtinet Romanus: quauis ergo plures sint episcoporum gradus, tamen omnis ille ordo vnicus est tantum.

4 Ridebant autem hæc Neochristiani fat scio, quoniam negant characterem, quem constanter affirmat Ecclesia imprimi in tribus sacramentis, in baptismo, confirmatione & ordine: vnde hæc sacramenta in vno iterari & repeti non possunt, quod diffuse ostendimus supra in materia baptisimi, quando induximus Paulum ad Ephesios. 1. & 4. cum expositione beati Hieronymi, Athanasij, Brunonis: similiter & Isaiam cap. 66 Dionysius, Damasc. & Augustinus in quatuor locis. Hic tantum illum Pauli locum ad Corinthios latius tractabimus, quum ait, Qui confirmat nos vobiscum in Christum, & qui vnxit nos deus, & qui signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.

Chara-
cter bo-
batur.

2. Co. 1.

Quæ verba Pauli si expendamus diligentius inueniemus vtique characterem trium illorum sacramentorum iuxta expositionem Haymonis. Nam quum ait, Qui confirmat nos, significat sacramentum confirmationis. quum addit, Qui vnxit nos, intelligit baptismum, in quo non solum reges & sacerdotes vnguntur, sed omnes in vniuersum Christiani exterius inunguntur, & interius cum gratia spiritus sancti: vnde & illi omnes spiritualiter sunt reges & sacerdotes, sicuti supra ex Petro induximus. Quumque subdit Paulus, qui signauit nos, respexit ad sacramentum ordinis, siquidem quando Dominus dixit ad apostolos, Sicut misit me pater, ita ego mitto vos, ibi signum suum posuit in eis, & pignus spiritus sancti dedit in corda illorum: iuxta illud Hieronymi, qui dicit, Quoniam istud signatur quod aliquid intrinsecus continet preciosum, signauit autem nos

DDDD

deus, ideoq; quia corda fidelium consignantur, argumentū
euidens est in eis contineri aliquid pretiosum. Ambrosius
paulo diuerso nomine rem eandem exprimit, transcriptionem
enim vocat, neq; aliud intelligit nisi characterem, quū
ait, Baptizati sunt heredes Dei, quia transcribitur in eos
gratia Dei: coheredes autem sunt Christi, quia renouantur
in vita ipsius. Et si nihil aliud haberemus quam verba Au-
gustini libro. 2. cap. 13. contra Parme. deberent ea cuique
Christiano satisfacere: quum enim duplicem similitudinē
induxisset de hoc characterē, alterum de imagine quæ in-
sculptur monete, alterum de symbolo militari adiungit.
An forte minus haberent sacramenta Christiana quā cor-
poralis hæc nota, quum videamus nec apostatas carere ba-
ptismate, quibus utique per poenitentiam redeuntibus non
restituuntur, & ideo amitti non posse iudicatur. Multa
subicit de hoc signo, quomō maneat & in malis ad dāna-
tionem, & in bonis ad remunerationē. Ut autem rem hanc
tandem finiam, nemini sane Christiano dubium esse debet,
se in baptismo & confirmatione accepisse characterem si-
gnum hoc spiritale, perpetuo in anima sua duraturū: dein-
de non minus oportet ambigere ordinationem sacerdotū,
episcoporum & aliorum esse sacramentum, quo separatur
ordinati a laicis, ne sit confusio inordinata in ecclesia, sicut
inducere conatur Lutherus. Longe enim aliter docuit nos
Paulus dicens, Donationes habemus differētes, siue prophe-
tiam secundum rationem fidei, siue ministeriū in ministran-
do, siue qui docet in doctrina &c. Ecce quomō Paulus ve-
hic differentia nō nihil esse oportere inter Christianos, quū
interim Lutherus conetur vniuersum Christianismū redi-
gere sub vnicum ordinē sacerdotum, differentia autem illā
ordinibus constitui testatur Ambrosius. quum ait, Gratia dari
ordinato significat per prophetiam & manuum impositionem,
prophetia est qua eligitur quasi doctor futurus ido-
neus. Manus vero impositiones sunt verba mystica, quibus
confirmatur ad opus electus, accipiens auctoritatē teste con-
scientia sua, ut audeat vice Domini sacrificium Deo offerre
(vide illud quod addit, vice Domini sacrificium offerre.)
Quapropter credere nos conuenit spiritui sancto, qui ma-
nifeste nos in sacris literis distinctos gradus & ordines do-
cet esse ministrorum ecclesie. Inde quoque profusis Domini
precibus rogemus, ut illi sedulam & diligentē gerant
ecclesie curam, gratia nimirum diuina adiuti atque sufful-

Rom. 12

Super. 1.

Tim. 4.

ti, qua possint fideles regere, ut sic presbyteri simul cū sub-
ditis vita tandem perfruantur æterna. Amen.

HOMILIA SEXAGESIMA oſtaua, De ordinatione Episcopali.

Pro patribus nati sunt tibi filii, constitues eos prin-
ces super omnem terram. Psalm. 44.

Nō comparabilis ecclesie doctor, & propugnator in-
iunctus August. in illo amplissimo opere quod adi-
dit super explicatione Psalmorum, dum versum iam
inductum exponit, sic ait, Genuerunt te Apostoli, ipsi missi
sunt, ipsi prædicauerunt, ipsi patres, sed nunquid nobiscum
corporaliter semper esse potuerunt? ergo illorū discessu de-
serta est ecclesia? Absit, pro patribus tuis nati sunt tibi fi-
lij, patres missi sunt Apostoli, pro Apostolis autē nati sunt
tibi filii, constituti sunt episcopi. Hodie enim episcopi qui
sunt per totum mundum, vnde nati sunt? Ipsa ecclesia eos
patres appellat, ipsa illos genuit, & constituit in sedibus pa-
trum. Non ergo te putes desertam, quia non vides Petrum,
quia non vides Paulum, quia non vides illos per quos nata
es, de prole tua tibi creuit paternitas: Inde in concilio Ni-
ceno, in Carthaginensi quoque discrimen semper observa-
tum est episcoporum & presbyterorum, tantisper dum sa-
cerdos quidam infelix Aerius ecclesie perturbator, dum
conabatur fieri episcopus, factus est hæreticus, negans vl-
lam ordinum differentiam, commentus etiam in hoc quos-
dam alios perinde impios errores, quos iā olim fortiter im-
pugnauit August. Nunc demū sectatores istius Vuicle-
phi & Lutheri susceptum prosequi conati sunt laborem, &
illos errores nobis inculcare, quasi sint veritati conformes,
quos tamen ipsi superiori homilia satis fortiter refutauim.
Hic quoq; antequam ad ordinationē episcopalem venia-
mus, operæ precium videtur, fucatam hæreticorū obiectionem
dissoluere, non quidem per modum disputationis, ne
simplices seducantur & auertantur, non satis intelligentes
quæ pro sententia ecclesiastica, & quæ pro aduersariis venia-
runtur: proinde excludemus errores illos abnegando, dum
do attendant hic Catholici, perpetuū hūc esse hæreticorū om-
niū morem, ut velut vno consensu aduersentur ecclesie.
Quamobrē Origenes dicit, quia colligauerūt caudas, sicut

Aerius
hæretic^o
Aug. de
hæref. ad
quo vult

Iud. 15. vulpes Samsonis, & quanuis in hoc conueniunt, in reliquis Hæretici inter crepant, sibi que ipsis aduersantur, sicut & vulpes Samsonis se dissident. istos tres a deo reiectos homines, Aerium Vuicleph & Lutherum, nisi quod qui sequutus est, deterior semper exitit priori. Aerius enim episcopalem tantum ordinationem impugnauit, Vuicleph duos tantum affirmauit ordines, presbyterii & diaconatus, Lutherus semel simulque omnes reiecit, negat insuper ordinem esse sacramentum, quod non solum sacris literis, sed & patribus & sanctorum conciliorum decretis ex diametro aduersatur.

Paulus
notat duos ordines.

2. Quanuis Paulus ad Timotheum scribens, tantum meminit episcoporum & diaconorum, admonens illos officii sui, tamen inde colligi nec potest nec debet, eo tempore duos illos ordines in usu tantum fuisse, quin potius ratio inspicienda est, cur Paulus in eo cap. duos istos ordines tantum commemorat, nec aliquam facit ibi mentionem presbyterii, sed deinceps in duobus locis eam porro causam Hieronymus sic exprimit, cum ait, Cur Paulus de presbyteris nullam facit mentionem? sed etiam ipsos in numero episcoporum comprehendit, quia secundus imo pene vnus est gradus, sicut ad Phil. episcopos & diaconos scribit, cum vna ciuitas plures episcopos habere non possit. Quasi dicat, quia virtutes episcoporum etiam competunt presbyteris, tanquam in proximo gradu constitutis, ideo necessarium non fuit de virtutibus & officio presbyteri sigillatim aliquid prescribere, & ob hanc cognationem vtriusque ordinis Paulus presbyteros etiam nomine episcoporum intellexit, probat hoc inde, quod vna ciuitas non nisi vnum episcopum habere potest, presbyteros plures potest habere. Obserua hunc locum contra hæreticos, qui Hieronymum in suam sententiam conantur pertrahere, cum tamen hic expresse dicat, quia secundus est gradus, ita quanuis presbyterium episcopali ordini proximum est, non tamen vnus, sed pene vnus est gradus. Præterea vide quod Hieronymus asserit temporibus Pauli ordines illos duos fuisse diuisos episcopalem & sacerdotalem, quoniam in vna ciuitate non quidem plures episcopi, sed multi fuerunt presbyteri. Aliam adhuc causam proponit Ambrosius super epistolam ad Ephesios. 4. dicens, in episcopo omnes ordines sunt, quia primus sacerdos est, hic est princeps sacerdotum, & propheta, & euang-

gelista, & cætera adimplenda officia ecclesie in ministerio fidelium. Hoc ipsum plane est quod & Augustinus dicit, maiorem ordinem in se continere etiam minores, siquidem sacerdos in ecclesia (quod etiam nunc fit) potest officio fungi diaconi, lectoris, exorcistæ. Itaque quando Paulus in loco supra citato non meminit officii sacerdotalis, vult hunc gradum in superiori qui illum in se concludit, intelligere,

Tertiam insuper rationem proponit Ambrosius in eodem loco cum ait, Post episcopum diaconatus ordinationem subiicit. Quare? Nisi quia episcopi & presbyteri vna ordinatio est, vterque enim sacerdos est, sed episcopus primus est: nam quilibet episcopus etiam sacerdos est: sed non omnis sacerdos etiam episcopus est: docet insuper Timotheum quoque fuisse episcopum, eo quod Paulus officium & munus illi iniunxit alios quoque ordinandi episcopos, non decet autem maiorem & inferiorem ordinari a superiori, quoniam nemo præstat quod ipse antea non accepit. In primitiua quidem ecclesia facile concesserim non perinde omnia cum tanto apparatu, tamque solennibus ceremoniis esse tractata, sicut postea fieri est ordinatum, quia primum prædabant & baptizabant, ita vt forsitan usus tulerat, sicut testatur Ambrosius super epistolam ad Ephesios, non habita magna siue loci siue temporis ratione. Quemadmodum & Philippus diaconus non magnopere considerauit, quoniam die baptizaret Eunuchum, & an ieiunaret, siue tunc presbyter aliquis interueniret. Ad hæc Petrus neque diaconum aliquem habuit, neque quadraginta dies expectauit, quando Cornelium baptizauit. Paulus quoque nihilo amplius distulit, cum baptizauit custodem carceris. Id adeo in primitiua ecclesia factum semper est, donec ad cresceret magis, quando demum officia ordinata sunt in ecclesia, singulisque officiis sua tempora destinata, & modus certus prescriptus, quo fierent omnia. Cæterum quod Hieronymus in epist. ad Euagrium dicit, & inde super epistolam ad Titum, Quia idem sit presbyter qui episcopus, & antequam diaboli instinctu fierent studia in religione, & diceretur in populis ego sum Pauli, ego Apollo, communi presbyterorum consilio ecclesie gubernabantur: postquam autem vnusquisque eos quos baptizauerat, putabat suos, non Christi in toto orbe decretum est, vt vnus ex presbyteris electus superponeretur cæteris ad quem omnis cura ecclesie pertineret, & schismatum semina tollerentur. Ibi non ea est Hieronymi

Ephes. 4

Act. 8.

93. legi.
95. olim
An idem
episcop
& pres-
by.

sententia, quasi velit ordinationē episcopi non esse superiorē, quam cuiuslibet sacerdotis, sed hoc dicere voluit, quomodo in primitiua ecclesia non fuerit distinctum illud officium inter humiles apostolos, quando etiā nomina ita erāt permixta, vt iuxta suā significationē episcopi dicerentur sacerdotes, & vicissim sacerdotes episcopi: dico iuxta significationē, quia presbyter seniore[m] sonat & sapientiorē: sicut & seniores a senio dicti sunt, episcopus autem dicitur quasi superintendens & speculator, teste Augustino: sed quia & presbyteri inuigilare debent super populū, possunt etiā illi dici episcopi (significatione saltem a quo est nomen impostum.) Verum hęc cōfusio iam olim tempore apostolorum e medio sublata est, quia hęc dissensio dicentium, ego sum Pauli, ego sum Petri, a Paulo deleta est, ad Corin. Estque illud in Hieronymo bene pōderandū, quando dicit ex hac confusione, quod non erant magistratus exortas esse sectas & dissensiones, ex iis rursus blasphemias cōtra Christum, vnde tandē constitutus sit ordo inter sacerdotes. Vellē nūc audire Aerium aliquem, Vniclephū aut Lutherum, an dum magistratū ordines tollere conantur incipiant istam cōfusionē rursus reuocare. Cur autē placeret hoc istis rerum omnium perturbatoribus, quod olim displicuit Paulo?

Act. 16.

Profecto non apparet istos hic aliud velle, nisi vt optimas quasq; sanctiones iam inde a Christi & apostolorum tēporibus in vsu habitas, destruat & euellant. Aliter nos docuit Ambrosius in recepta olim consuetudine obseruatum, vt senior semper fieret episcopus, illiq; defuncto succederet is qui proximus videretur numero annorum: sed quia nō omnes hac successione sacerdotes erant ad episcopatum idonei, hic quoque modus tandem sublatus est, & statutum in concilio, vt episcopi nō ordinarētur respectu senii, sed meriti. Vnde & hoc in epistola Hieronymi ad Euagriū expendendū est, quod nō precipue ibi tractat, an episcopus sit superior presbytero, sed illud eius erat institutum, quia animaduertat quendam diaconum conatū fuisse vt se æquaret presbytero, hoc nimirum ibi reprehendit Hieronymus, atque vt ostenderet diaconum esse inferiorem presbytero, intantum extollit sacerdotium, vt dicat a principio communem fuisse sacerdotis & episcopi appellationē. Non diuersum est quod etiam Augustinus similem redarguit temeritatem cuiusdam diaconi Falcidei, qui quoque sacerdotibus se nitebatur æquiparare. in q. no. & vete. testa. cap. 101.

Lib. 19.
de ciuit.
dci. c. 19

Eph. 4.

3 Cum itaque satis iam constet etiam ex sacrarum li Ordinarum testimonio, episcopos in sua ordinatione accipere rito episcopalis sacramentum, gratia augmentum, & characterem, cuiusdam insigne imprimitur animæ hominis in ordinatione a reliquis diuersum. Non nihil iam differendum nobis est, in quam consistat ordinatione episcopalis.

Principio tres oportet esse episcopos, qui alium consecrent, sicut & alibi diximus, ex iis tamen vnus quispiam est præcipuus qui consecrat, alii tantum simul cum isto consecrant: inde vsu venit, vt interdum abbates quibus infulam licet gestare, & præpositi possint locum eorum qui simul consecrent supplere: debent autem illi omnes pronuntiare verba, quia inter cætera sic legi primum solet.

Episcopum oportet iudicare, interpretari, consecrare, ordinare, offerre, & baptizare. Atque hoc est quod ex Augustino iam sempra induximus, quia super maior & superior ordo includit minorem. Insuper inungi solet quilibet episcopus in capite cum chrismate, ad quam vñtionem sic dicit consecrans. Vngatur & consecretur caput tuum celesti benedictione in ordine pontificali, in nomine patris & filii & spiritus sancti, Amen. Pax tibi, Et cum spiritu tuo. Mox ad hæc chorus succinit psalmum illum, Ecce quam bonum & quam iocundum. Huius vñtionis causam refert Hugo illam cum dicit, Omnis consecratio fluit ex spiritu sancto, cuius virtus inuisibilis in vñtione chrismatis sanctificatur & datur.

Psal. 132
Hugo.

Præterea inunguntur illi & manus sacro chrismate (vide hic immensam eius eminentiam super ordinem sacerdotalem.) Ad hanc autem vñtionem subdit qui consecrat, Vngantur manus istæ de oleo sanctificato, & chrismate sanctificationis, sicut vnxit Samuel David regem & prophetam, ita vngantur & confirmantur in nomine dei patris, & filii, & spiritus sancti.

Sciendum quoque quod in hac consecratione episcopi imponunt super caput eius qui ordinatur librum Euangeliorum, qui in parte postica depēdeat a capite vsque ad ceruicem. Neq; vero consecrans tantum, sed & cæteri episcopi assisistētes imponere debent manus super caput ordinati, statūq; adeo id est in concilio Carthaginensi quarto. Episcopus cum ordinatur duo episcopi ponant & teneant Euangeliorum codicem super caput & ceruicem eius. (Menda est in quibusdem libris, vbi pro ceruicem legitur verticem.) &

C. epist. vno fundente super eum benedictionem, reliqui omnes episcopi qui adsunt, manibus suis caput eius tangant. Cæterum cur episcopo in sua ordinatione liber Euangeliorum ponatur super caput, ratio hæc quidem ambigua non est, scilicet vt admoneatur Euangelium ingerit & in sensu & intellectu suo habere, deinde vt meminerit, quantum onus ipse sibi hoc munere suscipiat. Episcopus enim nomen est oneris, non honoris. Ad hæc scire debet quilibet episcopus sibi sarcinam illam prædicationis euangelicæ vndique per dioccesim esse perferendam, præterea quantum ad ipsum attinet sciat, eo quod iam ad summam ordinationis dignitatem peruenerit, plus sibi porro studendum, vt secundum euangelium quam proxime viuat, illique obediat, quapropter etiam episcopus non ordinatur nisi die dominico, debetque officium tunc incipi ad horam tertiam diei, quoniam in hoc ordine confertur spiritus sanctus, sicut & apostolis datus est die dominico Pentecostes hora tertia. Itaque cum episcopi succedant in locum apostolorum, eadem & die & hora conuenit nunc ordinari episcopos, vt testatur papa & martyr Sanctus Anacletus. Insuper ordinari solent & baculus episcopalis, & infula, & annulus, & chirothecæ. Baculus quoque ideo illi traditur vt meminerit se in pœna malorum clementer esse debere austerum. Liber Euangeliorum cum ei offertur, dici solet, Accipe Euangelium & vade, prædica populo tibi commissio, potens est enim deus augere tibi gratiam suam, qui viuat & regnat cum deo patre in unitate spiritus sancti per omnia sæcula sæculorum, Amen. Vide Guliel. in rationali, & Hugonem.

2. ordines. 9. an geli.

4. Audiuistis hæctenus de nouem Ecclesiasticis ordinibus in ecclesia (cur enim alii septem nominent, supra assignauimus & ausam) neque vero temere est hic numerus, quoniam inde apparet etiam hanc ecclesiam militantem habere choros nouem, sicut illa triumphans sanctorum & angelorum. Atque ordinati illi in ecclesia non male comitantur angelis, cum etiam dicantur angeli a propheta, cum ait de sacerdotibus, labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia angelus domini exercituum est. Hæc etiam ratio solida est, quare Dionysius simulatque posuerat in angelis tres actus hierarchicos, quos exercent angeli superiores in inferiores, illuminant enim, purgant & perficiunt illos, ita similiter affir-

Par. 3. fo. 134. 45. dist. ordi nat.

Sacerdos angeli. Mal. 1. De eccl. hier. c. 3.

mat hos actus non diuerso modo esse in ecclesia militante De eccl. vbi Hierarchæ illi, scilicet qui supremas tenent officiorum hier. c. 5. partes, debent etiam illuminare, purgare, & perficere inferiores. Quauis autem superiores episcopis obtineant dignitates archiepiscopi, primates & c. dignitates tamen illæ sunt tantum, & non sacramenta, sicut etiam Papa electus si sit antea episcopus ordinatus, amplius non ordinatur, sed & benedicetur solum & coronatur. Etsi quoque ordo quidam essentialis sit inter baptismum & reliqua sacramenta, similiter inter sacerdotium & episcopatum, ordo tamen huiusmodi non est inter reliquos ordines, quauis enim peccaret aliquis in hoc & fieret irregularis si faceret, ordinatus tamen in sacerdotem, etiam si prius ordines nullo haberet, ordinatus tamen esset, quando etiam ordines minores in primitiua ecclesia specialiter collati non sunt, licet perinde omnes sint a Christo instituti, sicut supra meminimus ipsi. Ad hæc sine dubio ecclesia illorum speciallem collationem in vsum non adduxit citra iacturam & inspirationem spiritus sancti docentis eam omnem veritatem, sicut & Papa aliquid non existenti episcopo potest facultatem dare conferendi ordines minores, quemadmodum infulatis, Abbatibus, Præpositis, & de facto concessit Papa fratribus minoribus, quando proficiscerentur in Tartariam prædicaturi, quauis illa proprie sint episcoporum officia, quorum numerantur nouem, ordinare clericos, virgines vestales benedicere, episcopos consecrare, confirmare, templa & altaria dedicare, clericos & ordinatos degradare, synodos obseruare, chrisma consecrare, vestimenta & vasa sacrata ad cultum diuinum benedicere, tamen quedam illorum possunt etiam inferioribus quam sunt episcopi conferri. Quemadmodum etiam in primitiua ecclesia quando pauci adhuc erant Christiani, sufficientes erant ministri exiguo quoque numero, ita vt triplices essent tantum, episcopi, sacerdotes, & diaconi: sic ea quoque ratio est, cur iam ordines quatuor minores vno conferuntur, quod iam quæ amplius facta esset Christianorum congregatio, populusque tunc sæpe cum ingenti gaudio sacramentum cor conferentis Christi suscipiebat, oportebat quadruplices adesse ministros: nunc vero cum refrixerit charitas multorum, & deuotionis gaudium immutatum longe, vt bona pars toto vix semel in anno suscipiat sacramentum, iamque neochristiani vix in multis annis meminerint illius, ideo tan-

Ioan. 16. Officia episcopo rum.

4. ordines si m- tio, populusque tunc sæpe cum ingenti gaudio sacramentum cor conferentis Christi suscipiebat, oportebat quadruplices adesse ministros.

Cessat a ta ministrorum multitudine iam porro non indiget eccle-
ctio. 4. sia ad sacramentorum administrationem, ideoque in supe-
ordinu. rioribus ordinibus ordinatus potest minores ordines exe-
 qui commode. Sic cum quis secum ipse reputat tantam de-
 fectionem Christianæ disciplinæ, charitatis & deuotio-
 nis, vel sic saltem cogetur ad concipiendum sibi vere pi-
 um affectum, & ad admirandum, cur fiat, quod non seue-
 ritur deus virga sua in puniendo peccato, quam nunc fa-
 cit? Est quod hic nonnulla inducam verba ex Epistola S.

Euse. li. ii. Papæ Cornelii, quam scripsit ad Fabianum episcopum An-
6. cap. 33 tiochenam, cuius meminit & Eusebins de hæretico No-
 uato, qui non raro apud suos deieranerat, se non ambire
 episcopatum, & tamen illius desiderio fecit se a tribus alie-
 nis ac peregrinis episcopis ordinari. dicit ille, Nouatus, qui
 proprie sibi vendicabat euangelium, nesciebat in catholi-
 ca ecclesia vnum episcopum esse debere, vbi videbat presby-
 teros esse quadraginta & sex, diaconos septem, subdia-
 conos septem, acolythos quadraginta & duos, exorcistas &
 lectores cum ostiariis quinquaginta & duos, viduas
 cum indigentibus. 1500. quos omnes deus alit in eccle-
 sia sua.

Euse. lib. i. ¶ Ecce quomodo tunc temporis erat adhuc Ro-
9. cap. 31 ma infidelis, & tyrannus iste Decius Christianos graui-
 ter affligebat, & inauditis supplicis persequebatur, ita vt
 nullus pro Christiano habitus, aunderet palam ambulare,
 quando ab eo occisi tunc erant Fabianus, papa, Cypria-
 nus quoque sub illo, & hic ipse Cornelius, Sixtus, Laurenti-
 us, & ipsa martyr gloriosa & inuicta Apollonia, alique
 innumeri Christiani diuersis tormentis sunt interfecti, Ro-
 mæ tamen cum hoc Papa Cornelio fuerunt ministri eccle-
 siæ ordinati, 144.

Mala. i. Cum ergo deus bonum summum existat, sic & crea-
 tor noster & conditor & gubernator & sustentator &
 redemptor, merito illi deferendus est cultus omnium sum-
 mus, sic enim ipse dicit, si ego dominus vester sum, vbi est
 honor meus? ideo sibi iam olim in veteri testamento dele-
 git vniuersam tribum Leui, ad exequendum cultum diui-
 num, quanto plures nunc conuenit esse, qui cultum dei pro-
 sequantur & persciant, non tantum ad gloriam dei, sed
 propter nostram imbecillitatem & fragilitatem, vt sic per
 illos porrigantur nobis sacramentorum remedia, ideo-
 que bene meminerint omnes clerici officiorum suorum,

suamque vitam optime componant, quomodo velint &
 possint rationem de omnibus reddere, sic quilibet ordina-
 tus studeat tantum habere scientiæ, quantum suæ conuenit
 conditioni, quoniam officium eorum est docere populum, Mal. 2.
 qui & legem dei requirat ex ore eorum. Quapropter Pau-
 lus Timotheo commisit diligenter illud dicens, attende
 tioni exhortationi doctrinæ, in ista in illis. Ideo quoque in
 concilio Toletano quarto satis prospectum & cautum est,
 vt sciant omnes sacerdotes literas sacras, norint & ordi-
 nationes ecclesiæ, omnis quoque eorum status consistat
 in prædicatione & doctrina, vt sic scientia fidei ædificent
 quam plurimos & honorum operum disciplina ea, igno-
 rantia, distinct. 58. Quod si autem nolint sacerdotes docere
 secundum suam ordinationis tum conditionis neces-
 sitatem, dicit illis dominus istud per prophetam Oseam, Ose. 4.
 Quia tu repulisti scientiam, repellam te, ne sacerdotio fun-
 garis mihi. Profecto quicumque in spiritualibus præstant,
 sarcinam gestant onustam & grauem, quia redimitos esse
 illos oportet sanctimonia vitæ & integritate doctrinæ,
 sicut ipse ad apostolos Christus dixit, Sic luceat lux ve-
 stra coram hominibus, vt videant opera vestra, & glori-
 ficient patrem vestrum qui est in cœlis. Maxime vero qui-
 libet ordinatus cogitare debet iam publicum se esse mini-
 strum ecclesiæ, quapropter nihil sinat tum ab orationibus
 suis, tum officio vniuerso decedere, quia alias non solum
 peccabit in se ipsum, sed in totam ecclesiam. Quomodo Sacerdo-
 tes orent
 na, possem ad longum inducere, sicut Aaron stetit inter vi-
 uos & mortuos medius, serioque orauit dominum pro po-
 pulo, quando Hiericho etiam debebat euinci, sacerdotes
 prius circueierunt cum septem tubis, quo non aliud signifi-
 catur nisi oratio septem horarum canonicarum, oranti-
 bus sacerdotibus, percussit dominus propriis hostium ad-
 uersitatibus omnes aduersarios regis Iosaphat: orante sa-
 cerdote Eliachim cum suis, data est gratia Iudith occiden-
 di Holofernem: oratio quoque Oniæ pontificis & omnium
 sacerdotum, tantum valuit apud deum, vt Heliodorus a do-
 mino grauius affligeretur, Iohel quoque paucis verbis ma-
 gnæ orationis efficaciam complexus est, quum ait, inter
 vestibulum & altare plorabāt sacerdotes dicentes, parce
 domine, parce & miserere populi tui. nam si sic in officio
 suo tales se gesserint sacerdotes, vtique a deo gratiam, coram

populo honorem consequetur & reuerentiam, atque post hanc vitam miseram illam aeternam & gloriosam, quam omnibus nobis donet pius pater & misericors dominus, Amen.

HOMILIA SEXAGESIMANONA, ET PRIMA

de sacramento matrimonii, & quibusdam erroribus circa illud.

¶ Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Eph. 5.

I N vltimum sacramentorum locum seruauimus nobis dilectissimi hoc ipsum matrimonii sacramentum, de quo tamen animus nobis non est differere plenissime, & circa omnia euagari quoniam id & prolixum &

Boetius. molestum nimis fuerit, satisque ea omnia dilucide sunt a sanctis patribus descripta, quibus nolle præbere fidem, extremæ stultitiæ erit argumentum. Tantum ergo hic explicabimus ad omnium Christianorum præmonitionem, quantam aduersus hoc quoque sacramentum exercent temeritatem Neochristiani, deinde pio animo ostendemus quibus modis quilibet catholicus possit sibi ab huiusmodi erroribus cauere. De matrimonio itaque præclare inquit Hugo lib. 2. par. 11. c. 1. Quum omnia sacramenta post & quidem propter peccatum cœperint, solum matrimonium est institutum ante peccatum, non tamen in remedium sed officium tantum suæ ministerium, deus enim autor & institutor est matrimonii, quando creauit mulierem in adiutorium viri, ut magis dilataretur genus humanum, sicut in spiritu cognouit hoc Adâ, cuius gratia mulier esset

Gen. 2. creata quum dixit, hoc nunc os ex osibus meis, & caro de carne mea, ideo relinquet homo patrem & matrem, & adheret uxori suæ, & erunt duo in carne vna: quæ propter dominum Iesus nuptias in Cana Galilææ, non corporali tantum præsentia, sed & miraculi exhibitione voluit cohonestare & approbare. Vnde satis constat coniugium & bonum esse & originem habere a deo. nemo enim cogitare debet

Adamum instituisse matrimonium, sed deus Adam adhuc dormientem illustrauit intrinsecus, & inspirauit cognitionem diuinæ suæ voluntatis, quam ratione matrimonii vellet esse inter coniuges. Sequitur quod vinculum voluntarium magis ligare potest quam naturale: nam quis ostendere potest inter homines vinculum firmiter, & minus dissolubile quam sit inter patrem & filium, inter matrem & filiam? vinculum autem matrimonii quauis liberum & voluntarium superat tamen illud naturale: quoniam relinquit hominem patrem & matrem, adherens interim uxori suæ. Ad hæc sequitur inde matrimonium habere tria tempora, vnum in paradiso, secundum quado iam expulsi sunt protoplasti ex paradiso, tertio nunc tandem sub gratia & euangelio. Pulchre dicit Augustinus super Genesim de nuptiis ad Valerianum, quod sanis fuit in officium, infirmis factum est in remedium. Sani adhuc erant Adam & Eua in paradiso, sine omni ægritudine animarum, quando erat thorus immaculatus, honorabile coniugium, concipiente tunc Eua sine omni inordinata concupiscentiæ accensione, & pariente sine dolore, atque hoc ad incrementum generis humani tantum vergebat, sicut præcepit eis dominus deus in paradiso.

Sed post Adæ lapsum infirmitas incontinentiæ quæ est in carne per peccatum mortua, ne cadat in ruinam flagitiorum, excipitur honestate nuptiarum, quoniam propter peccatum adheret membris nostris lex peruersæ istius & letalis concupiscentiæ; sine qua non fit carnalis commissio: verum quando superuenit dominus Iesus, ille etiam sacramentum ex eo fecit, atque sententiam Adæ confirmauit, libellos diuortii coniugibus a Moysæ admissos sustulit, & marito iniunxit ne relinquat uxorem suam nisi causa stupri. promulgauit hoc idem apostolus Christi Paulus sic dicens ad Ephesios, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia &c.

Aue Maria,

Euangelium Matth. 19. Accesserunt ad Iesum Pharisei tentantes eum & dicentes, si licet homini &c. vsque, qui potest capere capiat.

Non est animus vniuersam huius sacramenti materiam euoluere, sicuti iam inde ab initio proposuimus, sed ea tan-

Martio. tum proponere quæ in cōtrouersiam a veteribus pariter & contra nouis hæreticis sunt rapta: prima enim eorum fuit hæresis, matrimoniu. qui dixerunt matrimonium & prohibitum esse & iniustum, atque adeo peccato non carere, ita ut omnes tum coniugati tum ad coniugium aspirantes eo ipso facto peccent mortaliter. In eo errore fuerunt, teste Augustino Taciani & Martionitæ, qui affirmarunt opera coniugii esse peccata, quotiescunque fiant. Nō autem ita diu durauit hæc hæresis, eo quod ex diametro repugnât ordinationi diuinæ, sacrisque literis, & humanæ tum rationi tum politicæ atque cōiuncti: matrimonium enim a deo ante peccatum est institutum, si cut antea induximus, post peccatum quoque præceptum est seruari, quando post diluuium dominus deus latam iam an tea legem renouauit, dicens, crescite & multiplicamini. Cō Gen. 2.9 firmavit insuper præceptum hoc dominus in nouo testamē to, plane ibi professus cōiugale vinculum esse a deo, quum Mat. 19. ait, quos deus coniunxit, homo non separet. Ad hæc si pec catum adnexum haberet contractio matrimonii, Christus Ioh. 2. utique illud sua præsentia non cohonestasset. Præterea Pau lus manifeste testatur virginem, quum nubit, non peccare: 1. Ti. 4. idem quoque in spiritu præuidisse videtur istos hæreses, quando dicit, discedent quidam a fide attendentes spiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocrisis loquentium mendacium, & cauteriatam habentium suam consciētiam, prohibentium nubere, abstinere a cibis, quos deus creauit ad percipiendum cū gratiarum actione. Et quauis cō cupiscentia illa nobis innata multum ibi accenditur, ita ut parum sit in ea re negotii rationi, sicut multa de illa diximus in homilia de conceptione beata virginis, & Augusti nus ipse dicit, neque nullum est vitium quum caro concupiscit aduersus spiritum, tamen solita sua bonitate motus dei. c. 4. sustulit illud, & hoc modo ordinauit matrimoniu, ut opus coniugale ex incensione naturæ, non cum peccato & opprobrio fieret, sed per matrimoniu excusaretur, quod alias esset peccatum mortale. Atque ob id quod matrimoniu re medium existat vitæ di peccata. Paulus etiam dicit, propter fornicationem (puta vitandam) vnusquisque suam uxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat, quod autem il. lud nobis deus pro sua misericordia cōdonet & indulgeat, ad cōseruationem generis humani, satis apparet ex iis quæ Matri- ibi sequuntur, hoc inquit apostolus, dico secundum indul- licitum. gentiam, non secundum imperium. Hæc omnia ut ma-

gis pateant meliusque intelligantur a coniugibus ad confir mandam eorum consciētiam, illa omnia deinceps plenus exponemus. Quatum autē ad Tacianos & Martionitas pertinet stat hæc firma certaque sententia, errorē illū esse sane maximū, neque enim a diabolo originē cepit cōiugiu Gen. 1. 2 ut isti mētiantur turpiter, estque ea fauilla adhuc reliqua a vetustissimo isto incendio quod excitauit Manichæus, volēs omnia rerum corporaliū & visibilium principiū esse diabolu. aliter nos edocti sumus ex fide, nāque ipse deus crea uit cælum & terrā, atque quicquid in iis cōtinetur, inde insti tuit coniugium, quod ipse postremo Christus confirmauit. Quos enim deus coniunxit, homo ne separet & c. Mat. 19. 2 Altera hæresis fuit Montani sicut commemorat Mōtan⁹ Augustinus, ille enim primum & vnicum inter duos tantū cōtr. biga admittit coniugium: peccatum fore ratus, si quis viduus aut miam. vidua vltorius contraheret. in eum errorem prolapsus est maximus alioquin vir Tertullianus, iā quoque grandæus, tātum ex inuidia qua ducebatur aduersus presbyteros Ro Tertull. ma, ut testatur beatus Hieronymus de viris illustrib. & ad lapsus. Tertullianum: deinde quemadmodum fieri solet, si rum- pas & eruas sudem, reliquis facile etiam patet elapsus, ita hic Tertullianus ex vno errore incidit in aliū. statim enim incidit in errorem Valentini, milliariorum & Aeonum, si- militer quoque de prophetis Montani, quas ille constan- ter voluit tueri, & in aliis simili modo. Quapropter Hie- Ad Trā ronymus præmonet diligenter lectorem librorum Tertul quill. liani, ut inde quæ bona sunt sibi deligat, mala euitet. Et quū Heluidius induceret dictum Tertulliani de perpetua virgi- nitate contra Hieronymum infert ille statim, de Tertullia- Contr. no nihil amplius dico quam ecclesia hominem non fuisse. Hel. Super ea re Augustinus quoque sic scribit ad Quo vult deum, Tertullianus transiens ad cataphryges, quos ante Para. 2 & destruxerat, cepit secundas nuptias contra apostolicā do- ctrinam tanquam supra damnare: & postmodum etiā ab ipsis diuisus sua conuenticula propagauit, dixit enim, ani- mas hominum pessimas post mortē in dæmones verti, sta- tum autem animæ credidit per traducem propagari. Addit etiam tempore suo errores istos Tertulliani ex- oleuisse in Carthagine, ita ut congregationes quæ ibi fue- runt, templa sua catholicis tradiderint occupanda. Quauis ergo bigamia maxime infra tempus annum demortui primi coniugis non magnā meretur laudē, vnde

& Hieronymus fortiter dissuadet hoc viduæ Gerontie, ne denuo nubat, narrat ibi quomodo fuerunt duo coniuges, ex quibus maritus antea habuerat vxores duodecim, ipsa quoque vxor totidem maritos (nisi me memoria fallit) itaque admirantibus cunctis, vter coniugum prius moreretur, cōtigit vt antea mortua sit vxor, hinc vniuersa ciuitas maritū comitata est ita coronam gestantem in capite, & funus siue pheretrum vxoris defunctæ præcedentem. Et si iam status vidualis vtique sit honestus & magis placēs deo quam conugalī, si modo studeat vidua exornare se virtutibus, quemadmodum Iudith fecit, si sit sedula in orationibus & sperans in deum, iuxta Pauli præceptum, & exemplum Annæ filia Phanaelis, quæ vidua fuit vsque ad annos octoginta quatuor, non recedens a templo, sed seruiens deo in orationibus & ieiuniis noctes & dies. Ad hæc pertinet vt sit honesta in conuersatione & vestitu, non contentiosa, neque blasphemā, nec temulenta & ebria. Nemini tamen præceptum hoc esse conuenit, in viduitate manere, nisi quis vouerit ipse, alia seruetur regula Pauli, melius est nubere quam vri. vndique etiam permittit hoc Paulus, quod mortuo altero coniuge, liberum sit alteri contrahere rursus: quamobrem grauitè adeo inuehitur Hieronymus contra Tertullianū & ait, scripsit & Tertullianus de monogamia librum hæreticum, quem apostolo cōtraire, nemo qui apostolum legerit, ignorabit: nō quod apostolus cogat homines ad secundas nuptias, sed quia indulget necessitati carnis. Quod autē secundas nuptias admittat Paulus, manifeste ex eo patet quod dicit, mulier alligata est legi quanto tempore vir eius viuit: quod si dormierit vir eius, liberata est, cui autem vult nubat, tantum in domino, beatorum autem erit, si sic permanserit secundum meum consiliū: puto autem quod & ego spiritum dei habeam. Ecce quæ aperte Paulus permittit mulieri vt nubat mortuo marito, quanuis melius putet, si permaneat in continentia viduali, vnde & de adolescentulis viduis alibi dicit, volo iuniores nubere, filios procreare, matres familias esse, nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Quod si porro attentet aliquis dicere, sicut Montanus præsumpsit, spiritum sanctum non perfecte venisse in Paulum, sed in se potius & quæ secum erant, in Priscillam & Maxillam, in hoc nemo Christianus fidem dabit illi, sed magis obiciet ei verbum istud Pauli, Licet angelus de cælo euangelizet vobis

Vidua non statim nubat.

Iud. 8.

1. Tim. 5.

Luc. 2.

Tit. 2.

1. Cor. 7.

Hier. sup.

Tit. 1.

1. Cor. 7.

Vidua nubere potest.

1. Tim. 5.

præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema sit. Galat. 1.
Eadem plane sententia est Augustini dicentis, lib. 2. contra aduers. legis & prophet. Deus masculum & fœminam propagandi generis causa nuptiali castitate coniunxit, & deus ma secundas nuptias quæ in vtroque testamento permittuntur, scilicet licitas esse monstrauit. Et alibi sic inquit Secundas nuptias omnino licitas apostolus concedit, de tertiis autem & quartis, & vltra de pluribus nuptiis solent homines mouere questionem: sed quis audeat definire quod nec Apostolū video definisse: aut enim, Si dormierit vir eius, cui vult nubat. Dominus autem nec septemuirā damnauit. Idem affirmat Hier. c. a Hieronymus ad Pamachiū, dicens, Ego nunc voce proclama perib. mo libera, non dānari in ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam, & ita licere quinto & sexto & vltra, quomodo & secundo marito recte nubere: quāuis bigamos excludit Apostolus a dignitate sacerdotali, non eo tamen quod secundæ nuptiæ pro peccato reputentur, sed propter sacramenti virtutem, vt sit vnus vxoris maritus, sicut vnus ecclesiæ vnus est quoque Christus. Non dissentit ab hoc & Ambrosius super prædicta Pauli verba sic scribens, Primæ nuptiæ tātum a Domino sunt instituta, secundæ vero sunt permittæ: & primæ nuptiæ sub benedictione dei celebrantur sublimer, secundæ vero etiam in præsentī carēt gloria: sunt tamen admittæ propter fornicationem, in quam facile labuntur viduæ iuniores, ideo eis permittæ sunt. Obicit aliquis primum, in legibus ciuilibus cautum est vt mulier quæ intra tempus planctus, hoc est intra annum nubat, sit infamis liberorum. ff. de iis qui notant infam. Cōfirmant hoc ipsum imperatores Christiani, Gratianus, Valen. & Theodosius. l. 1. C. de ser. nupt. Non notatur autem infamis quisquam, nisi delinquat insigniter, ideoque reputet quis etiam secundas & tertias nuptias non cōtrahi sine peccato. Deinde in prædictis verbis Ambrosius asseruit secundas nuptias etiā in præsentī carere gloria & benedictione, sicut Alex. 3. de factio puniuit presbyterū qui benedixerat secundas nuptias, & insuper Urbanus prohibet mulierē simul & nupt. c. 1. virum benedici, quum secundas contrahat nuptias: inde iam colligat quispiam, vbi non sit benedictio, nō esse etiam sacramentum. Atqui vtraque obiectio fundamentum firib. mum nullū habet, vt tamē simpliciores minus ibi offendant. Respondetur, respondendum breuiter est. Et principio quidē honestum est, sanè & mulierem pudicam apprime decet, vt

intra annum tempus planctus de morte mariti nō nubat: quod si tamen hęc nupsierit, aliqua rationabili causa impulsa, propter curam rei domesticę vel negociationis, quā non possit facile sine marito exequi, cuiusmodi enim rebus mulieres suis verbis & iussis non multum proficiunt: atque vt maxime illę multum iurgentur & fleant, quod vtrunq; norunt egregie, nemo tamen magni facit, quapropter non raro vidua etiam pudica cogitur ante tēpus nubere. Et si quoque huiusmodi causam nullam habeat, tamen si timeat ne quando labatur in deterius suęque pudicitię obliuiscatur, multo consultius est, quum sit homo humanisque prematur adfectibus, vt nubat honoris causa, quam vratur, quando vt vetus ita verum est verbum, vulgo quod dici solet, si non substruas nidum gallinę, pullos locabit in vrticis.

Quod autem leges ciuiles adeo sunt durę mulieribus infra tempus luctus nubentibus, rationem reddit Innocentius tertius, dicens, Quum secundum Apostolū mulier mortuo viro suo ab eius sit lege soluta, vt nubēdi cui vult, tantū in domino, liberā habeat facultatem, non debet legalis infamie sustinere iacturā, quę licet post viri obitum, infra tempus, luctus scilicet vnus anni spatium nubat, quū in his præsertim seculares leges non dedignantur sacros canones imitari. Idem fere scribit Vrbanus tertius ad episcopum Oponien. in Anglia. Ceterum quod secundis nuptiis benedictio non deferatur, est ea quidē consuetudo in Germania superiori, vt si fuerit sponsa virgo, benedicantur nuptię, siue sponsus extiterit viduus siue non. mos hic vbiunque innuauit, seruādus vtiq; est, iuxta glossam, in canone vir. & reddit causam Thomas, quod ibi quadatenus seruetur benedictio in sponsa si sit virgo. Ad hanc obiectionē dicimus, quoniam benedictio nihil adimit iis quę essentialia sunt in matrimonio, quod quum præcipue significet vniōē Christi cum ecclesia, sit hoc in omni legitimo coniugio: sed quia vnicus ille sponsus Christus cū vnica sua sponsa nō ita perfecte significatur in secundis nuptiis, quoniā ecclesia alium sponsum nisi Christū nunquā habuit, ideo nec benedicuntur atq; id ipsum sit propter matrimonii perfectionē atque decorem, non ob aliquid essentialē in illo. Est autē hoc peculiare in illo sacramento, quod non requiritur ad substantiam eius cuiusquam præsentia vt in aliis, contrahunt enim duo simul etiā nemine præsentē, quantumuis in eo male faciant, ad decorē vero & honestatem sacramenti maio-

C. su. illa

Secundę nuptię nō bene dicunt.

rem, sacerdos in facie ecclesię cum orationibus & exhortationibus ad hoc præscriptis rursus illos copulat, est nulla sit efficacia sacramenti in ministro, vt infra dicitur.

3 Tertius error circa hoc sacramentum est eorū, qui Error negant illud esse sacramentum aut matrimonium, si coniuges non habeat in animo opera matrimonialia exequi velle, vel si sint steriles aut ex naturę ætatis vitio, vel si ex quacunque alia causā conueniant quam ob propagationem sobolis. Fuit hæc hæresis Vuiclephi, quę facile retruditur per sanctissimum illud matrimonium, quod vnquam conuenit Marię & Ioseph, inter quos quo sanctius & perfectius extitit matrimonium, eo liberiores fuerunt ab operibus carnalibus. Fuisse autem illud coniugium verum, facile inficit colligitur ex verbis Matthæi, quū ait, Iacob genuit Ioseph virum Marię. Item ex verbis angelis dicētis, Ioseph fili Dauid, noli timere accipere Mariā coniugem tuā. Lucas etiā sic inquit, Missus est angelus Gabriel a Deo in ciuitatē Galileę ad virginē desponsatā viro cui nomen erat Ioseph. Atq; ob hoc matrimonium Ioseph dici solet pater Iesu, sicuti Lucas refert eum ductū a parētibus suis Ioseph & Maria in tēplum, Ioseph annuatim illi cōueniebant. Maria insuper Ioseph patrē Iesu vocat, dicēs, Ecce pater tuus & mater, &c. Quum ergo sanctissimum hoc matrimonium diuina prouidentia contractum, & angelica custodia conseruatum sit, neq; tamen aliquis coniugum animum habuerit opera coniugalia velle perficere, sicut Maria dixit ad angelū, quomō fiet hoc: quia virum non cognosco, hoc est, carnaliter id mihi nunquam proposui. Vnde & Beda ait, Propositum suę mentis reuerēter exposuit, vitam videlicet virginalem se ducere decreuisse. Testatur & Augustinus de virg. ca. 4. Insuper idem Augustinus subscribit huic sententię. 27. q. 2. sufficiat. para. quum ergo, sicut referunt Gratianus & Logobardus. Beata Maria proposuit se seruaturā votū virginittatis in corde, sed ipsum votū virginittatis non expressit ore, subiecit se diuinę dispositioni, dum proposuit se perseveraturā virginem, nisi Deus ei aliter reuelaret. Vult etiā Mariam & Ioseph deinceps communi consensu castitatem expressis quoque verbis vouisse. Sufficiunt hæc ad retundendam hæresim istam, quoniam & Vuiclephus ipse iudicandam execrabilem errorem Heluidii, qui eo vsque impudentię peruenit, vt affirmaret Mariā illam immaculatā etiam post puerum Iesum plures ex Ioseph peperisse filios, quod recēs quoque

ausus est submurmurare Zuinglius. Sed omnia ista fortiter iam olim explosa sunt a Hieronymo. Præterea de matrimonio Mariæ & Ioseph ad longum quoq; probat Augustinus scribēs ad Valerium, ubi inter cætera sic ait, Quibus placuit ex consensu ab usu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit ut inter illos vinculum coniugale rumpatur: imo firmitus erit quo magis ea pacta secuta inierint, quæ charius concordiusq; seruanda sunt. Probat hoc exemplo Mariæ & Ioseph, qui maritus eius fuit, quāvis nec tetigerit illam vnquam, neque tacturus erat. Multis aliis scripturæ locis potest hic error conuinci. Quāuis enim in paradiso matrimonium fuit institutum ad officium, ut sic procrearent liberos & mūdum multiplicarent, tamen post Adæ lapsum non tantū ad officium, sed & in remediū matrimonium datū est: quapropter facile quis potest cōtrahere eo animo, ut euitet peccatum. Patet hoc ex verbis Pauli, quum dicit, Propter vitandam fornicationem vnusquisque uxorem suam habeat, & vnaquæq; virum suū habeat. Dein de quum permittit eis ob sanctimoniam temporis abstinere ab operibus carnalibus, dicit, Iterū reuertimini in idipsum, ne tenet vos Satanas propter incontinentiam vestram. Ibi enim rursus admittit Apostolus vsum coniugale non propter sobolem, sed ad vitandā fornicationem. Neque multo post sequitur, Dico non nuptis & viduis, bonū est illis si sic permanserint sicut & ego: quod si non continent, nubant: melius est enim nubere quā vri. Ecce quam libere admittit Paulus opera coniugalia, neque tamen pro ratione allegat sobolis procreationem, sed fornicationis euitationem.

Opus cō coniugalia non esse pētā mortalia, etiam si non fiant amore iugale si prolis, sed ob fugiendam fornicationem: & quāuis opus ne inten hoc coniugale in se citra dubium esset peccatum mortale, tiōe pro propter inordinatā illam cōmotionem in hoc opere, ubi parum relinquitur rationi quod agat (quoniā etiam ex sententia Aristotelis aufert ad momētum vsum rationis, quod homo adeo obducitur sensatione voluptatis, quod rationis vsus ut communiter & spisse sapientis totus absorbetur.)

Ex misericordia tamen Deus respexit fragilitatem humanam, & sacramentum hoc ordinauit in remedium excusandi peccati. Iam quisquis hac ducitur imbecillitate ut cōtinere non possit, contrahat matrimoniu, & habebit veluti prætextum quandam: faciet enim opus hoc vel omnino nō

peccatum, vel saltem veniale, quod alias futurum erat mortale: ad hoc faciunt verba Pauli, quum ait fieri & dici hoc secundum indulgentiam. Et quāuis illud in nouo tantum testamento expressum est a Paulo, tamen verisimile videtur Scoto, hoc etiam permissum fuisse in veteri lege, non esse autem hoc peccatum, testatur satis August. affirmans Lib. de mascululo & fœminam copulatos non filiorum procreant bonorum gratia, esse connubium interueniente fide, ut nec ille iug. c. 5. cum altera, nec illa cum altero id faciat, si vsque ad mortem 32. q. 2. alicuius eorum id inter eos placuerit, & prolis generatio- solet nem (quāuis non ea caussa coniuncti sunt) non tamen vitari. tauerint, ut vel nolint sibi nasci filios, vel etiā opere aliquo male agant, ne nascantur. Alibi etiam de iis qui ita im- De nup. pic & crudeliter procurant abortum, sic inquit Augustin⁹ & con- ad Valerium Comitem, Aliquando eoque peruenit hæc cup. libidinosa crudelitas vel crudelis libido, ut etiā venena sterilitatis procuret, & si nihil valuerint, conceptos fœtus inter viscera aliquo modo extinguat vel effundat, volendo prolem suam prius interire quam viuere: aut si in vitro vivebat, occidi, antequā nasci: prorsus si ambo tales sunt coniuges non sunt, & si ab initio tales fuerunt, non sibi per connubium, sed per stuprum potius conuenerunt. Deinceps ait Vbi su- August. In ipsa immoderatiore exactione debiti carnalis, pra. c. 6. quāuis eis non secundum imperium præcepit, sed concedit secundum veniam Apostolus, ut etiam præter causam procreandi sibi misceantur, etsi eos prauis moribus ad talem concubitum impellunt, nuptiæ tamen ab adulterio seu fornicatione defendunt: neque enim illud propter nuptias admittitur, sed propter nuptias ignoscitur. Sed de iis alias plura, nunc hæc satisfaciunt, & c.

HOMILIA SEPTVAGESIMA,
de sacramento coniugii, qua causa illud
sine peccato contrahatur.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Ephe. 5.
Et cimus circa matrimonii sacramentum, dilectissimi, nonnullos errores, præcipue tres: primū Martianitarū & Tatianorum, qui dixerunt illud esse peccatū, ideoq; nemini permiserunt. Error hic teste Augustino, a Manichæis profectus est, & iam satis patet vitium illius Christianis omnibus ex sacris literis. Secundū induxi

mus illum, Cataphrygum, Montani, & Tertulliani, de illi-
 citis nuptiis secundis, qui etiam aduersatur verbis Pauli. Po-
 stremo explosimus hæresim Vniclephi, asserentis opera cõ-
 iugalia non esse permiffa nisi amore producendæ prolis: vn-
 de sequeretur peccare maritum quotiescunque agnosceret
 vxorem, quam sciret iam esse impregnatam. In hoc impio
 errore quia offendi facile possent multi homines pii, pusil-
 lanimitate quadã adducti, breuiter aliquot rationes osten-
 demus, ex quibus aliquis contrahere potest matrimonium.
 Inde patebit quando quis peccet, & quando non.

Cur du-
 cenda
 vxor.

Principio itaq; matrimoniũ cõtrahere potest quĩ
 piam eo animo vt liberos procreet, heredes habeat, quos in
 lege diuina instituat, & sic mundũ hic augeat, illic cœlum:
 estq; matrimoniũ hoc felix, meritoriũ & Deo beneplacẽs.
 Ideo enim vt nõ parua fieret accessio ad populum Dei, iam
 olim patriarchæ plures habebãt vxores, quando alias mun-
 dus vniuersus erat in idololatria demersus, sicut de Abrahã
 & Iacob cõstat, quoniã tunc in hæreditibus ex sanguine du-
 ctis cõsistebat etiã hæreditas fidei & religionis. Atque hoc
 ipsum est fundamentũ, quare nõ ita laudata fuerit virgini-
 tas in veteri testamento (nisi per singularẽ spũ sancti insti-
 ctum, vt in Hieremã & Iohanne Baptista) & quur sterili-
 tas tam in viris quã in mulieribus fuerit contẽpta, sicut ipse
 dominus ait, Non erit apud te sterilis vtriusque sexus, ideo
 nimirum vt sic cresceret populus Domini, qui tunc in Iu-
 dæa tantum notus erat, & ob id tantopere dolebat Anna,
 quia sterilis erat, similiter & Rebecca vxor Isaac. Rachel
 quoq; idcirco tristabatur quod liberos non haberet, soror
 autem eius filios quatuor, dixitque ad Iacob, Da mihi libe-
 ros, alioquin moriar. Hinc Augustinus ait de patriar-
 chis veteris testamenti, Illis temporibus quum adhuc pro-
 pheticis sacramentis salutis nostræ mysterium velaretur, in
 sti officio propagandi nuptias copulabant, non victi libidi-
 ne, sed pietate ducti, qui multo facilius continere potuissent
 & vellent. Vtebantur enim cõiugibus, quum & plures
 vni viro habere liceret, quas castius habebant, quam nunc
 vnam quilibet istorum, quibus secundum veniam concedit
 apostolus: habebant enim eas in opere generandi, non in
 morbo desiderii (repetit hoc sæpe in eodem libro & super
 Genesim & de virginibus) .33. q. 4. obiciuntur Iacob.

Gen. 16.
 Gen. 29.
 30.

Dent. 7.
 Psal. 75.
 1. Reg. 1.
 Gen. 15.
 Gen. 29.
 & .30.
 De bo.
 cõiug.
 ca. 13.

Patriar-
 chæ vxo-
 res plu-
 res.

Est ergo hæc ratio plane pia & meritoria, si quis hac de
 causã ad nuptias & coniugium perueniat, amore prolis.

Inde iam datur intelligi, quid sibi in hoc voluerint do-
 ctiores, quando virginitatem Christianorum compararunt quis i-
 cum cõiugio patriarcharum. Ita enim Hieronymus ait li-
 bro secundo contra Iouin. Quis ignorat sub alta dispen-
 satione dei omnes retro sanctos fuisse eiusdẽ meriti, cuius nũc
 Christiani sunt? Quomodo Abraham ante placuit in
 cõiugio, sic nunc virgines placet in castitate: seruiuit ille le-
 gi & tempori suo, seruiamus nos legi & tempori nostro, in
 quos fines seculorum deuenerunt. Non discordat illud
 Augustini, quum dicit, Sicut nõ est impar meritum patien-
 tiæ in Petro qui passus est, & in Iohanne qui passus non est:
 sic non est impar meritum continentie in Iohanne, qui nul-
 las expertus est nuptias, & in Abraham, qui filios genuit.

De virgi-
 nibus.

Nam illius cœlibatus & istius connubium per tempo-
 rum distributionem Christo militauerunt, sed continentia
 Iohãnes in opere, Abraham in solo habebat habitu. Se-
 quitur hinc etiam illa causã, quur permiffum fuerit patri-
 archis plures habere vxores, at nunc non item. similiter si
 quando vxor, vel sterilis erat, vel desierat parere, cum con-
 sensu eius poterat tunc maritus ducere ancillam, sicuti Ra-
 chel vxorem inunxit Balam ancillã viro suo Iacob, & Lia
 Zelpham, iam vero etiam si constet certo quẽpiam contra-
 xisse matrimonium prolis, & tamen ex infallibilibus argu-
 menti comperiat eum suo adfectu & proposito fraudari,
 nihil adhuc ei permittitur, ut etiã consentiente vxore du-
 cat aliam. Vnde Augustinus huiusmodi causam reddit, &
 ait, Manet vinculum nuptiarum, etiam si proles cuius cau-
 sa initum est manifesta sterilitate non subsequatur, ita vt iã
 scientibus coniugibus non se filios habituros, separare se ta-
 men vel ipsa causa filiorum, atque aliis copulare nõ liceat.
 Quur autem permiffum fuit vni viro multas ducere vxo-
 res, & non vni mulieri multas nubere viris? Quoniam tunc
 patriarchæ plures habebant vxores ob multitudinem libe-
 rorum, ad quam seruebat etiam vxorum copia: sed vt vna
 mulier maritos plures haberet, nihil plane facturũ erat ad
 multitudinem sobolis. Ideo Augustinus dicit, Non est pro-
 pagandi necessitas quæ tunc fuit, quando & parietibus cõ-
 iugibus alias propter copiosiorẽ posteritatem superduce-
 re licebat, quod nunc certe nõ licet (rotunde dicunt nostri,
 vna mulier sufficeret pluribus viris in remedium & satisfac-
 tionem concupiscentiæ: vnus vir plus sufficit multis mu-
 lieribus, quoad officium procreationis liberorum.)

31. q. 7.
 Tim.

De bo.
 coniug.
 c. 15.

Vbi su-
 pra.

32. q. 7.

Propter heredem 2. Alta contrahendi causa est, quod aliquis cupiens naturali desiderio habere heredem, nolit tamen eum con-

contra-sequi per peccatum, & ideo contrahit, ut sic cum honore

here. matrimonii & gloria dei illum habeat, hic quoque animus bonus est. (Licet Petrus Aureoli velit imputare pro peccato veniali.) Quoniam sic etiam patres sancti optarunt sibi contingere heredem, sicut Abraham dixit ad dominum, domine deus quid dabis mihi? Ego vadam absque liberis, & filius procuratoris domus meae, iste Damascus Eleazar, Mihi autem non dedisti semen, & ecce vernaculus meus haeres meus erit. Vbi dicunt doctores Abraham cogitasse, quod si destitueretur prole, se Eleazarum illum pro filio adoptaturum. Quid multa? non existimo aliquem intelligentem super hoc dubitare, nisi quis eo deuenisset insipientiae, ut primum & praecipue cuperet heredem magis quam appetret deum, quae profecto maxima foret stoliditas. Illius enim generatio diu duratura non esset, iuxta istud sapientis. Hereditas, ad quam festinatur in principio, in nouissimo benedictione carebit.

Pro. 20. **Contra-** 3. Tertia porro ratio est, amica & fidelis cohabitatio cum mutuo obsequio inferuendi inter se, ut cum quis iam vetulus & grandaeuus ducit uxorem, quae sui curam gerat id quoque malum & iniquum non est, siquidem inter caeteras causas coniugii inter Mariam & Ioseph, haec quoque non postrema commemoratur, quod Ioseph Mariae coniunctus sit custos, qui illi inferuiret & ministraret, sicut & ipsi docuimus alibi, & Ambrosius clare meminit. Cum autem Vuiclephistarum & quorundam Lutheranorum haereticis huic articulo ex diametro contradicat, opere precium videtur, rem hanc diligentius considerare, & nostrum institutum fortius confirmare, ut hoc quoque matrimonium reputetur honestum, cum duo contrahunt tantum ob mutuum eiusmodi officiorum communicationem, non aliter tamen quam institutum est a deo, in dignitate coniugali.

De bo. coniug. cap. 3. Et quanuis hic satis facerent nobis quae supra induimus, eo quod nec Vuicleph neque Hus errorem scripturae testimoniis vnquam est confirmaturus, audiamus tamen porro verba Augustini, Mihi, inquit ille, non videtur propter solam filiorum procreationem, sed propter ipsam etiam naturalem in diuerso sexu societatem contrahi matrimonium, alioquin iam non diceretur coniugium in seni-

bus, praesertim si vel amisissent filios, vel minime genuisset, nunc vero in bono licet annofo coniugio, etsi emareuit ardor aetatis inter masculum & foeminam, viget tamen ordo charitatis inter maritum & uxorem. Affirmat tandem, quod si inter coniuges seruetur fides honoris, & mutuum ac voluntarium obsequium ministerii vicissim exhibiti, etiam si membris iam sint velut cadauerinis, remanet tamen vinculum coniugii inter eos. Quilibet ergo Christianus quasi pro certa regula obseruet illud Aug. dictum, In nuptiis plus valet sanctitas sacramenti, quam foecunditas vteri, quoniam pra. ille verus & firmissimus est nexus, iuxta istud Pauli, Viri diligite uxores vestras tanquam corpus vestrum. Ecce quandiu vixit Abraham cum sterili sua Sara? certe centum erat annorum, priusquam heredem consequeretur. Quid quod iam inde a principio mulier a deo creata est in adiutorium viri, quare itaque non possit iam vir uxorem ducere in auxilium & solatium? Nihil igitur moueantur huiusmodi coniuges, qui conueniant, neque tamen prolem expectant, nullam sibi conscientiam hic fingant ob istam malignam haeresim Vuicleph. Quin potius credant verbis Augusti. & aliorum sanctorum patrum, ideo maxime, quod nec aliquis scripturae locus, neque vlla ratio solida per eum inducitur. Huc pertinet, si quando inter reges & principes bella componuntur, plerunque eiusmodi compositiones desunt in contractione matrimonii alicuius, ibi quaeuis praecipua ratio eorum qui coniugium procurant pax est & concordia, ut sic homines & prouinciae conseruentur ac defendantur a rapinis, incendiis & latrocinis, aliisque innumeris bellorum incommodis, quando tunc personae ambae consentiunt, & iuxta ordinationem diuinam matrimonii sacramentum suscipiunt, ratio illa impulsiva etiam primaria, nihil impedimenti aut scrupuli eis ingerit in sacramento. Sed haec latius in fine circa epilogum.

4. Quarta demum ratio est, quum quis in seipso sentit, se continere non posse, sicque consultius sibi fore putat, si ducat uxorem, ut hoc modo sub titulo honestiori praua concupiscentiam extinguat, quam si idem faciat cum concubina, cum qua animam simul & corpus perimat. Vult ergo illud perficere modo & ordine a deo constitutis, non magnopere curans, imo nec ob id faciens ut liberos habeat, quos si tamen accipiat a deo, proponit se illos pro facultatibus suis ad diuini nominis gloriam educaturum.

Contra-
here pro-
pter pa-
ccem.

Contra-
here ne
vtatur.

¶ Non tamen hic dicimus de eo quod coniugum alter ex altero debitum possit, nam in eo casu iuxta Pauli doctrinam tenetur illud alter præstare alteri, estque illud opus iustitiæ, quare pro peccato non imputaretur consentienti in opus pettum, etiam si petens peccaret, quod in multis casibus posset ostendi, quibus vltro supersedemus, satis sit hic nobis, quod qui contrahit cum proposito restinguendi fornicationem & concupiscentiam prauam, is vtiq; non peccat, quoniam ob id institutum est matrimonium iam in lege Evangelica, vt præclare testatur Paulus, & nos iam inde ab initio diximus, quauis iam olim præcipue sit ordinatum ad procreandam sobolem, & ad augmentum generis humani, nunc tamē matrimonium illud opus excusat, quo minus sit peccatum, dicente Paulo, Honorabile coniugium in omnibus & thorus immaculatus. Præter hæc Pauli verba quæ tamen nobis satis possent facere ad confirmandam causam illam quartam, potest hoc idem ratione firmari, quia in hoc velut vno omnes ore conueniunt doctores, coniugem alterum alteri exoptulanti, ne cogatur aliorum declinare, compulsus esse vt reddat debitum, sicut Augustinus ait ad maritum, Si tu abstines sine voluntate vxoris, tribuis ei occasionem fornicandi, & peccatum illius tux imputabitur continentix. 2. 7. q. 2. si tu, pressius & apertius loquitur Origenes homilia septima super Mattheum. Quod si ergo maritus potest & debet ad præcauendum peccatum vxoris, opera coniugalia exequi citra aliquod peccatum, quanto magis & potest & debet peccatum præuenire in se metipso: quod si deinde praua fuerit libidine accensus, exequatur id cum vxore, potius quam vt septa (quod aiunt in proverbio) transiliat. Namque hoc fere scribit Augustinus ad Hediciam, Secundum verba Apostolica etiam si vir continere voluisset & tu noluisses, debitum tibi reddere cogeretur, & illi deus imputaret continentiam, si non suæ sed tuæ concederetur infirmitati, ne in adulterium caderes. At que in casu huius rationis volunt quidam doctores intelligere verba Pauli superius allegata. Hoc autem dico secundum indulgentiam non præceptum, aiunt enim velle eum indulgentiam tunc esse, quando quis matrimonio vitur in hoc tantum, vt suæ satisfaciat cupidini, ne in diuersum raptus cogeretur hoc facere extra coniugium contra animæ suæ salutem, neque volunt illi hæc verba ad primos duos casus referre.

Heb. 13.

De adul.
coniugiis33. q. pa.
secū. ver.
ap.

1. Cor. 7

¶ Quinta insuper ratio contrahendi matrimonium Contrahens est vt quis animum tantum expleat in voluptate operis car here libi nalis, idque non plane est a peccato immune, maxime quū dīne antea ipse se maritus prouocat ad concupiscendum, quam tentetur, in hoc tantum vt in opere se oblectet, carnalemq; voluptatem sentiat. Vnde ad Tobiam dixit angelus Raphael, Audi me, & ostendam tibi qui sunt, quibus præuale- Tob. 6. re potest dæmonium: hi namque qui coniugium ita suscipiunt, vt deum a se & a sua mente excludant: & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus, habet potestatem dæmonium super eos. Ne autem hic quispiam, vel aberret, vel pusillanimis reddatur, sciendū est non omnem voluptatem siue delectationem esse prohibitam, alias nemini liceret libere māducare, aut bibere, aut fricare: sed tunc demum voluptas vitata est, quando eam quis quærit modo prohibito, vt quum quis cum aliena fornicatur, quum quis inebriatur, quum quis manducat, quando erat ieiunandum, quum quis vsque adeo in voluptate demersus est, vt in ea præcipuum suum constituat finem, magis ab illa affectus, quam præcepto diuino, vel omnino ita exardescit in illa, vt velit opus hoc perficere, etiam si non sit hæc sua vxor, vel si voluptatem quærat per iniqua media aut prohibitas circumstantias, in omnibus iis iniquum & iniustum est quærere voluptatem, tam in operibus coniugalibus, quam in aliis (verum est quod Iohannes maioris dissuadet hæc in Ecclesia publice prædicanda.) **¶** Vt tandem veniamus ad rationem motiuam quintam, dico quod ducere vxorem, vel cum vxore rem habere, & solam voluptatis carnalis oblectationem quærere, peccatum est veniale tantum, non mortale, quoniam coniugium excusat, nisi quis voluptatem quærat præter naturam vt pecudes, prohibito modo: vel ita esset in voluptatem pronus, vt vellet eā in opere exequi cum illa etiam si vxor sua non esset. In eius rei fidem formandam audi Augustinum dicentem, Aposto Debo. lus illum concubitus secundum veniam concedit, qui sit coniug. per incontinentiam, non sola causa procreandi, & aliquando nulla causa procreandi, quem nuptiæ non fieri cogunt, sed ignosci impetrant, si tamen non ita sit nimius vt impediat, quæ seposita esse debent, orandi tempora, nec immutetur in eum vsus qui est contra naturam. Et non paulo di lucidius dicit ibidem, Quicquid inter se coniugati immo- destum, inuerecundum, sordidumve gerunt, vitium est

hominum, non culpa nuptiarum. Iam in ipsa quoque immoderatiore exactione debiti carnalis, quam eis non secundum imperium præcepit, sed secundum veniam cōcedit apostolus, ut etiam præter causam procreandi sibi miscantur, et si eos pravi mores ad talem cōcubitum impellunt, nuptiæ tamē ab adulterio seu fornicatione defendūt. 32. q. 2. quicquid. Vtique non vult hic Augustinus peccatum esse morale, si quando coniuges mutuum inter se colludant & voluntatem quarant, sed tantum peccatum esse veniale. Ideoq; ait Augustinus, Etiam si præter causam procreandi sibi miscantur, id ego inter ea reponam, pro quibus dicimus, Dimitte nobis debita nostra. Quisquis autē ita voluptatē appetit, more beluino ut velit etiā voluptatē explere, si hæc nō sit sua vxor, peccabit mortaliter. Similiter si quis adeo fuerit stupidus, ut etiā quando vacandum sit orationi, & accedendum ad communionem sacramenti tempore Paschali, 1. Petr. 3. nolit parcere vxori, peccabit: quoniā quilibet sic debet vxori suæ cohabitare, ne impediatur oratio. De tali autem inordinata incensione, inquit Hieronymus, Sapiens vir iudicio debet amare contugem, non affectu: regat impetus voluptatis, nec præceptum feratur in coitum. Nihil est fœdus quam amare vxorem quasi adulteram. Citat ibi Xistum Pythagoricum in sententiis dicentem, Adulter est in suam vxorem amator ardentior: in aliena quippe vxore omnis amor turpis est, in sua nimius. 32. q. 4. origo. Omnia hæc intelligi debent iuxta Martinum de temperatia, de amore inordinato, quam quis non dirigit ad amulsim rationis, sed quando habet concupiscentiam effrenem, ita accensus in feruore carnali, ut eodem modo cum illa voluptatem quæretet si vxor sua nō esset, ibi a peccato mortali nulla potest esse excusatio. Alias libere licet marito cum vxore iocari & dulciter viuere, quia & amarū matrimonii vinculū est ei perferendum. Hinc de patriarcha Isaac legimus, quod in tantum dilexit Rebeccam, ut dolorē qui ex morte matris eius acciderat, temperaret: quumq; iam filios duos haberet, ad ultos, Iacob & Esau, caritas quoque annonæ ingrueret, profectus est in ciuitatem Geraris, vbi rex Abimelech per fenestram vidit eum iocantem cum Rebecca vxore sua. Ad eundem modum possunt aliquem diuitiæ mouere ad contrahendum matrimonium, & similiter pudicitia, & generis nobilitas, spes item illa, fore eiusmodi cōnubio promoueat ad tudinē. officia & conditiones ampliores, dummodo semper & præ-

cipue habeat intentionem ecclesiæ catholicæ, & animum suscipiendi illud matrimonii sacramentum, tunc nihil vetat sacramentum id esse, etiam si diuersis moueatur rationibus ad contrahendum cum hac ipsa: nam id quoq; discimus factum esse exemplo Iacob patriarchæ, qui motus pulchritudine Rachel, seruauit pro ea septē annis: fuit illud sibi tēpus breue propter amorem, ut tandem optata illa sibi contingeret vxor, & quannus fororem eius Lyam prius duxerat quæ formosa non erat, posteriorem tamen magis semper amauit. Nō absimile est etiam exemplum Davidis cum filia regis Michol, cum Abigail, similiter & Ruth, & c. Sic legimus in lege dixisse dominum, Si videris in numero captiuorum mulierem pulchram & adamaueris eam voluerisq; habere vxorem, & c.

Ad hæc omnia funditus intelligēda meliusq; declaranda, doctores ponunt tria bona quæ sunt in matrimonio, ipsum etiam excusantia, quæ sunt, fides coniugalis, proles, & ipsum sacramentū. In his satis cernitur quomodo matrimoniu sit remedium: ideo enim ait Augustinus, Vtriusq; sexus infirmitas propendens ad ruinam turpitudinis recte excipitur honestate nuptiarum, ut quod sanis possit esse officium, sit ægrotis in remedium, quoniam id bonum quod habent nuptiæ peccatum esse nunquam potest: hoc autem tripartitum est, fides, proles, sacramentum: in fide attenditur, ne præter vinculum coniugale cum altera vel altero cōcumbat: in prole, ut suscipiatur amāter, benigne nutriatur, religiose educetur: in sacramento autem, ut coniugium nō separetur, & dimissus aut dimissa, nec causa prolis alteri cōiungatur. Hæc est tanquam regula nuptiarum, qua vel natura de coratur fœcunditas, vel incontinentiæ regitur prauitas. Non tamen sic intelligi debent verba Augustini, quasi illa omnino stricte sint necessaria: nam & cōiunx qui fidem non seruat non ideo irritum facit coniugii vinculū: & licet non contingant in coniugio liberi, manet tamē nexus ille matrimonii: inseparabile autem cōiugii vinculum intelligitur per ipsum bonum sacramētū, quod substantiale est in eo, & sine quo esse non potest: sed sine fide murua, sine liberis potest sacramētū matrimonii cōsistere, nisi quod aliquantulum claudicat. Consentiant tamen doctores, quod quannus constans sit sine liberis matrimonium, tamen debet esse ea personarum contrahētium voluntas, ut si aliquando suscipiant liberos, velle se eos pie educare. Requiritur

Gen. 29.

Deu. 21.

Bona
matrini-
matrii
tria.
Super
Gen. lib.
9. cap. 7

etiam, ne consentiant velle seipfos vltro afficere sterilitate vt careant liberis, si quacunq; via concorditer impediret ne nascerentur, ex diametro & per dis dia pason (quod dicitur) esset hoc contra matrimonium, imo nec matrimonium esset. Exemplo nobis est, Onan filius Iudæ, qui non recte peruenit ad vxorem suam Thamar, sed semen effudit in terram, ne liberi nascerentur, & idcirco percussit eū do minus, eo quod rem detestabilem faceret.

Gen. 38.

Constat ex iis omnibus quā impie errauerit Vuicleph & nimis quam hæretice omne matrimonium damnarit, ni si nascantur inde liberi, & opera coniugalia exerceantur: quum tamē ex scripturis biblicis iam supra defenderit ipsi coniugium Mariæ & Ioseph, sic quoque in statu coniugali illibatam seruarunt virginitatem Henricus imperator cum S. Kunegunde, Sanct. Alexius cum sua vxore, sic & Dauid virginem Sunamitidem Abisag duxit vxorem, neque tamen cognouit eam, sicut ibi declarant doctores. ideo

3. Reg. 1.

quoque Salomon permisit occidi fratrem suum Adoniam,

3. Reg. 2.

eo quod illam Abisag concupisceret vxorem. vetitum enim

Leu. 17.

id erat, ne quis duceret vxorem eam quæ fuerat antea vxor patris sui. Esse autem laudabile hoc coniugium, quum etiā

De bo.

cōt. iug.

c. 24.

coniuges continent ab operibus coniugii, testatur Augustinus dicens, hæc omnia bona sunt propter quæ nuptiæ sunt, proles, fides, sacramentum: & inde, Nec prolem autem carnalem iam hoc tempore querere, ac per hoc omni tali opere immunitatem quandam perpetuam retinere, atque vni vtro Christo spiritualiter subdi, melius est vtique & sanctius si tamen ea deuotione sic vtantur homines, quomodo scriptum est, vt cogitent quæ sunt dei, quomodo placeant deo, id est, ut perpetuo cogitent continentiam. Procul igitur reicienda est hæresis Vuiclephi, nec aliquo modo inter Christianos sufferenda: nos autem dominum rogemus, vt quotquot sacramentū hoc susceperunt in ecclesia, in gratia quoque suscepta conferuentur cum pace, & viuant mutuo in omni dilectione & pudicitia se inuicem diligentes,

sicut Christus dilexit sponsam suam ecclesiam, vt inde etiam illi post hanc vitam vita perfruantur æterna, A M E N.

HOMILIA SEPTVAGESIMA-
prima, qua probatur matrimonium esse sacramentum, contra Lutherum.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Ephe. 5.

I Nsultas & graues impugnationes hæctenus tres au diuimus, contra hoc ipsum matrimonii sacramentum, Primo Tatianorum, qui omne reiciebāt cō-

iugium, & damnauerunt. deinde Montanorum & Tertuliani, qui secundas tantum & tertias nuptias condēnabāt. postremo Vuiclephi, qui negauit esse matrimonium, vbi cūque non esset sobolis propagatio. Hæreses istas tres sufficere tibus sacrae scripturae locis, ecclesiae quoque & sanctorum patrum testimoniis reiecitimus. Nunc ac cingimur & quartam hæresim refutaturi, quam in hac re (ne videretur ociosus & nihil agere) introduxit Lutherus, & ipse negans matrimonium esse sacramentum, quæ sane nō exigua foret cōiugii depressio, si apostata iste in hoc verū diceret. At quia nos aliter docemur ex sacris literis, & hanc errorem assisente dei gratia & manu valide infringemus, nam ibi Lutheri animus aliter nō habet, atque si iā ex nescio quibus lupercalibus prodiret, nihili enim facit siue sextæ sint nuptiæ, siue liberi nascantur, siue non, quacunq; etiam ætate & conditione sint isti, siue montales, siue monachi, siue sacerdotes, dummodo Adæ veteri & concupiscentiis eius satisfiat, sub hoc honestissimo sancti sacramenti titulo, etiam si interim omne id suum suorumq; matrimonium putatiū mera sit fornicatio & stuprum. Vsq; adeo priores isti hæretici priscis seculis ausi non sunt toti mundo adhuc magis pio proponere istiusmodi errores impios & beluinos, sed diabolus quo magis & plures seduceret homines, speciem prætextuit pietatis. Tatiani rati sunt quemlibet Christianum in vniço Christo contentum esse debere, neque vlterius querere coniugem. Montani & Cataphryges putabant, eo quod Christus vnicus esset vnus ecclesiae sponsus, Christianum quoq; non decere nisi semel contrahere. Omnia hæc sicut quidem habuerunt pietatis, & cōtinentiæ a prauis cupiditatibus sicut proposuit Vuicleph, permissum tantum esse matrimonium ad prolis generationem, non caruit hoc specie honestatis, ne quis cōtraheret nisi amore sobolis, sicut & ob id institutum est matrimonium in paradi-

Lutherus negat matrimonium esse sacramentum.

Antiqui hæretici appaerent ter boni.

so. Nunc vero demum tam perduto seculo nihil opus fuit Luthero, ut diuerticula quaereret probitatis, sed liberrime omnibus tam monachis quam sacerdotibus & monialibus vetulis & iuuenibus, sterilibus quoque pro sua cuique libidine permisit incontinentiam sub specie coniugii, ipseque ad eo iam vetulus & pene delirus monachus, recens tamen cum moniali contraxit, interimque matrimonium sacramentum esse negat, addit alia deliramenta multa, quae leuissimum quenuquam hominem non decerent, nunc ergo aggrediamur & hunc errorem confutare.

1 Ne autem excidamus ordine congruo, vosque omnia melius intelligatis, primo Lutheri errorem detegemus, qui in hoc latet.

1 Vnum esse matrimonium gentilium.

2 Iudaeorum quoque & Christianorum.

3 Non esse aliquod scripturae testimonium, quod matrimonium sit sacramentum.

4 Gratiam quoque in eo non conferri. Haec fere impia sunt Lutheri commenta, quoad hoc sacramentum; reliqua infra aperiemus.

Cōiugii
gētiliū.

Principio igitur quantum ad coniugium pertinet gentilium, dico illud esse legitimum iuxta consuetudinem & leges prouinciarum: veruntamen non est sacramentum proprie loquendo, neque sic ratum, quod separari non possit: si sacramentum inquam non est proprie nisi quod in communi potest etiam dici sacramentum, sicut ait August. sacramentum coniugii omnibus gentibus commune est, sanctitas tamen sacramenti non est, nisi in ciuitate dei nostri, & monte sancto eius. Ita & Innocentius tertius inquit ad episcopum Tiberiaden. Sacramentum matrimonii est apud fideles & infideles. Quod autem etiam illud sacramentum dicitur, in causa est, quod & infidelium matrimonium originem habet ex institutione diuina, statim enim post diluuium praecipit dominus Noe & filiis eius, Crescite & multiplicamini & replete terram, non tamen hoc praecipit eis deus, nisi per media conuenientia ipsius matrimonii, quod ita illis indulsit pro remedio, & ut sic ex potestate diuina coniugium alter alteri facultate daret corporis sui. Ipso deinde vsu receperunt hoc filii a parentibus suis, cuique legi naturali esset conformis, ita plane retinuerunt. Quamuis enim non perinde fidem quoque & religionem parentum suorum imitatur liberi, aliis ad aliud idolorum genus declinantibus, in

C. gau-
demus,
de di-
uor.

Gen. 9.

coniugio tamen sequuti sunt morem patrum suorum: cuique matrimonium fuerit sacramentum etiam in veteri lege naturalis, sit ut etiam matrimonium infidelium, quod ex illo defluxit, veniat appellatione sacramenti, quamuis in variis nationibus varii etiam coniugiorum ritus sunt obseruati, quorum plurimos Hierony. perceret. An autem matrimonium infidelium possit etiam dici sacramentum propter significationem, ita quod eorum coniunctio significarit unionem Christi & ecclesiae? Profecto sicut eorum matrimonium proprie sacramentum non existit, sed quasi semisacramentum ut affirmat Brulifer, ita significatio & bona matrimonii imperfecta fuerunt, & sunt penes illos, teste Richardo: id hoc modo explicari solet, quonia ut supra diximus, tria sunt in matrimonio bona, fides, proles, & sacramentum, quod ergo iam coniuges etiam infideles fide inter se mutuam seruant, sicut in aliis negotiationibus, obseruatur hoc quidem ab eis qui etiam adulterium puniunt. Verum quia fideles non sunt, haec quoque fides eorum in deum directa non est, quia propter deum non faciunt illud: deinde licet etiam liberis suis beneficiant, tamen eos non educant in vero veri dei cultu & timore, sed in infidelitate sua in qua etiam pereunt tandem: & sic factus est infidelis non habere filios, quoniam sic & sacramentum omnino non habent neque agnoscunt, proprie loquendo de sacramento, sed tantum habent illud ad vinculum humanae societatis, quae sine matrimonio perdurare non potest. Vnde & respublica ista Socratica & Platonica communiter reici solet, quae plusquam beluino ritu, sublato vsu coniugii, vxores habebat communes, sicut eam praclare explorat Aristoteles ex hominum conuictu, in suis Politicis.

2 Porro ne quis dubitet, verum esse inter infideles matrimonium, aperte testatur Paulus qui ait, Si quis frater vxorem habet infidelem, & haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. similiter si qua mulier virum habeat infidelem, Vtique permittitur hoc nunquam erat Apostolus, nisi verum esset matrimonium atque inde forsitan natum est, quod matrimonium eorum coeptum sit dici sacramentum. Vnde C. veni- & Innocentius. 3. ait. Cum illud non sit generaliter verum, ens de neque de nouis neque de veteribus sacramentis, quod baptismus presb. sit fundamentum illorum, quonia & sacramentum coniugii non bapt. & eucharistiae a non baptizatis recipi potest, loquitur ibi in vniuersum de veteribus sacramentis: peculiare est autem & speciale de sacramento eucharistiae, sicut enim supra dixi-

mus, baptisimus utique ostium est & fundamentum omnium aliorum sacramentorum, totiusque adeo nouæ legis. Sed quod etiam infidelis posset sacramentum altaris suscipere, ideo fit, quia sacramentum illud essentialiter non consistit in susceptione ut reliqua sacramenta, sed habet esse permanens, quod potest etiam accipere infidelis, ipsum scilicet sacramentum, verum tamen non sacramentaliter ob defectum fidei, quanuis Innocentius casum hunc de presbytero non baptizato, ordinato tamen, primum putabat ambiguous, tandem tamen concludit eum non esse ordinatum, ideoque committit episcopo Ferrariensi, ut illum rursus ordinet.

Ex locis scripturæ supra inductis hoc sequitur, quod infideles non peccent in operibus coniugalibus, dummodo alias matrimonium seruent, secundum cognitionem legis naturalis, quoniam & ipsi contrahunt: iuxta modum diuinitus primo institutum: sicut aliqui dubitant de Turcis & aliis ethnicis, qui etiam plures ducunt uxores, an cum aliis peccent & non cum prima.

1. Co. 7. Atqui hoc ipsum quod iam adduximus ex Paulo ne mulier fidelis discedat a viro infideli, intelligendum est esse consilium Pauli non præceptum, quapropter & ait, ceteris dico autem ego, non dominus, quasi diceret, equidem hoc non tanquam præceptum impero quia neque dominus præcepit: consilium igitur est ad quod commotus est Paulus, eo quod in primordio nascentis ecclesiæ quotidie multi conuertebantur ad fidem ex Iudæis & gentibus ita ut sæpe coniugum alter alterum adducebat ad fidem, sicut hanc rationem Paulus ipse commemorat dicens, sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem, quod si infidelis discedit, discedat, non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi: unde colligunt doctores in tribus casibus fidelem posse ab infideli coniuge discedere, primo si nolit ei cohabitare, deinde si velit quidem, sed cum blasphemia nominis Christi, postremo si infidelis conetur fidelem pertrahere in peccatum mortale, & tunc quoque poterit discedere. Tria hæc manifeste declarat Innocentius papa, & ante eum docuit Augustinus in sermone domini in monte. Sed hic cogitet forsitan aliquis secum, si consilium dedit hoc Paulus & permisit ut fidelis cohabitaret coniugi infideli, quare non idem ad hoc seruatur in ecclesia? Respondeo, quod nimis amplius foret euagari hic per omnia, & ostendere quando & qua-

Infideles excusantur.

Non discedere ab infideli.

1. Co. 7.

C. quando de di.

Contrahere cum infideli.

tenus præceptum fuerit fideli contrahere cum infideli in veteri testamento, Moyses enim filiam habuit Ietro infidelis, Nu. 12. Ioseph duxit filiam sacerdotis Putifar in Heliopoli, Naab. Gen. 41. Ison quoque duxit Raab uxorem, Obed Ruth Moabitidem, Ruth. 4. Salomon filiam Pharaonis regis Aegypti. Hester nupsit Afero gentili. Iacob insuper consensit ut Dina nuberet ipsi Sichem qui erat Ephæus, & similia multa. Vicissim quoque legimus quomodo noluit Abraham ut filius suus Isaac duceret aliquam uxorem de filiabus Chanaan. Esau etiam quia uxorem accepit ex Chanaanis, irritauit aduersum se animam suorum parentum, qui deinde mittentes alterum filium Iacob in Mesopotamiam Syriæ, diligenter iniungerunt ei ne acciperet uxorem Chanaanam. Præceptum enim hoc deus in vniuersum de septem populis regionis Chanaan, non inibis cum eis fœdus, nec misereberis eorum, neque sociabis cum eis coniugia, filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo. Præterea Iudæi domum reuertentes ex Babylonica captiuitate, multas secum adducebant mulieres alienigenas: Esdras autem ex præcepto domini separauit ab eis, & tamen si quando infideles volebant recipere fidem, prohibitum hoc erat nemini: sicuti supra induximus permisisse dominum, ut quum vidisset aliquis inter captiuas vnam formosam, cuius teneretur amore, ita ut vellet eam ducere uxorem, illi detunderet capillos, refecaret vngues, & exueret vestes in quibus capta erat. Sic nimirum Fridericus. 2. Imperator, dux Sueuorum, uxorem duxit Iolam filiam Sultanis & Palude refert, nobiles Hispanos accipere uxores nobilissimas filias principum Sarracenorum, sic tamen ut sponsa cum virginibus baptizetur. Ut redeamus autem ad id quod primo loco quaesitum est, doctores distinguunt tria tempora in ecclesia, primum erat in ecclesia primitiua, quando ad Christum conuertebantur Iudæi & Gentiles, tunc quoque spes erat cuilibet coniugi, fore ut etiam alter coniux conuerteretur ad Christum, & sic implebatur dictum Pauli, sanctificari virum infidelem per mulierem fidelem. Eo tempore procedebat & volebat illud consilium Pauli, ut coniux fidelis non desisteret neque deficeret, si posset etiam alterum coniugem adducere ad fidem, sicut Cecilia conuertit Valerianum. Secundum tempus in ecclesia fuit ab Imperatore Constantino, quando iam prohibitum fuit coniugi Christiano habitare cum coniuge Iudæo, sed

Exo. 2. Nu. 12. Gen. 41. Ruth. 4. 3. Reg. 2. Hest. 2. Gen. 34. Gen. 24. Gen. 26. Gen. 28. Deut. 7. 1. Esd. 4. Deut. 23. Infidelis cum fide li. 1. Co. 7.

non cum infideli, in caussa erat, quia tunc incipiebāt Iudaei omnino esse obstinati, gentiles autē non sic. Inde constitutū est in concilio quarto Toletano, Iudaei qui Christianas mulieres habent, admoneātur ab episcopo ciuitatis ipsius, vt si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur. Quod si admoniti noluerint, separentur, ne forte fidelis dum infidelem conuertere nititur, ipse in infidelitatem relabatur. Gentiles autem tunc continue adhuc conuertebantur, sicuti fidelis & catholica regina Chrothildis in Burgundia Cludvvigem regem Gallorum, vt meminit Gregorius Turonen. Tertium porro tempus est, quando iam infideles pariter omnes, Turcae & Sarraceni indurati sunt in impietate sua, non minus quā Iudaei. Quapropter Ambrosii humilimodi consilium dedit pro hoc tempore in libro de Patriarcha Abraham. Caue Christiane Gētili vel Iudaeo filiam tuā tradere, caue ne gentilem vel Iudaeam vel alienigenā, id est haereticam & omnem alienā a fide tua, vxorem acceras tibi. Prima coniugii fides castitatis gratia est: si idola colat, quorum praedicantur adulteria, si Christum neget, qui praceptor & remunerator est pudicitiae, quomodo potest diligere pudicitiam? Et inde, Accedit aliud in signe castimoniae, si credas a tuo deo tibi, quod fortitus es coniugium, datum, vnde & Salomon ait, Adeo praeparabitur viro vxor, non possunt hoc disparet fide credere, vt ab eo quē non colunt, putent sibi conubii impartitam gratiam. 28. q. 1. caue. Postea inducit quomodo Abraham filio suo elegerit virginem castā ex terra longinqua. Atque hoc iam consilio vitur ecclesia, quātum ad Iudaeos & ethnicos pertinet, sed quoad haereticos, sciendum quia si inter Christianos coniugum alter in haeresim cadit, a qua nolit desistere, matrimonium tamen inter eos non soluitur: nā quod scinditur inter gentiles cum alter sine altero coniugum, ad fidem conuertitur, ratio est, quia inter eos est quidem legitimum, sed non ratum matrimonium. Itaque quandiu viuunt coniuges Christiani, manet vinculum matrimonii ratum & insolubile, si modo sit contractum ex lege & sanctionibus ecclesiae. Ait innocētius ibi per hanc responsionem, quorūdam malitiae obuia- tur, qui in odium coniugum, vel quando sibi inuicē displicerent, si eas possent in tali casu dimittere, simularent haeresim, vt ab ipsa nubentibus coniugibus reslirent, fieret hoc inimium illis temporibus, vbi sub praetextu Lutheranae haeresis multi a suis coniugibus reslirent. Separari tamen

Cap. 62

C. Iudaei
18. q. 1.

Lib. 2. c.
28. 29.

Lib. 1.
cap. 9.

Pro. 19.

Cōtrahe
re cū hæ
retico.

C. quan
to de di
uor.

potest maritus ab vxore propter haeresim, sicut testatur Augustinus, & inducitur super hoc a Gratiano, quoniam haereticis fornicatio est spiritalis. Expressit hoc ipsum & Alexander tertius, quod possint in hoc casu separari, sed vtrouque viuente non ultra contrahere. Alia caussa diuortiū, de qua C. quāsi iudicium, est propter prolem, quā cum numeretur inter tria coniugii bona semper contendet coniunx haereticus liberos educare in haeresi sua erronea, quod nunc quoque fieri videmus, vbi parentes in fide dissentiunt. Ex omnibus praedictis satis iam liquet quam impudenter simul & impie Lutherus conetur matrimonium Christianorum conferre coniugio infidelium, quod vt auditu est foedum, ita a Christianis omnibus alienissimū, nos quoque contrarium haectenus probauimus ex sacris literis & sanctorū patrū testimoniis. Superest adhuc altera pars, vbi Lutherus contendit matrimonium sanctorum parum in veteri lege perinde fuisse sanctum atque nunc est coniugium Christianorum, cum tamen nos catholici in eorum matrimonio sacramentum non reponamus. Ad hoc respondendum, etiam matrimonium in veteri testamento sacramentum fuisse, sicuti multo plura fuerunt in eo sacramenta, communia illa & quotidiana sacrificia, thurificationes, primogenitorū oblationes decimae, circumcisio &c. sicut supra iam inde ab initio diximus. Nam vt in aliis sacramentis, ita & hic lex gratiae superat veterem Moysen, nunc nimirum ex virtute sacramenti matrimonio Christiā moniū Christiā norum vberiore gratiam operante quam in veteri testamento, & ob id Christus auctoritatem cōiugii renouauit ex antiqua illa Moisaica lege, in duobus locis, primū cum ait, Non legistis, quia qui fecit hominē ab initio, masculum & feminam fecit eos, & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhaerebit vxori suae, & erunt duo in carne vna. Altera confirmatio est, quando subiungit, ideo iam nō sunt duo, sed vna caro. Quomodo autem in melius mutarit dominus matrimonium in noua lege, patet ex sequentibus dupliciter, Primum, quia dicit, Quos deus coniunxit, homo non separet. Volens per hoc insinuare constantiam vinculi coniugalis. & recte ait, quos deus coniunxit, nam quod nunc putatur esse matrimonium inter monachos & moniales, non a deo, sed contra deum ex peruersa libidine, & concupiscentia a diabolo copulatur. Deinde & in hoc emendauit dominus matrimonium, quia sustulit libellū

28. q. 1.
idolola-
ria.
C. quāsi
iudicium,
de di
uor.

Differūt
cōiugia
infidelium
& Chri
stianorū

Matri-
moniū
Christia
norum
Christia
nae
Mat. 19.
Gen. 2.
Mat. 19.

Deut. 34

diuortii a Moyse permissum, quia & vxorib⁹ nimium erat grauis atq; nocius. Cumq; hoc ipsum fecerit exhibitioe externa, sine dubio multo magis fecit hoc intrinsecus cum permissione gratiæ suæ diuinæ, id inde patet. Quando matrimoniū sacramentū magnum est in domino Iesu & ecclesia, matrimonium autē Christianorū præsentē habet significationē in Christo & ecclesia, ideo multo plus gratiæ largitur quam olim in veteri testamento. Omnia hæc satis confirmantur ex illo, quod oēs sancti doctores cōmuniter (limite hoc propter Ingliensem Marsiliū istū, qui fuit planator studii Heydelbergensis) dicūt, noua hæc Christianorum sacramenta præstantiora esse, & maiorem gratiā largiri post Christi passionem, quā antea: eo quod quæcunque prompte solūtur in maiori sunt precio, quā quæ mora indigent, ita maius beneplacitū habuit deus ex passione Christi & morte iam persoluta, quā olim adhuc futura & expectata. Cæterū conferri gratiā in hoc sacramento, quādo pertinaciter negat Lutherus, proxima homilia cōvincemus ad gloriā Christi & ecclesiæ, ad defensionem status cōiugalitatis, & in formationē omnium qui in eo pie viuunt, &c. Rogemus dominum, &c.

HOMILIA SEPTVAGESIMA secunda, qua confirmatur, in sacramento matrimonii gratiam diuinā conferri.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Ephes. 5.

¶ Vandoquidem Lutherus impugnat coniugii sacramentum, præcipuum suum fundamentum in hoc cōsistit, quod gratia in eo nō conferatur, quæ ramentum in sacramentis omnibus datur, adeo vt illa alias sacramenta non essent. Ad confutationē huius erroris et si satis faceret cōmunis totius ecclesiæ autoritas, & Christianorum vnanimis consensus, quæ etiam cuilibet Christiano sufficere debent, ita enim & August. dicit, Euangelio non crederem, nisi autoritas ecclesiæ me commoueret (alia litera habet commoueret) & Christus ipse ait, Qui ecclesiam nō audierit, sit tibi tanquam ethnicus & publicanus. Attamen vt hæc magis pateant, & vt Catholici super hoc sacramento interrogati ab hæreticis, habeant vnde ex sacris literis ecclesiasticam fidem & constantē sententiam tueantur, etiam hunc errorem diligentius refutabimus, eo modo quo

rem hanc tractauit rex Angliæ sumpta occasione ex verbis Pauli, quæ furiosos istos & seditiosos hæreticos fortiter cōuincunt, eorumque errorem explodunt, ait autem, Mulieres viris suis subditæ sint sicut domino, quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est ecclesiæ, ipse saluator corporis eius: sed sicut ecclesia subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnib⁹. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eā lauacro aquæ in verbo vitæ, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid huiusmodi, sed vt sit sancta & immaculata. Ita & viri habent diligere vxores suas, vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit: aemo enim vnquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius de carne eius & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhaerebit vxori suæ, & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in ecclesia. Hactenus ad longū percensuimus ipsa Pauli verba, quibus vniuersa Lutherana hæresis funditus euellitur. Recte autem dixit Petrus & post eum Hierony. grauius esse pleraque & obscura in epistolis Pauli, ideo hæc verba explicabimus diligentius iuxta sententias sanctorum patrum ab ecclesia approbatorum.

2. Multis modis docet hic Paulus matrimonium esse sacramentum, & gratiā conferre ex significatione coniunctionis Christi cum ecclesia, ostendit enim matrimonium esse a deo benedictum, vt fiat sacramentum Christi cum ecclesia coniuncti, quæ sane immensa matrimonii dignitas est, quod hic Paulus virum Christo, & mulierem comparat ecclesiæ. Vide præclaram hanc cōparationē, Virum facit caput corporis, quod vnum cōstituit cum vxore, Christū quoq; caput facit corporis eius, quod vnū esse dicit cū ecclesia. An non magna & eximia sunt hæc mysteria fidei nostræ? non est hoc gloriosum & sanctum sacramentum, quod tam sublimē habet significationem? Neq; prætermittendum est oscitanter, quod Apostolus rationē illam proponit, cur mulierem vir diligat, quoniā signum hoc nō dissimile sit Christo quem significat. Et hanc causam grauius ponderat Paulus, quam illā quam Physici præbent, mutuum coniugium morem proficisci ex cōmuni natura mulieris & viri. Por-

ro eodem adhuc exemplo Paulus docet mulieri timendum esse virum, honesteque tractandum, eo quod ipse ecclesiam significat Christo semper & in omnibus obedientem. Multis hæc verbis inducit apostolus, tandemque ne quis putet eum hic tantum adhortari voluisse, & tali similitudine uti, addit rem hanc veram esse adeoque verum sacramentum, in hoc admonet hominem primorum verborum quæ in paradiso dicta sunt ab Adam ipsi Eux, simulque primæ legis cõiugalis, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, Ad extremum concludit præualide dicens, sacramentum hoc magnum est. Cæterum intellexisse hæc Paulum de sacramento coniugii, facile probari potest, primum quia si voluisset ille matrimonium per se non esse sacramentum, sed in Christo tantum & ecclesia, corrueret statim omnia quæ eunque antea induxerat ad commendationem matrimonii, de collatione duplicis coniunctionis, Christi & ecclesie, viri & mulieris. Ad hoc ipsum etiam facit quod Paulus adducit verba Adæ, hoc os ex ossibus meis, quæuis ad literam verba illa possunt intelligi de matrimonio corporali, sicuti & accipienda sunt, & dominus ipse in hunc finem & sensum ea citat, tamen ad Christum & ecclesiam respicit Paulus. Non fuerit autem temeritatis magnæ argumentum, si conetur quis ea ad Christum referre, ita ut non faciant etiam ad coniuges? Atque in hoc totus Lutheri error refidet, quod putat honorem quæ apostolus tribuit matrimonio, illi non esse deferendum, sed Christo duntaxat & ecclesie. Quanto rectius docuerunt tum Paulus tñ qui Paulum sequuti sunt, doctores omnes, verba hæc ad præsens institutum esse referenda, ad matrimonium scilicet, cuius sacramentum hic instituebatur, cum ex spiritu dei verba Adæ sint deformata, & ad illud significandum siue prænunciandum accommodata, hoc est, quod verba hæc pertineant ad corporale coniugium hominum tunc institutum & ad coniunctionem Christi & ecclesie in matrimonio signatam.

Mat. 19. dictum id autem esse de matrimonio corporali Christus ipse testatur, qui etiam sic intellexit, sed referri ad Christum & ecclesiam manifeste affirmat Paulus. Omnes igitur Lutherani tergiversari hic non possunt neque quicquam cauere, nisi blasphemant Christum, Paulumque de mendacio accusent, aut ab errore suo desistant, quod illis foret consultius. Ad hunc sensum iam accommodabimus autoritates patrum, & sufficientes rationes. Adæ enim in primo

statim aspectu Eux, verba hæc loquutus est, quibus coniugem vtrique parentum anteposuit, qui ipse tamen nec patrem habuerat neque matrem, sed nequedum præceptum illi fuerat generare prolem, ita ut ex collatione liberorum & parentum scire potuerit, quid essent pater & mater, sed ex instinctu spiritus sancti præsensit ille iam tum, quidnam operaturus esset mutuo coniugum consensus, quidque significaturus, sicut in multis locis affirmat Augustinus. Libr. 14.
de ci. dei

³ Quis autem adhuc non videt quã inualide & falso Lutherus Pauli verba dilaniet, qui cum dicat matrimonium sacramentum magnum esse in Christo & ecclesia, Lutherus appellationem sacramenti conatur rapere a matrimonio, & in Christo atque in ecclesia tantum constituere, sicque nobis octo efficit sacramenta, cum tamen Paulus aperte dicat matrimonium esse sacramentum, non Christum & ecclesiam. Verum quidem est, quod Paulus sublimitatem & dignitatem matrimonii colligit ex eminentia significationis, puta in Christo & ecclesia, non debet autem per hoc sacramentalis dignitas matrimonio adimi, ut si dicas, sacramentum altaris sacramentum magnum esse, dico autem in Christo Iesu, vel corpore eius mystico. Quis hoc ita impudenter & temere intelligat ut nolit negetque ideo sacramentum altaris esse sacramentum. Eodem plane modo hic Lutherus semper contrarius, & sibi & ecclesie citra aliquod fundamentum temere intelligit hæc Pauli verba, & vel non videt, vel non intelligit, vel recusat intelligere quæ sit vera Pauli sententia, & quis sit huius capituli ad Ephesios scopus, neque enim hic præcipue hoc agit, ut illis verbis doceat quantum sit mysterium coniunctionis Christi & ecclesie, sed cõiuges instruit ut sciant quomodo inter se mutuo viuunt in dilectione, ad id ut magis eos permoveat, ostendit magnificam significationem, quam habet matrimonium in Christo & ecclesia, ideoque studere debent & eniti, ut huic significationi magis conformentur, sicut illa verba intellexerunt Augustinus, Hieronymus, & tota denique ecclesia. Nam apostolus ipse Lutheranium istum sensum satis refellit, qui cum dixerat, sacramentum hoc magnum esse in Christo & ecclesia, ne quis hic cogitaret vel se cum ad Christi & ecclesie coniunctionem tantum referre sacramentum, & non ad matrimonium statim meminit matrimonii rursus, ut ostenderet cur tandem verba priora præmisisset, ait enim, vnusquisque vxorem suam sicut seip-

c. 22.

Eph. 5.

sum diligit, vxor autem timeat virum suum. Priusquam
 Magnū in hac confutatione Lutherani erroris progrediamur, ex-
 sacramē explicandum est illud latius quod dixit apostolus, sacramen-
 tum ma- tum hoc magnum est, Aut est ne sacramentum maius ca-
 trimonii teris? Respondetur, quoniam sunt quidem omnia sacra-
 menta magna, si gratiam diuinam in eis collatam inspiciamus,
 & misericordiam immensam quam in eis nobis, concedit deus, sed iuxta expositionem doctorum, quatuor sa-
 cramenta præcipue magna dicuntur, baptismus propter ef-
 fectum, quia in eo dimittuntur peccata quoad poenam & culpam, aperit etiam portas paradisi, ita vt quisquis illum
 Bap- dignè susceperit, sicque moriatur, statim emigret in celestem patriam, sicut sacra testantur literæ supra de baptismo
 ti- adductæ. Deinde confirmatio quoque ratione ministræ, quia a solo administrari potest episcopo, vide supra. Mox
 Confir- & sacramentum altaris vere maximum est, ob id quod in
 matio. eo continetur, nam cum reliqua sacramenta conferant gra-
 Euchar- tiam dei, hoc essentialiter continet dominum Iesum vere,
 stia. integre, & hic in præsentia, fontem, autorem, datoremque
 omnis gratiæ, a quo sacramenta omnia quicquid habent
 gratiæ & virtutis, obtinent, ideoque per excellentiam quotiescunque de sacramento dicitur, de hoc ipsa sacramento
 altaris id intelligitur, de sacrosancto Christi corpore, vt supra disseruimus. Quartum sacramentum magnum est
 Matri- matrimonium quod quauis in se & respectu gratiæ pro-
 monium minimo reputatur ex aliis, significatio tamen eius maxima
 est, sicut hic ait Paulus, sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & ecclesia. quasi dicere vellet, Magnum dico hoc sacramentum, sed nemo intelligat ideo dictum, quod in se ipso magnum existat, verum in sua significatione, quia coniunctione Christi & ecclesiæ significat. Sicut enim Eua sumpta est ex latere Adæ illique desponsata, ita ecclesia sumpta est ex latere dormientis in cruce Christi, & ei desponsata coniugio spirituali. Non possum hic præterire impium & blasphemiam plenum Lutheri dictum, cum ait de Paulo, eum verba hæc proprio suo spiritu trahere ad Christum, quasi Paulus epistolam hanc & alias ex proprio spiritu scripisset, & non ex spiritu dei. quod si esset, omnes illæ nobis forent nimium suspectæ. O pulchrum & præclare Paulinū theologum Lutherum, quantam ignominiam & notā inurit hic apostolo. Quid enim aliud sentiunt hæc verba hæretici, nisi Paulum verbis Adæ esse ab-

usum, & proprio suo spiritu atque instituto detorsisse in Gen. 2. Christum, sed hæc ab homilibus sunt aliena in scholis & disputationibus. veniret hic mihi Lutherus pro merito suo tractandus, vt dignus esset.

4 Quod porro Lutherus errorem suum defende-
 re reparat & excusare per linguam Græcam, in qua Paulus hanc scripserit epistolam, & ait eum non appellasse matri-
 monium hanc scripserit epistolam, & ait eum non appellasse matri- est my-
 monium sacramentum, sed mysterium, tanquam secretum steriū & & arcanum quiddam. Profecto etiam hoc quicquid fue- sacramē
 rit, Lutherani errorem parum promouebit, eo quod tex tum.
 tus noster latinus manifeste habet sacramentum, quomodo intellexerunt, legerunt & appellarunt doctissimi qui-
 que etiam linguæ Græcæ, Hieronymus & Augustinus, vt infra explicabimus. Neque vero sequitur hoc, si ita colligas, matrimonium est mysterium, non est ergo sacramentum. Nam omnia sacramenta habent sua mysteria & mysticas significationes, vsque adeo vt etiam sacramentum altaris suum habeat mysterium, & nihilo interim minus est sacramentum, ita & hic matrimonium quum sit sacramentum, suum quoque habet mysterium.

¶ Insignem tamen Lutheri stupiditatem oportet paulo exactius detegere. Nam quod ille contendit matrimonium non esse sacramentum, sed abditum quid siue secretum, nemo tam infans est & ignarus qui nesciat. Sed quam inepte delirat hic Lutherus, quum matrimonium per se nihil minus sit quam arcanum. Fit enim in publico contractus matrimonialis, fit coram multis, vt amicis, cognatis, atque ideo matrimonia occulta sunt in iure prohibita, eo quod multum mali inde proueniat: opera etiam coniugalia non sunt occulta mysteria, sed opera carnis. Debebat igitur Lutherus didicisse conformiter loqui cum sanctis patribus, & non dicere matrimonium in se mysterium esse, quāuis mysterium sit in significando: carnale enim coniugium duorum hominum designat coniunctionem spirituales Christi & ecclesiæ, nobis vtique occultam, & sola fide cognitam, quapropter recte mysterium dici potest & debet.

¶ Quum igitur Apostolus iuxta textum Latinum & catholicum matrimonium dicat esse sacramentum, sicque obseruet ecclesia, vt secundum omnia obsequialia, secundum ritus omnium regnorum totius Christianissimi, desponsati copulentur in facie Ecclesiæ, sub nomine sacramenti quo nomine illud semper appellarunt sancti pa-

Lib. 1. de
nup. &
cōcupi.
c. 10.

Cap. 11.

Cap. 17.

Cap. 21.
Gen. 2.

Eph. 5.

tres. Quis huic apostatæ fœdifrago plus credat quã vniter
fæ ecclesiæ? profecto sic appellauit, obseruauit & credidit
Augustinus, qui semper matrimoniũ vocauit sacramētum,
sicut supra nõ semel eius vti sumus testimoniis, super Gen.
de bono cōiug. Et de hoc Pauli loco sic ait ad Valeriũ, Nõ
tãtum fœcunditas, cuius fructus in prole est, nec tãtum pu-
dicitia, cuius vinculum est fides, verũ etiã quoddã sacramē-
tum nuptiarum cõmẽdatur fidelibus coniugatis. Vnde di-
cit Apost. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus di-
lexit ecclesiã: Huius proculdubio sacramenti res est,
vt mas & fœmina cõnubio copulati quãdiu viuunt, insepa-
rabiliter perseuerēt, cuius sacramentũ tanta obseruatio est,
in ciuitate dei nostri, in monte sancto eius, hoc est, in eccle-
sia dei & c. Ecce quomodo Augustinus in eodem capite-
ter matrimoniũ vocat sacramētum, sicut & baptismum ap-
pellat sacramētum fidei in eo loco: ita plane cõiugium Ma-
riæ bis vocat sacramentum capite sequenti, & cap. decimo se-
ptimo dicit, Sacramētum quod nec separati nec adulterati
amittunt coniuges. Deinde in quadã disputatione inter in-
nocentẽ verecundiã & matrimonium iam in statu naturæ
lapsæ, ait, Respõdebit cõnubii sacramētum, de me ante pec-
catum dictũ est in paradiso, Relinquet homo patrẽ & ma-
trẽ, & adherabit vxori suæ, & erũt duo in carne vna, quod
magnum sacramētum dicit apostolus in Christo & eccle-
sia. Quod ergo est in Christo & ecclesia magnũ, hoc in sin-
gulis quibusq; viris atq; vxoribus minimum, sed tamẽ con-
iunctionis inseparabile sacramētum. Hinc satis patet il-
lud ab Augustino censerẽ sacramētum, quãuis e reliquis mi-
nimum, sicuti iam diximus, in sua tamen significatione ma-
gnum est. Alios Augustini locos vltro præterimus, certe &
Hieronymus hoc loco vtitur sacramenti vocabulo, ostẽdẽs
sacramenta non esse æqualia, sed aliud alio maius. Atha-
nãsius quomodo scripserit Græce, nõ satis id quidẽ scio, in
nostra tamẽ translatione (siue tamen ipse sit autor, siue Vul-
garius, siue Theophylactus) sic legimus. Quur nuptiæ im-
probantur? quum has Paulus diuini sacramenti in argumẽ-
tum producat, easdemque sacramenti nomine nuncupet. Et
quãuis Ambrosius legerit mysterium, quod nos Christiani
etiã omnibus tribuimus sacramētis, in expositione tamẽ sa-
cramentum quoq; vocat & ait, Mysterii sacramētũ grãde
in vnitate viri ac fœminæ esse significat. Quapropter non
magis faciẽmus, quod quidã capitosi voluerunt hic videri,

& ob illud mysterii vocabulũ detorquere in diuersum ver Caicra.
ba Pauli, quasi nõ sufficerent ad probãdum, matrimonium
esse sacramentum: quanuis in hoc sunt laudandi, quod cum
ecclesia contra Lutheram pugnant & sentiunt matrimo-
nium esse sacramētum. Nos autem stantes cũ ecclesia & pa-
tribus sanctis ab ea receptis, vale dicamus istis nouitiis, re-
centiq; natus prophetis. Nam & Leo Papa qui magnus dicitur
tur, matrimonium vocat sacramentum, scribẽs ad Rusticiũ
episcopum Narbonensem, Societas nuptiarum ab initio cõ-
stituta est, vt præter sexuum coniunctionem haberent in se
Christi & ecclesiæ sacramentum, dubium non est eam mu-
lierẽ nõ pertinere ad matrimoniũ, in qua docetur nõ fuisse
nuptiale mysteriũ. Dens illuminare dignetur coniuges
omnes, vt suscepto sacramento hic vtantur in pace & chari-
tate, post hanc vitam illam consequuturi æternam, Amen.

HOMILIA LXXIII, QVA RVR
sus conuincitur in matrimonio conferri gratiã.

¶ Sacramentum hoc magnum est. Eph. 5.

Bunde satis dictum est & declaratum sermone su-
A periori, matrimoniũ esse sacramētũ, quum enim
Paulus ait illud magnum esse sacramentũ, aliter
non potest intelligi quam de matrimonio carnali. Quod si
quis tamen adeo fuerit ceruicofus, qui verba Pauli non de
illo matrimonio, sed cõiunctione Christi & ecclesiæ velit
intelligere, is vtiq; dilaniabit Paulum. Nã quid hoc esset di-
ctum, sacramētum hoc magnum est, sacramētum hoc Chri-
stus & ecclesia, sacramētum magnum est in Christo & ec-
clesia. Quis vnquã ita loquutus est, sicut nũc Lutherus istũ
sermonẽ distorquet ex Paulo: nos autẽ erronea ipsius fun-
damenta ostẽdimus, quando proponit matrimonium non
conferre gratiã, & ideo nõ esse sacramentum, sed quia refu-
ratio huius obiectionis cõuenit cum quinto errore, cõsul-
tum videtur prius errorẽ proponere, vt simul vtunque di-
luatur. Quintus igitur error circa hoc sacramentũ est
eorum qui dicunt matrimoniũ esse quidẽ sacramentum, si-
cut & Lucius Papa statuit in c. ad abolendam de hæret. sed
aiunt illud nõ conferre gratiã, ideoque essentialiter & vni-
uocẽ, nõ esse sacramentum cum aliis. Error hic sane est
non paruus, sed tamẽ error tantum: nã quum illi qui ita sen-
tiunt, semper manserunt in ecclesia catholica, illiusq; iudi-
cio semet submiserunt, fratres existimo illos in Christo, &

Art. 4.

tales qui possint dicere cum Augustino, Errare possum, hæreticus esse non possum. Quia ergo ab initio homiliarum de sacramentis semper comprobauimus, omnia sacramenta gratiam conferre, iamque superiori homilia ostensum est, matrimonium esse sacramentum, omnino sequitur, in matrimonio quoque conferri gratiam dei, si modo illi gratiæ sint capaces, & non ponant obicem peccati. Probant hoc ipsum rationabiles causæ & autoritates veterum & recentiorum doctorum, aduersus Durandum, quas in hoc adducemus, deinde argumenta quoque regis Angliæ, & Episcopi Rossensis contra Lutherum, quoniam multum innituntur scripturis biblicalibus, & grauitè contradicunt erroribus hæreticis. Principio itaque, quum omne remedium aduersus peccatum in lege euangelica sit sacramentum, matrimonium autem est remedium contra peccatum fornicationis, Paulo teste quum ait, Vnusquisque uxorem suam habeat propter fornicationem, puta vitandam: non esset autem remedium hoc efficax nisi gratiam conferret. sed quod sit remedium, id ipsum sane habet ex diuina institutione, ut quilibet possit seruare vas suum in sanctificatione & honore, non in prauæ concupiscentiæ languore sicut Ethnici, qui de deo nihil sciunt. Vbi satis discernitur matrimonium infidelium ab eo quod est inter Christianos. ii. nanque uxores suas habent in sanctificatione & honore. sanctificatio autem non est sine gratia, ideoque significatio matrimonii supra naturam est in duobus. Primum, quia præsentem gratiam significat, quam deus coniugibus impartitur, deinde quia coniunctionem Christi & ecclesiæ designat, quod utique est supra naturam: alias enim & Iudæi & gentiles crederent hoc ipsum. Quid quod Adæ hoc non intellexit adhuc in paradiso, nisi per gratiam prophetiæ, ideoque verba quæ loquutus est Adam in matrimonio institutione Christus ait deum dixisse, qui fecit hominem ab initio masculum & feminam fecit eos, & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem. Ut maxime igitur coniunctio maris & femine ex naturali proueniat inclinatione, ipsaque a deo natura illam docuerit cuncta anima, ut inquit imperator, tamen significatio a deo tantum est instituta, & per Paulum verba Adæ sunt declarata atque exposita. Volens hic prætereò, an hoc sacramentum imprimat characterem, sed sicut supra dictum est de infidelibus, esse etiam inter eos matrimonium, ita nunc affirmamus, non tamen est sacramentum: veruntamen si baptizetur

1. Cor. 7
1. Thc. 4
Gen. 2.
Mat. 19.
Instit. de iur. nat.

etur & consentiant velle se in matrimonio manere, fit etiam illud inter eos sacramentum, tuncque demum isti gratiam accipiunt sacramenti.

2. Fortissima obiectio quæ ab aliis adfertur, qui negant matrimonium esse sacramentum, hæc est, Quoniam in sacramentis non offertur pecunia, alias committeretur ibi simonia, in matrimonio autem pecunia vltro citroque datur & accipitur, quod ideo fit, quia in eo gratia non conferatur (glo. in c. honoratur. 32. q. 2. & c. multi. 1. q. 1. Be. in c. cum in ecclesiæ, allegant c. nuptiarum. 27. q. 1. & 6. c. nubia. 2. q. 2.) Respondetur ad hæc, quod textus iam inducti, neque vno verbo meminerunt, an matrimonium conferat gratiam, an non: glossam quoque tanti non facimus, ut Augustini aut Ambrosii testimonia, imo multo minoris quam autoritate ecclesiæ & Pauli. Sed quod proponitur & obiicitur pecuniæ, in matrimonio dari & accipi, respondeo, sane fieri hoc, verum non ad dissolutionem sacramenti, sed ad sustentationem vitæ, ut iugum conjugale & onera matrimonii facilius possint sustinere: sicut & in multis locis post baptismum sacerdoti dari solet pecunia, non fit hoc eo quod ille sacramentum baptismi vendat, sed datur ei istud ad necessitatem suam conuictus, iuxta illud Pauli, Qui altari seruit, de altari & viuat. Ita quum sacerdos lecta missa accipit non nihil pecuniæ ad suam sustentationem, non ideo utique vendit sacramentum. Eius rei testimonium inde colligitur, quia Iacob septem annis seruiuit pro Rachel, & Sichæ loquutus est ad Iacob & filios eius pro filia sua Dina. Quæcunque statueritis dabo, augete dotem, & munera postulate, & libenter tribuam, quod petieritis, tantum date mihi puellam hanc uxorem.

Obtinet hoc ipsum etiam totius orbis consuetudo, sicut & leges ciuiles ostendunt, non raro diuitiæ constituunt matrimonia, quæ alias non contraherentur inter viros & mulieres, sed ut supra diximus in matrimonio, quando iudicatur, sit ne peccatum an non, intueri non oportet causas, quæ aliquæ mouent & impellunt, puta fortunas, formam, dignitatem, spem promotionis, pacem & concordiam & c. Nummodo contrahens habeat animum velle se in statum conjugalem dedere, & illam alteram personam sibi sociare coniugem, iuxta diuinam institutionem, & ecclesiasticam ordinationem. Si quis enim vellet in causis commemoratis coniuges facere peccato obnoxios, is maiorem clericorum partem esset condemnaturus, quoniam non multi nobiles passuri essent filios suos fieri

1. Cor. 8
Gen. 29.
34.
C. de iure dotium

clericos, nisi sperarent ampla dominia, magnificos canonicatus, decanatus quoque & lautas præposituras ac episcopatus se consequenturos. Ita de cæteris hominibus ex vulgo dici potest, quod aliquis sinit filium suum ordinari presbyterum, aut fieri monachum ibi sane bona parentum pars, imo & ipsi conuictum & fructum inde sibi contingere sperant, ac dignitatem amplioem: sed quum tandè ordi-
nantur clerici iuxta institutionem diuinam in ecclesia obseruatam, non attendendo quod illi oculo sinistro ad temporale quid respiciunt, ideo tamè intentio praua & vitiosa nõ est. Plura forèt super hac materia satis ampla differèda (vide Henricum Gorchaim in tractatu de Simonia & matrimonio, & ante eum Gersonem in tract. de Simonia par. 2.) nobis hic interim satis est in matrimonio pecuniã dari & accipi, neque ideo sacramentum vendi, sed onera matrimoni sic paulo releuari. Itaque nemo vere dicere potest idcirco matrimoniũ nõ cõferre gratiã (neq; obest quod reiteratur hoc sacramentum: nõ imprimi characterẽ, ideo propter reiterabilitatẽ nõ debet excludi a ratione sacramenti, con. gloss. de cons. dist. 5. in summa & c. vir de sec. nup.

3 Valeat nunc & iste error, quia fundamētum nullũ habet, redeamus ad institutum, probaturi etiã matrimonium conferre gratiã. In eius rei confirmationẽ inducit rex Angliæ dictum Pauli, quum ait, Honorabile coniugium in omnibus, & thorus immaculatus. Quomodo posset autem esse immaculatus circa gratiã dei, quæ in matrimonio confertur? estq; illa immẽsa dei pietas qui tam misericorditer homini cõtulit remedium matrimonii, ad obuiandum prauis cõcupiscentiis, ideoq; Paulus matrimoniũ vocat honorabile & immaculatum. Confirmatur hoc per verba Pauli ad Timotheũ quãdo loquitur de ordinatis operibus, quæ deceant vxorem, ait, Saluabitur per filiorum generationem, si permãserit in fide & dilectione, & sanctificatione cum sobrietate. Quod si ita cõiugium gratiã dei non haberet, quomodo posset ei Paulus polliceri salutem ex generatione filiorum, quã tamen illa nemini cõferatur, nisi iuxta nuptiale hanc gratiã vestit? Hic enim satis cõstat ex Paulo, matrimonium nõ tantum excusare opera carnalia sine peccato, quod etiã fecit illud gẽtiliũ, sed & cõiuges Christianos sanctificat, ita vt deus remuneret hoc in vita æterna. Priuilegium autẽ hoc vnde sit obsecro, nisi ex virtute sacramenti?

Conuenit hoc etiã cum verbis Pauli ad Corinth. quum

Gerson.

Heb. 13.

Gratia
in matri-
monio.

1. Ti. 2.

dicit, Si quis frater vxorẽ habet infidelem, & hæc consentit habitare cũ illo, non dimittat illam: & si qua mulier habet virum infidelẽ, & hic cõsentit habitare cũ illa, non dimittat virũ: sanctificat⁹ est enim vir infidelis per mulierem fidelẽ, & sanctificata est mulier infidelis per virũ fidelẽ, a quo quia filii vestri immũdi essent, nunc autẽ sancti sunt. Ecce quãtopere Paulus contẽdit fidẽ alterutrius coniugis purificare coniugiũ, adeo vt & filii sancti sint, quanto magis sanctũ est matrimoniũ, vbi vterq; cõiunx fidelis est? Possent hæc ad longũ deduci ex eo, quod Dominus coniugiũ Adæ & Euz benedixit, similiter & Noe, & filiorũ eius: quæ vti que benedictio impressit in animã gratiam aliquã. Quauis autẽ Deus etiã animalia benedixit, ea tamen benedictio gratiã illis nullã contulit, non quod ibi fuerit aliquis in benedictione defectus, sed quia animalia non fuerint eius capacia. Aliter res se habuit in hominibus: quis enim dicat paruulos non acquisiuisse gratiam ex benedictione diuina? quicquid ergo operata est benedictio Dei in animalib⁹ ad confortationẽ corporis, id etiã effecit in hominibus in anima. Satis etiã hoc persuadet & probat in mitissimo Domino, quum huiusmodi vinculũ, & quidẽ insolubile fecerit matrimonium, vt libellos Mosaicos auferret, quor non mitigarit quoq; per gratiã suam magis quã antea vnquam, & eo quidẽ magis quod nuptias corporali sua præsentia, primoque adeo miraculo voluit in terris cohenestare? In eam rem posset hic induci plurima, quibus volens supersedeo.

4 Neq; vero ita necessariũ foret multa inducere super hac re tam cõfessa & indubitata in ecclesia, vt nemo debeat hic ambigere quicquã, quin omne id eredat, quod semel cõstituit Ecclesia, cui promisit Dominus ipse mãsurum se cũ illa vsq; ad cõsummationẽ seculi, missurũ insuper spiritũ sanctũ, qui semper cũ ea permaneat, ipsamque inducat in omnẽ veritatẽ. Ad hæc Paulus nõ temere affirmat ecclesiam columnã & firmamẽntũ veritatis. Ideoq; nõ immerito quilibet catholicus ecclesiæ per oĩa & in oĩbus firmiter credere debet, etiã in ea re, super qua nõ extarent scripturæ testimonia, quæ tamẽ hic abunde suppetũt, sicut induxiimus ipsi, quãuis non adeo aperte, quin possit temerarius aliquis dilacerare, & diuerticula querere, atq; sermonibus inconstantibus declinare: sunt tamen expositioni sanctorum patrum & obseruationi ecclesiastica cum primis cõsentanea.

Lubet hoc ipsum aliquanto adhuc certius ostẽdere, at-

GGGG

Gen. 2.
& 9.

Mar. 10.

Mat. 19.

Iohan. 2.

Ecclesia

Mat. 28

Iohã. 16

1. Tim. 3

1. Theff. que ad id faciunt verba Pauli, qui ait, Hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra, vt abstineatis a fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione & honore (sicut & primo articulo hoc ipsum induximus) constat autē Paulum hisce verbis non voluisse vrgere Thef. salo, ad hoc vt viuere cœlibes, vt pulchre infert Episcop⁹ Roffen. quoniam ad Cor. iam scripserat quomodo in reliquis ecclesiis obseruaret ipse, vt quisque vxorem suam haberet, ob vitandam fornicationem, sed hoc voluit vt sanctificarentur, & vas suum possiderent cum honore: quomodo posset autē sanctificatio fieri in matrimonio, non absistente gratia Dei? Ideoque recte dixit Hierony. matrimonium est donum Dei: & quod etiam in veteri testamento fuerit benedictum. Testatur idem & August. dicens, Nos nullo modo dubitamus secundū benedictionē Dei crescere, & multiplicare, & replere terrā donum esse nuptiarum, quas deus ante peccatū hominis ab initio constituit creando masculum & foeminam, qui sexus euidentis utiq; est in carne, huic etiam operi Dei etiā benedictio ipsa subiuncta est: quæ sicut cœpit in paradiso, & inde confirmata est post diluuium, vt remansit ea consuetudo etiā in synagoga, ita ait August. il. 12. In q. no. & vete. ca. 12. 7. lam adhuc in ecclesia celebrari, vt Dei creatura sub Dei benedictione iungatur, non utique per presumptionē, quia ab ipso autore data est forma, vnde illa pœdet benedictio, & c. Rogemus Dominum & c.

HOMILIA LXXIIII QVA DO-
cetur, an coniuges semel separati, libere dein-
de possint matrimonium rursus contrahere.

¶ Quæ sub viro est mulier, viuente viro alligata est legi, si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est. Rom. 7.

¶ Vinque hæctenus errores dissoluim⁹ circa hoc sacramentum obortos, supersunt adhuc quidā alii de separatione coniugum. Quos quia nanc nonnulli cōminiscuntur plane contra sententiā Pauli, cōtra doctores & ecclesiæ constitutiones atq; cōciliorū, oportet & illos euellere. Principio enim sunt qui putent ecclesiā debere matrimonium separare, non tantum propter fornicationem, quam solā causā Christus proponit, sed & ob alias rationes graues, quæ inter coniuges oriuntur nec raræ neq;

Eraf.
Rot.

leues. Hoc quum consiliū sit tātum & velut petitio, pro errore condēnare non possum, sed quod iste putat faciendum hoc esse ecclesiæ cōtra Christum & Paulum, equidē crediderim errore nō carere, eo quod declaratio sua videtur prima propositione esse deterior. Alii quidā volunt matrimonium posse ab vxore separari adulterii causa, sed non vicissim: deinde matrum sic ex adulterii causa separatū posse cum alia contrahere, vxorem etiā separatam non itē: vtrumque hoc erroneum esse credo. Lutherani quoque facillime separant coniuges, & pro arbitrio rursus sinunt cōtrahere, quanuis ex eis nonnulli inter coniuges discernunt, dicentes eum qui in adulterio non peccarit, posse cōtrahere denuo: ei autem qui adulteratus est, matrimonium prohibent. Totumq; adeo illud faciunt sine scriptura, imo & cōtra scripturas, tantū ex humanis coniecturis & morib. gentilium, non respiciendo neque morē neq; honestatem Christianorum. Volens taceo temeritatē & in libidine demersam Lutheri impietatem, qui nimis leuiter & impudēter indulget viro separationē, si vxor recuset debitum, vel vt secedat ad ancillā: permittit eandē quoq; separationem, si maritus aliquid cōmississet dignum supplicio capitali, si furor correptus esset, si vxorē tractaret durius, si ab ea discederet citra voluntatem, si nimium diu abesset in peregrinatione, & huiusmodi multa proponit, quæ etiā audire honestus exhorret scit animus. Quanuis in alio loco ipse sibi rursus cōtradicit, negans separandos esse coniuges, insuper ait malle se relinquere alicui vxores duas, quam vt eum ab vna separat. Ad hæc docet quomodo mulier quæ liberos ex marito nō habet, clam confugiat ad fratrem eius, aut quemcumque alium ducat maritum, & tamen filium priori tradat marito. Huiusmodi multa docet, quæ nescio quo magis facerent quam ad Euangelicam ecclesiā, & tamen iste Euāgelicus propheta sibi suisque mirifice placet huiusmodi impudentia & extrema leuitate. Tales articulos Lutheranæ hæresis quadringentos Augustæ obtuli excusos Cæsareæ inuestati, non recusans illos vt erroneos publica disputatione conuincere, sicuti nonnullos Lutheranos super ea re conueni impetrare tamen non potui, vt aliquis contra me in arenam ad disputandum descenderet.

1. Confutationem istorum errorū principio adgre-
dior ex testimonio scripturæ, deinde sanctorū patrum do-
ctorum ecclesiæ Latine & Græcæ, mox cōciliorū quoque

GGGG ii

Caieta-
nus.

Vide; Ta-
riensis
statuta.

Luther
separat
matri-
monia.

Contra-
dictio
Luth.

approbatorum & totius ecclesie sano & vero intellectu. Vnde tandē satis patebit discrimen diuortii in veteri & nō Dirime-ua lege. Et priuſquam ad textum perueniam, ad maiorē re matri intelligentiam hoc quoque explicandum est, quod nō idem moniū. est dirimere matrimonium, & facere diuortium. Id autem aliqui etiam docti, sed iurisprudentiæ ignari non aduertunt. Nam quum duo contrahunt inter se matrimoniu, qui ex diuino vel Ecclesiastico iure illud licite facere non possunt: quod si tamen iam alter alteri promisit coniugiu, nihil est, debentque illi iudicio ecclesie dirimi, vt si duo in prohibitis gradibus cognationis vel affinitatis inter se mutuo contrahant, siue illud manifestum fuerit siue occultum, debet illud coniugiu per iudices deputatos dirimi, vt testatur Alexander. 3. Ita & in alijs vetitis casibus, vt si vir sit impotens, ineptus est ad matrimonium, quia quum hoc alicui promittit, & deinde ipso iure diuersum comperiat, matrimoniu fit inualidum & est dirimendum, non sic quod iudex in tali casu faciat ex matrimonio nō matrimoniu, sed quia coniuges illi sunt ad coniugiu inhabiles, discernit iste matrimonium hoc inter eos, nec esse nec aliquādo fuisse, dissoluit ergo & pronunciat liberos. Quod si autem duo nullis legibus siue canonibus prohibiti aut impediti contrahunt, & inde oritur nō nihil aduersæ indignationis, cuius gratia nō possint pacifice simul viuere, si tunc graues causæ subsint, etiam separantur non quod matrimonium inter eos discernatur vel inualidū reputetur, quoniā nisi per mortē dissolui non potest, sed cohabitatio separatur, sicuti vulgo dicitur, quo ad conuictum mensæ & thalami, separantur: atq; hoc proprie diuortiu dicitur, vt propter adulterium, vel si alter coniugum declinet ad hæresim, si alter alteri conetur venenū dare & occidere &c. hideo satis proprie loquutus est hic

Mat. 19. Dominus, dicens, Quicumq; dimiserit vxorē suā, nisi ob fornicationē, & aliā duxerit, mœchatur: nō ait, quādo marit⁹ vxorē repudiat, sicut permisit id ipsum Moyses: neq; dicit, si matrimonium discernit, vel illud ipsum dissoluit & cessat, sed si dimiserit, per quod ipsa cohabitatio negatur, vinculu autē coniugii non tollitur. Vt ambages latiores euitemus, rē vniuersam ad capita quædā breuiusculè redigem⁹.

De di- uor. cap. ex lite. C. porro de diuor. De frig. & malefic.

De di- uor. cap. ex lite. C. porro de diuor. De frig. & malefic.

De di- uor. cap. ex lite. C. porro de diuor. De frig. & malefic.

De di- uor. cap. ex lite. C. porro de diuor. De frig. & malefic.

De di- uor. cap. ex lite. C. porro de diuor. De frig. & malefic.

bus causis separantur a iudice quopiam, tamen hic remanet vinculum coniugale: ita vt neuter illorum coniugum, viuente altero possit contrahere denuo (loquor ergo de tempore Euangelii, de coniugio fidelium & legitime cōtracto ac consummato, quorum omniū ratio ex sequētibus patebit.)

Ad eius professionis cōfirmationē principio nobis faciunt verba Christi, quum ait, Quos Deus coniunxit, homo ne separet. Sin autē matrimoniu ita cōtrahitur vt iam præmissimus in cōclusionē, sunt illi vtiq; in deo cōiuncti, nec in aliquo casu (nisi dispensatiue deus ipse permittat) dissoluedi, quādiu vixerint ambo. Et quotquot tandem iudices separationem illā iudicauerint, homines tamen illi rātum sunt, & cohabitationē solam disiungunt, matrimoniu distrahere non possunt, eo quod illa sit proprietas sacramenti huius coniugii Euangelici. Quod ideo August. vinculu vocat inseparabile, vt supra sæpe induximus: & in lib. de bono coniug. ait, Manet inter viuētes quoddā coniugale vinculum, quod nec separatio, nec cum altero copulatio possit auferre. Et inde quibus placuit ab vsu carnalis concupiscentiæ in perpetuum continere, absit vt vinculum inter eos coniugale rumpatur. Quicquid ergo iudicauerint vel veteres isti cōfistoriorum iudices, vel nouitii coniugiorum diremptores, matrimonium dissoluere nullum vnquam poterunt.

Deinde quāuis olim patriarchis ex dispensatione diuina permittum fuit vxores plures habere, sicut August. docet super Gen. de virg. & bo. coniugali, nosque supra meminimus, quomodo regibus etiā Iudæorum prohibitū fuerit plurimas vxores habere, sed non plures, itamen hæc vera est matrimonii proprietas, sicut institutum olim fuit a Deo, & professus est Adam, dicens Erūt duo in carne vna, Christus quoque renouauit denuo, vbi semper duorum fit mentio, non trium, iam vero si maritus qui separatur aliam duceret vxorem, non duo, sed tres essent in carne vna, quod facile est diiudicatu. Ad hæc satis manifeste & Paulus

inquit, Quæ sub viro est mulier, viuente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri: igitur viuente viro vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir eius, liberata est a lege viri, vt non sit adultera si fuerit cum alio viro: vnde satis constat, vinculum coniugale durare per vniuersam coniugū vitam, quoniā non dicit Apostolus, Mulier alligata est legi donec separaretur a viro, sed viuente viro. succurrit hic demirari te-

Eraf. meritatem quorūdam tam apertis Pauli verbis resistentiū.
 Ridiculum imo & impiū est, quod nonnulli ista etiam dilaniare conantur, quasi hic de matrimonio loquutus sit
 Rom. 7. Paulus iuxta legem Mosaicam, siquidē ab initio dixit, An ignoratis fratres, scientibus enim legem loquor, quia lex in homine dominatur, quanto tempore viuit. Profecto hoc impietate cariturum non erat, quia inde Paulus fieret mendax, quum secundum legem Moyfi vxor per libellum repudii a marito relicta, viuente marito possit alteri nubere, non futura ob id adultera, sicut de vxore communiter omnes doctores sentiunt, & ipse textus satis ostendit, vbi dicitur: quum egressa mulier alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eā, & dederit ei libellum repudii, vel mortuus fuerit, non poterit prior maritus recipere eam in vxorem: nam & hoc aduersabatur formulæ libelli repudii, qui sic habebat, autore Iosepho, Polliceor tibi, me tecum nuncquam conuenturum: quanuis in legibus ciuilibus alia erat forma in vsu, eaque talis, Res tuas tibi habeto, aut, Res tuas de di. agito. Ita & sacerdoti inihibitum est ne meretricem ducat, vel altam a suo marito repudiatam atque repuliam. Inde
 Ezc. 44 per Prophetam sic dicit Dominus de sacerdotibus, Viduam & repudiatam non accipient vxores, sed virgines de femine domus Israel. Lique inde quod alius qui sacerdos non erat, poterat huiusmodi ducere vxorem. Non ignoro quosdam velle ex verbis Hieremie colligere, repudiatas non licere amplius nubere. sic enim ait ille, Vulgo dicitur, si dimiserit vir vxorem suam, & recedens ab eo duxerit virum alterū, nunquid reuertetur ad eam vltra? nunquid non polluta erit & contaminata mulier illa? Hoc autem totum intelligendum est eam esse contaminatam erga maritum suum pristinum: cui quum antea satis bona visa non sit, quanto magis nunc, quum aperte conuixerit marito alteri? nam si fuisset adultera cum altero, vtrique ex lege imminabat pena & supplicium lapidationis, &c. Non satis itaque
 Rom. 7. meditare loquuntur, quicunque sic verba dilaniant. quid quod iuxta hunc sensum non multum valitura erat Pauli similitudo? hoc enim ille voluit, sicut in vita sua mulier alligata est legi coniugali, ita Iudæi adstricti fuerunt legi Mosaicæ, quandiu vixerunt, mortui autem spiritualiter, vbi primum se subdiderunt Christo, qui iam resurrexerat a mortuis, tunc sane liberi erant a lege Moyfi.
 Non euadent adhuc isti, neq; per hanc rimam elabentur,

tur, quod aiunt, si ita Paulus in vniuersum loquitur, an & adulteram non poterit quis dimittere, quoniam ille nihil excludit. Ecce quam egregie vel ex hoc manifestum sit istos verbum Pauli non intelligere, nam verum quidem est, id & nos quoque profitemur, Paulum adulteras non excipere, quur igitur aduersarii conantur priuato suo sensu tantum persuasi illas excipere, quum dicat Paulus, viuente viro mulier alligata est legi, nō ait vtiq;e, donec adulteretur & matrimonium soluat: quare hoc multum facit pro nobis, quod vinculum istud coniugale perseueret per vtriusq; coniugis vitam: & quanuis in casu adulterii potest aliquis separari ab vxore sua & eam dimittere, nō potest tamen a iugo & vinculo matrimoniali dissolui: nam profecto hic Paulus non loquitur de coniugio legis Mosaicæ, cuius vinculum foelibile erat per libellum diuortii, sed de matrimonio euāgelico, quod constitutum sic est vt ab initio, nimirum vt vinculum vtroque coniuge viuente non rumpetur.
 4. Quanuis ii tres loci cuilibet vere pio Christiano sufficerent, tamē ne quid in nobis desideretur, adducemus etiā alia Pauli verba, quum ait, is qui matrimonio iuncti sunt, 1. Cor. 7. præcipio, nō ego, sed dominus, vxorē a viro non discedere: quod si discesserit, manere inuptā, aut viro suo recõciliari. Libere hæc pronūciat Paulus citra cõditionē aliquā, ne mulier separaretur a viro: quod si volet separari, iuxta permissio nē domini, marito existēte adultero, ipsa tamē maneat in-nupta. Et hæc verba sic esse intelligenda, vel inde satis colligitur, nā si Paulus loquutus fuisset de muliere, quæ ex maligno animo, & leui aliqua ira aufugisset a marito, quod feriatia. re quotidie fit, maxime quum a iurgiis & cõtentionibus in-dies venitur ad verbera, non iussisset vtiq; eā manere in-nuptā, sed relegasset illā domū ad maritū suū, ideo autē hic liberā ei relinquit optionē, vt vel maneat innupta vel recõcilietur marito. Recõciliatio hæc ad coniuges pertinet antea separatos, nā alias plane nō vult eos sic manere. sed præcipit, vt mulieres obediāt viris suis sicut domino, quoniā caput mulieris est vir, sicut Christ⁹ caput est ecclesiæ. Et i alio loco dicit, Mulieres subditæ estote viris, sicut oportet in domino: satis quoq; perspicuū est Paulū ibi loqui de matrimonio Christianorum, statim enim post hæc dicit de cõiugio: Si quis inter eos fuerit infidelis, vbi ex propria autoritate loquitur, Cæteris, inquit, dico ego, non dominus, &c.
 Et hæc Pauli verba conantur illi dilacerare, eo quod nō
 GGGG iiii

1. Cor. 7

Eph. 5.

Coloff. 3

adiecerit Euangelicam hanc exceptionem propter fornicationem, & ideo futurus sit contrarius Christo. Verum ita nimirum oportuit post. 1500. annos venire istos qui Paulum loqui docerent, atqui in hoc magnam suam produnt infantiam, nam quum præcipit Paulus uxorem a viro non discedere: sin autem discesserit, maneat innupta, quero quid discedat mulier a marito & maneat innupta: utique non nisi propter fornicationem (aut simili causa approbata) sicut deus permisit, patet ergo Paulum non contradicere Christo, sed magis verba Pauli in se comprehendere exceptionem Christi, quod aliquis possit dimittere uxorem suam propter fornicationem.

Mat. 19.

¶ Vidit hoc Athanasius (siue Theophylactus, quisquis super epistolas Pauli scripsit) is enim vult, quum Paulus dicit, Præcipio non ego, sed dominus, eum loqui de præcepto quod proposuit dominus in hunc modum, Quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, moechatur. Vult ergo Paulus, melius esse ut non separet se mulier a viro, quod si tamen se parauerit se, maneat sic habens virum, quanuis cum illo non misceatur, neque ulterius nubat, vel reconcilietur marito suo. Vnde satis manifestum est, hanc esse Pauli sententiam, ut mulier etiam separata adhuc habeat virum, hoc est vinculum coniugii, quanuis cum eo non participet in operibus coniugalibus. & ideo quia primum adhuc durat matrimonium, denuo nubere non potest, atque sic etiam intellexit Hier. sicut eum infra inducimus. Cæterum quod isti prætexunt Ambrosium, quasi supplerent verba Pauli, ne videretur contrarius præceptis domini sui, ideo non subdit de viro, sicut de muliere, quia licet viro aliam ducere, verba hæc illi dicunt esse Ambrosii, sicut & litera docet, verum ad hoc respondet episcopus Parisiensis Petrus Longobardus, illud a falsariis in Ambrosii lib. positum. Et adhuc derident istud homines nasuti, quoniam sic facile esset respondere etiã ad reliquos libros sanctos. Atqui hæc sunt blandæ quorundam infidiæ, qui pro suo nutu integros ex Aug. Hier. & Amb. libros adimunt, sacra quoque volumina discerpunt, capita tota & sententias inde diripiunt, atque ut maxime illa omnia semper & sint ab ecclesia obseruata,

Novatores munitiones, etiam ipsi incipiunt ambigere. Sic homilia siue epistola Hieronymi de assumptione virginis matris adiciunt & Enstochium (cogitis me) semper habita est pro ea quæ sit

Hieronymi, nunc tandem sunt qui nolint illam esse Hieronymi, qui tamen multis hæctenus sæculis habitus est illius a. 400. autor, imo & in vniuerso cultu diuino, in omnibus officiis annos ecclesiæ etiam Romanæ, per dioceses quoque Italiæ, Galliarum, Hispaniæ, Angliæ, & plerasque omnes Germaniæ, epistola illa credita & obseruata est pro Hieronymiana, nec vnquam impugnata est, nisi nunc tandem. Vicissim nec Diff. 35. ostenditur ante annos forte quadringetos librum aliquem quartum pro deprauato habitu, sicut iam probauimus ex Petro Longobardo, extra quem etiam Gratianus in decretis asserit ille vxor & lud a deprauatore adiunctum, id ipsum recusant accipere, rectum putantes, quicquid ibi scriptum legunt, quod suum tamen vix in aliquo libro biblico tanquam verum acceptarent. Et hic quidem ex multis vnnum propono, Erasmi illum Roterodamum virum utique doctissimum, multisque a deo donis ad miraculum usque exornatum, metuo tantum ne in hoc negotio nostro nimium sit præceps, vellem enim ex eo scire, putaret ne librum Ambrosii in hoc loco correctum esse an deprauatum. quod si deprauatum credit, quare tantum illi innititur, ut velit etiam sententiam suam per illum confirmari, interimque autoritate magistri reiicit & imminuit: sin autem emendatum putat Ambrosii codicem, ita ut recte ille acceperit sensum Pauli, rursus corrumpit sua conclusio, nam ab initio proponit Erasmus an prodesset matrimonia dirimi ex grauibus causis, ita ut liberum esset utriusque coniugii, porro contrahere, si vellent, aut certe illi, qui occasionem dedisset diuortii. Atqui huic sententiæ ex diametro reluctatur Ambrosius, ut iam omnino inualidum maneat quicquid ille pro sua intelligentia adfert. Nam ut inducuntur hæc verba quæ pro Ambrosianis temere iactantur, quod vir possit adhuc uxorem ducere, dimissa illa priori quæ peccauit, paulo ante sic inquit, non permittitur mulieri ut ultra contrahat, si propter fornicationem dimiserit virum suum, iam quando nec nubere neque continere potest (nequit enim resistere carni) reconcilietur marito. Inde patet primum quoad uxorem, Ambrosium plane fore contrarium Erasmo, neque aliter intelligere verba Pauli quam nos intelleximus, & vniuersa ecclesia semper intellexit. sunt qui velint separare virum in diuortio & uxorem, neque tamen etiam litera diuisionem hanc admittit. Quum enim Paulus primum de uxore loqueretur ut maneret innupta si dimisisset maritum, sicut quilibet solo sensu communi ductus oportet fateatur,

Caietanus.

statim postea sequitur, vir ne dimittat uxorem suam, unde constat breue hoc dictū suppleri debere per hoc quod proxime adiunctum est de muliere: nam quum fateatur omnes hunc Pauli sermonem de viro esse abbreviatum, nonne consentaneum est eum suppleri a proximo ipsius etiam Pauli dicto, in simili casu, aut nonne commodius est, quam vt alia nobis quæramus diuerticula præter verbum Pauli, & ad Matthæum confugiamus, quum tamen hæc verba de viro & muliere pulchre inter se sunt connexa, ideoq; vno etiam intellectu ac sensu emetienda, neque enim veri similitudinē aliquam habet vt mulier non nubat, vir autem adulter aliā ducat, illa innocens nubere non possit. Absit hoc, absit inquam, quia maledictio Euzæ est diminuta: honor quē mulieribus Eua subtraxit, Maria restaurauit. Egit hæc causam ecclesiæ Augustinus ad Pollentium duobus libris de adulterinis coniugiis, & melius intelligit Paulum in epistola sua per Corinthios. i. quam illi deprauatores. Ergo quantum attinet ad vinculum coniugale viri ac mulieres æqualiter censeantur & separentur, sed hæc alias, interim oremus dominum deum & c.

Gen. 3.

HOMILIA LXXV, VBI PROBATUR coniuges separatos vltra contrahere non posse quandiu alteruter illorum vixerit.

¶ Mulier alligata est legi quanto tempore viuit vir eius. 1. Cor. 7.

M Atrimonii sacramentū, dilectissimi, principio institutū fuit citra aliquā separatiōis permissionē, neq; tūc in vsu erat libellus repudiij, quē deinceps tamē concessit deus propter duritiā Iudæorū, qui parui faciebāt etiā vxores suas occiderēt, mitissimus autē dominus Iesus sustulit istū repudiij libellum, voluitq; in sua lege Euāgelica habere vinculū matrimoni in solubile, in bonū & comodū vxoris, cuius honorē Maria restaurauit: deinde etiam propter se, quoniā & ipse voluit matrimoniū esse sacramētum in sua lege, atq; significare vere magnū mysteriū, puta sanctissimā illā cōiūctionē Christi & ecclesiæ, quā præclare agnouit apostolus eius in tertiu cæli vsq; raptus, quādo dixit, sacramentū hoc magnū est, ego autē dico in Christo & ecclesia. synagogā enim Mosaicam repudiāuit Christus, sicut quondā in lege Moyfi mariti repudiabant vxores suas.

Eph. 5.]

Ecclesiā autē quā desponsauit illi deus pater, nunquam deseret, vt docet Paulus, quoniam & propter hanc ipsam Christi sponsam, ecclesiā, omnes Christiani mēbra sunt & dicuntur Christi, quod alibi declarauimus. sed sicut Christ⁹ Rom. 13. ecclesiā vinculo insolubili semperq; vere duraturo, quandiu durabit ecclesia, & donec Christus tradet regnum deo patri, ita voluit etiā huius cōiūctionis signū habere infans. 1. Cor. 13. iubile, matrimoniū, ad quod omnes applicāt doctores, tria bona esse in cōiugio, fidē, proiē & sacramentū, sacramentum autem concorditer exponunt, de insolubilitate, vt sic dicam huius sacramenti. Vt unq; res tulerit, siue valeāt cōiuges duo, siue agrotent, siue deformes sint, siue indignabūdi, siue aliud quid caulentur & diffugiant, atque sic separentur, aut commigrent in cœnobio semper manet vinculum hoc coniugale quandiu vixerint. in eam rem comprobandum atulimus superiori homilia locos quatuor.

1 Quos deus coniunxit, homo ne separet. Mat. 19.
2 De matrimonio dictum est, erūt duo in carne vna. Gen. 2.
3 Paulus testatur mulierem esse alligatam legi, vi- Rom. 7.
uente viro.

4 Idem affirmat, quia si mulier dimiserit virum, maneat innupta aut recōcilietur ei. Mouimus ibi quorundā obiectiōes & easdē dissoluimus, superessent adhuc quædā nō perinde vtilia, quod quidā putant hic Paulū esse loquutū de eo, si mulier ex leui causa diffugeret: at qui hoc supra refutauius, nam tunc profecto Paulus non præciperet mulieri sic esse manendum, sed omnibus modis redeundum ad virum. Quanuis hoc quoque nescio quam habet Reconciliari expositionem, quod ex verbo reconciliare conantur intel ligere mulierem esse adulterā, quia alias vir cogereetur conciliare mulierem, vana sunt hæc omnia, nec aliquod habēt in textu fundamentum, imo & ipse textus Paulinus eis aduersatur, nam Paulus dicit, si mulier dimiserit virum suum, vnde satis liquet culpam esse mariti, alias dixisset, si dimissa fuerit mulier a viro suo, tunc constaret mulierem esse innoxā. Quid quod ridiculum est, in re tanta non solum fidei, sed totius Christianitatis & vniuersæ politię, verbum hoc recōciliari sic velle allegare, vt tātū qui reus est reconcilietur, e quidem in probatis autoribus alium huius verbi vsū nunquam vidi neque significationē, nisi quum aliqui inter quos antea similitates & dissidia intercesserant, de-

clinatis omnibus illis redeunt in gratiam (quod plane Graecum, quo vsus est Paulus, indicat, *ἢ ὡς ἐξ ἡς ταμάτω* ab *ἁμαρτία* deductum est, & mutationem indicat subiectae materiae commodissimā. Dum haec annotare, comode me accessit amicus in vtraque lingua non vulgariter doctus. Is mirabatur virum doctissimū sic torquere voculam recōciliari, vt nō nisi offendēti tribuat, quum generalis sit vox amicitiae restituendae. Citabat Ciceronē in epistolis lib. 1. epist. 2. & vltima. Postea ad me schedā misit, vbi adnotat locū Liuii lib. 5. de bello Asiatico, de Hannibale recōciliato Antiocho. Præterea Budaei viri literatissimi verba ex cōmentariis linguae Graecae adscripserat, *διαλλάττω* signifi. cōci. vt *ἡ ταμάτω*, sed differre eo dicitur, quod *διαλλάττω* est per medium quendam ad amicitiam & concordiam adducere, sed *ἡ ταμάτω* etiam sine medio. Est autem *ἡ ταμάτω* concilio, gratiam dirēptam & solutam facio & amicitiam reduco. Laurentius Valla lib. 5. eleg. c. 353. Reconciliari, inquit, & in gratiā redire idē sunt, quoties amici interposita aliqua offensa, quā aliqua diu fuerunt inimici, in pristinam redeunt beneuolētiam ac familiaritatē. Et quum omnium catholicorū sentētia Christus apud Matthaeum libellum repudii sustulerit, audet ipse Paulum insimulare ac si nō nihil tribueret suae legi, quae cū viro permittat ob quamlibet causam mutare vxorem, atq; zelotypiae virili senum remediū indulserit, vxori nihil huiusmodi concedat, quum contra Paulus fateatur se apostolum præputiū, sicut Petrum circumcisionis, & vbiq; Iudaeos a literali legis obseruantia auocet.

Act. 15.

Gen. 2.
1. Cor. 7

3 Caterum constantem esse ecclesiae decisionem supra indicatā, latius euincitur ex ipsis Pauli verbis, quum dicit, Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuūt, quod si dormierit vir eius, liberata est, cui autem vult nubat, tantum in domino: qui locus multum cōcordat cum eo quē ex epist. ad Rom. conatur nōnulli discerpere, contēdētes similitudinē siue exemplum esse, & ibi quidē loqui apostolum iuxta legē Mosaicā. Atqui hic iā illum Pauli locū obseruamus & videmus tanquā totius huius negotii fundamentū quod ibi tractat, infert enim de viduis, quādiu vir viuūt, mulier alligata sit legi coniugali, sin autē vir eius dormierit, libera erit, poteritque vel nubere, vel manere vidua.

In hoc obuiare voluit hæresi ipsius Montani, qui putauit nō licere alicui viduo vel viduae amplius cōtrahere, oc currit etiā per hoc recenti huic errori: quia nubere mulier nō possit viuēte marito: sed neq; alia obiectio locum habet quoniā hic Paulus Christianis loquitur nō Iudæis, Corinthiis inquā ex infidelitate ad fidem Christi cōuersis, sicut paulo antea meminuit vxoris & mariti infidelis. Sexta aut toritas qua probatur coniuges separatos non posse cōtrahere denuo, est etiā Pauli dicentis, vxori vir debitū reddat: similiter & vxor viro, addit causam quia mulier sui corporis potestatem nō habet sed vir, similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier. Hinc etiā colligūt doctores adulteriū esse furti genus, eo quod vir corpus suū, cuius potestatem dedit vxori, tunc tradit alteri, præter eius voluntatem, vel etiā hoc facit mulier sine consensu & scitu mariti, proinde coniunx coniugi subtrahit corpus, neque debitam fidem præstat. Atqui hæc ipsa inter se mutua corporum iustitia, lex est coniugalis, cuius ad Rom. & Corinth. meminit Paulus. Sicut enim permanet quis legitimus rerum suarum possessor, etiā si illae furtim ei subtrahantur. In ciuile C. de furt. cum cōcor. ita hic quoq; adultera cum marito & datā fidem suffurat, ipse tamen iustitiam suam super corpus mulieris non amittit, etiā si quoque separarentur quoad cōhabitationem, ius tamen vterque coniunx suum seruat sopitum quidem, nō extinctum, quia per diuortium impediuntur ab executione, nisi reconcilientur: id inde patet, quoniam quum coniuges separati rursus reconciliantur, remanet matrimonium idem quod prius, neque opus est nouum inter eos cōtrahere matrimonium, iuxta doctrinam Pauli: aut si ambo adulterantur, nihilo minus tamen coguntur seruare matrimoniū, non obstatē adulterio vtriusq;. Alias ex leuissima quaque causa committerentur diuortia, vtroque nimirum coniuge diuortium appetente, sicut alii quandoq; vxores inter se etiam permuebant. Quum itaque hoc habeat lex maritalis siue coniugalis, vt alter coniugum corporis alterius habeat potestatem, vtraque autem hæc potestas inter eos durat per vitam amborum, sequitur separatos vltra contrahere nō posse, vxor enim nouo marito corporis sui dare deberet potestatem quā ipsa non habet, sed verus ille maritus, quare eam alteri conferre non potest. Postremo nunc cōcludemus verbis Christi, apud Marcum, vbi pharisæi interrogauerunt eum de li-

1. Cor. 7

Adulterium furtum.

C. ex lit. de diuor.

bello diuortii, deinde in domo iterum discipuli eius de eodem quaesierunt, & ait illis, quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam: & si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, moechatur. Ecce quomodo coniuges separati si cōtrahant denuo adulterantur, quod autem in diuersum machinantur hic aduersarii nostri, deinceps audiemus.

Doctores hoc idē senserunt.

C. 19.

1. Cor. 7

Locus emendatus. Ad Aman.

C. oēs causatio nes. 32. q. 7.

3 Probata satisq; iam haec confirmata ecclesiae decisione ex sacris literis euangelii epistolarum Pauli, reliquum nunc est ex receptis etiam doctoribus ostendere intellectum illum scripturarum simul cum conclusione proposita esse verissimum. Atque hic primum nobis occurrit sententia Hieronymi super Matthaeum sic dicentis, ubi-
cunque est fornicatio & fornicationis suspitio, libere uxor dimittitur: & quia poterat accidere, ut aliquis calumniā faceret innocenti, & ob secundam copulam nuptiarum veteri crimini impingeret, sic priorem dimittere iubetur uxorē ut secundā prima uiuente non habeat. Et inde, nec non quia poterat euenire, ut iuxta eandē legem uxor quoq; marito daret repudium, eadē cautela praecipitur, ne secundum accipiat uirum. 32. q. 1. dixit dominus. Idem & super Paulum scripsit Hieronymus, docens viro, qui semel suam dimiserit uxorem aliā ducendam non esse. Presbyter quidam Amandus (non Damascus, ut bene adnotauit Iohannes Andræ in suo Hieronymiano) quaestiones tres posuit Hieronymo, super qua re ipse sic ait, repperi iunctam epistolae breuem chartulam, in qua haec indita ferebantur, querendum ab eo, utrum mulier relicto viro adultero & sodomita, & alio per vim accepto possit absq; poenitentia communicare ecclesiae, uiuente adhuc eo, quē prius reliquerat? Respondit ibi Hieronymus per uerba Pauli ad Rom. & Corinth. a nobis quoque superius inducta, unde satis liquet eū ad eundem modum intellexisse Paulum, sicuti nos ostendimus intelligendum, ait ergo, omnes causationes apostolus amputans, apertissime definiuit uiuente viro adulterā esse mulierē, si alteri nupserit. Et idē, quādiu uiuit vir, licet adulter sit, licet sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter haec scelera derelictus, maritus eius reputatur, cui alterum uirum habere non licet. Infra quoq; rursus, qui dimissam acceperit, adulter est, siue ipsa dimiserit uirum, siue a viro dimissa sit, adulter est qui eā acceperit. Caeterum quando aduersarii multū innituntur Ambrosio, cu-

ius libros iam supra ostendimus ante quadringētos annos habitos esse pro deprauatis, id ut magis pateat nosque adeo ostēdamus Ambrosium idē super hac re sensisse quod uniuersa sentit ecclesia, ecce super haec uerba Pauli, mulier alligata est legi quādiu uir eius uiuit, inquit ille, haec idcirco prosequitur, ut doceat, quia mulier etiam si a uiro fuerit eiccta, nubendi licentiam non habet. Multis quoque uerbis super Lucam inuehitur contra diuortium, uolens quidē dem matrimonium gentilium posse omnino distrahi & dissolui, sed inter Christianos non item, eo quod quicquid in coniugio deus coniunxerit, homo nequeat separare. Si quis autē obiciat libellum istum Mosaicum diuortii, huic cōtra respōdet, qui hoc dicit, Iudæus est: qui hoc dicit, Christianus nō est: & inde, quā est lex dei? & erunt ambo in carne una, ergo qui dimittit uxorem, carnem suam scindit, diuidit corpus suum. Manifestum est hoc idē ex Ambrosio quoq; super epistolam ad Rom. ubi quā recentiores isti deprauatores affirmant Paulum esse loquentem de lege Iudaica tantum per similitudinē, omnino cōtradicit Ambrosius & ait, haec lex de euangelio est, non ex Moysē, neq; ex terrena iustitia. Unde patet uelle Ambrosium, haec ipsa Pauli uerba euāgelica esse nō Mosaica, eadēq; fortiter asseuerare, nō licere mulieri nubere uiro marito, turpe est igitur & nimium impudēs, quod isti aduersarii ecclesiae cōtra ecclesiam inflati turgent sub praetextu uerborum Ambrosii, quā ipsorum tamen sententiae omnino sunt contraria.

Accedat nunc tertius testis Origenes, is super Mattheū sic inquit, scio quosdā qui praesunt ecclesiis extra scripturā permisisse aliquā nubere uiro priori uiuente, & contra scripturā quidem fecerunt dicentē, mulier ligata est quanto tēpore uiuit uir eius: itē uiuente uiro adultera uocabitur, si nupserit alteri uiro. Mitigat ille quidē ibi factum episcoporum, quod nō sine ratione moti fuerunt ad hoc faciendum: deinde quaerit, an aliquis etiam ab aliam causam possit dimittere uxorem suā: & quauis utrinq; differit, tamen tandem concludit, quisquis dimiserit uxorem, eā facit adulterā, dans nimirum illi occasionem alterius cōiugii. Preterea eandē esse hic in uiro & muliere rationē, neque permissum aliquid esse marito, quod nō idem etiam liceat uxori, uasi infirmiori, affirmat ille quoque & ait, Quae ratione adultera est mulier, quauis legitime nubere uideatur uiro uiuente, eadem ratione & uir quauis legitime

Rom. 7.

Orig. ho mil. 7.

Pre. Contra Caict.

- Orig. videatur accipere dimissam ab aliquo viro, non accipit legitime secundum sententiam Christi, sed magis mœchatur quasi alienā accipiens. nō possunt utiq; hæc clarissima verba detorqueri ad alium sensum quam ipsa per se ostendunt, & textus probat, & ecclesiæ recepta consuetudo cōvincit. Habeant isti somnia sua sibi & deliramenta, nos ab ecclesiastico sensu & sanctis patrib. neq; latū vnguē recedemus.
- Lib. 6. su
per Ro. Confirmat hoc etiā amplius Orig. ibidē super illā epistolā Paali, ubi loquitur ad Iudæos, sed iā ad Christum cōversos, & scientes mortuā esse legē, verumq; sensum non consistere in vetustate literæ, sed in nouitate spiritus: meminit ibi sapius quomodo per mariti mortē mulier liberetur a lege cōiugali, sitq; deinde libera vt possit se alteri cōiungere: pulchre etiā exponit similitudinē legis & matrimonii: obseruandum & hoc est contra aduersarios nostros nouos & vteros, quod Orig. ibidē citat epistolā ad Hebr. esse Pau. & c.
4. Audiuimus hæcæus testimonia Hieron. Ambr. & Orig. inducendus nunc cesset Athanasius, sed quia ex illo iam supra citauimus, ne longius euagemur, transimus ad
- August. Aug. quē quum ipsi etiam aduersarii nostri affirmat esse sibi cōtrarium, nō magnopere fuerit necessarium hic quoq; immorari, sed tamen vt priorū animi magis confirmetur, quosdā ex eo locos cōmemorabimus, & quidem breuius, quia sæpissime hanc suā sententiā probat in lib. de bo. cōiug. & de adul. coniugiis, ait ergo, intercedēte diuortio nō tamen ideo deletur fœdus seu vinculum coniugale: & iterū, licite dimitti potest mulier causa fornicationis: sed interim manet vinculū prioris matrimonii. Infra quapropter quum separantur, nunquā adhuc carebunt matrimonii sacramēto. Alibi Aug. tractans verba Pauli de muliere dimittente virum suum, addit, quare non addit de muliere quod præmisit de viro: nisi quod similitē formā vult intelligi, vt si dimiserit, quod causa fornicationis permittitur, maneat si ne vxore, aut reconcilietur vxori. Porro inquit ille in alio loco etiā, vsu venit, vt vir dimittat vxorē propter fornicationem, neq; tamen alterutri permittitur denuo matrimonium cōtrahere, sed quid multa inducimus ex Augusti, qui rē hanc duobus integris libris tractauit scribens ad Pollentium, nā & is declinabat aliquātulum adhuc errorē, quem ibi valide refutat rationibus & fundamētis sacræ scripturæ. ait enim, necesse est ex duobus cōiugibus quatuor aduersarios fieri, si & illa alteri nupserit, & ille alteram duxerit.

Accedunt ad hanc rem etiam ecclesiæ Græcæ testimonia, quoniā Chrysof. ille sic inquit quēadmodum scelus est in duo diuidere carnē vnā, sic & mulierem a viro suo diuidere iniquissimū est, nā Christus ostendit & præter naturā Mat. 19. & contra legē esse repudium, præter naturam quidē est carnem vnā discindi & diuidi: contra legem autem, quia Deus coniunxit & præcepit non separari, quod tamen Iudæi cōtra præceptum domini moluntur facere. Ne possint autem tergiversari isti & calumniari, vel etiā hæc verba in diuersum trahere, adducemus ex illo locum adhuc apertiozem, quoniā alibi sic dicit, qui dimiserit vxorem suam, facit eam mœchari, & qui dimissam duxerit, mœchatur, ille quidē, si alteram duxerit, tunc se constituit criminis reum, qui adulteram fecit ex coniuge, hic vero accipiendo alienā adulter effectus est. Et nequaquā, ait ille, mihi referas, quia illā Mat. 5. alter eiecit: nam expulsa quoq; vxor esse eius qui eam expulit, perseuerat. Atqui obiciet hic nobis Caietanus, de vxore tantum hoc esse dictū, ideoq; licere aliquid viro in hoc casu vltra facultatē vxoris, sicut in veteri testamento vir mulieri libellum potuit dare diuortii, non vicissim mulier viro: huic obiectioni præuenit ibi Chrysof. subdens, si nihil viro de hoc proprie loquitur, ne mireris, est enim mulieris sexus infirmior, propterea illam relinquens, dum deterret virum, vitium quoq; vxoris emendat. Vnum ex Theop. Theop. phylacto, abbreviatore Chrysofomi, verbum adiiciam, si super Matthæum 19. sic ait, causam hominis cū muliere dicit perpetuā & inseparabilem vnionem. Gregorius magnus, hi, inquit, qui vxores suas in adulterio deprehendunt, hi vero non licebit nec eum, nec eam, aliā vxorem accipere vel aliū virum, quandiu ambo viuunt, si autē adultera mortua fuerit, vir eius si vult nubat, tantum in domino. In eadē sententia est & Beda sicut August. dicens, super 1. Cor. 7. dominus præcipit mulierem a viro non discedere, quod si discesserit, ea vtique causa, qua discedere licitū est, manere innuptam aut viro suo recōciliari. Et inde, ex eodē præcepto domini ait, & vir vxorē non dimittat: quoniam qui dimiserit vxorē suam, præter causam fornicationis, facit eam mœchari, sed si propter hanc causam dimiserit, etiā ipse sic permaneat, omnis enim qui dimittit vxorē suam, & ducit alteram, mœchatur. Idē super Mar. sic dicit, nulla causa est de lege per scripta, vt viuente ea quæ relicta est, alia ducatur: super Lucam quoq; scribens tantū innittitur sententiæ August. Mar. 30.

Luc. 16 Hiero. & Ambrosii. Neq; diuersum fenserūt Rabanus. Ha-
 imo, Thomas, Bonauēt, Altifiodorēsis Ales & alii: nos con-
 cludamus hæc per verba Hieronymi in epitaphio Fabio
 læ, vbi dicit, dominus præcepit vxorē nō debere dimitti ex
 cepta causa fornicationis, et si dimissa fuerit, menere innu-
 pta: quicquid viris iubetur, hoc cōsequēter redūdat in fœ-
 minas, neq; enim adultera vxor dimittēda est & vir mœ-
 chus tenēdus: si qui meretrici iūgitur, vnū corpus facit, er-
 go & quæ scortatori impuroq; sociatur, vnū cū eo corp^o ef-
 ficitur. Alia sunt leges Cæsarū, alia Christi, aliud Papi-
 nianus, aliud Paulus noster præcipit, apud illos viris impu-
 dicitia fræna laxatur, & solo stupro atq; adulterio condē-
 nato passim per lupanaria & ancillulas libido permittitur,
 quasi culpā dignitas faciat, nō voluntas: apud nos quod nō
 licet fœminis atq; nō licet viris, & eadē seruitus pari cōdi-
 tione censetur: deinde docet peccasse Fabiolā, quādo pri-
 mum maritū quāuis malignum dimisit & alteri nupsit, quā-
 do manere debuisset innupta, ostēdit rigidā penitentiā quā
 ideo fecerit, quod viuente priore marito, nupsit alteri.
 Cæterū ideo hic Hiero. meminit legū ciuiliū, quod iuxta il-
 las quondā nūmū licebat maritis circa diuortiū, quāuis id
 ipsum veteres Romani non fecerint, sicut testatur Valer.
 Max. iā inde ab vrbe cōdita quingētis & viginti annis nul-
 lā mulierē separata esse a suo viro, donec Spurius Carbilis-
 nus primū a se dimisit vxorē eo quod esset sterilis, & tamen
 dilexit eā quia honesta erat moribus, atque pudica, autore
 Gellio, iurcirando etiā affirmauit corā cēsorib. se id tantū
 facere amore procreādorū liberorū. hac occasione factum
 est, vt deinceps plures semper diuortii rationes ponerētur,
 sicut cōstat ex. ff. de diuortiis (vbi Papinianus leges duas ha-
 bet propter quas forsitan eius mētionem fecit hic Hierony-
 mus) & C. de repudiis maxime. 1. cōse. sic rex etiā Assuer^o
 separauit a se reginā Vasthi, ex cōsilio seniorū & principū
 Mœdorum atque Persarū, fecit inde & edidit edictum
 per omnia regna, vt omnes mulieres obedirent suis maritis,
 mariti autem dominarentur in domibus suis. Abrahā
 porro quod separauit a se Agar, ex præcepto domini fecit,
 vnde sunt ex Iudæorū Rabinis, qui putāt eā ipsam Cethu-
 ram quam duxit Abraham post mortem Saræ fuisse hanc
 Agar. Quid multa? matrimonium etiam diuortiatum
 siue separatum adhuc est matrimoniū, ideoque neuter con-
 iugum amplius contrahere neq; potest nec debet, idque fe-
 quenti

quenti homilia contra nouos quorundam errores latius
 probabimus &c.

HOMILIA SEPTVAGSIMA

sexta, cōiunges separatos matrimoniū vl-
 tra contrahere non posse.

Mulier alligata est legi &c. 1. Cor. 7

Ixiimus hucusq; natum heri & pridie errorē quen-
 dā, quo Lutherus Lutheriq; & Zuinglii sectatores
 miserime vtuntur, dū leuiter adeo dirimūt & fe-

parant motrimonia cōtracta, & cōiugibus sic separatis li-
 berā permittunt vterius cōtrahendi facultatē, quod vtrique
 est cōtra Deū, cōtra Christū ipsam vnicū suæ ecclesiæ spon-
 sum, cōtra Paulū & vniuersalē ecclesiā, cōtra ipsam quo-
 q; ciuilem hominū vitā & honestatē, vsq; adeo perniciosum
 hoc est corpori & animæ: probauimus hoc partim superio-
 ribus homiliis ex primæua matrimonii institutione, ex
 testimonio & verbis Christi apud Matthæū, & Mar. & Lu-
 cā, ex Paulo ad Rom. & Cor. Insuper induimus ad id ver-
 ba & auctoritates sanctorū patrū, Hieronymi, Ambrosii, A-
 thanas. Orig. August. Chryl. Theophyl. Greg. Bedę. Hay-
 monis Rabani & eorū qui illos sunt sequi: reliquū est vt proba-
 hoc idem cōprobemus auctoritate ecclesiæ, & eorū qui illā
 gubernarunt: vbi principio occurrit cōsiliū Mileuitanum, uortia
 in quo sic decretū est, placuit vt secundū euangelicā & apo-
 stolicā disciplinā neq; dimissus ab vxore, neq; dimissa a ma-
 rito alteri cōiugatur, sed ita maneat aut sibi met recōcilien-
 tur, quod si contēpserint, ad penitentiā redigantur, in qua
 causa legē imperialē petendā promulgari. 32. quæstio. 7.
 placuit: nō dissimile est, quod sanctū legimus in cōcilio Eli-
 bertino, vbi sic habetur, fidelis fœmina quæ adulterū reli-
 quit fidelē, & alterum duxerit, prohibeatur, ne ducat: si au-
 tem duxerit, non prius accipiat cōmunionem, quā is quem
 reliquerit de sæculo exierit, nisi necessitas infirmitatis dare
 compulerit. 23. q. 7. fidelis. Præterea nō ob quālibet le-
 uissimam causam dirimenda esse matrimonia affirmat Ni-
 colaus papa, ad Carolū Moguntii, dicens hi qui matrimo-
 nium sani cōtraxerunt, & vni ex duobus dementia aut fu-
 ror accesserit, ob hanc infirmitatem & causam coniugia
 taliū solui nō possunt: similiter si coniugum alteri ad hosti-
 bus oculi eruantur, vel membra mutentur, ad cōsulta quo-
 que Bulgarorum idem pontifex sic respondet, quicquid
 IIII ii mulier

Cap. 2.
Innoc.

mulier contra te cogitauerit, vel si te accusauerit, non est, excepta causa fornicationis, reuicenda, vel odio habenda. 32. q. 5. quicquid mulier. Super eadē causa Exuperius episcopus Tholosanus interrogauit Innocentiū primū, qui sic respondit illi, religio Christiana adulteriū in utroque sexu pari ratione cōdenat, sed & mulieres non facile viros suos de adulterio accusant, & non habent latētia p̄tā vindictā, viri autē liberius vxores adulteras apud sacerdotes deferre cōsueverunt, & ideo mulieribus prodito eorū crimine, cōmunio denegatur. Idē quoq; pontifex scribens ad Victoricum episcopum Rotomagen. sic ait, responsō. 12. si de hominibus hæc ratio custoditur, vt quæcunq; viuentē viro, alteri nupserit, habeatur adultera, nec ei agendæ p̄nitentiæ licētia cōcedatur, nisi vnus ex eis defunctus fuerit.

Recōciliatio diuortiatē De sacrare cōcil.

Hoc in perpetuo vsu obseruauit ecclesia, vsque adeo vt etiā Iuo in Panormia ponat peculiare recōciliandæ vxoris formulam per modū iuramenti in hunc modū, ab isto die in antea istū coniugem tuum N. quem iniuste dimiseras, ita tenebis, sicut vxor suam maritū debet habere, in dilectione & debita disciplina, timore & obediētia, sicut iure vxor debet esse subdita viro, nec eum per vllum malum genium a te separabis, nec eo viuente alium accipies, sic te Deus adiuet. 35. q. 6. ab isto die. Alex an. 3. etiam sic ait, si coniugem suā ad infidelitatis maleficiū contraxerit, a viro poterit separari, ita quod ei nubere alteri non licebit, quia licet separentur tamen semper cōiuges manebunt, in viris quoq; eandē oportet obseruari sententiā. Sed & Innocen. 3. ad episcopum Ferrariensem non dissimile scribit, sacramentum, in quiens, fidei quod semel admissum est, nunquā adimitur, sed ratum efficit coniugii sacramentum, vt ipsum. Atq; id totū cōmunis affirmat sc̄hola Theologorum iurisperitorum.

C. quasi uir de uor.

2. Quū itaq; catholica illa conclusio satis iā probata est scripturis byblicis, vtriusq; testamenti, deinde & concordī sanctorum patrum cōsensu, & ipsis denique ecclesiasticis cōstitutionib⁹. Porro iam eandē etiam rationib⁹ firmabimus cōsentaneis, quas nemo rationis capax poterit excludere. Nā si liceret cōiugib⁹ propter fornicationē separatis vltierus cōtrahere matrimoniu, profecto adulteriū illi quod cōmisit futurū erit lucrosū, siquidē in eo quod fidē suā coniugi soluit liberaretur a lege coniugali, imo & vterque liber erit, iuxta quod dicunt, quando nolunt ex testibus supra allegatis, matrimoniu sibi esse prohibitū. 2. Ad hæc error iste

Rationibus probatur diuortiatum non cōtrahere. Prima ratio,

nō exiguā daturus est occasione adulterio, nā vbi primum vxor disidere cœperit a marito, cogitabit de perpetrando adulterio, ob hoc saltē, vt a cōiuge liberetur & cōiugio toto. Vicissim si marit⁹ odiū cōceperit vxoris, omnē moueret lapidē ad hoc, vt ipsam pertraheret ad adulteriū, sicq; liberaretur a lege vxoria. Similiter vbicūq; alteruter coniugum illicito amore fuerit accēsus erga alienā aliquā perso nam, id ipsum quoq; promoueret adulteriū, in hoc, vt liber a cōiugio posset deinceps se illi, cui⁹ amore exarserat, copulare. 4. Præterea si per diuortiu oīno solueretur cōiugiu, ita vt vtriq; liceret libere contrahere vltierus, profecto reipub. quoq; nō mediocriter incōmodaret: nā plurimas contentiones & similtates moueret, tūc multo leuius cōiugib⁹ oib⁹ prolapsuris in irā, inimicitias & odia deinde ab aliis plerunq; frigidā, quod aiunt, suffunderetur, tantū in perturbationē cōiugii, ita vt quisquis filium aut filiā cuperet intrudere, machinaretur aliquid, vnde contētio fieret, cuius componēda gratia se interponerēt parētes, fratres & reliqui cōsanguinei, sicq; ad rixas, homicidia, incendia, venena, & omne malorū genus res facile deducetur. Quod si autē seruetur oīa iuxta præceptū domini Pauliq; doctrinā, & eccle Perstasistica obseruationē, profecto recogitabūt cōiuges victos suo ciuitate esse & alligatos iugo indissolubili, ita vt etiā si disungantur, separati tamē ex neutra parte possint cōtrahere, sed vtrique sic sit manendū per omnem vitā, nisi interueniēte alterius morte, tunc enim alter alteri cedit de loco. Amici in optimā semper partē eis consulunt, ne discedant ab inuicem, ostendentes incōmoda quæ sequutura erant. Quod si autē tanta incidat contumacia inter eos, vt separentur, semper tamen adhuc spes reliqua est fore, vt elanguescat ista similtas, ipsiq; rursus recōcilientur mutuo, conueniētes iam denuo cū magno gaudio amicorū & liberorū suorū, fiatq; tunc matrimonium firmiter quā antehac vnquā. id autē non fieret, si liceret vtriq; contrahere denuo: tunc enim superuacuum esset consiliū Pauli de reconciliando. Possent hæc oīa multis sacræ scripturæ locis cōfirmari, ex Prouerbiis, ecclesiastico, & libro Sapiētiae, sed studio breuitatis vltro supersedere visum est: vt tamen finē quoq; faciamus differendi super hoc sacramento, quia dici non potest, quantum malitiæ exoriturū esset, si ianua siue fenestra pateret huic separationi matrimoniorum, & non ingratum id foret diabolo promptissimo alioquin omnium malorum seminari, cui candi.

nihil perinde acceptum foret, quam ut continua essent inter coniuges iurgia, & omnis dissensionis perpetua feminaria.

3. Ex omnibus prædictis cõsequitur quantum interfitium in lege & Euangelio. Nõ curo quod Tertullianus vult illa assimilare & facere paria. lib. 4. contra Marcionem. nam mox ei obiceret, quod Hierony. lib. cõtra Heluidiũ inquit, de Tertulliano nihil amplius dico, quã ecclesia eũ hominẽ nõ fuisse. Nõ fuit enim vlla matrimonii dirẽptio in lege nature vsque ad Moysen: & quod Abraham exclusit a se Agar, iussu Dei fecit, qui sic dixit ad Abrahã, nõ tibi videatur asperum super puero & super ancilla tua, omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocẽ eius, vox aut illius hæc erat, Eice ancilla hæc & filiũ eius. Simile fuit de Aethiopiã Moysi. Sed in lege tãdem Mosaica propter duritiã Iudæarũ permittit Deus matrimonia dirimi, & libellũ diuortii dari, eo quod isti multũ propensi erant occidere vxores suas. Consultius esse ratus permitti diuortii quã vxoricidiũ (dimitto opinionẽ, tractetur in scholis, an repudiare semper fuerit peccatũ, etiã autoritate legis factũ.) Atq; hic iã patet discriminẽ inter diuortii legale & tẽpore Euangelii: quia tunc libellũ repudiũ maritus tantũ poterat vxori dare, vxor marito nõ itẽ. Et in hoc melius cum viris agebatur quã cum mulieribus, eo quod diuortium in hoc erat permillum, ne mariti occideret vxores, id autẽ de vxoribus nõ perinde timebatur. Volens omitto hic causas quæ credebãtur dirimẽdo matrimonio sufficere in in veteri testamento, nobis hic satis est multo leuiores rationes tunc satis fecisse quam nunc, sic enim habet textus, si vxor nõ inuenerit gratiam ante oculos eius propter aliquam fœditatẽ (Bürgen. nititur hanc fœditatẽ contrahere ad solum illicitũ coitum, sed nescio quomodo posset obtinere, imo certus sum quod in Hebraismo nunquã obtinebit.) Variis modis exponunt hanc fœditatẽ, turpẽ rem dicis de verbo ad verbũ interpretando. Lyra ait quosdam Iudæos fœditatẽ hanc referre tantũ ad nouã aliquam & aduentitiã turpitudinẽ post matrimoniũ cõtractam, vnde impedimentum proueniat liberis producendis ut sunt in corpore lepra, sterilitas, epilepsia &c. In anima vero, si vxor sit malo ingenio prædita, & moribus impiis, vnde periculum sit, ne ad ingenium istud liberi quoq; recidant. Equidem hic quod sentio libere dicã, si quidem locus scripturę super hac re breuis admodũ est, ut nõ possit facile quis certo aliquid pronunciare,

pronunciare, tamẽ quod veritati cõsentaneũ, sacrisq; literis & doctoribus fuerit conforme, citra omnẽ temeritatem & pertinaciã ingenue eloquar. Et primũ omnium inficias nõ Libellos eo, Iudæos nimium abusus fuisse repudiũ, postquã reuerũ repudiũ sunt domũ ex captiuitate Babylonica, in eo etiã quæsiuissẽ innouationes multas & declarationes, supra quam textus permittebat eis, certe & ex euãgelio satis liqueat multa fuisse apud eos somnia & deliramẽta huiusmodi in hac & aliis rebus, quibus nõ parum in Iudaismo adhuc cõstitutus etiã Paulus tribuebat. Quare cõsentaneum est eos etiam in hac parte amplã sibi seruasse iannã pręuaricãdi, quãdo ipsi scribã ex leuissimã quaq; causã (ut diximus homil. 3. in festo trium regũ) libellos dabant repudiũ. Hinc ipsi inter se Iudæi addubitabant & disputabant recte ne fieret, quando sic leuiter libelli repudiũ tradebãtur? Et Chrysof. quoq; affirmat eos subinde ex industria solitos huiusmodi quæstiones domino proponere, super quibus aliqua erat inter eos cõtrouersia. Patet hoc inde, quando interrogabant illũ dicẽtes, si licet homini dimittere vxorẽ suã quacunq; ex causã? quæstio hæc utiq; præsupponit fuisse aliquos inter Iudæos qui hoc affirmarint, imo & opere explerint. Certe hic ipse textus facile mihi persuadet, Iudæos nimis ampliter extendisse textũ, & verba legis: quapropter merito indignatũ doctus dirẽptionẽ matrimoniorum strictius cõtraxit. Deinde nõ adducor omnino ut credam adeo leuiter facta diuortia diffinita ut dimiserit aliquis vxorẽ, quãdocunq; cepisset eũ fatietas illius, quod tunc quãsi vnã alia cõmutarit: neq; enim inter ethnicos cõpertum id est, iuxta illud satyrici, sic sunt Iuuen. sa octo mariti, quinque per autumnos. Proinde verisimile est ty. primum magna cum autoritate repudium esse obseruatũ, ita ut fuerint constituti nonnulli ad quos primum veniret maritus, illisque diuortii causam indicaret, scribas eos vocabant, teste Augustino contra Faustum, Coram iis cogebatur ille rationẽ ostẽdere, quidnam fœditatis in vxore sua cõperisset, super ea decernebant scribã. Hugo quoq; ait, marito rem quam denunciaffet, iureiurando fuisse cõfirmandã. Tunc habito iudicio cũ non poterant illi aliquo modo maritũ a proposito abducere, dabant ei libellũ repudiũ, quẽ ipse tradebat vxori, simulque illam a se ablegabat. Tempus prorogationis in hoc fuit constitutum, si interim coniuges reconciliati inter se rursus conuenirent & cohabitarent.

Itaq; omnibus modis mihi persuadeo, primum nõ adeo

leuiter obseruata fuisse diuortia, quasi aliquis citra omnem cognitionem abegerit a se uxorem, dato ei in hoc libello repudii, quoniam sic facilius licuisset uxorem repellere quam feruam, quem nemo poterat ante tempus sine graui causa excludere. Id ut credam, duæ faciunt rationes, altera ex textu pendet, ubi dicitur in lege Moyſi, si duxerit vir uxorem, & postea odio habuerit eam, quæsieritq; occasiones quibus dimittat eam, obiciens ei nomen pessimum, quod non inuenit virginem. Quod si manifeste declaratum & comperitum fuerit illam virginem venisse ad maritum, apprehendent senes urbis istius virum, & verberabunt illum, condemnantes insuper centum siclis argenti, quos dabit patri puella, habebitq; eam uxorem, & non poterit dimittere omnibus diebus vitæ suæ. Hinc iam satis liquido patet marito non licuisse pro suo arbitrio repudiare a se uxorem, sed eum quæsiuisse causam quod non inueniret illam virginem. Quod si libere licuisset illi abigere uxorem, quorsum fuisset opus causari istud cum suo periculo tanto? Præterea in eodem capite habetur, quod si quis concubuerit cum puella filia alicuius, numeret patri eius quinquaginta siclos, ipsamq; seruet uxorem, nec a se dimittat omnibus diebus vitæ suæ, qui etiam sufficiens est casus, ubi non licebat viro libere repudiare uxorem. Quapropter etiam nisi non ita leuiter permissum est Iudæis a Moyſe diuortium, sicut illo suo libello, deinde sunt abusi, tamen ita strictè permissum non est, ut iam in Euangelio ad solum adulterii casum est coarctatum, atque in hoc non assentior Burgenſi, qui repudiū Moſaicum etiam ad adulterium tantū referre conatur: in hoc enim doctores omnes conueniunt, dominum ibi sustulisse legem Moyſi de libello repudii. id autem factum non esset, si Moyſes nomine sceditatis tantum adulterium intellexisset, quia sic dominus usque adeo non sustulisset, ut etiam cōfirmasset. Puto igitur Iudæum extra casum fornicationis, pluribus etiam aliis ex causis potuisse a se repudiare uxorem, dato ei in hoc libello repudii, ut testatur Nicolaus de Lyra. Ipse quoque vidi librum quendam Iudæorum totum de causis matrimonialibus, facile tam magnum, ut sunt Decretales, itaq; sine dubio multas habuerunt super ea re controversas & disputationes. 3 In hoc quoq; differentia consistit repudii in vtraq; lege, quoniam in lege Moſaica vtriq; coniungi permissum erat contrahere denuo, atq; hoc communiter obseruatur (etsi non ignorem aliquos esse hinc duos) de viro, cui alioquin repudium cessisset in detrimen-

Deut. 22

Causa repudii.

tum non in bonum de muliere quoq; idem constat ex duobus locis scripturæ iam ante inductis. Atque hoc euidentè est argumentum contra Burgenſem, quia in casu fornicationis non dabatur libellus repudii, sed adultera lapidibus obruebatur, deinde vxor non poterat amplius reconciliari cum marito priori, mortuo viro secundo: sunt etiam qui putent eam reconciliari non potuisse antea quam nuberet (verum in hoc equidem non parum dubito) nunc autem vxor semper potest reconciliari marito a quo semel fuerit separata, si videat illum sibi esse mitiorem redditum magisque placatum: nubere tamen rursus non potest, quia tunc malefaceret, sicut Fabiola. Mouent quidam doctores dubium de Michol vxore Dauidis, & filia Saul, is enim cum dissentiret a Dauid, filiam suam illi ademptam copulauit alteri, de ditque uxorem Phalti. Tãdem occiso Saul, & Dauidem iam accepto pro rege in Hebron, repetiit illi uxorem suam Michol, quæ rursus abrepta a nouo marito, sociata est Dauidi. Quæstio est quomodo potuerit Dauid denuo assumere Michol, quæ iam ipsum deseruerat, & nupserat alteri, cum constet ex lege eum non debuisset illam rursus assumere?

Respondent ibi doctores, quod lex illa Dauidem non ligauerit, quia de marito loquitur, qui ipse a se reuocit uxorem, hoc autem ille non fecerat: deinde verisimile est quod Michol inuita recesserit a Dauidem, quoniam adiuuit adhuc eum & liberauit, quando pater suus Saul erat cum interfecturus. Sine controuersia autem peccauit Phalti in hoc, quod alterius uxorem ipse duxit, peccauit & Michol quod consensit, quauis aliqui conantur eam excusare, in eo quod ipsa putarit patrem suum habuisse potestatem cum alteri marito tradendi, sicut & Lya excusatur, quæ iussu patris cum Iacob concubuit, is autem arbitratus est esse Rachel sorore ipsius. 4 Cum igitur satis hæcenus contra Lutherum & alios ostenderimus, nunc tempore legis Euangelicæ coniuges diremptos ultra non posse contrahere, reliquum est vt etiam aduersariorum diluamus obiecta, ubi ne simplices decipiantur irretiti sermone disputatorio, rem hæc omnè per quæstiones dissoluemus. Et primum quidem quæri potest, Cur non licet vxori post diuortium contrahere cum alio matrimonium, cum tamen ex duobus coniugibus iam copulatis, alter potest cœnobium ingredi & professione facta, matrimonium id quoque diremptum est, ita vt coniux qui remansit in mundo, libere possit contrahere denuo, sicut Alexander tertius ipse constituit. (posset pluribus exor

Deu. 22.

1. Re. 18. & 25.

1. Re. vi.

Deu. 24

1. Re. 19

Gen. 29.

Quæstio prima.

C. verū nari, sed breuitati studeo.) Respondetur, verum quidem de cōuē. est quod hac quaestione proponitur, ratio autem illa est, quia isti duo coniuges matrimonium non perduxerunt ad opus, nequedum facti sunt duo in carne vna. itaque cum al-
 ter eorum dedere se velit in conditionem sublioriorem deo que gratiorem, in vitam contemplatiuam, nihil interim ademptum est alteri quominus libere possit contrahere ma-
 trimonium denuo. Adducenda hic essent multa, quibus vo-
 lens supersedeo, certe causam hanc ipse pontifex prætexit, di-
 cens, quia facti non sunt duo in carne vna, fieri potest, vt al-
 ter coniugum dedat se deo, alter in mundo permaneat.

Quæst. 2. 2. Queritur, quid est quod coniugibus separatis non licet contrahere, cum tamen is qui propter infidelitatem se paratur, possit alteri copulari? iuxta id quod Paulus inquit, Quod si infidelis discedit, discedat: non enim seruituti subiectus est frater aut soror in eiusmodi. Quid vetat ergo coniuges quoque Christianos diremptos rursus contrahere? Ratio illius hæc est, quia per matrimoniū Christianorum perfecte significatur vnitas Christi & Ecclesiæ, quæ quia inseparabilis est, coniugium etiam Christiano- rum in vita vtriusque dirimi non potest: matrimonium au- tem infidelium perfectum sacramentum non est, imo neq; proprie est sacramentum, ideoque Paulus auctoritate diuina fretus potestatem dedit dirimendi illud, si alteruter coniugum nolit alteri cohabitare, sine blasphemia dei, quod iam supra ad longum declarauimus ipsi.

Quæst. 3. 3. Melius, inquit Paulus, est nubere quam vri, cur itaque coniunx separatione facta, ne vtatur, nubere non audeat? Quia nimirum ibi Paulus de iis loquitur, qui liberam volunt habere contrahendi potestatem vel cōtinendi, alias enim quancumque aliqua maritum haberet infirmum, ne vreretur, vellet nubere alteri, quæ res magnum iniiceret

Quæst. 4. 4. Non videtur vti que verisimile Christum deum verum aliter prohibuisse diremptionem matrimonii in nouo testamento, quam olim vetuit per ministros suos in veteri lege, quando vtrique coniugi libere licuit contra- here denuo, quare igitur non etiam nunc conceditur?

Hebr. 7. Nihil vti que probat hæc similitudo, quoniam lex anti-
 Christus ipse rationem ostendit, quare Moyses permisit Iudæis libellum repudii, fuisse duriciam cordis eorum: igitur Christus primum sustulit Mosaicam permissionem di-

uortii, deinde docuit in quo tantum casu liceret dimittere vxorem, simulque prohibuit, ne cuiquam illorum permis- sum foret vltcrius cum aliquo contrahere.

5. Quum dicit dominus, Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœcha- tur, cum autem iam dirimitur matrimonium, plarunq; fit hoc ob fornicationem, nunc videri alicui forsitan posset, li- cere ei citra fornicationem ducere aliam vxorem, propter hanc ipsam causam? Respondetur ad hoc, quia in illis verbis Christi duo prohibentur, primum ne quis dimissa vxore ducat aliam. Iam ergo volunt doctores principium hoc (nisi ob fornicationem) non pertinere ad posteriorem prohibitionem, sed ad priorem, ne quis dimittat vxorem ni- si ob fornicationem. sic transeunt communiter doctores, nam ita soluit Tho. Richar. & c. licet Petrus de Palude im- probet illam, & det nonam solutionem, tamen ausus sum ei hoc perhibere testimonium, solutio sua est in subdpto deterior: tamē Io. Maioris format argumētū i validiori, & fortiori forma, puta sic Christ⁹ dixit, Si quis dimiserit vxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœcha- tur. Ergo a contrario sensu, si quis dimiserit vxorem suam ob fornicationem & aliam duxerit, non mœchatur, diffi- cile est signanter monstrari, hic non fore argumentum a contrario sensu, licet qui sic distinguunt, vt exceptio deser- uiat priori parti, & non toti complexo, negarent sic argui a contrario sensu. Verum ego non tanti facio hanc ratio- nem, quoniam facile infringitur modus iste argumentan- di, quia non valet, quando sensus a contrario est absurdus vel contrarius, Et ergo quia hic consequens a contrario in ductum est contra ius diuinum a Paulo iussu domini promulgatum, ideo hic non potest sumi argumentum a con- trario sensu. Præclare expedit hunc locum Augustinus, ex quo breuiter ea citabimus quæ scribit in lib. de adulterinis coniugijs ad Pollentiū, ita enim ait, Credo quia illud quod maius est hoc dominus commemorare voluit, maius autē adulterium esse quis negat, vxore non fornicante aliam du- cere, quā si fornicantē quisq; dimiserit, & tunc alteram du- xerit: non quia & illud adulterium non est, sed quia minus est, vbi dimissa fornicante altera ducitur: nam simili locu- tione vsus est etiam apostolus Iacobus, cum dicit, scienti bo Iacob. 4

num facere, & nō facienti peccatum est illi. Nunquid ideo non peccatum est illi, qui nescit bonum facere, & ideo non facit: vtiq; peccatū est, sed hoc grauius, si etiā sciat & non

Nisi
ob forni-
cationē.

Difficile
argumē-
tum.

Lī. 2. c. 9

faciat. Porro vtrunq; esse adulteram, qui vxorē dimittit tā sine causa quā cum aliqua ratione, & aliā ducit, satis probatur ex Marco & Luca, qui ambo de eo loquuntur qui dimittit vxorē & aliā ducit, hunc aiunt mœchari, neque addunt, an hoc faciat propter fornicationē vxoris. an nō. Itaque cum legerimus Euāgelium Mathæi, nō statim inde colligere debemus, illum adulterū non esse, qui dimissa ob fornicationē vxore aliam ducit, sed adhuc dubitare nos oportet, donec & alios euāgelistas consulamus, qui idē hoc narant. Quod si enim secundum Mathæum, non quidē quod ad hanc rē pertinet, dictum est totum, sed ita pars dicta est, vt intelligeretur a parte totum, quod tanquam explanantes Marcus & Lucas, vt clareret plena sententia, totum dicere maluerunt. nā si quæsierō, cum vir dimittit vxorē suam ob fornicationē, adulter ne est, si duxerit aliam? Respōdet Marcus, Quicumq; dimiserit vxorē suā & duxerit alteram mœchatur. Idē ait & Lucas, cur ergo aliū sensum conaris mœchatur ex Mathæo? Affirmat hoc tandē & Augustinus perfectius dicens, Omnis qui dimittit vxorē suā & ducit alterā, mœchatur. Dominus deus ecclesiæ suæ sanctæ gratiā suam cōcedat, vt liberata ab hoc & aliis erroribus omnibus eua dat immaculata, sicque sine ruga transferatur ad palmā & victoriam regni cælestis, Amen.

Cap. 2.

HOMILIA SEPTVAGESIMA-
septima, de gradibus consanguinitatis impedientibus matrimonium.

¶ Omnis homo ad proximam sanguinis non accedat, vt reuelet turpitudinem eius. Leuit. 18.

¶ Vm primum instituit deus, charissimi matrimonium, duorū cōiugum vinculum, prouidit etiā vt idē esset amoris mutui nexus, cum obseruatione honestatis. Et quāuis ab initio non potuerit hoc ita obseruari, propter ipsas personas contrahentes, neq; enim filius Adæ aliā ducere potuit, nisi suā sororē vel fratris filiā, idcoq; in illa lege naturæ matrimonium prohibitū tantū fuit in linea descēdēte & ascēdēte, quia nemo vxorē ducere potuit filiā suā, neq; neptim, neq; matrē, neque auā, est & hoc ipsum cōtra naturam si fiat necessitate id exigente, ideoque apud oēs natiōes quasi natiū hoc habitū est, vt gradus cōsanguinitatis in matrimonio essent prohibiti in linea ascēdente. Volūt quidā hoc ipsum habere in se matrimonii in-

stitutionē, quando deus suo instinctu loquutus est per Adā, quapropter relinquet homo patrē & matrē, & adhærebit vxori suæ. Ecce patrē, inquit & matrē, quā ideo nemo potest ducere vxorē. Cōcludūt insuper hic doctores quod si iā Adā & Eua, Seth siue Noe reuiuiscerent, neque Adam posset vxorē aliquā ducere, neq; Eua cuiquā nubere, ideoq; alterutro mortuo ante alterū, alterum debuit manere in viduitate, quia omnes homines in terra degētes tā viri quā mulieres cōiuncti sunt Adæ & Eua in linea descēdēte directa. Sequitur quā docunq; dicitur, quod in aliquo gradu cōsanguinitatis possunt aliqui contrahere matrimoniū, vel non, intelligi semper debet de lineis lateralibus non æqualiter & recta descēdētib; quoniā hæ numeros nō habēt. Inde colligitur ratio quare patriarchæ veteres in tā propinquis gradibus matrimonia copularint. Abraham enim fratris sui Arā filiam Sarā duxit vxorē, idēq; deinde filio suo cōiunxit Rebeccā, quæ sororis Saræ neptis erat, Iacob etiā accepit Lyā & Rachel auunculi sui filias, ambasq; sorores.

	Thare.	
Aram	Abraham e Sara	Nachor rex Melcha
Melcha Loth Sara		Bathuel
Ismael	Isaac e Rebecca	Laban Rebecca
Melch vxor	Esau Iacob	
		Lya Rachel

¶ Perspicuum inde fit, quomodo patriarchæ in proximis adeo gradibus matrimonia contraxerint. Iacob enim duas sorores habuit, Abraham fratris sui filiā, similitur & Nachor & Esau, tātū in linea descēdēte & ascēdēte prohibitum hoc fuit, nā si filia nupsisset patri, aut filius matrem duxisset vxorē, id ipsum sane futurum erat tum cōtra omnē honestatē, tum cōtra reuerentiā quā liberi exhibere debēt patribus suis. 2. Cæterū lex Mosaiica, auctis iā eiusdē etiā fidei hō Gradus minibus, vt dilatarētur amplius inter Iudæos cognationes, in lege cōtinet 1. 2. interdīcta a deo præfixa, quibus vltra legē natū prohibitalē sic præcepit dominus, Oīs homo ad proximā sanguinis tū nō accedat. 1. Nulla mulier nubat suo parētī, nec filius ma-

trem ducat vxorē. 2 Nouercam quoq; suā nemo ducat.
3 Nullus sibi coniungat sororē, siue illa a patre, siue a ma-
tre sit soror siue in coniugio siue extra illud prognata.

4 Neptem suā nemo ducat. 5 Patris tui sororē nequa-
quam duxeris. 6 Similiter nec sororē matris. 7 Patru
vxorē tibi non copulabis. 8 Filii tui vxorem nuquā du-
ces. 9 Fratris vxorem nullus ducet. 10 Nemo matrem
potest vxorem accipere & filiā. 11 Nemo præsumat pri-
uigni vel prinignæ filiam sibi copulare. 12 Vxorē suā so-

Deut. 25 rorem nullus duxerit, quandiu viuet prior. Huiusmodi gra-
dus obseruauit lex Mosaica, excepta tantum vxore fratris,
nam si primus frater ex vxore sua sobolem nō habebat, co-
gebatur alius frater post mortem prioris illam ducere vxo-
rem, alias Iudæi in omnibus obseruabant illam constitutio-

Epif. 66 nem legis (miror B. Ambrosium ad Paternum dicere, non
esse prohibitum, ne pater filiam suam accipiat in vxorem,
cum tamen sit prima inhibitiō, ne filius matrem aut filia pa-
trem accipiat, sed hæc valeant. Porro in nouo testamēto nō
succurrit iam mihi aliud nisi de duabus inhibitionibus, al-

Mar. 6. tera est de Herode, qui fratris sui vxorē Herodiadem duxe-
rat, viuēte etiānum marito, id esse iniquum etiam sanguine
suo profuso cōfirmavit Iohānes Baptista. Alterā habemus

1. Co. 5. in Paulo de Corinthio illo qui nouercā suam duxerat vxo-
rem. Ecclesia autem catholica instinctu spiritus sancti, quo
gaudet gubernatore, plures interdixit & prohibuit gradus
sicut infra enumerabimus. Iā nunc suo more irruunt Luthe-

Ob. Lu-
therani. rani & clamitant, matrimonium contractum inter perso-
nas prædictorum graduum. 1. 2. prohibitorum non esse ma-
trimonium, ideoq; dissimendum: quæcumq; autem persone
ibi inhibite non sunt, eas cōtēdunt nullis impediri amplius
cōsanguinitatis gradib⁹, inde quod ecclesia prohibuit vsq;
in 4. gradū, id isti reiciunt & habent pro traditionibus hu-
manis. Atqui his responderi facile potest in hunc modum.

Respon. Honestas etiam per se ipsa exposcit, inter homines rationis
capaces obseruari gradus alios præ aliis, neq; more belua-
rum inter se cōmisceri. Gradus autem consanguinitatis in-
hibitos nō poterunt utiq; colligere ex lege naturæ, quoniā
sic frater vel propriā duceret sororē, vel certe fratris sui fi-
liam, atq; hoc ipsum etiam aduersarii hoc nostro tēpore di-
cunt esse iniquum. Quod si velint prætere legē Moyfi,
neq; id poterūt, cum enim nos iam Christum habeamus &
ecclesia, nō patiemur rursus nos intrudi in synagogā, & sub-
iugum Mosaicum reduci, vel eo maxime quod iam olim ia-

pri. cōcilio Hierosolymitano legalia Moyfi præcepta sint Act. 15.
sublata, exceptis iis quæ ex lege naturæ dependent, hinc &
Paulus in multis locis, & cū primis ad Gal. probat legē Mo-
saicam iā nō esse seruandā. Ad hæc præcepta Moyfi popu-
lo Iudaico tantū sunt tradita, neq; alias gentes & nationes
aliquid ligat, nisi Iudaismum velint recipere, sicut alienige-
næ: sic enim canit Dauid, Non fecit taliter omni nationi, &
iudicia sua nō manifestauit eis. Ne pateat autē Neochri-
stiano, vel minima elabendi rimula, age dicat ille mihi, ve-
lit ne caput 18. Leuiti. recipere, rationem reddat, cur illud
suscipiat, reliqua præcedētia & sequentia excludat, in qui-
bus tamen etiā dicit Moyses, hæc sunt iudicia mea & præ-
cepta mea, sicut in illo. Atque tunc Neochristiani cogeren-
tur rursus vitulos, oues, hircos & similia offerre, sacerdotes
eos iuxta præceptum & obseruationem legis consecrare,
neq; possent agrum aliquem duplici semine conferere, neq;
vestem gestare ex lana & lino contextā, nec de arbore ali-
quem gustare fructum, nisi quæ per quinquennium iā pro-
tulisset fructus, non auderent quicquam gustare de sanguine,
nec radere barbam & alia multa, quæ ibi late describun-
tur: nanque ad finem sic dicit dominus per Moysen, custo-
dite omnia præcepta mea, & vniuersa iudicia, & facite ea.
Ego dominus.

3 Cum itaq; nos Christiani contēti non simus gradibus Vnde
cōsanguinitatis ex lege naturæ deductis, neq; amplius nos prohibi-
ligat lex Mosaica, nisi quātū ex lege naturæ pēdet. Vidēdū tio gra-
est igitur, vnde deriuemus gradus matrimonium prohiben-
tes, neq; enim ex euāgelio licet hoc petere nec ex Paulo, ni-
si in duobus casibus, reliquum sit ergo etiā hoc esse ex eorū
numero quæ ad regimen spectāt spiritus sancti in ecclesia,
iuxta quod Christo prædixit, Adhuc multa habeo vobis di-
cere, sed nō potestis portare modo, cum autem venerit para-
cletus spiritus veritatis, ille docebit vos omnē veritatē. Spi-
ritus itaq; ille per ecclesiā suā leges cōstituit & gradus præ-
scripsit, in quibus nō liceat matrimonii cōtrahere, huius-
modi sanctiones per generalia cōcilia, quæ vniuersam re-
præsētāt ecclesiā, promulgauit. Atq; ideo Aug. inquit, Cū
genus humanum opus haberet post primā copulam, vt gi-
nendo multiplicaretur, viri sorores suas cōiuges acceper-
rūt: quod profecto quanto est antiquius cōpellēte necessita-
te, tanto postea factum est damnable religionē prohiben-
te. Habita est enim ratio rectissimā charitatis, vt homines
quibus esset utilis atq; honesta concordia, diuersarum ne-

Pf. 147.

Leu. 3. 4.

Leuit. 8.

Leu. 19.

Ioh. 16.

Li. 15.

cap. 16.

cessitudinum vinculis necerentur, nec vnus in vna haberet sed singula spargeretur in singulos, ac sic ad sociale vitam diligentius colligenda plurimae plurimos obtinerent, vt enim alium quisq; habeat patre, alium focerum numerosius se charitas porrigit. Vtrunque autem vnus Adā esse cogebatur. Pulchre tandem concludit dicens, Ad humanum sensum vel allicendum vel offendendum mos valet plurimum. Si igitur iam concilia introspeciamus, iam inde ab origine ecclesiae in ipsis adhuc temporibus martyrum, videbimus quod consanguinitate inaequalibus gradibus dinumerarunt, & causam quidem facile est colligere ex Calixto martyre, qui sic ait, coniunctiones consanguineorum fieri prohibita, quoniam has & diuinae & seculi prohibet leges. Et inde, eos autem consanguineos dicimus quos & diuinae Imperatorum ac Romanorum atque Graecorum leges consanguineos appellant, & in haereditate suscipiunt, neque repellere possunt. Cumq; tunc temporis leges ciuiles non fuerint concordantes, nemini mirum videri debet, a sanctis etiam patribus gradus illos inaequaliter esse praefixos. Ita videmus, quia Fabianus prohibuit affines contrahere vsq; ad tertium gradum, Calixtus omni honore priuauit qui ex consanguineis aliqua duceret, vel alteri nuberet. Iulius etiam in 7. gradum vsque prohibuit. Idem constitutum est in concilio Athen. & Hilderden. & a Gregor. Magno in concilio Meldensi, atque insuper in quadam epistola ad episcopos Galliae, id ipsum renouauit Nicolaus papa, & confirmatum est in concilio Lugdunen. & Cabilionen. Quauis non ignoreo in concilio Toletano secundo, sic esse decretum. Et haec praecauenda salubriter sancimus, ne quis fidelium propinqua sanguinis sui vsque affinitatis lineamenta generis successione cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari. Idem cautum est in concilio Vnormacensi vbi circa connubia fidelium non exprimitur numerus graduu, sed tamen discernitur, vt nemo Christianus ex sua familia vxorem ducat, quandiu generationis series in memoria perseuerat hominum, quod sic habet, si quis comatrem spiritualem, fratris vxorem, neptem nouercam, nurum consobrinam duxerit in coniugium, anathema sit. Istiusmodi constitutiones plurimas est reperire passim in conciliis Theodonti villae Maciensi, Aurelianiensi, Agrippinensi, & Meldensi. Vide tu Iuonem.

Verum est quod ius antiquum pontificium seu Canonikum, diu persistit in prohibitione septem graduu consanguini

Instit. de
nuptiis.

Ad Epi-
scopos
Galliae.

35.9.2.
Fabianus
Calixtus.

Canon. 5.

Gregor.

tatis. Attamen Concilium magnum & generale illud Romanum in praesentia ecclesiae Graecae & Latinae sub Innocentio tertio definiuit hoc ad quartum gradum, in eo enim sic ita consanguinitatem legimus, non debet reprehensibile iudicari, si secundum & affinitatis varietate temporum, statuta quoadque varietur humana, praesertim cum vrgens necessitas vel euidentis utilitas id exposcit, quoniam ipse Deus ex iis quae in veteri testamento statuerat, nonnulla mutauit in nouo, statimque secundum & tertium gradum affinitatis tollit, similiter & affinitatem inter filium alterius matrimonii cum omnibus cognatis prioris mariti eius vxoris, & matris filii sustulit. Adimit etiam reliquos gradus supra quatuor in consanguinitate. Atque haec omnia haecenus ita constantem obseruata sunt in ecclesia: longe tamen ante hoc concilium Gregor. Magnus sic scribit ad Augustinum Anglorum Gregor. Episcopum. Terrena quidem lex in Romana Republica permittit, vt sibi fratris sororis seu duorum fratrum germanorum, vel duarum filius & filia miscerentur, sed ex experimento didicimus ex tali coniugio soboles non posse succrescere, & sacra lex prohibet cognationis turpitudinem reuelare. Post aliquantum temporis Felix Episcopus Messanenensis scripsit ad hunc Gregorium, an ne illud ita permisisset Anglis, cui ille humiliter respondet, & constitetur fecisse se hoc ideo quod tunc recens ad fidem fuerant Angli conuersi, & ne reciderent rursus, si forte durius tractarentur. 4 Constat igitur necessario obseruari debere discrimina graduu, idque ob honestatem, humanamque societatem & concordiam, cumque gradus illi nimium fuerint angusti in lege naturae, nos autem non liget lex Moisaica, quam inualidam in hoc iam olim cognouerunt Apostoli in concilio primo, in Euangelio quoque & Paulo duo tantum gradus sint prohibiti, vnum hoc nobis reliquum mansit vt gradus illi & ordines seruentur iuxta leges atque constitutiones ecclesiasticas. Vbicunque ergo in iis prohibitis casibus duo coniunguntur citra permissionem superioris & contra ordinationem ecclesiae, illos non Deus sed diabolus coniungit, proinde huiusmodi matrimonia inualida & nulla esse declarat ecclesia. Confirmat haec Ambrosius qui proximus vixit ecclesiae martyr, neque studio lucris & auaritia talia scripsit. Vult autem ille prohibitiones istas super gradibus consanguinitatis & affinitatis ligare etiam nos Christianos, non tamen ideo quod eas constituerit Moyses, sed quia recepit ecclesia, & quod earum causa adhuc perseuerat, nimirum naturalis honestas, & humanae societatis dilatatio. Paternus igitur vir pro

Conclu-
sio.

Epist. 66
ad Ma-
ternum.

gens, & B. Ambrosius bene notus, filio suo iungere volebat vxorem, suā ex filia neptem, & ita ille duxisset vxorē sororis suā filia, fucus causā hic erat, quod ista soror eius erat ex altera matre. Verum Amb. ineptā prætendit accumulationē nominū, ipse enim dicturus erat, Ecce hæc vxor mea est & neptis. Illa vero, iste mihi maritus & matris meæ frater est. Paternus eius auus fuisset & focer, sicq; dixisset ad eā, tu mea nurus & neptis es, atq; ita naturalis amor liberorum per huiusmodi cōiugia multū fuisset cōfusus. Quod autem Ambros. assumit de lege diuina prohibitum de paternalibus fratribus, fateor me illius intelligentiā in Leuitico non assequutum, nā ita ego digero 12. prohibitiones Leuiticas. In Germanico posueram figuram consanguinitatis & affinitatis simul viri & vxoris: sed quia experimento didici, eam vix paucis fuisse intellectam, ideo in aliū ordinem redegi, & hanc præscribo pro viro solo.

	Matertera	5	Mater	6	Amita
			1		
Viro nō est ducēda	Patruī vxor	7	Petrucius	4	Nouerca
			2		
	Fratri vxor	8	Filia	3	Soror
			11		
	Vxorīs soror	9	Neptis	10	Priuigna
			12		Neptis
ALIA FIGVRA PRO MVLIERE.					
	Patruus	5	Pater	6	Auunculus
			1		
Mulierī non sit vir	Amitæ vir	7	Berta	4	Vitricus
			2		
	Sororis vir	8	Filius	3	Frater
			11		
	Viri frater	9	Nepos	10	Priuignus
			12		Nepos

Inter cætera Ambros. etiā sic inquit ad Paternum, Si diuina te pretereunt, saltē imperatorū præcepta a quibus amplissimū accepisti honorē, haud quaquā præterire te debuerunt, nā Theodosius imperator etiā patruelēs, fratres & cōsobrinos vetuit inter se coniugii cōuenire nomine (Iustinianus tamen permittit instit. de nuptiis. para. duorum, quia abrogauit cōdicem Theodosianū de Iustin. c. cōfir.) Quid multa: eum iam antea inter cōsanguineos sit naturale illud

vinculū amoris, non est quod quæratnr aliud nouū, ne forte succus ille natui amoris arescar. Cæterum priusquā hæc oīa finiamus, summatim colligemus personas in lege prohibitas. Viro enim duodecim personæ erant interdicitæ, cum quibus ei non licebat matrimonium contrahere.

1 Mater sua,	7 Patruī sui vxor,
2 Filia,	8 Vxor etiam fratris,
3 Soror,	9 Vxorīs suæ soror,
4 Nouerca.	10 Priuigna,
5 Matris suæ soror,	11 Neptis sua,
6 Soror patris,	12 Vxorīs suæ neptis
- Mulierī quoque inhibite fuerunt totidem persone, quia non poterat nubere.

1 Patri suo.	4 Neque vitrico,
2 Non filio,	5 Sed ne patruo.
3 Neque fratri,	6 Nec auunculo.
7 Neque ei qui patris sui sororem habuit vxorem,	
8 Neque sororis suæ marito.	
9 Nec mariti sui fratri.	
10 Ac nihilo plus filio sui mariti.	
11 Neque nepoti.	
12 Nec mariti sui nepoti.	

Multo tamen plura includit lex ecclesiastica, quoniā ibi non nepotes tantū, sed & pronepotes numerantur & vitra, atq; ex parte matris non tantū amita, sed & liberorū illius, neptes & proneptes. Deinde nō solum auus & auia, verum etiā prouus & triauus, sicut hæc omnia perspicue cernuntur in arbore consanguinitatis & affinitati, Iohannis Andree, neq; opere precii illis hic lōgius immorari, quoniam & molestū fuerit & nō perinde frugiferū. Sed vt tandem hanc finiamus, cōsultum videtur, non nihil & de benedictione cōiugū adicere, simulatq; enim ex cōsuetudine cuiuslibet diocesis copulatur, sacerdos sic ait, Matrimoniu per vos cōtractū ego confirmo in nomine patris & filii & spiritus sancti. In quibusdam diocesisibus, benedictio illa super coniuges dici solet proforibus templi, atque hoc fere magis obseruatur. In aliis locis fieri solet hoc post officiu missæ, quādo & psalmū, Beati omnes legit sacerdos, & subdit orationē dominicā, cū illis versibus. Sal benedictum fac seruum & ancillā tuā. R. Deus meus sperantes in te. Mitte eis auxilium de sancto. R. Et de Sion tuere eos. iugum.

Esto eis turris fortitudinis. R. A facie inimici. Domine exaudi orationem meam. R. Et clamor meus ad te veniat. Dominus vobiscum. R. Et cum spiritu tuo. Hinc subiungit aliquot collectas, quæ non in omnibus diocesibus æqualiter obseruantur, communiter tamen dicitur illa, Omnipotens sempiternus deus, multiplica super nos gratiam tuam, & fideles nos, quos hodierna die sacræ ecclesiæ tuæ liminibus putamus, ab omni peccato propiciatus absolue. Omnipotens sempiternus deus instituta tuæ prouidentie pro favore prosequere, & quos legitima societate connectis, longæua pace custodi, per Christum dominum nostrum, Amen.

Collecte

Gen. 2.

Gen. 29.

27. &

22.

Alia oratio.

Alia

Alia

Thob. 1.

Alia

Postea propriam orat collectam super sponsam dicens, Oremus. Deus qui potestate virtutis tuæ de nihilo cuncta creasti, & qui dispositis vniuersitatis exordiis, homini ad imaginem dei facto, ideo inseparabile mulieris adiutoriū condidisti, vt foemineo corpori de virili dares carne principii, docens quod ex vno placuisset institui, nunquam liceret disijungi. Deus qui tam excellenti mysterio coniugalem copulam consecrasti, vt Christi & ecclesiæ sacramentum præsignares in foedere nuptiarum, respice propitius super hanc famulam tuam, quæ maritali iungenda consortio, tua se expetit protectione muniri & car. sit amabilis vt Rachel viro suo, sapiens vt Rebecca, longæua & fidelis vt Sara, sit verecunda, grauis, pudore venerabilis, doctrinis celestibus erudita, sit foecunda in sobole, probata & innocens in opere, & videat filios filiorum suorum vsque in tertiam & quartam generationem, & ad optatam perueniat senectutem, per Christum dominum nostrum, Amen. Deus * Abraham, deus * Isaac, deus * Iacob benedic adolescentes istos, & semina semen vitæ æternæ in mentibus eorum per Christum. Respice domine super hanc coniunctionem per angelum tuum Raphaellem, vt sint sani, digni, & pacifici, atque tua benedictione perfusi, per Christum. Benedic domine de cælis hanc conuentionem, & sicut tu misisti sanctum angelum tuum Raphaellem ad Thobiam & Saram filiam Raguelis, ita digneris domine mittere benedictionem tuam super istos adolescentes vt in tua charitate permaneant, & in tua voluntate consistant, in amore tuo viuat & senescant, ac multiplicentur longitudine dierum, per Christum dominum nostrum. Bene * dicat vos pater & filius * & spiritus * sanctus, qui trinus est in personis & vnus in essentia: ille multiplicet semen vestrum, & angeat

incrementa frugum iustitiæ vestræ, vt cum iustis & deum timentibus secure astare mereamini in die domini, Qui viuit & regnat deus in secula seculorum. Amen. Deus pater, deus filius, deus spiritus sanctus sit semper vobiscum, ipse coniungat vos impleatque benedictionem suam in vobis. Benedictio * dei patris * & filii * & spiritus sancti descendat super vos & maneat semper. Amen. Deinceps aspergendo vtrunque aqua benedicta, dicit, Angelus domini bonus comitetur semper vobiscum. Amen.

Esti igitur Neochristiani huic sacramento summum Lapsum subtrahunt honorem, dum negant esse sacramentum, quod eis elapsum est primum non satis perspicientibus, nunc enim Lutherani omnes & perfidi apostata cuperent se id nunquam cogitasse, quoniam iam ordinem coniugalem summis efferunt laudibus. Itaque cum principio benedictiones huiusmodi & orationes in copulatione matrimoniorum (sicut in refutatione ordinationis nouæ Brandenburgensis Marchionatus superioris in Franconia, & Nurembergensis ipsi monstrauiimus) cum aliis ecclesiæ ceremoniis omnibus pro ludibrio haberent, deinceps tamen re melius considerata, benedictiones illas rursus ab ecclesiâ velut furtim mutuarunt. Insuper in quibusdam locis vltra has nostras confinxerunt ipsi multa alia deliramenta, sicque temere sua somnia pro præceptis iactitant, & simplicibus inculcare conantur, volentes suas nugas obseruari ab omnibus, ordinationes autem Christianorum plus mille hætenus annis seruatas reiiciunt & contemnunt. Vt quid domine differis? quid ita permittis homines in tam cæcam prolabi insaniam? Da domine & concede illis errorem suū agnoscere, agnitumque deserere, & ecclesiæ tuæ sanctæ iugiter adherere. Caterum quia Catapaptista nihil omnino tribuunt benedictioni coniugum, sicut & quidam Lutherani ab initio sequentes errorem Vualeph erant in eadem sententia, paucis hoc quoque confirmabimus ex facris literis & probatis constitutionibus, præter vsum multis iam sæculis receptissime approbatum. Principio enim deus ipse matrimonium benedixit, iuxta illud quod dicit Moyses, Crescit deus hominem ad imaginem & similitudinem suam, ad imaginem dei creauit illū, masculum & foeminam, creauit eos, benedixitque illis deus. Obseruatum hoc ita est deinceps in continuo vsu, quod etiam Thobias confirmat, nam cum illi Raguel formosam & piam filiam suam Sa-

Fiat fiat

domine.

Benedi-

tio nu-

deus i-

Thob. 7

ram coniungeret, apprehensa vtriusque manu dextra sic dixit, deus Abraham, & deus Isaac, & deus Iacob vobiscum sit, & ipse coniungat vos, impleatque benedictionem suam in vobis. Ne christiani autem qui abrogare conantur omnes ecclesiasticas benedictiones, putant hæc tanquam ex veteri testamento desumpta non ligare nos Christianos ex eideat & necessario præcepto, quibus cõtra obiciamus nos & libere profitemur, hoc semper cõstanti vsu fuisse in ecclesia obseruatum, atque a sanctissimis viris seruare præceptum: sic enim constitutum in sancto concilio Aphri. 4. Sponsus & sponsa cum benedicendi sunt a sacerdote, a parentibus suis, vel a paranymphis offerantur, qui dum benedictionem acceperint, eadem nocte pro benedictionis reuerentia in virginitate permaneant. Longe etiam antea in ipsa adhuc ecclesia martyrum Euaristus papa, qui circa annum octogesimum a Christi ascensione rexit ecclesiam, inter reliqua scribens ad episcopos Africanos sic ait, Custoditum & traditum habemus, vt vxor legitime viro iungatur. Aliter enim legitimũ, vt a patribus accepimus, & a sanctis apostolis, eorũque successoribus traditũ inuenimus, non fit coniugium, nisi ab his qui super foeminam dominationem habere videntur, & a quibus custoditur, vxor petatur, & a parentibus propinquiõibus sponsetur, & legibus detur, & suo tempore sacerdotaliter (vt mos est) cum precibus & oblationibus a sacerdote benedicatur. Docet deinde, quo modo ad biduum vel triduum debeant insistere orationibus, & castitatem seruare, vt hinc pii nascantur liberi, qui etiam deo placeant in operibus suis. Ecce quomodo ante mille quadringentos annos Euaristus affirmat in vsu fuisse eõsuetudinẽ hanc benedicendi. Præterea conciliũ Lugdunense non dissimile statuit in hunc modũ, Nulli ex propinquitate sui sanguinis vsq; ad septimum gradum vxores ducant, neque sine benedictione sacerdotis (qui autem nupturũ, erunt a sacerdote benedicti) nubere audeant, nec aliter præsumant. Testatur idem & Augustinus in quæst. no. vi & veteris testamenti dicens, omnia quæ facta sunt, Dei nutu multiplicata & meliorata sunt super terram, nec enim aliter posset accidere, quam dei voluntas & benedictio de creuit seminibus. Et infra, Cuius rei traditio in synagoga mãsit & nunc in ecclesia celebratur, vt dei creatura sub dei benedictione iungatur. Inducit ibidẽ multa per totum caput, quæ ad matrimonium pertinent, affirmat etiam ibi Pe-

Prima nocte virginitas seruetur.

Euarist.

35. q. 3. nulli.

C. 127.

ram fuisse principem apostolorum, & quod non liceat sacerdotibus mores ducere, meminit & Saxonicia & cetera. Similiter etiam Ambrosius ad sanctum Vigilium primũ episcopum. Argenteum sic scribit, Cum ipsum coniugium velamine sacerdotali, & benedictione sanctificari oporteat, quomodo potest dici coniugium, vbi non est fidei concordia? Sed vt finiam, Siricius in Cant. 4. ad episcopum Taraconensem sic ait, Illa benedictio, quam nupturæ sacerdos imponit, apud fideles cuiusdam sacrilegii instar est, si vlti transgressione violetur. Dominus deus det coniugibus suam pacem & gratiam in præfenti, gloriam quoque æternam in futuro, Amen.

CONCLUSIO OMNIUM HOMILIARUM DE SACRAMENTIS.

Vdistis hæcenus dilectissimi in domino de singulis septem sacramentis ecclesie, quæ nobis sua immensa pietate & misericordia motus dominus Iesus reliquit in medio animarum nostrarum ad augmentum & incrementum gratiæ diuinæ: omnia enim illa sacramenta virtutem suam vniuersam & efficaciam obtinent ex merito passionis & mortis Christi, ex eius preciosissimo sanguine, in salutem nostram atque redemptionem profuso, quomodo teste Paulo, lex euangelica confirmata est in nobis, quæ deus testatus est signis & portentis, variisque virtutibus & diuisionibus spiritus sancti secundum suam voluntatem. Eã nimirum spiritus sancti gratiam distribuit ille per sacramenta, quæ eodem cõsentur numero septenario f. quo dona illius. Siquidem Christus ipse redemptor est idemque saluator qui facit prodigia & signa, signa sacramentorum, quæ vtique iuxta testimonium Danielis pronuntianda & passim sunt prædicanda, & tanto quidem magis quanto præstantiora sunt, gratiamque vberiozem conferunt quam sacramenta veteris legis, sicut iuxta promissionem diuinam tandem consummatum esse testatur Paulus. Atque hoc petiit sapiens ille a domino cum diceret, Innoua signa, immitte mirabilia, & glorifica manũ & brachium dextrũ. Quid aliud est innouare signa, nisi ex sacramentis veteris legis facere noua, ex circumcisione baptismum, ex agno paschali verum Christi corpus, ex vnguento sacro vnctionem extramam &c. Lex enim vmbra tantum habuit futurorum Luc. 10.

Heb. 2.

Dan. 3.

Heb. 7.

Eccl. 36.

Heb. 10.

Luc. 10.

bonorum, ideoque tam leuita quam sacerdos le-
terit, donec veniret Samaritanus Christus dor-
infudit vinum cum oleo in vulnera hominis
sumque imposuit super inuentum grat-
quam nobis concedat omnibus deus in
secula benedictus, & post hanc
vitam gloriã immor-
talitatis æternæ,
Amen.

FINIS.

PARISIIS
EXCVDEBAT IOHANNES I
DOICVS TILETANVS,
M. D. XXXVIII.